2002

28 Ocak

Koyacaksın bunları BBG evine!.. Zaman Gazetesi

26 Ocak

Nâzım'ı geçelim; başka kim var? Zaman Gazetesi

21 Ocak

Engizisyon ölmedi Zaman Gazetesi

19 Ocak

Sanat ve şahsiyet Zaman Gazetesi

19 Ocak

Tarih derinliğinin kıyılarında boğulmak: Ecyad Kalesi Aksiyon Dergisi

19 Ocak

Gölgesi duvarda kalmış insanlar Aksiyon Dergisi

14 Ocak

Milliyetçilik bir dünya görüşü müdür? Zaman Gazetesi

12 Ocak

Milliyetçi siyasetin buhranı Zaman Gazetesi

07 Ocak

Afedersiniz ama burada kardan bahsediyoruz Zaman Gazetesi

05 Ocak

Bilim adamının bilimi istismarı ve bilgi'ye zulmetmesi Aksiyon Dergisi

05 Ocak

"Gittin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile" Zaman Gazetesi

"Gittin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile"

Fazıl Hüsnü Dağlarca'dan dikkat çekici tesbitler: "Sağ kesimin edebiyatı, sol edebiyat kadar geçerli sayılmamakta(...) Bunun sebebini yıllarca düşündüm, araştırdım ama bir sonuca varamadım". "Failatün" zırvalığının manşetten döktürüldüğü günlerde Hürriyet gazetesinin edebiyat baronu* Doğan Hızlan, soy ismiyle müsemmâ bir tarzda hızını alamayıp, edebiyat derslerinde okutulması gereken yazarların listesini yayınlayıvermişti de bilahire gördüğü tepkilerden ötürü yarım çark ile iskeleye yanaşmak zorunda kalmıştı. Mâhut listeyi elimde kırmızı kalemle taradım. Dağlarca'nın tâbiriyle "sağ edebiyat" yoktu; Necib Fazıl, Sezai Karakoç, İsmet Özel gibi birkaç isim haricinde "sağ" namına kimseler yoktu. Buna mukabil geriye kalan % 95'lik ekseriyet içinde ismini ilk defa duyduğum pek çok yazar listeye alınma başarısı gösterebilmişlerdi.

Düşmanlık, istihzâ veya dargınlık; bunlar anlaşılabilir şeyler ama yok saymak, bu kategorilerin hiçbirine girmiyor. Yok saymak, anlam tahlili itibariyle daha derin ve vahim bir psikolojik saplantı. 27 Mayıs, fikir ve sanat dünyamızda da oligarşik bir darbe sürecini başlattı: "Solcu olmak adam olmaktır" yâvesi, o günlerin zihnî hâletini iyi aksettirir. Dağlarca'nın imâ ettiği edebî dikta o günlerde kuruldu; diktanın hükümranlık sahası dışında kalanlar muhalif bile sayılmıyordu ve bu yüzden fikir ve sanatta varlık göstermeleri beklenemezdi. Onlar yoktular. Sağın isbât"ı vücud edebildiği tek yer vardı: Sandık. Sandığın başına gelenleri ise biliyoruz!

Dağlarca devam ediyor: "Şiirde hâlâ geçtiğimiz asrın şairleri revaçta. Sağdan da soldan da yeni bir ses, yeni isim yok (...) Bugünlerde yazılan şiirlere bakıyorum da yüzde doksan dokuz buçuğu şiir değil". Bu tesbitlere aynen katılıyorum ama muhtemelen sebeplerde ayrılıyoruz: Şiir âlemi lisanla vücut bulur; daha sonra zengin bir medenî birikimle. Bugünün liselerinden şair çıkmaz, fakültelerinden de. Gençler şiire pek hevesli; alt alta mısra sıralamak kolay. Kendine şair sıfatını lâyık görenler de az değil fakat şiir yok. Edebiyat dergilerinde yayınlananlar ses ve his itibariyle birbirinden farksız basit duyuş ve buluşlardan ibaret. Bugünün diliyle bırakınız yeni bir Şeyh Galib veya Dranas yetiştirmeyi, taklit cinsinden olsun bir Nâzım Hikmet bile yetiştirmek mümkün değil. Analarından "şair olsun" diye doğan vehbî kabiliyetlerin bile şansı kalmadı. Dil yok şiir de yok; şairin payına düşen, dil zaafı sebebiyle müteşairlerle aynı safta sayılmak!

Meseleyi tevhid edelim: Sağ, bütün zaafına rağmen bir noktada insiyâkiyle doğruda ısrar etti ve Türkçe'nin tahribine karşı çıktı. Sol ise, gerçek mânâda sol filan olmadığından fikir ve sanatta eski yapıları yıkmak ve devlet nazarında "iyi çocuk" intibaı uyandırmak için uydurma dili sahiplendi ve ona meşruiyet kazandırdı. Sağ, insiyakında ısrar edemedi zira edebiyat krallığının fermanlarına karşı direnme gücü gösteremedi; lisanı devlet desteğindeki uydurmacılık gayretleri değil, sağ kalem erbabının küçük tâvizleri zaafa düşürdü. Kendilerini

bazen zamanın akışına beyhûde direnen bir zümre gibi görüp hissettiler. Sağ ve sol parti sözcülerinin beyanlarını yan yana koyunuz; bırakınız ideolojik tavır ayrılığını, kelime kadrosunda bile şaşırtıcı bir beraberlik göreceksiniz. Netice budur! Dil yoksa siyaset de yok.

Meşrutiyet devrinde siyaset, zevk, meşrep ve üslup farklılıkları vardı ama o devrin okur"yazarları, sağlam bir dil mantığından yola çıktıkları için birbirlerini "keenlemyekûn" saymıyor, bilakis ihtilafı zenginliğe dönüştürebiliyorlardı. Birinci Meclis'in onca meşrep farklılığına rağmen ibraz ettiği muhteşem cidâlin sırrı, biraz da aynı dille konuşmuş olmalarıdır. Meseleyi hâlâ "İngilizce tehdidi"nden ibaret sayanlarla işte bu yüzden hemfikir değiliz; İngilizceyi yasaklasak derdimiz devâ bulur mu?

Yara çok daha derinde!

*Baronluk burada fikren feodalliğe atıftır, asâlete değil.

Bilim adamının bilimi istismarı ve bilgi'ye zulmetmesi

Maddeyle haddi mütecaviz derecede uğraşmaktan ötürü vicdanı berelenmiş, ruhu örselenmiş bir kavimle karşı karşıyayız. Dünya, "batılı insan"a imtihan ediliyor bugün; tarihin gördüğü en yırtıcı, en mütecessis, en azgın ve en becerikli insanla

"Ey mutmain nefs: Rabbine ondan razı olmuş ve razı olunmuş olarak dön" Fecr: 28

Arkeoloji, eski medeniyetlerin anıtlara ve eşya kalıntılarına dayanılarak incelenmesi. İnsanlar hayata tutunurken iz bırakırlar; eşya, bina, yol veya ayak izi. Arkeoloji evvela bu belirtilere ulaşmayı, hemen ardından bu belirtileri inceleyerek geçmişi yeniden kurgulamayı hedef ediniyor. Tarih, yazılı vesikalarla iş görür. Yazılı vesikanın olmadığı yerde ise arkeoloji devreye giriyor.

Sadece belgesel yayınlayan bir kanalda fillerin atası sayılan Mamutlarla ilgili ilmî bir kazının görüntülerini seyrederken bir husus çok dikkatimi çekti. Kazıyı yürütenler, neredeyse sabır çatlatan bir dikkatle çalışıyorlardı; mümkün olduğu ölçüde sistematik davranıyor ve kazı bölgesindeki bütün buluntuları aynı derecede önemli sayarak inceliyorlardı. Belgesel, Kuzey Sibirya'nın Taymir bölgesinde, ancak iki yaz ayında buzları çözülen bataklıklarda toprak altında kalmış mamut kalıntılarını araştıran bir ekibin çalışmalarını hikâye ediyordu. Bir mamut izine rastlandığında etrafındaki toprağı kazarak kalıntıyı incelemek yerine toprağı dikdörtgen prizma şeklinde bir kerpiç kalıbı gibi söküp helikopter yardımıyla yerinden kaldırarak yer altında inşa edilmiş tabii bir soğuk hava deposuna götürüyorlar, orada toprak tabakasını saç kurutma makinasıyla neredeyse milimetre hesabıyla yumuşatarak küçük plastik torbalara koyup etiketliyorlar ve tahlil edilmek üzere laboratuarlara yolluyorlardı. Bu yolla hayvanın henüz sağ olduğu 20 bin sene öncesinin çevre şartlarını ve iklimi, virüsler, polenler, bitki tohumları yardımıyla anlamak mümkün oluyordu.

Nesli tükenmiş hayvan türlerini incelemek Paleontoloji veya doğrudan biyolojiyi ilgilendirmesi hasebiyle arkeolojinin sahasına girmiyor ama ayrıntı hassasiyeti çok etkileyici. Bu hassasiyette batılı insanı tarif eden çok mühim bir nükte var. İlim disiplini, merak ve sabır konusunda batılı insanın bizden daha farklı olduğu âşikâr; zaten batı dünyasını diğer dünyadan farklı kılan temel özellikler de bunlar. Belgesel boyunca daha önce toplanmış verilerden ve "silikon grafik" denilen teknik aracılığı ile canlandırılmış üç boyutlu Mamut görüntülerini seyrettik durduk. Geçmişi merak etmek bu noktada, geçmişi tasavvur ve yeniden kurgulamak ihtiyacına dönüşüyordu ama "batılı insan"ın diğerlerinden niçin daha hırslı ve "başarılı" olduğunu gösteren bir başka husus daha dikkatimi çekti: Projeyi yürütenler, sağlam bir mamut DNA'sı için bozulmamış bir hücre dokusu ele geçirmeyi hedeflemişlerdi ve böylece günün birinde bir mamut klonlamayı düşünüyorlardı.

Mümkün olsa bile bir mamutu yeniden canlandırmak fikri, batılı adamın ayaklarını yerden kesen kopuş noktasıdır. Onlar kurgulamakla yetinmiyorlar, çok daha fazlasını istiyorlar. Onlar için İslâm'ın getirdiği hadler, tabii bir sınır teşkil etmiyor. İşte tam o anda Kur'an'ın Hucurat Sûresi'ndeki 12. âyeti hatırlayıverdim birden: "Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan çekinin çünkü zannın bazısı vebaldir, tecessüs de etmeyin". Âyet, insanlar arasında ayıp aranması mânâsında ihtarda bulunuyor ama buradaki "lâ tecessese" ihtarının kapsayıcılığı hakkında düşünmemek mümkün mü? "Ce□se□se" sülâsisi, Türkçe'de casus, tecessüs kelimesinin türetildiği köktür. "Cesse" Arapça'da bir şeye elle dokunmak, yoklamak, birşey hakkında bilgi edinmeye çalışmak, bulup çıkarmak, gizlice izlemek anlamına geliyor; Türkçe'deki "araştırmak" fiili, biraz itinasızca da olsa "cesse"nin anlamlarını karşılamaktadır.

Öyleyse ilmin temel rüknü sayılan "araştırma" eylemine de bir had konulmuştur. İlimle uğraşanlar dahi "lâ tecessese!" emrine muhataptır. Oysa ki "bir noktadan sonra araştırmaya son vermek" batılı bilim anlayışının havsalasına hitab etmez. Onlar tâkatlarının son raddesine kadar bu vadide yürür, araştırır, keşfeder, tüketir ve "şey"in sonuna kadar varmayı murad ederler ki bu davranışın adı "harîslik"tir; hırsa mağlub olup da itidalden şaşmak. Batılı insanın bilgi felsefesi "had" tanımaz ve yaratılmış her şey üzerinde sonuna kadar tasarrufu kendine hak görür. Dünyayı istilâ ederken de aynı "hadsiz" hâlet içindedir, atomun iç yapısını merak ederken de. Atom bombası işte bu cinsten bir aşırı tecessüsün eseridir; ilme konu olan herşeyi ahlâk alanının dışına taşıyarak onu nihayet tanımaksızın istismar etmeyi meşru görür. Ozon tabakasını işte bu hırs delik deşik etmiştir. Dünya kaynaklarının, proteinin, kömürün, petrolün, hububatın, suyun ve havanın çılgınca sömürülmesi ve sahiplenilmesi işte bu yanlış ve bâtıl "epistemik" tutumun neticesi. Dünyayı geri ve ileri diye kabaca iki bloka ayırıp mağdurların ve mazlumların nasibiyle bir dünya imparatorluğu (yeni dünya düzeni) kurma arzularının en arkasında bilimin istismarı var. Batılı insan, arzın şahit olduğu en kabiliyetli bilim adamı neslini yetiştirdi ama bu nesilden bahsederken "iyi ve doğru" kavramlarını kullanamayız.

Batılı insan, ilim sahasında frensizdir. Hıristiyan akideleri, onu "had"ler konusunda uyarmakta yetersiz ve muğlaktır; esasen dini, hayatın karşısına koyarak Avrupalı kuşakları dinden nefret ettiren ve her dinî müesseseden soğutan onlardır; bilimle dini karşı karşıya getiren de onlar. Din□bilim çatışması, batı dünyasına mahsus bir vakıadır ve aslında bu hadise kısaca Hıristiyanlık□bilim çatışmasından ibarettir. Batılı insan, kendi dininin bile içini boşaltmış, sonra dini akidelerini arkeolojik ve prehistorik bulgularla teste tabi tutup onu efsâne şekline sokarak kuru ve imâna hitab etmeyen seküler bir ahlâk felsefesi haline getirmiştir.

Yine arkeolojiye dönelim; arkeolojiye yani geçen zamanın madde üzerinde bıraktığı izlere. Arkeolojinin insana öğrettiği nedir? İnsanlık tarihinin pek mühim bir kısmı ancak bu ilim dalının ışığında kısmen aydınlanabiliyor; ne var ki arkeolojinin çağlar boyunca okuyabildiği tek şey ölümün çehresidir. Mısır'da milyonlarca ton kesme taşla yükseltilen piramitlerin altında yatanlar, vaktiyle tanrı□kral olduğunu zanneden bir avuç zavallı fâni idi ve onlar toplumlarına, "ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye büyüklenmiş ve kendilerine ibadet edilmesini emretmişlerdi. Dünyanın tanıdığı en cür'etkâr hırsız olan Schliemann'ın açtığı Truva hazineleri, Yunan mitolojisinin efsanevi kahramanlarına aitti fakat onlar üç kuruşluk boncuk parçasının ilahlık iddialarından daha uzun ömürlü olduğunu farkedemeden göçüp gittiler. Arkeoloji bize sadece ölümü hatırlatır aslında. Parlak medeniyetler göçüp gitmiş, hânümanlar yerle bir olmuş, nice koçyiğitler istisnasız ecele yenik düşmüş, güzellikler pörsümüş, vaktiyle "tatlı hayat" yaşamaya doyamamış ışıklı şehirler toprağın derûnunda birkaç santimetrelik kül tabakası şekline dönüşmüştür. Külleri eşeleyip ince eleklerden geçirmek büyük mârifet; kemik parçalarından yola çıkarak geçmiş nesiller hakkında bilgi edinmek büyük hüner; bilinmeyen zamanlara soluk da olsa tasavvurun ışığını düşürmek hayranlık verici fakat bu bilginin nihai tahlilde bize öğrettiği şey nedir? Arkeoloji neye yarar: Geçmişi kurgulamaya mı, kurmaya mı? Anlamak için kurgularız ama ihyâ edemeyiz; velev ki ihyâ edebilmiş olsak bunun anlamı nedir?

Batılı insan, ilimde ölümü aşmanın yollarını arıyor; bu gayret o kadar açık ve bariz ki! Ölüm onlar için henüz halledilmemiş bir geometri problemi, henüz ikmal edilmemiş bir işlemler dizisi gibi görünüyor olmalı. Bu mantığın uzantısı, hayatın dahi matematik dille formüle edilebileceğini gösterir: Bilinmeyen, ulaşılamayan, anlaşılamayan x'tir onlar için; ve "x", denklemde uygun yere konulursa ve yeterince yardımcı veri toplanırsa bir gün bilgi haline dönüşüp sırrını âyân edecektir. Batılı insan "had" dediğimiz kavramı bunun için kavrayamıyor ve bilgiye zulmediyor. Onlar, hakikat karşısında duraklayan ve susan bilgi cinsinden habersizler. Sadece arkeolojide değil, genetik mühendisliğinden parçacık fiziğine, moleküler tıptan sosyolojiye, şehircilikten psikiyatriye kadar bizzat isim verdikleri her bilimde ilahi hadleri "x"ile niteleyerek işlemler zincirini sonuna kadar zorlamaktan vazgeçmiyorlar. Dr. Faust'un "Mefisto"suna ne kadar da çok benziyor Batılı insan. Rüyaları onun için kâbus dolu olmalı; batılı insanın şuuraltı, Hollywood ekranlarında istifrâ ediyor. Maddeyle haddi mütecaviz derecede uğraşmaktan ötürü vicdanı berelenmiş, ruhu örselenmiş bir kavimle karşı

karşıyayız. Dünya, "batılı insan"a imtihan ediliyor bugün; tarihin gördüğü en yırtıcı, en mütecessis, en azgın ve en becerikli insanla. Onları ancak İslâm teskin edebilir; bir bilebilselerler... ve bir bilebilsek!...

Afedersiniz ama burada kardan bahsediyoruz

Yolda kalanlar, çatısı akanlar, kalleş bir buz pususunda düşüp etrafa maskara olanlar kusura bakmasın; öyle bir kar yağıyor ki içimdeki çocuğu, derûnumda bir yerlerde sinip kalmış romantiği gemleyemiyorum. Yıllardır böyle ısrarlı, böyle tane tane ve böyle güzel yağmamıştı mübârek. Mâşaallah! Hayır, bu okul sıralarında öğrendiğimiz tabiat hadiselerinden, iklim cilvelerinden çok başka bir şey. Suyun üç hali var; buhar, sıvı ve buz. Kar bunlardan hiçbiri değil. İsterseniz bir ansiklopedi açıp kar maddesine bakınız: Kristallerin hiçbiri diğerine benzemezmiş. Dürbün bulunan her evde bir de mikroskop olsaydı ne iyi olurdu.

Bilaistisna her şeyi örtüyor; her şeyi güzelleştiriyor ve zannediyorsunuz ki eşyanın hakiki görüntüsü karla beraberdir. Bütün alelâdelikler kar yağışı altında müthiş bir tablo güzelliğine bürünüveriyor; hatta insanlar bile güzelleşiyor kar altında. Yanaklarda hafif pembelikler, saçlarda omuzlarda kar konfetileri, havada nefes buğusu.

Kimden emir alıyor bu tabii "âfet" dersiniz? Ne zaman, nereye, nasıl ve ne kadar yağacağını kimseye danışmıyor. Meteorologların izahı bir kulağımdan girer, öbüründen çıkar gider; bu, kesinlikle mübârek bir şeydir. Alışılageldik her şeyin üstüne keyfince serilen gerçeküstü bir fâsıla: "Eşyâyı bir de böyle seyredin" der bize. Onu en iyi çocuklar fark ediyor ve anlıyorlar; biz kocaman yaşlı"başlı adamlar o yüzden kar görünce çocuklaşıyoruz.

Gece; gökte koyu gri ile pek vahim ülfetler peydâ etmiş hafif bir kırmızılık. Sokak lambaları, "edeb yâhû" fikriyle çiğ ışıklarını puslandırıp direk dibine bir miktar ziyâ düşürmekle iktifa ediyorlar. Yakınlarda uzaklarda her yaştan seyrek çocuk çığlıkları. Perdeyi açıyorum, yetmiyor, pencereyi de ardına kadar dayayıp kar havasını içime çekiyorum. Küçük değil, büyük saadet bu. Böyle havalarda şehrin bütün sokaklarını adımlamak farz"ı ayın gibidir âşıklara.

En iyisi ışıkları söndürüp kar aydınlığını içeri buyur etmek.

Farkındayım, bütün kar yazılarında aynı şeyleri yazıyorum; sizi bilmem, ben sıkılmıyorum. Karlı ve soğuk hava bloklarının nereden nereye seyr ü sefer ettiğini çokbilmiş edâlarla anlatan tahmincilere sinirleniyorum. Nasılı anlatabilirsiniz, "niçin"i nasıl tasvir edeceksiniz? "Niçin" şairlerin batnındadır; tahsil ile olmaz. Hattâ çoğu defa neyi nasıl izah ettiklerini kendileri bile bilmezler. Tabii olmasına tabii bir hâdisedir kar; ama her tabii gibi aynı zamanda ilâhîdir de. Dışarda kar yağarken sıcak odaların derûnunda namaza durmanın zevkini bilenler bilir ya, bilmeyenler de haberdar olmalıdır en azından.

Bir hanım ve eşi kol kola koyu bir siluet halinde ağır ağır yürüyorlar; sonra durup birbirlerine bir şeyler anlatıyorlar; ne anlattıklarını duymuyorum; ama biliyorum. Kadın, yağan karın çiğnenmemiş yerlerine doğru sürüklüyor eşini. Uzaktan minik bir kahkaha. Erkek yere eğilip avuçlarında kartopu yuvarlıyor. Köşeyi dönüp kayboluyorlar.

Hâlâ yağıyor ve şu anda Türkiye'nin her yerine yağıyor. Türkiye güzelleşiyor, eminim Ankara bile güzelleşiyordur. Mucize bu değilse nedir ki? Türkiye'nin gündemi? Afedersiniz; ama burada kardan bahsediyoruz, sırası değil şimdi!

Pastanelerde salep kaynatılıyordur şimdi. Kahvelerin buğulu camları ardında akla ziyan çaylar demleniyordur. Yurdumun şairleri yumruk gibi içine kapanıp şiirin döşünü cerha cerha etmektedirler ki nasıl. Sevenler birbirini arıyordur; "burda bir kar yağıyor, görmelisin!", "görüyorum, aynı karın altındayız şu anda."

Şöyle gece yarısına doğru mahzene inip, bizim çocuklar için vaktiyle kendi elcağızımla yaptığım kızağı kaparak yokuştan aşağı koyversem gören olur mu acaba? Gençlik arkadaşlarım olsa şimdi, iki takıma ayrılıp kartopu savaşı yapsak; Galatasaray kazansa! Sonra bir geceyarısı kahvesine çöreklenip ocakçıya taze demlik yaptırsak. Sonra hırçın tipinin karanlığını yara yara bir Çerkez Hüseyin girse içeri; bıyıkları buz. İri elleriyle gümüş tabakadan bir lüle kaçak Malatya tütünü kaldırıp yalancı dolma cesametinde cigaralar sarsa...

Böyle güzel yağarsa olacak gibi sanki!

Milliyetçi siyasetin buhranı

Milliyetçi siyaset bir buhran yaşıyor; kimlik, üslûp veya bir duruş buhranı, belki hepsi birden. Bence asıl sıkıntı, algılanma tarzı itibariyle milliyetçilik fikrinin geçtiğimiz son yirmi yılda hiçbir restorasyona tabi tutulmadan tüketilmesi. Hele son seçim sonuçlarından sonra milliyetçi siyaset, konjonktürün omuzladığı başarının zebûnu oldu âdeta. İktidar ortağı olmak, milliyetçi siyaset erbabını manevrasız ve inisiyatifsiz bıraktı. Görüldüğü kadarıyla bünyede bir oto"kontrol cihazının işletilmesine de müsaade edilmiyor; bu durumda milliyetçi diskurla siyaset yapanların geleceğini yine rüzgârlar, akıntılar, önseziler ve konjonktür belirleyecek demektir.

"Salkım Hanımın Taneleri" konusundaki televizyon tartışması, kanaatime göre kamuoyu nezdinde milliyetçi siyaset adamı tipini pek de parlak olmayan bir ortalama intiba kazandırdı. Bu tartışmada taraf teşkil eden milletvekilini hemen herkes, partisinin ve yandaşlarının fikriyatını seslendiren bir temsilci gibi algıladı ve en azından "parti yöneticilerinin haberi olmadan tartışmada bu derece taraf olmazdı" kanaatine vardı. Tartışmanın diğer kutbunda yer alan Etyen Mahçupyan, alelusul ve bodoslamadan tevcih edilen tenkidleri parlak bir mantıkla cevaplandırırken takdir topladı ama haklılık mütalaalarını, tartışmadan sonra uzun müddet gündemde tutmaktaki ısrarı bana göre mübalağalı idi.

Milliyetçiliğin siyasi bir meziyet olmaktan çıkarak münasip dozajda hemen herkesin paylaşabileceği tabii bir yaklaşım neviinden kabul edileceği günleri görecek miyiz? Siyasette milliyetçiliğin asgari nezaket şartlarından birisi, herhalde kimseyi ne kadar milliyetçi olduğunu isbat mükellefiyetinde bırakmamak olsa gerektir. Bu asgari şart; ötesinde ise milliyetçiliği hakikatle, nezaketle, ilimle ve şimdiki zamanın icaplarıyla karşı karşıya getirmemek var. Milliyetçilikte asgari müştereğin "his" olduğunu kabul edenlerle beraberim lâkin his dahi bir asgari şart; milliyetçilik duygusunu milli kültür birikimi ve hatta kültür sahasında üretkenlikle tezyin etmek de vazgeçilmez şart. İyi bir milliyetçi, milliyetçiliğe ne kadar istinad edebileceğini de hesaplamalı: Milliyetçilikten bir dünya görüşü çıkmaz.

Günümüzde siyasetin kendine mahsus bir tabiatı var; soğuk savaş dönemindeki duruş yerleriyle siyasi bir hareketi sürüklemenin pratikte mânâsız kaldığı iyice anlaşılmaya başladı. "Solcu siyaset" kavramı yerinde duruyor mu? Bugün sol adına siyaset yapanlar, 25 sene öncesini hatırlayanların dudağını uçuklatacak bir siyasi dil ve program takib ediyorlar. Dünün enternasyonalistleri bugünün en namdar küreselleşme aleyhtarları. Ayıplamak maksadıyla zikretmiyorum; şimdiki zamanın suallerine en azından belkemiği olan bir cevap üretmek için dünün dünyasında mânâ ifade eden her kavramı yeniden gözden geçirmek zarureti var. Siyasette ikbal arayanların, rüzgâr gülü gibi her sabah yeni bir istikamete yönelmeleri gerekmiyor ama her sabah güvenilen kavramların yerinde durup durmadığını kontrol etmek de lâzım. Varlık sebeplerini bir siyasi ideolojiye istinad ettirenlerin çıkmazı şurada: Ya bütün icaplarıyla "siyaset" yapılacak ya da ideolojik tavır muhafaza edilecek. Milliyetçi siyasete seçim kazandıran rüzgârlar, bugün milliyetçi siyasetin varlık sebebini yeniden tahkike zorluyor. İşin "siyaset" tarafını zaruretler veya hükümet ortakları hallediyor zaten; hükümete mensup olmanın dayanılmaz ağırlığı, siyasi şartlara uygun davranmak konusunda milliyetçilere her gün yeni dersler öğretiyor; peki, siyasi icaplar karşısında sıkça görmezden gelinen o bükülmez idelojik diskur ne olacak? Sualin cevabı var şüphesiz ama o cevabı üretmek için üretken olmak gerek.

Milliyetçilik bir dünya görüşü müdür?

Cumartesi günü yayınlanan yazıda yer alan bir cümleden dolayı, eski dostlarımdan birisiyle sitem yüklü uzun bir telefon görüşmesi yaptık. "Milliyetçilikten bir dünya görüşü çıkmaz" ifadesi dostumda eski tabirle "tahdiş"i ezhan"ı mûcib olmuş ve bir gönül burukluğuna yol açmış.

Yer darlığı sebebiyle ifadede kesâfete yüklenmek çoğu kere kaçınılmaz oluyor. Belki başkaları da yanlış anlamıştır fikriyle cümlenin üzerinde durmak istiyorum. Lügat diyor ki, "Dünya Görüşü: Kainata toplu bir bakış. Hayatın, evrendeki varlıkların, insanın amacını, anlamını, değerini bütünlemeye çalışan, kucaklamaya çalışan bütüncü düşünce, külli bakış." Şimdi soğukkanlılıkla milliyetçilikten bir dünya görüşü çıkıp çıkmayacağını düşünelim:

"Kainata toplu bakış". Kainata milli an'aneden, kültürden, dilden ve milletten hareketle nasıl bakabilir, kucaklayabilir ve değerlendirebiliriz? Milliyetçilik düşüncesinin de bir kozmolojisi vardır; ama o kozmolojiden hareketle kurulacak dünya görüşünün dayanıklı ve makul olması gerekir. Kozmoloji; (Evrenbilim) Dünya ve onun başlangıcı ile ilgili metafizik meselelerin bütünü. Yaratılış ve Türeyiş destanı üzerine bütün insanlığın nasıl yaratıldığını izah eden bir metafizik tesis edilebilir mi? Destanın "destan" olarak edebî bir değeri var; kozmolojik referanslar için destana müracaat ederseniz ortaya milliyetçilik değil, milli bir inanç çıkar.

Bitmedi: Bir dünya görüşü, insanın amacını, anlamını ve değerini de kuşatmalı ve izah etmelidir; uzatmanın gereği yok. Milliyetçilik bir siyasi duruş biçimidir; bir dünya görüşü olamaz, tabii Nazizm ve Faşizm'i istisna edersek. Nazizm ve Faşizm, insana verilen değer konusunda kendi dışındaki dünyayı aşağılayan ve maddeleştiren bir yorumdu. Hemen belirtelim ki Nazizm'in bir dünya görüşü kılığını taşıması, onun müsbetliğine işaret etmez. Kaldı ki Nazizm'den değil milliyetçilikten söz ediyoruz burada.

Türk milliyetçiliğinin müşterek ve tartışma götürmez bir tarifi yok; hatta onun siyasette temsil edilme biçimi bile birden fazla üsluba ve yoruma açık uygulamalara sahne oluyor. Genel hatları itibariyle Türkiye'de milliyetçiliğin ırkçılık tarzında anlaşılmadığını söyleyebiliriz; daha ziyade Türklerin tarih içinde geliştirdiği medenî meleke ve müesseseleri önemseyen, dil ve kültür konularında millîci bir noktadan hareket eden ve son tahlilde Türklerin en az diğer kavimler kadar şerefli ve saygıdeğer olduklarını kabullenen bir milliyetçilikten bahsedebiliriz; bu anlayış ihtiyaç duyduğu kozmolojik temel için İslâm'ı referans göstermektedir. Oluş,yaratılış, insanın yeri ve görevi gibi temel konularda İslam'ın referans alınması ile milliyetçilik tek başına bir dünya görüşü haline gelmez zira, "azlık da olsalar" kozmolojik meselede İslâm'a atıfta bulunmak ihtiyacı hissetmeyen milliyetçiler de vardır. Milliyetçilik icabında her türlü doktrin ile bağdaşabilen bir siyasi duruş ve kültür yorumudur. Meselâ liberalizmle, kapitalizmle, otoriter ve totaliter yönetim anlayışıyla, demokrasiyle, baasçılıkla, solculukla pekâlâ imtizac eder. Milliyetçilik, bir dünya görüşü içinde bir terkib unsurudur, başlıbaşına dünya görüşü teşkil etmesine tabiatı yeterli değildir.

Bünyesinde barındırdığı tabii "asabiye" hissi itibariyle milliyetçilik evrensel bir nitelik gösterir ve hemen herkes derece farkıyla bu tabii hisse sahiptir. Asıl mesele milliyetçiliğin bir terkib unsuru olarak sair insanî ve aklî vasıflarla güçlendirilerek ve tehditkâr olmayan, barışçı, üretken bir siyasi duruş haline getirilebilmesidir. Türkiye'de milliyetçi olmak, neredeyse hiçbir ilave gayret gerektirmeyen; ama siyasi rantı yüksek bir tercih haline geldi. Açık söylemek gerekirse dilini iyi kullanamayan birinin milliyetçiliği mânâsızdır; kezâ kültür değerlerine bigâne (düşman değil) olduğu halde milli kültür taraftarlığı yapmak da öyle. Yılmaz Karakoyunlu'nun eserini milli menfaatlere aykırılık noktasında tenkide yeltenenlerin en azından milli kültür vadisinde Karakoyunlu'dan daha üretken ve meseleye daha ziyade âgâh olmalarını beklerdim. Evet, milliyetçiliğin arkaplanında "milli his" büyük yer tutar; ama

o hissi emekle, ilimle, nezaketle ve hoşgörüyle daha yüksek vasıflı hale getirmek lâzım değil midir?

Cumartesi yazısındaki "Milliyetçilikten bir dünya görüşü çıkmaz" cümlesinin muhtasar şerhi bundan ibaret.

<u>Gölgesi duvarda kalmış insanlar</u>

Hiçbir şey göründüğü gibi değildir; duvar yazılarının "ana□baba terbiyesi almamış" haylaz çocukların işi olduğunu düşünenler yanılıyor; "İyi aile çocukları"nın da duvarlarda varolmak hakları vardır. "Yazmak acıyı hafifletiyor" diye düşünenler, sadece entelektüel kriz içinde lodos yemiş gibi çırpınıp duran okur yazar takımı değildir elbet.

Duvarlar "varoluş" satıhlarıdır bir bakıma.

İki boyuttan ibaret bir satıh.

Şehrin adını, nüfusunu ve râkımını gösteren mavi tabelâlar ardında nelerin saklı olduğunu söylemezler; sade ve resmî ifâdelerinde derûnu görmek mümkün değildir. Bir şeyi niteleyeceği zaman devlet, olanca mehâbetini takınarak mürekkep isrâfından kaçınır ve hayatın renklerini gözardı etmekte bürokratik bir kibir takınarak konuşur; bu yüzden "şehrimize hoş geldiniz" levhaları, aslında kimselere "hoş"âmedî"de bulunmaz. Detaya inmek gerektiğinde hikmet□i hükûmet standart fontları ve temiz zeminleri tercih eder. Meselâ sağlık haftasıdır; sağlık müdürlüğünün en müteşair ve en gönüllü memuru, hiçbir edebî türe girmeyen mısrâlar döktürür yarı resmi pankartlara: "Olmazsan aşı, kalırsın şaşı!". Gülmekten aşıya mecâl bulamaz ölür gidersiniz.

Şairler bir köşebaşı bakkalından tedarik edilmiş mektep defterlerini seçerler ilham geldiği zaman. Daha derli toplu olanları piyasadaki en kalın defterleri üstüste diktirip mücellidhâneye verir, kapağına altın yaldızla has isimlerini bastırırlar. Şiir mahrem ve hususî bir şeydir canım. Meselâ "akrostiş" tekniğiyle bir sevda şiiri kaleme alınacaksa bundan şiirin faili bile haberdar olmamalıdır. Onlar mahrem kağıtlara açarlar gönül hânelerini; herkeslerin duvarlarına değil.

Duvarlar herkesindir.

Duvarlar, şehrin en hercai, en mütecaviz ve en anarşist ruhlarının vitrinidir.

Anarşist ruh taşımak romantizme mâni midir? Ne münasebettir? Herşey aşkla başlar: "Ali Fatma'yı seviyo" veya "Seni seviyorum Ayten", gemi azıya almış bir kararlılığın yazıya dökülmüş biçimi olarak nikâh defterine atılmış imzadan daha muhkem bir irâde beyanı olup

mucibince amel edip etmemek Fatmaların ve Aytenlerin insafına terkedilmiş bir şeydir netice itibariyle.

Taraftarlık rûhunu küçümsemeyelim: "Kova Beşiktaş", "Arslan Gassaray" veya "Efsâne Fener!" klişeleri, bugünün spor sayfalarını parselleyen mütekaid futbolcu yazarlarınkinden daha kapsamlı bir tenkid derinliği taşırlar. Taraftarlık, şahsiyetin en kolay ele gelir aksâmı olarak yaşlandırır bizleri.

Gün gelir onca derdin halli, "Tek yol devrim"den ibaret gibi görünür; ya da "Milli devlet güçlü iktidar" kompozisyonunun siyasi düşünce tarihinde erişilmesi mümkün en yüksek şâhika olduğuna kasem eden felsefi makaleler döktürülür duvarlara. Belediyeciler el aman der; siyasi şubenin memurları âmirlerinden günaşırı zılgıt yerler.

Medenî endişeler kamçılar bazen şehrin vicdânını: "Buraya işeyen eşektir" ikazı, mahallenin sotasında kalmış izbe duvar köşelerinden çığlık çığlığa haykırır; aynı ızdırabın "Buraya çöp döken eşektir" vezninde tellendirildiği de olur. Faydasızlığı ileri sürülemez: Âcilen hâcet gidermek ızdırarında olanlarla gecenin köründe elinde çöp tenekesiyle sokaklara düşenler, en azından bir başka mahalle dahletmemeleri gerektiğini böylece öğrenirler. Yazılan kalır!

Hiçbir şey göründüğü gibi değildir; duvar yazılarının "ana□baba terbiyesi almamış" haylaz çocukların işi olduğunu düşünenler yanılıyor; "İyi aile çocukları"nın da duvarlarda varolmak hakları vardır. "Yazmak acıyı hafifletiyor" diye düşünenler, sadece entelektüel kriz içinde lodos yemiş gibi çırpınıp duran okur yazar takımı değildir elbet.

Duvarlar "varoluş" satıhlarıdır bir bakıma.

İki boyuttan ibaret bir satıh.

Meselenin teknik teferruatını nasıl görmezden gelebiliriz: Gak deyince badana, guk deyince fırça nereden bulunur? Zor zenaattir anlayacağınız duvar yazıcılığı; onlar da ister ki kaba□saba yazılarına kontur renklerden gölgeli arkaplanlar çeksinler, kenarlarına gül, ucuna bülbül kondursunlar. Kalıcılık, her edebiyatçı gibi onların da endişesidir; ya bir kilo

yağlıboyanın kaç liraya çıktığından kimin haberi vardır? Netekim "unutulanlar unutanları asla unutmazlar" bu âlemde; bütün 78'e 6 tertipler kan kardeşidir. Etem, ebedi Fenerlilerdendir; damarlarını kesseniz sarı􀀀lacivert pıhtılaşır.

Sonra ticari endişeler kıpırdanmaya başlar: "Karadeniz taş fırını 500 metre geride!" kalmıştır maalesef, lâkin "Ucus masot bulunur" buralarda. Lastik tamircisinin duvarında fırın yazılacak değildir elbet? Biz bu basit kaideyi henüz ilkokul sıralarında, öğretmenlerimiz tarafından kapının üstüne "kapı", karatahtanın üstüne "karatahta" yazıldığında öğrenmişizdir. Mektepte öğretilen şeylerin işe yaramadığını ileri sürenler sadece bednamlardır.

Bir de duvar medyası vardır yahu! Ne İnternet âleminde site açmaya, ne talebe harçlığıyla dergi çıkarmaya, ne de sırçadan mâmul "tower"ların hijyenik atmosferine kapaklanıp bir güzel saçmalamaya tâkat yetiremeyenler ukdelerini duvarlara boca edeceklerdir.

Her cümlenin ardında bir insan vardır şehrin duvarlarında. Gönül gözüyle bakmayı bilenler ve satır aralarında yazılı olanı okuyacak kadar mürekkep yalamışlar farkederler netekim.

Tarih derinliğinin kıyılarında boğulmak: Ecyad Kalesi

Evvela samimi bir itiraf: "Yıkılacak, yıkılıyor, yıkıldı" haberleri dikkatimi çekene kadar ben Mekke'de Osmanlı yâdigârı bir kalenin varlığından habersizdim. "Haberdar olmak şart mıydı" diye sorulduğunda belirtmeliyim ki varlık bilmekle mümkündür. O âna kadar benim için Ecyad Kalesi yoktu, çünkü bilmiyordum.

Hacc farizasını yerine getirmiş insanlarla konuşurken onlar da böyle bir kaleden söz etmemişlerdi. Medine tren istasyonunu duymuştum; Hicaz demiryolu hadisesini azbuçuk biliyordum hatta bir fırsatına düşürüp Medine istasyonunu yıkmak için Suudilerin niyetli olduğunu da işitiyorduk ama ecdâdın Mekke'ye hâkim tepelerin birine hayli yakışıklı ve muhkem bir kale inşa ettiğini bilmiyordum.

Bu yüzden, "Hain Araplar, gül gibi kalemizi nasıl da yıktılar" korosuna katılmaktan geri durdum. Suudi hanedanı'nın Kâbe'yi hiçe sayarcasına etraftaki tepelere Krallık sarayları, turistik oteller diktirdiğini iştiyorduk; kısaca, "onlardan beklenirdi" ama konu basında tarih yadigârlarına saygısızlığı da aşan bir "Osmanlı'ya ihanet" mealinde takdim edilmeye başlanınca en azından bir otokritikte bulunmayı tercih ettim.

Meseleyi Suudi yönetiminin kadirbilmezliği veya barbarlığı tarzında ele alanlar oldu. 11 Eylül'den bu yana estirilen İslâm ve Arap aleyhtarlığı furyasının dümen suyunda bu kabil

değerlendirmeler bana aceleci ve dikkat çekecek ölçüde ucuz göründü; mâlum koroya katılmaktaki isteksizliğimi bu sebep de kısmen izah ediyor. Hele içlerinden biri, "İlahiyatçı" kavramını kaldırım hizasında tüketen bir profesör meseleye dahil olup da "Suudiler Mekke'nin yönetiminden çekilmeli, Kâbe ve Mescid-i Nebevî'nin yönetimi beynelislâm bir yönetime terkedilmeli" vezninden atışta bulunmaya başlayınca işin suyu çıktı. Maksad üzüm yemekten ziyade bağcıyı kötülemek manzarasına bürünmeye başladı. Bazılarına göre Araplar lüks Mercedesler'in meşin kaplı pahalı arka koltuklarında çıplak ayaklarının parmaklarını karıştıran, yemeğini elle yiyen, temizlik kültüründen mahrum, görgüsüz petrol zenginleriydi. Taliban yönetimi geçen sene Afganistan'ın kuzeyindeki caanım Buda heykelini tank ateşiyle yıkmamış mıydı? Zaten Araplar I. Cihan Harbi'nde bize ihanet etmiş, birliklerimizi arkadan hançerlemiş, İngilizlerle işbirliği yapmışlardı ve saire...

Araplara çuvaldız: Menn!

Sâkin olalım ve meseleye soğukkanlılıkla yaklaşalım.

1- Dışişleri ve Kültür bakanlığının neticesiz de kalmış olsa Ecyad Kalesi hakkında bazı teşebbüslerde bulunmaları ve meseleyi sahiplenmeleri olumludur; Bundan yirmi-otuz sene önce bırakınız yurtdışındaki mimarlık yadigârlarını, Osmanlı klasiklerinin bile okul kütüphanelerinden toplatılması için fermanlar yayınlanır, bu gibi hassasiyetler hemen Turancılıkla itham edilirdi. Yıkılmış Ecyad Kalesi'nin ardından teessüf belirtmek bile bu bakımdan mesafe sayılır.

2- Sevindirici olsa bile devletin, kültür mirasımıza bakışındaki şehlâlığı farketmemek imkansız; daha bir ay önce Milli Eğitim Bakanlığı'nın "failatün" meselesinde gösterdiği tutumla, aynı hükümetin Kültür ve Dışişleri bakanlıklarının Ecyad Kalesi meselesine yaklaşımı birbiriyle te'lif edilemez iki vak'adır. Ecyad Kalesi'ni tahrib ettiği için Suudi yönetimini itham etmek hepimizin kolayına geliyor fakat kabul etmeliyiz ki Milli Eğitim Bakanlığı'nın Cumhuriyet öncesi Türk edebiyatına gösterdiği garez, bir kaleyi yerle bir etmekten daha ağır bir kültür tahribatı teşkil ediyor. Tarihi eserlerimize gösterdiğimiz ihtimamı, edebiyatımızdan veya tarihimizden esirgemek tutarsızlıktır.

3- Kaldı ki biz vaktiyle vagonlar dolusu tarih arşivini hurda kağıt fiyatına tamah ederek Bulgaristan'a satmış bir "devlet aklı"nın vârisleri sayılırız. İstanbul'da Aksaray'la Edirnekapı arasına açılan Vatan ve Millet caddelerinin geçtiği yol istimlak edilirken şehir plancılarımız cetvellerini düşüncesizce nice tarihi eserin üstünden geçirmemişler miydi? Evet, dün dündü, bugün de bugün. Son elli yılda Türkiye'de tarihi eser ve mimarlık şuuru hayli gelişti diyelim: GAP Projesi çerçevesinde baraj suları altında kalmasına rıza gösterdiğimiz tarihi eserlere de bir mânâda Suudiler gibi baktığımızı inkâr edebilir miyiz? Hasankeyf örneği hepimizin gözleri önünde hâlâ. Korumacılık anlayışımız tamamen kitâbî seviyede kalıyor. Âsâr-ı atîka olarak tescil edilen yüzlerce, belki binlerce binayı ayakta çürümeye terk etmekten başka çare

üretemiyoruz. İstanbul'un tarihi semtlerinde bir gece yarısı içindeki insanlarla birlikte çöken her binada korumacılık anlayışımız duvarlara tosluyor.

4- Aynı günlerde Zaman gazetesinde asrî zamanların Evliya Çelebisi unvanını birkaç kere hak etmiş güzide bir ilim ve fikir adamımızın beyanatı yayınlandı; Haluk Dursun bu beyanında Balkan coğrafyasındaki Osmanlı eserlerinin bugüne kadar ilmî bir envanterinin çıkarılmamış olduğunu söylüyordu ve bizim "ah Ecyad vah Ecyad" yakınmamızın ne kadar hissi ve sathî olduğunu zımnen imâ ediyordu. Konuya bir başka boyut getirmeyi deneyelim: Acaba Misak-ı Milli hudutları içindeki tarihi eserlerimizin eksiksiz ve ilmî bir kataloğu yapılmış mıydı? Samimi konuşmak gerekirse çok yakın zamanlara kadar her neviden tarih mirasına karşı Suudilerin yaklaşımından pek de farksız olmayan bir ilgisizlik gösterdiğimizi kabullenmek zorundayız. Nice örnekler vermek mümkündür ki anlamı gönül incitir, zülf-i yâre dokunur.

5- Bundan hayli zaman önce Yenikapı Mevlevihanesi çıra gibi birkaç saat içinde yanıp kül olduğunda yine aynı ızdırabı hissetmiştim: Canımı acıtan sadece tarihi bir binanın ortadan kalkması değildi; o binayı tekrar inşâ edemeyeceğimizi bilmenin inkisârı idi bu. Tarihi eser şuuru elbette önemlidir ama ondan daha önemli olan kültürel üretkenliğin dumura uğramamasıdır.

6- "Hırsızın hiç mi suçu yok?" meselinde olduğu gibi Ecyad Kalesi'ni turistik otel uğruna yerle bir eden Suudileri kınamakta ihmâl göstereceк değilim. Bu vesile ile kendimize şu suali sormalı ve cevabını dürüstçe vererek düşünmeliyiz: Bir tarih yadigârına bakarken Suudi yönetiminden ne kadar ilerdeyiz?

Ecdad kale ise Anavarza nedir?

Hazreti İsâ'ya atfedilen bir İncil kıssasından bahsetmenin tam yeridir: İffetsizlikle suçlanan bir kadını Musevi şeriatına göre recmetmeye hazırlanan bir topluluğu Hazreti İsâ şöyle ikaz etmişti: "İçinizde en günahsız kim ise, ilk taşı o atsın!"

Ecyad Kalesi'nin ardından âh ü enîn eyleyenlerin Harput Kalesinden, Anavarza, Divriği, Koyulhisar Kalesi'nin ahvâlinden haberi var mıdır? Taşla inşâ edilmiş binaları geçtik; bir tarih yadigârı olarak tarihi Türkçe'ye reva gördüğümüz mezâlim Ecyad Kalesi'nden daha az değerli miydi? Tarihe milât hattı çekmeğe kalkışanların, "tarih derinliği" veya "tarih şuuru" denilen kavramdan yana ne kadar fukara olduklarını farketmek bir kere daha acı veriyor.

Sanat ve şahsiyet

Dünün dünyasında sanatkâr gözlerden ırak yaşayabilme imkanına sahipti ve eğer isterse kalabalıklara sadece şahsi sanatının penceresinden şöyle bir görünmekle yetinerek kendisini gizleyebiliyordu. Sevdiği sanatkârın şahsiyetini merak edenler, hususi gayret sarf ederek

eserden müessire nüfuz etmek veya gazete kupürü, dergi röportajı gibi materyalleri değerlendirerek zihninde bir şahsiyet fotoğrafı bütünlemek zorundaydı. Kitle iletişiminin nimetlerini "bizde olduğu gibi biraz da görgüsüzce" sömürmek, sanatkârlara kitle psikolojisi tarihinde görülmemiş bir "kült"kimlik" inşâ etmek fırsatını verdi. Bugün öyle bir durumla karşı karşıyayız ki, kimin geride durmak için özel gayret sarf ettiği halde kitle ilgisinden korunamadığını, kimlerin daha fazla kült veya efsâne haline gelmek için didinip durduğunu ayırt edemiyoruz. Sanat dünyasında tiraj neredeyse paranın da önüne geçen yeni bir hırs türü haline geldi.

Öyleyse sanatkârın sanatıyla şahsiyeti arasındaki bağıntıları yeniden isimlendirmek gerekiyor: Bugün bir sanatkâr, "hayranlarım benim sanatımla ilgilensinler, özel hayatım beni ilgilendirir" diyebilecek imtiyaza sahip değil. Sanatla şahsiyet iç içe geçti fakat bu gelişme samimiyete medâr olmadı. Belki riyâ yok ama daha fena bir şey var: Sanatkârlar, kendilerini hayranlarının görmek istediği gibi sunmak için bazen şahsiyet duvarlarını yıkarak başkalaşıyor, bile isteye "başka biri" olmak için didiniyorlar. Bu zorlamanın bir şahsiyet yarılmasına sebep olup olmadığını bilmiyorum ama sanatkârın nefsine duyması gereken saygıyı zedelediği açık.

Eskiden topluma örnek olmak, cemiyete hüsn"i misâl teşkil etmek diye bir endişe vardı. "Göründüğün gibi ol, olduğun gibi görün." mütearifesini (aksiyom) aşan bir endişeydi bu. İnsanlar, olmak istedikleri gibi görünmeye dikkat ederken bir süre sonra olmak istedikleri gibi olmak yolunda mesafe alırlardı. Müptezelliği samimiyetle müdafaa edemezsiniz; rezâletten hamâset çıkmaz, dolayısı ile "olduğun gibi görün" tavsiyesinde ısrar, çoğu kere kelbî (sinik) bir duruş rahatlığı ile neticelenir; halbuki insanın en çetin meşgalesi, bir halden bir başka hale geçmek için sarf ettiği gayrettir. İşte bu yüzden toplum karşısında kusurların gizlenmesi, zaafların bir röntgen filmi netliğinde fâş edilmesi doğru değildir; "Sui misâl emsâl olmaz" sözü hem ahlâken, hem hukuken geçerli bir kıymet hükmü ifâde eder ve bu yüzden şair: "Âlâmını kalbinde tutub kimseye açma / Zira elemin zikri de başka elemdir" derken bu kıymet hükmünü pekiştirmektedir.

Dünün dünyasında sanat henüz "endüstri" haline gelmek bahtsızlığına düşmediği için sanatkârla sanatı arasında kimseleri alâkadar etmeyen ve sınanması halinde sadece o sanatkârı mânen sorumlu bırakan bir bağ vardı; bu bağ, sanatın kitleler tarafından tüketilebilecek bir metâ haline gelmesiyle bozuldu ve "toplum böyle istiyor" bahanesiyle sanatkârla sanatı arasındaki ilişki üst üste getirilerek şeffaflaştırıldı. Netice feci oldu: Nikâhsız evlilikler bu yüzden neredeyse meziyet gibi görünmeye, iki cins arasındaki serbest münasebetlerde toplumun değer yargıları çiğnenmeye hatta cinsî sapmalar dünyanın en tabii şeyi imiş gibi meşrulaştırılmaya başlandı. "Toplum böyle istiyor" cümlesiyle yüceltilen o kimliksiz kalabalık, sanatkârın sanatıyla şahsiyeti arasında bir tefrikte bulunacak zihni donanımdan mahrum olduğu için bu mantık işleminde aşağılanan tarafı teşkil etmekte ve ipini kendi eliyle çekmektedir bugün. Sululuk, ucuzluk, mütecavizlik, çaçaronluk bu yüzden yükselen değer

haline geldi. Erkeklerin kadınsılığı, kadınların iffetsizliği tabiileştirildi. Bütün bir memleket sayısı üç"beş yüzü geçmeyen bir avuç sahte hayatın ve sözde meşhurun üzerine adeselendi.

Hiçbir yazıda "sanatkâr" kelimesine bu kadar eziyet edilmemiştir; farkındayım, yoksa kısaca "sanatçı" mı demeliydim?

Engizisyon ölmedi

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Sadık Tural, Elazığ'da yayınlanan "Bizim Külliye" dergisine verdiği beyanatta dil meselesine dair ilginç sözler söylemiş: "Biz hakikaten bu çıkmaz davadan, bu çıkmaz didişmeden ne kazandık? Öz Türkçe"üvey Türkçe, uydurukça"gerçek Türkçe iddiasından ne kazandık? (...) Sözlüğün yarısına savaş açmış bir kafayla, ihtiyaca dayalı olarak üretilen kelimelere savaş açmış bir kafa bizi yaklaşık elli yıl savaştırdı. Bundan ne kâr ettik? Hiç!" Ve ardından buralara sığmayacak kadar uzun mülakatın özeti sayılabilecek bir cümle: "Kelimelerin osu da busu da bizim."

Teşhiste isâbet yoksa tedaviden ne hayr umulur; dil vâdisinde "Yanlışı da bizim doğrusu da bizim" kabilinden bir hükme itibar edilebilir mi? Doğruya doğru denilir, yanlışa da yanlış. Yanlışı doğruyla aynı hukuk içinde mütalaa edeceksek onca "ilim ve usûl"e ne hâcet var? Sayın Tural'ın deyişiyle "ihtiyaca dayalı olarak üretilen kelimelere savaş aç"tığı öne sürülen kafa, bir lisânın tabii seyri içinde değişebileceğini inkâr etmedi; onlar yanlışa itiraz ettiler ve itirazlarında ilmen de vicdanen de haklıydılar. Yanlış olan Türkçe'nin "toptan özleştirme" adı altında seküler, lâdinî, yani bambaşka bir lisan haline getirilmesiydi. Kendimi Dil ve Tarih Kurumu Başkanı'nın % 50 nisbetinde itham ettiği o "güruh"a mensup biri olarak gördüğüm için onların namına ehliyetle konuşabilirim: Biz, "konuşmak kötü tekellüm edelim" demedik, mevzu'nun yanında konu'yu da kullanıyoruz, içimizden kimse üçgen yerine müselles'te, kenar yerine dılı'da ısrar etmiyor ki. Dil tabii seyri içinde değişir ve Türkiye'de bu değişime homurdanan tek kişi bile gösteremezsiniz; ama tabii dili rayından çıkarmak için "elli yıl" boyunca didinen bir stadyum dolusu okumuş adam zikretmek mümkündür. Türkçe'ye evvela devlet, bilahire devletçi aydınlar eliyle zoraki bir müdahalede bulunuldu; bu hakikati teslim etmeksizin, "osu da, busu da bizim" yaklaşımıyla dil meselesine bakılamaz.

Sayın Tural eğer dil meselesinde birilerini hakikaten itham etmek ihtiyacında ise kendisine Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu adresini gösterebiliriz. Sözü geçen kurul, "millî" kelimesinin ders kitaplarından çıkarılmasını teklif etmiş. Şaka gibi görünüyor; ama değil! Zaman Gazetesi'nin haberine göre kitaplarında istenilen değişikliği yapmayan yayınevlerinin kitaplarına onay verilmeyecekmiş. Bu kadarla da kalmıyor; "istiklâl, bahtiyar, ilim, asır, felaket, tabiat, ifade, fikir, kanun, fert, nesir" gibi kelimeler de yasak listesine alınmış.

Neyse ki içlerinde "sâdık" kelimesi yok.

Görülüyor ki Bakanlık "osu da busu da bizim" demiyor; esasen dil meselesini çıkmaza götüren, devletin ta kendisi. Bizim "güruh"un elinden gelen sadece yüksek sesle şikâyet etmek.

Görülüyor ki mesele, her iki tarafa da ağabeylik eder bir üslupla, "bu kadar saçmalık yeter; kesin kavgayı bakalım, kelimelerin osu busu olmaz" denilerek tatlıya bağlanacak boyutları çoktan aşmıştır. Her iki tarafa da küçük birer tokat atarak yatıştırılacak bir bacaksızlar kavgası değildir bu. Tek yanlı bir dayatmadır; ilme, akla, vicdana ve çağa meydan okuyan zorbalıktır. Aradan elli sene geçmiş fakat teşhiste hâlâ isabet yok. Elini taşın altına sokmakta zorlananların en azından problemi bulandırmamasını bekleriz.

Hayır, 21. yüzyılda yaşadığımız büyük bir vehim; başka bir çağdayız biz, muhtemelen Batı'nın ortaçağlarına tekabül eden bir Obskurantizm devrinde...

Ve Engizitörler ellerinde hançerle kamusun ırzını pây"mâl etmektedir.

Nâzım'ı geçelim; başka kim var?

Sol'un Nazım Hikmet romantizmi yine ayyuka çıktı. Bir yerde tabii karşılamak gerekir çünkü doğumunun 100. sene"i devriyesindeyiz. Benim bu meselede tabii bulamadığım Nâzım Hikmet'in bir sembol isim olarak neredeyse tek başına Türk solunu temsil eder hale getirilmesidir. Doğrusu bu ya, Türk solcularının şahsiyet itibariyle emsâl alınmaya lâyık daha metin bir karakter etrafında halkalanmasını beklerdim. Gerekçesine önceki hafta yazdığım "Sanat ve şahsiyet" başlıklı yazıda kısmen işaret etmiştim; sanatkârların sanat cihetinden ötede bir de şahsiyet itibariyle değerlendirilmeleri gerekir. Her solcu elbette oğlunun Nâzım kadar Türkçe'ye hâkim ve denk düştüğünde güzel şiir yazabilen birisi olmasını arzular ama hangi solcu, biricik kızına Nâzım'ın hayatını paylaşmış kadınların kaderini revâ görür? Bu noktada "sanat ayrı, şahsiyet ve özel hayat bambaşka bir şey" diyebilir miyiz? Mesele Nâzım'ın komünistliği, vatana ihaneti filan değil, siyasi düzlemde hainlik, adı üstünde siyâsi bir pozisyondur. Fikir nâmusuna sâdık kalmak kaydıyla her inanmış komünistin, benzerleriyle birlikte saygıya lâyık olduğunu düşünenlerle beraberim. Bu ölçüler ışığında meselâ bir Mustafa Suphi'nin, bir İştirakçi Hilmi Bey'in, Nâzım kadar tanınmayışı üzücüdür. Sanatkârlar elbette kuruculardan ve siyaset adamlarından daha çok sahne ışıkları altındadır, kabul fakat karakterde metânetin ölçü bakımından hiç mi itibarı kalmamıştır?

Türk solu bunu hep yaptı; nihai değerlendirmelerinde nedense hep müşterek değerlere aldırış etmeyen kriterleri tercih etti. İdeolojik çizgide bazen Sovyetlerin, gâhi zaman Çin'in, hatta Arnavutluk'un dümen suyuna râm olması böyle bir irade zaafıydı. Samimi takipçileri ancak XIX. yüzyılda yaşamış kaba bir materyalizme mıhlanıp kalmaları, onca materyalizm taslamalarına rağmen taban tutmak için Türkiye'de mezhepçilik cereyanı üzerinden taraftar aramaya kalkışmaları, iskambilde etnisite kartını joker olarak kullanmak kolaycılığına

sapmaları da aynı cümleden telakki edilebilir. Hele, "oldu olacak" zannıyla devrimi çabuklaştırmak için silahlı propagandaya tevessül etmeleri, en otoriter ve totaliter üslûplu toplum mühendisliği uygulamalarını metod olarak benimsemeleri, Türk solunu bugünün siyasi yelpazesinde marjinal bir mevkide bıraktı. Bunca aykırılık yetmezmiş gibi dil meselesinde devletçi seçkinlerin tarafında yer alarak, fıtrî bir yatkınlıkla çok iyi kullandıklarını medya gücünü özleştirmeci cereyanın emrine tahsis etmeleri halk nazarında solun kredisini bitirdi.

Türkiye'de solcu olmak, ilmî sosyalizmin icabını yerine getirmek için yukarıda sıralamaya çalıştığım tuhaflıklara demir atmak gerekmiyordu bana göre. Türk solu, toplumun hakim değerleriyle çatışmadan kendi kimliğini ve hatta üslûbunu inşâ edebilirdi: Nâzım Hikmet'in bir sembol şahıs olarak yüceltilmesini de aynı çerçevede değerlendiriyorum. Türkiye'de sosyalizmin neredeyse 90 yıllık mâzisi var; bu doksan sene, bir "sosyalist karakter"in inşâsına medâr olamadı. "Solcu olmak demek adam olmak demektir" aforizmasını savuranlar, hoş ve boş bir lâf etmenin ötesinde bu inşâya müsbet şeyler ilâve edemediler. Beynelmilel sosyalizmin kendince bir ahlâk telakkisi var elbet; bizim sosyalistlerimiz işbu ahlâk teorisini Türkiye'de müşahhas bir "sosyalist karakter" timsâline dönüştürmekte muvaffak olabildiler mi? Nâzım'ı geçelim; başka kim var? Onları da tanımak, fikriyatına katılmasak bile hâtıralarına, mücadelelerine ve şahsiyetlerine saygı duymak isteriz. Bir de metin karakterlerin tarihi vardır.

Koyacaksın bunları BBG evine!..

Hâlâ aynı fikirde midir bilmem; ilâhiyatçı ve medyatik profesörlerimizden birisi kendini anlatırken, "günün yirmidört saatini bir cam fanus içinde halkın nazarlarına açık bir şekilde geçirebilirim" demişti. Bu cümlenin beni çok etkilediğini kabul etmeliyim; etkilenmeyecek gibi değildi: Günün yirmidört saatini, isteyen herkesin görebileceği bir yerde cam bir fanus içinde geçirmek! Birşeyleri fena halde abarttığını hissetmeliydim. İnsan hayatı mahrem kısımlarıyla mânidardır; mahremi iptâl etmek insan da görmezden gelmektir.

Gazetelerde "BBG evi" diye haberler çıkıyor. Mâhiyetini tam bilmiyorum çünkü bu programlardan hiçbirini seyretmedim. Doğrudur"yanlıştır şeklinde bir yorum yapacak durumda değilim ama bu mealdeki haberler çoğalınca aklıma başka bir şey geldi. Biri bizi gözetliyor evine sıradan insanları doldurup bilahire çıkacak marazayı takib etmekte ne zevk olabilir? Aslında bu programın mucidi, sıradan insanlarla değil, kararları ve davranışları bütün toplumu ilgilendiren insanları bir eve doldurup seyrettirse hepimiz için daha faydalı olurdu.

Bu fantezinin, az önce sarfettiğim "mahremi iptal etmek insanı da görmezden gelmektir" düşüncesiyle çeliştiği açık lâkin kimsenin tanımadığı, hayat tecrübesi ve görgüsü kısa, şöhrete meraklı genç insanlar değil; yeri geldiğinde "biz bu millete hizmet için varız" diye övünen, yoklukları halinde Türkiye'nin krize gireceğini zanneden, aldıkları kararlarla milyonlarca

insanın hayatını yönlendiren insanları fanus içine koymaktan bahsediyorum. Polilitikacılar, yüksek bürokratlar, devlet adamları, medya patronları, hâlâ "kahvaltıda Mesut Yılmaz'a dedim ki..." tarzında şeyler saçmalamadan bir yazının sonunu getiremeyen köşe yazarları, kendi bankasını batıran bankacılar, o bankaları bir gecede kuyudan çekip çıkaran siyaset simsarları, ekmeklerini "rating"den çıkaran bilcümle medyâ ashabı, şarkıcı, futbolcu, entellektüel vesaire vesaire... Doğrusu meraklısı değilim ama birileri BBG evine konulup da mahz"ı ibret ile seyredilecekse işe bunlardan başlamakta sayılmayacak derecede sosyal fayda olduğu kanaatindeyim ve üstelik bu kişiler, daha yolun başında kitlelerle mânen ve maddeten özdeşleştiklerini kemâl"i iftiharla tekrarlayıp duran bir heyettir.

Meselâ alınız hükümetin üç liderini koyunuz bir cam fânusa; ilk saatlerin gerginliği geçsin, nezaket fasıllara sona ersin ve herkes aslî şahsiyetiyle görünsün. Üçlü kanepeye oturup akşam haberlerini dinlerken görelim onları. İnsani yönleriyle tanıyalım; zaafları, kusurları, zevkleri, boş zamanları değerlendirme üslûpları ile haklarında bir fikir sahibi olalım. Okudukları kitaplara bakalım, bir kitapta kaç dakika sâbit kalabildiklerini ölçelim; birer türkü söylesinler dinleyelim, maça gitsinler verdikleri tepkileri seyredelim, sahanda yumurta pişirmek hususundaki maharetlerine muttali olalım. Bir ortaçağ zırhı gibi eyinlerine geçirdikleri liderlik kasıntısını kaç dakika taşıyabilecekler anlayalım.

Hükümet erkânının hususi hayatını merak ettiğim yok elbette; lakin geçimlerini "karizma" veya "imaj" denilen sahte ve inşâ edilmiş intibalarla sağlayan zevâtın, imajsız halini herkes gibi ben de merak ediyorum. Halkın önüne hep bayramlık elbiseyle çıkan bu gibi kişilerin pijamalı halleri de aynı imaj bütünlüğü içinde mütalaa olunmalı değil midir?

Demokratik liderlik tipinin karizmaya ihtiyacı yoktur aslında; böyle bir deney, "demokratik nizam"ın aslında ne kadar demokrasi kültürünü haiz insanlar tarafından yürütüldüğünü de apaçık göstermesi bakımından çok faydalı olurdu.

Böyle bir tecrübeye kim rıza gösterir derseniz ayrıca tartışılır ama bilelim ki inşâ edilmiş karizma ile iskemlelerine tutunabilen insanların, karizmanın arka yüzünü de toplumun ilgisinden saklama hakkında sahip değillerdir. Ne diyordu ilahiyatçı profesörümüz: "Günün yirmidört saatini bir cam fanus içinde geçirebilirim". Öyleyse bırakalım çoluk"çocuğu BBG evine tıkıp bir kaşık suda fırtına koparmayı; güzideleri, hesnâları, müstesnâları, sükûtunda veya saçmalamasında bile derin hikmetler taşıyan zevâtı seyredelim ki aklımız, fikrimiz, fehmimiz açılsın!

2002

23 Şubat

Hacı! Zaman Gazetesi

16 Şubat

Lebbeyk! Zaman Gazetesi

16 Şubat

İbrahim Efendi'nin rüyası Aksiyon Dergisi

11 Şubat

Cilalı İbo, Harry Potter'ı döver! Zaman Gazetesi

09 Şubat

"Derin Türkiye" oradaydı! Zaman Gazetesi

04 Şubat

Dana Ferhat ve yeni bir kârlılık teorisi Zaman Gazetesi

02 Şubat

Şeytan bunun neresinde? Zaman Gazetesi

02 Şubat

Aşka ve insanlığa adanmış bir Türk kültür ürünü: Yeşilçam Sineması Aksiyon Dergisi

Aşka ve insanlığa adanmış bir Türk kültür ürünü: Yeşilçam Sineması

O kendine mahsus sinema birikiminin üstüne birşeyler ilave ederek zenginleştirememek bizim için kayıp oldu. Kendi toplumumuza hikaye anlatmak kabiliyetimizi körelttik. Açık konuşmak gerekirse, Hollywood tarzında çekilmiş filmler, bizim kültürümüze dair bir verim olmaktan ziyade "Mankurt sineması" olarak adlandırılsa yeridir

Bizim eski yerli filmleri seyretmenin entelektüel muhitlerde hiç de hoş gözle karşılanmadığını biliyorum; umurumda değil. Dünden bugüne kanaatim değişmedi ve ben hâlâ bizim eski filmlerin, 20. yüzyılda insanlığın müşterek medenî mirasına ilave edebildiğimiz en mânidar kültür ürünü olduğunu düşünüyorum.

Ben sinema ve radyo günlerinin çocuğuyum. Sinema zevkiyle altmışlı yıllarda tanıştım. O günlerde bizim gibi taşra tıfılları için sinema sadece dünyaya değil aynı zamanda memlekete de açılan tek kapıydı. Sinemalarda bir hafta yerli film varsa ertesi hafta "ecnebi" film gösterilirdi ve biz böylece beyaz perdede sadece New York'u, Paris'i, Roma'yı değil, başta İstanbul olmak üzere Bursa'yı, İzmir'i, Urfa'yı da tanımak imkânını bulurduk. O günün harçlık

râyicine göre sinema pahalı, radyo ise nâdir bir nimetti; bugünün radyolarının eski radyo günlerindeki tesirini yapması artık imkânsızdır.

Bugün dünya sineması diye bir kavram kalmadı, sadece Hollywood endüstrisinden söz etmek mümkün. Halbuki önceleri dünya sinemasının ürünlerini de görüp bir mukayese geliştirebilmek şansımız vardı: Başta Hind filmleri, ardından kaba□saba örnekleriyle Mısır sineması. Fransız, İngiliz ve özellikle İtalyan filmlerinin zihinde bıraktığı farklı izler, □bir sinematek seyircisi kadar şuurla tahlil edemesek de□ bize farklı sinema dillerinin ve üslupların varlığını hissettiriyordu.

Türk sineması da bunlardan biriydi işte. Yeşilçam Sokağı'nı mekân tutmuş bir avuç Türk sinemacısının kendine mahsus bir hikâye anlatma biçimi vardı; bunu hissediyorduk. Oyuncuları konuştururken sokaktakinden farklı olsa da sinema diline uygun ve netice itibariyle bize dair şeyler söyletmesini beceriyorlardı. Her sinema filmi bir masal anlatır; bizimkiler de Türk toplumuna masal anlatacak bir dil geliştirmişlerdi ve bizim filmler diğerlerinden dağlar kadar farklıydı. Bu farklılık yetmişli yıllardan itibaren okumuş□yazmış bazı çocuklar tarafından alaya alınmaya başlandı: "Gerçekle ne ilgisi vardı bu filmlerin, hepsinde de zengin□fakir tezadı işleniyor, hepsinde de aşk ve insanlık galip geliyordu. Sınıf çatışmalarından doğan gerilimlerden ise hiç bahis yoktu; ne işçi hakları, ne fikir hürriyetine susamış bir avuç aydının çektiği acılar ne de politik sisteme dair en ufak bir gönderme yer almıyordu Türk sinemasında. Bunlar, ortamektepten terk kasabalılar, sulugözlü ev hanımları ve mutaassıp taşra ahalisini sinamaya dadandırmak için çekilmiş ucuz, basmakalıp ve ticari piyasa filmleriydi!..."

Doğru, aynen dedikleri gibiydi ve bugün Yeşilçam sinemasını değerli kılan bütün özellikler, okumuş çocukların vaktiyle sıraladığı bu tenkidlerin içinde bulunuyordu. Biz bu özelliklerinden ötürü seviyorduk yerli filmleri zaten. Memleketin biraz olsun mürekkep yalamış kesimi, en sonunda ahalinin hoşuna giden ve paylaşılan bir eser vermeye muvaffak olmuşlardı ve bu çok önemliydi.

Sosyal gerçeklik senin olsun; bana bir masal anlat!

İşin tadını, bizim solcuların sinema sektörüne el atmaları kaçırdı. "Sosyal gerçeklik" diye bir kavrama saplanarak seyirciyi sinemadan soğuttular. Sosyal gerçeklik diye filme çektikleri şeylerin zaten içinde yaşıyorduk ve aynı şeyleri üste para vererek sinemada seyretmekte lezzet yoktu. Biz masal seyretmek isterken onlar sınıf çatışmalarının fişteklediği dramları, yoksulluk sahnelerini ve aydınların nasıl bunaldığını gösteriyorlardı. Efsun bozulmuştu; sinemada seyrettiğimiz masal perdesi yırtılmış, ardında sosyal gerçekçiliğin en iptidai örnekleri kalakalmıştı.

Ne var ki Amerikan sinema endüstrisi, sinemanın sadece seyirlik bir eğlence, kârlı bir ticaret kolu olmadığını farkederek hayal dünyamıza yüklendi; XIX. asrın çıplak sömürgecilik

istilâlarından sonra bu, Amerikan olmayan dünyanın karşılaştığı en büyük kolonyal saldırıydı. Perdede bize ait olanda değil, onların hayal dünyasında geziniyor, bir süre sonra onlar gibi hissetmeye hatta onlar gibi konuşmaya başlıyorduk. Emperyalizmin vatan topraklarına askeri üs kurmasına gerek bile kalmamıştı; beyaz perdede sadece onların yaptığı filmleri seyredince "Amerikan hissiyatı"na karşı geliştirdiğimiz sempati daha fazla iş görüyordu. Amerikan hayat tarzının bütün dünyaya dayatılması, Hollywood ürünlerinin bütün dünyaya aynı masalı anlatması ve dayatmasıyla başladı. Biz bu işin farkına ancak, yerli sinemacılarımız Amerikalılar gibi film çekmeye başladıklarında varabildik. Bir filmin seyredilmesi için Hollywood kalıplarının ve tekniğinin kullanılması gerekiyordu ve bizim üç beş rejisörle yapımcımız, Hollywood standartlarına uygun birkaç "Türk filmi" çekerek sinemaya yeniden seyirci çekebilmeyi başarmışlardı.

Mağlup olmuştuk; bu aynı zamanda kendimize mahsus sinema dilimizin ölmesi anlamına geliyordu. Çocuklara Keloğlan yerine Hansel ve Gretel masalı anlatmak gibi bir şeydi.

Yeşilçam Sokağı'nın kadrini bilelim

Yeşilçam sineması hakkındaki iyimser fikirlerimin bir nevi nostalji gibi yorumlandığı oldu; yerli filmlerin aslında çok mânidar ve başarılı bir kültür hadisesi teşkil ettiği tezinde kendimi hep yalnız hissettim. Ta ki sinemayla akademik seviyede ilgilenen Prof. Tevfik İsmailoğlu'nun "Türk Cumhuriyetleri Sinema Tarihi" adlı 3 ciltlik eseri dolayısıyla verdiği beyanatı okuyana kadar. Prof. İsmailoğlu, "Çalıkuşu'nun bir bölümünü Yüzüklerin Efendisi'ne değişmem" derken tam da benim heyecanımı paylaşıyordu. "Yeşilçam Türk sinemasının köküdür; eğer Yeşilçam olmasaydı Türkiye'de sinema hakkında konuşulamazdı. Yeşilçam Sokağı ve çevresi eski haliyle müze gibi korunmalıydı" cümleleri ise Türk aydınlarının ıskalayıp durduğu Yeşilçam birikiminin önemini vurguluyor. Ne var ki Prof. İsmailoğlu "eninde□sonunda" bir Türk; keşke aynı tesbiti bir batılı sinema adamı yapmış olsaydı! Eminim ki böylesi bizim entel takımı tarafından daha çok ciddiye alınırdı!

Mankurt sineması

Sanal gerçeklik dünyasında bir dil ve üslûp sahibi olmanın önemini farketmek için önce bir durum tesbiti yapmak gerekiyor: Bugün dünyada geçerli tek sinema dili var: Hollywood. Üçüncü dünya ülkelerinin sinema salonlarını bile egemenliği altına almış bu baskıcı dilin yanısıra kendi üslûbunu koruyabilen "milli sinema" kalmadı gibi bir şey. Bütün ülkelerde sinema dili Amerikanca'nın tesiri altına girdi. Tek kutuplu bir sinema evreninde yaşamak sadece rahatsız edici değil, aynı zamanda ürkütücü bir gelişme.

Hatırlar mısınız vaktiyle bir "milli sinema" akımı vardı. Filmlerde namaz kılan, kokuşmuş bir hayattan dindarlığa kesin dönüş yapan karakterlerin oynadığı az sayıdaki filme bu ismi vermiştik: Milli sinema. Bugün gerçekte "Milli Sinema" ismini şerefle taşıması gereken asıl birikimin, köhne Yeşilçam'ın köhne filmleri olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. O kendine

mahsus sinema birikiminin üstüne birşeyler ilave ederek zenginleştirememek bizim için kayıp oldu. Kendi toplumumuza hikaye anlatmak kabiliyetimizi körelttik. Açık konuşmak gerekirse, Hollywood tarzında çekilmiş filmler, bizim kültürümüze dair bir verim olmaktan ziyade "Mankurt sineması" olarak adlandırılsa yeridir.

Sağolunuz Prof. İsmailoğlu; tamamen şahsi olduğunu sandığım vehimlerimin ilmen desteklendiğini görmek beni çok mutlu etti.

Şeytan bunun neresinde?

İş zülfiyâre dokununca bir kısım medyanın gözleri faltaşı gibi açılıveriyor: Şeytana taptığını zanneden gençlerin acıklı hikâyesinden bahsediyorum. Bu meselede belki herkesin feryâd ü figân etmeğe hakkı var ama bizatihi Türkiye'nin belli başlı zihnî illetlerinden birini teşkil eden bir kısım medyanın bu meselede bilirkişi pozlarına bürünmesi dayanılır gibi değil.

Aile kavramına ve değerlerine saygı göstermeleri gerekiyordu ama alafrangalık olsun diye Türkiye'de ancak birkaç bin kişiye hitab eden dejenere hayat tarzını tabii bir şeymiş gibi topluma reklâm ettiler; öyle ki yüceltip durdukları ve topluma model diye gösterdikleri hayat tarzında din faktörü, ancak bir şampuan markası kadar ikame edilebilir bir şey olarak yer aldı. Aile hayatının temelinde dini değerler bulunduğunu görmezden geldiler. Karşılıklı saygı, anlayış, sevecenlik, hoşgörü yeter sandılar ama hâlâ farkında değillerdir ki herhangi bir ilahi doktrine dayanmayan ahlâk, kendi iskeletini taşıyamaz. Ahlâk'ın profan yorumu yok mudur? Teorik olarak elbette vardır ama bu ahlâk çerçevesinde olsun sâbit ve namuslu kalabilmek için gerekli altyapı sağlamlığı kimde var? Eğitimimizin kalitesi, böyle tek başına ayakta kalabilen fert yetiştirecek bir seviyeyi tutturabilmiş midir? Din, müeyyide gücüyle insanları ahlâkî bir tutarlılık içinde bulunmaya zorlar; dinden yalıtılmış ahlâk tek başına ayakta kalamayacağı için bu defa tabii bir sevk ile kendi "din"ini aramaya ve inşa etmeye koyulacaktır: Satanizm veya bir başkası, ne fark eder?

Sürmanşetlere çıkarılan magazin haberleri, üçüncü sayfa rezillikleri, son sayfa güzelleri, haftasonu ilavelerinde telkin edilen tüketim alışkanlıkları, yeni cinsî muaşeret kalıpları boşa gitmedi; onların boşalttığı ve anlamsızlaştırdığı alanları sevk"i tabiinin doldurması normaldir. Televizyon dizilerinde özendirilen ailelerin hayat tarzına bakınız: Akşam eve yorgun gelen erkeğe her ne hikmetse buzlu viski ikram edilir çünkü viski Türk an'anesinin bir icabıdır! Evin her yerinde ayakkabı ile dolaşılır zira eve girerken ayakkabı çıkarmak şarklılığın, daha doğrusu Müslümanlığın göstergesi sayılır. Dizi oyuncuları, ara sıra olsun ibadet etmek bir yana, dini kimliklerini belirtecek davranışlardan özel bir itina ile uzak dururlar. Gün geçmez ki gazete köşelerinde kırmızı şarabın kan dolaşımına iyi geldiğine dair bilimsel görüşler yayınlanmasın. Medyaya akseden Müslüman imajı nadiren müsbet ama kahir ekseriyetle olumsuzdur: Cinci hoca, sahtekâr hacı, tacizci imam, bunak babaanne vesaire. "Siyasi

İslâm"ın tehdit sıralamasında birinci sıraya yerleşmesinden sonra bilerek veya bilmeyerek milyonlarca insanın kaba"saba ifadelerle rencide edilmesi ise cabadan.

Netice itibariyle bu tip yayınlar toplumu Satanizm'e sürüklüyor değildir. Toplumun kahir ekseriyeti, dinini doğru öğrenmek imkânlarından mahrum ise de en azından kulak ve göz terbiyesine dayanan bir aile iklimi içinde her şeye rağmen bu gibi aşırılıklara rağbet göstermiyor. Asıl tehlike, Türkiye ortalamasının çok üstünde yaşayan o üç"beş bin ailenin evladını tehdid ediyor. Satanizm benzeri aşırılıklar, Türkiye'yi bir kısım medyanın penceresinden gördüğüyle tanıdığını zanneden orta ve yüksek burjuva ailelerin çocuklarında taban buluyor; niçin?

Türkiye'de örtülü veya açık bir Ateizm salgını artık kaale alınması gereken miktarlara ulaşmış olmalıdır. Herkes dindar olsun veya İslâm'a yönelsin diye bir derdim yok ama herkesin bir dünya görüşüne sahip olması ve aynı zamanda bir ahlâkî tutarlılık içinde bulunması, kamu nizamı açısından lâzım.Türkiye'yi bir hamlede Arjantin'e benzemekten hangi güç koruyor zannediyordunuz?

Dana Ferhat ve yeni bir kârlılık teorisi

Evvela bütün Ferhat'lardan özür dileyerek başlayalım söze. "Dana Ferhat"ı tanıyorsunuz; hani şu Murat 124'ün arka koltuğuna yerleştirilerek karlı bir kış günü veterinere götürülen sevimli danadan bahsediyorum. Bir tesadüf eseri Anadolu Ajansı Sivas muhabirinin objektifine takılan o fotoğraf, yaşadığım şehri birkaç günde dünyanın ilgi odağı haline getirdi ve fotoğrafı bir İngiliz gazetesi alaylı bir üslupla kaleme alınmış resimaltıyla birlikte yayınlayınca Sivas Türkiye'nin ve dünyanın gündemine yerleşti. Ardından bir Amerikan firması, mezkur fotoğrafı halıya nakşettirmek için Sivas'taki bir özel halı atölyesine siparişte bulundu. 50x70 ebadında dokunacak halıların tanesi için 250 dolardan bağlantı yapılmış bile. Kangal köpeğinden sonra artık ikinci bir "interneyşınıl" şöhretimiz daha oldu: Dana Ferhat. Ferhat'la hemşehriyiz fakat henüz kendisini tanıyamadığım için fena halde kompleks içindeyim bugünlerde. Sivas'ın adını yedi düvele duyurduğu için Ferhat'a hepimiz şükran borçluyuz. Daha güzel ve anlamlı vesilelerle gündemde olmak isterdik fakat "reklâmın kötüsü olmaz" düsturu mucibince vaziyetten pek de şikayetçi sayılmayız.

Aslında bu konuyu açmak ve Ferhat'ın popüleritesini gölgelemek istemezdim ama belirtmeliyim ki Sivas tam da bu günlerde iktisat teorisinin "kârlılık" alanında yeni bir doktrin geliştirmeye muvaffak olmuş bulunuyor. Yalnız bu, kolay kolay fotoğrafı çekilir nitelikler göstermediği ve tabiatı icabı hayli soyut bir mesele olduğu için kimselerin dikkatini çekmedi.

Bir müddet önce benzer durumdakilerle birlikte Sivas Havaalanı da hava trafiğine kapatıldı. Bunun üzerine Sivaslılar beklenen tepkiyi gösterdiler ve kararın siyasi nitelikli olduğunu, sadece Sivas milletvekillerinin iyi çalışmamasından ötürü alanın kapatıldığını ileri sürdüler.

Ticaret ve Sanayi Odası yönetimince yapılan açıklama da aynen şöyleydi: "Havaalanı kapatılacaksa öncelikle Isparta Havaalanı'nın kapatılması gerekirdi. Siyasiler yeterince üzerine gitmedi. Bu yüzden Sivas Havaalanı kapatıldı." Buraya kadar bir fevkaladelik yok ama iktisat teorisini altüst eden cümle bundan sonra geliyor: "Zarar eden bir havaalanı olmamasına rağmen, yeterince yolcu bulunmadığı gerekçesiyle kapatıldı."

Bu cümleleri okuyan herkes gibi ben de bir şey anlayamadığım için kendi çapımda bir araştırma yaptım: Buna göre Sivas'ın uçak başına yolcu sayısı 10"15 arasında değişiyor. Yüz kişilik bir uçağın işletme masrafları için bu sayının yeterli olmadığı açık. Diğer taraftan havaalanında DHMİ'nin 50 civarında (bir kaynağa göre 35), THY'nin 3, acentenin ise 5 personeli çalışmaktaydı. Bu rakamın da haftada iki veya üç uçak seferi için hayli yüksek maliyetler getirdiği tartışılamaz. Şimdi sormakta haklısınız, havaalanının aslında zarar etmediğini ileri sürenlerin gerekçesi nedir? Bu gerekçe aynen şöyle: "THY zarar ediyor olabilir ama THY seferlere devam ettiği müddetçe DHMİ, verdiği hizmetten ötürü kazandığı parayla bırakınız zararı, kâr bile ediyordu."

Aklınız karıştı değil mi? Eğer uçak inerse verilen yer hizmetlerinden ötürü DHMİ kâr ediyor ama THY zararda, çünkü yolcu sayısı az. Uçak zarar ediyorsa havaalanı nasıl kazanıyor diye sormayın; ben anlamam. Sivas TSO yönetimi de işte bu mantıktan hareketle alanın kapatılmamasını talep ediyor. Nasıl ama? "Biz uçağa binmeyelim ama uçaklar yine boş gelip gitsin" mantığını çözebildiniz mi?

İktisatçılar boşuna depresyona girmesin: Bu yeni kârlılık teorisinin izahını ancak bu işlerin Türkiye'deki birkaç uzmanından birisi olan Güntay Şimşek yapabilir.

"Derin Türkiye" oradaydı!

Daha önceleri de "hacı uğurlama" merasimlerine katıldığım olmuştu; şüphesiz onlar da çok güzel ve çok anlamlı sahnelerle doluydu; fakat geçen akşamki uğurlama, zihnimde diğerlerine göre çok daha leziz ve heyecanlı izler bıraktı.

Orta büyüklükte bir şehirde yaşamanın nimetleri de var. Senede birkaç defalığına da olsa bir şehrin kalbinin attığı mekânlarda bulunmak ve şehrin ruhuyla temasa geçmek mümkün oluyor. Meselâ her bayram sabahında şehrin kabristanına gitmek, dini vecibe ile mahalli örfün kucak kucağa geldiği böyle bir "şehir âyini"ne katılmak anlamına da geliyor. Böyle günlerde şehir kabristanı, ölülerle dirilerin mânen musafaha ettiği, selam alıp verdiği bir ibret meşheri gibidir; toplumun canlı ve ölü uzuvları, kısa süreliğine de olsa en sevinçli bir günün kuşluğunda yekvücud oluyorlar.

Askerliğini topçu zabiti sıfatıyla ikmâl etmiş birisi olarak istikamet duygumu ilk defa o gece şehrin otogarında kaybettiğimi itiraf etmeliyim. Mekânı hissetme melekesini dumura uğratan bir kalabalık. Sayının önemi yok, büyük şehir ölçülerine göre belki çok mütevazı bir topluluk

ama sayılardan ziyade nispetler önemlidir. Öyle ki otogarın etrafındaki caddeleri ve sokakları neredeyse tamamen kilitleyen otomobil kalabalığını yararak hacı otobüslerinin bulunduğu büyük meydana ulaştığımızda yön duygumun tamamen kaybolduğunu fark ettim, çünkü her cihetten aynı heyecan ile kuşatılıyorduk: Hiçbir çehrede günün alışıldık izlerinden eser görünmüyordu. Herkes en güzel çehresiyle bulunuyordu orada. Her çehrede hasret, her çehrede gözyaşı ve hilm, her çehrede açıkça okunan, "Ya Rabbi bize de nâsib et" duasının fiziki gerçekliğe dönüşmüş hâli. Hacı adayları sanki ilkokulda 23 Nisan Bayramı'na özel kıyafetle katılan çocukların mâsum sevinciyle yürümüyor da uçuyor gibiydiler. Bütün konuşmaların değişmeyen teması üç cümle: "Hakkını helâl et... Efendimiz'e bizden de selâm götür... Allah sizlere de nasip etsin..." Tanıdıklar, arkadaşlar, akrabalar, komşular... Aslında kimsenin kimseyi önceden tanımasına hâcet yok; orada bulunan herkes aslında iki ana topluluğa ayrılıyor:

Gidenler ve gitmek için can atanlar! Gündelik hayatın farklı kategorilere ayırdığı bir topluluğun bir mânâ etrafında bu kadar kolay bir araya gelebildiğini hissetmek doğrusu beni şaşırttı ve sevindirdi. Mümkün değil; ama gördüm ki bir hacı uğurlama töreninde yaşanan müşterek heyecanı bütün zamanlara yaymak kabil olsaydı, dünya çok başka bir sûrete bürünürdü. Zehî hayâl"i muhâl lâkin meselenin ibret noktası da bu değil midir? Dini tecrübenin nihai gâyesi, o bir tadımlık güzelliğin bütün hayata teşmili için bir ev ödevi olsa gerektir. Ayrılıklarda helâlleşiriz ve helâlleşmenin derin mânâsını o anda kavrarız; inançta olgunluk, bu kalb rikkatini hayatının tamamına eşit aralıklara taksim edebilmektir. Her an uzun bir yolculuğa çıkacakmış gibi hazırlıklı bulunmak, günün her saatinde kul hakkına riayet etmek, etrafımızdaki insanlara hukukumuzu bu şuur çerçevesinde tanzim etmek gibi mü'minlik alâmetleri, bırakınız o güzel yolculuğa çıkanları, geride kalanlara bile çok ince ibretler gösteriyor ve anlatıyor. Keşke o güzel hâleti daha çok paylaşabilsek ve yaşayabilsek.

"Derin Türkiye"yi ben, geçen gece otogarda toplanmış mahşeri kalabalıkta gördüm. Öyle güzeldi ki!

...

Ey kefenlerini peşinen kuşanarak yevm"i kıyamete benzer bir günde hesaba çekilmeğe hazır bir hâletle yola çıkanlar; yolunuz açık olsun. Bizden Efendimiz'e gönül dolusu selâm götürünüz ve hepimiz ama hepimiz için dua ediniz. Kalbimiz sizlerle beraberdir.

Hâmiş: Güzel ahlâkı ve Hakk'ı tavsiyeyi bir hayat düsturu haline getirmiş güzel insan, aziz büyüğümüz Ali Ulvi Kurucu Beyefendi'ye rahmet, sevenlerine başsağlığı dilerim. Ayrıca gazetemizin değerli yazarı Hekimoğlu İsmail Bey'e gıyaben âcil şifâlar temenni ediyorum.

Cilalı İbo, Harry Potter'ı döver!

Yirminci yüzyıla sinema damgasını vurdu; sonraki milenyum ise internetle açıldı. Önümüzdeki asrın nasıl şekilleneceğini tahmin etmek imkânsız ama bir tahminde bulunmak zor değil: XXI. yüzyıla, insan topluluklarının zihnini yönetecek endüstri ismini verecek. İnternet değil çok daha başka nitelikler taşıyan bir medya, George Orwell'in kâbusa benzeyen kehâneti adım adım gerçekleşiyor. Harry Potter'i okumadım, okumaya da niyetim yok; keza "Yüzüklerin Efendisi" de okuma listemde yer almıyor. Tarihi ve fantastik edebiyattan hoşlanırım; Batı edebiyatına da karşı değilim ama Amerikan rüya endüstrisinin altını kırmızı kalemle çizerek dünya piyasasına sürdüğü tüketim metaına karşı alerjim var. Eğer canım rüya görmek çekerse kendi rüyalarımı görmek ve seyretmek isterim; "Judeo"Hıristiyan" kültür ve inanç iklimine dair rüyaları değil!

"Rüya görmek" kavramı üzerinde duralım. Bu, bildiğimiz rüyadan farklı bir şey. Kişinin veya bir toplumun düşünce kalıplarını değiştirmek, ona yeni davranışlar öğretmek ve adeta yeni bir insan veya toplum inşa etmek için gereken bütün zihni altyapıyı hazırlamak, bir medeniyet dairesinden çıkıp bir başka medeniyetin kültür kalıplarına girmek diye tarif edilebilir belki. Sinema filmleri, televizyon dizileri, reklam kuşakları, video klipler, bilgisayar oyunları, romanlar ve bütün bu "kültür ürünleri"nin bombardımanı neticesinde kazanılan düşünce, davranış ve "tabii ki" tüketim alışkanlıkları neticesinde insan artık kendi rüyasını değil, başkalarının rüyasını görmeye ve yaşamaya başlıyor. Bugün "globalleşme" dediğimiz vakıa, sanıldığının aksine IMF kredileri veya hükümetler arası anlaşmalarla değil global medya ürünleri aracılığı ile gerçekleşiyor. Bizim gibi ülkelerin ve toplumların kendi rüyalarını görme hakları kalmadı. Rüyadan kopuş, mitolojiden de kopuştur. Eğer farkındaysanız yeni kuşaklar bize ait olan mitolojiden değil, Judeo Hıristiyan, yani Yahudi ve Hıristiyan dünyasının mitolojisinden beslenerek problem algılamayı öğreniyorlar. Global medya "ki en büyük dağıtım şirketini Hollywood sineması teşkil ediyor" bütün dünyaya kendi mitolojisinden ilham alan hayal ürünleri satıyor. Karşılığında ödediğimiz te'lif hakkının para cinsinden önemi yok ama anlam cinsinden büyük kayıptayız. Bir yerli mücevherat şirketi, Ayşe'lere, Hasan'lara, Mehmet'lere satmak için "Yüzüklerin Efendisi" filmindeki yüzüğün aynısını imal etmeyi düşünebiliyor mesela. Yediden yetmişe her yaş grubundan insan bir "Potter histerisi"ne kapılmış vaziyette. Noel yortusunu lâdini bir örfe bağlayarak milletçe tes'id etmeye çoktan alıştık. Yakında Cadılar Bayramı, Şükran Günü kutlamaları ve hatta Paskalya ve Hamursuz geleneklerini benimsersek şaşırmayacağım. Kimin rüyasını görürseniz onların örfüne tabi olursunuz; bu kadar basit! Judeo Hıristiyan dünyasının rüyalarını idare eden temel kaynağın ismini öğrenmek ister misiniz: Bu kaynak Kitab"ı Mukaddes'tir. Hollywood sinemasının ürettiği senaryoların çok mühim bir kısmında Kitab"ı Mukaddes mahreçli esatir, hadise, karakter ve tahkiye ve bunların türevleri yer alıyor. Pazar gazetelerinden bir haber okuyorum: "Türk Harry Potter dosyası; Her üç kişiden biri büyüye inanıyor". Ara sıra su

üstüne çıkan satanizm saçmalıklarının kimler arasında nasıl revaç bulduğunu bir kere daha hatırlayınız lütfen; bazı şeylerin nasıl anlam kazandığını hayretle fark edeceksiniz.

Avrupa bile bu global rüya dayatmasının mağdurudur; kaldı ki Avrupa dahi zihnen aynı esatirden beslenmesine rağmen onlar bile şikayetçi. Fransa'da Hollywood ürünlerine yüksek vergi uygulaması getirildiğinde zamanın ABD başkanı bizzat devreye girerek Fransız direnişini kırmıştı; mesele o kadar önemli. Vahametin bize akseden kısmı hakkında söylenecek çok şey var ama muhatap bulmak imkânsız. Daha birkaç ay önce Milli Eğitim Bakanı'nın klasik edebiyatımıza takındığı hasmâne tutumu henüz unutmadık.

Ben, "Cilâlı İbo Harry Potter'ı döver"cilerin yanındayım.

İbrahim Efendi'nin rüyası

Rüyasında Efendimiz'i görenlerin O'nu dünya gözüyle görmüş gibi sayıldığını biliyordu; bu nükteyi hatırlayınca kalbine sevinç doldu. Gözleri yaşardı. Gördüklerini yeniden hatırlayarak zihnine nakşetmeye çalıştı. Fakat!

Siz bu satırları okuduğunuzda ben -nasip olursa- büyük ihtimalle iki cihan serveri "Efendimiz"in yurdunda olacağım. İçimde bu ziyaretin heyecanı gittikçe büyürken, uğurlama ziyaretleri esnasında, devrin meddahı sayılacak ölçüde hoşsohbet bir dostumun, kendi aramızda "Molla Kaasım" kod adıyla zikrettiğimiz bir arkadaşın anlattığı menkıbeyi sizlerle paylaşmak istedim. Ümid ederim ki hayra ve güzelliğe vesile olur.

Evvel zaman içinde bir İbrahim Efendi vardı; İbrahim Efendi vâriyetli adamdı. Variyetli olmak kolay lakin vâriyetin hakkını vermek o nisbette zor. İbrahim Efendi vâriyetinin hakkını verenlerdendi. Kapısına gelenin eli boş döndüğü olmazdı.

Günün birinde İbrahim Efendi hâline gidişatına baktı. "Artık vaktidir" diye düşündü; hanımına danıştı ve hanesinde o gün bir bayram şenliği oldu. Sadece ailesiyle değil ticarethanesinde çalışan, kapı ahalisine dahil olan bilcümle efradıyla birlikte Hacc'a gidilecekti. Ertesi günden itibaren hazırlıklara girişildi. Yük ve binek hayvanları, koşum arabaları hazırlandı. Yol tedariki görüldü. Eş dost, komşu ile helâlleşildi. Mevcut borçlar ödendi. Ticarethanenin kapısına kilit vuruldu ve Kâbe yollarına düşüldü. Safalı yerlerde konaklayarak, soğuk pınarlardan sular içilerek, gâhi han köşelerinde, gâhi mağara kovuklarında, gâhi serin serviler altında gece fasılaları verilerek azm-i râh ettiler. Eski zamanlarda İstanbul'dan Kâbe'ye vâsıl olmak aylarca süren meşakkatli bir yolculuktu. Sabr ü sebat ettiler, yolculuğun zorluklarından şekvâ getirmeksizin tekbirler, tehliller ile, Kâbe ilâhileri terennüm ederek yol aldılar. Neticede üç ay sonra bir sabah vakti Mekke'ye vâsıl oldular.

İbrahim Efendi'nin neş'esine pâyân yoktu. Zaten halim bir insandı. Mübarek topraklarda büsbütün melek sîretine büründü. Gece gündüz Harem-i Şerif'ten çıkmıyor, namaz kılıyor, dua ediyor, ağlıyor ve her fırsatta tavaftan geri kalmıyordu.

Günün birinde İbrahim Efendi yine binbir gönül vecdi içinde tavaf ediyordu. Derken bir şeye ayağı takılarak tökezlendi ve yere düştü. Hiç olmayacak bir yerde, yüzlerce mü'minin tavaf ettiği yolun ortasında yaşlıca bir adam yere uzanmış yatıyordu.

İbrahim Efendi'nin canı sıkıldı. Güç bela doğrularak adama yaklaştı. İhtiyar hâlâ uykudaydı. Adamı böğründen dürterek uyandırdı. İhtiyar, rahatsız edilmesine pek canı sıkılmış yüz ifadesiyle gözlerini açıp "ne var" gibisinden İbrahim Efendi'ye baktı,

- Ne var, niçin rahatsız ediyorsun beni yahu?

İbrahim Efendi'nin tepesi attı,

- Ne rahatsızlığı efendi? Buralarda yatılır mı hiç? Çok uykun var ise git bir kenara kıvrıl dilediğin kadar uyu. Burası tavaf edilecek yer. İnsanları taciz etmeye ne hakkın var?

İhtiyar kırgın ve dargın nazarlarla İbrahim Efendi'ye bir kere daha baktıktan sonra ayağa kalktı. Kalabalığa karışıp kayboldu.

O günün gecesi İbrahim Efendi, uykunun tam orta yerinde yattığı odanın kapısının sertçe ve ısrarla vurulduğunu işiterek uyandı. Telaş ve endişe içinde doğrulup kapıya yöneldi. Kapıda iki tane dev gibi pür müsellah adam duruyordu.

- Falankes oğlu İbrahim sen misin?
- Benim, ne oldu ki?
- Hakkında şikayet var. Seni mahkemeye götürmek için geldik. Tiz toparlan gidiyoruz!
- Aman efendiler ben bir garib hüccacım. Ne ettim ki mahkemeye götürüyorsunuz?
- Gidince anlarsın, haydi yürü bakalım!

Gecenin karanlığında hayli yol yürüyüp o güne kadar girmediği ara sokaklardan geçerek bir hanenin kapısına geldiler. Kapı açıldı. Muhafızlar İbrahim Efendi'ye içeri girmesini işaret ettiler.

İbrahim Efendi neye uğradığını bilemedi! Odanın baş köşesinde iki cihan serveri Efendimiz oturmaktaydı. Etrafında cihar-ı yâr güzîn ve sahâbe tertib ile yer almışlardı.

Efendimiz'in sesi işitildi,

- Ya İbrahim, hakkında şikayet var!
- Aman ya Resulallah bu ne iştir, bilmeden bir kusur mu işledim?
- Dün Mescid-i Haram'da tavaf ederken bir mü'mini rahatsız edip uykusundan uyandırmışsın; bununla da yetinmeyip sert sözlerle azarlamış, incitmişsin?..

İbrahim Efendi'nin dili dönmez ayağı tutmaz oldu. Telâş içinde kendini müdafaa etmeye çalıştı;

- Ya Resulallah ben onu incitmek istemedim. Tavaf esnasında yol ortasına uzanmış uyuyordu. Diğer mü'minler rahatsız olmasın diye ikaz etmek istedim. Meded efendim, bilseydim hiç... affedin!

Efendimiz hiçbir şey söylemedi. Sadece hafif bir tebessümle İbrahim'e tatlı bir nazar atfetti. Muhafızlar bu işaret üzerine İbrahim Efendi'ye artık çıkması gerektiğini işaret ettiler.

Yeniden aynı yollardan eve dönüldü.

Mekke ufuklarında çınlayan sabah selâlarıyla birlikte İbrahim Efendi kan ter içinde sıçrayarak uykudan uyandı.

- Hayırdır inşaallah... hayırdır inşaallah! Şaşkındı, zihnini toparlamaya çalıştı. Hemen koşup abdestini tazeledi. Yatağının üstüne oturup düşünceye daldı.
- İmdi ben bu rüyayı neye yorsam, ne yapsam?

Rüyasında Efendimiz'i görenlerin O'nu dünya gözüyle görmüş gibi sayıldığını biliyordu; bu nükteyi hatırlayınca kalbine sevinç doldu. Gözleri yaşardı. Gördüklerini yeniden hatırlayarak zihnine nakşetmeye çalıştı.

Fakat!

Efendimiz'i rüyasında görmüştü, bu çok iyiye ve hayra işaretti şüphesiz fakat Efendimiz onu iki muhafız yollayarak huzurunda muhakeme olunmaya çağırmamış mıydı? Peki bu muhakemeyi neye yorsundu ki?

Vakit geçecekti neredeyse, dışarı çıktı. Mescid-i Haram'a yöneldi. Namazını eda ettikten sonra her gün adet edindiği üzre yeniden tavafa niyet etti. O da ne?

Tavafta yeniden tökezleyerek yere kapandı İbrahim Efendi. Doğrulup baktı. Dünkü ihtiyar!

Aynen dün yattığı yerde uzanmış yatmakta. Bu defa öfkelenmedi. Usulca yanı başına ilişerek uyanmasını beklemeye koyulacaktı ki ihtiyar gözlerini açarak yerinden doğruldu. Selamlaştılar.

Ah, başıma neler geldiğini bir bilsen? İhtiyar gülümsedi,

- Hayırdır inşallah, ne oldu?

İbrahim Efendi gördüğü rüyayı elifi elifine nakletti ihtiyara. Sözlerinin sonunda heyecanla sordu,

- Nedir bu rüyanın yorası ey ihtiyar? Sana dün birazcık sitem ettim diye Resulullah beni sorgu-suale çekti.

İhtiyar gülümseyerek içini çekti. Birlikte ayağa kalkıp Mescid-i Haram'da tenha bir köşeye çekildiler. İhtiyar dedi ki,

- Ey İbrahim Efendi, beni tanımadın mı? Ben de İstanbulluyum. Gün aşırı karşılaşırız fakat beni çıkaramadın. Ben ne zaman senden sadaka istesem bana öyle cömert davrandın, öyle bol ihsanlarda bulundun ki, ben yevmi ihtiyaçlarımı karşılamaktan başka aileme, çoluğuma çocuğuma da rızık götürebildim.
- Haa, tamam şimdi hatırladım seni...
- Bana öyle dar zamanlarımda yardım ettin, o kadar sahî davrandın ki, bir vesile olsun da Resulullah seni rüyada bile olsa huzuruna kabul etsin diye yoluna yattım. Allah senden razı olsun İbrahim Efendi.
- ....!

Lebbeyk!

Bütün ömrünü ve yaşama sebebini efendisine hasretmiş bir hizmetçi düşününüz; onun emirlerini yerine getirmek için gece gündüz kapısında "müheyya" bekleyen, bütün dikkatini efendisinden gelecek işaretleri yerine getirmeye teksif etmiş bir hizmetçi. "Lebbeyk" nidâsının Türkçesi, işte böyle bir hizmetkârın hâletini ifade ediyor: "Emirlerini yerine

getirmeye hazırım, irâdemi sana bağladım, buradayım, senin emrine itaat etmek benim varlık sebebimdir, emret ki yerine getireyim!"

"Lebbeyk" öyle geniş ve derin bir itaat göstergesi ki, gündelik hayatta geçerli hizmet sözleşmelerinde sonu "lebbeyk"le biten bir emir"itaat ilişkisi tahayyül etmekte zorlanıyoruz; esasen Orhan Gencebay da "Kula kulluk edene yazıklar olsun" derken insanın bir başka insana veya kuruma "lebbeyk" diyemeyeceğini terennüm ediyor. Lebbeyk, bir insanın ömrü boyunca vereceği en mühim kararın, yapacağı en kritik hizmet sözleşmesinin altına koyduğu imza; öyle ki her insan ömründe ancak bir kere bir mercie "lebbeyk" nidâsıyla itaat sözü verebilir ve bir kere "lebbeyk" diyenin bir başka efendisi olmaz. İlk ve en mühim "lebbeyk" sözünü takip eden her "lebbeyk", ilk sözleşmenin hükmüne ihanet gibi görünür.

Geçenlerde gazetede Bağdat mahreçli bir resim gördüm: Irak ordusunun kadın askerleri ellerinde silahlarıyla geçit resmi yapmaktaydılar ve göğüslerinde omuzlarından bellerine çaprazlama yerleştirilmiş Arapça bir ibare okunuyordu: "Lebbeyk ya Saddam!". Arapça'nın gündelik tasarrufunda bu kelimenin nasıl manâ genişliği taşıdığını bilmiyorum ve bu bez"banttan yola çıkarak kimseyi yargılamak istemem fakat bir lisanda müteradifler niçin vardır ki? Diller, nüanslarının zenginliği ile yüksek bir anlam katmanı oluştururlar.

Lebbeyk nidâsının hangi anlama hasredilmesi gerektiği işte o fotoğrafı gördükten sonra dikkatimi çekti ve insanın hayatta kaç defa ve kime "lebbeyk" diye itaat sözü verebileceğini düşündüm. Bizim "lebbeyk" sözünden anladığımız mânâ, itaat ıskalasındaki en yüce mevki içindir. Şüphesiz ömür boyunca çoğu birbirinin içine geçmiş pek çok hizmet ve sadakat sözleşmesi akdediyoruz. Memur için amir, asker için komutan, âşık için mâşuk, evlat için ebeveyn veya "kılıbık" diye tesmiye olunan ve sanıldığından çok daha fazla bir külliyet teşkil eden erkek zümresi için hanımları aslında irili ufaklı "efendi, patron" niteliği gösteriyorlar. Bu gibi beşeri patronaj münasebetleri kapsam itibariyle elbette "lebbeyk" nidasının muhatabı ile nisbetlendirilemez. Lebbeyk rûhun mürekkebi ile imzalanmış bir itaat sözleşmesidir. Din, dünyayı inkar etmez, sadece itaat hiyerarşisindeki yerleri hatırlatır.

Demek ki lebbeyk demezden evvel iyi düşünüp taşınmak gerekiyor.

İşte ben de, insanların "lebbeyk" nidâsıyla hakiki efendilerine sadakat yemini ettikleri yere gidiyorum. Adı ne olursa olsun: Nasip, vesile veya davet! bir hafta öncesine kadar böyle bir kutlu yolculuğun yolcusu olabileceğim aklımdan bile geçmezken şimdi yollardayım. Siz bu satırları okurken inşaallah ben de yüzbinlerce mü'minle birlikte saadet iklimini teneffüs edenlerin arasında olacağım. Yıllardan beri dönenleri dinlerken kapıldığım merak ve iştiyakı bu defa ayn'el yakîn derecede yaşamak nasip olduğu için heyecan içindeyim.

Nasip olursa sizlere, mübarek beldede gördüklerimi, hissettiklerimi ve düşündüklerimi sıcağı sıcağına aksettirmeye gayret edeceğim ve bir süreliğine de olsa gazetedeki yazı günlerim değişikliğe uğrayacak; peşinen bilgilerinize arz ederim.

Şimdi insanlığın ebedi gündemine girmek vaktidir: Aziz okuyucular, hakkınızı helâl ediniz. Yıllardan beri düşüncelerimi sizlerle paylaşırken içinizden bir kısmını incittiğim, üzdüğüm veya gönül burkuntusuna uğrattığım olmuştur. Gazete yazısı yazmanın tabiatında var olan bir şey bu. Sadece benim için değil, bütün yolcular için sizden hayır dua bekliyorum.

Hacı!

Bugün bayramın birinci günü; öğle sularındayız ve Allah'ın izniyle hepimiz artık "hacı"yız. "Hepimiz" sözüyle evvela Mekke'de buluşan her renkten yüzbinlerce mümini, saniyen, bir haftaya yakın zamandan beri kader birliği ettiğimiz, birlikte yiyip içtiğimiz, sohbet ettiğimiz ve tam bir dayanışma içinde bulunduğumuz TÜRSAB'daki görevli arkadaşları kasdediyorum. Türkiye'dekilerin sabah saatlerinde yaptığı bayramlaşmayı biz ancak Cuma namazından sonra gerçekleştirebildik ve müessesenin yemekhanesinde hep birlikte içtiğimiz Ezo gelin çorbasıyla mutad bayram soframızın etrafında birbirimizle bayramlaştık. Niçin öğle sularında diye sual edersiniz, yıllanmış hacılar gayet iyi bilir ki Arefe günü seherinde başlayan o müthiş heyecan ve gerilime ilaveten yirmidört saat boyunca katlanılan bedeni meşakkatler, ancak bayram günü sabahının ilk saatlerinde sona eriyor ve gayet tabii olarak her hacı, bir miktar dinlenmek ihtiyacını hissediyor. İşte sabaha karşı Büyük Şeytan'ı kemal"i afiyet ve hınçla taşlayıp haddini bildirdikten sonra kurbanlarımızın kesim haberini alıp birbirimizin saçlarını keserek ihramdan çıktık ve dünyanın en zevkli ve tatminkar yorgunluğuna mağlup olmanın keyfiyle yataklara serildik. Şimdi hepimiz hacıyız; darısı dileyenlere!

Yeşile boyanmış kapılar...

Hacı olmak, biraz da hac yolculuğunun eskiden maddi ve manevi bakımından müşkül olması yüzünden Türk toplumunda yakın zamanlara kadar büyük itibar alâmetlerinden sayılır, selametle yurtlarına dönenler evlerinin kapılarını yeşile boyatırlardı. Bugün artık "hacılık" bir imtiyaz alameti olmaktan çıkıp sıradanlaştı fakat eskiye nazaran galiba taşınması daha ağır bir sorumluluk biçiminde algılanır oldu ve gerçek anlam yükünü bürünmeye başladı. Bugün mezar taşlarına artık "El hac" yazdıran pek kalmadı ama "hacı" sıfatını taşımanın sorumluluğu, eskiden daha fazla hissediliyor gibi. Bu güzel ve önemli bir nükte.

Mescid"i Haram'ı tenha bulmanın dayanılmaz lezzeti

Sizlere Arafat gününü anlatmak istiyorum. Arefeden önceki gün, Hac lugatinde "Terviyye günü", yani azim bir yorgunluk ve mücahededen önce zihnen ve bedenen hazırlanma vakti olarak geçiyor ve hüccacın büyük bölümü, o günün akşamından itibaren Arafat'a yola koyuluyor. Kaldığımız binanın önünden kafilelerle geçen Arafat yolcularını seyretmenin lezzeti bambaşka. Terviyye gününe kadar hacılara bedava hizmet veren servisler iptal edildiği için Mescid"i Haram'ın ziyaretçi sayısında önemli azalmalar görülüyor. Bu fırsattan istifadeyle resmi etiket taşıyan bir araba ile Haram'ı ziyarete gittik.. Mescid"i Haram, koyu

lacivert bir Mekke gecesinin ortasında siyah bir inci bir parlamaktaydı. Doya doya seyretmek, ibadet etmek, tavafta bulunmak için ele zor geçen bu fırsatı kaçırmadık. Kana kana Zemzem içtik, üzerimize emanet edilen duaları asıl sahibine tevdi ettik. İnşallah müstecab olur.

Arefe günü sabahı "sticker"li minibüsümüze doluşup (ki bu günlerde resmi geçiş izni tanınan bir arabaya sahip olmak en büyük imtiyazlardan sayılıyor) Arafat'a hareket ettik. Minibüste sadece TÜRSAB bünyesinde çalışan doktorlarla basın mensupları bulunuyordu.

Arafat'ı nasıl anlatmalı? Hafif yükseltilerle çevrilmiş geniş bir plato üzerinde görülebilen her yerde beyaz ihramlarıyla insanların kaynaştığı ve vakfeye durduğu bir ibret mahalli. Dört bir taraftan tekbirler, tehliller ve özellikle telbiyeler yükseliyor. Sadece öğle ile ikindi namazını birleştirerek kılmak haricinde burada insanın Allah'ı bolca zikretmekten daha önemli bir görevi yok.

Aslında insanın dünyada en mühim görevi bundan başka nedir ki?

Arafat'ta hac hizmetleri

Türk hacıları Arafat'a tahsisli bir yolu kullanarak geliyorlar, buna rağmen birbuçuk milyonu aşkın insanın belli saatlerde burada bulunmak ve ertesi sabaha karşı Müzdelife'de olmak mecburiyetinde kalışı büyük bir trafik problemi doğuruyor. Öyle ki akşam saatlerinde başlayan otobüslerle dönüş faaliyeti, ertesi gecenin yarısına kadar hiç kesintiye uğramadan devam etti. Arafat'ta verilen hac hizmetlerini umduğumdan ve anlatılanlardan daha iyi buldum. Özellikle tuvalet ve kullanma suyu konusunda hiçbir sıkıntıyla karşılaşmadık. Geniş sayebanlar altında rahatça konakladık ve hafif yiyeceklerden mürekkep kumanyalarla ağırlandık.

Standart Hacı!

Arefe günü gece onbir sularında bize de yola koyulmak düştü. İmtiyazlı minibüsümüzle tahsisli yolda ancak Müzdelife'nin başlangıç noktasına kadar adım adım ilerleyebildik. Hemen paralelimizde uzanan bariyerlerle ayrılmış yolda ise mübalağasız yüzlerce hacı otobüsü trafik yoğunluğundan çakılmış kalmıştı. Yeri gelmişken hacca belirli bir organizasyonla gelen ve hüccac'ın büyük çoğunluğunu oluşturan insanların halinden bahsetmek isterim. Grup halinde hareket mecburiyeti yüzünden kendi aramızda "standart hacı" diye tabir ettiğimiz bu insanlar, bizim gibi imtiyazlılara nisbetle daha büyük meşakkatlere göğüs germek zorunda kalıyorlar. Grup halinde hareket şüphesiz, çevreyi bilmeyen hacılar için son derece emniyetli ama o derece disiplin gerektiriyor. Yine de görüp konuşabildiklerimin hallerinden pek şekva ettiğine şahit olmadım. Onlar turistik geziye değil Hacca geldiğinin bilinciyle bulabildikleri her nimete şükrederek sabrediyorlardı.

Mahşerde gurbet

hissiyle sarsılmak

Müzdelife'de arabadan indikten sonra hadisenin büyüklüğünü kavrayabildim. Ucu bucağı görünmez bir insan ve araç kalabalığı içinde yüzbinler, tek istikamete yani Mina'ya ulaşmak gayretindeydiler. O çılgınca yoğunluk içinde insan tek bir vakıayı hatırlayabiliyor: Mahşer! Herkesin kendinden ve kendi nefsinden sorumlu olduğu o büyük herc ü mercde insanın ruhuna koyu bir kıvam halinde yerleşip kalan gurbet ve yalnızlık duygusunu, o müthiş derinlikler taşıyan hüznü tarif edebilmem mümkün değil. Küçük kafilemizle çok seri hareket etmeye çalışarak Mina'ya doğru ağır ağır kımıldanan devasa kalabalıktan bir parça haline geliyoruz. Yorgunluk duymak ve sızlanmak aklıma geldiğinde hemen yanı başımda elinde bastonu ve bükülmüş beliyle kameti eğrilmiş nice yaşlı ninenin ve dedenin, bir delikanlı ve genç kız çevikliğiyle direndiğini görüp hicap duyuyorum. Bu nasıl bir aşktır, bu nasıl bir şevktir ki yerinden kalkamayacak gibi görünen kadidi çıkmış ihtiyarları, sırtındaki onlarca kiloluk yüke rağmen ayakta tutabiliyor?

Mina'ya yaklaştıkça yollardaki kalabalık nisbeten seyreldi. Kabul etmeliyim ki ömrümde o kadar kısa zaman içinde bu kadar yol katetmemiştim. Yorgunluktan ayakta duramayacak hale geldiğimizde yol kenarına bir lahzalığa kıvrılıp kalmak, sağda solda geceleyen hacıların suyunu paylaşmak ve birkaç dakika sonra bir delikanlı diriliğiyle yeniden ayağa kalkıp yola koyulmak ne kadar güzeldi. İşte böylece tam dört saat yürüdükten sonra Mina hudutlarına girdik. Artık iskametimiz Büyük Şeytan'ı bir güzel recmedip fıkhen "hacı" unvanı kazanmaktı. İçimizde daha tecrübeli olanlar Hacc'ın en kritik ve en zorlu etabının Büyük Şeytan'ı (Cemerat'ül Kübrâ) taşlamak olduğu konusunda bizi yeterince bilgilendirmişlerdi ama biraz da erken davranmanın ödülüyle sağlık, safalık ve kolaylıkla bu görevimizi de yerine getirdik.

Şeytanın hicabı ve zafer

Büyük şeytanı temsil eden taş dikeltinin kendisine savrulan minik taşlar altında hicab ile kaskatı kesildiğini zannettim bir an. Belki de bu muazzam rüknün bütün maksadı, şeytan'ın ezeli utancını bizlere hissettirmekti. Attığımız taşların nefsimizin azgınlıklarına isabet etmesi dileğiyle oradan ayrılıp Şişe semtine yöneldik. Büyük Şeytan'dan sonra yollar hacı olmanın zafer hissini ve lezzetini yaşayan insanlarla doluydu. Birkaç kaldırım molası daha yaptıktan sonra evimize ulaştık.

Bu bayram bizler için artık çifte kavrulmuş bir mânâya bürünmüştü.

Not: Gecikerek de olsa bütün okuyucularımın, akrabanın, komşu ve arkadaşların Kurban Bayramı'nı tebrik eder, cümlesine hayır ve saadetler dilerim.

2002

30 Mart

"Bozkurt" ve "Devrim"in soyu niçin ebter kaldı? Aksiyon Dergisi

30 Mart

Laik devlet veya şeytanın avukatlığı Zaman Gazetesi

25 Mart

Her gün aşûra, her yer Kerbelâ Zaman Gazetesi

23 Mart

Erkan ve İsmail Hakkı'ya dair Zaman Gazetesi

18 Mart

Aman basiret! Zaman Gazetesi

16 Mart

Didinmeye inanç yüklemek: Sa'y Aksiyon Dergisi

16 Mart

Rum Ortodoksları da irtica konseptinde mi? Zaman Gazetesi

11 Mart

Üç alternatif daha var... Zaman Gazetesi

09 Mart

Türkçede devrimci; fötrde muhafazakâr! Zaman Gazetesi

04 Mart

Efendimizin güleryüzlü beldesi: Medine Zaman Gazetesi

02 Mart

Mekke'de gündelik hayattan bazı ayrıntılar Aksiyon Dergisi

01 Mart

Mekke'ye veda Zaman Gazetesi

Mekke'ye veda

Bayramın son günü akşamı Mekke, on günden bu yana alıştığımız o muhteşem karmaşayı bir gömlek gibi üzerinden sıyırarak mutadına geri dönüverdi: Caddeler boşaldı, otobüs ve araç trafiği seyreldi. Hacıların barındığı "mektep" binaları önünde gezinen mahzun hacılar dışında hemen her şey alışıldık ritmine bürünüverdi. Hâlâ burada kalan bütün hacıların gözü şimdi tek istikamete çevrilmiş durumda: Medine! Hemen her mektebin önünde yığılan dağlar gibi valiz ve zemzem bidonları etrafında otobüs bekleyen hacılar, âdeta Mekke'nin hüznüne timsal oluyorlar.

Mekke'nin derinliklerine doğru...

Bayram ertesi, hayli zamandır Mekke'de yaşayan bir dostumuzun lütfuyla doyasıya bir Mekke turu yapabilme zevkini tattık. İlk durağımız Mina oldu. Daha önce önünden defalarca geçtiğimiz halde fark etmemize imkan bulunmayan müstesna bir mahalli ziyaret ettik. Mina çadırlarının hemen elli metre kadar arkasında kalan bu yer, Efendimiz'in Akabe biatını akdettiği mahal idi. Bu mevkide hayli eskiden kalma olduğu anlaşılan üstü açık bir mescid bulunuyor. Ondört asır önce Efendimiz'e iki cihanda itaat sözü veren bahtiyar insanların bastığı topraklara basıyor olmak tarif edilemez bir şey. Ne var ki ziyaret ettiğimiz mekan, dünya tarihinde taşıdığı benzersiz ehemmiyetle hiç de mütenasip olmayan, adeta terkedilmiş bir görüntü sergiliyordu. Duvarlarında vaktiyle ecdadın da buralara himmet ettiğini gösteren taş kitabeyi görünce çok daha farklı duygulara kapıldığımızı tahmin edebilirsiniz.

Daha birkaç gün önce mahşeri bir kalabalıkla çalkalanan Cemerat meydanda (büyük, orta ve küçük şeytanı temsil eden taş yükseltilerin bulunduğu alan) sadece temizlik görevlileri ve araçları vardı. Birkaç kilometre sonra Arafat mevkiine geldiğimizde yine aynı hüzün verici sessizlik ve tenhalıkla karşılaştık. Uçsuz bucaksız Arafat düzlüğünün ortasındaki hemen tek yükselti olan Cebel"i Rahme'nin eteğinde yer alan ve artık susuz kalmış Osmanlı çeşmeleri ve su kuyusunu ziyaret ettikten sonra tepeye çıkıp Kur'an'da zikredilen bu mübarek vadiyi seyrettik.

Tercih edilmiş

gönülsüzlük...

Mekke'de hemen her mevkii, şüphesiz ki Efendimiz'in hatıraları ile dopdolu fakat öyle anlaşılıyor ki yönetimin tercihi, bu mahallerin özellikle işaretlenmesi ve çerçevelenmesi konusunda bilinçli bir gönülsüzlük gösteriyor. Hemen Mescid"i Haram'ın karşısında yer alan ve içinde Efendimiz'in doğduğu ileri sürülen ev bile, sıradanlıktan kurtulamamış, hatta üzerinde niteliğini gösterir bir levha bile yok. Buna rağmen hacıların çoğunluğu evin niteliğini biliyor. Ne olursa olsun Mekke, bağrında ağırladığı en aziz mekân durumundaki Haram"ı

Şerif'in karşı konulmaz cazibesiyle buralara kadar gelebilmek şansını bulan bütün mü'minlerin gönlüne sürûr ve heyecan veriyor.

Terbiyeli bir tebessüm ile...

Dini vecdin belirli bir eşyaya, mekana, kabire veya mahalle bağlanması noktasında Suudi yönetimi, bizim dini coğrafyamızda yer yer yadırganan hassasiyetler gösteriyor. Mesela Hac mevsimi boyunca Mekke'nin hemen her mescidinde namazdan sonra "şirk ve bid'at" konusunda hacılara yönelik hutbeler irad edilmesi bu hassasiyetin tipik bir numunesi; keza Cebel"i Rahme eteklerinde de yine aynı mevzuda ikazlarda bulunan muhtelif dillerde yazılmış dev panolar gördük. "En doğru İslâmi yorum budur" şeklindeki ikazların, bu derece beynelislam bir mevsim esnasında sıkça tekrarlanması, "ne derece etkili olduğu bir yana", hacılar arasında terbiyeli bir tebessümle karşılanarak geçiştiriliyor.

Ecyad deyince...

Ecyad Kalesi meselesi, Haram'a ziyarete giden her Hacının gündeminde şöyle veya böyle yer aldı. Mescid"i Haram'ın üçüncü teras katında Ecyad'dan arta kalan hazin boşluk rahatça görülebiliyor; şimdi orada Mekke'nin hırçın tabiatını tam bir sadakatla aksettiren kaya kırıntılarından müteşekkil bir yığından başka bir şey seçilmiyor. Bu arada Cidde'deki Türk Başkonsolosluğu'nun seçkin personelinden bazılarıyla Mekke'de tanışmak ve kısa süreli de olsa sohbet etmek fırsatı bulduk. Böyle kritik diplomatik misyonlarda genç ve işinin ehli devlet görevlileriyle karşılaşmak insanda bir vaha tesiri uyandırıyor.

Bir öyle kardeşlik ki...

Bugün Mekke'de son günümüz; nasib olursa yarın Efendimiz'in yurdu, misk kokulu, nurlu Mediye'ye hareket edeceğiz. Birkaç gün gecikmiş de olsak Medine'ye kavuşmak heyecanı, doktor, gazeteci ve TÜRSAB görevlilerinden oluşan genç topluluğumuzu daha şimdiden heyecanlandırıyor. Yeri gelmişken belirtmeliyim ki takriben on günden beri barındığımız TÜRSAB'ın Mekke'deki merkez ofisinde sanki kırk yıldan beri tanışıyormuşuz gibi tesis ediveren kardeşlik ikliminden de özellikle bahsetmem gerekiyor, bu tatlı kardeşlik hukukunun pekişmesinde şüphesiz Mekke'nin manevi ikliminin de büyük payı var.

Biraz sonra veda tavafında bulunmak üzere bütün arkadaşlarla birlikte Haram'a gideceğiz ve bu yazı sizlere Mekke'den gönderdiğim son mektup olacak. İlk hacı kafileleri çoktandır memlekete dönmüş olsa da sizlere Medine intibalarımı da ulaştırmaya gayret edeceğim. Mekke'den cümlenize selam, dua ve muhabbetle.

Mekke'de gündelik hayattan bazı ayrıntılar

Araplar Mekke'de modern bir şehir kurmak istemişler ve üç aşağı beş yukarı bu arzunun bütün görünür icaplarını yerine getirmişler fakat Mekke asla modern bir şehir değil. Suud

kamu idaresi Mekke'yi modernleştirmek konusunda mütereddid kalmış. Bu tereddüd sadece Mekke'nin özel şartlarından değil, belki bütün Ortadoğu toplumlarına mahsus, bütün kültürel çatışmalardan yenik çıkmak kaderinin tecellisi olarak anlaşılmalı.

Mekke, topografik açıdan bizim Amasya'nın beş altı kere çoğaltılmış haline benzetilebilir. Burada ufku daima bir yanardağ indifaının soğuk küllerinden hasıl orta büyüklükteki tepelere benzeyen yükseltiler çevreliyor. Genel intibanın aksine ucu bucağı görünmeyen çöl ufku yerine insanı Mekke içinde kapanmaya zorlayan bir coğrafi kuşatılmışlık söz konusu.

Araplar Mekke'de modern bir şehir kurmak istemişler ve üç aşağı beş yukarı bu arzunun bütün görünür icaplarını yerine getirmişler fakat Mekke asla modern bir şehir değil. Suud kamu idaresi Mekke'yi modernleştirmek konusunda mütereddid kalmış. Bu tereddüd sadece Mekke'nin özel şartlarından değil, belki bütün Ortadoğu toplumlarına mahsus, bütün kültürel çatışmalardan yenik çıkmak kaderinin tecellisi olarak anlaşılmalı. Bir şehir planı olduğu muhakkak ama şehir planlaması fikri zayıf. Mesela Mekke'nin bir hac şehri olduğu fikrini hatırlatan "müdir" bir bakış açısı yok. Hac mevsiminin çok yoğun bir haftası içinde bütün ulaşım otobüs ve taksilerle sağlanıyor. Şehirde mütemadiyen yollar trafiğe kapatılarak akış yoğunluğu azaltılmaya çalışılıyor ama nafile. Taksi şirketi var (İcar) lakin şehirdeki hemen her özel taksi, bilhassa Hac mevsiminde ticari maksatla yolcu alabiliyor. Gözünüze kestirdiğiniz her arabayla kısa süreli bir taksi sözleşmesi yapabilirsiniz. Belki de hacı trafiğini azaltmak için izin verilen bir uygulama ama derde deva olmuyor. Tramvaylı sistem hiç akla gelmemiş, halbuki Mekke'nin ilacı tramvay□metro karışımı bir toplu taşımacılık gibi görünüyor.

Trafiğe tam bir keyfilik hakim; hatalı park yüzünden bir araca ceza kesilmiş olması teorik olarak imkansız gibi zira yollarda iki, bazen üç şerit halinde keyfi parklara rastlanıyor.

Mekke trafiği

Araplar araba kullanmayı seviyorlar ve çılgın gibi araba kullanıyorlar; buna rağmen çok kötü şoför oldukları tartışılmaz. Şehirdeki araçların neredeyse tamamı yara bere içinde ve üstelik hayli eski Amerikan ve Japon modellerinden oluşuyor. Çok benzin tüketen, kamyon cesametinde motoru olan iri ve hantal arabalar. Ananevi "petrol zengini arap" imajını Mekke'de görmedik. Bunun birkaç sebebi olmalı: İlki ekonomik sıkıntı olabilir, ikincisi zengin kesimin hac mevsiminde Mekke'den ziyade diğer şehirlerde bulunmayı tercih etmesi veya hacı kalabalığında ortalıkta görünmemek arzusudur belki de.

Ve klakson çılgınlığı. Şoförlerin bir eli daima klakson üzerinde tetikte bekliyor sanki. Sabahın seher vaktinde bile klakson seslerinden uyunamıyor. Resmi görevli araçların daima kullandıkları sirene mukabil özel sektör de klakson çalarak bu garip karnavala iştirak ediyor.. Klakson çalmak sanki yaşama sebebi gibi bir şey.

Burada da gökleri iki kuş paylaşıyor; güvercin ve serçe. Karga görmedim, belki vardır. Kediler de bizimkilerden farklı; kalça kısımları yüksek ve başları daha ufak. Garip ama köpek de görmedim.

Kaldırım adabı

Kaldırım var şüphesiz fakat kaldırım fikri yok. Arap keyfi, istenen yerde kaldırımı diklemesine kapatan geniş tahtlar kurulmasını hoş görüyor; büyük bir kayıtsızlıkla bu derme çatma tahtlara yan gelip; çay kahve içiyorlar. Herhalde bu biraz da iklimin temkin ettiği mahalli ve kültürel bir özellik olsa gerektir. Keza kaldırımlarda ve yol kenarlarında yatmak da olağan işlerden. Mevsim dolayısıyla güvenliği sağlayan emniyet görevlileri ve askerlerin müsait park ve arsalarda çadır kurarak barındıklarını gördük, tabii hemen yanıbaşında kaldırıma serilen geniş halılar üzerinde çay ve kahve keyfi yapılması da olağan görüntülerden.

Buna bağlı olarak seyyar satıcılık çok yaygın. Pazarlıksız alışveriş etmek düşünülemez bile. Pazarlık bütün satıcıların sahtekar olduğu, bütün alıcıların şüpheci ve muhteris olduğu anlamına gelmiyor galiba, bu bir ticari teamül. Bizim de bu fikre nice sonra geldiğimizi kabul etmeliyiz. Bu bakımdan marketler gündelik alışverişi standartlaştıran bir görev yapıyorlar.

Arap zevkine dair

Bulvarlarda ağaçlar var ve hepsinin dibinde birer musluk. Sulama problemi böyle giderilmeye çalışılmış. İklim açısından bu yılın hacıları Mekke'nin en latif günlerine rastgeldikleri için şanslılar. Ağaçlar yemyeşil. Hava sıcaklığı 25'den 35'lere doğru yükselip durdu.

Arap zevki çocukça. Mekkede klasik çizgiler taşıyan çok az bina görebildim. İncik boncuk, yaldız, kabartma gibi şeylerden hoşlandıkları anlaşılıyor. Mağazalardaki eşyalar da hep bu naif zevke yatkın çizgiler taşımaktaydı. Grafik sanatlarda abartıyı seviyorlar. Mobilya zevkleri bizim 12 Eylül sonrasında moda olan abartılı oymalar ve parlak renkli akıma tıpatıp benziyor. Minder kaplamalı ve ayna gömmeli sehpalar, kunt ve gösterişli koltuklar hayli yaygın.. Parlak ve farkedilir renklere bayılıyorlar.

Arap fontlarını çok kaba kullanıyorlar. Hattatlıkta niçin mesafe alamadıkları anlaşılıyor. Hat sanatının İstanbul'da kazanmış olduğu irtifaı bu bakımdan hemen hatırlıyoruz. Bu alfabenin niçin Türklerde büyük bir sanat haline geldiği halde buralarda yüksek bir sanat formu haline gelemediği meselesi üzerinde düşünmeye değer.

Amerikan tarzı hakim her şeye. Beslenmede, meşrubatta Amerikan üslubu kendini hissettiriyor ve sadece buralarda değil galiba batılı olmayan dünyanın her yerinde mahalli hayat tarzı kendisi gibi kalamamak tehlikesiyle başbaşa. Klasik zevke hitab eden kahveci dükkanı mutlak vardır ama ben görmedim. Varsa yoksa meyve suyu ve sallama tabir edilen çay; o da kağıt bardaklarda! Marketler hep ithal mamulle dolu. Bir Arap sanayiinden söz edilebilir mi? Terkibi bile garip geliyor insana. Bir broşürde milli gelirin çoğunluk itibarıyla

petrol ve petrokimya ürünleri imalatına bağlı olduğunu okudum. Tabii tarıma müsait alanlarda üretilen zirai mamulleri de kaydetmek gerek fakat bu ülkede üretilen katma değerin mahiyet itibariyle petrol ve türevlerine bağlı oluşu büyük bir handikap.

Milli gelirde son zamanlarda vahim düşüşler görülmüş. Bu günlerde Suud ekonomisinin daralma içinde olduğu söyleniyor. Yöneticileri en ziyade düşündüren şeyin yeni kuşağa nitelik ve iş kazandırmak olduğunu öğrendik, bu yüzden yabancıların açtığı her dükkanda birer Suudi vatandaşı çalıştırma uygulaması getirilmiş. Buna mukabil gereğinden fazla süre çalışan yabancılar, biraz da işgücünü yerlileştirmek maksadıyla dönüşe teşvik ediliyormuş. Suudi vatandaşlarına memuriyet ve askerlik gibi hizmetler dışında sanat ve maharet kazandırmak arzusu aslında anlaşılır bir şey. Günün birinde petrol değerli bir meta olmaktan çıktığında, katma değer üretmeye alışkın olmayan bir toplumun ne türlü krizlerle karşılaşacağını kestirmek zor değil çünkü.

"Hacıya hizmet etmek şereftir" sloganını Mekke'de hemen her yerde görmek mümkün; önceki yıllara göre hac hizmetlerinde büyük mesafeler alındığı da söyleniyor. Belki de Suudi yönetimi petrol avantajını günün birinde kaybederse, hac turizmini mükemmel standartlara ulaştırmayı kararlı bir devlet siyaseti haline getirerek katma değer üretmek yoluna gidecektir zira dünyada ikinci bir Mekke yok: Amerika'nın bir çok eyaletindeki Mecca isimli kasabaları saymazsak tabii!

Bir ülke ahalisi hac hizmetlerinden sağlanan gelirle geçinebilir mi derseniz "elbette" derim.

Efendimizin güleryüzlü beldesi: Medine

Akış nereye doğru; Medine'den Mekke'ye mi, Mekke'den Medine'ye mi? Hacılar her iki istikamette de yolculuk ediyorlar. Biraz erkence gelen vaktinin büyük kısmını Medine'de geçirip Efendimiz'in Mescidi'nde kırk vakit namaz kıldıktan sonra umre için Mekke'ye dönüyor. Bizim gibiler ise evvela umre ve haccını tamamlayıp Medine'ye geçiyorlar. Her ne olursa olsun mü'minlerin bu iki şehir arasında arılar gibi gidip gelmeleri, hayatlarında ilk defa bu kadar yakından yaşadıkları ayn'el yakîn bir din pratiği teşkil ediyor.

Medine bir başka

Mekke'den bir akşamüstü çıktık. 470 kilometrelik yol üçerden altı şeritli ve Türk firmalarının emeğiyle tamamlanmış çok güzel bir otoyol, fakat yol boyu konaklama tesisleri bu güzelliği gölgeliyor. Batıdakiler hariç ülkemizdeki yol konaklama tesisleri de pe aliyyülâlâ sayılmaz fakat buradakilere nisbetle her biri en az iki yıldızlık fark atıyor dersem nasıl manzaralarla karşılaştığımızı tasavvur edebilirsiniz. Çoğunun tuvaletleri kullanılamaz durumda; yemekler mide zevkimize aykırı, mescidler kir pas içinde. Normal şartlarda altı saatlik bir mesafenin, mevsim ve sair sebepler yüzünden çoğu kere on saati bulduğunu düşünürseniz hacılar açısından nasıl sıkıntılı geçtiğini anlayabilirsiniz.

Neyse ki bu meşakkatin ucunda Medine var; Medine bir başka!

Hep o aynı yorum

Medine'ye salat'üs selamlar ve yağmurla girdik. Ertesi sabah aynı serin havayla karşılaştık. Medine, Mekke'ye göre daha derli toplu ve hacıların daha az kayboldukları bir şehir. Râkımının yüksekliği yüzünden yayla iklimine sahip. Temiz, tertipli ve özellikle trafik mantalitesi sağlam bir belde. Karşılaştığım bütün hacılar Mekke"Medine kıyaslamasında Medine'ye üstün ve iyi özellikler atfederek, "e, ne de olsa ahalisinin büyük kısmı ensâr torunudur" şeklinde mânidar bir tesbitte bulunuyorlar.

Efendimiz'in Mescidi'ne aynı Mekke'de olduğu gibi "Haram" ismi verilmiş. Haram, şehrin kalbi ve coğrafi merkezi. Suudi yönetimi Efendimiz'in kabrini ve Mescidi'ni yüceltmek için muhayyilenin alabildiği her türlü gayret ve fedakarlığı göstermiş. Hemen yanıbaşındaki "Cennet'ül Baki" ise onbinlerce sahâbe mezarının yer aldığı çok büyük bir alanı kapsıyor. Etrafı gayet itinalı duvarlar ve demir şebekelerle çevrilmiş olmasına rağmen içi düzlükten ibaret. Ecdad ve din büyüklerinin kabirlerini tek tek işaretlemek yerine kolektif bir çerçeve içine almak, Suudi yönetiminin üzerinde titizlikle ısrar ettiği dikkat çekici bir yorum.

Şu battaniye meselesi Çarşı pazar, Mekke'yle mukayese edilmeyecek derecede cıvıl cıvıl, hareketli ve rengârenk. Esnafı Mekkelilere nisbetle daha iyi Türkçe konuşuyor ve hacılarımız torun"tosun ve konu"komşu ve hısım"akrabaya götürmek için takke, tesbih, misvak, hurma ve battaniye alışverişlerini kendi başlarına rahatlıkla yapabiliyorlar. Şu battaniye meselesine bir parantez açmam gerek:

Petrol türevi iplikten imal edilen ve genellikle bir köşesinde "Made in Turkey" etiketi bulunan renkli resimli battaniyelere bizim hacılar büyük rağbet gösteriyor. Bu karşı konulmaz ilginin tam sebebini henüz bulamadım, belki de Türkiye'ye göre biraz daha ucuz oluşundandır. Aynı titizlik seccade konusunda da gösteriliyor. Galiba bizim hacılarımız bu tür hediyelik eşyanın nerede imal edildiğine değil, nereden getirildiğine daha çok önem veriyorlar. Bu yoruma da saygı duymak gerek.

Kafesinde çürümüş aslanlar

Öğleden sonra Diyanet'in tahsis ettiği bir minibüsle hızlı bir Medine turu yaptık. Turun hızlı olması gerekiyor çünkü program gereği Medine'de ancak iki gün kalabileceğiz. İlk durağımız Yedimescidler bölgesi ve ardından efsanevi Medine Tren İstasyonu. Hicaz demiryolunun son durağı Medine istasyonu şu esnada büyük bir onarımdan geçiyor. Lokomotif bakım atölyelerinin ve manevra sahasının bulunduğu büyük alandaki traversler sökülmüş. İstasyon binasının restorasyonu ise devam etmekte imiş. Uzaktan gördükse de yaklaşmak kabil olmadı. Buna mukabil bakım atölyelerinin olduğu bölgeye girerek kafesinde çürümüş birer arslan

iskeletini hatırlatan paslı Osmanlı lokomotiflerini gördük. Bize harap halde olduğu söylenen İstasyon Camisi ise faal haldeydi ve biz orada iken içinde ikindi namazı kılınıyordu.

Küçük bir Medine turu

Tren deyip geçmeyiniz, şu anda Hicaz bölgesinde raylı ulaşım sisteminin bütün uzunluğu 500 kilometre civarında imiş; yeni demiryolu yok denilebilir. Medine istasyonu ise Osmanlıların demiryolu işletmeciliğinde erişebildikleri en uzak yeri ve Osmanlı hayalhânesinin ufuklarını temsil ediyor. Emeği geçenlere rahmetler dileyip Hendek Savaşı'nın cereyan ettiği bölgeye gittik. Daha önce bahsettiğim "tercihli gönülsüzlük" tavrı burada da kendini hissettiriyordu; ne bir iz ne bir levha veya işaret. Sanki sıradan bir mahal. Buna mukabil Mescid"i Kıbleteyn (yani iki kıbleli mescid), olağanüstü ihtimamla onarılmış, faal ve pırıl pırıl görünüyordu. Hemen akabinde Uhud Dağı'na doğru yöneldik. Meşhur okçuların mevzilendiği tepe hayli tıraşlandıktan sonra beş on metre yüksekliğinde bir çıkıntı halini almıştı ve her attıklarını onikiden vuran seyyar satıcılar tarafından kuşatılmıştı. Uhud'da şehit olanların kabirleri ise aynı Cennet'ül Baki'de olduğu gibi duvarla çevrilmiş ve hemen yanıbaşlarına kabirlerde dua ve ibadet etmekte aşırılığa gitmenin şirk ve bid'at olduğunu savunan iri tabelalar konulmuştu. Duvarlara açılmış demir parmaklıklı pencerelere yaklaşarak Uhud şehitlerinin kabrine Fatiha gönderdik. Küçük Medine turumuzu Mescid"i Kuba'da tamamladıktan sonra geriye döndük.

Yine de "ah vatan"

Mekke giderek hüzünlü bir tenhalığı kuşanırken Medine gelinlik genç kızlar gibi yılın en pırıltılı günlerini yaşıyor. Yine de hacıların yarıdan çoğunun hâlâ Mekke'de olduğunu hatırlatmakta fayda var ama oteller daha şimdiden tıklım tıklım dolu. Ne yazık ki biz, Efendimiz'in hilm ve şefkatini bürünen bu çok güzel beldenin en neş'eli demlerini göremeden buradan ayrılmış olacağız. İstikamet memleket ve memleket yine de çoğumuz için "bülbülü altın kafese koymuşlar da ah vatan demiş" meselindeki anlamı yaşatıyor ve hatırlatıyor.

Bu size kutlu topraklardan son yazım; haftaya yeniden memleket gündeminde buluşmak üzere selamlar ve dualar.

Türkçede devrimci; fötrde muhafazakâr!

Türkiye'nin gündemi bilimkurgu romanı gibi. Cidde "international" havaalanının salaşlığından sonra Yeşilköy'ün olağanüstü temiz, titiz ve düzenli haliyle övünmeye bile vakit bulamadan bir yığın saçmalığa toslamak kaderimiz galiba.

Daha Mekke'de iken internetten öğrendiğim haberle başlayalım: Milli Eğitim Bakanlığı, vaktiyle yine aynı bakanlık tarafından yayınlanan "klasikler" dizisini sadeleştirmeye karar vermiş. Kırklı yıllarda Batı ve İslam klasiklerini yayınlamak büyük hizmetti; Hasan Âli Yücel ismini efsaneleştiren bir hizmet. Aynı külliyatı, ne idüğü belirsiz "sade Türkçe"ye tercüme

etmek ise hizmet değil hezimettir. Bakmayınız siz Bakanlığın afra"tafrasına; Milli Eğitim Bakanı, devrin "mânâ ve ehemmiyeti"ne uygun medyatik kahramanlıklar peşinde koşup duruyor. Kaldı ki bugün Türkiye'de Türkçe bir metni "sadeleştirebilecek" eleman sayısı sanıldığı kadar fazla değil. Eski kelimelerin yerine sözlük karşılığı koyarak bir metni

sadeleştiremezsiniz; mânâyı tercüme etmeniz gerekir. Bakanlığın uyguladığı

müfredat gençlerimize bu derece derin Türkçe kavrayışı kazandırmaktan aciz. Okumayı unutan bir nesil, hangi mucizevi kudretle edebi bir metni restore edebilecektir? Her tercüme aslına ihanettir. Hangi dil ikliminde 50 senede bir böyle bir sadeleştirme saçmalığına gidilir; örneği var mı?

Derken kaymakamlara törenlerde fötr şapka giymeleri, icabında resmi balolarda adam gibi vals ve tango yapabilmeleri için getirilen yeni düzenlemeyle ilgili haber. İnkılap kanunlarını ihyâ etmek fikrini anlıyorum ama Mustafa Kemal Paşa'nın fikriyatında "muasırlık" diye bir nirengi vardır. 1925'lerde muasır dünyada fötr şapka giyilirdi. Bugün aynı serpuşu dayatmak, Türkiye'yi dünya basını nezdinde feci bir mizah malzemesi haline getirmekten gayrı ne işe yarar?

Vals konusunda itirazım yoktur; vals lazımdır; hatta bir kaymakam bütün ömrünce vals yapacak bir fırsat bulunmayacak olsa bile lazımdır. Esasen Anadolu'muzun her bir köşesinde sabah"akşam bütün millet vals ile def'i gam eylediği için bu fikir isabetlidir. Tango'ya gelince; bakanlık "tango" kavramını bizzat telaffuz etmiş midir şüpheliyim zira tangoyla ilgili meşhur bir nükte vardır: Adamın birisi bir kadınla erkeğin tangosunu seyrettikten sonra demiş ki, "İyi de niçin ayakta?" Galiba mehabet"i devlet, resmî ricâlin daima ayakta durmasını teşvik içün böyle bir hikmet"i hükûmette bulunmuş olsa gerektir deyip geçelim.

Madem yirmili"otuzlu yıllara avdet ediyoruz, birkaç parlak fikirle hükümetin ilgili bakanlıklarına ilham vererek çorbada tuzumun bulunmasını isterim: Meselâ sinemalarda Şarlo ve Tarzan hariç hiçbir "ecnebi" filim oynatılmamalıdır. Sâniyen Varlık vergisi, Hıyanet"i Vataniye kanunu, İstiklâl Mahkemeleri yeniden ihyâ edilmeli, gaz, tuz, bez ve ekmek karneye bağlanmalıdır. Salisen memlekette Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan gayrı siyasi teşekküller zinhar lağvolunmalı, Halkevleri ve Köy Enstitüleri diriltilmeli, her türlü muhalif basının çenesi kilitlenmelidir vs vs...

Tabii o ince çelişkiyi fark etmemiş olmanız imkânsız: Dilde mütemadiyen "devrim" yapmakla kafayı bozanlar, sair konularda niçin iflâh olmaz bir otuzlu yıllar nostaljisinde mıhlanıp kalırlar ki? Hatırlar mısınız, Onuncu Yıl Marşı'nın yüksek devlet katlarında "hit" hale gelmesinde de aynı nostaljik inadın izleri vardı ve kimse de kalkıp "seksen yaşına basmış bir devletin hâlâ Onuncu Yıl Marşı'yla kendini gaza getirmesi yakışık alıyor mu?" diye sormayı akıl edememişti. Efendim biz artık "akletme" melekesini kullanmaktan vazgeçtik; bizim

yerimize devletlûlar aklediyorlar ve bazı bakanlık kararlarını okurken nedense hep Reha Muhtar'ın haber bültenini seyrediyor gibi bir hisse kapılıyoruz!

Sahi yahu, bakan bey klasikleri sadeleştireceğine fötrü sadeleştirse daha isabetli olmaz mıydı?

Üç alternatif daha var...

Sual şu: "Amerika'yı gözden ırak tutmadan Rusya ve İran'ı da içine alacak bir arayışa girmeliyiz!" sözünü başkaca hangi ağız söylemiş olsaydı bu derece etki uyandırabilirdi? Bu sorunun üç cevabı var: Cihet"i Askeriye, Cihet"i Askeriye, Cihet"i Askeriye! Görüldüğü gibi dış politikada yeni stratejiler geliştirmek için en azından üç farklı alternatife sahip bulunuyoruz.

Bu düşünce beni teselli ediyor, rahatlıyorum; eğer aksi olsaydı ve Türkiye'de sadece MGK Genel sekreterliğini üstlenen orgeneral yeni stratejik yönlendirmelere çığır açan etkili sözler sarf edilme lüksüne sahip bulunsaydı üzülecektim.

Hayır, meselenin muhtevası beni ilgilendirmiyor; "okuyucular da bilir ya" dış politikadan anlamam. Dolayısıyla benim için "İran ve Rusya ile alternatif pakt kuralım" teklifinin "Amerika'yı da sarf"ı nazar etmeden" Bulgaristan ve Etiyopya ile siyasi birliğe gitmek tasavvurundan farkı yok. Dış politikadan anlamam dediysem de en azından "Amerika'yı göz ardı etmeden..." ibaresiyle başlayan her yeni alternatif işbirliği teklifinin en azından ciddiye alınmaya değer nitelikler taşıdığını kestirebilirim. İşin bir ucunda ABD olduktan sonra faka basma riski sıfırlanmış demektir çünkü. Evet, anlamam ama maaşallah benden maada herkes dış politikadan anlıyor; meselâ bakıyorum başta hükümet erkânı ve Dışişleri yetkilileri olmak üzere bilcümle siyasi partiler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları, gazete yazarları filan mesele hakkında ilgili ve bilgili bir tutum takınma yarışı içindeler. Tutumlar ikiye ayrılıyor: a" Niçin olmasın? b" Olacak iş mi yahu? Lakin ben belki de dış politikadan hiç anlamadığım için meselenin tamamen uzağında bir küçük ayrıntıya kafayı takmış durumdayım ve bu meseleye yazının ilk cümlesinde işaret ettim: "Bu sözü başkaca hangi ağız söylemiş olsaydı bu derece etki uyandırabilirdi?"

Onca ilgili ve bilgili zevat içinde şu benim kıytırık hassasiyetimi bölüşen bir ferd"i vahidin çıkmaması, onlarda değil bilakis şu fakirde birtakım zihni altyapı eksikliklerinin varlığına delâlet eder. Meseleyi biraz daha anlaşılır hale getirmek için aynı mantık sâfiyetiyle bir yan sual sormama müsaade buyurunuz: "Meselâ Dışişleri Bakanımız böyle bir cümle sarf etseydi, aynı gün bu kadar etki uyandırır mıydı?" Diyelim ki birisi çıkıp "gayet tabii, sen ne zannediyordun" demiş olsa pimpiriklik halim sona erecek ben de hükümetin devlet adına her türlü siyasi maslahatı yürütmeye yetkili ilk ve son merci olduğuna inanan sair vatandaşların itminanı ve kalp huzuru ile "niçin olmasın" veya "olacak iş mi yahu?" kamplarından birini seçerek zekâ idmanına iştirak edeceğim.

Niçin yalan söylemeli, böylesine geri bir zihnî tutuma saplanıp kaldığım için komplekse kapılıyorum. Psikiyatriye inansam doktora gideceğim neredeyse.

Tabii bu arada okuyucularımı yanıltıyor durumuna düştüğüm için özür dilemem gerekiyor; aslında tamamen mâsum sayılırım zira bize vaktiyle mektepte gördüğümüz yurttaşlık bilgisi dersinde böyle öğretmişlerdi ve özetle demişlerdi ki, "böyle işleri, milli irade adına işleri yürüten hükümet deruhte eder!" Tabii bu hüküm, sair mercilerin mühim siyasi meseleler hakkında fikir beyan etmeyeceği anlamına gelmiyordu fakat koca ülkenin gideceği yolu tayin etmek gibi mühim bir meselede hükümeti bile sadece fikir beyan edecek durumunda bırakacak bir başka anayasal mercinin olmadığını da hatırlatıyor. Kafa karışıklığımın sebebi, kitapta yazılı olan şeylere karşı çocukça bir safiyet beslememden kaynaklanıyor.

Keşke vaktiyle icazet aldığım medresede dişimi sıkıp iki sene de siyaset dersi alsa imişim! En iyisi ancak devlet büyüklerinin akıl"sır erdirebileceği bu gibi ince meselelerden uzak durmak. Netice itibariyle büyüklerimiz neyi tensip ederse bizim için doğrusu odur.

İyi oldu canım, bu Avrupa Birliği'ni gözüm hiç tutmamıştı zaten!

Rum Ortodoksları da irtica konseptinde mi?

Bir süreden beri Heybeliada'daki Ortodoks Ruhban Mektebi'nin açılması konusunda basında haber ve yorumlar yer alıyor. Hele bir televizyon kanalı çok ucuz olarak niteleyebileceğimiz kışkırtıcı haber/yorumlarıyla bu okulun açılmaması için kampanya yürütüyor.

Fener Rum Patriği'nin son ABD ziyaretinin ardından, "Patrik bizi Bush'a şikayet mi etti?" yollu şüpheler iyice abartılmaya başlandı. Mali ve siyasi meselelerde ABD'nin iç işlerimize karışmasından rahatsızlık duymayanlar, mesele dini ve hamasi bir eksene gelince Patrik'i neredeyse aşağılamaya kadar varan yorumlara hız verdiler. Bu yorumlar genellikle Yunanistan'ın Karadeniz mıntıkasında ve İstanbul'da milli menfaatlere aykırı hainane tertipler içinde bulunduğu paranoyasını beslediği konusunda yoğunlaşıyor.

Meselenin hükümet tarafından nasıl değerlendirildiği noktasında bir gazetede yayınlanan ve mahreci belirtilmeyen bir haber oldukça aydınlatıcı oldu. Buna göre bizimkiler Heybeliada'daki Ruhban Mektebi'ne "irticaa fırsat verir" gerekçesiyle karşı çıkıyorlarmış ve mektebin açılması için 625 sayılı kanunun kalkması gerekiyormuş. Bu kanun kalkarsa Türkiye'de kanun boşluklarını kollayan irticacılara gün doğmuş olacağı için kanunun lağvı mümkün değilmiş ve bizim mürteciler de Ruhban Okulu'na mukabil "molla yetiştiren özel yüksekokullar açarlarmış. Saniyen bu mektebin devlet denetimi altında çalışması gerektiği halde Patrik bu şartı da reddediyormuş.

Bizimkiler, bu açmazı İstanbul İlahiyat Fakültesi bünyesinde Rum"Ortodoks Teolojisi anabilim dalı açarak çözmek teklifinde bulunmuşlar ama bir şartla: Papazların ve talebelerin

bu fakülteye YÖK kıyafet yönetmeliğine uygun bir kılıkla girmeleri şartı koşulmuş; Patrik de bu teklifi reddetmiş.

Nasıl ama?

Aslına bakılırsa problem, Lozan Antlaşması'nın 40. maddesi çerçevesinde düşünülürse bizimkiler haklı görünüyor; zira bu madde azınlıklara da yerli ahaliye tatbik edilen aynı muamele ve teminattan (yani haklardan) müstefit olacaklarını müjdeliyor. Ne var ki bu hak, ekalliyete avantaj tanımak şöyle dursun, fiiliyatta hak daraltıcı bir tesir yapıyor. Bu durumda azınlıklara özel hak tanınmış olması fiilen mânâsız hale geliyor ve Ortodokslar bir anda Türkiye'de kamu cihazının tüylerini diken diken eden irtica konseptinin içine giriveriyorlar. Öyle görülüyor ki bizim açımızdan esas mesele papazlardan ziyade mollaların cübbesidir. Özel yüksek din eğitimi veren kurumlara izin verilmesi halinde ortalığın cübbeli ve şalvarlı medrese talebesi ile dolacağını düşünmek, tam da bizim resmi endişelerimizi paranoya raddesine vardıran bir düşünce biçimidir.

Kendi vatandaşına güvenemeyen devlet, bu hususta Ortodoks"Rum Kilisesi cemaatine nasıl itimat eder? Şimdi plağı tersinden dinlemeyi deneyelim: II. Mehmed, bir fiskeyle tarihe gömeceği bir kiliseyi niçin ihya ederek imtiyazlarla donatmış ve onlara şeref bahşetmişti? Çünkü Osmanlılar kendi değerlerinden emin olduğu kadar böyle dünya Ortodokslarının ruhani liderliğini taşıyan bir kurumun kendi topraklarında barınmasından hâsıl olacak siyasi ve kültürel avantajları çok berrak görebilmişti. Halbuki bugün Patrik, "Toplanın arkadaşlar kiliseyi bir başka ülkeye taşıyoruz." dese, bizimkiler, "Oh be, dünya varmış yahu" demekten kendilerini alamayacaklar.

Bu derin endişelerin, bu gizlemeye ihtiyaç hissedilmeden telaffuz edilen korku ve tedirginliklerin ardında hangi büyük vizyon gizlenmiş olabilir ki? Türkiye Cumhuriyeti devleti artık kendisini dünya kamuoyu önünde zora sokacak ve uluslararası anlaşmaların ruhuna aykırı düşecek ayak sürümelerini terk etmelidir. Heybeliada'daki Ruhban Mektebi'nin açılması, eğer devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit edecek derecede büyük bir tehlike teşkil ediyorsa, bizim derdimiz başımızdan aşmış demektir.

Didinmeye inanç yüklemek: Sa'y

bize lazım olan çalışmak ve emek sarfetmek kavramına yeni bir yorum getirmektir, yani "sa'y" ama Hazreti Hacer gibi muhâl ihtimalleri zorlayarak, ümitsizliğe kapılmadan, ısrarla ve kararlılıkla çalışmak

Haydi o çok bilinen fıkrayı bir kere hatırlayalım: Askerlik haricinde yolu gurbete düşmemiş bir ihtiyar, Hac dönüşünde ziyaretçilerine intibalarını anlatıyormuş. Demişler ki, "Hacı amca, oraları nasıl yerler, neler gördün, hele söyleyiver!" Hacı amca demiş ki, "Vallah'ül azim bir meşakkat bir meşakkat; Allah hiçbir din kardeşimi oralara düşürmesin!"

Bu işin nükte tarafı fakat Hac ibadetinin fiiliyatta tam karşılığı, Hacı amcanın mahsus tabiriyle meşakkatten ibaret sayılabilir. Elbette bu öngörülmüş, hatta teşvik edilmiş bir zahmet. Mali boyutu neyse ama Haccın bedeni ibadet kısmı neredeyse tam bir rükün. Hacca niyet eden meşakkate de niyet edecek. Bu elbette haccın meşakkatsiz yerine getirilemeyeceği anlamına gelmiyor hatta bunun tam aksine Hac farizasının daha az zahmetle icrası için ilgililere çok görev düştüğünü de kaydetmeliyim.

Mekke'nin kış mevsiminde sıcaklık vasati 30 derece civarında, menziller arasındaki mesafeler sıradan bir insanın takatini tüketecek kadar uzun. En sıradan ve masum gündelik alışkanlıkların lüks addedildiği bir konaklama düzeni mevzubahis. Hele Mescid'ül Haram civarında abdest almak, namaz kılacak emin bir yer bulmak, hele bazen yürümek için müsait boşluklara raslamak bile mümkün olmayabiliyor. Buna bir de eni boyu belli mekânlarda yüzbinlerce insanın aynı anda ibadet kasdıyla bulunma mecburiyetini de ekleyince meşakkatin boyutları daha iyi anlaşılabilir.

Tavaf ve sa'y esnasındaki izdiham ise ayrı bir âlem. Bunca meşakkatin insana öğrettiği şeyler var şüphesiz: Sızlanmayacaksınız, sinirlenmeyeceksiniz, güçlüklere göğüs gereceksiniz. Zihninizi ve gönlünüzü meşakkatlere yoğunlaştırmak yerine ibadetin nihai gayesine tevcih edeceksiniz.

Ola ki şeytan, sizi küçük meşakkatlerin arasında sınamaktadır!

İşte bu yüzden Safa ile Merve arasında yürüyerek ve koşularak icra edilen ibadetin ismi çok mânidar: "Sa'y". Bu kelime bizim lisan iklimimize hiç de yabancı değil; çalışmak, gayret göstermek, emek sarfetmek hatta didinmek. Belki didinmek kelimesi çok daha doğru bir karşılık olabilir zira Hazreti Hacer'in vaktiyle bu iki menzil arasında evladına bir yudum su bulabilmek için koşuşturması, Türkçe'de ancak "didinmek" ile tarif edilebilir. Mekke, kararmış tunç tepelerin arasına sıkışmış pek küçük bir mahal. Hacer Validemizin didinmesi, bir işçinin sıradan emeğinden farklı ve çok daha fazla bir şey. Bu çorak mahalde su bulmak ancak bir mucize gerektirecek derece muhal ihtimal. Hacer Validemizin "sa'y"i, sıradan emek değil, imkânsızı zorlayacak kertede didinmek. İşte sa'y denilince böyle bir ümit ve emek sarfına bağlanmış inancı hatırlamak gerekiyor.

Her sektörde Hazreti Hacer gibi sa'yetmek!

Hac esnasında bir hicranın daima insanın vicdanına batıp durduğundan bahsetmiştim; "İslâm âlemi niçin böyle?" sualinin bütün cevapları Mekke sokaklarında kol geziyor. İnsana hüzün veren tesbitler bunlar. Belki yeri ve zamanı değil ama insan ister istemez burada bile doğu ve batı arasında bir mukayeseye girişerek kederleniyor. Ama hemen ardından son derece müjdeliyici bir nükteyi farkederek seviniyoruz. Batı dünyası ile aramızdaki fark, az önce bahsetmeye çalıştığım "sa'y" farkıdır. Sa'y bizde bir hac menasiki olarak mevcut fakat İslam toplumları olarak sa'yi sadece Safa ile Merve arasındaki 400 metrelik mesafeyi yedi defa

yürümekten ibaret bir mânâ parantezine hapsetmişiz. Açıkçası bizim yerimize onlar fiili sa'yde bulunuyorlar. Bugüne kadar batıyla aramızdaki mesafeyi biz hep bir emek ve çalışma meselesi olarak algıladık. Onlar çalışıyorlardı biz tembellik ediyorduk ve aradaki mesafe öyle açılmıştı ki onlar gibi çalışıp emek sarfetsek bile bu mesafeyi kapatmak yerine ancak muhafaza edebiliyorduk. Bu öyle ümit kırıcı bir süreçti ki, batılıların bize göre ileriliği artık kabullenilmesi gereken "de facto" bir gerçek gibi görünüyordu. Halbuki bize lazım olan çalışmak ve emek sarfetmek kavramına yeni bir yorum getirmektir, yani "sa'y" ama Hazreti Hacer gibi muhâl ihtimalleri zorlayarak, ümitsizliğe kapılmadan, ısrarla ve kararlılıkla çalışmak; öyle ki neticenin müsbet olacağına kesin bir iman ile bağlanarak sa'y etmek. Bu nükteyi bize öğreten Hazreti Hacer'in İslâm dünyasına gösterdiği o dramatik örnektir. Gayretimiz hemen hiçbir sektörde Hacer Validemizin gösterdiği inanç yüklü didinme mertebesine ulaşamadan rutine takılıp kalıyor.

Hac ibadetlerinin öteki boyutları

Hac ibadetinin belki de her safhasında böyle fikir açıcı ibret levhaları gizlenmiş olmalıdır ve Allah'ın mü'minlere öğütlediği bu çok özel ibadet biçiminde derin ilhamlar keşfedilmeyi bekliyordur. Mesela tavaf esnasında yapılacak tek şey, sol omzu daima Kâbe'yi işaretleyecek derecede tutarak dua etmekten ibaret. Dini eğitim esnasında klasik usullere bağlı kalarak evvela Arabî lisan ile formüle edilmiş, âyet ve hadislerden müntakil dua örneklerini tercih ederiz lâkin tavaf bazen öyle uzun sürebiliyor ki (Kâbe'nin üçüncü katından yapılan tavaf süre olarak asgari iki saati ve mesafe itibariyle sekiz kilometreyi bulabiliyor) ezberinizdeki bütün dualar tükeniyor ve o esnada Cenab□ı Hakk'ın "iste vereyim; yönel ki icabet edeyim" vaadinde bulunduğunu yakinen hissediyorsunuz. Öyle zannediyorum ki pek çok mü'min gibi ben de dua etmenin gerçek anlamını ve muhtevasını tavaf esnasında öğrendim. Bir başka nükte daha: Kendiniz için isteyebileceğiniz ve niyazda bulunabileceğiniz şeyler kısa zamanda tükeniveriyor. İşte orada Müslüman diğerkâmlığının ne olduğunu farkediyor ve başkaları için de dua etmek ihtiyacına kapılıyorsunuz. Elbette ki duaların kabule en yakın olanı, nefsimiz için değil, gayrısı için yaptığımız dualardır. Tavaf, duayı ve yönelişi öğretiyor.

Arafat□Mina yürüyüşünde ise aynı hedefe doğru ilerleyen kitlelerin birbirini incitmemesi lüzumu ayn'el yakin derecede bir mânâ olarak zihne yerleşiyor; birincisi olmayan, hatta herkesin kazanmış sayıldığı bir yarışta müsabık olmanın anlamını düşününüz; geriye tefekkür ve edebden başka ne kalır ki?

Hac esnasında pek çok ülke veya şirket, kendi hacılarını grup halinde gezdiriyor; hatta Şii olduklarını tahmin ettiğim topluluklar, kadınları erkeklerden örülmüş bir savunma duvarı ile koruyorlar. Grup halinde hareket etmenin avantajları çok elbette ama özellikle tavaf esnasında bu gruplar akışı kesintiye uğratıyor ve bozuyor.

Halbuki bütün ibadetler gibi Hac da ferdi bir ibadet. Orada şu gerçeği farkediyorsunuz; Müslümanlar ferdi hareket edecekleri yerle, topluca davranmak gereken anları birbirinden tefrik etmekte sıkıntı çekiyorlar. Mesela aynı dayanışmayı İslâm dünyasına yönelen haksızlıklar ve saldırılar karşısında gösteremeyişimiz bana pek mânidar görünüyor. Kezâ iktisadi, siyasi ve kültürel alanda Müslümanlar dayanışmayı bilmiyorlar. Topluluk teşkil etmek, evvela ferdiyetin mesuliyetini nazmetmekle mümkün.

Hac, bir Müslümanın sair yer ve zamanlarda tekrarlamasına imkân olmayan özel ibadet biçimleri gerektiriyor ve her ibadetin nefisten Yaradan'a yönelen boyutu dışında başka boyutları da var. Bu yönüyle ele alındığında Hac ibadeti, Müslümanlarda sanki bir beyin fırtınası yaratmak maksadını hedefliyor gibidir .

Aman basiret!

'Bilim nedir ve ne işe yarar?' sorusuna devletin vereceği hiçbir cevap yoktur. Dolayısıyla sosyal bilim nedir ve ne işe yarar sorusunun cevabını beklemek de safça bir iyimserlikten ibaret kalacaktır.

Türkiye'de bilim bir statü işareti ve bir kariyer biçiminden ibarettir ve bu yüzden Türkiye, bilim ve eğitim gibi iki itibarlı kavramı, gençlerini askerlik veya evlenme çağına gelene kadar oyalayacak bir "boş zamanları değerlendirme ve avutma" usulü olarak görmektedir. Türkiye'de bilim eğitimi insanlara ilmi mantık kazandırmayı amaçlamaz; o, kriket, tenis veya sabah yürüyüşleri gibi prestijli ama gereğinde kolayca vazgeçilebilir bir şeydir. Devlet için bilimin ve ilmi mantığın lüzumu yoktur; devlet, tamamen kendinden menkul ve adeta göklerden yerlere zembille indirilmiş intibaı uyandıran bir içgüdüye dayanarak davranır, karar alır ve uygular. Dağlara taşlara, okul ve resmi bina duvarlarına "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" vecizesinin iri harflerle yazılmış olması mantık çelici bir şaşırtmacadan ibarettir.

Devlet, ilimle iş görmez; ilmin sonuçlarına aldırmaz ve devlet katmanlarında ilmi zihniyet barınamaz. Aksi varid olsaydı devletin bütçe imkanlarıyla ayakta duran onca sosyal bilimle uğraşan kurumunun araştırma sonuçları ciddiye alınır ve problem çözmek için veri olarak kullanılırdı. Artık "hikmet"i hükümet" diye bir kavramdan söz edemiyoruz; bunun yerine "ilhâm"ı hükümet" denilse sezâdır. Hükümetin şahsında devlet, ne yazık ki nice zamandan beri akıl ve bilimle değil, kaynağı meşkuk ve galib ihtimalle butlan ile mâlul, meçhul bir kaynaktan nâzil olan bulanık ilhamlarla siyaset etmektedir...

Başörtüsü meselesinde devletin, sosyal bilimden ne kadar istifade ettiği konusunda kim tatminkâr bir izahta bulunabilir? Onüç ondört yaşındaki sabi"sıbyanın sokak ortasında itilip kakılması, hakarete uğraması ve modernleşme projesinin en büyük ayağını teşkil eden "devlet denetimindeki resmi eğitim süreçlerinden" alıkonulması hangi ilmi tutumun eseri olabilir? Açıkça söylemek gerekirse televizyon görüntülerini seyrettikçe korku ve endişeyle titrediğimi

itiraf etmeliyim. Bu görüntüler bana, ileride kullanılmak üzere daha şimdiden küçük dozlar halinde yüklenmeye başlanan büyük bir fitnenin ilk işaretleri gibi göründü. Örnekleri sıralamam uzun sürer ama bu gibi küçük kışkırtmaların daha sonraları nasıl büyük fitne ve felâketlere yol açtığını bizim nesil defalarca seyretmiştir. Bu durumda gerek yayın kuruluşlarına ve gerekse başörtülü kızlarımız ve ailelerine büyük sorumluluklar düşüyor.

"Niçin hâlâ biz sorumlu olalım, eziyete uğrayan ve mağdur edilen bizleriz; biraz da başkalarının sorumluluk hissetmesi gerekmez mi?" itirazını anlıyor ve peşinen paylaşıyorum ama sezgilerim bana çok daha büyük bir fitnenin ayak seslerini haber veriyor. Başörtülü öğrencilere reva görülen muamelenin akılla, mantıkla, bilimle, laiklikle ve hukukla hiçbir alâkası yok, buna rağmen ajitasyon adım adım tırmandırılıyor. Pehlivan yapılı bir emniyet görevlisinin neredeyse kırk kiloluk bir masum ev hanımını sokağın ortasında yere yıkması açıkça söylemeliyim ki beni korkuttu ve işin daha yüksek tansiyonlara tırmandırılacağı konusunda endişelenmeme sebep oldu. Ortada hiçbir makul gerekçe yok iken bazı çevrelerin "camilere niçin bayrak asılmıyormuş bakalım" edâsıyla ortalığa dökülmesini de aynı minvalde bir hareket görüyorum. Böyle şeylerin akıl ve mantık doğrultusunda tartışılmasından netice alındığını henüz tarihler yazmadı. Âgâh olalım; birileri üzüm yemenin değil bağcıyı hırpalamanın hesabı peşinde.

Temkin ve sağduyu yine bize düşecek; bu ülkenin aslî unsurunu teşkil etmenin bedeli de bu işte!

Erkan ve İsmail Hakkı'ya dair

Onu bilir onu söylerim; insan dediğin türkü söylemeyi bilmeli. Nasıl olsa herkesin söylenecek bir türküsü vardır, mesele işte o türküyü adam gibi söylemekte. Sesiniz güzel olmayabilir, çam yerine kavaktan ses verebilirsiniz ama fark etmez: Mutlaka bir türkünüz vardır ve sizin o türküyü şöyle adam gibi söylemeniz gerektiğine inanıyorum. Hayır küstahlık etmiyorum, sizin yerinize karar vermek mevkiinde de değilim; emin olduğum bir şeyden bahsediyorum. O türkü içimizde bir yerde saklıdır ve onu saklı durduğu yerde bulup da devrâna salıvermek bir şahsiyet lâzımesidir. Şöyle oldu.

Duyduk ki şehre iki türkücü gelmiş;. Türkücü dediğime bakmayın, izahı yukarıya derc edildi; bunlar türkü söylemek işini ciddiye alan adamlar. Birisi Elazığ dolaylarından çelebimeşrep bir gönül adamı: Erkan Oğur. İyiden iyiye kır düşmüş afro saçlı, orta boylu bir adam. Elinde, hangi saz dükkanında görseniz dönüp de bakmayacağınız cinsten bir "balta" bağlama.

Bağlama fakat derûnunda binbir gece hikayelerinden arta kalmış akla ziyan tınılar saklı. Batı müziğinde piyanonun amcası mevkiinde Klavsen denilen bir klavyeli çalgı vardır ya, işte bu balta bağlama gâhi klavsen olup, Batılı tarzda âh ü enîn eyliyor, gâhi şelpeli dokunuşlarla kim bilir hangi yürek yaralarını dile getiriyor.

Sesi derseniz tiz Hüseyni.

Diğeri Trabzon yöresinden belli ki bir okumuş adam; öyle okumuşa can feda birader. Adını bilirsiniz: İsmail Hakkı Demircioğlu; uzun boylu, babayiğit. Endâmına yaraşır bir divan sazı almış kucağına ki hangisi daha Dâvuttur bilene aşk olsun. "Kaba rast" desek usûl hatâsı işlemiş olur muyuz, öyle bir sadâ. İşte bu iki adam şöyle yarım tertip birbirlerine teveccüh ederek, "kusura bakmayın, biz bu işi sevdiğimiz için yapıyoruz, evimizde çalıp söyler gibi çalıp söyleyeceğiz. Hoşunuza gitmezse haberimiz olsun" diye öyle bir cümbüş eylediler ki koca salonu dolduran onca adamın her birinin içinde bir yerlere takılı kalmış türküler kıpır kıpır olup huzursuzlandılar. Hani o alışılmış "hepberaber" havasından çıngıraklı havalar da değil. Ağıtla başladı, ağıtla sürdü gitti. Hilmi Yavuz'un kulakları çınladı; dedik ki, "Eyvallah! hüzün ki en çok yakışandır bize". Ve böylece bütün bir coğrafya nağmeye inkılâb edip mızrapla tel, kalple dudak, dün ile bugün mesabesinde elle tutulur gözle görülür oldu. Çok iyi oldu. Nicedir böyle bütün rûhumla bir türküye kulak kesilmemiştim.

"Ee içimizdeki türküler ne olacak" demeye kalmadı, Erkan Usta, yarı emir yarı rica sigâsında "siz de söyleyin" deyu cevaz verince kıpırtılarımızı yele, türkülerimizi sele verip, bir güzel türkü söyledik. Koca salonda tek detone ses duymadım. "Akord ahenk demektir, birlik demektir, uyuşmak, anlaşmak, bölüşmek, kaynaşmak demektir" demişti Erkan Usta; biz dahi âhenk eyledik.

Çok iyi oldu canım!.

Başkalarına dünyayı zehir eden adamlar vardır hani, bilirsiniz; işte bunlar eminim ki derûnunda söylenecek türküsü kalmamış bahtsızlardır demek geliyor içimden. Bir başkasının türküsüne âhenk eylemeyenler ise bölüşmekten yana nasibi kesilmiş olanlardır olsa olsa. Hiç türkü söylemiş olsalardı, ellerinden ve dillerinden böyle eziyet sâdır olur muydu?

İşte bu Trabzon ve Elazığ havalisinden memleketimize mihmân gelmiş iki "genç" türkücü bize türkü söylemenin mânâ ve ehemmiyetini hatırlatıp gittiler. Cumhuriyet Üniversitesi'nin konser salonu, yapılalı beri böyle şehrâyin görmedi. Arındık, yıkandık, durulandık; evlerimize oradan memleket, gurbet, insaniyet, aşk ve hüzün götürdük.

Hüzün ki en çok yakışandı bize!

Elinize sağlık Erkan Oğur, elinize sağlık İsmail Hakkı Demircioğlu. Mütevazı tavırlarınızla gençlerimize örnek oldunuz ve onlara sadece türkü söylemeyi değil, şahsiyetin sanattan daha öncelikli ve değerli olduğunu hatırlattığınız için sizlere teşekkür ediyoruz.

Siz hep türkü söyleyin, biz iştirak edelim:

Çok iyi oluyor yahu çok iyi!

Her gün aşûra, her yer Kerbelâ

Kerbelâ hadisesi İslâm dünyasının Şiî, Caferî ve Alevî kısımlarında çok merkezi bir yer tutuyor. Dinler tarihinde "siyasi" olanla "dinî" olanın bu kadar iç içe geçtiği az örnek gösterilebilir. Bundan tam 1322 sene evvel (hicrî tarihe göre 1362; zira kameri yıl, miladi yıla göre 11 gün daha kısadır) cereyan etmiş bir siyasi hadisenin hâlâ çok yakıcı izler taşıması ve bu hadiseye bağlı olarak milyonlarca Müslümanın itikad ve mezhebini tercih etmiş olması, "tarihi"siyasi" olanla bizatihi "dini" olanın birbirine nasıl etle tırnak gibi kaynaşmış olduğunu da gösteriyor. Bu nüktede büyük ibretler gizli.

Hilafet üzerinde hak iddia etmek için Mekke'den Irak'a sefer eden Hazreti Hüseyin, evlatları, yakınları ve maiyetiyle birlikte, Hicri 10 Muharrem 61 tarihinde Kerbelâ civarında Muaviye'nin oğlu ve veliahdı Yezid taraftarlarınca katledildi. Böylece "ehl"i Beyt" veya "Âl"i âbâ" diye tabir edilen Peygamber soyu, iktidar mücadelesinde tamamen safdışı bırakılmıştı. Bu şüphesiz siyasi bir cinayetti fakat dini tesirleri muazzam oldu. Şiî,

Caferî ve Alevî itikadında Yezid, işte bu yüzden bütün insanlık değerlerinin zıddını temsil eden mel'un bir sembol haline gelmiştir. İslâm dünyasında bugün bile Yezid ve Muaviye, isimlerinin başına saygı sıfatı bile getirilmeksizin tel'in edilmesine rağmen bazı müfrid Şia taraftarlarının bu hadiseyi bir kan davası haline getirerek beğenmedikleri kişi ve grupları "Yezid" sıfatıyla aşağılamaları şaşırtıcıdır. Oysaki İslâm âleminde Hazreti Ali ve onun neslinden gelenler, hemen bütün mezhep taraftarlarınca daima saygı ve hayranlıkla yâd edilirler. Dini olanla siyasi olanın tefriki konusunda soğukkanlı ve ilmî bir yaklaşım egemen kılınabilmiş olsaydı elbette dünyanın çehresi bir başka olurdu lakin "ekser'ün nâs", yani insan topluluklarının büyük kısmı için bu imkânsızdır. Onlar artık, siyasi tarihin itikad haline getirilmiş kısmına bir siyasi vaka gibi değil, itikadlarının temel rüknü olarak bakarlar ve bakış açısını uzun uzadıya eleştirmenin faydası yoktur. Bu konuda sizlere Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi Bey'in kaleme aldığı ve daha sonra Ziya Nur Aksun Beyefendi'nin zeyl ve haşiyeleriyle zenginleştirdiği "İslâm Tarihi" isimli eserdeki bakış açısını tavsiye etmek istiyorum (Bu eser Ötüken Neşriyat tarafından yayınlandı). Mesela kitabın 254. sayfasında (II. baskı, 1982) müellif şöyle ihtarda bulunuyor: "Dermeyan edeceğimiz muhakemelere itikadi bir kıymet verilmemesini ihtar ederiz. Aşere"i Mübeşşere'den olan zâtların (...) Allah indinde mağfur ve makbul olmaları başka şey, hareketlerinin ve sebeb oldukları vakaların tarihi düsturlar mucibince muhakemesi yine başka şeydir." İşte bu cümledeki fikri duruş yeri soğukkanlılıkla muhafaza edilmiş olsaydı şüphesiz bundan İslâm âlemi kazançlı çıkardı.

Dün Aşûra günü idi. Rahmetli anneciğim Muharrem'in 9, 10 ve 11. günlerini oruçsuz geçirmez, bizlere de tavsiye eder ve bunun yanında mutlaka kazanla aşure pişirerek konu"komşuya dağıtırdı. Bu güzel an'anenin hâlâ yaşıyor olmasından büyük mutluluk duyuyorum. Dün bizim evde yine kazanla aşure pişti ve Kerbelâ konuşuldu. Tabii aynı günleri

Caferî ve Alevîlerin daha yakıcı ve derin bir hissiyatla geçirdikleri mâlum. Onlarla aynı hissiyat ve hassasiyetleri farklı bir üslupla da olsa paylaşmanın da bir başka güzelliği var.

Yazımın başlığı benim değil; 20. yüzyılda İran düşüncesinin fidelediği en vahşi çiçeklerden birine, Ali Şeriati'ye ait. Ali Şeriati, bu sözü, bu gibi hassasiyetlerin bütün zaman ve mekâna yayılması arzusuyla sarf etmişti ki bu doğru bir bakış açısıdır. İslâm'da belirli gün ve gecelerin, bayramların, hatta ancak Hacc ve Umre'ye mahsus bazı ibadetlerin gerçek anlamı, bu gibi derin şuur kavrayışlarının hayatın tamamına yayılması maksadını öğretmek, her günü bayram, her duayı tavaf, her yeri Mescid"i Haram ve tefekkür ânını "bir Arafat vakfesi" haline getirecek dikkat yoğunluğunu temrin etmek olsa gerektir. Yeni hicri yılınız, Aşura gününüz, Nevruz'unuz kutlu olsun; Kerbelâlar olmasın.

Laik devlet veya şeytanın avukatlığı

Tam da, "devlet Satanizm'le nasıl mücadele edebilir ki?" diye düşünürken Milli Eğitim Bakanı'nın konunun mânâ ve ehemmiyetine denk düşen beyanına gözüm takıldı. Ayrıntılara geçmeden önce biraz Şeytan'ın avukatlığını yapmaya ne dersiniz? Laik devlet, teoride bütün düşünce ve inançlara aynı mesafededir. Bu durumda Satanizm'in düşman konseptine alınmasına kim karar verecek? Görünene bakılırsa medya Satanizm'i hayli zamandır düşman ilan etti ve bu hususta "inanç ve ifade hürriyeti"ni kapsam itibariyle kimin belirlediği tartışmaya açık hale geliyor. Tamam, Satanizm zararlı bir şey, gençleri intihara, kötü alışkanlıklara, başkalarına zarar vermeye yönlendiriyor fakat laik devlet, bize göre ne kadar bâtıl ve zararlı görünürse görünsün herhangi bir inancı tehdit veya düşman olarak nitelemeden önce ilmi bir nokta"i nazara ihtiyaç duymaz mı? Habere bakılırsa Milli Eğitim Bakanı medyanın dolduruşuna gelerek Satanizm'e karşı okullarda savaş açmış bulunuyor.

Dünkü Zaman'da yayınlanan İbrahim Asalıoğlu'nun haberi özetle şöyle: "Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde öğrencilere satanizmin ne olduğunun anlatılacağını açıkladı. Öğrencilere Kur'an'ın tanımladığı şekilde şeytan konusunda bilgi verileceğini belirten Bostancıoğlu, derste satanizm, satanizmin ortaya çıkış sebepleri, satanizmin zararları ile satanizmden korunma yolları konularında öğrencilerin bilgilendirileceğini kaydetti (...) Din kültürü ve ahlak bilgisi kitabının yenilendiğini söyleyen Bostancıoğlu, yeni programda, satanizm, batıl inanışlar, fal, sihir, büyü, reenkarnasyon gibi hususların da yer aldığını ifade etti. Satanizm ilköğretimin 7. sınıf programında, Melekler ve diğer görünmeyen varlıkları başlıklı 4. ünitede görülecek."

Okuyunca gözlerime inanamadım desem doğru olur; Bakan öğrencilere Satanizm anlatılırken bu kavramı Kur'an'ın tarif ettiği şekilde ele alacaklarını ifade ediyor. Kur'an'a temel kavramlar konusunda bir lugat olarak başvurulması, Müslüman kimliği taşıyan herkesi mutlu eder ama aklıbaşında bir satanist, kendisi için son derece önemli bir kavramı izah ederken devletin farklı kaynaklara da müracaat etmesini de ister. Vahdet inancını savunan dinler Şeytan'ı menfi

tabiatıyla nitelerler. Bu durumda derslerde verilen "Satanizmin zararları" bahsinde, devlet, bu inancı ciddiye alan vatandaşlarına karşı "dini nitelikli bir mütalaa" ile karşı çıkmış olmaktadır. Altını çizmek istediğim çelişki de bu işte.

Sayın bakan kırk gün düşünse bu çelişkinin altından kalkamaz çünkü "duruş yeri" buna müsaade etmez. Eğer o gerçekten laik devlet zihniyetinin lazımelerini yerine getirmeye azimli bir devlet anlayışının vekili olsa idi, laik devletin herhangi bir inancı kara listeye alırken, en azından bir ilim heyetinden mütalaa alması gerektiğini bilirdi. Yazının başındaki sualim böylece cevabını bulmuş olmuyor. Sayın bakan, tam da "Türk tipi" diye niteleyebileceğimiz bir yarım yamalak laiklik anlaşıyının sevkiyle meseleye acilen halledilmesi gereken bir devlet maslahatı olarak yaklaşıyor; eğer çok merak ediyorsa ilave edelim: Tanzimat ricali de aynı şekilde davranırdı ama bundan 150 sene önce!

Devlet satanizmle nasıl mücadele eder ve bu yolda hangi ideolojik araç ve kaynaklara başvurur? Meseleye "din kültürü ve ahlak bilgisi" dersi aracılığı ile yaklaşmak, cami kapılarına organ bağışı kutuları koymak zihniyetinden farksız; kezâ cami cemaatine içkinin zararlarını uzun uzadıya anlatmak da aynı garip zihniyetin devamı gibi bir şey. Hele bir de camilerin önüne birer gönder dikip bayrak çekersek ne güzel olur.

Bizim esas sancı kaynağımız devletin bir türlü laik olamaması. Muasır dünyada laiklik nasıl anlaşılıyor ve uygulanıyorsa biz öyle bir laikliğe razıyız; öyle ki bu laiklik kapsamının içine devletin, diğer inançlarla İslâm'ı aynı mesafede görmesi bile giriyor.

"Bozkurt" ve "Devrim"in soyu niçin ebter kaldı?

Türkiye'nin demiryol siyaseti iflâs mı etti? Görünüşe bakılırsa öyle görünüyor. Aslında bu, 28 Şubat ertesinde Onuncu Yıl Marşının "Demirağlarla ördük anayurdu dört baştan" mısraını gözleri yaşararak haykıran zevatın safderunluğunda saklı bir nükteden ibaret olsa gerektir

Demiryolları, Türk sanayileşmesinin temel karakterini aksettirir; Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra başlatılan efsanevi demiryolları hamlesi çağı yakalama arzusunun da ifadesidir. Otuzlu yıllar gözönüne alındığında demiryolları teknolojisi asla erişilemeyecek kadar uzaklarda görünmemekteydi ve bilgi yoğunluğundan ziyade sermaye ve emek yoğunlaştırmasıyla demiryollarında büyük ve anlamlı mesafeler kazanmak mümkündü. Nitekim buhar gücüne dayanan demiryolu ulaşımı bütün dünyada ellili yıllara kadar hükümranlığını sürdürdü. Türkiye ise bu dönemde demiryol şebekesini ülke sathına yaymakta başarılı oldu ve ülkenin belli başlı yerleşim yerleri arasındaki irtibat, o günün ihtiyaçlarına karşılık verecek derecede kurulabildi. Güzergah tesbit edilirken Mareşal Fevzi Çakmak'ın savunma ihtiyaçlarını ön planda tutan dikkat ve hassasiyetine riayet edildiği hep söylenir. Kırklı yıllarda Türkiye, kendi demiryollarını yerli teknolojiyle ayakta tutacak seviyeye erişmişti ve o yıllarda yurtiçi ulaşımı genellikle tren yoluyla yapılmaktaydı. Adapazarı,

Eskişehir ve Sivas'ta kurulan demiryol fabrikaları sadece bakım, onarım hizmetlerini yerine getirmekle kalmıyor, vagon ve yedekparça ihtiyaçlarına da cevap verebiliyordu. Eğer zaman, kırklı yıllarda donup kalmış olsaydı büyük fedakarlıklarla kurulan demiryolu teknolojisi Türkiye'yi daha uzun yıllar idare edebilecekti ama II. Dünya Savaşı'ndan sonra içten patlamalı benzin motorlarının ulaşım sektöründe patronluğunu ilan etmesi sebebiyle demiryolları önceliğini kaybetti. Nitekim 1950□60 yılları arasında Türkiye'de karayolu ulaşımı öncelik kazanmaya başladı. Bu dönüşümü ideolojik gerekçelerle izaha kalkışan, treni proleteryanın, buna mukabil otomobili burjuva sınıfının timsali ve temel tercihi gibi göstermeğe kalkışanların bilerek ihmal ettiği ayrıntılar vardır: Demiryolları, teknolojide dışa bağımlı olmayan karakteri, ucuzluğu, güvenilirliği ile öne çıkarken otomotiv sanayiinin desteklediği karayolu ulaşımı hızlı ve hepsinden mühimi iç pazarı birbiriyle temasa geçiren kılcal ulaşım imkanlarıyla daha büyük bir gelecek vadediyordu. Demiryolları, yapısı gereğini belirli güzergahlar arasında ulaşımı sağlarken karayolculuğu kısa zamanda köyle kasabayı, kasabayla şehri birbiriyle buluşturmuştu. Netice itibariyle bu iki sektör birbirine tercih edilmesi gereken değil, birbirini tamamlaması gereken kalkınma unsurlarıydı ve batı dünyasında bu işbirliği sağlanabilmişti. Bizde ise iki sektör arasındaki koordinasyon 21. yüzyılın ilk yıllarında bile hâlâ kurulabilmiş değildir. Demiryol şebekemiz, Cumhuriyet'in ilk on yıllarında ulaşılan hedeflerle sınırlı kaldı; demiryol teknolojisinde çağın ihtiyaçlarına cevap vermekte zorlandık. Mesela Türkiye, onca altyapı yatırımlarına rağmen bugün bile vagon tekerleği ve ray dökümünde bir türlü başarılı olamamış ve dışa bağımlı kalmıştır. Bunda belki demiryolu teknolojisinde özel sektörün tam zamanında devreye sokulamamış olmasının da payı vardır. Çelik sanayiinde dünyanın hatırı sayılır üreticileri arasında sayılan Türkiye'nin ray ve tekerlek gibi iki basit sanayi ürünü üretiminde başarsız kalması başka neyle izah edilebilir ki?

Demirden adam yapmak!

Batı dünyasında demiryolu, sanayileşme heyecanının santrali olarak hizmet verirken bizde aynı hareketliliği uyandıramadı. Mesela 1940 yılında açılan Sivas Demiryol Fabrikası, sadece kurulduğu yörenin değil, ülke sanayileşmesinin öncüsü sayılabilecek modern altyapıya sahip, "ağır" sanayi tesislerinden biriydi. 60'lı yıllarda demiryol fabrikasında çalışan ustalar, istendiğinde "demirden adam" yapabileceklerini söyleyerek övünürlerdi. Buna mukabil Sivas, yıllardanberi Eskişehir'in doğusundaki en kompleks ağır sanayi tesislerine sahip olan bir belde olmanın nimetlerinden hemen hiç istifade edemedi; Sivas'ta özel sektör tarafından canlandırılabilecek olan bir yan sanayi asla vücut bulmadı. Sivaslılar sadece fabrikaya işçi olmakla yetinirlerken merkezi planlamadan sorumlu olanlar da bu fabrikalarda demiryol teknolojisinin dışında üretim yapacak bir uzak görüşlülüğe asla erişemediler. Boyahaneden marangoz atölyesine, ağır dökümden en mükemmel freze ve planya tezgahlarına kadar kompleks bir yapı gösteren fabrika, yük vagonu imali ve yolcu vagonu tamiratı haricinde kapasitesini zorlamadı. Bunun belki de tek istisnası 60'lı yılların ortasında gerçekleştirilen ve

"Bozkurt" adını taşıyan lokomotifinin imal edilmesidir. Bu lokomotif tamamen yerli emek ve malzemeyle inşa edilmişti ama küçücük bir kusuru vardı: Buhar teknolojisi ile techiz edilmişti ve bu yüzden seri imalatı asla söz konusu olmadı. Buna ilaveten 27 Mayıs Darbesi'nden sonra Eskişehir'deki lokomotif fabrikasında siyasi direktif üzerine inşa edilen Devrim otomobilini de kaydetmeliyiz. Bunlar şüphesiz idealist ve iyiniyetli arayışlardı ama hem "Bozkurt", hem "Devrim" türlerinin yegane örneği olarak fabrika depolarında çürümeye terkedildiler. Soyları sürmedi, "ebter" kaldılar.

Bir hizmet kusuru var can ile canan arasında

Bugün itibariyle demiryolları teknolojisi, yakalanması pek de kolay olmayan bir mesafe kaydetti. Saatte 400 km. sürat yapan trenler giderek yaygınlaşırken bizim bu teknolojide hâlâ ray, tekerlek kasnağı ve yük vagonu imali gibi basit seviyelere takılıp kalmamız manidardır ama ondan daha manidar bir haber okudum geçenlerde. Haber tüyler ürpertici. Sivas'taki demiryol fabrikalarında bir seneden beri vagon imaline ara verilmesine karşılık hükümetimiz hazine teşviki ile yurtdışından vagon kiralanması yolunda karar almış bulunuyor. Ilk anda pek galiz bir çelişki gibi görünse de meselenin ayrıntılarından haberdar olmadığımız için ihtiyatlı davranmakta fayda var: Belki de yurtdışından vagon kiralanması, Sivas'ta bir vagon imalinden daha ucuza gelmektedir, mümkündür. Fakat bu ihtimal dahi varid olsa bile meselede birilerinin vaktiyle ağır bir hizmet kusuru işlediği açıktır. Söz konusu fabrika, yıllardan beri ilave yatırım yapılmak şöyle dursun teknolojik açıdan gerilemekte hatta bazı tezgahlar sökülerek devreden çıkarılmaktadır. Öyleyse sorulması gereken sual şudur; sıradan yük vagonu imalinin maliyet ve işletme problemlerini çözmekten aciz bir yönetim anlayışı ile mi karşı karşıyayız? Bu suale "evet" cevabı vermemek için kırk dereden kırk su getirmeye hazırım fakat maalesef. Bir yük vagonu imal etmek, Türkiye'nin halihazırdaki teknolojik seviyesi itibariyle sıradan bir sanayi çarşısının sıradan bir imalathanesinde bile mümkün iken vaktiyle milyarlarca dolar yatırım yapılarak kurulan ağır sanayi tesislerinin ölüme terkedilmesi, maliyet hesaplarının çok ötesinde bir kusuru işaret ediyor.

Biz bu çağın neresindeyiz?

Türkiye'nin demiryol siyaseti iflâs mı etti? Görünüşe bakılırsa öyle görünüyor. Aslında bu, 28 Şubat ertesinde Onuncu Yıl Marşının "Demirağlarla ördük anayurdu dört baştan" mısraını gözleri yaşararak haykıran zevatın safderunluğunda saklı bir nükteden ibaret olsa gerektir. Türkiye'nin demiryolları politikası onuncu yıl civarlarındaki heyecan ve azimden ibaret kalmış, aradan geçen üç çeyrek asır müddetince bu heyecana yeni bir şey ilave edilememiştir. Buna rağmen hâlâ işin edebiyatı ile iktifa edilmesi, tam da bize mahsus bir nitelik olarak dikkat çekiyor. Bu kısa hikayede, Türkiye'nin o çok tekrar edilen ve tüketilen "çağı yakalamak" idealinin nasıl suiistimal edildiğini bulmak mümkün. Aslına bakılırsa herhangi bir sektörde çağı yakalamak veya muasır medeniyet seviyesine erişmek için seferberlik ettiğimiz filan yok bizim. Buna mukabil çağın icabı ne zaman gündeme gelse, "biz bize

benzeriz; Türkiye'nin kendine mahsus özel şartları vardır" gibi sloganları tekrarlamak yetiyor bize. Yurtdışından vagon kiralamak, şeker, un, mercimek ithal edecek duruma düşmek muasırlık ise o zaman "biz bu çağın neresindeyiz diye sormak hakkına sahibiz demektir; Biz bu çağın neresindeyiz?

2002

29 Nisan

KASET Zaman Gazetesi

27 Nisan

Siyasetçileri asalım; sonra? Zaman Gazetesi

27 Nisan

Filistinli ve İsrailli Sâlihler; iş başına! Aksiyon Dergisi

24 Nisan

Üçüncü yıldız Zaman Gazetesi

22 Nisan

İnekçe... Zaman Gazetesi

20 Nisan

Paşa Zaman Gazetesi

15 Nisan

Laikler de çağdaşlaşsın! Zaman Gazetesi

13 Nisan

Ayrıntıları düzenleme sanatı: Medeniyet Aksiyon Dergisi

13 Nisan

Dua ve idman Zaman Gazetesi

06 Nisan

Beynelislam hüsn-ü kuruntu Zaman Gazetesi

01 Nisan

Değer mi, değmez mi? Zaman Gazetesi

Değer mi, değmez mi?

Bir insan konuşmadığı halde ancak bu kadar çok şey anlatabilirdi; Nuriye Akman'ın Diyanet İşleri Başkanı'yla yaptığı röportaj, "Türkiye'de din, devlet ve toplum ilişkileri" konusunda istifade edilebilecek en anlamlı ve kapsamlı belgeyi teşkil ediyor. Sayın Mehmet Nuri Yılmaz'ı cevaplarından ötürü şahsen muaheze ediyor mevkiine düşmek istemem; şüphesiz o, resmi görevini ön plana koyarak kendine göre bir "yorum yok" mevziinde tutunmaya gayret ediyor. Verdiği cevaplardan bazılarını yeniden hatırlatmama müsaade eder misiniz: "Bu konulara girmeyelim..., Bırak şimdi bunları..., Onları karıştırma..., Ya bırak şimdi bunları..., Bu soruyu da geçelim..., Bırakalım bu soruları..., (mealen) Böyle bir soru sorma..., Bu Din İşleri Yüksek Kurulu'nun meselesi..., Yok öyle bir şey..., Yetkimiz yok, yani onların sahasına giremiyoruz..., Bilmediğim konu hakkında bir şey söylemek istemiyorum..., O benim dışımda..., Onu da sonraya bırak..., Sen de hep ters şeylere giriyorsun..." Takriben onbeş önemli sual bu gibi "eskiv" cevaplarıyla geçiştirilmiş. Haksızlık etmeyelim, Sayın Yılmaz'ın son cevabı, yukardakilerle mukayese edilmeyecek ölçüde berrak ve anlamlı: "Evde kültür fizik yapıyorum."

Buna da şükür!

Sayın Mehmet Nuri Yılmaz'a gıyabında hürmetim vardır; samimi bir sohbet imkânı olsa kendisiyle dünya görüşü itibariyle bir farklılığım olacağını da zannetmem. Sayın Yılmaz'ı son derece hayatî önem taşıyan sualler karşısında hareketsiz ve ketum bırakan şey elbette ki resmî kimliğinin zorladığı "duruş yeri"dir. Aynı duruş yeridir ki, Milli Eğitim Bakanı'nı Satanizm'le resmen mücadele etmek ihtiyacı belirdiğinde insanı gülmekle ağlamak arasında bırakan garip ve alaturka bir usûle mecbur bırakıyor.

Bilineni yeniden hatırlatmakta fayda var: Diyanet İşleri Başkanlığı, Başbakanlık'a bağlı bir devlet bakanlığının resmi hiyerarşisinde görev yapan bir genel müdürlüktür. Sayın Mehmet Nuri Yılmaz bir genel müdürdür, bir bürokrattır. Yerinde kim olsa, Sayın Akman'ın sorularına üç aşağı"beş yukarı aynı türde cevap vermek zorunda kalırdı.

Bizdeki garip laiklik uygulamasının yöneldiği tek anlam var: Devlet, dini hayatı kontrolü altında bulundurmak istiyor. Dinin devletten tamamen ayrı bir alanda kendi işlerini tedvir etmesinden büyük ürküntü duyuyor; buna kısaca Türkiye'de dini hayat, devletin egemenlik kapsamı içindedir demek de mümkün. Devletin egemenlik ve kontrol alanı dışında var olmaya çalışan dini fikir cereyanlarını, en azından potansiyel tehdit diye algılanmasının temelinde bu sebep (ürküntü de diyebilirdik) yatıyor.

Mekke'ye intikalimizin ertesi günü (17 Şubat) Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Aziziye semtindeki binasında basın toplantısına katılmıştık. Bu toplantı esnasında Sayın Yılmaz'ın mânidar derecede sıkça kendisine danıştığı, söz verdiği bir danışman bütün basın mensuplarının dikkatini çekmişti. Daha sonra o şahsın emekli bir ordu mensubu, emekli bir albay olduğunu öğrendik. Bu durum gazeteci arkadaşlar arasındaki özel sohbetlerde konuşuldu ve hayli garip karşılandı ama zannediyorum gazetelere aksetmedi. Nitekim o toplantıda bir başka ilginç olay daha yaşandı: Sayın Yılmaz, bayram sabahı Mekke'de kesilecek kurban etlerinden yüklüce bir miktarın dondurularak Türkiye'ye nakli konusunda ön anlaşma yapıldığını söylemişti. Birkaç gün sonra Türkiye'den gelen bir resmi açıklama, Türkiye'nin böyle bir talebi olmadığını belirtiyordu. Sayın Başkan'ın içine düştüğü sıkıntılı durum da gazeteciler arasında konuşuldu ama şahsına ve makamına duyulan saygıdan ötürü o meselenin dahi üzerinde durulmadı.

O zaman şöyle düşündüğümü hatırlıyorum: "Değer mi yahu?" Sayın Akman'ı bir kere daha tebrik ederim; yaptığı sohbet bir röportaj klasiği sayılacak ölçüde anlamlı, Türkiye'de din ve devlet ilişkilerini birkaç sayfada özetleyecek derecede berrak ve öğreticiydi.

Haa, demek ki değiyormuş!

Beynelislam hüsn-ü kuruntu

"İsrail niçin böyle yapıyor?" sualinin muhatabı olmadığımı sanıyorum ama "Filistin niçin böyle zelil?" veya "İslâm âlemi niçin bu halde?" konusunda diyeceklerim var; bu cevabı Mekke'de gördüm ve hissettim. Aslında bir "İslâm âlemi" yok, öyle bir kavramın mevcut olmasını, kuvveden fiile çıkmasını samimiyetle isteyen de yok. "Âlem" olmadığı için, o âlemin evrensel toplumu anlamına gelecek "ümmet"ten de söz edilemiyor.

Biz lâfa gelince kitâbî bir topluluğuz lâkin kitab nerede biz neredeyiz? Kitabımız 14 asırdan beri tek harfi değişmeden kendini muhafaza ettiği halde, onun toplumu olan bizler, kitabı tahrife uğramış toplumlardan daha zelil haldeyiz. Müslümanlar, dünya sahnesinde vekarını kaybetti.

İslâm konferansı bünyesinde yapılan zoraki toplantılarda resmi zevatın kurumu"çalımı ne kadar anlamsız; gerçek manzara hac mevsimi esnasında Mekke'nin herhangi caddesinden alınabilecek sıradan örneklerde daha sarih görünüyor; hele Tavaf, Sa'y, Arafat, Müzdelife veya Mina'daki kesif kalabalıktan daha anlamlı tablolar çıkarmak mümkün: Ezik, buruk, belli ki eben an ced itilip kakılmış bir topluluk bu. Tek müsbeti, mübarek beldelere en aziz bir emanet mütalaası ile taşınmış saf, naif ve çocuksu masumiyetlerle tecelli eden bir iman tezahüründen ibaret. Masumiyet derecesinden çıkıp "tahkik" seviyesine gelmeden budanmış bir iman telakkisi.

Elde başka neyimiz var bizim?

Ne alâkası var, diyebilirsiniz ama bence kesinlikle mânidar: Mescid"i Haram'ın giriş kapılarında ve köprülerinde İngilizce ikinci dil olmasaydı belki Filistinliler bu kadar istiskale uğramazlardı diye düşünüyorum. Eğer Müzdelife'de, Arafat'ta, hatta Haram'ın hemen yanı başında Müslümanlar kirden kapkara kesilmiş zeminlerde, çöp yığınlarının hemen kenarında namaza kıyam etmeselerdi, bu şuur bizi bir "âlem" haline getirebilirdi. Eğer Müslümanlar gündelik hayatlarında temizlik kavramını vazgeçilmez ve asla taviz verilmez bir standart olarak kabul etselerdi, Amerikalılar, ortada hiçbir ciddi gerekçe yok iken bu derece açık seçik ve kaba bir üslupla Irak'a saldırmayı planlayamazlardı.

Biz, şeytan taşlarken her yıl en azından cehalet ve topluluk âdâbından habersizlik yüzünden birkaç mü'min kardeşimizi feci şekilde ezerek öldüren bir toplum değil miyiz; elindeki taşlar tükendiği halde şeytandan hıncını alamayıp ayağındaki terliği ve şemsiyesini fırlatanlarımız olmasaydı bütün dünyada Müslüman ismi taşıyanlar potansiyel terörist muamelesine tâbi tutulabilirler miydi? Ne alâkası var, demeyiz artık; kesinlikle alâkası var.

Müslümanlar genel itibarla eğitimsiz, görgüsü maalesef kısa, toplu hareket etme idraki zayıf ve ne yazık ki temizlik konusunda ihmâlkar insanları yadırgamıyor.

Taassup illâ ki, bazı çevrelerin zannettiği gibi din devleti kurmak için silaha sarılmaktan ibaret değil; hacca gidenler arasında taassubu görmeyen var mıdır bilmem ama fark eden? Bir gazeteci arkadaşımın şahitliğine istinaden naklediyorum; Kâbe'nin duvarına bütün vücudu ile yapışarak para kesesindeki dolarları taşlara sürtüp de bereketini artırmayı uman kafa, taassubun bir başka vechesidir. Cennete tek başına veya eşiyle dostuyla gidebilmek uğruna yüzlerce mü'min kardeşini omuz ve dirsek darbeleriyle mahmuzlayarak kendine yol açmaya kalkışanlarla aramda hiçbir manevi bağ ve sempati hissetmediğim için suçlu muyum? İşte o gönül kırıklığını, görgüsüzlüğü, kabalığı ve nezaketsizliği ortak çarpanla büyütmek yerine ol görüp sıfırlayamadığımız için "İslâm âlemi" dediğimiz mevhum kavram, hiçbir uluslararası platformda ciddiyet uyandırmıyor. Arap dünyası verimsiz ve neticesiz bir Bizans dessaslığı ile kendi geleceğini düğümlerken, Arapların dışında kalan Müslüman topluluklar, şimdiki zamanın suallerine adam gibi cevap verememiş olmanın suçluluk kompleksini 21. asra taşımakta.

"Ümmet" kavramı geçince öcüden bahsedilmiş gibi tüyleri diken diken olan zevat artık müsterih olabilir; bir İslâm ümmeti yok. "Beynelislâm" kavramı ise ancak "farz"ı muhal" makamında kullanılabilecek bir hüsn"ü kuruntudan ibaret.

Bugün Filistinliler bence bu sebeplerden ötürü hakarete uğruyorlar; yarın Amerikan uçakları Irak'ı bombaladığında şüpheniz olmasın ki, Amerikan kurmaylarının hesap çetelesinde bizim hüsn"ü kuruntularımız da çoktan yerini almış olacaktır.

Dua ve idman

"ABD Şaron'u uyarsın" cümlesi Türkiye'nin başbakanına ait ve Ortadoğu meselesindeki diplomatik pozisyonumuzu bütün açıklığı ile anlatıyor; kendisine sataşan irikıyım ve yaramaz sokak bıçkınına, "babama söylersem görürsün" diye sızlanan bir aile çocuğundan ne farkı var bu cümlenin. Hadise Pasifik ortasındaki adını bile bilmediğimiz iki muz cumhuriyeti arasında cereyan ediyor olsa neyse ama hemen yanı başımızda, neredeyse burnumuzun dibinde işlenen devlet terörüne karşı tepki belirtmek için, "ABD Şaron'u uyarsın" niyazında bulunmak diplomatik bir üsluba benzemiyor; bu başka bir şey ama ne olduğunu telaffuz etmeye dilim varmıyor.

11 Eylül'ü takib eden günlerde ABD yönetiminin tamamen kendinden menkul gerekçe ve izahlarla yaptığı uluslararası terörizm tarifi, pek kısa zamanda birbirinden zehirli meyvelerini vermeye başladı. Ne yazık ki artık beynelmilel bir vicdan ve hassasiyetten bahsedilemiyor. Ortadoğu'nun sâbıkalı aktörleri arasına sıkışıp kalan Filistin ahalisi, Afganistan'dan sonra yeni terör tarifinin gadrine uğrayanlar sırasına katıldı.

Bu tarifin ahlâki veya rasyonel bir temeli yok. Amerika'nın gündelik menfaatlerine ve siyasetine göre muhteva değiştiren bu terör tarifi, yakın ve uzak gelecekte her ülkeyi benzeri sıkıntılara sokabilir. İşte böyle bir vasatta güçlü bir bölge aktörü olduğunu vehmettiğimiz Türkiye'nin en yetkili ağızdan "ABD Şaron'u uyarsın" şeklinde mânâsız bir sözle sesini yükseltmesi, milletlerarası siyaset sahnesinde söyleyecek sözümüzün kalmadığı anlamına gelir.

Türk basınında hemen herkes, "Filistin halkı göz göre göre katlediliyor" diye yakınmaktan bir adım fazlasına tâkât yetiremez halde. Misline az rastlanan bir mutabakat var ama neticesi yok. Bütün dünya kamuoyu, katilleri müştereken lânetlese bile bu irade "iş"e ve zulmün durdurulmasına yetmiyor.

Mezarlıktan geçerken korkularımızı yenmek için ıslık çalanların haline benziyor hâlimiz; katledilen masumların şahsında bu derece aşağılanma raddelerine düştüğümüz için vaktiyle hangi şenaatleri işlemiştik; o mesele üzerinde zihnimizi yorsak belki daha manidar bir iş yapmış olacağız.

"Ben maçlara çıkarken Allah bana yardım etsin diye dua etmem. Ben zaten Allah'a inanıyorum. O bana yardımcı oldu, oluyor da. Sırf maçlarda yardımcı olsun diye dua etmek bana göre sahtekârlıktır, rakibe haksızlıktır. Ben zaten her gün idman yapıyorum. Benim maç için duam idmandır."

Bana göre geçen haftanın en dikkate değer beyanatı, (ricâl"i devletin söyledikleri de dahil olmak üzere) Roman Dobrowski adındaki Polonya asıllı futbolcunun yukarda okuduğunuz sözleri idi. Yeni adıyla Kaan Dobra'yı öteden beri sebebini izah edemediğim bir sempati ile

seyreder, futbol tekniğini beğenirdim. O stilin ardında oturmuş bir şahsiyet ve en az onun kadar değerli olmak üzere son derece dengeli ve ağırbaşlı bir din telakkisinin bulunduğunu hissetmek kendisine sempatimi daha da artırdı. Zaman'ın spor servisinden Fikri Kaya ile Necati Kola'yı, futbol magazininde seviyeyi temsil eden bu güzel röportaj için ayrıca tebrik ederim.

Bir spor yarışmasında başarılı olmak için dua etmenin spor ahlâkına ve centilmenlik ruhuna aykırı olduğunu kabul eden bu dikkate değer yaklaşımla, günlerden beri ayyuka çıkan neticede birkaç gün evvel hakkında takipsizlik kararı verilen şike dedikodularını yan yana koyunuz; aradaki kalite farkı derhal hissedilecektir. Dobrowski'nin maç için dua etmek yerine idman yapmak şeklindeki tercihi, çoğumuza ters ve yadırgatıcı gelebilir ama dua ahlâkının içinde ne için, ne zaman ve ne surette dua yapılacağını tayin edebilmek de var.Filistinli mazlum ve mağdurlar için dua etmenin şüphesiz bir müessiriyet derecesi vardır ama keşke çok daha önceleri, meselenin birinci derece muhatapları gerekli idman vazifelerini de yerine getirebilmiş olsalardı.

Ayrıntıları düzenleme sanatı: Medeniyet

Medeniyeti her zaman teknoloji boyutunda düşünmemek lazım; Gündelik hayatın ayrıntılarında kaliteyi ve güzelliği artıracak her gayret, aslında medenî birikimimize ilave edilmiş demektir

Sık seyahat edenler bilirler; "Seyahat konforu" söz konusu olduğunda, Ankara'nın doğusu ile batısı arasında çok dikkate değer ve düşündürücü kalite farkı hissedilir. Meselâ Kars'tan İzmir'e trenle seyahat ettiğinizde Ankara'nın batısına doğru gidip gelen seferler, vagonundan işletme tarifesine, helâsından lokantasına, koltuğundan kondüktörüne kadar bir başka dünyaya ait gibidir. Kara yolculuğunda da aynı farkı hissetmek mümkündür. Yeni model otobüsler genellikle batı seferlerinde konulur. Personel son derece nazik ve profesyoneldir. Çoğu firmalar kalitelerini hissettirmek için müşterilerini otogarın hayhuyuna sokmak yerine, ayrı ve iyi döşenmiş terminallerinden otobüslerine bindirmeyi tercih ederler. Fiyat farklıdır ama hizmet kalitelidir.

Yakın zamanlara kadar otobüs garajlarının sefalet seviyesinde tesis edilmiş bir demokratik havası vardı. Işıklı reklam panolarına iri harflerle yazılmış belde isimleri, daima kirli ve asla temizlenemez intibaı veren mozayik betondan mamül taban döşemeleri, kırık dökük bankolar, insana hiç emniyet telkin etmeyen yazıhane görevlileri, karşıdan gelen her şahsı potansiyel bir avanak olarak değerlendiren bıçkın, laubali ve vicdansız değnekçi takımı (ki bu şahısların komisyon üzerinden çalıştıkları için yakaladıkları "ördek"leri, bazen 12 saate varan bir müddetle nâhak yere otogarda oyaladıkları sıradan vakalardandı) ve otogarın müşterek kullanıma açık yerlerine aynı derecede eşit dağıtılmış sefalet görüntüleri; daha yaklaşırken burun düşüren helâlar, yoğun ayak kokusundan ötürü insanda "kazâ edeyim" hissini

uyandıran kirli mescidler, "aç kalsam daha iyi" düşüncesini davet eden yiyecek büfeleri vesaire... Neyse ki otogarlar, yine Türkiye'nin batısından başlamak üzere doğuya ağır ağır yayılan bir hızla esaslı ıslahat görmeye başladı ama doğuyla batı arasındaki fark hâlâ kendini muhafaza ediyor.

Eğri oturup doğru konuşmalı; bu fark, devletin sırtına sarabileceğimiz türden bir farklı standart uygulaması değil; tamamen sosyolojik gerekçelerle izahı mümkün bir makas bu. Mesela devletin işlettiği trenleri ele alalım. Batı Anadolu standartlarıyla techiz edilmiş bir trenin doğu Anadolu'ya bir hafta süreyle sefer yapması neticesinde şaşılacak bir süratle trendeki "batı" konforunun azaldığını tahmin etmek mümkün. Tabii bu noktada en geniş mânâsıyla "görgü" ve temizlik alışkanlıklarının büyük payı olduğu inkar edilemez. Doğudan gelen trenlerden dışarıya doğru bir köy kahvesi görüntülerinin ve kokularının yayılması bizim ülkemizin gerçeklerindendir. Türkiye'nin doğusu ile batısı arasındaki o kolay telafi edilemez sosyolojik fark, siyasi kültürden seyahat âdâbına, kamu yatırımlarından yaygın üretim tarzına kadar hemen her alanda hissedilen tabiatıyla bizim tabii bir problemimizdir.

Rüya gibi bir tuvalet manzarası

Aksaray'dan Konya'ya doğru dümdüz uzanan o sıkıcı ve biteviye asfalt'ın otuzuncu kilometresinde yolun sol tarafındaki benzin istasyonunda mola vermem tamamen tesadüftü. Ortalıkta pek kimse görünmüyordu ve bu gibi yerlerde yadırganan bir tenhalık vardı. Etrafı pek kolaçan etmeden tuvalete doğru yöneldim. İnanılmaz bir tablo bekliyordu beni: Lavabolar pırıl pırıldı ve sıcak□soğuk su muslukları vaadettikleri hizmeti yerine getiriyorlardı. İçerde temizliğin evrensel kokusu vardı. Yerler henüz paspas edilmiş gibi tertemizdi. Küçük pencerelerin içine yerleştirilmiş yapma çiçekler tuvalette gönül açıcı bir tesir yapıyordu ve bilinmeyen bir hoparlörden içeriye şakrak bir Ankara oyun havası yayılmaktaydı. Acaba rüya mı görüyordum?

Karşılaştığım şeyler o kadar sıradışı ve o kadar imrenti uyandıran bir intizam içindeydi ki, lavaboyu kullandıktan sonra aynı temizlik derecesinde terketmek için fazladan birkaç dakika oyalanmaya değerdi. Belki espri gibi görünecek ama, insanın o mekândan dışarı çıkası gelmiyordu. Hemen birkaç adım uzaktaki Mescid yazılı kapıya yöneldiğimde aynı temizlik ve ferahlık hissi daha kapıda insana "hoşgeldiniz" der gibiydi. Tertemiz ayakkabılıklar, aynı temizlikteki yer döşemesi, sade bir dekorasyon anlayışı ve huzur.

Dışarı çıkınca bu güzellikleri inşa eden adamı bulmak ve tebrik etmek için dışarıdan bakkal dükkânını andıran kısıma doğru yürüdüm. Müessese üniformasını giymiş genç bir delikanlı güleryüzle karşıladı ve işin aslını ondan öğreniverdim. Meğer "Alişenler" ismini taşıyan bu tesis henüz tam manasıyla faaliyete geçmemiş; sadece benzinlik ve market kısmı çalışmakta imiş. Lokanta ve çay salonu yakında açılacakmış. Biraz hayalkırıklığına uğramadım desem yalan olur; birkaç gün sonra bu nezih ve itinalı tablonun, gündelik kalabalıktan ötürü yerini

yavaş yavaş umursamazlığa terkedebileceğini düşününce canım sıkıldı ama yine de görevimi yerine getirmekten kaçınmadım. Görevli delikanlıya bu derece temiz bir tesisi daha önce hiçbir yerde görmediğimi, müşterilerini bu kadar ciddiye aldıkları için onlara teşekkür ettiğimi, her zaman aynı itinayı göstermelerini ümid ettiğimi belirterek oradan ayrıldım. O da çok mutlu oldu ve işine gösterdiği itinanın lâfla da olsa ödüllendirilmesi hoşuna gitti.

Rüya gibi bir şeydi yani.

Gündelik hayatın kalitesini artırmak

Evet, küçücük bir ayrıntı; belki de teşkil ettiği bütün anlamdan daha büyük. Aynı güzelliklere mesela Adilcevaz'la Erciş veya Kâhta ile Adıyaman arasındaki karayolunda tesadüf etmek, teorik olarak hiç de imkânsız değil. Netice itibariyle bir işletmecinin hergün harcadığı temizlik malzemesi ve insan gücünün iki katını sarfetmesiyle o işletme yörede temizliği ve titizliği ile ün yapan bir kuruluş haline gelebilir. Bu konuda gösterilecek ısrar ve itina, pek kısa zamanda diğer kuruluşlar için vazgeçilmez bir ticari başarı şartı şeklinde algılanabilir. "Şimdilik böyle de idare edebilirim" veya "Benden böyle bir hizmet talep edilmediği halde işletme masraflarını niçin artırayım?" şeklindeki düşünceler, bizi bir yerde bütün toplum halinde esir alıyor. Gündelik hayatın kalitesini artırmak için hemen herkesin kendine göre yapabileceği ufak tefek fedakarlıklar var; kaldı ki bunların ne kadar fedakarlık olduğu da tartışma götürür, zira mesela ticari hayat gözönüne alınacak olursa bu gibi ekstra gayretlerin kâr cinsinden kısa zamanda kazanca dönüşeceği âşikârdır. Medeniyeti her zaman teknoloji boyutunda düşünmemek lazım; Gündelik hayatın ayrıntılarında kaliteyi ve güzelliği artıracak her gayret, aslında medenî birikimimize ilave edilmiş demektir.

Bağımıza gazel düştü ve Bayram Bilge Tokel

Sadece "türkücü" kimliğiyle var olmayı önemseyenlerden biriyim, çünkü türkü söylemek, türkü söylemeyi sevmek ve türküden anlamak benim nazarımda milli kimliği inşa eden mühim bir unsurdur. Bayram Bilge Tokel, mevcutların içinde bana göre ilk beşe girecek derecede iyi türkücü olmanın da ötesine varmış bir düşünce adamı kimliğiyle irfanımıza hizmet vermeye devam ediyor. Yeni kitabının adına gelince türkü gibi değil, tam türkü: "Bağımıza Gazel Düştü". Tezenede gösterdiği mahareti kalem tutmakta ibraz edebilen kaç kültür adamımızın olduğunu düşünecek olursak Bayram Bilge Tokel'in fikir ve musiki dünyamızdaki istisnai yerini daha iyi anlayabiliyoruz.

Daha önce Yeni Şafak gazetesine yazdığı haftalık musiki ve kültür yazılarını bir araya getiren bu kitap, müzik bahsi ekseninde ülkemizin, fikir ve kültür hayatı hatta bunların siyasetle kesişen aksamı hakkında çok boyutlu düşünceler taşıyor. Eskilerin tabiriyle "hezar□fenn" maharetini ustalıkla sergileyen Bayram Bilge Tokel'in yeni eseri "Bağımıza Gazel Düştü", zevkle ve hızla okunabilecek bir eser.

Bağımıza Gazel Düştü, Akçağ Yayınları, 2002, Ankara

Laikler de çağdaşlaşsın!

Milli Eğitim Bakanı hakkında Meclis soruşturması açılmasına karar verilmesi bir dizi tuhaf gelişmeyi açığa çıkaran bir turnusol kağıdı vazifesi gördü. Evvela Bakan minder dışına kaçarak konuyu "Laikler" gericiler" dikotomisine bağlamaya çalıştı. Ardından Başbakan; Ecevit garip bir çıkış yaparak aslında Bostancıoğlu'nun değil, laik cumhuriyetin hedef alındığını ileri sürdü (habere göre Başbakan kürsüde bu sözleri söylerken bakan oturduğu yerde gözyaşlarını siliyordu).

Derken daha garip, hatta tüyler ürpertici bir zihin travmasına işaret eden bir beyanat yayınlandı gazetelerde. Bu haydarâne savleti yaparak belki de muhtemel bir erken seçimde şanslı bir pozisyon kazanmayı uman beyanın sahibi bir devlet memuruydu. Bir devlet memurunun aslında böyle laflar sarf edebilmesi için ya emekli olmayı göze alması veya birkaç saat evvelinden başına bir saksı düştüğü için kısmi şuur kaybına uğramış olması gerekiyordu: Daha birkaç gün önce, Edebiyat Fakültesi'nin 220 bin ciltlik kütüphanesini kapatma kararı alarak Radikal gazetesinin bile, "Üniversitede kitap düşmanlığı" başlığıyla yerdiği Prof. Kemal Alemdaroğlu, Milli Eğitim Bakanı hakkında alınan Meclis kararını beğenmeme hakkının çok ötelerine sıçrayarak açtı ağzını yumdu gözünü: "İrtica her yönüyle tırmanışta. TBMM'de Milli Eğitim Bakanı'na karşı soruşturma açılmasının temelinde yatan neden de aynı!" ve hızını alamayarak neredeyse bir asırdan beri dinlemekten usanmadığımız cızırtılı karasakız plaktaki replikleri bir kere daha seslendirdi; "Üniversiteler ve üniversite gençliği, milli irade temsilcilerinin sergilediği tavrın karşısında; TBMM'nin kararı kınanması gereken bir karar!"

"Vay canına sayın seyirciler!"di.

Bu rektöre, bu yaşa kadar öğrenemediği ve belli ki bundan sonra da öğrenmesine imkan olmayan Anayasa hukuku dersini veya "nezaketini" kim öğretecek dersiniz, Başbakan mı? Meclis Başkanı mı; yoksa YÖK mü? TBMM'yi ağır şekilde itham eden bu sözlerden ötürü Meclis'in onurunu korumak ve kollamak elbette Meclis Başkanı'nın işidir; ama bu beyanat, Türkiye'de "irtica ile savaşmak" adı altında bazı şeylerin nasıl sulandığını ve cıvıklaştığını gösteriyor. Doğrusu, dünya görüşü itibariyle aynı safta bulunmuş olsaydım bile Sayın Alemdaroğlu ile bu tribünlere yönelik galiz beyanatından sonra yan yana durmak içimden gelmezdi. Acaba radikal demokrasi dedikleri şey, milletin meclisini aldığı karardan ötürü kınamayı kapsayacak kadar çığırından çıkmış mıdır?

Biraz nezaket; hiç olmazsa biraz ilmîlik, zerre miskal kadar olsun biraz basiret!

Ve lütfen biraz kalite!

Velev ki Meclis, Bostancıoğlu hakkında aldığı kararda hata etmiş bile olsa radikal demokratlar böyle galiz bir üslupla ağız bozmak hakkını nereden, hangi anayasal güçten alıyorlar? Doğrusu bu ülke, "radikal demokrasi" taraftarlarının iş zora binince "irtica geliyor" diye cayırtı koparmasını artık kanıksadı.

Kendi partisi tarafından bile savunulmayan, bir bakanın zedelenen onurunu ayağa kaldırmak için illâ ki "zinde güçler"in idareye el koyması mı gerekiyor? Bu nasıl bir mantık zaafiyeti, bu nasıl bir demokrasiye inançsızlık gösterisidir? Türkiye'de laiklik taraftarlarının, bırakınız milleti, onun devlet nezdinde iradesini temsil eden Meclis'e karşı bu derece pervasız ve tahkirâne sözler sarf ederek "derin devletin adamı" imiş gibi pozlar sergilemesi, rejimin en büyük zaafını teşkil ediyor. Kemal Alemdaroğlu'nun laikler safında durması, laik zümreleri güçlendirmiyor; tam aksine toplum nazarında büyük itibar kaybına sebep oluyor ve bu gibi tutumlar yüzünden toplum, devletinden soğuyor. Laik politikaları savunmak niçin daha ehliyetli, daha nazik ve son tahlilde milli iradeye daha saygılı kişiler tarafından üstlenilmiyor?

Görüntüye bakarak şöyle düşünmekten kendimi alamıyorum; artık vakti geldi, radikal demokratlar (veya laikler) da artık çağdaşlaşmalıdır. Lâmı cimi yok!

Paşa

Paşa kelimesinin "pây"i şah", yani "devletin üzerinde durduğu ayaklar" tamlamasından yuvarlanarak bugünkü telâffuzunu kazandığı yolunda bir görüş vardır. Osmanlı kamu nizamında paşa, sadece eli silah tutanlara, "ehl"i seyf"e değil, erbâb"ı kaleme de tevcih edilen bürokratik bir unvandı ve eski devlet telakkisinde paşa, "hikmet"i hükümet"in canlı timsali, yürüyen şekli idi. Ve Osmanlı paşaları yerleşik kültür ve teamül gereği "mehîb" adamlardı. Devletin üstünde durduğu ayaklar, taşıdıkları hamûlenin farkında ve şuurunda idiler.

Askerî unvanlar Türkçeleştirilirken paşa sıfatı general'e tebdil edildi ama paşa, bizim lügatimizde hâlâ dipdiri bir kelimedir ve eminim ki generaller, kendilerine karargâh dışında paşa diye hitap edilmesinden hoşnutluk duyarlar. Tekrara ne hâcet; paşalık aynı zamanda dilimizde yaşayan canlı bir sıfattır: Paşalar gibi..., paşa paşa..., büyüyünce ne olacaksın; paşa olacağım!..

Cumhuriyetimizi paşalar kurdu: Atatürk'ün halk lisanındaki zikri, Mustafa Kemal Paşa'dır. Bu millet paşalarını sever ve sayar; halk irfânında hâlâ paşaları "pây"i şah" gören bir telakkinin izleri vardır. Ordu ne kadar sıralama dışı bir gözbebeği müessese ise paşalar da sıralama dışı mümtaz devlet hâdimleridir.

Sözü uzatmayacağım. Ne zaman bir paşanın gazete sürmanşetlerine çıkan siyasî bir beyanını görsem, zihnime hep "paşa" kavramının ve müteselsilen ordunun sıralama üstü itibarı gelir. Yine öyle oldu; daha muvazzaflığında hayli sivri bir beyanıyla Türkiye'yi sarsan emekli paşalarımızdan biri, emekli sıfatıyla katıldığı bir toplantıda Meclis'in itibarını silkeleyen

sözler sarf etti. Ne kadar doğru olduğunu bilmiyorum ama gazetelerin yazdığına göre bu paşamız, şu günlerde kurulması düşünülen bir siyasi parti bünyesinde aktif siyasete atılmaya hazırlanmakta imiş. Şimdilik niyet safhasında olsa bile bir kişinin bünyesine katılmayı düşündüğü bir müesseseyi bu kadar yaralayıcı, hatta tahkir edici sözlerle eleştirmesi, kanaatime göre paşalık kavramına yakışmadı.

Bu millet paşalarını emekli etmez; paşa, ölene kadar paşadır, hatta öldükten sonra bile. Emekli paşaların siyasete atılmasını anlayışla karşılarım; vatandaşlık haklarıdır; hatta muvazzaf iken politik kimliğini belli edecek davranışlardan titizlikle kaçındıktan sonra siyasete atılanlara saygı duyuyor ve milli irâdeye şahsi tecrübeleri ile katkıda bulunduklarına inanıyorum. Ne var ki "muvazzaf veya emekli", herhangi bir paşamızın, milli irâdeyi temsil eden bir kuruma yönelik, pek de zarif olmayan sözler sarf etmesinin, toplum nezdinde büyük itibar ifade eden paşalık kavramını zedelediğini düşünüyorum.

Millet Meclisi'nde beğenmediğimiz adamlar mevcut bulunabilir; Meclis yönetimi hoşumuza gitmeyen kararlar alıp asla benimsemediğimiz tavırlar takınabilir ama bu meclis, toplumla devlet arasındaki en mühim ve en kritik anayasal köprüdür. İşte bu yüzden sûreta çok haklı sebeplere dayansa bile Meclis'e yönelen bir nezaketsizlik doğrudan topluma yönelmiş demektir. Ordumuzu, devlet telakkisinde taşıdığı üstün ve çok kıymetli mevkiinden ötürü nasıl muazzez buluyor ve itibarının sarsılmaması için hassas davranıyorsak aynı itinayı Meclis'e de göstermemiz gerekiyor. Meclis'in aleyhinde bulunmak için vesile çok; genç demokrasi kıdemimiz ve henüz pek sığ demokrasi kültürümüz Meclis'e aksettiğinde ortalığa pek çok hicran manzarası dökülüyor. Tenkit ederiz ama aşağılayamayız. Farz"ı muhal milletvekillerinin tamamı ahlâki standart bakımından sınıfta kalacak raddede olsalar bile Meclis'in manevi şahsiyeti, milletvekillerinin ötesinde bir yüce kavramdır. Ordu, nasıl milletin en esaslı rükünlerinden birisi ise Meclis de öyledir.

Bir sempozyumda Meclis'e sert dille eleştiriler yönelten paşamızdan işbu hassasiyeti göstermesini beklerdik. Biz, paşa kavramına, sözü geçen paşamızın kavradığından daha aziz bir anlam yükleyen bir milli kültür çerçevesi içinde düşünüyoruz; nitekim bazı emekli paşaların bu kabil sert beyanlardan sonra bazı çevreler tarafından alay ve eleştiri mevzuu haline gelmesi de hoşumuza gitmiyor. Ordusuz ne millet olur, ne de devlet; ordu dahi millet ve devletle mânidar bir kurumdur.

Lisân"ı hâl ile vaziyet budur paşam: Kavramlar önemlidir!

İnekçe...

Neticede olanlar oldu ve bir Alman bilim adamı İnekçe'yi çözmeyi başardı. Asparagas filan olamaz; haberi veren gazete itibarlı Die Welt. Alman Federal Tarım Araştırmaları Dairesi emekli mühendislerinden Gerhard Jahns, son iki yılını İnek dilinin şifrelerini çözmeye tahsis

etmiş ve ineklerin yedi farklı sesle mesaj verebildiklerini tespit etmiş. Tahmin edebileceğiniz gibi bu mesajlar entelektüel bir muhteva taşımıyor; acıkma, susama, acı çekme gibi temel dürtülerin ses cinsinden ifadesi söz konusu. "Yok daha ne olsun" diye dedikodu etmenizi doğru bulmuyorum. Bilimsel keşifler küçük bir kıvılcımla başlamıştır daima.

Alman ineklerine ne mutlu!

En azından Herr Jahns, ineklerin ne dediğini veya ne istediğini merak etmiş ve tatlı emeklilik günlerinin iki yılını bu meraka tahsis ederek çalışmasını başarıyla tamamlamış. Bugün Alman inekleri, "nihayet dilimizden anlayan bir insanoğlu çıktı" düşüncesiyle kendilerini önemseyebilirler.

Alman bilimadamlarının hümanizm durağında fazla vakit

kaybetmeyerek nasıl da "hayvancıllığa" geçebildiği meselesi üzerinde fazlaca durarak ümide kapılmayalım: Haberin başka boyutları da var. Herr Jahns'ın derdi, "ineklere inekçe yaşama hakkı" tanınması için bir üst vicdan alanına geçmek filan değil; o düpedüz inek cinsinden daha fazla randıman almanın peşinde olduğunu gizlemiyor ve nitekim diyor ki: "Ahırlar gelecekte daha iyi kontrol edilebilir. Her inek farklı ses çıkarıyor. Dolayısıyla buraya yerleştirilecek mikrofonlarla ineklerin sesleri dinlenebilir ve dijital teknolojiyle her hayvanın ne derdi olduğu anlaşılabilir."

Ardından ağzındaki baklayı fazlaca ıslatmadan fâş ediveriyor: "Böylece süt verimi artar!"

Olsun; Herr Jahns'ın aslında birkaç cümle sonra su katılmamış bir "homo economicus" olduğunu itiraf etmesi bizi hayal kırıklığına uğratmamalı. Bugün süt verimini artırmak için yapılan bir buluş, gelecekte ineklerin dünya edebiyatına katkıda bulunmalarını sağlayacak bir başka proje için de geliştirilebilir. Bizim her hâl ü kârda bilim ve teknolojiye, özellikle "digital" teknolojiye duyduğumuz saygıyı kaybetmememiz gerekiyor. Bakarsınız bu teknoloji ilerde bizim bile işimize yarayabilir.

"Toplumun aslında ne düşündüğünü ve hangi dili konuştuğunu merak eden birkaç vicdan sahibi yönetici, Herr Jahns'ı Türkiye'ye davet ederek (ki aslında emekli olduğu için böyle bir daveti reddetmesi için önemli bir sebep kalmıyor) devletle toplum arasında yeni bir iletişim hattı kurulmasına önayak olabilirler. Ben şahsen iyimserim zira Herr Jahns diyor ki; 'Teknik donanım için gerekli olan mikrofon, ses yükseltici ve ses kartı yüklenmiş bilgisayar fazlaca rahatsızlık vermez.' Bilgisayar teknolojisinde hamdolsun geri sayılmayız. Türkiye on seneden beri en az sekiz"on bilgisayar kuşağına bağrını açarak müthiş bir digital teknik altyapı kurmuş bulunuyor. Arada çöpe veya hurdacıya giden milyonlarca dolarlık kaybı büyütmeye gerek yoktur. Teknik altyapımız hazırdır. Biraz hayal gücü, biraz da cesaret yeter de artar bile!.." diyeceğimi sanıyorsanız yanılıyorsunuz; asla! Bunlar menfur ve bednam fikirlerdir ve emeklilikten ötürü canı sıkıldığı için ineklerin hangi dilden konuştuğunu merak eden bir

Alman'ın takip ettiği usulün, devlet"toplum ilişkilerinde yeni bir iletişim yolu teşkil etmesi teklifinde bulunacak kadar aklımı peynir ekmekle yemedim ben.

Hem n'olmuş yani devlet"toplum ilişkilerine yahu? Arslan gibi medyamız her gün toplumun taleplerini seslendirmiyor mu? Yöneticilerimiz Türkçe bilmiyor mu? Vatandaşın Anayasa'da bile tanınmış dilekçe hakkı yok mu? Siyasî partilerimizin başka işi"gücü nedir?

Dedim ya, bednam şeyler bunlar! Herr Jahns oturup yedi kelimelik inek lügatçesini zenginleştirmeye baksın ve lügat yirmibin kelimeye baliğ olmadan "keşif yaptım" diye ortalığı velveleye vermesin!

Bizim devlet"toplum iletişimimiz mükemmeldir; inanmayanlar haber bültenlerini dinleyebilirler!

Üçüncü yıldız

Geçen sezonun son maçları oynanırken ben de aynı psikolojiyi yaşadığım için durumu daha iyi değerlendirebiliyorum. Hagi, son resmi maçını oynuyordu, sahada Trabzonspor vardı ve Galatasaray durumu 3"0 lehine çevirmişti ama kulağımız, aklımız ve fikrimiz Samsun'dan gelecek bir mucize haberine kilitlenmişti. Maçın sonlarına doğru Fenerbahçe'nin galibiyeti garantilediği anlaşılınca içimizdeki ümit pörsüyüverdi. Kalbi kırıklar derneğinin yıllık olağan genel kurul toplantısından ayrılır gibi stadyumdan ayrıldık. Taksim'de kıvamı tutturulamamış bir sevinç terörü kol geziyordu. Sarı"Kırmızılı fularları gömleğin içine saklayıp dolmuş kuyruğuna girerek etrafımdaki sevinç gösterilerini içten içe karalamaya başladım. Önceki gün Fenerbahçe, sahaya her yanı yıldızlarla bezenmiş bir formayla çıkınca ister istemez bir sene öncesini hatırladım; "Yıldızın ne önemi var, al sana istemediğin kadar yıldız!" buluşu, tribünlerde oturan kaç Fenerlinin gönlünü hoş etti bilmiyorum ama espri iyi değildi ve galiba Galatasaraylılardan başka kimseyi gülümsetmedi. Sual şu: Pazar günü, puan cetvelindeki yer itibariyle FB, Galatasaray'la yer değişmiş olsaydı yine aynı forma ve aynı espri tercih edilir miydi? Doğrusu bu forma nüktesini Sarı"Kırmızılılar düşünmüş olsaydı buna bir "espri" diyebilirdik.

Fenerbahçe, kendi eliyle kaptırdığı puan avantajını psikolojik harp taktiğiyle kapatmaktan başka çaresi olmadığını biliyordu ve şu ünlü "şaibe" meselesinin esası işte bu ihtiyaçtan doğdu: Federasyon'a yapılan cephe bindirmeleri ve hakemler hakkında türetilen dedikoduların sonuç vermemesi, neticede Fenerbahçe'yi "üçüncü yıldız"ı küçümsemeye kadar götüren bir hâlete kadar götürdü; bol yıldızlı forma buluşu, aslında psikolojik harbin başarısızlıkla sonuçlandığını anlatan bir mütareke bayrağı idi.

Lig henüz bitmedi ama pekâlâ hissedebiliyorum; bugünlerde Fenerli olmak kolay değil. Daha önce de ifade edildi; Fenerbahçe medyasının ürettiği, "bizim için şampiyonluktan başka her derece başarısızlıktır" mantığı, aslında sportif değil politik bir slogan. Spor felsefesinde

birincilikten daha anlamlı tatmin kategorileri de var ve bu kavramların artık spor basını tarafından kitlelere hatırlatılması gerekiyor.

Meselâ centilmenlik, "fair play" ruhu gibi: Fenerbahçe gibi gerçekten büyük bir camiaya yaraşan da budur.

Filistinli ve İsrailli Sâlihler; iş başına!

Farklı yaratıldık ama aynı hamurdanız. Aynı coğrafyaları, aynı tabii ve iktisadi kaynakları bir arada paylaşmaya mecburuz. Barışın savaştan daha zor tesis edilebildiği ve daha pahalıya geldiği bir siyasi iklimde yaşıyoruz. Bu bizim imtihan sebebimiz

İsrail, işgal ettiği Filistin topraklarında sivil ahaliyi kendi evlerini başına yıkmak suretiyle sindiriyor; kadın, çocuk demeden Filistin kaynaklı terörün köküne inmek bahanesiyle insanlık suçu işliyor. Olup bitenler, sadece bugünün veya son yüzyılın bilgileri çerçevesinde anlaşılamaz bir nitelik gösteriyor. Nitekim Kur'an'da İsrailoğulları ile ilgili bütün âyetleri kendi muvacehesinde bir bütünlük içinde okuyup tefekkür ve tezekkür etmeden şu olup bitenlere mânâ vermek eksik kalır. İnsanın kanını donduran bir pervasızlık ve kararlılıkla işledikleri toplu cinayetlerde, muharref Tevrat'tın çok yerinde hayalgücünü zorlayan bir parlaklıkla tasvir edilen kıtal manzaralarından ilhamlar var. Öyle bir zan içindeyim ki İsrailoğulları'nın yaşayan nesli, muharref Tevrat'ın ahkâmı ile Kur'an'ın ahkâmını İsrailoğulları anafikrinde çılgınca bir cehd ile boy ölçüştürmeye kalkışmaktadırlar.

Ve şüphesiz Allah va'dinde sâdıktır!

İsrail ilginç bir devlet; batı medeniyeti dairesinde kabul görmesine rağmen laiklik standartında batılı kamu yönetimlerinden ayrılıyor; İsrail'de "din ve devlet", bizim havsalamızdan geçmeyecek derecede içiçe geçmiş durumda. Elli senelik bir devlet tecrübesine sahip olan bu toplum, başta ABD olmak üzere İsrail dışında yaşayan Musevilerin büyük çoğunluğundan aktif destek görerek ayakta durabiliyor; askeri, iktisadi, teknolojik ve diplomatik planda bu desteğin kesildiği an İsrail'in büyük bir krize yuvarlanması kaçınılmazdır. İsrail, tarihle dinin içeçe girdiği esatiri bir rüyanın hakikate dönüşmesi ile kuruldu. Onun temelinde bir kitap var: Tevrat. Kitabi meşruiyet geriye çekildiğinde İsrail'in Ortadoğu coğrafyasındaki varlığı da anlamını kaybeder.

Filistin'de cereyan eden şiddet sahneleri bütün dünyada geniş yankı buluyor ancak İsrail'e yönelik bir müeyyide uygulandığına şahit olmuyoruz. Türk kamuoyunda bu hadiseler ilk planda İsrail aleyhtarlığı veya Yahudi düşmanlığı gittikçe yayılıyormuş gibi bir intiba uyandırıyor. Halbuki durum bambaşka: Sırplar, Bosna□Hersek'te toplu kıyıma kalkıştıklarında buna benzer bir tepki göstermiştik fakat kimse bu toplumsal tavrı bir Sırp aleyhtarlığına dönüştürmeye kalkışmadı. İşte bu yüzden Anti Semitizm veya Yahudi aleyhtarlığı, İslâm'ın ve İslâm kültürünün besleyip desteklediği bir davranış biçimi değildir.

Biz evlatlarımıza Yahudilere düşman olmaları için terbiye vermeyiz. İslâm'ın Müslüman olmayan "inananlar" hakkındaki hükmü ne kadar zariftir: "Şüphesiz inananlar, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiîler(den) Allah'a ve ahiret gününe inanan ve salih amel işleyenlere Rableri katında mükafat vardır". Tek başına bu âyet bile (Bakara: 62) Müslümanlara, kendi dairesi dışında kalanlara karşı anlamı çok geniş bir vesâyet hissi vermektedir. Müslümanlığın tabii rakîbi ve muhasımı İsrailoğulları veya sair gayrimüslimler değil, bilakis ehl□i küfr ve şirktir. Biz Filistin'de olup bitenlere insani bir nokta□i nazardan bakarak tepki gösteriyoruz; tepkimizin ardında, tarihin derinliklerinden süzülüp gelen bir kindarlık yok.

Filistin topraklarının her üç vahiy dininde mukaddes addedilmesinde şüphesiz derin hikmetler var; belki de bu üç dine mensup olanların birbirine yakınlaşmasını ve birbirini anlamasını teşvik eden bir nüktedir bu. Sadece savaşla değil, barışla da imtihan ediliyoruz çünkü. Böyle bir nükteden salhânelere yaraşır vahşet tabloları çıkarmak ise galiba imtihan edildiğimiz daha esaslı bir nükte olsa gerektir. Osmanlı hikmet□i hükûmetinin Filistin'i ve hususen Kudüs□ü Şerif'i "usûlet ve suhûlet"le idare etmesi işte burada farklı bir değer kazanıyor: Zira Osmanlılar Bakara Sûresi'nin 62. âyetinin kapsamına âgâh kamu idarecileri idiler.

Batı dünyasının İsrail'i çok çok "bu kadar yaramazlık yapma çocuğum" tavrıyla izlemesinde, Hıristiyan dünyasının "Ahd□i Atik"le "Ahd□i Cedid"i yani Tevrat ile dört İncil'i aynı kapak altında birlikte ciltlemesinin büyük payı var; anlaşılmaz derecede hoşgörü veya anlaşılmaz derecede nefret! İsrailoğulları'nın II. Dünya Savaşı esnasında Almanya'da, Polonya'da ve Fransa'da yaşayan nesilleri tarihin nadiren şahit olduğu bir mezalime maruz kaldılar; öyle ki bu büyük mezalim gerçekleşmemiş olsaydı, belki de İngiltere ve ABD, Filistin toprakları üzerinde bir İsrail devleti kurmak için yeterli kamuoyu desteğini bulamayacaklardı. İsrail devleti kurulmakla kalmadı, İsrailoğulları, son yarım asrı Nazi zulmüne mâruz kalmışlığın doğurduğu haklı sempati hissini acımasızca sömürerek geçirdiler. Naziler, tarihte Bâbil Krallarının ve Firavun'un İsrailoğulları kavmine yönelttiği tarihi kini canlandırmışlardı; aynı dünyanın Nazi'likten nefret eden kesimi ise bugün İsrailoğullarını son derece tehlikeli bir hoşgörü ile şımartıyorlar. Bu ifrat□tefrit gelgitinde İsrail'i yönetenler, kendi tarihlerinden istihrac ettikleri felsefeyi, cinayetle mağrur bir patolojinin meşruiyet kaynağına dönüştürdüler.

Filistinliler, neredeyse milli bir üslup haline getirdikleri terör eylemleri vasıtasıyla İsrail'e karşı bir siyasi mücadele verirken "araç ve amaç" ahenginde fazlaca itinalı davranmadılar. Özellikle İsrailli sivillere yönelik intihar veya suikast eylemleri Filistin meselesini dünya kamuoyu nezdinde itici bir görüntüye sokarken İsrail'in herşeyden aziz tuttuğu savunma refleksini de kontrolden çıkardı. Bu noktada Filistin siyasi aklı, devlet olmanın ağırlığından kaynaklanan bir basiret politikası izlemekle zaafa düştü. Filistin yönetimi, ne kadar Filistin çıkarlarıyla uyuştuğu çok su götürür şiddet örgütlerinin eylemlerine kimi zaman arka çıkmak, kimi zaman ise yarım ağızla da olsa kınamak zorunda kaldı. İsrail bu zaafiyetten istifade etti ve ediyor.

Filistin meselesi düne kadar siyasi bir meseleydi ama bugün İsrail pervasızlığı onu bir kan davası haline getirdi. İsrail ordusunun sivil yerleşim yerlerine karşı yürüttüğü sert imha hareketi, gücünü ve meşruiyetini araya kan girmiş olmasından alıyor. Kabul etmeliyiz ki bu küstahça bir tavırdır ve "dünyaya rağmen işini kendi gücünle gör" mantığı, barışı mütemadiyen bilinmeyen tarihlere doğru geriletiyor. İşte bu küstahlık ve inatlaşmadır ki dünyayı, ilk sebebi hatırlanmayan çılgın bir boğazlaşmaya götürebilir ve insanlığın II. Dünya Savaşında yaşadığı kasaphane manzaralarını bir daha tekrarlamayacak ölçüde akıllandığına dair hiç bir mâkul sebep gösterilemez. II. Dünya Savaşında batı medeniyeti en büyük kâbusunu gördü zira daha "ileri" bir dünya ve hayat tarzı kurmak için batı dünyasının geliştirdiği bütün fikri, felsefi, ilmi ve teknik birikim bir anda sıfıra indi. Dünyanın en "medeni" toplulukları birbirlerini hunharca boğazladı. Bugünün Avrupa Birliği, çok büyük ölçüde batı dünyasının II. Dünya Savaşı esnasında gördüğü kâbusun tekrarlanmaması için atılmış bir adımdır ve temelde "düşmanınla, ona zarar veremeyecek ve ondan zarar görmeyecek ölçüde yakınlaş" fikrinin telkin ettiği bir stratejik adımdır.

İsrail'i yönetenler, yaygın kanaatin aksine "Globalizm" çağında yaşadıklarına inanmıyorlar. Güçlü oldukları sürece güç kullanarak problem çözmeyi tercih ettikleri noktada global değerlere inançsızlık gösteriyorlar. "Böyle bir değer var mı ve varsa ne işe yarar?" suali ayrıca tartışılmaya değer ama neticede İsrail, kendi açısından uygun gördüğü kompozisyonda çıplak şiddet gösterilerinin caydırıcılığına sığınarak dünyanın uygun gördüğüyle değil, kendi bildiğiyle problem çözmeye kalkışıyor. İşte bu küstahlık, "Sözlerini bozmaları sebebiyle onları lanetledik ve kalplerini katılaştırdık." (Maide/13) âyetiyle öngörülen tarih kategorisine ne kadar da denk düşüyor. Meseleyi siyaset biliminin verileriyle değerlendirmek, tarihi davranış kategorilerinin ihmâl edilmesi sebebiyle manzarayı bütün kemâliyle aydınlatmakta yetersiz kalıyor. İsrailoğulları'nı analiz ederken Tevrat yok farz edilemez, zira onlar asırlarca kitablarını vatan addederek dik durabilmiş bir tarihi toplumdur. Kitabî analizin yanlışlığı yine ancak kitâbi analizle farkedilebilir.

Kemal Tahir, "bazı toplumların yolu geçmişlerinden kesilir" mealinde bir cümle söylemişti. Karşılaştığımız şey, XX. yüzyılda mislini çokça gördüğümüz cinsten bir bölge ihtilâfından ibaret değil; izi, ancak muharref olsun olmasın, mukaddes metinlerin satır aralarında sürülebilecek bir cinsten meş'um bir fitne. Öyle bir fitne ki sadece birbirine amcaoğlu mesâbesinde yakın iki akraba kavmi, yani Araplarla ve İsrailoğullarını değil bütün dünyayı ilgilendiriyor. Tarihin doğurduğu ve beslediği problemlere, aynı nitelikteki araçlarla yaklaşmak işte bunun için vazgeçilemez bir önem taşıyor.

Bir arada yaşamak, □ki kavram batı dillerinde "coexistence" kavramıyla ifade ediliyor□ insanlığın en büyük imtihan konularından biri. Farklı yaratıldık ama aynı hamurdanız. Aynı coğrafyaları, aynı tabii ve iktisadi kaynakları bir arada paylaşmaya mecburuz. Barışın

savaştan daha zor tesis edilebildiği ve daha pahalıya geldiği bir siyasi iklimde yaşıyoruz. Bu bizim imtihan sebebimiz.

İnşaallah her iki tarafta da yazımın başında zikrettiğim âyet'le müjdelenen fikr□i selim sahipleri galebe ederler ve barış yeniden kalpleri yumuşatır. Duanın tam yeri!

Siyasetçileri asalım; sonra?

Siyaset yapmak, konuşmak veya düşünmek gitgide daha tatsız bir meşgale haline geliyor; halbuki siyaset problem çözme mercii olarak vazgeçilmez öneme sahip ve siyasetin yerine ikame edebileceğimiz herhangi bir şey mevcut değil. Bilerek veya bilmeyerek "siyasetsizleştirme siyaseti" takip edenler hayırlı bir iş yapmıyorlar. Siyasetin çözmesi gereken meseleyi, Hindistan'dan nice pahaya ithal edilmiş meditasyon uzmanlarına mı havale edeceğiz? Sahi, nedir bu "guru" Shri Mataji hanımefendinin önünde secdelere kapanıp da ayak suyuna bilmem kaç dolar ödemeler?!. Konuyla ne ilgisi var demeyiniz; elin "guru"sundan keramet bekleyenler, "arabesk" seviyede olsun teolojik hiyerarşiden bu kadar habersiz olabilirler mi: Orhan "baba" yıllar önce "kula kulluk edene yazıklar olsun" dememiş miydi?

Geçenlerde yurtdışında yaşayan bir hanım doçentin gazeteye yazdığı yazıyı okudum, bu hanım son cümlesinde şöyle bir ifade kullanıyor: "... Biz üçüncü dünya insanları!". Üçüncü dünyaya hoş geldiniz! Doçenti peşinen üçüncü dünyalılığı kabul eden bir memleketin burjuvaları da adam başına 650 dolar para verip, elin "guru"su önünde secdelere kapanırlar elbette; tabiidir efendim; sa'yiniz meşkûr olsun!

Yine siyasete gelelim; siyasiler hakkında ileri"geri konuşmak kolay; zor olan siyasete itibar kazandırmak. Mevcut siyasi kadrolarımız siyasete itibar kazandırmak bir yana, milleti siyasetten soğutmak için ne lazımsa yapıyorlar diye siyasetten ümit kesebilir miyiz? Siyaset kadrosunu her gün yerin dibine batırmanın neticesi ara yönetim modellerine teslim olmaktır; istediğimiz bu mu?

Türkiye gibi bir ülkede bir siyasi parti lideri, genelkurmay başkanıyla nasıl siyasi polemiğe girişebilir? Kuvvetler denk değil bir kere, saniyen hakem mevkiinde olması lazım gelen kurumlar hakemlik yerine oyunculuğu tercih ederse eğriyle doğruyu nasıl tefrik ederiz biz? Demokrasilerde siyasilerin hatalarını sandık ödetir diye biliyorduk ama sandığın itibarı da siyasetçilerle aynı derekede. Fransa'da Le Pen küçük bir seçim başarısı kazandı diye bizim medya maydanozlarının demokrasiye duydukları inançsızlığı nasıl zevk ü şevk ile ikrâr ettiklerini ibretle seyrediyor olmalısınız. Tartıştıkları şeye bakınız: "Le Pen"in Türkiye'deki muadili, olsa olsa hangi parti olur?" Parti adı vermek kolay değil ama bir yığın medya kuruluşunun ismini bir çırpıda saymak mümkün vallahi.

"Biz vaktiyle işe vaziyet etmeseydik Türkiye'de de Le Pen'ler iktidara gelirdi" tafralanmalarının da çekilir tarafı kalmadı artık. Sandık başındaki toplumu, gönlünü "ya davulcuya, zurnacıya..." kaptıracak kadar ağzı açık ayran delisi sayanlarla siyaset tartışmak zor. İlham Fransa'dan geldiği için pek makbul addediliyor: "İki dereceli seçim sistemine geçelim" buyuruluyor. On iki turlu seçim olsa ne mânâ ifade eder ki, seçilenler neticede fiilen idare etmesine tahammül gösteremedikten sonra...

Artık kabul edelim; Türkiye'yi bilfiil idare edenler demokrat değil. Bu ülkede "güçler ayrılığı" prensibine göre gücü birbirlerine karşı kağıt üstünde dengelenmiş kurumlar, birbiriyle "al takke ver külah" muaşakalar ve derin alâkalar içinde. Siyasetçi hata yaparsa hemen kaldırımın kenarına "siyaset sehpası" kurmayı pek seviyoruz ama ülkeyi bilfiil idare edenlerin hataları, devletin kudsiyet perdesi arkasına süpürülerek gözlerden nihan ediliyor.

Türkiye'yi bilfiil idare edenlerin demokrat olmaması, aynı zamanda çağdaş olmadıkları anlamına da geldiği için önemli; halbuki ahdimiz vardı; behemahal muasır medeniyetler seviyesine çıkacaktık. Muasırlık bizim için milli bir misâk hükmünü taşıyor. Bu durumda ülkeyi bilfiil idare edenlerin çağdaş dünyanın itibar ettiği kriterlere nefret beslemeleri trajik bir nükte olarak kalıyor: Çağdaş olsalar artık eskisi gibi idare edemeyecekler, an'anevi pozisyonlarını kaybetmemek için geçen yüzyılın ilk yarısındaki dünyanın değerlerine sığınıyor ve tam aksine alenen nefret ettikleri kişi ve kurumları çağdışılıkla suçlamaya devam ediyorlar.

Siyaset yapmak, konuşmak, düşünmek... Siyasi dehâ ve marifet bu seviyelerde pervaz eylemeyi zül addeder; çaresizliğimiz biraz da ondandır.

KASET

Cerbezeli konuşabilen birkaç siyasetçi var ama Türk siyasi hayatında "hatip" yok denilebilir. Retorik denilen "sanat" dil üzerine istinad eder. Dil! Son üç beş günün gazeteleri "üçün biri" anafikri üzerine yapılan sığ yorumlarla dolu. Bugünün Türkçesi düşüncede derinlik ve yüksek kaliteyi taşıyabilir mi; sual bu. Yargı kararları hatta kanun metinlerinde âşikâr dil zaafları var. Konuşan herkes, "yanlış anlaşıldım" diye çırpınarak aslında ne söylemek istediğini izah için müteakip hamlelerde bulundukça muradından uzaklaşıyor. Spikerler çok sık, adeta vak'a"i âdiyeden sayılacak derecede sık telaffuz hatası yapıyorlar. "Sentetik Türkçe"de telaffuz hatası yapmak için epey emek vermek gerekiyor çünkü yeni dil, ses inceliklerinden mahrum, kunt ve müzikalitesi zayıf seslerle inşâ edildi. Başka? Tercüme yapılamıyor, fikri derinlik taşıyan metin kurulamıyor, sentetik dil şiire hiç gelmiyor; gelecek kuşakların bu dille nasıl edebi irtifâlara yükselecekleri muammâdır.

Artık iyice kabak tadı veren şu "kaset" patırtılarının aslında dil zaafiyetinden kaynaklandığını ileri sürecek değilim ancak üslûp dahi, uzak alâkaları sebebiyle lisandan ayrı değildir. Hukuk,

edebiyat, ilim ve tefekkür gibi siyâset de dil üzerinde ayakta durabilen bir müessese. Bu meselede tenkide değer iki unsur var: İlki, "şartlar olgunlaştı; bir yüklenme ile meyveleri devşireceğiz" ümidinin telkin ettiği kof iyimserliktir ki neticede mantığın, dolayısıyla mantığa ev sahipliği yapan lisanın tahkimsizliğine işaret eder. Burada dinleyici topluluğunun tabiatına nüfuz edememek şeklinde beliren bir başka değerlendirme hatası daha görünüyor. Bir miting meydanını dolduran kalabalık, nâdiren akl"ı selim üzerinde ittifak eder. Onlar heyecanlarını, öfkelerini veya muhabbetlerini izhara susamış kitlelerdir. Kitlenin dümen suyuna kapılmak, önceden iyi tartılmamış ama heyecan dozajı yüksek kelimelerin sarfına sebep olabiliyor. Siyasiler de dahil bütün hatipleri tenzih ederek ihtiyatla belirtmek istediğim bir vâkıâya işaret etmek istiyorum: "Mikrofon budalalığı" diye isimlendirdiğim bir hâlet var. Eğer topluluğa hitaben irad edilen bir konuşma esnasında topluluğun müşterek heyecanına hitab etmenin ve o heyecanı mütemadiyen beslemenin câzibesine kapılırsanız, daha sonraları, "ben bu sözleri nasıl

söyledim" diye şaşıracağınız türden sözler sarf ettiğinizi hayretle fark edebiliyorsunuz. Kitle, bu gibi önceden iyice tartılmamış, yanlış anlaşılabilecek kısımları törpülenmemiş ve iyi formüle edilmemiş sözleri "âdeta kışkırtırcasına" teşvik ederek alkışlıyor. İşte bu "beğenildim ve topluluğun nabzını elime geçirdim" hüsn"ü zannıdır ki, genellikle irticâlen yapılan konuşmalarda hatibi daha sonradan istemediği yerlere sürükleyebiliyor. Bu açıdan bakıldığında "imkansız gibi görünse de" âdil bir yargılama için hatip kadar o kitlenin de itham edilmesi gerektiğini zannediyorum.

Tenkide değer ikinci husus, siyasi hukukumuzun günü geçmiş kasetleri maznun sandalyesine oturtarak adalet dağıtmaya ve düzen kurmaya karşı pek heveskâr davranmasıdır. Konuşma velev ki on sene önce yapılmış, on sene önce yapıldığı esnada hükmünü şöyle veya böyle icra etmiş ve aradan yıllar geçmiş; on sene yapılan tahkikat artık "düzenin korunması"ndan ziyade "siyasi intikam" maksadına yönelmiş gibi görünüyor. Binlerce kişinin gözü önünde yapılan konuşmaların, aradan on sene geçtikten sonra sigaya çekilmesi, usul hukuk açısından şekil şartlarına uygun görünebilir ama düzenin korunması maksadı açısından bir hizmet kusuru vardır; konuşmanın yapıldığı esnada o bölgede düzenin korunması ve sürdürülmesinden sorumlu kişilerin de aynı usul hukuk çerçevesinde sigaya çekilmesi gerekirdi düşüncesi de pekâlâ mâkuldür.

Neyi tartışıyoruz ki biz? On senelik bir süre enikonu tarih sayılır; aktörü hâlâ siyasi hayatta etkili diye artık eğrisi ve doğrusuyla tarih niteliği kazanmış kasetleri itham etmek, dışardan bakıldığında kamu

idaremize nasıl bir görüntü veriyor acaba? Kamu, zamanaşımı sürelerini hesaba katarak geriye doğru gidip yapılan bütün siyasi konuşmaları teftişten geçirebilecek "ekipman"a sahip mi? Değil. Burada bir nokta atışı söz konusu.

Ve son nokta; yapılan konuşma tasvib edilir gibi değil, yukarda kısmen işaret ettim; bunun gibi fikren "âmiyâne" seviyeyi aşamamış, vaktinde takibata uğramamış konuşmaları mercek altına koyarak toplumun bir kısmı nazarında yeni mağdurlar yaratmanın mahzurunu da hesaba katmak gerekir. İtham ederken mağdur inşa etmek, toplumun siyaset düşüncesini akamete uğratıyor ve mağduru himaye etmek şeklinde tepki davranışlarının yoğunlaşmasına sebep oluyor.

2002

27 Mayıs

Partiler değilse kim idare ediyor bu ülkeyi? Zaman Gazetesi

27 Mayıs

Tesettür ve çerçeve Aksiyon Dergisi

25 Mayıs

Zahir "zümre dayanışması" olsa gerek Zaman Gazetesi

20 Mayıs

İlle de F klavye, ille de F klavye Aksiyon Dergisi

20 Mayıs

Gizli işsizlerin müthiş tiyatrosu! Zaman Gazetesi

18 Mayıs

TRT 3 Radyosu'nu dinler misiniz ara sıra? Zaman Gazetesi

13 Mayıs

Fişi prizden çekiyorsun vee... Zaman Gazetesi

13 Mayıs

Efsaneden Reelpolitive Juddeo-Hıristiyan kültür Aksiyon Dergisi

11 Mayıs

Yaya geçidini seçelim; gülelim eğlenelim Zaman Gazetesi

06 Mayıs

Güvenlikçi arkadaşlardan rica ediyorum Zaman Gazetesi

04 Mayıs

Eğer aşka bir ceza verebilseydim! Zaman Gazetesi

Eğer aşka bir ceza verebilseydim!

Yeni RTÜK Kanunu yerine "arabesk"i tartışmamızı isteyenlerin gönlü hoş olsun; tartışalım! Manzara şudur: Bu satırların yazarı on yıl öncesine kadar arabesk aleyhine demediğini bırakmamış, meseleyi hızlı şehirleşmeye ve köylülük değerlerinin hakimiyetine bağlayacak kadar ileri gitmiş bir muhalifti ama artık öyle düşünmüyor.

İzah edeyim:

Arabesk denilen musiki türü son on yıl içinde büyük gelişme kaydetti; mevcut bütün musiki türlerinden etkilendi ve onları etkiledi. Öyle ki, arabeskin sembol sazı sayılan elektro bağlama bile artık on sene önceki tarzda çalınmıyor. Arabesk, tabir yerindeyse musikide muasır medeniyet ne ise işte onu yakaladı; artık mükemmel altyapı imkânları ile icra olunuyor. Yaylılardan, nefeslilerden, klavyeli sazlardan, klasik musikimizin ve Batı'nın bütün çalgılarından istifade ediyor. Arabesk eserler için neredeyse kusursuz partisyonlar (partititon) yazılıyor. Söz metinlerinde büyük gelişmeler kaydedildi. Hâsılı arabesk artık köyden şehre göç etmiş bağrıyanık delikanlıların müziği olmaktan çıktı, şehirli bir nitelik kazandı. Bu yüzden "arabesk" kavramı artık mânâsızdır. Tamburi Cemil Bey ilk plaklarını yaptığı ve musiki çevrelerinde tanındığı yıllarda, tamburda klasik tavrı bozduğu ve hercaileştirdiği için haklı olarak tenkid edilmişti; ne var ki bugün, devrinde Tamburi Ali Efendi tarafından temsil olunan klasik tambur tavrını bilen ve hatırlayan kalmadı denilebilir. Cemil Bey zuhurunda "arabesk" idi, bugün klasiktir. Aynı şeyleri kısmen Hammamizade Dede Efendi'nin besteleri hakkında söylemek de mümkündür; musiki üstadları Dede'yi neoklasik tavrın ilk temsilcisi saymakta haklılardır fakat bugün pek çok müzisyen için Dede, klasiklerden tefrik olunmayacak derecede klasik addolunuyor.

Günün musiki zevkinde artık kompartman duvarları yıkılıyor; dünün musikisini kategorize etmek kolaydı çünkü toplum katmanları arasında da duvarlar vardı. Bugünün musikisini eskiden olduğu gibi saray, halk ve Batı musikisi diye üçe ayırmak mümkün değil: Pop, arabeskle içiçedir; arabesk, halk müziği ile dudak dudağa. Batı musikisi, inkılapçı zihniyetin millette ümmid ettiği feyzi nihayet göstererek günün musikisine altyapı sadedinde destek veriyorsa da Türkiye'de en mağdur müzik kategorisini teşkil ediyor. Aydın Doğan'ın bu sene, Batı tarzında müzik eğitimi veren konservatuara onbin küsür dolarlık büyük ödülü lâyık görmesi sebepsiz değil: Büyük burjuvazinin itibara, Batı müziğinin ise desteğe ihtiyacı var.

TRT'de arabesk çalınır mı çalınmaz mı münakaşası yanlış; arabeskin ebesi TRT'dir çünkü. Rahmetli Muzaffer Sarısözen'in "Yurttan Sesler" topluluğunda itibar ettiği icra tarzı kendi devrinde mühim hizmet gördü ama TRT, yurttan sesler kriterlerini yıllarca bağnazlıkla müdafaa etti. Biz bu günlere "bağlama takımı"ndan oniki bağlamanın ağız ağıza vererek mızrap tımbırtısı dinletmesinden illallah diyerek geldik. Memur zihniyetli, vasatî ses ve kabiliyete sahip şarkıcıların vasat icralarını dinleyip, "yok mudur kurtaracak baht"ı kara mâderini" diye feryat ederek büyüdük. TRT icrası, devlet icrası idi; arabesk ise toplumun yorumu olarak yükseldi; evvelâ beceriksiz, iptidai ve görgüsüzdü; sonradan kılığı kıyafeti düzeltti, mektebe gidip okullu oldu, cebi para gördü ve kendi dilini inşâ etti. Dün öyleydi ama bugün arabesk, devletin zerre"miskal burnunu sokamadığı yegâne nitelikli toplum ürünüdür. Devletin okullarında yıllardır müzik okutulur, herkes müzikten nefret eder; Ankara Konservatuarı mezunları devlet kapısından gayrı mahallerde nadiren iş bulabilirler. Müzikte devletin kapladığı alanda ot bitmez. Devlet meseleyi zamanında fark edemedi: Vaktiyle bugünün RTÜK Kanunu'na veya 312'ye benzer bir "antiterör kanunu" da plak piyasasında çıkarılıp arabeskçileri kaldırım kenarlarında sallandırsaydık böyle olmazdı tabii! TRT'de arabesk çalınsın mı münakaşaları beni zerre kadar ilgilendirmiyor; TRT o treni çoktan kaçırdı çünkü. Doktorun "hastaya eziyet etmeyin, iyi davranın canı ne isterse yesin" dediği hesap. Arabesk kendi iletişim kanallarını buldu; küçümsemeyelim, arabeskin ardında devletten maaş alan "ehl"i tel"e nisbetle muazzam bir endüstri var ve bu endüstri tamamen sivil ""ticari" de diyebilirdik ve hiç mahzuru olmazdı!" inisiyatifin eseri.

Arkadaşlar, eskimiş paradigma plaklarını lütfen değiştiriniz; arabesk toplumun sesi ve eseri. Artık o "millî" bir varlık. Yakında Orhan Baba'nın tabiriyle "protest" bir nitelik kazandığında göreceksiniz gününüzü!

Ne yani Müslüm Gürses'i Hikmet Şimşek'ten daha çok tanıyor, dinliyor ve seviyorlar diye toplumu sıra dayağına mı çekeceksiniz?

Bu millet, arabeskte gösterdiği performansı, siyasette de tekrarladığı gün beyaz ihtilâldir; haberiniz olsun!

Güvenlikçi arkadaşlardan rica ediyorum

Bizim de sindiremediğimiz, bir türlü içimize sinmeyen şeyler var; meselâ astım hastalarını bilgilendirmek maksadıyla yapılan toplantıya başörtülü hastaların alınmaması gibi. Üstelik bunlar, kendilerinden başka herkesi saf zanneden bir kısım hikmet"i hükümet ehlinin tabiriyle, "tarlada bahçede çalışırken annelerimizin, ninelerimizin örttüğü biçimde", yani "geleneksel" tarzda, yani "siyasal İslam"ı savunmayan, yani, "ülkenin vatanıyla ve milletiyle bölünmez birlik ve bütünlüğünü tehdit ederek çağdışı teokratik düzen özlemleri" içinde bulunmayan sıradan hanımlar; belki hanım teyzeciğim DSP'ye oy vermiştir geçen seçimde; üstelik astım hastası. Hani astım hastası olmasa, caanım 'astım' konferansının dibine dinamit

koymak için içeriye sızmaya çalışan bir ajan provokatör olduğundan şüphe edilebilirdi ama değil. Teyzeciğim niçin hastalığının arazlarını öğrenmek için konferansa, tedavi olmak için doktora gidiyorsunuz ki? Sizin konferans dinlemenizde bile kamu düzeni nâmına büyük tehlikeler gören zihniyet erbâbının sarsılmaz önyargılarına itaat ederek üfürükçüye, nefesi kuvvetli zatlara gitmek, yatırlara mum dikip kocakarı ilâçlarından şifâ ummak dururken öyle konferanslara filan gitmek gibi şaşırtıcı davranışlar içine girmeniz doğrusu çok tahdiş"i ezhân bir vaziyet.

Olmuyor ama!

Nitekim sindiremedik işte!

Sindiremediğimiz bir başka şey ise ülkemizin yetiştirdiği en büyük bilim adamlarından, üstâd"ı yegâne, hâlık"ı yektâ, müstesnâ şahsiyet ve mütebahhir tarihçi Kemal Alemdaroğlu'nun Trabzon'da irad buyurduğu konferans esnasında meçhûller ummânının yedi kat derinliklerinden çıkardığı dürr ü güherlerin, bir kısım kendini bilmez çoluk"çocuk tarafından aşırı derecede alkışlanarak protestoya uğramış olmasıdır. Kat'iyyen sindiremedik, ayıptır! Alkış dediğiniz avuçlara mutedil bir şiddet uygulamak suretiyle çıkarılan seslere verilen isimdir ve behemehal usûlüne uygun tarzda tatbik olunmalıdır. Bu feci hadisede yüreğimizi ferahlatan yegâne husus, kendini bilmez takımından iki delikanlının usûl"i münasiple salon dışına alındıktan sonra kapı ile sokak arasında "daraben şedîdâ" vezninden birtakım tecziye edici ve intibah verici muameleye tabi tutulmuş olmalarıdır. Bu kendini bilmezlere vuran eller ne mübarek ellerdir ve kat'iyyen eminiz ki vurdukları yerden taze güller yeşerecektir.

Arkadaşlar!

Bu kafayla gidecek olursanız biz çağın aydınlık yüzünü hiçbir vakit göremeyiz; sayıyla kendinize geliniz ve memleket büyüklerini huşû ile dinlemeyi öğreniniz; siz hanımlar, sizler de başörtülerinizi çıkarınız. Öyle, "ben folklorik tarzda başımı örtüyorum; rahmetli haminnem de mi siyasal İslamcıydı?" filan gibi bahânelere sığınmayınız ve şimdilik devletin bankalarına giderek emekli maaşınızı almak veya torununuza harçlık yollamak için kasa önünde kuyruğa girebildiğinize dua ediniz. Konferans salonu "kamusal alan"dır da devletin koca bankası Kiziroğlu'nun çiftliği midir? "Evet bir bakıma öyle sayılabilir" diyen arkadaşları, güvenlik görevlilerinden rica ediyorum lütfen ş'aapsınlar, kendilerinden bilahara kanunun suç saydığı fiili övmek ve gizli devlet sırlarını ifşâya yeltenmek fiilini icra ettiklerinden ötürü davacı olacağım, evet, şu beyaz gömlekli arkadaşı da alalım lütfen!.. Teşekkür ederim, şimdi kaldığım yerden devam ediyorum; nerede kalmıştık? Evet...

Sindiremiyoruz efendim; RTÜK Kanunu çıkmamalı imiş! Efendiler biz keyfimizden mi çıkarıyoruz acaba bunca şeyi; Meclis'teki halimizi görmüyor musunuz? Türkçe konuşuyoruz arkadaşlar, anlayın lütfen, ne diyoruz, "hele bu kanunu böyle bir çıkaralım, ileride

düzelteceğiz." "Ne kadar ilerde?" diyen bazı arkadaşlar var, güvenlik görevlisi arkadaşlarımdan rica ediyorum, evet şu ikinci sırada bej kravatlı olan şahısla yanındaki bıyıklı... Kendilerinden 359. maddenin ilgili bentlerini ihlâlden davacıyım. Teşekkür ederim.

Başta söylediklerimle sonrakiler birbirini tutmuyor mu? Tutmaz tabii; biz ne yaptığımızı biliyor muyuz ki arkadaşlar ama yine de ihtiyaten güvenlikçi arkadaşlardan rica ediyorum, bu soruyu soran çene sakallı beyi de alsınlar lütfen, nasıl olsa itham edecek bir şey buluruz ilerde...

Hoppalaaa!...

Niçin hep birlikte dışarı çıkıyorsunuz arkadaşlar, bu tavrınızı sindirmekte güçlük çekiyorum; üstelik sevgili eşim de aynı sindirim problemlerini yaşıyor. Güvenlikçi arkadaşlar, rica ediyorum, dışarı çıkan herkesi çembere alınız ve kaldırım kenarında hazırlanmış olan sehpalarda topunu sallandırınız. Sindirmek kolay olmayacak ama n'aapalım lâftan anlamıyor ki bu toplum...

Yaya geçidini seçelim; gülelim eğlenelim

Az kalsın direksiyon başında kaza yapacaktım; şöyle üç dört metre uzunluğunda bir bez bant asılmış ana caddenin üstüne, sıkı durunuz: "Yaya geçidini seçelim / Gülelim eğlenelim". Hayır mübalağa yok, aynen böyle!

Efendim mâlum Trafik Haftası'ndayız ya, bizim şehrin mecburiyet caddesi baştan sona trafikle ilgili veciz pankartlarla donatılmış; en çok tekrarlanan slogan ise şu: "Aşırı yükleme yapmayalım". İyi de, bu lâfları okuması gereken adamların ana caddede işi ne diye sorabilirsiniz? Trafik teorisine göre ağır vasıtaların şehir içine girmesi zaten yasak. Minibüs, kamyonet vesaire kastediliyorsa aşırı yükleme zaten trafik suçu. "Suç işlemeyelim arkadaşlar" mantığıyla savrulmuş bir lâf. Mânâsız ve sadece 'bu hafta Trafik Haftası'dır' mesajını verebilmek için trafik bürokratlarının can sıkıntısını aksettiren şeyler...

Sahi, araç trafiğinde sürücünün dikkatini dağıtır şekilde yol üstüne pankart asmak ayrıca bir trafik suçu değil mi? Meselâ kamyon damperlerine veya çamurluklarına, o caanım şoför edebiyatı mâmulü özlü ve güzel sözler yazdırmak yasaklanmıştı. Aynı şeyi bizzat trafikçiler yapınca trafik suçu olmaktan nasıl çıkar anlayamadım. Bir çamurluk vecizesini asla unutamam: "Delleşme, ağan yorgun!" diyordu. Bence, "Yaya geçidini seçelim / Gülelim eğlenelim"den daha derin daha fonksiyonel bir edebî incelikti bu.

Haftanın ilk günü sabah kahvaltısında evin zili deli gibi çalıyor; kapıcı diyor ki, "otomobilinizi başka yere çekmeniz lâzımmış". Zahir bir yeni komşu taşındı da kamyonu kaldırıma yanaştırmak istiyor düşüncesiyle apar topar aşağı iniyorum. Caddede kocaman bir çekici kamyon. Şoför mahallinde oturan polise soruyorum, "hayırdır, ne oluyor?" Neyse ki

memur nazik, "Az ilerde çocuklar için trafik eğitim parkı var biliyorsunuz. Vali beyle emniyet müdürümüz bu parkı ziyarete gelecekler de yoldaki araçları temizliyoruz". "İyi de memur bey, benim aracım park yasağı olan bir şeritte bulunmuyor ki çekeyim" itirazı mantıken yersiz. Söylene söylene, Trafik Haftası ve şehrin trafik yönetiminden sorumlu zevat hakkında hiç de güzel olmayan mütalaalar yürüte yürüte bu nazik ricayı yerine getiriyorum. Valiyle emniyet müdürü tertemiz yollardan geçerek trafik eğitim parkını ziyaret edip ne kadar mutlu olmuşlardır kim bilir!

Birkaç sene önce mahalli nitelikli Hürdoğan gazetesine müstear isimle umumi bir otoparkta (hadise bir ramazan gecesi cereyan ediyor) çıkışını kapattığı için bir başka özel aracı trafiğe ait çekiciye talimat vererek çektiren ve üstelik araç sahibine ekstradan ceza ödeten bir savcının davranışını eleştiren bir yazı yazmıştım. Gazetenin yazı işleri müdürü günlerce ifade vermeye davet edilerek taciz edildi. Hadise doğru idi ve şahitleri vardı; savcının davranışı yanlıştı ve en azından özür dilemesi gerekiyordu ama nedense sadece şikayet yazısını yazan kişinin haddini bildirmek iktiza ediyordu. O gün bugündür mahalli basına mahalli nitelikli yazı yazmıyorum; halbuki sevdiğim bir meşgaledir. Ben mahalli gazetede büyüdüm ve yazı yazmasını öğrendim; ara sıra da olsa gücüm nisbetince onları desteklemekten zevk duyarım ama bu hadiseden sonra iyice sıdkım sıyrıldı. Esasen akıllanmayan bendim; o tarihten bir sene kadar önce yine trafik saçmalıkları hakkında bir şeyler yazmış ve aradan bir hafta geçmeden adresime yollanmış bir ceza makbuzuyla ödüllendirilmiştim halbuki.

Bakalım bu yazı üzerine bir ödül daha gelecek mi adresime?

Sadede gelelim mi? Benim bir iddiam var: Bu ülkede trafik polisi isterse, bir hafta içinde trafik suçları % 90 nisbetinde azalır ve öylece devam eder zira bütün trafik denetimlerinin göstermelik olduğunu artık hepimiz biliyoruz. Israrlı, intizamlı ve son derece âdil bir denetim mekanizmasının işletilmesinden bahsediyorum. Kimse bana eleman yetersizliğinden, denetim araçlarına tahsis edilen yakıtın azlığından bahsetmesin; trafik canavarı denilen şeyi eğitimsizlikten ziyade denetimsizlik yaratıyor. Daha sonra milletle dalga geçer gibi "âmirim geçecek" yaklaşımıyla yolları araçlardan temizletiyor, sağa sola gülünç, Türkçesi bozuk, başarısız memur şairlerin döktürdüğü saçmasapan vecizeler asarak Trafik Haftası kutlamaları yapıyoruz. Ne anlamı var ki bunların? Trafik komisyonunun onay verdiği kapalı otoparkların giriş"çıkış akımı doğru hesaplanamadığı için âtıl kaldığı, trafik otolarının yaya geçitlerine, kavşaklara park yapmayı alışkanlık haline getirdiği, belediyelerin apartmanlarda otopark şartını, ufak"tefek müteahhit rüşvetleri karşılığında görmezden gelerek kaosa katkıda bulundukları bir ülkede yaşıyoruz.

Aman çocuklar, sakın trafik pankartlarına aldanarak hayatınızı tehlikeye atmayınız; "Yaya geçidini seçelim / Gülelim eğlenelim" pankartı sizler için yazılmadı, siz siz olunuz yaya geçitlerinde, iki"üç defa değil on onbeş defa sağınızı solunuzu kolaçan etmeden harekete

geçmeyiniz ve unutmayınız ki bu ülkede anayasa hükümleri, trafik yasaklarından daha çok müeyyide gücüne sahip değildir.

Aklınızda bulunsun; büyüyünce daha iyi anlayacaksınız nasıl olsa!

Efsaneden Reelpolitive Juddeo-Hıristiyan kültür

İslâm dünyası, kendisine Juddeo"Hıristiyan kültürden tamamen farklı ve orijinal olmamakla birlikte çok daha farklı bir kültür alanı inşâ edebilme başarısı gösterdiği için Juddeo"Hıristiyan ittifak karşısında "mâruz ve mâdun" bir mevkide tutunmaya çalışıyor.

Herkesin bildiği ama detayları nazar"ı dikkatten kaçan bir gerçek var: İsrail, son hadiselerde bir kere daha sergilemekten kaçınmadığı pervasız tavrını, ABD'nin açık ve kesin desteğine borçlu. Mekanizmayı biliyoruz; Birleşik Devletler'de Yahudi veya İsrail aleyhtarlığı "kanuni takibatı geçtik", sahiplerini büyük bir kamuoyu baskısı altında bırakacak derecede vahim bir davranış bozukluğu sayılıyor. Musevi lobisi, Amerika'da son derece güçlü. Siyaset, bankacılık, medya ve sanayi sektörlerinde kilit noktaları elinde tutan Musevi lobisi, dışarıdan bakıldığında adeta devleti kontrol ediyormuş gibi bir intiba uyandırıyor.

Peki, niçin?

Bu sualin cevabı "Kitab"ı Mukaddes"in iki kapağının arasındadır. Hıristiyanlık, Hazreti Musa vasıtasıyla indirilen kitabı ve şeriatı tamamlamak üzere zuhur etmişti. İslam itikadına göre her iki dinî gelenek birbirinden ayrı olmamakla birlikte, Hazreti İsa'nın devrinde ve ondan sonra yaşayan Yahudiler tarafından İncil'in ve Hazreti İsa'ya indirilen haberin Yahudiler tarafından tekzibe uğradığı tarihi bir hakikattir. İslami mantık, İncil'in "Ahd"i Atik" nâmıyla anılan Tevrat'la birlikte aynı kapak içine alınarak Hıristiyanlarca "Kitab"ı Mukaddes" diye isimlendirilmesini ve sahiplenilmesini yadırgıyor; ne var ki kaynaklar, batılıların "Bible" adını verdikleri Ahd"i Atik ve Ahd"i Cedit metinlerinin, milattan sonra III. yüzyılda tercüme edildiğini söylüyor; muhtemelen iki kitabın birlikte mütalaa edilerek kudsileştirilmesi daha önceki bir tarihte vuku bulmuştu. Bu gibi hususlarda yeterli bilgiye sahip olduğumuz söylenemez. Giovanni Scognamillo, "Batı'nın İnanç Temelleri" isimli eserinde birbirine zıt fakat birbirine sıkıca bağlı iki dinin beraberliği hikayesine ve bu beraberliğin "antisemitizm" boyutuna şöyle temas ediyor: "Ne gariptir ki, şu ya da bu şekliyle, bir Musevi peygamberine tapan, onu tanrılaştıran bütün batı tarihinin çeşitli dönemlerinde çoğu zaman, Musevi peygamberinin (İsa'nın) bilgilerini bayrak olarak kullanarak, ya da "öcü"nü almak bahanesiyle Musevi düşmanlığını yürütmekten çekinmemiştir".

Hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığımız bir başka alan ise bir Hıristiyan için Tevrat ve Yahudi kültürünün onun inşasında ne derece biçimlendirici olduğu gerçeğidir; Avrupa kültürünün şu sac ayağı üzerinde yükseldiğini hep biliriz: Judeo"Hıristiyan gelenek, Antik Yunan ve nihayet Roma müesseseleri ve hukuku. Judeo"Hıristiyan gelenek batılı insanı, bizde

"İsrailiyat" diye bilinen ve pek latif anlamlar ihtiva etmeyen birikimle inşa etmiş, adeta onun bilinç altını biçimlendirmiş son derece önemli bir müessesedir ve muhtemelen İncil'le Tevrat'ın aynı kapak içinde ciltlenmesi, Judeo"Hıristiyan geleneğin üstün ve şekillendirici etkisini göstermektedir. Hıristiyanlarla Yahudiler aynı "esatir"den besleniyorlar ve zihni arkaplanları aynı malzemeye istinad ediyor. Bu ayniyetin günümüzde bir ABD"İsrail dayanışmasına dönüşmüş olması, yeterli bilgi ışığında hiç de şaşırtıcı değildir. İsrail, iki milyon küsürlük nüfusu ile Arap ve İslâm dünyasının tam orta yerinde yarım asırdan beri bir yurt edinebildi ve burada tutunabildi ise, bu lutfu şüphesiz batı dünyasının zihni arkaplanını kendi esatiriyle beslemiş olmasına borçludur. Tarihten ziyade "efsane" alanına girdiği için lâyıkınca tenkid dahi edilemeyen iki din ve kültürün beraberliği, günün modern dünyasında hâlâ tesirini sürdürebiliyorsa, "Tarihte aslında ne değişti?" sualini sormaya hakkımız var demektir. Birleşmiş Milletler kararlarını hiçe sayan ve Filistinlilerin ne kadar terörist oldukları yolundaki delilleri sadece ABD Başkanına sunabileceğini ileri süren Ariel Şaron, gücünü ve pervasızlığını Judeo"Hıristiyan kültürün efsânevi köklerinden alıyor.

İslâm dünyası, kendisine Judeo"Hıristiyan kültürden tamamen farklı ve orijinal olmamakla birlikte çok daha farklı bir kültür alanı inşâ edebilme başarısı gösterdiği için Judeo"Hıristiyan ittifak karşısında "mâruz ve mâdun" bir mevkide tutunmaya çalışıyor. Filistin"İsrail çatışmasının bugününü tarih belirliyor; şüphesiz geleceği de tarih tayin edecek.

Fişi prizden çekiyorsun vee...

Garip alâmetler bunlar; Delikanlı Mükremin eskiden de tam bir mahalle kopuğu, işsiz"güçsüz bir serseriydi ama şirin bir tarafı da yok değildi hani. Yeni dönemde nereden ilham aldı bilinmez, dizilerde daha "çağcıl" temalar, daha "evrensel" unsurlara temas etmeye başladı. Geçenlerde baktım, babasının ölümü üzerine gülmeyi unutan anasını eğlendirmek için onu gece kulübüne götürmeye kalkışıyor. Anadolu'da hep öyle olur zaten; üzerimize gam kasavet çöktüğünde efkâr dağıtmak için cumhur cemaat gece kulübüne gider, def"i gam eyleriz. Tamam gitsinler lâkin lümpenlikten küçük burjuvalığa terfi imtihanlarında boncuk boncuk ter döken Mükremin'de nerede o kadar para? Ha, mahallenin yeni sâkinlerinden tatlı mı tatlı bir adam var; aksesuarından, giyiminden, mimiklerinden ve ses tonundan ötürü cinsî kimliğinin hayli tartışmalı olduğunu ayan"beyan gördüğümüz bu şahıs, neticede Mükremin'in bu son derece insânî arzusunu tahakkuk ettirmesine yardımcı oluyor ve gazinonun assolistine gizliden rica ederek kulüpte bedava eğlenmelerini sağlıyor.

Âlicenaplık budur işte ne sandınızdı; "şöyle böyle" diye insâni vasıflardan hepten istifa etmedi ya bu adam! Mahallede başka tipler de peyda oluverdi yeni dönemde. Bu bir hanım; evvela ne olduğunu pek çıkaramadıktı ama Bakkal yamağı Tirbişon bey'le vakî mükâlemelerinde, "genellikle sabahları kendi yatağımda uyanmam canım" deyince jeton

düşüverdi. O da pek halim"selim bir tip zaten. Sabahları hangi yatakta uyandığı ise herkesin şahsi hayatı düpedüz. Bize ne?

Ne yani, toplumumuzda böyle insanlar yok mu? Elbette var; öyle ise çoluk"çocuk milletin televizyon izlediği saatlerde "aile dizileri"nde de yer almalı değil midir ayol? Üstelik artık "şöyle"böyle" tipler, televizyonların haber saatlerinde bile her gün arz"ı endam ederek, üç şıklı cinsiyet sorgusunda üçüncü haneyi işaretleyen makûlenin sıradanlaşmasına hizmet etmiyorlar mı? Sıradanlık, menfi niteleme değil

burada; daha doğrusu tabiilik demeliydik. Dizinin yazarı da zâhir böyle düşünmemizi istiyor olsa gerek: "Tabii şeyler bunlar azizim, onlar da insan!" Onlar da insan tabii; eğlence sektörünün vazgeçilmez tiplerini onlar oluşturuyor. Hele orta direğe mensup ev hanımları bayılıyor bu insanlara; kendilerinden bir şey mi buluyorlar, "bunlar nâmahrem bile sayılmaz kardeş" diye mi düşünüyorlar bilmem. "Haydi kızlar göbek atalım" deyince eşarplı, hatta başörtülü hanımlar bile başlıyorlar kamera önünde gerdan büküp omuz titretmeye. Küçümsemiyoruz hâşâ; ne şairler çıkıyor bu camiadan, ne romancılar, ne müzisyenler, şarkıcı, sunucu derseniz gırla, gazetecisi var, yazarı var, tiyatrocusu var. Müslüm Baba son albümünde bize sesleniyor olsa gerek, "alışmalısın, dayanmalısın". Alışacağız, dayanacağız çare yok Müslüm Baba: İnsanlık üçüncü cinsi keşfetti çünkü.

Aile dizilerinde pek garip şeyler oluyor; sanki birileri oturup toplum mühendisliği projesi sokuşturuyor dizi repliklerine: İçki? "İki tek atarız değil mi bu akşam; şöyle bir çilingir sofrası, ooh". "İçki alır mıydın?" Teşekkür ederim, benim için henüz erken!" Ee, prensip başka şey tabii; için ama adam gibi için "meşazı" bunlar. Mini etek? Son derece tabii bir giyim tarzı, adam eşinin mini etek giymesine öfkelenen arkadaşına diyor ki, "Bizim hanım da mini etek giyiyor, sen ona başka gözle mi bakıyorsun". El cevap, "yoo". Ee, öyleyse!..

Televole filan değil bunlar; aile dizisi: Kanun çıkarmaya, höt"zöt etmeye hâcet yok artık. Dayayacaksın bunlara on"onbeş aile dizisi, bakınız nasıl çağdaşlaşıyorlar!..

Gazetelerde marjinal tecrübelerini sıradan şeyler gibi anlatan yeni kuşak gazeteci "kadın" yazarlara aldırış ettiğim yok; müşterisi okur, ayılır bayılır lâkin televizyon başka; "kapatırsın düğmesini kardeşim, kimsenin zorladığı yok ki seni" lâfları ekşidi çoktandır; herkes seyrediyor kardeşim, herkes seyrediyor.

Adam gibi televizyonculuğun son kalesi de "trend"i yakaladı nihayet. Geçenlerde haber saatinde Meksikalı bir manyağın, çocukların üstüne kamyon sürmesini ayan âşikâre gösterince bastım kalayı. Sululuk, ucuzluk, duygu sömürüsü nâmına diğer kanallarda ne varsa bunlarda aynısı mevcut. Mantık şu, "onu seyredeceğine beni seyret; aynı güzellikler bende de var!"

Halbuki sen eskiden güzeldin kardeşim; şimdi değilsin. Reklâm gelirleriyle belini doğrultmuş olabilirsin ama biz böyle olacağına ölmeni tercih ederdik. Bekâra karı boşamak kolay diyorsunuz değil mi? Öyle olsun, yakında televolenizi de görürüz bu gidişle.

Özgür ve Bilge dergisi "televizyonu kapat, yaşamana bak" kampanyası başlatmış; tutmaz ama fikir harika. Televizyonun fişini prizinden çekiyorsun vee...

TRT 3 Radyosu'nu dinler misiniz ara sıra?

Bir şey okurken veya yazarken müzik dinlemek beni yoruyor; özellikle Türk müziği, zira Türk müziği dinlerken beyin "belli ki âşinalıktan ötürü" nağmeleri zihnin arka planından takip ediyor ve dikkati en azından ikiye bölüyor. İşte o yüzden sessizliği dağıtmak ihtiyacı hissettiğimde TRT'nin Radyo 3'ünü açıyorum.

Pek kulak vermediğimden olsa gerek düne kadar dikkat etmemişim; bizim Radyo 3 her gün öğleden sonraları Batı müziğinin tarihine dair açıklamalı müzik eserleri yayınlıyor. Rönesans müziği, Barok müzik adlarıyla yapılan programlarda Batı müziğinin temel çalgılarını tanıyor, onlar için yazılmış bestelerin muhtelif yorumlarını dinliyor ve icracıların hayat hikâyesi hakkında "kısa da olsa" bilgi sahibi oluyoruz.

Ama bir türlü adam olamıyoruz!

Acaba Radyo 3'ün dinleyicileri benim gibi kulak asmadan "ses olsun kâfi" zihniyetiyle mi dinlemektedirler bu caanım programları; benim bildiğim Radyo 3, en azından 20 senedir yayın yapıyor ve herhalde klasik Batı müziğini sevdirmek ve onun hakkında bir kültür altyapısı oluşturmak gibi bir görevi yerine getiriyor. Peki, öyleyse necib toplumumuz niçin, iş gönlüne bırakılınca hermafrodit taverna şarkıcılarını, eti penseyle sıkılmışcasına tiz perdeden çığlık atarak höyküren (ve yumuşak ge sesini mutlaka sert ge ile telaffuz ederek, "biz doguluyuk agam" mesajı veren) türkücüleri ve bacak kadar çoluk"cocuğun henüz kemâle ermemiş çatlak sesini dinlemeyi tercih ediyor? Garip doğrusu!

Aynı hayreti ansiklopedi furyasında da yaşamıştım. Vaktiyle bazı gazeteler delirmiş gibi ansiklopedi dağıtıyorlardı. Akrabadan hangi eve gitsem "vitrin"in en mutenâ rafında altın yaldız çamuruna yatırılmış sıra sıra ansiklopedi ciltleri görüp, "ey Türk milleti nihayet 'aydınlanma' çağını yakaladın; bu ahali evlerine bedava maliyetle giren şu ansiklopedileri yalayıp yuttuğunda çağları, üzerinden uzun atlamacılar gibi sıçrayıp geçtiğimizin resmidir" diye için için keyif alıyordum. Lâkin o da ne; bizim millet bu ansiklopedi salgınını o kadar müthiş bir eskivle ıskaladı ki, Batı'nın onsekizinci yüzyılda idrak ettiği "aydınlanma" inkılâbına dair bütün ümitlerim tuzla buz oluverdi.

Okumuyoruz arkadaş, zorla mı?

En gayri ciddi, hatta yalapşap hazırlanmış bir ansiklopedi bile "kaldı ki çok ciddi ansiklopediler yayınlandı o günlerde" bir dünya görüşü etrafında eşyanın, kavramların ve hadiselerin yorumunu ihtiva etmesi bakımından zihin konforunu sarsıcı etkiler taşır. Lâmı cimi yok; okumadık; okusak, en yakın seçim sonuçlarından belli olurdu hiç değilse.

İşte öyle bir şey; Yirmi seneyi mütecaviz zamandan beri Radyo 3, Batı müziği hakkında "neredeyse akademik seviyede" yayın yapıyor; aynı tarzda eğitim veren konservatuvarların gayretlerini küçümsemeyelim; üstelik hatırlarsınız, bu memlekette 1976 yılına kadar Türk Müziği Konservatuvarı bile yoktu ve bütün ilk ve orta öğretim talebesi müzik derslerinde Batılı tarzda müzik eğitimi görürdü!

N'oldu onca gayret, nereye gitti? Çitini çubuğunu satıp vaktiyle radyoculuğa soyunanlar bile Radyo 3'ten daha çok "reyting" alıyor bu ülkede. Sabık devlet başkanlarımızdan birinin maestro kürsüsüne geçip, "işte çağdaş Türkiye bu arkadaşlar" diye duygulanması bile kâr etmedi. Onca emek, şöyle ucundan, küçücük bir Rönesans hamlesine, bir aydınlanma kıvılcımına bile medâr olmadı; bu vâdide dikilen fidanlar senesini görmeden sökülüp övendere haline getirildi.

Yine de pek üzüldüğüm söylenemez ama milli servet diye bir kavram var; milli servete, emeklere, gayretlere, heyecanlara yazık oldu; derdim o.

Hayır efendim, hiç de milletim nâmına utanç duyuyor, hacâlet hissine filan kapılıyor değilim; ne zaman ki Avusturya Devlet Radyosu, 3. postasından her gün öğleden sonra, Açıklamalı Tarihi Türk Müziği yayını yapar, Türk sazlarını tanıtır, haftada en az bir kere Rast Kâr"ı Nev'i çalar ve bunca gayret neticesinde Avusturyalılar feyz"yâb olub, "çok şükür işte şimdi çağdaşlaşmaya başladık" derlerse, o zaman mahcûb olurum işte.

Kültür münâsebetlerinde de "mütekabiliyet" esastır bana göre; aksi takdirde, "ben sana hayran, sen cama tırman" nev'inden bir durum hâsıl olur ki medenî anlamı yürekler acısıdır.

İşte böyle aziz dinleyiciler; farkında olmadan verdiğiniz vergilerin bir kısmının da Rönesans müziğini Türkiye'de tanıtmak ve sevdirmek için harcandığını bilmiş olunuz.

Kültür kültürdür!

Gizli işsizlerin müthiş tiyatrosu!

Eskiden "âsiyâb"ı devlet"in her hâl ü kârda işleyeceği ve şahıslarla kaim olmadığına dair kuvvetli bir inanç ve gelenek mevcuttu. İşin açıkçası borsa denilen kurum hayatiyet kazanıncaya kadar devletin değirmeni, her zaman istenen âhenkle dönmese de çalışıyor intibaını verebildi. Başbakanın bir kaburgasında çatlak, bir damarında pıhtılaşma tespit edilmesi üzerine borsanın paniğe kapılması, Türk ekonomisinin ne kadar eften"püften endekslere bağlı olduğunu bir kere daha hatırlatması açısından ibret verici. Borsamız Türk

ekonomisinin nabzını ölçen, ciddi ve sahih bir gösterge değil; psikolojik olmaktan da öte sinsi, hain ve kalleş içgüdülerle iktisadi hayatımızı etkiliyor. Tam bir spekülasyon ortamı ile karşı karşıyayız. Doların bütün dünya piyasalarında en fazla kazanç getirme oranı % 4,5 rakamını aşmazken Türk borsasında bu miktar on misline kadar fırlayabiliyor. Uluslararası dolar spekülatörleri için Türkiye, başbakan, yüksek sesle hapşırmadığı, merdiven inerken halıya takılmadığı veya siyasi buhran alâmeti görülmediği süre içinde dünyanın en kârlı pazarını teşkil ediyor; dolar Türkiye'ye şimşek hızıyla giriyor, istediği pozisyonu alıyor ve risk belirdiğinde, ardında harâbeler bırakarak olağanüstü bir süratle piyasadan çekiliveriyor.

Bu yapıyı biz tasarladık ve kolaylaştırdık; kabahat bizim, beynelmilel dolar spekülatörlerini suçlamanın mânâsı yok. Devletin ve ekonominin ihtiyaç duyduğu parayı bu derece savunmasız ve berbat bir usulle temin etmeye kalkıştığımız için suçluyuz. Bu garip "sıcak para celbi" politikası ile Türkiye'de değil yönetmek, fiilen egemenlik haklarını kullanmak bile dış finansman kaynaklarının insafına, daha doğrusu sıcak menfaatlerine bağlanmış durumda. Yeni nesiller IMF ve Dünya Bankası'nı neredeyse anayasal bir kurum zannedecek hale geldiler. En mânidar siyasi rüknü "bağımsızlık" sayılmak gereken Atatürkçülük ise, Savarona yatının mânevi şahsiyetini ihlâl eden bedhahlardan hesap sormayı çok mânidar bir eylem zannedenlerin dilinde garip bir romantizm şeklini aldı: Savarona yatı Atatürk'ün yadigârı ise, Türkiye'de iktisat yönetimi son halifenin Cumhuriyet'e devrettiği bir enkaz mıdır ki iktisadi egemenlik haklarımızı savunmak kimsenin aklına gelmemektedir?

Ekonominin dışa açılması ve rekabet gücü kazanmasıyla bu derece psikolojik faktörlerin zebûnu olmuş bir borsaya 65 milyonun gündelik ekmeğini endekslemek birbirinden farklı şeyler. Türk KOBİ'lerinin başına gelen müteselsil felâketler borsanın kılını kıpırdatmıyor; Türk tarımı ve hayvancılığının ölüm döşeğinde can çekişmesi borsa endekslerinde bir "in'ikas" husûle getirmiyor ama Başbakan'ın son derece mâsum ve anlaşılabilir bir rahatsızlık sebebiyle bir haftalığına hastaneye yatması karşısında borsa olağanüstü bir tepki gösteriyor. Bu mekanizma iktisadi açıdan sahih ve sâlih bir mekanizma değil; Türkiye'nin milli birikimini son derece meşru yollar aracılığı ile söğüşletmekten başka nasıl yorumlanır bu hâdise?

"Türkiye itibar kazandı; Türkiye'nin siyasi istikrarı dış yatırımcıların güvenini artırdı; iyiye gidiyoruz" yollu lâfların ne anlama geldiğini öğreniyoruz artık; aslında şu demek: "Dış yatırımcıların Türkiye borsasında yüksek kâr sağlaması için ortam çok müsait". Kısa vadede beher on dolara dört dolar faiz ödediğiniz bir parayla ekonomiyi nasıl yönetirsiniz; günü kurtarmaktan başka bu para nasıl üretken yatırımlara sermaye teşkil edebilir? Nitekim IMF ve Dünya Bankası kredilerinde arslan payının reel ekonomi yerine finans sektörüne aktarılması, bizimkilerin iktisadi basiretsizliğini değil mahkumiyetlerini gösteriyordu. Siyasetsiz kalmamızın iktisadi anlamı yukarıdaki tablodadır; gerçekten siyasetle halledilmesi gereken ağır problemler karşısında dilsiz kalan siyaset gücümüz, bu manzara karşısında "gizli işsiz" kadrosunda addedilmek mevkiindedir. Trajik bir durum bu: Türkiye'de siyaset, gerçek siyaset

araçlarıyla gerçek siyaset amaçları için sürdürülemez bir tabiat kazanmış durumda olduğu için 79 yaşındaki yorgun başbakanımızdan kırk küsur yaşlarındaki genç muhalefet önderlerine kadar bütün siyaset takımı aslında birer gizli işsizdir. "Mış gibi" yapmanın en az fark edildiği sektörün siyaset olması ne kadar acı; müthiş tiyatro!

Hatırlar mısınız; geçen senenin şubatında çıkarılan krizin sebebiyle sonuçları arasındaki ittiratsızlığın hesabı hâlâ açık duruyor. Siyaset yazmak işte bunun için lezzetsiz; siyasetle uğraşmak işte bunun için "sanal" bir meşguliyet olmaktan ileri gidemiyor. Gerçek güç reaktörlerinin hâlâ kekelemeden telaffuz edilemediği bir siyasi ortamda siyasetsiz kalmaklığımız işte bunun için sıradan görünüyor.

İlle de F klavye, ille de F klavye

Nereye gitseniz Q klavye ile karşılaşıyorsunuz; internet kahvelerinde Q, bürolarda, resmi dairelerde Q. Sahi, bu Q tutkusunun mantıklı bir izahını yapabilecek olan var mıdır?

Evvelâ hakkı teslim edelim, 1999 yılının 4 Nisan günü Milliyet'in pazar ilavesinde Sayın Orhan Tekelioğlu'nun kaleme aldığı, "Bir Klavyenin Ölümü" başlıklı yazı, bu yazının anafikrini de özetliyor:

Mesele "F klavye" meselesi. Mesele mühim; önemi, benim de aralarında bulunduğum bir yığın okur-yazar takımının F klavyeye alışmış olmasından kaynaklanmıyor; bu klavye, Türkçe'nin ses dizilişine en uygun sıralamayı ihtiva ediyor. Sesli harfler sol elin tasarrufu altında klavyenin sol kısmına yoğunlaştırılmış, sessizler ise sık kullanılış oranlarına göre muhtelif yerlere dağıtılmış. F klavye ile Türkçe bir ibare yazmak istediğinizde sol ve sağ yükü eşit miktarda paylaşarak düşüncenin kağıda geçmesi hız kazanıyor. İşte bu yüzdendir ki F klavye bugün "milli klavye" olmak değerini taşıyor; Türkçe gibi, Alsancak gibi, Hatay veya Kıbrıs gibi bir şey F klavye.

En üst köşesinde Q veya A harfi yer aldığı için bu isimlerle anılan frenk menşeli klavyeleri çocukluğumdan itibaren gördüm. 60'lı yıllarda çocukluk ve ilkgençlik demlerini geçirenler için daktilo eşi bulunmaz ve kolay ele geçmez bir eğlenceydi. Avukatlar, gazeteciler, muhasebeciler kullanırdı daha çok; bir de devlet memurları tabii. Bir daktilo makinasını sahipsiz yakalayıp dakikalarca harf araya araya ilk defa ismimi ne zaman yazdığımı hatırlamıyorum ama F ile tanıştığım gün dün gibi aklımda. Eniştemin muhasebe bürosuna henüz yeni satın alınmış gıcır gıcır, gri gövdeli bir "Facit" makinesiydi bu (hâlâ yaşıyor haberiniz olsun). Aa, öğle tatilinde makineyi kucağıma çekmemle şakır şukur yazmaya başlamam bir oldu. İşin sırrı harflerin diziliş mantığındaydı; bu bilgi yanlış olabilir ama benim bildiğim kadarıyla F klavye ile tertiplenmiş ilk daktiloyu üreten firma da Facit'tir.

Mahalli gazeteciliğe başladığımda matbaada birkaç makina mevcuttu ama ben hemen F olanını tercih ettim; o günden beri F'ciyim. Rahmetli Muhlis Abi, kırklı yıllardan beri

daktiloyla aşna-fişne olduğu için A'cı idi; Hermes Baby markalı ince makinasında yılların alışkanlığı ile şıkır şıkır günlük roman tefrikası döktürür, MC Hükümetlerine çatar ve sıkça da "fâhiş" lâfını kullanırdı. Gazetecilikteki ustam Ahmet Turan Gürel de A'cıydı ve evinde kullanılabilir halde üç-beş eski makina daha barındırdığını sonradan öğrenmiştim. Biz gençler ise -sormaya ne hâcet- alayımız birden F'ci idik.

Üç daktilom oldu, ikisi duruyor; üçü de F'dir. İlki Royal, ikincisini çabucak sattığım için markasını hatırlamıyorum ama sonuncusu, 956 model Chevrolet'lere benzettiğim bir Alaman harikasıdır; Erika. Uzatmayalım, 90'lı yılların başında ortalıkta bilgisayar lâfları dolaşmaya başladı. Bir Ankara seyahatinde Planlama'ya uğramıştım. Kulakları çınlasın Nabi Avcı da Planlamada çalışıyordu. Dedim ki, "daktilo niyetine kullanmak için elden düşme bir bilgisayar almaya niyetim var; ne alayım?"

-Kesinlikle Macintosh alacaksın dedi; çünkü F klavyeli başka bilgisayar yok; üstelik masaüstü yayıncılıkta ve yazarlar arasında en tercih edilen marka odur. Biraz pahalıdır ama...

İlk bilgisayarımı böyle aldım işte; onu bir şeker çuvalının içine koyup sırtlayarak eve getirdim. Belleği topu topu 1 MB tutarındaydı, bir Macintosh'tu ve kimselerde olmayan bir üstünlüğe sahipti: F klavyesi vardı. Facit firmasının açtığı çığırı bugün Türkiye'de sadece Apple firması sürdürüyor ve Türk müşterilerine F klavye konforu sunan tek firma olmak özelliğini koruyor.

Peki F klavye biz Türkler için bu derece konfor ve ergonomi sunduğuna göre niçin piyasada Q klavyeli bilgisayarlar çığ gibi artıyor? Niçin özellikle gençliğimiz sanki Allah'ın emriymiş gibi bilgisayar kullanmaya Q klavyeli aletlerle başlıyorlar? Bilgisayar satın almak istediğinizde niçin evvelâ size Q klavye veriyorlar?

Gerçi yeni sistemlerde F klavye seçeneği de yer alıyor; eğer ekstra para verip F klavye satın almamış iseniz, tuşların üstüne etiket yapıştırarak ihtiyaç giderebiliyorsunuz ama bu defa Türkçe karakter problemi ortaya çıkıyor; bu defa Türkçe karakter tanıtmak için bir yığın sistem düzeltmesi yapmak zorunda kalıyorsunuz. Niçin? Bilgisayar dünyasında temel dil İngilizce ama henüz milletçe İngilizce okuyup yazmaya başlamadık çok şükür; üstelik İngilizce bir metni F klavye ile yazmak hiç de zor değil. Gerçekten bu meseleyi enine boyuna düşününce Q klavye kullanmanın mantıklı bir izahını yapmak mümkün olmuyor. Nereye gitseniz Q ile karşılaşıyorsunuz; internet kahvelerinde Q, bürolarda, resmi dairelerde Q. Çocuğunun ısrarına dayanamayıp eve bilgisayar alan aile reisleri meselenin aslını bilmeden bir de Q klavye yüklenip getiriyorlar evlerine.

Sahi, bu Q tutkusunun mantıklı bir izahını yapabilecek olan var mıdır?

Orhan Tekelioğlu'nun cevabı üzerinde düşünmeye değer: "Bu sorunun cevabında bugünkü kültür dinamiklerimizi açıklayabilecek bazı anahtarlar gizli gibi görünüyor. İlk saptama şu

olabilir. Kültürümüz bir batılı öğe ile karşılaştığında, olduğu düşünülen muhafazakar yapısını kolaylıkla terk ediyor. Örneğin, kimse sokaklara dökülüp klavyemi isterim diye gösteri yapmıyor. Ama radyomu isterim diye arabalarına siyah kurdelaları hemen takabiliyorlar."

Aklınızda bulunsun: F klavyenin tarihi

Türkiye'nin F klavyeyi hangi tarihte ve nasıl tercih ettiğini merak ettim; kısa bir internet taramasından sonra birbirinden farklı iki rivayetle karşılaştım. İlk rivayet Yılmaz Karakoyunlu'dan:

"1956 yılıydı ve o sıralarda Ankara'da Ulus diye bir gazete çıkardı. Bu gazetede bir gün Türkiye F klavyeyi seçti diye bir başlık okudum. Gazetedeki bu haberin detayını merak ettiğim için gazeteye gittim ve yetkili insanlarla görüştüm. Amerika'dan gelen bir ekip daktilo kursları verecekti ve iki klavye çeşidi için teklif getirmişlerdi. Bunlardan bir tanesi F klavye, diğeri ise Q klavye idi. Türkiye ise F klavyeyi seçmişti. Bunun nedeni vardı; çünkü O zamanın Milli Eğitim Bakanının kullandığı daktilo F klavyeydi. Bunu bana Virjinya Üniversitesi metodoloji ve psikolojik kursu başkanı Dr. Richard söylemişti.(...) Aslında bu olay doğrudan doğruya kişisel egoizme karışmaktaydı. Bu anlattığım olay Türkiye'nin tercih kriterlerinin neler olduğunu göstermektedir."

İkinci ve bana daha mâkul görünen rivayeti ise, yazının girişinde zikrettiğim sayın Orhan Tekelioğlu'nun yazısında gördüm:

"Türkiye, tuş sıralamasında standart olarak kabul ettiği F - klavyeyi 1956 yılında seçmişti. Bu aslında daktilo kültürünün "yerelleştiğinin" açık bir kanıtıydı. Çünkü daha önceleri piyasada bulunan daktiloların çoğunluğu Fransız piyasası için üretilen A - klavye tuş düzenine (AZERTY) sahipti. Ama bu düzen Türkçede kullanılan sesli ve sessiz harflerin sıklığı ile uyumsuz olduğundan, Türkçe yazarken zorluk çıkarıyordu. O günlerde oluşturulan bir kurul Türkçeye çok daha uyumlu olan F - klavye düzenini benimsedi ve yıllardır da herkes buna alışmıştı. Peki ne oldu da, yine bir başka batı dili olan İngilizceyi temel alan Q - klavye de facto bir standart oldu?"

Alıntı:

Bu hikayenin en ironik tarafı, Türkçenin bugünkü halini tartışanların, İngilizcenin Türkçe sözcükleri etkilemesinden, giderek bazı sözcüklere el koymasından dertlenenlerin, klavyedeki bu garabeti hiç fark etmemeleri. Demek ki dil zabıtası olmanın bir diğer koşulu da "klavye miyobu" olmakmış.

(http://www.milliyet.com.tr/ekler/gazete_pazar/990404/haber/hab8.html)

Partiler değilse kim idare ediyor bu ülkeyi?

Bu defa diğer seçim arefelerine benzemeyen yeni bir durumla karşı karşıyayız; Recai Güllapdan hariç, hemen herkes kendi partisini kurmak için kolları sıvamış bulunuyor. Bunca akîl adam daha şimdiden elliye yaklaşan parti kalabalığı içinden tek başına sıyrılamayacağını pekâlâ bildiğine göre bu parti kurma heyecanını hangi sebebe hamledeceğiz? Öyle anlaşılıyor ki şimdilik tarihi belli olmayan seçimden önce çok sıkı seçim koalisyonu pazarlıklarına şahit olacağız. Seçim koalisyonları, parçalanmış siyasi yelpazeyi iri parçalar halinde bütünlemek açısından faydalı görünebilirse de, bir nevi seçmen simsarlığı anlamını taşıdığı için samimiyetten uzak gibi geliyor bana.

Seçime kadar işbirliği mâkul bir fikirse aynı beraberliğin seçimden sonra da organik bir bütünleşmeye dönüşmesini beklemeli değil miyiz? Bu durumda seçim koalisyonları, yüksek barajı aşmak için bir nevi hülle anlamını taşıdığı için siyaset krizinin çözümüne katkı sağlamıyor; üstelik partilerin kendi seçmenlerini cepte keklik sayarak ortaklık pazarlığına girişecek olması da bunalımı yoğunlaştırıyor. Birileri artık anlamalı; parti kıtlığından değil, parti amblemlerinin arkasında gerçek mânâda siyasi parti bulunmadığı için seçim sonuçlarından istikrar çıkmıyor.

Yeni ve küçük partiler, kağıt üstünde istikbâl vaad etmiyor; peki kıdemli ve nispeten büyük partiler ne ölçüde "siyasi parti" ve muhtemel bir erken seçimde, seçmene ne ölçüde bir istikbâl vizyonu sunabilecek; asıl mesele burada. İktidardakiler yıpranıyor, bu neticeyi anlamak mümkün; peki muhalefettekilerin kemik ve kas erimesine uğramasını nasıl yorumlayacağız? Hatırlar mısınız 1999 seçimlerinin galipleri, bir şeyler yaptıkları için değil, tam aksine bir şey yapmadıkları için ödüllendirilmişlerdi. Sular çekilirken yerinde sabit kalan bir kaya parçasının yükseliyormuş görüntüsü vermesine benzeyen bir durumdu bu. Bu anlamsız duruş gösterisinin aslında ne kadar kof bir atâletten ibaret olduğunu geçen üç yıl süresince gördük. Peki bu durumdan bir ders çıkardığımız söylenebilir mi? Öyle anlaşılıyor ki seçmen değişinceye kadar siyasi partiler değişmemekte ısrarcı olacaklar zira kıpırdamaya kalkışan derhal "cezalı ebe" muamelesine tabi kalıyor.

"Boşa koy dolmuyor, doluya koy almıyor" labirentinden nasıl kurtuluruz; bana sanki yeni kurulanlar da dahil hiçbir parti, Türkiye'yi gerçekten yönetmeye kararlı görüntüsü vermekten itina ile kaçınıyormuş gibi geliyor; seçmende gerçekten Türkiye'yi yöneteceği ve değiştireceği yolunda bir tesir uyandıran bir partinin, şu atomize siyasi yelpaze içinden bile tek başına çoğunluk sağlayarak çıkması mümkündür. Bence siyasi partiler, yönetmeyi değil, sistemle flört etmeyi daha tercihe şâyân buluyorlar ve bu samimiyetsizlik, seçmenler nezdinden burun düşürecek derecede kolaylıkla teşhis edildiğinden sandık istikrara kapı aralamıyor. Sistem, yönetmeye değil ama kendisiyle âşıkdaşlık etmeye teşne partileri küçücük iktidar rüşvetleriyle hareketsiz bırakarak siyasetsizliği kıvamlandırıyor. Yeni parti kurmak heyecanlarını şu sıralar

köpürtüp duran, olsa olsa bu gibi küçük rüşvetler pastasından bir dilim talep etmekten ibaret değil midir?

"Partiler yönetmiyorsa kim yönetiyor bu ülkeyi?" suali, muamma çengelindedir; anketlerde en güvenilir kurumlar sıralamasında siyaset sınıfının nal toplaması, bence bu sualin derûnundadır ve bu suali, "Türkiye'de gerçek anlamda kim siyaset yapıyor?" şeklinde de tanzim etmek mümkündür.

Seçim ne zaman olursa olsun, ben, reyimi, en azından bu suale dürüst ve cesur bir cevap verecek heyete saklıyorum.

Tesettür ve çerçeve

"Tesettür defilesi" ilk telaffuzda kavram olarak yanlış görünmüyor; hanımların tesettür tarzı giyimi, bir konfeksiyon ürünü olduğuna göre bunların tanıtımı ve pazar şanslarının artırılması yolundaki gayretler de tabii görülebilir; üstelik tesettür giyiminin defile yoluyla basın gündemine getirilmesinde, tesettürün tabiileşmesi ve sıradanlaşması gibi bir tesir ummak da mümkün.

Buraya kadar mâkul muhakeme yürüttük ve tesettürün nevi şahsına mahsus anlamını bile bile gözardı ettik.

Tesettürün kapsamı, sadece kadınların saçlarını, kollarını ve ayak bileklerine kadar bütün bedenini örten bir moda tasarımından daha farklı bir şey; tesettür, hanımların dikkat çekmeksizin, celbedici ilgi ve cinsi mesaj vermeksizin "ziynetlerini gizlemeleri" anlamında tebellür ediyor; yani bir hanım, bile isteye ve tamamen irâdi olarak fıtri ziynetlerini yabancı bakışlardan esirgemek maksadıyla kendini kalabalık içinde görünmez kılıyor. İşte bu fikir modern tüketim kalıplarına ve kadına toplum içinde biçilen yeni role tamamen aykırı, hatta "protest" gibi görüntü vermesi muhtemel bir davranış biçimidir. Şüphesiz tesettürün bir asgari şekil şartı var ama her şekli ibadette (veya takvâ davranışında) olduğu gibi şekil şartının vâsıl olması gereken bir anlam da mevcut.

Dürüst konuşmak gerekirse bir hanımın tesettürün şekli şartlarına riayet ettiği halde mânâsına muhalif davrandığı örnekleri hatırlayabiliriz; tesettürlü ama sıradan bir hanım giyiminden daha fazla dikkat celbedici örneklerden bahsediyorum. Bu gibi tasarruf biçimlerinde tesettürün kapattığı veya açıkta bıraktığı alanlarla tesettürün gâyesi birbirinden kopuyor.

Peki, tesettürlü bir hanımın en az diğer hemcinsleri kadar şık olmaya hakkı yok mu? Meraklı ve ısrarlı bakışlardan, fıkıhta tabir edildiği haliyle "ikinci bakış"tan korunmanın yolu, tesettürde salaş, kaba ve zarafetten uzak çizgiler tercih etmek midir? Bu ince bir sual ve bu suali her hanımın kendine yöneltmesi gerekiyor aslında; zannımca her hanım, sokağa çıkarken

"ikinci bakış"ı talep edip etmediğini bilir ve yine zannımca bir hanım ikinci bakışı davet etmeksizin şık giyinmenin "ince ayarı"nın da farkındadır.

Bu çerçevede tesettür defilesi yapmak ve üstelik bu "gösteri"de, o güne kadar tesettürlü giyimi aklından bile geçirmemiş cazip mankenlere tesettür kıyafetleri giydirerek arka planda basının ve kamuoyunun dikkatini çekmek hesabında, tesettür fikrinin esasına muhalif düşen bir nükte görünüyor, zira bu defilelerde tesettür, örtmek için değil, "çerçevelemek" için kullanılıyor; güzelliği çerçevelemek. Ve çerçevelenmiş güzellikler daima müteakip bakışları davet etmekten başka hangi amaca yönelmiş olabilir ki?

Bır portre:

Erkan mumcu ve sıyasette ıdealızm meselesı

Türkiye'de ideal için siyaset yapmak neredeyse imkânsızlaştırılmış halde; sadece siyasetin idealleştirilmesine müsaade eden bir yapılanmayla karşı karşıyayız. Siyaseti isim isim yakından takib edebilme imkânım yok ama buna rağmen Erkan Mumcu "devrâna muhalif" düşen beyan ve çıkışları ile hep dikkatimi çekti ve açık söylemek gerekirse Erkan Mumcu'ya karşı sempati duydum. Genel başkanını doğrudan hedef alan son konuşmasında bir nokta dikkatimi çekti; bu çıkışta siyasetin alfabesine daha ilk harfinde ters düşen âşikâr bir hatâ vardı ve değil Mumcu, herhangi bir partinin kasaba delegesi bile bu çıkıştaki açık taktik yanlışa düşmezdi. Nitekim haber duyulduğunda bazı arkadaşlar, "danışıklı dövüş olmalı, hiç makul görünmüyor" yorumunda bulundular. Ardından hepimizin şahit olduğu "olağan" gelişmeler yaşandı ve Erkan Mumcu'nun partisindeki görev yeri değiştirildi ve kendi camiasında birdenbire yalnız adam oluverdi.

Gönlüm, samimiyet ve idealizmin, doğrucu Davutluğun siyasette yenilgiye uğramamasını, hep zafer kazanmasını diliyor. Erkan Mumcu'da, Türk toplumunun aradığı yeni siyaset adamı tipinden çok çizgi var çünkü. Onun hikayesi bir bakıma siyasette idealizmin yaşayıp yaşayamayacağı hakkındaki ümitlerimizin de test edilmesi anlamına gelecek.

Aklinizda bulunsun

İslâmiyat dergisi 1998 yılı başlarında, Prof. Dr. Mehmet S. Hatiboğlu editörlüğünde bir araya gelen bir grup akademisyen ilahiyatçının teşebbüsüyle yayın hayatına başladı ve o tarihten bu yana her yıl dört sayı neşrederek dört cildi tamamladı. İslâmiyat, akademik formatta yayınlanan bir dergi. Dergide, başta ilahiyat olmak üzere toplum, din ve siyaset ilişkileri hakkında birbirinden değerli ve itina ile hazırlanmış makaleler yer alıyor. Türkiye'nin gündemine paralel olarak İslâmiyat belli bir konu etrafında hazırlanmış yazılardan oluşan dosyalara da yer veriyor: Bu güne kadar Şeriat, İslam ve Demokrasi, Tasavvuf, Osmanlı, Kadın, Din İstismarı, İsa (As)'nin Anısına, Diyanet, Örtünme, Türkiye'de Din Söylemleri, Dünyevileşme başlığı altında çok ciddi dosyalar yayınlandı. Beşinci yılın ilk sayısı ise "Din

ve Şiddet" dosyası. Derginin ele aldığı konulara yaklaşımını büyük oranda paylaşmakla birlikte akademik hayatımızda artık gitgide büyüyen bir problem haline gelen "yazı dili" konusunda itirazlarım var. İslâmiyat adını taşıyan bir dergide, kaba tabirle "sol dil" tercih edilmesini yadırgıyorum. Elbette dile yaklaşım yazardan yazara değişen ve sadece yazarı bağlayan bir keyfiyet ama bazı yazarların dil konusuna sanki sırf bir iletişim meselesiymiş gibi baktığını görmek ve bu "sol dil"i tercih edenlerin dergide ağırlık kazanması beni üzüyor.

İsteyenler derginin bütün sayılarını temin edebilirler; Tlf: 0312 433 24 65 / derginin web sitesi: www.islamiyatdergisi.com, e"posta adresi: islamiyat@hotmail.com

Alinti:

"Afrika'da olduğu gibi Portekizlilerin başlangıçtaki saldırganlıkları belli ölçüde dinsel inançlarından kaynaklanıyordu. Ticari bakımdan mümkün olsa bile, Müslümanlarla barış içinde ticarete girişmek onlar için dinsel olarak kabul edilemez bir şeydi. Reconquista'nın (İber yarımadasını Müslümanlar'dan geri almak için sürdürülen mücadele) hoşgörüsüzlük ruhu, İberya yarımadası'ndan Hint okyanusuna taşmıştı."

David Arnold, Coğrafi Keşifler Tarihi, Yöneliş y., İst., 2000, s.53

2002

29 Haziran

Siyaset takımının teknik analizi yapılacak olursa... Zaman Gazetesi

24 Haziran

Kanaat terörü Zaman Gazetesi

24 Haziran

Sevincin tadını öğreniyoruz Aksiyon Dergisi

23 Haziran

Bi daha, bi daha!.. Zaman Gazetesi

22 Haziran

Ruhu kanatlandırmak ara sıra Zaman Gazetesi

17 Haziran

"Vatan, millet, Sakarya" ve millilik meselesi! Aksiyon Dergisi

17 Haziran

'Arkadaki enişteyi gerin!' Zaman Gazetesi

15 Haziran

Zihnî travma Zaman Gazetesi

12 Haziran

[SERBEST VURUŞ] - Ey okuyucu, okuyucu Zaman Gazetesi

10 Haziran

Sıra sıra siniler hasta olan iniler Zaman Gazetesi

10 Haziran

Cami avlusu: Türk aydınının durakladığı yer! Aksiyon Dergisi

08 Haziran

AB'ye girmeyelim; komşu olalım! Zaman Gazetesi

04 Haziran

Rüştü'ye geri pas vermek! Zaman Gazetesi

03 Haziran

Çok partili monarşi devrinin seçilmiş kralları Aksiyon Dergisi

03 Haziran

Siyasetin siyasetsizliği siyasetsizliğin siyaseti Zaman Gazetesi

01 Haziran

Beyanat verilecek; ver! Zaman Gazetesi

Beyanat verilecek; ver!

Ne kadar da alışkınız, "üst düzey bir askeri yetkili" mahreçli açıklamalara; geçenlerde bir yeni kavramla daha tanıştık; "ordu adına açıklama yapmaya yetkili bir general". Daha önce, "adının açıklanmasını istemeyen bir ordu mensubu" gibi sıfatlar daha revaçtaydı.

Tamam, gazeteciler için haber haberdir, açıklama da açıklama; haber değeri varsa sayfada şöyle veya böyle yer bulur (bizde nedense hep "sürmanşet olur, o

başka!). Üstelik sıkça tekrarlandığı gibi, "askerler de bu memleketin evlâdıdır"; onların da memleket meseleleri hakkında görüş belirtmelerinden daha tabii ne olabilir? Ne var ki, örtülü veya alenî şekilde cihet"i askeriyenin memleket gündemi hakkında fikir beyan etmesi sıklaşmaya başladı. Üstelik bu görüşler Muhtarlar Derneği'nin veya Ticaret Odaları'ndan herhangi birinin açıkladığı beyanlardan farklı bir yaptırım gücü taşıyor. Bu görüşler kolay kolay eleştirilemediği gibi, gerek basın, gerek hükümet tarafından, "vallahi çok doğru..., gereği yapılmalı..., yerinde bir çıkış..., askerin sert çıkışı..." mealinde övgü cümleleriyle destek buluyor.

Nitekim cihet"i askeriyenin "Hess modeli"ne dair verdiği son beyanat hakkındaki mütalaalar aynen şöyle: DSP sözcüsü, "Askerin teklifi bizim görüşümüzü destekliyor", ANAP sözcüsü, "Askerin teklifi ortak sağduyunun görüşü. Farklı düşünen siviller ders almalı", MHP sözcüsü, "Askerimizin temennisidir", Sabah gazetesinin sözcüsü, "Böylesine önemli fakat kolay bir kararı sivil siyaset keşke askerlerin yardımına gerek kalmadan verebilseydi ama ne yapalım ki asker de bizim askerimiz", SP sözcüsü, "TSK'nın bazı siyasi partilerden çok daha demokrasi ve AB'den yana olduğunun bir ifadesidir. İleri bir adımdır", Meclis Başkanı da askeri kesime dayandırılan idam yerine afsız müebbed hapis cezası formülünü desteklediğini açıkladı.

İyi de arkadaşlar, madem cihet"i askeriyenin teklifi bu kadar güzel ve mâkul, sizin varlık sebebiniz, sebeb"i hikmetiniz nedir diye sormayacak mıyız? Kapalı kapılar ardında sızlanmak, "her adımda engellerle karşılaşıyoruz, rejim mâlum" diye yakınmak sizi kurtarır mı?

Görüşleri isabetli, tatbiki hayati derecede gerekli olabilir; hatta sivil menşeli "seçilmişler"den daha aktif ve verimli bir "think tank" endüstrisine yaslanıyor olması da mümkündür fakat şahsi kanaatime göre cihet"i askeriyenin hükümetin ve sivil inisiyatifsizliğin sebebiyet verdiği siyasetsizlik boşluğunu doldurmak maksadıyla bu derece sık ve âşikâr bir üslupla siyaset üretmesi nihai tahlilde ordunun kâr hanesine yazılmaz. Ortaya çıkan görüntü demokrasi gelenekleri açısından hiç de şık değildir. Türkiye'yi yakın takibe alan bir yabancı gözlemci, nihai karar merciinin kim olduğu kriterini göz önünde tutarak Türkiye'de militer bir yönetim üslûbunun egemen olduğunu söyleyecek olursa, "hayır, yanlış ve maksatlı düşünüyorsunuz" diyebilecek durumda mıyız? Kabul etmek zorundayız ki demokratik teamüllerin saygı gördüğü bir vasatta askerlerin bu sıklık ve etki derecesiyle konuşmalarına rastlanmaz. Askerlerin de bu durumdan rahatsızlık duydukları anlaşılıyor ve gerekçe olarak sivil güçlerin üzerlerine düşen görevi lâyıkıyla yerine getiremediğinden, dolayısı ile cumhuriyeti ve devleti kollayıp koruma misyonundan vazife çıkararak müdahil olduklarını ileri sürüyorlar; özetle ordunun, sivil siyaset unsurlarına karşı güvensizlik izharı söz konusu.

Üslup ve usûlü tartışalım derken daha esas meseleye gelmedik bile; bunca patırtı, MHP genel başkanının "hangi hikmete mebnî bulunduğunu bir türlü anlayamadığımız bir tercihle" Çin Seddi kıyılarından seslendirdiği ve bazı basın organlarında haklı olarak "Osmaniye şartları" diye mizah konusu yapılan meşhur beyanatıyla başladı. Hükümetin kritik dengeler üzerinde güç bela varlığını idame ettirmesinden kaynaklanan ve tamamen iç politikaya, hatta muhtemel erken seçimlere yönelmiş bir lüzumsuz güç gösterisiydi bu. Apo da dahil olmak üzere kimsede ciddi bir etki uyandırdığına ihtimal verilmeyen bu beyan, sığ siyasetimizin bulanık sularını karıştırmaya yetti de arttı. Apo'nun derdest edilerek Türkiye'ye uçurulduğu gün, sokakta gazete satan çocuklar bile biliyordu ki bu adamın idamı muhal ihtimaldir ve "paket"in teslim alınması ile Türkiye, yeni ve mahiyetini tam bilmediğimiz siyasi angajmanlar içine girmiştir. Hal böyleyken Çin ü Maçin'den yükselen bu haydarâne edânın gerçek sonuçlardan ziyade siyasi bir manevra olduğunu fark etmeyen kalmış mıdır?

Ciddi siyasete, vakarlı siyasete ihtiyacımız var; ciddiyet somurtup oturmak ve kameralara hep ekşi bir yüz ifadesiyle bakmak değil. Bir noktada Türkiye'de militer yönetimin hâkim bulunduğu yolundaki intibalara siyaset erbâbının bile isteyerek sebebiyet vermesi dramatik bir vâkıadır.

...

Ezcümle, siyasete bu derece müdahil görünmek, bir noktadan sonra orduyu siyasi başarısızlıkların veya tercihlerin muhatabı haline getirebilir.

Siyasetin siyasetsizliği siyasetsizliğin siyaseti

Askerin siyaset üretmesinden şekvâ ediyoruz zira bu noktada temel endişemiz, siyasetle bu kadar yakından ilgilenmenin neticede her ordunun temel vasfı olmak gereken "muhariplik" ruhunu zedelemesidir. Vaktiyle "asker iki sene kışlada vakit geçiriyor, onun yerine altyapı yatırımlarında istihdam edilse, ağaç dikse fena mı olur" yollu fikirler ileri sürülünce devrin genelkurmay başkanı son derece haklı olarak "muharebe ruhunun zedeleneceği" itirazıyla tartışmayı başlamadan sona erdirmişti.

Ne yazık ki askerleri siyaset üretmelerinden dolayı tenkid ederken arkamızı sağlam duvara veremiyoruz; siyasetin partiler vasıtasıyla yürütülen aksâmı evlere şenlik. İktidarın en büyük ortağı DSP'den başlayalım; bu partide iki kişinin gerçek mânâda siyaset üretme yetkisine sahip olduğunu artık bilmeyen kalmadı: Başbakan ve eşi Rahşan Ecevit. Başbakan şu anda ağır hasta ve zannıma göre "yakın çevresi" tarafından ona revâ görülen muamele "hasta hakları"nın ağır biçimde ihlâlidir. Sayın Ecevit hukuken mâlul ama bir türlü emekli olmak saadetine erişemiyor; eriştirilmiyor. Son basın toplantısında Başbakan'ı acıyarak seyrettim ve "bir hasta en azından ızdırabını çekmeğe ve onu dışarıya izhar etme hakkına sahip olsa gerektir" diye düşündüm. Zihni faaliyetlerinin normal işlemesi başbakanlık gibi çok ağır bir

mesuliyeti ve görevi yerine getirmesine yetmiyor; gördük ve ibretle titredik. Rahşan Hanım, son derece anlaşılır bir ihtimâmla eşinin sağlığı ile ilgilenirken politikaya yeterli zamanı ayıramıyor (hoş; zaman ayırdığı demleri de gördük!). Bu durumda ülkenin en büyük partisi fiilen siyaset üretemiyor demektir. DSP'de siyasi görgü itibariyle Ecevitler'i aratmayacak siyasetçi sayısı az değil ama bu potansiyel fiiliyata aksetmiyor; aksedemez zira DSP türü partilerde "kalite ve kabiliyet ibrazı" siyasi ölüm anlamına gelir; bunu onlar da biliyor ve tabiatın hükmünü icra etmesini itaatkâr bir suskunlukla beklerken bazı günler Oran'dan gelen direktif doğrultusunda arslan gibi kükreyerek tenkidlere cevap vermeye kalkışıyorlar. Gülünç.

Peki Ecevitler'den sonra bu partinin Türk siyasi hayatında hangi boşluğu dolduracağını bilen var mı? Hükümetin ikinci büyük ortağının ne kadar siyaset üretebildiği, Çin gezisinde verilen tuhaf beyanatla bir kere daha ölçüldü; artık neredeyse davulla zurnayla geleceğini haber veren seçimlerde, eski mevzilerini kaybetmemek için ümitsizce direnen bu parti, geleceğini, üç yıllık hükümet icraatına değil de seçim arifesi atraksiyonlarına başladığını hissettirdi. O kadar ki, Çin gezisi esnasında garip gerekçelerle savunulan görüşler, tam da o saatlerde toplanan Milli Güvenlik Kurulu toplantısında neredeyse tam aksi yönde kararlarla tekzibe uğradı. "Ben o toplantıda yoktum" bahanesinin ne kadar inandırıcı olduğunu zaman gösterecek ama hükümet ortaklarının muhalefet ağzıyla konuşup, "filanca yapılmalı, falanca ise yapılmamalı" tarzında sızlanıp durması, bırakınız siyasi değer taşımak, işitende ciddiyet tesiri bile uyandırmıyor.

Hükümetin küçük ortağı ise "denize düşen AB'ye sarılır" misâlince bütün geleceğini muhayyel bir AB ortaklığına bağlamış durumda; bunca siyasetsizliğin içinde doğrusu AB taraftarlığı hakikaten siyasetmiş gibi görünüyor. Ne var ki gerçek siyaset, Türkiye'nin geleceğini "olmazsa olmaz" şartıyla AB üyeliğine başlamak yerine Türkiye'yi AB standartlarında üretim yapan, aynı standartlarda siyasi hukuk geliştiren ve hürriyetleri yaşanılır kılan uygulamalarda aranmalıydı; siyaset bunun neresinde? Böyle bir ahvalde hükümetin siyaset direksiyonunu Cumhurbaşkanı ile MGK'nın inisiyatifine fiilen terk etmiş haldeyiz. Cumhurbaşkanı'nın seçmeni yok; MGK ise karar ağırlığı itibariyle seçilmişlerden değil tayinle gelmiş kamu görevlilerinden teşekkül ediyor. Neticede bir "ülke politikası" mevcut ama karar mekanizmalarında milli iradenin payı giderek azalıyor. Bu durumda bir erken seçimin gerçekte neyi değiştireceği konusunda, siyaseti bizzat üretenler de dahil olmak üzere doyurucu bir cevap verebilecek durumda değiller. Kaldı ki, Türkiye'de siyasetin çatısını değil ama yapısını kökünden değiştirebilecek Siyasi Partiler ve Seçim Kanunları hakkında ne bir ses ne bir nefes duyulmakta! Acaba mevcut siyasi yapının böyle sürüp gitmesi, sandığımız aksine şâyân"ı tercih bir başka politika mıdır? "Böyle gecenin hayr umulur mu seherinden" diye yakınmıştı şair ve şair hâlâ haklı!

Çok partili monarşi devrinin seçilmiş kralları

İstikrar kavramını lüzumsuz bir sıklıkta tekrarlamanın, kendi dışında kalanlara yönelik âşikâr bir hakaret anlamı taşıdığını bilmeleri gerekmez mi? Tek kişinin varlığına, sağlığına ve performansına bağlı bulunduğu rejimlerin tek adı vardır: Monarşi

Herşey bir yana, "ben olmazsam kriz çıkar" yaklaşımı, hangi dereceye kadar ciddiye alınabilir bir anlayıştır? Vaktiyle biz bu düşünce sakatlığına, "bölük yazıcısı sendromu" adını vermiştik. Bölük yazıcısı sendromu şu: Askerlik hizmetini bölük yazıcısı olarak tamamlayan erlerde, terhislerinin son günlerine doğru endişeyle karışık bir kasıntı belirir, "ben terhis olunca bu yazıhanenin işleri yüzüstü kalır, yerime gelenin işleri toparlaması için altı ay gerekir" diye kantinde acemi erlere hava atmaya başlarlar. Ne var ki hiçbir bölükte veya devlet dairesinde terhis veya emeklilikten ötürü işlerin aksadığı vaki değildir; en fazla birkaç günlük bir aksamayı müteakip her iş rayına girer.

Bizim siyaset sınıfında, özellikle lider takımında "bölük yazıcısı sendromu" artık alâmet olmaktan çıkıp kemikleşmiş bir vâkıa halini aldı. Adını da istikrar koydular; halbuki istikrar kavramını lüzumsuz bir sıklıkta tekrarlamanın, kendi dışında kalanlara yönelik âşikâr bir hakaret anlamı taşıdığını bilmeleri gerekmez mi? Tek kişinin varlığına, sağlığına ve performansına bağlı bulunduğu rejimlerin tek adı vardır: Monarşi. Monarşi ise Türkiye'de 1922 yılından beri tarihe gömüldü ve bir daha geri gelmemesi için son derece sert ve varlığını hâlâ anayasa teminatı ile koruyan kanunlar çıkarıldı.

Şimdi kısaca Monarşi'nin, yani tek kişiye dayalı hanedan yönetiminin ilgasından sonra Türk siyasi hayatında iz bırakmış liderlerin siyasi kariyer sürelerine sırayla bakalım:
" Mustafa Kemal Atatürk, 1920 yılından başlayarak 18 sene Türkiye'yi yönetti ve görevi başında öldü.
" İsmet İnönü, Atatürk devrindeki uzun başbakanlık yılları bir yana, 1938'den 1950'ye kadar tek parti şefi ve cumhurbaşkanı sıfatıyla ülkeyi yönetti. 1950'den sonra on yıl muhalefette kaldıktan sonra koalisyon hükümetlerinde yeniden başbakan oldu. 1973'teki meşhur kongrede yerini Bülent Ecevit'e terketmek zorunda kaldığında takriben 90 yaşındaydı. Nereden bakılırsa bakılsın siyasi hayatı 50 sene sürdü.
"Celâl Bayar on yıl cumhurbaşkanı olarak görev yapmadan önce tek parti yönetiminde başbakan, bakan ve milletvekili olarak görev yaptı. Onun siyasi ömrü de 35 seneyi aşıyor.
"Adnan Menderes idam edildiğinde başbakandı; ondan önce tek parti döneminde birkaç dönem milletvekili olarak siyasi hayatın içinde bulundu.
"Süleyman Demirel'in yıldızı 27 Mayıs Darbesi'nden sonra parladı. Cumhurbaşkanlığından ayrıldığında geride en az otuz senelik bir siyasi kariyer bıraktı; hâlâ siyasetin içinde ve aktif.
"Bülent Ecevit'in parlamento hayatı DP zamanında başladı; darbeden sonraki koalisyon hükümetinde çalışma bakanlığı yaptı. 1973'te İsmet Paşa'yı devirerek CHP liderliğine geçti. Hâlâ başbakan. Siyasi kariyeri, 45 seneyi buluyor.
"Necmeddin Erbakan 70'li yılların başında siyasete atıldı; siyasi kariyeri otuz seneyi geçiyor ve gözü hâlâ aktif siyasette.
"Alparslan Türkeş, ihtilalcilik dönemini siyasetten saymasak bile otuz yılı aşkın siyasi hayatında hep parti lideri

olarak aktif siyasetin içinde kaldı ve ölümüyle siyasi hayatı sona erdi.
"Turgut Özal da kariyeri ölümüyle sona eren siyasetçilerden; aktif siyasi hayatı on sene sürdü; vefatında cumhurbaşkanıydı ve siyaset dünyasının santrfor mevkiinde bulunuyordu.

İkinci derecede etkili isimleri de ilave ederek listeyi uzatabiliriz ama sonuç değişmeyecektir; istikrar ve siyasi tecrübe kavramlarının kötüye kullanılmasıyla Türkiye'de siyaset, jübilesi ancak ölümle yapılan bir meslek haline geldi. Cumhuriyet tarihinde parti lideri iken, "bana bu kadarı yetişir" diyerek kendi iradesiyle siyasetten uzaklaşan tek isim Erdal İnönü'dür. Erdal İnönü'nün çekilme kararını, siyasi açıdan değilse bile insâni özellikler bakımından çok parlak ve faziletli bir davranış sayabiliriz.

Şimdi meselenin felsefi tarafına eğilelim; hayata tutunmak, yaşama içgüdüsünü yüksek tutmak arzusu eleştirilemez; kezâ bir meslekte başarılı olmak için azimkâr davranmak da övülmesi gereken niteliklerdendir. Fakat kamu işlerinde veya siyasette hep ayakta kalmak için çabalamanın da sınırları var; devlet memurları belirli bir yaşa geldiklerinde emekliye ayrılıyorlar ve emekli olanlar ömürlerinin kalan kısmını güzel ve verimli geçirmek için kendilerince daha küçük hedeflere yönelen ama insâni projeler geliştiriyorlar. Siyasetin de emekliliğe konu teşkil edebilecek bir sektör olduğunu kabullenmek ülkemizde henüz itibar görmüyor. Bu noktada "ben olmazsam bölük yazıhanesinde işler yürümez" zanneden kişileri şöyle tenkid etmek mümkün:
" Bu insanlar çalışmayı ve faal halde bulunmayı yücelttikleri için değil, statülerini ve statülerinden doğan konforu kaybetmemek için didiniyorlar.
" Kendilerini aşırı derece önemsiyor, seviyor ve varlıklarının ülke için son derece gerekli olduğunu düşünüyorlar.
" Etrafındaki insanlara aslında güvenmiyorlar; onlar arasında kendileri kadar başarı gösterebilecek kişilerin çıkabileceğine inanmıyorlar; böyle birinin varlığını hissettiklerinde savunma içgüdülerini harekete geçirerek o kişinin siyasi hayatını sekteye uğratıyorlar. Bu insanlara ancak ikinci derece görevler için güveniyor ve onlar sayesinde ayakta duruyorlar.
" Hayata ve dünyaya aşırı derecede bağlı oldukları tahmininden hareketle ölüm fikriyle bir türlü barışamadıkları, ölümden sonraki hayatı yeterince düşünmedikleri de söylenebilir.
" Memleket sevgilerinin derecesi ölçülemez ama bu sevginin zaman zaman kendi şahsiyetleri ile örtüşen bir ihtiras haline dönüştüğü de görülüyor; bu durumda kendilerini mi yoksa ülkeyi mi daha çok sevdiklerini tahmin etmek mümkün değil.
" Kanaatkârlık, mahviyetkârlık, başkalarının hakkına saygı gösterme, alçakgönüllülük gibi insanı sevimli kılan niteliklerden uzak bir görüntü çiziyorlar. Bütün bu emareler bana, siyasette gereğinden fazla kalan zevâtın dini düşünceyi yeterince özümsemediklerini hatırlatıyor; galiba bu insanlar sadece siyasi bir menfaate hizmet ettiği süre zarfında dindar davranmayı tercih ediyorlar. Bütün dinler insana dünyanın geçici, hayatın fani ve dünyevi başarıların küçük olduğunu hatırlatır; bizimkilere neyi hatırlatıyor dersiniz?

ALINTI:

"Yoldaşlar, diye haykırdı, umarım ki biz domuzların salt bencillik ve çıkarcılık ruhuyla bunu yaptığını sanmıyorsunuzdur. Çoğumuz süt içmeyi, elma yemeyi sevmeyiz. Bendeniz de bundan hoşlanmam. Gayemiz, biz domuzların sağlığını korumaktır. Biz domuzlar fikir işçisiyiz. Çiftliğin idaresi ve

örgütlenmesi bize bağlı. Gece ve gündüz, biz sizin refahınız için çabalıyor ve sizi gözetiyoruz. Sizin hatırınız için sütleri içiyor, elmaları yiyoruz. Biz domuzlar görevimizi layıkıyla yerine getiremezsek ne olur biliyor musunuz? Jonas geri gelir. Evet, emin olun Jonas geri gelir."
George Orwell, Hayvan Çiftliği, Çev: Sedat Demir, Şule y., İst., 2000, s. 33

AKLINIZDA BULUNSUN

<B>GÖRMEK DEĞİL, GÖRÜLMEK İÇİN</B>
Özellikle gündüz vakti şehirlerarası karayollarında seyrederken kısa far yakmak konusunda birbirinden farklı uygulamaların hâlâ sürüp gidiyor olması şaşırtıcı. Geçenlerde yolum Ankara'nın batısına düştü; yollarda "farlarınızı yakınız" ikazlarını görünce "demek ki benim bildiğim doğruymuş" diye düşünmekten kendimi alamadım zira yıllardan beri kısa farlar açık olduğu halde yol alırken, karşıdan gelen arabaların selektör yapmalarından bıkıp usanmıştım. Trafik polisleri sadece cezalandırıcı değil eğitici hizmet de vermeliler; açık farla yola çıkma uygulaması eğer isabetli bir tedbir ise bütün Türkiye'de uygulanmalı, değilse yasaklanmalı. Kaldı ki ne kadar faydalı olduğu son derece açık.

Belki güleceksiniz ama öyle sanıyorum ki sürücülerin mühim bir kısmı farları açtığı takdirde akünün boşalacağı endişesiyle değil gündüzleri, akşam vakitlerinde bile kendisini görünür hale getirmiyor ve galiba "yolu gayet iyi görüyorum, farlara ne gerek var" diye düşünüyorlar. Halbuki far yakmak daha iyi görüş için değil, aracı görünür kılmak için alınmış bir tedbir. Avrupa'da üretilen bazı otomobil modellerinin kontakt anahtarı çevrildiğinde kendiliğinden farları da yakan bir düzenekle donatıldığından artık haberdar olmamız gerek.

Farlarınızı açmayı unutmayın olur mu? Daha iyi görmek için değil, farkedilmek için!

SÖZ:
"Âbideye lâyık olanların âbideye ihtiyaçları yoktur"
Hazlitt

Rüştü'ye geri pas vermek!

Aynı hareketi Rüştü maç içinde bir kere daha yaptı; kendisine yollanan geri pası sert, düzgün ama yerden bir vuruşla Brezilya'ya bir hücum pası olarak ikram etti. Ne var ki maçın son üç dakikasına kadar Rüştü maçın yıldızıydı; yine inanılmaz bir kurtarış yaptığı pozisyonun hemen sonrasında içimden, "Keşke Rüştü'nün IQ'su 25"30 puan daha fazla olsaydı" diye geçirdim.

Temennimde ne kadar haklı olduğumu Rüştü, 87. dakikada kendisine uzatılan geri pası yine rakibe nişanlayarak gösterdi. Bâ'de harab'ül Basra!". Alpay yapılabilecek olanı yaptı ama çaresizdi. Penaltı haklı, Brezilya ballıydı!

Maçı böyle verdik! Rüştü, maçın kader adamıydı; bilmem kaç yıllık kalecilik kariyerinde geri pasları kestirmeden taca atmak veya topa yükseklik kazandırırak uzaklara göndermek tekniğini öğrenememiş olması bize pahalıya mal oldu.

İyi oynamadık ama arslanlar gibi mücadele ettik; didiştik, adamların taban kaldırdığı toplara kafamızı uzattık. Brezilya'ya yenilmek onursuz bir sonuç değil; kaybedilen puana değil ama çocukların emeğine yanarım.

Şenol Güneş yine günündeydi; bizim takımdaki sahada topa basabilen ve ayağında top tutup iyi yerlere gönderebilen yegâne adamı, Yıldıray'ı kenara alırken saçmalığın zirvelerinde gezindi. Takımı sahaya yaymakta beceriksizdi. Tam doksan dakika boyunca defans kanatlarımız koridor gibiydi. Arka arkaya üç pası, ancak kendi defansımızın derinliğine doğru yapabildik ve topu kaptığımızda topsuz oyunun gereklerini yerine getiremedik. Kezâ Şenol Güneş'in, serbest vuruşları paslaşarak kullanma taktiği bizlere ekran başında saç baş yoldurdu. Maç boyunca istediği gibi tek top alamayan ve istemeden de olsa takımı on kişi bırakan Hakan Şükür'ü, son yirmi dakikada kenara almak ise aklına bile gelmedi.

Şenol Güneş'e güven duymam için artık hiçbir gerekçe yok; Bence takımdaki oyuncular, soyunma odasında kendilerine göre taktik yapsalar Şenol Güneş'i aratmazlar.

Kim bilir belki de öyle oluyordur zaten!

Maçın Koreli hakemi Brezilya'ya hayrandı ve maç boyunca Brezilya'yı aynı hayranlıkla seyredip durdu; böyle üçüncü sınıf bir hakemin finallerde düdük öttürmesi çok garip. Sarı ve kırmızı kart kullanmakta adeta istekliydi ama sadece Türkiye'ye karşı. Maçtan sonra Rivaldo ile forma değiştirdiğini duysam şaşırmam.

Brezilya'ya gelince, bu futbolla final oynamaları için daha kaç Koreli hakem gerekecek acaba?

AB'ye girmeyelim; komşu olalım!

İki asırlık Batılılaşma tarihimizin yeni bir kavşak noktasındayız ve "hakikat anı" gelip çattı; dün yapılması gereken zirvenin sonuçlarından henüz haberdar değilim; bu satırların yazıldığı esnada esen havaya bakılırsa biz çoktan milletçe tercihimizi yapmış ve Avrupa Birliği'ne girmeye azmetmişiz gibi bir intiba yayılıyor. Galiba zirve, bu intibanın devlet politikası haline gelmesi için bir kararlılık gösterisi olacak.

İçimizdeki AB taraftarları yine gri propaganda usulleriyle kamuoyunun zihnini yıkama kampanyasına giriştiler: Ha bire, "AB'ye gireceğiz, dertler bitecek, yardımlar gelecek ve kemâl derecesinde demokratik bir idareye kavuşacağız" şeklinde beklentiler şırınga ediliyor. Bu lâfları ("söylemleri" değil, lâfları) duydukça iki asırlık Batılılaşma tarihimizi boşa yaşadığımız hissine kapılıyorum; ne bir tecrübe birikimi, ne de kıssadan hisse çıkarmak cehdi. Dün, "garb medeniyetini gülüyle dikeniyle isticnâs etmekte" buluyorduk devâyı, bugün ise "AB'ye duhûl" her derdimizin çâresi gibi takdim ediliyor.

Başından beri bu meselede itirazlarını ve gerekçelerini lâyıkınca duyuramamış bir gürûhun mensubu olarak, sırf kayıtlara geçsin düşüncesiyle itiraz ve gerekçelerimi dikkatlerinize bir kere daha sunmak istiyorum:

1" Avrupa Birliği, Batılı ruh ve kültürün kendi cemaati için teşkil ettiği bir kaynaşma projesidir. Bu projeye Türkiye'nin de katılması Türkiye için zül, AB üyeleri için tenezzül meselesidir.

2" Türkiye Batılılaşmakta olan bir ülkedir; "Batılı" bir ülke değildir ve asla olmayacaktır; sebebi, kanunlarımızda ifade edilmese de Türkiye'nin bir İslâm memleketi olmasıdır. İslâm, Batılı ruh ve kültürle aynı pota içinde erimeyi reddeder.

3" Her şeye rağmen AB, tenezzül ederek Türkiye'yi bünyesine katarsa ve devletin derinliklerindeki AB aleyhtarı çekirdek kadro rıza gösterip Türkiye AB'ye girerse bu, Türkiye'nin evcilleştirilmesi, tarihi misyonundan vazgeçmesi, tabii duruşunu terk etmesi anlamına gelecektir.

4" Türkiye'nin iktisadi, sosyal ve siyasi problemlerini, maliyetsiz görünen bir tercihle AB üzerinden halle çalışması, milli vicdanı yaralar. Artık fark etmeliyiz ki Türkiye, "ne kadar ciddi olduğu Batılılar tarafından pek de anlaşılmayan yarım ağız gayretiyle" AB'ye girmek arzusunu göstermekle, kendini herhangi bir devletin sosyal güvenlik şemsiyesi altına girerek mesleksizliğini, beceriksizliğini ve işsizliğini gizlemeye çalışan bir "iflâhsız" görüntüsü çizmektedir. İflâhsızlar muhataplarından saygı görmezler; nasihat ve tahkirden başka!

5" Türkiye'nin potansiyel enerjisini bütün kemâliyle harekete geçirerek ekonomide, hukukta, siyasette, temel haklarda ve sosyal hayatta AB standartlarını kendi kuvveleriyle yakalaması pekâlâ mümkün olduğu halde bu yönde gayret sarf etmeksizin AB kapılarını aşındırmak, neticede "bizi ancak AB adam eder" anlamına geldiği için haysiyet kırıcı bir anlam taşımaktadır.

6" Türkiye, AB ile iki devlet arasında eşitliğe dayanan münasebetler kurabilir, işbirliği yapabilir, anlaşmalar imzalayabilir ancak AB'ye girmekte asla istekli davranmamalıdır, zira AB'ye giriş arzusu izhar etmek, bizi AB karşısında mâdun ve ricacı mevkiinde bırakıyor.

7" "AB'ye girmeyelim hatta girip girmemeyi tartışmayalım bile" demek, zımnen Türkiye'nin İslâm âlemiyle veya Türklük dünyasıyla AB benzeri bir koalisyon kurması teklifi anlamına gelmez (keşke mümkün olabilseydi). Reelpolitik bize "İslâm âlemi" kadar "Türklük dünyası"nın da bir "zehî hayâl"i muhâl", bir "fiction", bir imkânsız ihtimâller hesabı olduğunu gösteriyor. Türkiye'nin bu noktada izleyeceği politika, Cumhuriyet'in kuruluş felsefesine uygun olarak "bağımsızlık" fikrini bütün kemâliyle kuvveden fiile geçirmektir.

8" AB'ye girmeyi, iç problemleri Avrupa'ya ihâle etmek fikriyle destekleyenler kadar, AB'ye muhalefeti dünyadan koparak otokrat, keyfi ve yarı militer bir idare üslûbu tutturmak şekliyle

anlayanlarla hiçbir müştereğimiz yoktur. Türkiye kendi kuvveleriyle dünyaya açılmalı, şimdiki zamanın suallerine adam gibi cevap vermek anlamında çağdaşlığı yakalamalı, Batı dünyasının geliştirdiği üretim ve hukuk seviyesini kendi insanları için baştan çıkarıcı bir lüks unsuru gibi görmemelidir.

9" "AB'ye girmezsek Batılılar veya dış dünya bizi dışlar" mantığı gözbağcılıktır. Çalışkan, onurlu, verimli, aklî ve medenî toplumlara "beğenmeseler bile" herkes saygı duyar; Türk toplumunun kendi kuvveleriyle bu hedeflere ulaşamayacağını düşünmek en hafif tabirle millete saygısızlıktır.

10" İdamın kaldırılmasını günün en mühim meselesiymiş

gibi takdim etmek, hedef gizlemek anlamına gelir ve kayıkçı dövüşünün vesilesinden ibarettir. İdam fiilen kalkmıştır, yarın hukuken de mülgâ haline getirilir ama bu, meselâ Türk hukuk sisteminin niçin tutarlı bir infaz felsefesine sahip olmadığı sualine cevap teşkil etmez.

11" "AB'ye girmeliyiz" hakiki anlamda bir siyaset değildir; yukarda izah edildiği şekliyle "girmeyelim" fikrinde direnenlerin de siyaset ürettiği söylenemez. Türkiye'nin "kırk satırla kırk katır"dan daha zengin alternatifli politikalar da üretebilmesi gerekir.

12" Ve en'netice, AB'ye girmek, Atatürk'ün "istiklâl"i tamme" düstûruna muhalefet etmektir; ne var ki Türk iktisâdiyatını yabancı finans çevrelerinin insaf ve inisiyatifine terk edenlerden bu hassasiyeti anlamalarını beklemek beyhûdedir.

Cami avlusu: Türk aydınının durakladığı yer!

Türk aydını câminin harimini tanımaz; onun ilgisi en fazla cami avlusundaki şadırvanda şakırdayan suyun sesinde, bilek kalınlığında döğme demirden yapılmış pencere şebekelerinin metânetinde ve mâbedin panorama içinde teşkil ettiği siluette kalır.

Kişi, inancından ötürü sorgulanamaz ama kişinin inanç kompozisyonu, onun anlaşılması için çok gerekli ipuçları taşıyabilir: Yargılamak değil, anlamak için! Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Bursa'da zaman" isimli şiiri şu iki mısra ile başlar:

 "Bursa'da eski bir cami avlusu / Küçük şadırvanda şakırdayan su."

 Bu iki mısradan hareketle hüküm vermek ilk bakışta yanlış görünüyor; ne var ki, Tanpınar'ın şair ve yazar sıfatıyla kaleme aldığı külliyatından hâsıl olan intiba bu hükmü destekler mâhiyettedir. Tanpınar, modernleşme devrinin ediplerine hâkim olan bir tedirginliğin verdiği hâletle câminin sadece avlusuna kadar intikal edebilmiş ama "harim"ine girmeye birşeyler engel olmuştur. Türk aydını câminin harimini tanımaz; onun ilgisi en fazla cami avlusundaki şadırvanda şakırdayan suyun sesinde, bilek kalınlığında döğme demirden yapılmış pencere şebekelerinin metânetinde ve mâbedin panorama içinde teşkil ettiği siluette kalır. Aynen Ali Rıza Bey'in bir fotoğraf hassasiyeti ve orientalist dikkatiyle yaptığı tablolardaki "yarımlık" hissine tıpatıp uyan bir tedirginliktir bu.

Ali Rıza Bey tablolarında, Osmanlı gündelik hayatını türbe, cami avlusu, bedesten veya bir konağın başodasından müteşekkil bir dekor önünde, resme sadece hareket unsuru kazandırmak için resmedilmiş şarklı tiplere poz verdirerek aksettirmekle iktifâ eder. XIX. yüzyılda Batılıların, daha sonraları turistlerin dikkat ve "aferin"ini celbedebilecek temalardır bunlar. Uzaktan bakılınca "yerli, otantik, milli ve hatta dini" imiş gibi görünür ama bu tablolar, kadriyaj, odak noktası, ışık tercihi, dekor seçimi ve resmin aksettirmesi gereken ruh itibariyle yerli ve dini mahiyet taşımaktan ziyade batı mukallitliğini geçip evrensel kaliteye erişemez.

Meselâ Goya'nın eserlerinde sıkça resmedilen "vecd" enstantanelerine bizim resmimizde tesâdüf olunmaz. Mâbedin içi, harikulâde tezyinata, kubbelerle ve sütunlarla zenginleşmiş iç hacime, dar ve ölçülü pencerelerden akseden zayıf ışığın yarattığı renk kombinasyonları ve gölge derinliklerini rabtedebilmek için bir temâ teşkil etmekten öteye, bizzat kendisi bir anafikir olarak kıymete lâyık bulunmaz.

Her eser, sahibinin bakış açısını fâş eder; bizim sanatkâr ve aydının bakışı bir türlü içerden dışarıya doğru yönelmez. Kendi hakikatine, kurumlarına, inancına ve insanına batılıların öğrettiği kadriyajla bakmaktan kurtulamaz. Sonra günün birinde içi ürpermeyle sarsılır ve duruşunun ne kadar "dışarılıklı" olduğunu farkeder; yaklaşmaya, temas etmeye, anlamaya çalışır; iyiniyetli gayretler çoğu kere cami avlusuna, şadırvana, eski hayatımıza dair görünür unsurların güzelliğine yönelerek görünürden görünmeyen mânâ ve medlûle doğru sızmaya çabalar lâkin "yarım kalmak" onun kaderi gibidir. Irsiyetinden gelen ve hücrelerinde esasen mevcut bulunan değerleri gönlü ve rûhuyla değil, aklıyla irdeler; onlara kendi rasyonalite dünyasında asıl yeri tutan batılı unsurlar yanında sakil ve kerih durmayacak raflar tanzim etmeye koyulur; onlarla musalaha akdetmeğe uğraşır, izaha çabalar. Aslında başkalarına değil kendine izah etme, başkalarında değil kendi düşünce dünyasında yerli ve dini unsurlara meşruiyet kazandırma dâvâsındadır. İlk okuyuş ve görüşte "bizden" intibaı uyanabilir insanda fakat yarımdır; trajik derecede yarım!

Hatırlayın; bazı cenaze merasimleri vardır hani: Tabut camie getirilir, musalla taşına konulur. Dostlarına karşı son vazifelerini yapmak isteyen bazı insanlar, vakit namazı için caminin harimine girmek yerine avluyu çevreleyen şebekeli duvarların hemen kenarında beklerler. İçlerinden bir kısmı cenaze namazına katılıp saf tutmaya cesaret ederken diğer kısmı kenarda bekleşip durur. Tabut, omuzlar üzerinde cami avlusundan çıkarılırken bu insanlar, içlerindeki tedirginliği yatıştırmak, arkadaşının hâtırasına karşı en azından bir jest, bir "şey" yapabilmek için tabutu alkışlamaya başlarlar. İşte bu alkıştır ki derûnunda tam bir iç yarılması, eksiksiz bir trajedinin bütün unsurlarını taşır; ne, oralara gelmemezlik edecek kadar kadar kayıtsız ve cesur, ne de cami harimine girebilecek kadar iç bütünlük sahibidir. Türk aydınının "yarımlığını", son alkış kadar dramatize eden pek az örnek gösterilebilir ve nihai planda onu evrensel kaliteye vâsıl olamadan yarı yolda bırakan sebep onun yarım kalmışlığıdır.

ALINTI:

"Sonunda bu tartışmalar, Mill'ci çoğulculuğun Poppercı biçiminin bilim pratiğiyle uyuşmayıp, bildiğimiz bilimi bozduğunu gösterdi. Bilimde akıl evrensel olmaz; akıldışı tümüyle dışlanamaz. Bilimin

bu özelliği anarşist bilgi kuramını gerektirir. Bilimin kutsal olmadığının anlaşılması, bilimle efsane arasındaki kavga, iki tarafın da bu kavgayı kazanmasıyla sonuçlandı, üstelik anarşizmi de güçlendirdi."

Paul K. Feyerabend, Yönteme Hayır, Ara Yay.,İstanbul, 1989, s. 185

BİR KİTAP, BİR SAZ:
NEYİN SIRRI HÂLÂ HASRET

Beşir Ayvazoğlu, yazarlık kariyenin en parlak günlerini yaşıyor ve birbirinden nâdide eserler vererek zamana pençelerini geçiriyor. Yahya Kemal Beyatlı'nın hayatını romanlaştıran "Bozgunda Fetih Rüyası"ndan sonra bu defa "Neyin Sırrı Hâlâ Hasret" ismini taşıyan monografisi ile okuyucusunun karşısına çıkan Ayvazoğlu, şimdiki kuşakların bile asla anlayamayacağı medeni şifreleri binbir emek, titizlik ve çalışma heyecanı ile çözüp düzgün, akıcı, anlaşılır ve sade bir Türkçe ile geçmişle yarın arasına kelimelerden köprü kurarak "anlam" alanına getiriyor.

"Neyin Sırrı Hâlâ Hasret", bir "ney"kitabı. Musikimizin ve Mevlevi geleneğinin en mühim sazı olan ney, yapısının basitliğine ve tabiiliğine rağmen icrâsında zorluklar ve hatta sırlar gizleyen bir âlet. Kitapta sırrın nasıl çözülebileceği değil, sırrın ne olduğu anlatılıyor; neyle ilgili şiirler, yazılar, fotoğraflar ve hatıralar refakatinde birbirinden ney meşk ederek an'aneyi devam ettiren neyzenlerin silsilesi de naklediliyor.

Neyin Sırrı Hâlâ Hasret, Kubbealtı Neşriyatı tarafından yayınlandı; başta yazarına, daha sonra bu güzel esere emeği geçen her kişi ve kuruma kültürümüz nâmına şükran borçluyuz. Yıldızlar, ateş böceği sanılmaktan korkmazlar." Tagore

Sıra sıra siniler hasta olan iniler

Bülent Ecevit'in hikâyesi gitgide kontrolden çıkan bir drama dönüşüyor; siyasi olanla insani olanı ayırd edebilmesi için gerekli zihni birikime sahip olduğunu zannederdim oysa. 12 Eylül'den sonra Ecevit çok yumuşak bir insan portresi çizdi hep; uzlaşmacıydı, kültürlüydü ve yılların zihninde biriktirdiği tecrübeyi damıtarak siyasette gerginlik yerine sükûnet ve anlayışı öne çıkaran bir çizgi takib ediyordu ki

biz buna "kemâl" diyoruz. Son zamanlarda sıkça "hiçbir göreve isteğimle gelmedim; gitmesini de bilirim" diyordu, etkileniyorduk. Ne var ki son günlerde ne söylediğini, neler düşündüğünü bilmiyoruz; eski tâbirle "ihtilâttan men" bir durum yaşıyor. Dün bir arkadaş sohbet esnasında, "belki de emr"i Hak vâki oldu; saklıyorlar gibime geldi" dedi. Üzüldüm, gerçekten üzüldüm. Vakti gelince gitmesini bilmek bir erdemdir şüphesiz ama bizatihi gidilecek zaman geldiğinde bu kararı uygulamak daha büyük bir erdem olmalı.

Hayır, işin siyasi tarafı beni hiç ilgilendirmiyor; bu hükümet yıkılsın da yerine seçim hükümeti kurulsun derdinde değilim; bu tamamen insânî bir mesele. Bülent Ecevit doktor raporuyla mâlul ama bir türlü emekli olamıyor; bu haliyle başbakanlık yapmasına ve yapıyormuş gibi gösterilmesine de itiraz etmiyorum; Türkiye'nin başbakansız ve hükümetsiz de yönetilebileceğini çoktan öğrendik. Ben Sayın Ecevit'in "gidiyorum; hastayım, yılların yorgunluğu var üzerimde, tedavi olacağım, dinleneceğim, derdimle baş başa kalmak, sıradan

hastalar gibi canım acıdığında inlemek, sızlanmak, dalıp gitmek ve bana bakanlara hafif tertip nazlanmak benim de hakkım; en insâni hakkımı kullanmak için gidiyorum, herkese teşekkür ediyorum" diyebilme fırsatını bulamayışına üzülüyorum.

Son kerteye kadar direnmek, lâfın gelişi kan kusup kızılcık şerbeti içtim demek için ciddi bir gerekçe bile yok ortada. Devlet varsa (ki bana göre gereğinden fazla var) işler yarıda kalmaz. Bu direniş ne için, kimin için ve bunca acıyı gizlemek ne uğruna?

Değer mi?

Başbakan, Türk basın tarihinin hiçbir zaman kimselere açmadığı bir iyiniyet ve anlayış kredisini kullanarak Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararlarında ismini en üste yazdırmaya devam ediyor. İki gün önce genç bir solcu yazarın yarım ağız itirafını okudum: Hindistan gezisi esnasında da hayli hastalık âlâmetlerini görmüş, elinde kalem olmadığı halde bir kitap kapağını imzalamaya kalkışınca yazarın yüreği burkulmuş; gördüklerini açıkça yazamamış gazetesine. Ne kadar insanca, ne kadar anlayışlı bir tavır. Keşke basın mensuplarımız, her zaman her insânî zaafa aynı insafla yaklaşmış olmayı becerebilseydi. Aynı hastalık, başbakanlığı esnasında Demirel'in, Erbakan'ın veya Özal'ın başına gelmiş olsaydı Türk basını aynı insanî hassasiyeti gösterir miydi; şüpheliyim.

Türk siyasi hayatında istifa müessesesi üzerine konuşalım şimdi; insanî icapları bir tarafa bırakalım, siyasi sebeple koltuğunu bırakıp giden kimi hatırlıyorsunuz Erdal İnönü'den başka; anayasayı ihlâl edecek bir fiili duruma gelmedikçe bizimkilerin lügatinde istifa kavramı yer almıyor. "Başaramadım, sıkıldım, yoruldum, emekliliğin tadını çıkaracağım, bana güvenenleri daha fazla üzmek hakkını kendimde görmüyorum" deyip de "kemâl"i izzet" ile çekilen kim var? İstifa kavramını unutmuş aktörlerin rol aldığı bir demokrasi, çok kısa zamanda despotik yönetimleri özlettiren buhranların tehlikeli sularına sürüklenebilir.

Demokrasi tanrı"kralların rejimi değildir; demokrasi bir rejim olmaktan evvel bir kültür muhitidir. Kurallar asgari nezaketi teşkil ederler ama demokrasiyi asıl besleyen kaynak asgari nezaketin daha fazlasını gösterebilmektir. Kanunlardan değil, nezaketten, incelikten, mahviyetkârlıktan ve Titan rolü oynamamaktan bahsediyorum. Hep liderleri eleştiriyoruz ama bizim en sıradan milletvekilimiz bile ilk seçildiği dönemin ilk ayında neredeyse insiyaki bir refleksle yeniden seçilme derdine düşüyor.

Başta siyaset adamıyla, basın mensupları ve baskı gruplarıyla Türk siyasetinin "insânî boyutları yeniden hatırlamaya ihtiyacı var; siyasette fazilet ibrâz edilemiyorsa, fazilet siyâsetin daima üstünde kalabilmelidir. Fedâkarlık tek başına erdem değildir, her fedâkarlığın ara sıra "değer mi" sualiyle bir erdem sorgulamasına tabi tutulması da erdemdir.

Bence değmez!

[SERBEST VURUŞ] - Ey okuyucu, okuyucu

Farkındayım, bu sayfada bu "Serbest Vuruş" köşesini okuyanlar, bizim alışageldiğimiz okuyucudan değişik; hatta başka yerlerde yayınlanan yazıları takip eden "has okuyucu" kitlesi bile bu sayfadaki futbol yazılarını okuyunca farklı bir insan haline geliyor; bence bu tabii bir şey. Dünya görüşü itibariyle birleşenler futbol konusunda muaraza edebilirler; bu tatlı ve gülümsemeyle karşılanması gereken bir fraksiyon farkıdır. Futbol yazarları genellikle (bal gibi takım tuttukları halde) inandırıcılık açısından tarafsız görünmeyi tercih ederler, halbuki benim son derece soğukkanlı bir Galatasaray taraftarı olduğumu okuyucular bilir, hatta GS'li olmayanlar hafif tertip kızarlar da.

Nitekim 4 Haziran'da bu sütunlarda yayınlanan "Rüştü'ye geri pas vermek" başlıklı yazım, sayıca çok olmasa da keyfimi kaçıracak ölçüde okuyucu tepkisi celbetmiş bulunuyor: Bazı okuyucular benim antrenman seyredip seyretmediğimi, futbol tabirlerini ne hakla kullandığımı, bir akademisyen ve eğitimci olarak hangi hakla böyle yazılar yazdığımı sorguladılar. Bir okuyucum tâ Amerikalardan Şenol Güneş'i savunan uzun bir mektup yolladı, bir başkası, "keşke Rüştü'nün IQ'su 25"30 puan daha fazla olsaydı" dediğim için benim Rüştü ile birlikte IQ testine tabi tutulmam teklifinde bulundu; "penaltı haklıydı" görüşüm de şimdilik DGM kapsamına girmeyen bir ihanet suçu olarak tescil edildi ve ne yazık ki kimse çıkıp, "futbol yorumu bu kadar olur; aşkolsun! bre" demedi. Ben de kusuru kendimde aramaya karar vererek mezkûr yazıyı yeniden okudum ve evvelemirde kalecimiz Rüştü'nün IQ'su hakkında yaptığım yorumun yakışıksız olduğuna karar verdim; kendisinden özür diliyorum. Ne var ki penaltı meselesinde haklıydım çünkü faul teşebbüsü ceza sahası dışında başlamış da olsa, içeriye kadar aktifliğini korumuştu ama Şenol Güneş'e haksızlık ettiğim fikrinde değilim. Bir okuyucumun ileri sürdüğü gibi kendisinin üniversite mezunu ve "yerli" olması, onun başarısında veya başarısızlığında tayin edici faktör sayılamaz. Mucize gerçekleşip ikinci tura çıksak bile Sayın Güneş'e güvensizliğim değişmeyecek.

Bana göre federasyon, sırf inat yüzünden elemelerden hemen sonra teknik direktör değiştirmemekle altın kıymetinde bir fırsat heba etti. Geçmiş olsun!

Okuyucu, bizim gazete futbol uzmanlarının Kore'de olmalarını fırsat"ı ganimet bilerek şu köşecikte futbol yorumları döktürmemize kızıyor ama genel mânâda bir müteahhit, milletvekili seçildiğinde karşısında ceket iliklemeyi ihmâl etmiyor. Okuyucu belki de, bu fırsattan istifade ederek biz amatör futbol yazarlarının spor sayfasının köşe minderine kurulmayı hayâl ettiğimizi de bilmiyor. Hazır gazetenin ağır topları Kore'de iken... Olamaz mı? Belki de gazete, eski isimler yerine gelecek finallere Nedim Hazar'ı, Ahmet Selim'i, beni, Nuriye Akman'ı ve Mustafa Armağan'ı gönderir, harika olur; sizler de "dünyanın çivisi çıktı" diye sinirden kendinizi yer durursunuz!

Haydi canım, rahat olun biraz; futbolun eğlenceli tarafları da var görmüyor musunuz?

Yine de genel yayın yönetmenimiz gelecek finaller için yukardaki teklifi ciddiyetle düşünmelidir; etkilemek için söylemiyorum ama tiraj rekorları bile kırabiliriz hani!

Zihnî travma

Bu işin tadı artık iyice kaçmaya başladı; bizimkilerin Çin'i 3"0 yenmesi garip tepkilerin ortaya çıkmasına sebep oldu ve bu tepkilerin karakteri büyük ölçüde bizi tarif eden nitelikler taşıyor. Meselâ dünkü Milliyet'te Melih Aşık'ın köşesinde yayınlanan bir kısa notu aynen aktarıyorum: Televizyon muhabiri Diyarbakır'daki muhabire bağlanıp soruyor; "Orada da sevinildi mi?" "Evet evet sevinildi" diye yanıt veriyor muhabir, "Diyarbakır'da maçı izleyenler en büyük Türkiye diye bağırdı..."

Milli Takım'ın milli birlik ve beraberliğe bu katkısı bütün yurtta ayrı bir ferahlık yaratıyor. Taha Akyol ise yazısına şu paragrafla başladı: "Dünkü futbol zaferimiz, bütün illerimizde olduğu gibi Diyarbakır'da, Van'da bölgenin öteki illerinde de büyük sevinçle kutlandı."

Ne olmasını bekliyorduk ki?

Diğer taraftan Tuncay Özkan, "Duanın gücü, namazın kerameti ve milli takım" başlığıyla, muhtevasını pekâlâ tahmin edebileceğiniz iddiaları seslendiren bir yazıyla kaosa katkıda bulunuyor; yazının ara başlıklarından birisi aynen şöyle: "Tarikat hastalığı futbolda." Memleket sanki kabaca ikiye ayrılmış gibi: Şenol Güneş'i ne pahasına olsun sevenler ve destekleyenlerle, ne pahasına olsun köstekleyenler ve nefret edenler! Soğukkanlı bir bakışla gerçeği yakalamak için gri bölgeleri taramak kimsenin işine gelmiyor. Kaosa futbolcular da yardım ediyorlar; maçtan sonra sahada kenetlenerek "Kıskananlar çatlasın" diye gösteri yapmışlar ve basına beyanat vermemek için ortak karar almışlar. Şenol Güneş'e "Bu sizin kararınız mı?" diye sorulunca, "Bu tamamen futbolcuların aldığı bir karar" demiş ve ilave etmiş: "Biz sınıfı geçtik; kalanlar daha iyi çalışsın."

Kıskananlar çatlasınmış! Realiteyi bütün kuntluğu ile görmek yerine illüzyon âleminde yaşamayı tercih edenlerin değerlendirmesini dikkatinize sunuyorum. Milli Takım'ın galibiyetini kim kıskanır? Eminim ki İmralı'daki hücresinde Apo bile biz gol attıkça hop oturup hop kalkmıştır. Anlayalım artık, Apo'nun bile şu dâr"ı dünyada tutacağı bir başka takım, gönül koyacağı bir başka ülke yok. E peki, şu galibiyeti vesile ederek milleti vatanseverlik gösterisine davet etmenin mânâsı nedir, "zihnî travma"dan başka?

Brezilya maçından sonra "Şenol Güneş'e güvenmiyorum" diye yazdığım için özellikle Trabzon dolaylarından öfke"sitem karışımı tepkiler alıyorum. Bazı gazetelerde Güneş'in kravat deseni, elbise modeli bahane edilerek şahsiyetine hakarete varan suçlamalar yöneltilmiş de, ben niçin en azından "yerli" olduğu için teknik direktörümüze hakaret edenlerle aynı kampta yer alıyormuşum? Yukarıda belirtmeye çalıştım; bu işin tadı kaçtı ve fark edebildiğim her alâmet bana milletçe bir "zihnî travma" içinde bunaldığımızı gösteriyor.

Borsa'nın galibiyet haberi üzerine yükselmeye başlaması bile sevindirmiyor insanı çünkü düşüşü ne kadar irreel sebeplere yaslanıyorsa, yükselişi de aynı ölçüde ekonomi dışı faktörlere bağlı.

Futboldan soğudum dersem yalan olmaz; gazetecinin kimi, "Diyarbakırlılar sevindi" diye haber yaparken bir başkası takım içinde "tarikat zombileri" bulmak derdinde, futbolcusu "kıskananlar çatlasın" diye vehim kumkuması içinde, teknik adamı sıradan bir takıma karşı almamız gereken en tabii sonucu aldığımız için kendisini ibrâ olunmuş hissederek "mağdur ama mağrur" rollerine soyunmuş; taraftar üşenmemiş, bulabildiği her gazeteci e"posta adresine "oh 3"0 yendik; çatlayın" makamında mektuplar yollamakta.

Vaktiyle "Türk'ün Türk'ten başka dostu yok" derlerdi, inanırdık; meğer Türk'ün Türk'ten başka düşmanı yokmuş, şimdi anlıyoruz. Şu karşılaştığımız kaos tablosu, Türkiye'nin niçin bir dünya ülkesi olamadığını niçin yıllardan beri çok kötü yönetildiğini, niçin dünya siyasetinin ikinci liginin alt sıralarından bir türlü kurtulamadığını çok iyi tasvir ediyor.

Bu takımın, bu teknik kadronun tenkide ihtiyacı yok mu; hepsi de bu işi profesyonelce yapıyor; içlerinden hiç kimse karısının bileziklerini bozdurup da memleket aşkına Kore'ye top oynamaya gitmiş değil ki her türlü tenkidden âzâde bulunsunlar?

Dünyanın sair bölgelerinde futbol, "birleştiren" bir tesir yapıyor; biz, futboldan bile fitne faktörü çıkarmak için ne lazımsa yapmaktayız. Bu kafayla ezkazâ dünya şampiyonu olursak memleketin ikiye bölünmesinden endişe ederim.

'Arkadaki enişteyi gerin!'

Türkiye'de yaşamak ve Türkiye'nin gündemini takip etmek çoğunlukla insanı kahır girdaplarına sürüklerken bazen de inanılmayacak ölçüde neşeyle dolu bir yaşama enerjisi ile güçlendirebiliyor. Böyle şeyler ancak Türkiye'de olur; dünyanın başka hiç bir ülkesinde başbakanın hanımının memleketlileri ta Şebinkarahisar'dan otobüslerle yollara dökülüp Ankara'ya taşınarak bacılarına ve dolayısıyla eniştelerine moral vermeyi akıl edemezler ve bilahare Şebinkarahisar'ın "il olma" sözünü ceplerine koyup geriye dönemezler. Tabii, meselenin bir de bahşiş (veya ödül) tarafı da var; aynı hâdise Osmanlılar zamanında vuku bulsaydı ve sadrazam hanımının hemşehrileri payitahta doğru bir "yürüyüş eyleyip" de akabinde kazalarını vilayet yapacak siyasi desteği temin etmiş olsalardı biz bu mekanizmayı inkılap tarihlerine geçirip, "işte keyfî idare ve monarşi böyle bir şeydir" demeye getirmez miydik?

Hayır, Şebinkarahisarlıların keyfini kaçırmaya niyetim yok; tam aksine gösterdikleri siyasi zekâ ve vefâdarlıktan ötürü kendilerini hayranlıkla tebrik ediyorum. Vaktiyle iki kavak gölgesinden başka vâriyeti olmayan nice kazayı il, nice beldeyi ilçe ilan eden bir yönetim anlayışının hüküm sürdüğü memlekette Şebinkarahisar'ın vilayet olmaması için, bütçe

tedbirlerinden başka hiçbir tutarlı gerekçe gösterilemez. Tabii bu işe Suşehrili hemşehrilerim ne der, onu bilemem zira Şebinkarahisar'ın vilayet olması, Suşehrililerin ezeli iddiasını bir miktar boşa çıkaracağı gibi bu curnatada bizim Suşehri'nin "taze vilayetimiz"e bağlanması ihtimâli de kuvvetlidir.

Meseleyi dağıtmayalım: Pankartları okuyarak geçen yılın şubat krizinde niçin sosyal patlama meydana gelmediğini tahlil edebiliriz: Evvela "Enişte geçmiş olsun!" ve "Ülkeyi ayaklar değil kafalar yönetir" vecizesinin ardından "Ablamız yalnız değilsin" dövizi. Rahşan Ecevit belki de hayatının en zor günlerini ve zannedilenin aksine kalabalıklar ortasında tercih edilmiş bir yalnızlığı yaşarken şu pankartın nasıl da "damardan" bir vurgu yaptığına dikkat edebiliyor muyuz? Sırada sloganlar var: "Enişte, buradayız işte!", "Sevgimiz şifamız olsun", "Bu kalp sizi unutur mu" ve siyasi zekânın en büyük esprisi, "En büyük Türkiye, en büyük damat", "Hayırlı evlat, hayırlı damat". Bu sözleri duyan Başbakan'ın duygularını daha fazla zaptedemeyerek evin penceresine yekindiğini ancak doktorların minicik bir şükran konuşmasına izin vermediğini tahmin etmek için müneccim olmaya gerek yok.

Bitmedi: Şebinkarahisarlılar, eniştelerine verdikleri desteğin dert başı bayındır olması için lâzım gelen diğer faktörleri de unutmamışlar ve yörenin meşhur ürünlerinden pestil, ceviziçi, dut pekmezi ve dut kurusu takviyesinde bulunmayı ihmâl etmemişler. Bu kadar enişte muhabbetinin elbette "bacı"ya akseden bir görünür nişânesi olmalı değil midir? İşte Rahşan Hanım'a bir "çeyiz sandığı" armağan etmek fikrinin inceliği burada ortaya çıkıyor. Hangi hanıma bir çeyiz sandığı armağan etseniz, o bundan çok tatlı bir gençlik komplimanı çıkarmayı akledemez ki? Şebinkarahisar günün birinde vilayet olursa, vilayet ambleminin bir kenarına bir çeyiz sandığı çizdirmek artık şart olmuştur; nitekim gazetelerden öğrendiğimize göre 16 koca yıldan sonra Rahşan Hanım'ı bir genç kız gibi sekerek seçim otobüsünün üstünde tam 3500 hemşehrisine seslenmeye sevk eden âmillerden biri de işbu çeyiz sandığı olsa gerektir.

Bu tatlı ziyaretin başka küçük ayrıntıları da var; DSP'li milletvekillerinin bile Viyana'yı muhasara eden yeniçerilerin azmiyle savlet ettikleri konut kapısından nasıl yüzgeri edildiğini hatırlayacak olursak tam 3500 kayınçonun nasıl olup da Ecevitlerin evi önünde orta çaplı bir miting düzenleyebildiğini anlamak kolay değil. Meğer tam 600 güvenlik görevlisi ve bomba uzmanı, bu haberli çıkarmanın vukuatsız

neticelenmesi için etrafta tedbir almışlar. Günün esprisini ise otobüsün üstünden mitingi havaya sokmakla görevli partili yapmış ve o esnada henüz açılmamış olan "Enişte biz buradayız işte" pankartını kastederek şöyle seslenmiş:

"Arkadaki enişteyi gerin!"

Bu Şebinkarahisarlılardan korkulur; zamanlaması, hediye seçimi, slogan ve pankart edebiyatındaki ustalıkları ile böyle mükemmel bir jesti tasarlamak bence büyük bir tebriki hak

ediyor. Bitmedi, "altın gol vuruşu" en sonda. Ziyaret başarıyla tamamlandıktan sonra göstericiler nereye gitmiş olabilir sizce?

"Tabii ki memleketlerine" şıkkı yanlış cevap; doğrusu, "doğruca Anıtkabir'e" olacaktı. Şebinkarahisarlılar Vakfı başkanı, Anıtkabir özel defterine, "Türkiye Cumhuriyeti ve demokrasi emin ellerde" yazarak günün mânâ ve önemini bir kere daha vurgulamayı ihmâl etmemiş.

Bence "enişteyi gerin" talimatıyla başbakanımızı daha fazla yormanın gereği yok; iş bana kaldıysa Şebinkarahisar'ı il yaptım gitti; çünkü hak ettiler, çünkü hayatın gülümseyen çehresine dikkat çektiler ve gündelik siyasete dozu çok iyi ayarlanmış mizahi bir çeşni katabildiler.

"Vatan, millet, Sakarya" ve millilik meselesi!

Millilik, dünya görgüsü ve bilgisiyle, hakikate saygıyla, reeelpolitikle dengelenmeli. Dünyadan, hatta kendi tarihinden koparılmış bir millilik cereyanı neticede milli rûhu tamamen tahrib eder ve - Allah o günleri göstermesin - günü geldiğinde bayrağı kaldırdığınızda altında kimseleri bulamayabilirsiniz

Türkiye'nin yıllar sonra Dünya futbol şampiyonasına katılması, tabii olarak ülke çapında bir milli heyecan yarattı; ayyıldız gündelik hayatın muhtelif anlarında ve olur—olmaz yerde amblem veya bayrak olarak karşımıza çıkmaya başladı. Şampiyonadan haftalar önce reklamlar ve televizyon programları aracılığı ile "kırmızı□beyaz, Türkiye, Türk bayrağı" gibi motifler genellikle ticari çıkar maksadıyla bol bol tüketildi; Dağ başını duman almış marşı bile çok beceriksiz bir tarzda kupadaki rakiplerimizin ismi geçecek şekilde tornistan edildi. Şarkıcı□popçu takımı, bu finallere mahsus Türkiye şarkısı için birbirine girdi. Bir firma, "biz bilmem kaç yıldır Türkiye için çalışıyoruz" cümlesini reklâm anafikri olarak kullanmaktan bile çekinmedi. Bir başka boya firması "filli boya—milli boya" tekerlemesini kullanarak kırmızı□beyaz teması üzerine yoğunlaştırılmış yeni bir kampanya açtı ve en nihayet umulması gereken bir başka gelişmeyle işin suyu çıktı: Bir şarkıcı□artist hanımın televizyon programında ayyıldız amblemi işlenmiş balonları rastgele bir refleksle tekmelemesi veya ayağının ucuyla itmesi basın tarafından abartıldı; savcıların bayrak kanununa muhalefetten soruşturma açtığı yazılıp çizildi, ardından "ay valla öyle bir kasdım yoktu" savunmaları vs...

Milli heyecanın mâkul görülmesi gereken bir ölçüsü var elbette. Bu memleketin Maocusu bile genetik şifrelerinde "millici" karakter taşır (örneğe hâcet var mı?); millet olarak batı karşısında muadil pozisyonumuzu kaybettiğimizden bu yana millicilik biraz da komplekslerimizi besleyen bir ortak tutum olagelmiştir. Gündelik politikada milliyetçilik hâlâ geçer akçedir ve partilerimizin mühim çoğunluğu, en azından kalabalık karşısına çıktıklarında milliyetçi bir diskur kullanırlar. Millici tabiatımız elbette bu şampiyonluk münasebetiyle öne çıkarılacaktı ve öyle oldu.

Milli semboller, endüstriyel batılı toplumlarda bizim için

taşıdıkları anlamdan farklı bir muhtevada algılanıyorlar; meselâ Amerikan veya Britanya bayrağının desenlerini taşıyan bir mayo üretmek veya o mayoyu giymek oralarda tabii karşılanabiliyor; belli ki bizim ayyıldız'a atfettiğimiz değerler silsilesi, onlar için birer milli sembol olarak aynı anlamı taşımıyor. Öyle olduğu içindir ki kırmızı balonun üstüne beyaz boyayla ayyıldız amblemi basıp televizyon stüdyosunun içinde bunlardan yüzlercesini doldurduğunuzda ülkenin milli birlik ve beraberliği de kendiliğinden tehlikeye girmiş oluyor. Balondur bu, olmadık zamanda patladığında veya programa katılanlardan biri şöyle ayağının ucuyla itiverdiğinde ne olacak?

Milliyetçilik duygusunun bir şekilde dengelenmesi, her işin tadında ve kıvamında bırakılması gerek; tabii en başta devletin böyle bir dengelemenin zaruretini farkedip, o gayeye hizmet etmesi lâzım; halbuki devlet yönetiminde gösterilen zaaflar, bizde hep millici politikalar üzerine abanarak telafi edilmeye çalışılır ve elbette bu arada kantarın topuzu kaçıverir. Milliyetçilik duygusunun dengelenmesi, herşeyden evvela insanın veya toplumun kendiyle, kendi değerleri, gücü, mukaddesatı ve milli nitelikleriyle barışık olmasını gerektirir ve ancak o zaman millilik dahi tabii kıvamına kavuşur. Yıllardan beri çok kötü yönetilen bir ülkede yönetimin dikkat çelmek için milli sembollere gereğinden fazla yüklenmesi beklenen bir neticedir. Millilik vasfına bu derece yüklenmenin en kötü neticesi ise bir yerden sonra "millilik ve milliyetçilik" hislerinin dumûra uğrayarak dejenereleşmesidir. Geçenlerde bir yazar "vatan, millet, Sakarya" edebiyatının alay makamında kullanılmasından acı acı yakınıyordu ama kabul etmek gerekir ki biz "vatan, millet, Sakarya" kalıbını yerli□yersiz her yerde, gereğinden fazla ve ölçüsüz derecede tükettiğimiz ve hatta köpürttüğümüz için bu acı sonucu ellerimizle hazırlamıştık. Çocuklarımıza ve gençlerimize Milli Mücadelemizin dünya tarihi içindeki yerini ve önemini anlatırken mübalağaya kapıldığımız gerçeğini kabullenmek yerine gençlerin "vatan, millet, Sakarya" üçlüsü ile dalga geçmesini ayıplamak doğrusu pek de gerçekçi olmuyor. Bu garip tutumun son misalini Milli Eğitim Bakanlığı daha birkaç ay önce vermedi mi? Türk tarihinin cumhuriyetle başladığını ileri sürmek, aynı abartı rûhunun bizde hâlâ dipdiri yaşadığını göstermiyor mu? Hep öyle olmadı mı? Dün Lozan muahedesinde aldığımız neticeyi gereğinden fazla abartıp tenkid yollarını örterek fetiş haline getirdik; bugün, milli futbol takımımızın başarısız çalıştırıcısını korumak için aynı mealde bir "milli kenetlenme" kampanyası başlatılmış görünüyor.

 Millilik, dünya görgüsü ve bilgisiyle, hakikate saygıyla, reeelpolitikle dengelenmeli. Dünyadan, hatta kendi tarihinden koparılmış bir millilik cereyanı neticede milli rûhu tamamen tahrib eder ve —Allah o günleri göstermesin—günü geldiğinde bayrağı kaldırdığınızda altında kimseleri bulamayabilirsiniz.

AKLINIZDA BULUNSUN

YİNE DERGİLER, YİNE DERGİLER

Dergiler, bahsedilmeye değer şeyler; kitap haline gelmek fırsatı bulamayan kabiliyet pırıltılarının ve emeklerin bir araya gelip nice meşakkat ve masrafla okuyucu huzuruna çıktığı mekânlar. Hele Anadolu'da "dergi olmak" dâvâsını ısrar ve aşkla sürdüren dergilerden bahsetmemek hiç olmaz.

EMANNAME

Seyahat ve

kültür dergisi; çiçeği burnunda, fırından henüz yeni çıktı ve Eman Turizm şirketi adına yayınlanmaya başladı. Eman Tur, meraklılarına Osmanlı coğrafyasında kısa süreli kültür gezileri düzenlemesiyle şöhret yapmış bir şirket. Derginin yayın koordinatörünü tanırsınız: Haluk Dursun. Şimdiki zamanların Evliya Çelebisi unvanıyla anılmaya lâyık belki de en önemli kültür ve kalem adamı. Dergide Haluk Dursun'un nefis bir yazısı var: "Çıkayım gideyim Urumeli'ne. Hemen tamamı yazarları tarafından çekilmiş birbirinden güzel fotoğraflarla parıldayan çok güzel seyahat yazılarının yer aldığı bu dergi kaliteli baskısı ve kağıt kalitesiyle kısa zamanda bir "prestij" yayını olmaya aday görünüyor.

Hoşgeldin Emanname; ömrün uzun ve bereketli olsun.

 Tel: 0212 235 3853 / emantours@emantours.com

NATIONAL GEOGRAPHIC TÜRKİYE

National Geographic'in Türkiye baskısını herkes gibi ben de iyimser bir merakla bekliyordum; beklentilerim önemli oranda karşılığını buldu. Benzerini bir başka dergide bulamayacağımız fotoğraflar, konular, haritalar, illüstrasyonlar ve makaleler şüphesiz Türk okuyucusu için bir kazanç. Ne var ki derginin yayın politikası, maalesef Bilim ve Teknik dergisinde olduğu gibi inanca taalluk eden konularda en azından itinasız ve spekülatif bir çizgiye oturmuş gibi görünüyor.

İlk sayısından beri abonesi olduğum bu dergi, son iki sayısından beri Orhan Pamuk'un yazılarına da yer vermeye başladı. Beğenen okusun ama böyle bir dergide, bostancıya tere satar bir eda ile Türk okuyucusuna İstanbul'u anlatan ve ne yazdığından ziyade temsil ettiği şeylerin öne çıkmasına engel olamayan bu yazardan hoşlanmıyorum ve bu yüzden aboneliğimi tazelememeye karar verdim.

 Tel: 0212 630 1700 / www.nationalgeographic.com.tr

DİYALOG AVRASYA DA'nın altıncı sayısı çıktı. Genel yayın yönetmenliğini Mustafa Armağan'ın üstlendiği DA, uluslararası düşünce ve kültür yayınları arasında Asya ve Türklük dünyasına hitab eden ve içindeki her yazıyi Latin harflerine ve Türkçe'ye ilaveten Kiril alfabesiyle düzenlenmiş Rusça metinle yanyana sunan dikkat çekici bir yayın politikası izliyor. Türk aydınlarının pek ilgilenmediği ama daha ziyade bilmediği bir boyuttan ve âlemden bahis açan DA dergisi üç ayda bir yayınlanıyor.

Tel: 0212 232 1751 / www.da.com.tr / da@da.com.tr

IRMAK

Sakarya'da yayınlanan bir kültür ve sanat dergisi; 2. yaşına bastı ve 17. sayısına ulaştı. Arkasında ciddi ve genç bir kadro olduğundan olsa gerek vaktinde ve aynı kalite çizgisinde çıkmaya devam ediyor. Sayfa tertibi ve grafik düzenlemesi hayli ince bir zevki aksettirmekte.

Tel: 0542 643 7091 / irmakdergisi@yahoo.com

GENÇ ADIM

 Yıl 7, sayı 17. KSÜ Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerinin emek ve katkısıyla Kahraman Maraş'ta yayınlanıyor. gencadim@mynet.com

Ruhu kanatlandırmak ara sıra

Baudelaire'in "Moesta et errabunda" (hüzün ve serseri) isimli şiirinin Said Maden tercümesindeki ilk kıtayı hatırlayalım"Agathe uçtuğu var mı ruhunun ara sıra / Büyülü mavi

derin ve ışıl ışıl yanan / Bambaşka denizlere bambaşka semalara / Şu kahrolası şehrin simsiyah havasından / Agathe uçtuğu var mı ruhunun ara sıra".

Uçmak veya kanatlanmak; süflî realiteden ihtişamlı hayâllerin dünyasına ilticâ etmek. Halden istikbâle kaçabilme imkânımız yok; mâziye ve mâzinin derûnunda saklı güzelliklere doğru çekilerek ruhumuzu kanatlandırabiliriz ancak. Nostalji mi; hayır! Nostalji denilen şey, dünün on paralık ibriklerinin, hamam taslarının müzâyede salonunda bahâya değer bulunması. Halbuki "rûhun akord edilmesi"nden bahsetmek istiyorum dilimin döndüğünce. Musikide akord, sesin sâbit ve mâlum bir ses değeriyle aynileştirilmesidir. Rûhun akordu "değerler"e, eskimeyen kıymet hükümlerine nisbetle tanzim edilir ancak.

Son on yılda tercüme edilmiş kitapların (te'lifler daha mı iyi sanki?) berbat, budaklı ve işlemez Türkçesinden nereye ilticâ edeceksiniz; kulağınızı ve gönlünüzü dolduracak Türkçe terennümü nerede kaldı? Mesut Cemil, Adnan Menderes, Mustafa Kemâl böyle mi telâffuz ederdi kelimeleri? Orhan Okay hocamızın şanslı talebeleri, Türkçe'de İstanbul musikisinin âhengini duymuş olmakla övünebilirler; hatta TRT'nin eski hanım spikerlerinden Jülide Gülizar'ın telaffuzu bile bugün klasik değer hükmündedir. O sesler dünyamızdan çekildi artık. Hüneri kitaptan tâlime niyetli iseniz tecvidi ile Osmanlıca öğrenmek zorundasınız; eski dilimiz, eski seslerimizi de muhafaza ediyordu çünkü. Sonra açacaksınız Nahid Sırrı'nın Voltaire'den çevirdiği "XII'nci Şarl'ın Tarihi"ni, damağınızda bâdem şekeri eritircesine bir lezzetle tatlı okumalara dalacaksınız. Başka yolu yok. Görme melekesinin, daha doğrusu "güzel görmek" sanatının âhengini tâlim için hangi mihenge müracaat etmeli? Güzel görmek, güzeli görmekle mümkün. Bir marangoz rendesinin bıçağını nasıl bileyliyorsa, gözü güzel üzerinde teksif etmek aynı şey. Hüsn"ü hat levhalarının bir başka vazifesi de gözün "hüsn"e tâlimidir; tabiilik, denge, disiplin ve gelenek hüsn"i hatta içten dışa doğru radyasyon neşreden bir mektep gibi çalışır; bakarken öğrenirsiniz ve neler öğrendiğinizi ancak güzel olmayanla karşılaştığınızda fark edersiniz. Bunlar bizim ürettiğimiz ve hâlâ kısmen üretebildiğimiz şeylerdir; bize mahsustur. Onlarla nefsî itimadınızı yeniden kazanabilirsiniz.

Endüstrinin başlıca gayesi tabiatı başkalaştırmaktır; tabiat sınır koyar, endüstri bendleri yıkar. Asıl olana dönmek istediğinizde cicili bicili kutulara sıkıştırılmış ve her biri dünya kadar para karşılığı satılan sun'i kokuları bir kenara bırakıp bir köşecikte sessiz sedasız yaz mevsimine gülümsemeye hazırlanan bir iğde dalına teveccüh edecek veya saksıdaki fesleğen yumağını şöyle bir dalgalandırıp ıtır neymiş hatırlayacaksınız. Kaldırım kenarlarında fışkıran ve alelâde sandığımız bitkilerin inşasındaki mühendislik, bir sıradan akasya yaprağının damarlarındaki hendese, cennet böceğinin kanatlarındaki akıl almaz kırmızı"siyah ahengi, yabani arpa başaklarındaki tane ve kapçık dizilişlerinin güzelliği, pencere kenarına konan serçenin boynundaki bej" kahverengi muaşakası size öğretecektir. Pencereleri açtığınızda içeriye dolan havanın tazeleyiciliği öğretir; gökyüzünde bulutların tesâdüfi gibi görünen ihtişamlı

karmaşası, kuru soğan kabuğunun yarı saydam inşâsı öğretmenimizdir. Müzikal sesin insan ruhunda açtığı bütün tabii berzahlar, "makam" olup musikimize rabtedilmiştir.

Musiki ile rûhu kanatlandırmak ihtiyâcını hissettiğinizde Dede'nin Sultânîyegâh'dan bestelediği o muhteşem, "Nihân ettim seni ey meh"pâre, cânımsın" medhiyesi size kanat takacak ve o güne kadar değer verdiğiniz her şeyi, yeniden değerlendirmeniz gereğini hatırlatacaktır; Kenger otundan bile bal çıkarmasını bilenler için "Kadıoğlu Zeybeği" de yetişir, Üsküp dolaylarında gurbette bıraktığımız "Ülker Yıldızı" da. Güzel görmesini öğrenenler için güzeli bulmak hiç de müşkül değildir.

Gözümüz, gönlümüz, dilimiz, kulağımız, zihnimiz yorgun ve kirli; "Bütün renkler hızla kirleniyordu / Birinciliği beyaza verdiler" mısralarında olduğu gibi insânî, güzel ve doğru değerler, rûhun tabii dengelerini ve seviyesini ifsâd etmek için saf halinde üzerimize geliyorlar. Süleymaniye'nin varlığı, müzelik bir sanat tarihi objesi olduğu için değil, hendesesindeki insâni ölçüleri ve topyekûn güzellik fikrini her gün göz menzilinde tuttuğu için değerli. "Büyüklenme pâdişahım, senden büyük Allah var" hatırlatması, işte bu yüzden siyasi felsefe birikiminin en tepesinde evrensel bir nükte olarak hâlâ asılı duruyor. ŞeyhülislâmBâkî Efendi'nin, "Hakk'ın kemâl"i lütfunadır istinâdımız" mısraının mazmûnuna dokunabilen, eğer diliyorsa ondan ihtiyaç duyduğu elektriği alabilir hâlâ. Bizim kaderimiz güzellikleri teksîr edebilmek değil maalesef; o kabiliyeti unutturdular ama en azından güzelliğin nasıl bir şey olduğunu hatırlayabilmek için onlara temas etmeyi denemeliyiz; başka türlü direnemeyiz; başka türlü kendimiz kalamayız.

Zor fakat ödülü dünyâya değer!

Bi daha, bi daha!..

Bizim iki oğlan, Türkiye formalarını sırtlarına geçirip zafer konvoyuna katılmak için evden çıkarken oturup bu müthiş maç hakkında yazı yazmak haksızlığın daniskası. Şehir birdenbire sessizlikten silkinerek sokağa döküldü; pencerelerden ev hanımları bayrak sallamaya başladılar. İlhan'ın golünden sonra hep birlikte havaya sıçramışız; en yüksek yerde 72'lik kayınvaldemi de aramızda görmek bile şaşırtmadı.

Çocuklar gibi sevindik; ne kadar hasretmişiz sevinmeye!

Sağolun gençler; sağol Şenol hoca!

....

Bu maçın kritiği olur mu? Olur! Olmalı, çünkü kupayı istiyoruz!

Senegal'i sahada tanıyamadık; Fransa'yla baş başa maç çıkarıp yenen takım, Türkiye karşısında afyon yutmuş gibi hareketsiz ve tutuktu; sebebini sonradan çözebildik çünkü "şerefli mağlubiyetler" zamanında bu hâleti biz yıllarca yaşamıştık. Hariçten bakılınca futbol

cambazı gibi görünen Senegalli yıldızlar Türkiye'den korkuyorlardı ve bizim takımın gücünü şüphesiz bizden daha iyi tahlil edebilmişlerdi. Bundan önceki yazılarımızda hep o güce işaret etmeye çabaladık ama mesele anlaşılamadı. Harika fikstürün Türkiye'ye açtığı kulvarı görenler için ne yarı final, ne final ne de kupa sürpriz değil.

Şenol Güneş'i tebrik ediyorum; teknik direktörlük kariyenin en iyi maçına çıkardı ve takıma çok güzel oynattı. Maç boyunca yegâne hatâsı Hakan Şükür'ü tek forvet oynatmak ve İlhan'la forveti ikilemek yerine Hakan'ı oyundan çıkarmaktı. Nitekim Hakan Şükür oyundan çıktıktan sonra gol pozisyonu zenginliğimiz dikkat çekici biçimde azaldı. Benim görüşüme göre forveti ikileyebilseydik maç uzatmalara kalmazdı.

Bizimkiler Arap tayı gibi maç oynadıkça açılıyorlar. Maçın yıldızı değil yıldızları vardı: İlk dakikalarda biraz aksasa da Alpay müthiş oynadı. Fatih Akyel kusursuz ve son derece faydalıydı. Emre, taşıdığı "Avrupalı" markasının etiketten ibaret olmadığını gösterdi. Ergün maça tutuk başladıysa da klasını konuşturmayı bildi. Bülent artık klasik bir futbol değeri haline geldi. Rüştü yüzde yüz güven vericiydi ve hiç bir zaman yüreğimizi ağzımıza getirmedi. Yıldıray'ı anlatmaya gerek yok; tekniği ve futbol aklı ile yorgunluğunu hissettirmeden akınlarımızı yönetti.

Ümit Davala oyunuyla Milan'a gitmeden önceki günlerdeki olgun, sakin ve bitirici futbolunu hatırlattı. Hasan Şaş, Japonya maçındaki kafa karışıklığından kurtulmuş göründü, faydalıydı.

Tugay'ın Blackburn'da ve özellikle Avusturya maçındaki dikine futbolunu hâlâ aradığımı söylemeliyim. Hakan Şükür'e gelince tek kelimeyle dramatik pozisyonlar kaçırdı ama bir gerçeği artık kabullenmemiz gerek:

Hakan Şükür'ü olan takım, onu sahada tutmak zorundadır. İlhan Mansız ise çabukluğu ve gol yollarındaki sezgisi ile Türkiye'yi sevince garkeden "altın vuruş"un adamıydı.

Gelelim Brezilya maçına; lâfı eğip büğmenin mânâsı yok. Türkiye, Brezilya'yı rahatlıkla kupa dışı bırakacak futbol kimyâsına sahip olduğunu, çeyrek finalin en zevkli futbolunu sergileyerek ispatladı.

Şenol Güneş'in defans kurgulamakta gösterdiği yönetici aklı, artık hücum hattında da göstermesini bekliyoruz.

Hayır, bu kadarı bize yetmez, daha fazlasını, en fazlasını istiyoruz çünkü biz bu kupaya lâyıkız; bizim dışımızdaki üç takımdan daha iyiyiz. Futbolla ilgilenen herkesin bildiği bu gerçeği hazmettiğimiz anda kupa, Türkiye'de dönen Milli Takımımızı getiren uçağın içinde olacaktır.

Sevincin tadını öğreniyoruz

Mutlu olmak için sadece Galatasaray'ın veya Milli Takımımızın sportif başarılarını beklemeye mecbur bırakılmış bir topluluğuz biz. Halbuki sevinmeye çok ihtiyacımız var; sevincin kimyâsına ihtiyacımız var. UEFA Kupasını kazandığımız gün de böyle olmuştu; vakit gecenin yarısıydı ama biz evin erkekleri yine de bulabildiğimiz bayrakları toparlayıp sokağa döküldük, şehrin "mecburiyet caddesi"nde çocuklar gibi klakson çalıp bayrakları sallayarak turlar attık.

Meğer sevinmek sadece "evin erkekleri"nin değil, hanımların da hakkı imiş; biz otomobille çıkınca onlar da "kambersiz düğün olmaz" deyip sokağa çıkmışlar ve o mutluluğu kaldırım kalabalığına karışarak paylaşmışlar.

Öyle ya sevinmek herkesin hakkı!

Milli maç sonrasında bütün Türkiye'de yaşanan coşkudan çıkarılacak sonuçlar var: Evvelâ sevinmeye hasret kalmışız ve sevincin ne kadar güzel bir şey olduğunu âdeta unutmak üzere imişiz gibi bir duyguya kapıldım; sevinmenin kendisi çok güzel. Evet cümle mantık itibariyle saçma gibi görünüyor ama o anlamı yeniden keşfediyorsak "sevinmek çok güzel" cümlesinin altını çizmek gerekiyor. Millet tarifinin içinde, "sevinçte, tasada beraber olmak" şıkkı da var; tasada hayli müştereğimiz oldu ama sevinçte pek az birleşebildik. Şimdi sebebi ne olursa olsun "milletçe" seviniyoruz, iyimser duygular içindeyiz ve hayata daha pozitif bakmanın ne demek olduğunu öğrenmeye başlıyoruz. "Bir maç için bu kadar sevinilir mi?" itirazı hepten geçersizdir zira bizim "sevinebileceğimizi" farketmemiz çok önemli. Türk toplumu kendine güvenini tazeliyor böylece. "Futbolda başarı kazandık, ekonomide, siyasette, diplomaside, kültürde niçin kazanmayalım?" suali farkedilmeye başlandı.

Diğer taraftan hükümetin bu sevinç günlerinde fırsatı ganimet bilip zam furyasına gizliden gizliye devam etmesi dikkat çekiciydi ama keyfimizi bozmaya yetmedi; dolar artarken borsanın dibe vurması, hemen ardından Pamukbank'a BDDK tarafından el konulması hep o genel sevinç ortamından kurnazca yararlanmanın ucuz taktikleriydi. Farkettik, bir kenara yazdık ve sevinmeye devam ettik çünkü sevinmeye ihtiyacımız vardı. Böylece hükümetin "millet olmak" sürecine nasıl katkıda(!) bulunduğunu da bir kere daha farketmiş olduk.

Bizim sosyal problemlerimizin pek çoğunun halli, doğrudan devletin inisiyatifinde bulunuyor: Milli birlik ve bütünlüğün korunması için her dağ başına birer tabur asker yerleştirmek de bir tedbirdir, ekonomiyi dünya standartlarında yönetmek de. Dolar bir milyon 600 bin lira sularında seyrediyor ve başka hiçbir devletin tebası, milli parasının dolar karşısındaki değerini milyonlu rakamlarla ifade etmiyor. Milli gelirin 20 bin dolar civarında bulunduğu, işsizliğin makul raddelere çekilebildiği, eğitimin yüksek kaliteye ulaştığı ve üretimin muasır ölçüleri yakaladığı bir Türkiye'de hangi Apo, milli birlik ve beraberliğimizi tehdid edebilir ki? Millet olmak için Onuncu Yıl Marşını ezberlemek, başımıza getirilen belâlara kan yutup "kızılcık şerbeti içtim, devletim sağolsun" diyerek katlanmak yetmez; o devletin, halkını iyi, mâkul ve çağdaş yönetim anlayışıyla sevindirmesi de gerekir. Mutlu

olmak için sadece Galatasaray'ın veya Milli Takımımızın sportif başarılarını beklemeye mecbur bırakılmış bir topluluğuz biz. Halbuki sevinmeye çok ihtiyacımız var; sevincin kimyâsına ihtiyacımız var.

Bazı gazetecilerin Çin maçından sonra "hayret, Güneydoğu Anadolu bölgesinde bile millet sokaklara dökülüp sevindi" yorumu yapması, ne kadar karmaşık bir sosyal psikoloji hâleti altında bunaldığımızı çok iyi gösteriyor. Halk arasında "gün yüzü görmek" diye bir tâbir vardır ve kabaca sevinilmeye lâyık şeylere sebeb olmak anlamında kullanılır. Devlet ne zaman topluma "gün yüzü gösterdi" ki biz sevinmesini bilemedik.

Bugün sportif bir başarıyla gururlanarak sokağa döküldük; o kalabalıkta etrafımızdaki yüzlerce coşkulu insanın kim ve ne olduğuna aldırış etmeden bayrak sallayıp ülkemizin adını haykırdık ama artık daha sık ve daha çok sevinmek istiyoruz. Türkiye, iktisadi veriler açısından, eğitim, siyasi hukuk, enerji, altyapı gibi sektörler açısından dünyanın ilk sekizinde değil ama futboldaki yeri bana göre daha şimdiden (zira Senegal'i rahatlıkla eleyeceğimizi hesab ediyorum) ilk dört. Aradaki çelişkiyi nasıl açıklayabiliriz? İzahtan önce belirtilmesi gereken ilk husus, Türkiye'nin sair sektörlerde de dünyanın ilk dördünde bulunması gerektiğidir ne var ki on seneden beri Avrupa Birliği ile ilişkilerimizin seyrine bir bakınız; Türkiye, AB karşısında "istekli" değil, behemahal AB'ne katılması istenen ülke durumunda olmalı değil miydi? Standart yükseltmek için başkalarına muhtaç değiliz aslında; kendi gücümüzle standart yükseltebilecek potansiyelimiz var ama o potansiyeli hatırlatmak bile bazılarının ödünü kopartıyor: "Gücümüz bu kadar" lâfı kulağımıza ne kadar tanıdık geliyor; gücümüzü ne zaman zorlamayı hayal etmişiz ki?

Milletçe sevinmenin nasıl bir şey olduğunu öğrenmeye başladık; inşaallah unutmayız, unutturmazlar!

HİKAYE;

DOĞUMDAN SONRA HAYAT VAR MI?

Aşağıda okuyacağınız hikayeyi, Emre Gedikli isimli okuyucum Eskişehir'den göndermiş. İnternet'te dilden dile gezen şeylere iltifat etmek âdetim değil fakat bu hikâyeyi sizlerle paylaşmam gerektiğini düşündüm. Şuur ve hayatın farklı boyutlarda tecelli edebileceğini en azından hatırlattığı için bu küçücük metin çok hoşuma gitti.
....
Anne rahmine düşen ikiz kardeşler önceleri herşeyden habersizmiş. Haftalar birbirini izledikçe onlar da gelişmişler. Elleri, ayakları, iç organları oluşmaya başlamış. Bu arada, etraflarında olup biteni farketmeye başlamışlar. Bulundukları rahat, güvenli yeri tanıdıkça mutlulukları artmış. Birbirlerine hep aynı şeyi söylüyorlarmış: "Anne rahmine düşmemiz, burada yaşamamız ne harika değil mi? Hayat ne güzel şey be kardeşim!"

Büyüdükçe, içinde yaşadıkları dünyayı keşfe koyulmuşlar. Öyle ya, hayatın kaynağı neymiş? İşte bunu araştırırken, anneleriyle onları birbirine bağlayan kordonu farketmişler. Bu kordon sayesinde hiçbir zahmet çekmeden, güven içinde beslenip büyütüldüklerini anlamışlar. "Annemizin şefkati ne kadar büyük! Bize bu kordonla ihtiyacımız olan herşeyi gönderiyor."

Aylar birbiri ardınca geçiyor, ikizler hızla büyüyor, diğer bir deyişle "yolun sonu"na yaklaşıyorlarmış. Bu değişiklikleri hayretle gözlemlerken, bir gün gelip bu güzelim dünyayı terkedeceklerinin işaretlerini almaya,

dokuzuncu aya yaklaştıklarında, belirtileri daha kuvvetli hissetmeye başlamışlar. Durumdan telaşlanan ikizlerden birisi diğerine sormuş: "Neler oluyor? Bütün bunların anlamı nedir?" Öteki daha sakinmiş, üstelik, bulundukları bu dünya çoğu zaman ona yetmiyor; sezgileriyle daha geniş bir alemi arzuluyormuş. Cevap vermiş: "Bütün bunlar, bu dünyada daha fazla kalamayacağız anlamına geliyor" ve eklemiş: "Buradaki hayatımızın sonuna yaklaşıyoruz artık."

"Ama ben gitmek istemiyorum" diye haykırmış kardeşi.

"Hep burada kalmak istiyorum." Öteki, "Elimizden gelen birşey yok, hem, belki doğumdan sonra bambaşka bir hayat vardır." "Bize hayat veren o kordon kesildikten sonra bu nasıl mümkün olabilir ki?" diye cevaplamış diğeri. "Buradan ayrılmak zorunda kalırsak nasıl hayatta kalabiliriz, söyler misin bana? Hem, bak bizden önce başkaları da buraya gelmiş ve sonra da gitmişler. Hiçbiri geri gelmemiş ki bize doğumdan sonra hayat olduğunu söyleyebilsin. Hayır bu herşeyin sonu olacak." Ve karamsarlıkla eklemiş:

"Hem belki de anne diye birşey yok!"

"Olmak zorunda" diye itiraz etmiş kardeşi. "Buraya baska türlü nasıl gelmiş olabiliriz, nasıl hayatta kalabiliriz ki?"

"Sen hiç anneni gördün mü" diye üstelemiş öteki; "O belki de sadece zihinlerimizde var. Bir annemiz olduğu düşüncesi bizi rahatlattığı için onu belki de biz uydurduk." Böylece, anne rahmindeki son günleri derin sorgulamalar ve tartışmalarla geçmiş.

Sonunda doğum anı gelmiş çatmış. İkizler dünyalarını terkettiklerinde gözlerini başka bir dünyaya açmışlar ve sevinçten ağlamaya başlamışlar.

Çünkü gördükleri manzara hayallerinin bile ötesindeymiş.

ALINTI:

"Mektuplarının içinde Ruble, borç, para, rehinden başka bir meseleye raslanmaz. 'Çok ödeyeceğim; o kadar çok param olacak ki; bana o kadar fazlası lazım ki."

İşte çırpınmalarının düğümü. 'Size yalvarırım! Gökler aşkına! İsa'nın adı için, Allahaşkına!' Bu dilenci haykırışının dokuz defa tekrar edildiği mektuplar vardır. Her an eziyetle yere çarpılmış gibi secde ediyor: 'Ümitsizlik içindeyim, mahvoldum... yalvarırım bana cevap yazınız! Derhal bir cevap, Allahaşkına".

Bu, Dostoievski'nin bütün sahifelerde on kere, yüz kere, bin kere tekrarladığı duadır."

Andre Suares, Dostoievski, (Çev: Vecdi Bürün), Semih Lütfi Kitabevi, İst.,(?), s.8

SÖZ:

"Deve, komisyon tarafından tasarlanmış bir attır."
Anonim

Kanaat terörü

"Atatürk yaşasaydı Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesini ister miydi?" sualinin nitelik itibariyle "İnebahtı mağlubiyetinde bizim donanma radar kullanmış olsaydı yine de yenilir miydik?" fantazyasından farkı yok zira bu, tehlikeli ve lüzumsuz bir mantıktır ve Sayın Cumhurbaşkanımızın bu mantık hatasına kapılarak Sevilla Zirvesi'nde bu fikirleri seslendirmesi son derece düşündürücüdür.

Türkiye, resmi ideolojisini, kapsamını ve niteliğini hâlâ belirleyemediği "veya belirlemekten itina ile kaçındığı" Atatürkçülük diskuru üzerine bina etti. İşbu "belirsizlik"tir ki, her ne kadar aksi savunulsa da, resmi ideolojinin günün hadiseleri karşısında, futbol tâbiriyle birbiri ardı sıra çalım yemesine sebep oluyor. Dogma haline konulmuş her tarih tecrübesinin başına gelmesi mukadder bir şeydir bu; hadiseler resmi ideolojiyle çelişirse bu defa uzlaştırma gayretleri başlar ve sürüp gider. Halbuki Atatürk'ün fikri ve siyasi mirasında, günümüzde dahi hâlâ istifade olunması gereken umdeler vardır ve bunların başında çoğulcu demokrasi ile güçlendirilmiş Cumhuriyet fikri ile tam bağımsızlık düsturu gelir.

Bugünün Türkiye'sinde demokrasinin ve tam bağımsızlık fikrinin yine Atatürkçülük nâmına "hiç de çağdaş olmayan tevillere gidilerek" baskı altında tutulması gariptir; buna mukabil Sayın Cumhurbaşkanımızın kelimeleriyle, "AB üyeliğinin 1923'ten bu yana Atatürk'ün gösterdiği tek hedef" olduğunu ileri sürmek çok daha gariptir ve bence Atatürk fikriyatının lâfzı ve rûhu ile taban tabana zıttır. Evvelâ, Avrupa Birliği fikrinin, izi çok eskilere uzanan tarihî bir ideal olmasına rağmen 1923'lerde terennüm dahi edilmediğini hatırlatalım; sâniyen AB üyeliğinin "tam bağımsızlık" fikriyle taban tabana zıt müeyyideler ihtiva ettiğini de bir kenara yazalım, sâlisen Atatürk'ün konuşma ve yazılarında Türkiye'nin "AB üyeliği"ni değil, o günün çağdaş dünyasında tam istiklâle sahip güçlü bir aktör olarak yer almasını dilediğini defalarca ifade ettiğini bilelim.

"Efendim Atatürk yaşasaydı AB'ye taraftar olurdu" mantığı, su üstüne yazı yazmak gibidir; aynı mantıktan hareketle ben de, "Atatürk yaşasaydı Türkiye'nin AB'ye girmesini devlet politikasıymış gibi savunanları İstiklâl Mahkemesi'ne havale ederdi" fikrini müdafaa ediyorum; üstelik benimki muğlak bir spekülasyon değil, metin okumayı bilen her tarihçinin kolayca vâsıl olabileceği bir neticedir.

Gelelim, "Atatürk ne söyledi ve ne yazdı?" meselesine; Atatürk'ün söylemiş ve yazmış olduğu şeylerin "ilmi neşri" hâlâ yapılamamıştır. İP lideri Doğu Perinçek'in gayretiyle sürdürülen külliyat çalışması, henüz tamamlanmamış olması bir kenara, Atatürkçülük yapmakla görevli devlet kuruluşlarının yüzünü kızartacak kadar geniş çaplı, ancak Atatürk'ün kullandığı kelimeleri sadeleştirme hatasında ısrar edilmesi yüzünden ilmî kıymet bakımından sâkıt ve müphem bir gayret olarak tekliğini koruyor. Buradan şu gerçeğe kolayca ulaşmak mümkün: Atatürk adına Atatürkçülük yapanlar, ilmî neşirlere değil, inkılâp tarihi kitaplarında tekrarlanan ve ideolojik diskurun sakıncalarını taşıyan metinlerden yola çıkıyorlar.

Keza Sayın Cumhurbaşkanımızın, "AB bir uygarlık bütünleşmesidir ve Türkiye bu projenin dışında kalamaz." cümlesi de ilmî, siyâsî ve tarihî nokta"i nazardan pek çok zaafla mâluldür. "Dünyada tek medeniyet vardır, o da Avrupa Birliği'nin önderlik ettiği medeniyet biçimidir." anlamına yorumlanabilecek bu söz en azından "iyi formüle edilmemiş" veya "maksadını aşan" gibi tenkidlerin muhatabı olmaktan kurtulamaz. Antropolojik açıdan tefsiri ise Sayın Cumhurbaşkanımızı çok üzecek nitelemelere sahne olabilir. AB, bir "uygarlık bütünleşmesi"

değil, kültürel ve siyasi bir bütünleşmedir ve sağlıklı bir zihinle düşünüldüğünde Türkiye'nin "illâ ki ben de AB içinde olmalıyım" diye hayıflanmasını gerektirecek bir durum yoktur. Türkiye, AB dışında kalsa bile "ki el'an öyledir" "çağdaş" dünyanın bir parçasıdır; çağdaşlık, global siyasi ve kültürel birliklere katılmaktan ziyade zihnî tutumdur ve üstelik Türkiye'de AB üyeliğine muhalefet tezlerini çok güçlü ve inandırıcı delillerle savunan ciddi mahfiller mevcuttur.

AB taraftarlarının fikirlerini savunmaya elbette hakları var ama meseleyi bir fikir ve kanaat terörü şeklinde takdim etmeye kimsenin hakkı yok. Türk halkının % 70'i AB taraftarıymış; hangi referandumun neticesidir bu? İşsizlik ve fukaralıktan bunalmış insanlara AB'yi tek çareymiş gibi sunmanın neresi politika?

Devlet, biraz da ciddi AB muhaliflerinin sesini dinlemeli!

Siyaset takımının teknik analizi yapılacak olursa...

Sayın Başbakan kendisine hasta muamelesi yapılmasını istemiyor; halbuki hastalığını kabullense mesele kalmayacak. Hukuk, hastalık halini dikkate alır ama siyasi hukuk asla. Evvela "ufukta erken seçim göründü" dedikten bir saat sonra "sözlerim yanlış anlaşıldı" tashihinin mânâsı yoktur; televizyonda kulağımızla duyduk, kelime be kelime "ufukta erken seçim görünüyor" dedi, hattâ ardından, "köylere gidin, vatandaşla yakınlaşın" demeyi de ihmâl etmedi. Net ifadeler bunlar; üstelik borsacıların hepsi de okumuş çocuklar, lâfı doğru anladılar, muradını doğru ifade edemeyen sayın Başbakan'dı. "Hastayım, sözlerimi iyi anlatamamış olabilirim" diyebilse gökte uçan kuşlar bile ona anlayışla yaklaşır ve sempati desteğini eksik etmez. "Sözlerim yanlış anlaşıldı" bir başka terâne; "ben ne dediğimi biliyorum, siz yanlış anlıyorsunuz" terânesi.

İşte siyaset takımımızın kaptanı böyle. Takımın kalesini koruyan Maliye yönetiminin performansı nasıl peki? Üzülerek belirtelim ki siyaset takımımız kalecisiz oynuyor. Kamu borçları, milli gelirin tamamını aşıyorsa, IMF'nin enjekte ettiği 30 küsur milyar dolar, o esrarengiz bankacılık sektörünün girdaplarında buharlaşıp gidiyorsa "kale"de hâlâ birilerinin olduğunu ileri sürmek iyimserliğin enayilik sınıfına girer çünkü.

Gelelim defansa, hükümet ortağı partilerden birinin ekonomiden anlayan bakanlarından birisi diyor ki, "erken seçim, mali yönetimi etkilemez diyenler ibret alsınlar; lâfı bile bizi krizin eşiğine getirdi!" Şu cümledeki mantık berraklığı insanı ürkütecek kadar keskin; e, kalecisi olmayan bir takımda defans oynamak kolay değil; rakip forvetlere "kuşa bak" demekten başka ne yapılabilir ki? Siyaset takımımızın orta sahası hayli kalabalık; kabine itibariyle yirmi"otuz kişiden müteşekkil ve bu elemanlar rakibi karşılayıp top bize geçtiğinde oyun kurmak yerine, birbirlerini kontrol etmekle ve tribünlere poz kesmekle imrâr"ı vakt eyliyorlar.

Hücum hattına gelince, kâğıt üstünde üç forvetle oynuyor gibi görünüyoruz ama forvetlerimiz oyun dikkatlerini daha ziyade birbirlerine gol pası (asist) vermemek için yoğunlaştırdıkları için gol kaydına bir türlü muvaffak olamıyorlar; hattâ boş kaleye giden topu bazen bizim forvetlerin yerinde bir müdahale ile taca gönderdiğine daha sık şâhit oluyoruz. Ara sıra atılan bir kafa topuna ve gol pasına üç kişinin aynı anda kafa vurması teknik açıdan imkânsız olduğu için siyaset takımımız kalesi boş, defansı çaresiz, orta sahası beceriksiz ve hücum hattı gol atma iktidarından mahrum bir ekip görüntüsü veriyor.

Sahaya çıkarabileceğimiz en iyi siyaset takımının "sahadakiler"den ibaret olmadığını bilmek, pratikte hiçbir işe yaramıyor çünkü takımın hangi esaslara göre teşkil edileceğine yine sahadakiler karar veriyorlar. Kenar yönetimine gelince, teknik adamların oturduğu kulübede bütün heyetiyle meclis yer alıyor; ne var ki bizde kulübe sahadakiler üzerinde değil, sahadakiler kulübe üzerinde söz sahibi. Muntazam olmayan aralıklarla saha, stat ve çevre güvenliğinden sorumlu görevliler, oyunun iyice kabak tadı verdiğine kanaat getirerek sahaya iniyor, başta takım oyuncuları olmak üzere kulübedekileri bir güzel azarlayıp evlerine gönderiyor ve yeni takım kurmaya başlıyorlar.

Peki tribün yok mu bu oyunda? Elbette var ama esasen maça biletsiz girmiş oldukları için olup"biten hakkında "en fazla yüksek sesle homurdanmaktan öte" tepki gösteremiyorlar. Bizim A milli futbol takımımız, oyunu, dünya standartlarıyla belirlenmiş kurallara göre oynamayı kabul ettiği için uzun yıllardan sonra başarılı oldu; siyaset milli takımımızın FIFA'sı, UEFA'sı yok; "burası bizim stadyumumuz, kuralları istediğimiz gibi koyarız" tafrasıyla tamamen nevi şahsına mahsus bir garip oyun stilinde inad ediyorlar.

Türkiye 21. asrın ilk yıllarında işte böyle bir manzara gösteriyor; ne var ki futbol takımının başarısı, siyaset takımının yıllardan beri zevkle uygulaya geldiği "dan"dun" taktikasını tehdid etmeye başlamış gibi görünüyor. Seyirciler, her ne kadar oyunu biletsiz seyrediyor olsalar da artık daha yüksek sesle homurdanıyorlar gibi bir beklenti içindeyim. Bu gidişatın bizdeki muhtemel neticesi, A milli futbol takımını siyaset stadyumuna çıkarmaktır. Olmaz olmaz demeyiniz, âlem"i imkândır bu; olur mu olur!

Sahi yahu, biz bu siyaset sahnesinde niçin bir türlü çağdaşlaşamıyoruz?

Okuyucu için mühim bir dipnot ve tebrik: Bugün aslında Yeşilçam'ın emektar ve klişe kötü adamlarından Turgut Özatay'ı konu alan bir yazı kaleme almayı düşünüyordum; ama gazetemizin bir başka yazarı, M. Nedim Hazar benden daha çevik davranarak bu konuda yazılabilecek en güzel yazıyı dünkü Zaman'ın kültür sayfasında yayınladı bile. Bu yazıyı beğenmeyen okuyucular, sevgili Nedim kardeşimin, "Turgut'lar ölür, bâki kalan kötülüktür" başlıklı yazısını zevkle okuyabilirler. Tebrikler Nedim Hazar!

2002

29 Temmuz

Türkler "Efendimiz"i hangi kaynaktan tanımıştı? Aksiyon Dergisi

29 Temmuz

Patates ve protokol Zaman Gazetesi

27 Temmuz

Yeni millî doktrinimizi açıklıyorum: "Bize bir şey olmaz abi!" Zaman Gazetesi

22 Temmuz

Marmara kıraathanesinin romanı: Deliler ve Dâhiler Aksiyon Dergisi

22 Temmuz

Analiz ve sürûr Zaman Gazetesi

20 Temmuz

Evet, yine aynı terâne! Zaman Gazetesi

15 Temmuz

Hayallerimi yıktın; benim âhımı aldın! Zaman Gazetesi

15 Temmuz

Peh; komploymuş! Aksiyon Dergisi

13 Temmuz

Türk'ün siyasetle imtihanı Zaman Gazetesi

08 Temmuz

Ben olsam istifa ederim Aksiyon Dergisi

08 Temmuz

Bir plastik leğen ve iki düzine çamaşır mandalı Zaman Gazetesi

06 Temmuz

BAK BAK BAK! Zaman Gazetesi

01 Temmuz

Kahramansız bir toplum olmak Aksiyon Dergisi

Kahramansız bir toplum olmak

Keşke hiç ihtiyaç duymasaydık ama bizim de kahramanlara ihtiyacımız var; tabii doğru tarif edilmiş kahraman kavramının içini dolduran kahramanlara. Mankenlere, şarkıcılara, futbolculara değil. İnsanın yaptığı işi layıkıyla yerine getirmesi kahramanlık olarak nitelenirse, günün birinde gerçek kahramanlığı fark edemeyebiliriz. Her çağ kendi kahramanlarını inşâ eder ve her çağ, kendi kahramanlarıyla yargılanır; çünkü kahramanlar, ait oldukları devri târif eder. Kahramanlar, biz istediğimiz ve öyle tercih ettiğimiz için ön plana çıkar ve örnek şahsiyet oluştururlar.

Eski sözlükler kahramanı "yiğit, cesur" diye tarif ediyorsa da kavramın zamanla muhteva değiştirdiğini kabul etmeliyiz. Yeni zamanların kahramanı, yiğitlik ve cesaretle hiç ilintisi olmadığı halde yaptıklarıyla topluma heyecan ve güç veren, övünç vesilesi teşkil eden ve yeni kuşaklara "model□insan" olarak sunulan kişidir. Bu mânâda kahraman, içinde yaşadığımız devirde olduğu gibi, şahsında kuşakların değer yargılarını karşı karşıya getiren bir çatışma alanıdır da.

 Altmışlı yıllarda Beatles grubu, batı toplumunun muhafazakârları nezdinde bile serseriliği yaymakla, alışılmış müzik zevkini bozmakla ve gençlere kötü örnek olmakla suçlandırılmıştı. Ne var ki aradan yirmi sene bile geçmeden Beatles'ların başta İngiltere olmak üzere batı kültür evreninde yüceltildiğine, klasik değer yerine konulduğuna hatta İngiliz Kraliçesi tarafından onurlandırıldıklarına bile şahit olduk.

Keza Hippiler, yetmişli yıllarda muhafazakârların cinini tepelerine çıkaracak derecede aykırı ve protest bir hayatın temsilcileri olarak sivrilirken, zaman, onların temsil ettiği hayat değerlerini de meşrulaştırdı. "Aynı yıllarda Türkiye'nin "toplum kahramanı" modelleri kimlerdi" diye sual ederseniz sıralamaya geçmeden önce an'anevi kültür değerlerinin o tarihlerde henüz çözülmeye uğramadığını hatırlatmamız gerekecek, yani "vatan, millet, Sakarya" kalıbının hâlâ küçümsenmediği zamanlar. Devrin kahramanlarını da hâkim değer kalıplarına uygun isimler teşkil ediyordu; güreş milli takımının şampiyonları, Milli Mücadele kumandanları vb. Kıraathane duvarları da aynı mealde resimlerle süslenirdi. O günlerde futbol, bugünkü kadar popüler değildi ve kahraman üreten yayın organları henüz çok sınırlı bir etki alanına sahip bulunuyordu. Modernleştikçe bizim toplumun kahramanları da modernleşti ve global değerlere uygun hale geldi. Bugünün kahramanlarını başlıca iki kategoride toparlamak mümkündür: Futbolcu ve manken. Tabii ara kategorileri; şarkıcı, türkücü, dizi oyuncusu hatta dansöz tiplerini de ihmâl edemeyiz.

"Kahramanlara ihtiyaç duyan toplumlara acımalı" görüşü ilk bakışta doğru görünüyor; peki nasıl bir toplumdur bu? Eğitim seviyesi ve

verimliliği yüksek, özgüven sahibi fertlerden müteşekkil, kendisiyle barışık fertlerin çoğunlukta olduğu bir toplum elbette kahramanlara ihtiyaç duymaz. Kahramanlar sıradışı işler başarabilen, sıradışı kabiliyetlere sahip insanlarsa kahramansız toplum, sıradışılığa ihtiyaç hissetmeyen bir iş ve kabiliyet seviyesiyle mücehhez demektir. İşini lâyıkıyla yaptığı için bir insana onur pâyesi vermek kimsenin aklına gelmez. Ama hatırlıyor musunuz, bizde rüşvet almayan memur, sırf bu niteliği sebebiyle parmakla gösterilir ve övülür. Kabiliyetiyle kendi kategorisinden bir adım öne çıkan ve temayüz eden insanlar derhal dikkat çeker ve sivrilir ve bir anlamda kahramanlaştırılır. Kahramanlığın bu kadar kolay edinilmesi şüphesiz sağlık alâmeti sayılmamalıdır. Ne var ki sadece Türkiye'de değil, dünyanın her yerinde kahramansız toplum yok; sadece kahraman tipleri küçük farklılıklar gösteriyor.

Kabul edelim ki bizim kahraman anlayışımız artık tarihe karıştı; yiğitlik ve cesaret gibi faziletlere denk derecede ilimde, sanatta, eğitimde, sanayide, siyasette temâyüz eden kahraman tipi öldü. Yeni devrin kahramanları, bizim kuşağın asla hoşgörmeyeceği tarzda giyinen, konuşan ve davranan, hafif kadınsı ama mutlaka reklam endüstrisinin eseri insanlardır.

Keşke hiç ihtiyaç duymasaydık ama bizim de kahramanlara ihtiyacımız var; tabii doğru tarif edilmiş kahraman kavramının içini dolduran kahramanlara. Mankenlere, şarkıcılara, futbolculara değil. İnsanın yaptığı işi layıkıyla yerine getirmesi kahramanlık olarak nitelenirse, günün birinde gerçek kahramanlığı fark edemeyebiliriz.AKLINIZDA BULUNSUN;
AYDINLAR YÜZYILI VE ERGUN GÖZE

Gazete yazısı niteliğini aşamayan dar hacimli değerlendirmeler müstesnâ sayılmak kaydıyla yirminci yüzyıla veda ederken milletçe bir muhasebe yapmak ihtiyacı hissetmediğimiz bir gerçek. Tarihin en karmaşık asrında Türkler ne yaptılar sualinin cevabı, topyekün bir nefis muhasebesi ihtivâ etmek kaydıyla külliyat haline getirilebilse ne iyi olurdu.

Michel Winock'un kaleme aldığı "Aydınlar Yüzyılı"* isimli eser, "yirminci yüzyıl Fransası'nın hikâyesini, Fransız aydınlarının faaliyetlerinden yola çıkarak anlatıyor; 700 sayfa tutarında, itina ile kaleme alınmış, gerekli detay bilgisini muhtevi, ihtişamlı bir eser. Kitap, XX. yüzyıl Fransası'nın seyir defterini 1898 Dreyfus Davası'ndan başlamak üzere üç Fransız aydının şahsında gruplandırarak izah ediyor: Maurice Barres, Andre Gide ve Jean Paul Sartre. Eserde sadece "aydın"ın ve Fransa'nın değil, bütün bir yirminci yüzyılın icmâlini bulabiliyorsunuz.

"Aydınlar Yüzyılı"nı Türkçe'ye Ergun Göze kazandırdı; üstelik bir yıl gibi kısa bir zamanda. Kitabı incelemek fırsatı bulabilenler, bu tercümenin ne kadar zor ama kelimenin bütün müştaklarıyla mübarek bir gayret olduğunu teslim edeceklerdir. Üstelik "Aydınlar Yüzyılı"nın Türkçe baskısı, sair tercümelerde görmeye alışkın olmadığımız ve tam 80 sayfa tutarında ekler, kronoloji, indeks gibi fasılları da kapsıyor. Michel Winock, eserinin Türkçe'ye ehil ve titiz bir kalem tarafından kazandırılmasından büyük saadet duysa gerektir, zira son zamanlarda yapılan tercümeler maalesef "okunamaz" derecede berbat ve kısaltılmış metinlerle okuyucunun karşısına çıkıyorlar.

Ergun Göze, 70'li yıllardan bu yana, efsânevi Tercüman kadrosunun neredeyse hergün okuduğumuz yazarları arasında başı çekerdi

ve sırf bu yazılarından ötürü bizim nesle karşı Ergun Beyi vazifesini yapmış olanlardan sayardım; Sayın Göze aynı kanaati paylaşmıyor olsa gerektir ki hâlâ Türk irfânına hizmet etmeye azimle devam ediyor. Kendisine şahsen ve neslim adına müteşekkirim. Bu hizmet unutulmaz!

* Michel Winock, Aydınlar Yüzyılı, Boğaziçi yay. İstanbul, 2002, 708 s. (web: www.bogaziciyayin.com, e—posta: bogaziciyay@usa.net, tlf: 0212 520 70 76)

ALINTI:

 "İlerliyoruz! Eğitimli insanlar, inançlarını bu 'ilerleme' kavramına çabucak ve tereddütsüz adamışlardır. Ama her nasılsa hiç kimse ilk akla gelmesi gereken soruyu sormamıştır: İlerleme, tamam ama hangi konuda? İlerlemenin hayatın tüm yönlerini ve tüm olarak da insanları içereceği hevesle varsayılmıştır. Marx'ın da 'Tarih bizi Tanrı'nın yardımı olmaksızın adalete götürecektir' sonucuna varması, işte 'ilerleme' konusundaki bu yoğun iyimserliğin sonucudur."

Yüzyılın Sonu, (Nathan Gardels'in Aleksandr Solzhenıtsyn'le yaptığı mülakattan) İş Bankası y. İst, 1999, s. 19 vd.

SÖZ:

"Kendi kusurlarımız olmasaydı, başkalarının kusurlarından bu kadar zevk almazdık."
la Rochefoucould

BAK BAK BAK!

Murat Bardakçı, Kanal 7'nin haber saatinde konuşuyor; evvela şu meşhur intihâl hadisesinden bahsediyor; "Bu işin gericisi ilericisi yok, köşemde yazmadan hayli düşündüm acaba istismar edilir mi diye tereddüt geçirdim." diyor. İçimden lâhavle çekiyorum; doğru, o yazısını okumuştum: "Bazı çevreler suiistimâl etmeye kalkışmasın ama bu bir intihâldir." meâlinde şeyler yazmıştı. Lâhavle çekişim bu yüzden.

Devam ediyor ve İÜ Kütüphanesi'nin rektörlükçe kapatılması meselesine geliyor. Güzel konuşuyor, meseleyi tam bir vukufla izah ediyor; kitaplara reva görülen muamelenin neredeyse Osmanlı ve klasik kültür düşmanlığı raddelerine getirildiğini savunuyor. Kütüphaneyi yöneten öğretim üyesinin eski yazı bile bilmediğini savunarak, "yazma kitap" nedir, nasıl muhafaza edilir konusunda gerçekten herkesin anlayabileceği dille aydınlatıcı açıklamalarda bulunuyor. Sözünün sonlarına doğru, "bu kütüphane mücadelesini tek başıma yürütüyorum; basında benden başka bu konuya sahip çıkan yok; hatta klasik değerleri savunan gazeteler bile bu konuda tek satır destekleyici yayın yapmadı" (kelimeler böyle olmayabilir, hatırlayabildiğim kadarını meâlen yazıyorum) şeklinde garip bir fikir ileri sürüyor; garip, çelişkili ve trajik. İzah etmeye çalışacağım.

Garip, çünkü milli ve manevi değerleri savunan gazetelerin uğrunda mücadele verdiği, muhafazaya gayret gösterdiği konularda, o beylik tâbirle "bir kısım medya" hep aksi değerlerin yanında olmayı veya görmezden gelmeyi tercih etti. Misal göstermeye hâcet yok, onlarca örnek vermek mümkün; o esnada hiç kimsenin aklına "bir kısım medya bizi bu konuda niçin desteklemiyor" demek gelmedi.

Çelişkili, çünkü rektörün intihâle tevessül ettiğini yazarken "Bazı çevreler istismar etmesin diye birkaç gün düşündüm." diyen Murat Bardakçı'nın kendisi; bu cümleyi sarf ederken, o bir kısım çevreleri (kimse onlar?) nasıl tahkir ettiğinin farkında bile değil; niçinini irdeleyelim mi? Kemal Alemdaroğlu başörtüsü meselesindeki sert tutumu yüzünden muhafazakâr çevrelerde pek sevilmiyor, e şimdi intihalci olduğu iddiası ortaya atılırsa "dinciler" hemen ortaya atılıp, "bak bak bak; nitekim rektör intihâlciymiş" deyip başörtüsü meselesindeki incitici tavrını hatırlatacaklar. Savaşta hiç tanımadığın adamlara cephane vermek gibi bir şey. Tereddüt izharının psikolojik şeması bu. Hal böyleyken belki de "dinci" çevreler, "biz desteklersek Murat Bardakçı'nın iddiaları laik çevreler tarafından inandırıcılığını ve gücünü kaybedebilir" endişesiyle kütüphane konusunda müstenkif kalmayı tercih etmişlerdir; olamaz mı? İlk meselede, "kimse karışmasın ve istismar etmesin" demeye getirilirken ikinci meselede, "o mangalda kül bırakmayan muhafazakârlar bile beni desteklemiyor" diye yakınmak çelişki değilse nedir?

Trajik, çünkü bu meselede Sayın Bardakçı, fikren, rûhen ve mânen nereye ait olduğu konusunda ikircik içinde olduğunu hissettiriyor gibidir; İÜ Kütüphanesi konusundaki mücadelesini saygıyla karşılıyor ve destekliyorum ama kendisi desteğe ihtiyacı olduğu zaman muhafazakârların öbeklendiği mahfillere göz atmaktan nefsini alamıyor; nitekim bu ilginç ve güzel açıklamaları yaptığı televizyon Kanal D veya CNN Türk değil, Kanal 7 idi. Az destek midir, şöyle böyle on beş dakika konuştu ve üstelik spiker, alışkanlık edindiği üzre "tamam canım anladık, siz benim soruma cevap verin" yollu müdahalelerde bulunmaktan da kaçındı.

Trajedinin bir başka boyutu daha var: Murat Bardakçı tarih usulü başta olmak üzere bizatihi tarihe ve kaynaklara çoğu akademisyene nal toplattıracak kertede vâkıf bir kalem erbâbıdır; gazetesinde tarihi malzemeyi aktüel hadiselere müşabehet kurmak için kullanmasını da tabii karşılarım ama gönlüm onun aynı sahifede erbâbına hitap eden ciddi tarih analizlerinde bulunmasını da ister ve bu yüzden Sayın Bardakçı'nın, ne zaman cinsî meseleler veya eşcinsellik gündeme gelse, "Yeni bir şey değil canım, Osmanlı'da âlâsı vardı" tarzında şeyler yazmak zorunda kalmasına üzülürüm. "Şahbaba" gibi yoğun emek ve kalem işçiliği isteyen mükemmel bir biyografiyi gün yüzüne çıkaran bir insanla aramda bu mânâda soğuk mesafelerin bulunduğunu hissetmek, belki de bu trajedide benim de paylaşmak zorunda kaldığım bir veçhedir.

Bir plastik leğen ve iki düzine çamaşır mandalı

Memleket gündemine kabak tadı hâkim; on köşe yazısından sekizi, bold karakterle dizilmiş "Ecevitler" ibaresi ile mülemmâ: Kavram artık çoğul sigâsı ile kullanılır oldu ve ben sosyal demokrat partilerin iç işlerini hiç merak etmesem de kendimi birden Hüsamettin Özkan sempatizanı gibi hissetmeye başladım ki bunlar hayra alâmet şeyler değil tabii. Bir şekilde arınmak, durulmak lâzım. Çâre; çâre kitaplarda. Cevdet Paşa'nın Kısas"ı Enbiya'sı ne güne

duruyor? Evvela Kültür Bakanlığı neşrini elden geçiriyoruz; kabri nûr olsun, Mâhir İz merhum sâdeleştirmiş fakat nedense Türkçesi akmıyor. Aslına müracaat ediyoruz. 1331 tarihli Kanaat Kütübhanesi baskısının ikinci cildi ile 72 baskılı Bedir neşriyatı harf be harf birbirini tutuyor ve asıl Cevdet Paşa ile temâsa geçebiliyoruz. Bu iyi, peki Mâhir Bey rahmetli bu metin sulandırma işine nasıl rızâ gösterdi, meçhûl. Ömer İbn Abdülaziz faslı: Emevi sülâlesi içinde çakıllar arasında bir elmas gibi parıldayan merhûmun zamanında gayrımüslimler arasında İslâm'a dönüş cereyanı dikkat çekecek ölçüde artınca Horasan valisi Cerrâh, Halifeye mektup yazıp "Bunları hıtân (yani sünnetli olup olmadıklarını muayene) ile imtihan et" teklifinde bulunuyor. Zira cizye gelirleri, her ihtidâ ile birlikte dikkat çekecek ölçüde azalmaktadır; vâlinin derdi bu. Ömer'ül Adl, yani Ömer İbn Abdülaziz cevâbi mektubunda diyor ki, "Allah'ü Teâla, Muhammed (sas) hazretlerini nâsa dâvetçi gönderdi. Hâtin, yani sünnetçi göndermedi." Ardından Cerrâh Şam'a celb edilerek azlolunuyor ve yerine yeni tayin yapılıyor.

Cevdet Paşa'yı sâdeleştirmek ne demek? "Yeni nesil anlamıyor, hiç değilse böylece ne dediği anlaşılır ve daha çok okunur" mantığı, Cumhuriyet Pozitivizmi'nin yayın politikasında yuvarlandığı en ucuz çukurlardan birisi. Böyle baskılara ilmi açıdan atıfta bulunamazsınız, "efendi, aslı dururken gölgesine müracaat etmek usûlce sakattır" deyip çiziverirler. Peki, sıradan okuyucu için durum aynı mıdır? Hemen hemen! Ahmet Cevdet Paşa, kendi lisan özellikleri ve üslûbu ile bir heyettir; Reşat Nuri veyâ Mustafa Kemal Atatürk de öyle; sıradan okuyucu bile bu metinlerin aslı ile muhatap olmak hakkına sahiptir. "Efendim anlamıyoruz." Anlamayabilirsiniz, anlamak için emek sarfetmeniz gerekir ve okuma"yazma bilen herkesin Türkçe ile kaleme alınmış her metnin derûnuna nüfuz edebilmesi gerektiği popülist bir efsânedir. Bu işleri ciddiye alan ülkelerde bu cinsten metinlerin "evvelâ orijinal metin olmak üzere" muhtelif yayınları birlikte yapılıyor. Kültür Bakanlığı, bugüne kadar Cevdet Paşa'nın hangi eserini aslına sadâkatle neşretti bilmiyorum.

"Bu da kabak tadı veriyor" diye yakınabilirsiniz ama mühim bulduğum için tekrâra mecburum: Bazı aydınlarımız, "Türkçe mahvoluyor, İngilizce bakkal tabelalarına kadar sirâyet etti" diye yakınırken hayli ilgi celbediyorlar. Bu noktaya kadar haklılar, ne var ki bundan sonrası için, "Türkçeye sahip çıkalım" yuvarlamasını tekrardan ötede sâlih bir çıkış yolu gösterene raslamadım. Açık konuşalım; Türkçe'nin belkemiği göçertilmiştir ve sadece İngilizce'nin sirâyetine dikkat çekerek Türkçe mücadelesi verilemez. Çâre, dilin mantığını, dilin dünyâsını, rûhunu, kimyâsını ve içinde varolduğu topyekûn âlemi muhafazadır. İngilizce kelimelerin yerine TDK'nın teklif ettiği yeni kelimeleri kaim kılarak Türkçe mücadelesi vermeye çalışanların başarılı olmak ihtimâlleri yok zira bugünün Türkçesi'nin kendi tarihiyle bütün bağları koparılmıştır. "Tarihi Türkçe'yi ihyâ edelim" demek değil bu; en hafif tâbirle "Tarihi Türkçe'nin günümüz Türkçesi'ni beslemesine imkân verelim" teklifinden bahsediyorum. Yeni dille yeni toplum inşâ etmeye kalkışmışsanız başınıza böyle sevimsiz işlerin gelmesi tabiidir. Evliya Çelebi'nin o müthiş Türkçesi, bugünün Türkçesi'ne ne

verebiliyor? Hiç. Yapı Kredi yayınları, bu şâheserin orijinal lisânına sadakatle yapılmış en az tartışılır baskısını neşrediyor; emeği geçenlerin ellerini öperim lâkin tek çiçekle bahâr olur mu? Biz, Klasik kaynaklarla dilimizi, irfânımız ve düşüncemizi zenginleştirme şansını "dil devrimi" adını verip iftiharla yâdettiğimiz o akıllara ziyân tahrib cinneti esnasında kaybettik ve adını da muasırlaşma koyduk; halbuki muasır dünyada hiç kimse kendi hâfızasını bir plastik leğen ve iki düzine çamaşır mandalı mukabilinde takasa rıza göstermemişti.

"Good Bye Türkçe" dediğinizde mecburen bir cümle sonra "Welcome English" noktasına gelmek zorundasınız. Zira İngilizce bir "dil"dir ve Türkçe'nin bugünkü hâl"i perişânı İngilizce ile rekabet edemeyecek kertede tâkatten düşmüştür. Doğru teşhise istinâd etmeyen tedavi ise ancak hastalığı ağırlaştırmaya yarar.

Nitekim vaziyet işte bundan ibarettir.

Ben olsam istifa ederim

İçinde yaşadığımız yoğun saçmalık artık cinnet raddelerine vardı; birilerinin şimdi istifa mekanizmasını kullanarak mütemadiyen kendini besleyen bu saçmalık kesafetini durultması, gidişata bir dur demesi gerekiyor ve unutmayalım ki istifa ile de siyaset yapılabilir. "Muasırlık, kadınların mutlaka saçlarını açıkta bırakmalarını gerektirir" cümlesini tahlil edelim; bu cümlenin Türkiye'de taşıdığı etki derecesi, cümleyi sarfeden kişi veya kurumun etki derecesine bağlıdır.

"Muasır medeniyet seviyesine mutlaka erişeceğiz" hedefini koyduğumuzdan beri biz, muasırlığın, yani çağdaşlığın, bizim dışımızda ve biraz da bize rağmen teşekkül eden bir kavram olduğunu zımnen kabullenmiş bulunuyoruz; öyleyse çağdaşlık kavramının bizim tarafımızdan değil, bütün dünyada târif edilmiş ve benimsenmiş biçimini model kabul etmemiz gerekir gibi bir mânâ çıkıyor. Ne var ki, Türkiye'yi çağdaşlaştırmak için kendilerinde toplumu gerektiğinde cebren değiştirmek gücü ve yetkisi bulanlar, çağdaşlığın "çağdaş", yani bizim dışımızdaki dünya tarafından kabul edilmiş tarifine itiraz şerhi koymakta sakınca görmüyorlar ve tam bu noktadan itibaren garip bir milliyetçilik yorumu devreye giriyor: "Tamam çağdaşlık iyidir ama bizim de kendimize göre bazı özel şartlarımız var; biz, bize benzeriz; çağdaşlığı olduğu gibi Türkçeye tercüme edersek, toplum henüz cahil ve geri olduğu için çağdaşlığın tam aksine yan etkiler (gericilik, bölücülük vb.) husûle gelebilir!"

Metre denilen şey, platinden imal edilmiş orijinali Louvre Müzesinde muhafaza edilen ve 100 santimetreye tekabül eden "çağdaş" bir uzunluk birimidir; muasır Türk kafası metrenin muasır bir birim olarak kabulünde pürüz çıkarmaz ama bizatihi muasırlık, yani çağdaşlık kavramının tarifinde teklemeye başlar ve kavramın aslında evrensel bir karşılığının olmadığını, kültürden kültüre farklılıklar gösterebileceğini cesaretle savunur. İşte bu "bizim çağdaşlığımız bize mahsustur" yaklaşımıdır ki bizi her defasında çağdaş dünyanın kapılarından geri dönmeye mecbur eder.

Bir küçük misal göstermeme müsaade eder

misiniz? Bundan onbeş gün kadar önce, Türkiye'nin en büyük üniversitelerinden birinin rektörü hakkında bir başkasına ait ilmî bir yayından "intihal"de (fikir ve sanat eserlerinde hırsızlık) bulunduğu iddiasıyla bazı haberler yayınlandı. Gazetelerden birinde, aktüel meselelerin tarihteki izdüşümlerinden örnekler vererek yorumlayan bir tarih yazarı bu meselenin üzerine giderek, "intihal" iddiasının belgelerini yayınladı; gazetecilik ahlâkına itaatle her iki tarafın görüşlerine yer verdi ve neticede rektörün açıklamalarından tatmin olmadığını belirterek yazısını tamamladı; lâkin yazısının bir yerinde mealen, "ben bunları yazıyorum ama bazı çevrelerin meseleyi ard niyetle sömürmesini de istemem" şeklinde bir kayd□ı ihtiraz düşmekten de kendini alamadı. Peki, kimdi o "bazı çevreler", neyi istismar edeceklerdi? İtham edilen rektör, üniversitesinde başörtüsü yasağını en katı biçimde uygulamakla şöhret yaptığı için eleştiriliyordu; tarih yazarı ise, "sizi eleştiriyorum ama ben o bazı çevrelerden değilim ha; benim itirazım bambaşka noktaları kapsıyor" demeye getiriyordu.

Meselenin ilim, fikir ve sanat eserlerinde hırsızlık boyutu ayrı bir bahis; öyle bir yara ki sargısını kaldırsanız ufûnet görünür. Takib edebildiğim kadarıyla bu ciddi itham hâlâ idari ve ilim ahlâkı açısından bir soruşturulmaya tabi tutulmadı hatta adı geçen rektör, âmirleri tarafından savunuldu. Ben işin intihal tarafında değilim; beni yaralayan şey zihnî dünyamızda içine düştüğümüz, kaypaklık ve sübjektivitedir. Zira biz kavramları târif etmeyi sevmeyiz; özellikle çok kullanılan, kamu□toplum ilişkilerine yön veren kavramları "yersen yoğurt, içersen ayran" kıvamında bırakmayı tercih ederiz.

Mesela Türkiye'nin laik olduğunu herkes bilir ama laikliğin Türkiye'de herkesin ittifak ettiği bir tarifi yoktur; bizzat anayasamız bile laiklik kavramını tarif etmeksizin tasarruf eder. Keza çağdaşlık, ilericilik, irtica, insan hakları vb gibi temel kavramları da tariften kaçınarak "tarifsiz kederler içinde" bırakmışızdır. Bu yüzdendir ki, söz gelişi hırsıza açıkça hırsızsın demek yerine, "sana hırsız demeyi düşünüyorum ama bazı çevreler (mesela "dinci basın") de senin hırsız olduğunu düşünürler ve sana hırsızsın derler diye açıkça söylemekten kaçınıyorum" mealinde şeyler geveleyip dururlar.

Tanzimat Hatt□ı Hümayunu ilân edildiğinde sokaklarda münâdilerin, "ey ahali, bundan böyle gâvura gâvursun demek yasak" diye duyuru yaptığını söylerler; galiba biz o tarihten beri kavramları yerli yerinde kullanmak kabiliyetini unuttuk, ardından lisanda devrim yaparak lügâtlerimizi boşalttık ve işte bu yüzden çok tartışıyor gibi görünmemize rağmen iletişim eyleyemiyoruz.(*)

Sadede gelelim; işbu rektöre bağlı hastanelerden birinde, 71 yaşında bir hanım hasta, sağlık karnesindeki başörtülü resim sebebiyle içeriye alınmadı ve bürokratik engellerin aşılması için uğraşılırken son nefesini verdi. Kimseyi itham etmiyorum, hatta üniversitenin rektörünü ve onun âmirlerini bile. Sadece şöyle düşünüyorum; ben bu hükümetin bir başbakan yardımcısı olsaydım ve bu hadiseyi işittiğimde, işitmezlikten gelmek yerine önüme bir kâğıt çeker ve istifa mektubumu yazardım ve derdim ki: "Siyaset güç için, onu kontrol etmek ve bizzat onu tasarruf etmek için yapılır. Medine Bircan'ın ölümüne sebep olan bürokratik saçmalıklar konusunda, seçimlerden önce bu hususta söz vermiş olmama rağmen elimden birşey gelmediğini anladığım ve müdahil*

*olamadığım için seçmenlerimden ve Türk toplumundan özür diliyor, milletvekilliği sıfatım da dahil olmak üzere bütün siyasi görevlerimden istifa ediyorum."

İçinde yaşadığımız yoğun saçmalık artık cinnet raddelerine vardı; birilerinin şimdi istifa mekanizmasını kullanarak mütemadiyen kendini besleyen bu saçmalık kesafetini durultması, gidişata bir dur demesi gerekiyor ve unutmayalım ki istifa ile de siyaset yapılabilir.

(*) Çok bilinen bir nükte ama tam yeri; iletişim eylemek zannedildiği kadar kolay değil; bakın nasıl? İki kişi arasındaki "sâdık" iletişimi engelleyen en az dokuz engel var: 1□Düşündüğünüz, 2□ Söylemek istediğiniz, 3□ Söylediğinizi sandığınız, 4□ Söylediğiniz, 5□ Karşınızdakinin duymak istediği, 6□ Duyduğu, 7□ Anlamak istediği, 8□ Anladığını sandığı, 9□ Ve anladığı. Lugatsiz bir toplumun gayrı nasıl iletişim eyleyeceğini siz hesab ediniz.

ALINTI:

"Eskiden kanatlıydı dağlar. İstedikleri zaman uçar, diledikleri yere konarlardı. Toprak, onların gidiş gelişlerinden öylesine sarsılıyor, öylesine inliyordu ki tanrı Sudra onun haline acıdı ve dağların kanatlarını kesti; kanatlar bulut oldu. Bulutların dağlara koşması bundandır."
Cemil Meriç, Hind Edebiyatı, Dönem y., İst., 1964., s. 166 (Şatapata Brahmana'dan)

SÖZ:

"Çatıyı tamir etme zamanı, güneşin parladığı andır."
 John. F. Kennedy

GÜLÜMSE:

ZAYİAT RAPORU
Devir eski devir; mağrur ve yiğitliğe toz kondurmayan bir kabadayı kahvede önüne çektiği mangalın ateşiyle ısınmakta ve etrafındaki avare takımına "eski vukuat"larından bahsederek övünüp durmaktaydı. Kahveci bir ara ateşi harlandırmak bahanesiyle mangal külünün içine birkaç yabani kestane yerleştiriverdi. Bir süre sonra kestaneler büyük bir gürültü ile patladı ve etraf toza dumana bulandı. Neden sonra kabadayı, sığındığı peykenin altından başını uzatarak sordu,

□İçimizde şehit olan var mı arkadaşlar?

Türk'ün siyasetle imtihanı

Şöyle düşünebiliriz; bu kriz kaçınılmaz mıydı, ertelenemez miydi, onun varoluş sebebi hakikaten mâkul bir zemine dayanıyor mu? Doğum sancısı tabiidir ve mâkul bir sebebi vardır; bu krizin katlanmamız gereken sonuçları bize ne kazandıracak? Ayrıntıların leziz berzâhında kaybolup gitmeden önce soğukkanlı bir kriz tahlili yapmaya ihtiyaç var.

Evvelâ krizin başlıca aktörlerini bir "devlet adamlığı" testinden geçirmeyi deneyelim; kalburun üstünde kim kalır? Devlet dedikçe mangalda kül bırakmayıp, seçmen kitlesi üzerinde bâtınî bir tesir inşâsına kalkışan niceleri, bundan on veya yirmi sene sonra, bugün kendilerine çok mânidar ve kaçınılmaz görünen siyasi manevralarının gerçek çaplarının zannettiklerinden çok daha ufak olduğunu fark edince ne hissederler? Çalakalem siyasetçiden değil devlet adamından bahsetmeye çalışıyor ve ilk paragraftaki sualleri tekrarlıyorum; olup biten ve bundan sonrası için vukûu muhtemel her kriz sahnesi, bana, çocukları kavga ettiği için yıllarca birbirine darılan ve kan davası güden aşiretlerin hâlini hatırlatıyor. Çocukça

şeyler bunlar. Ardında sahih bir dünya görüşü farklılığı, ciddi bir içtihat anlaşmazlığı yok. Avrupa Birliği imiş; gülünür.

Türk seçmeni, beceriksizliği ve başarısızlığı cezalandırmayı bilmiyor veya en azından henüz öğrenemedi; 1999 seçimlerinin sonuçları, millî irâdenin dramatik tarzda tecellisinden ziyade gagasına tutuşturulan fırçayla resim yaptığı ileri sürülen yunus balığının tablosunu andırıyordu. Nitekim siyaset gözlemcileri bu kahve falını yorumlarken buna benzer şeyler söylediler: "Hımm, nonfigüratif bir çalışma... leke efektleri çok ustalıkla dağıtılmış azizim... hele fırça darbelerinin asimetrisi, geleneği çığır açıcı bir cesaretle eleştiren bir eda taşıyor..." Yine öyle olacak galiba; günün birinde sandık önümüze konulduğunda yine kafa karışıklığına düşecek ve yine kendimizi mağdurlarla beceriksizler arasında tercih yapmak zorunda hissedeceğiz. Şu küçük çaplı kayıkçı krizinin bile mağdurları, daha şimdiden sâbıka kayıtlarını kaş"göz arasında tahrif edip bulandırarak kamuoyuna merhamet sinyalleri göndermeye başladılar bile: Hasta, güçsüz ve en yakınları tarafından terk edilmiş bir siyaset bilgesi, onun vefakâr, sabırlı ve suskun eşi, evden kapıdışarı edileceğini anlayınca pencereden atlayarak "ben zaten gidiyordum" diye tafralanan bir hayırsız evlât. Diğer tarafta onbir sene müddetle sadakâtle hizmet ettiği efendisi tarafından zelilâne kapıdışarı edilen mazlum ve mâsum bir hizmetkâr, az ilerde "benim yerime evlâtlığa revâ gördüğün çocuk bu muydu?" diye küsüp isyan eden bir vekilharç. Doğrusu bu bizim kriz, salaş taşra turnelerinde "Arabın intikamını" oynayan beşinci sınıf tiyatro truplarının fecâyi' müsâmerelerine döndü ve biz hangi aktör için ne kadar gözyaşı sebil edeceğimizi şaşırdık.

Hele bir de şu abes krizin tam orta yerine bir AB dekoru yerleştirilmez mi; babalarının kasasını soyan hayırsız evlâtlar aslında kötü çocuk değillerdir; onlar ulvî bir gâye uğruna babalarının kasasını soyan ve orada muhafaza edilen nüfus kâğıtlarını alarak Almanya'ya işçi yazılmak için kötü yola düşmüş gibi görünen nâmuslu delikanlılardır. Bu kadar "fecâyi"e kötü adam da lâzım; kimdir kötü adamlar? Efendim bu mesele, sizin bakış açınıza göre değişen bir keyfiyettir; esasen oyunun rejisörünün maksadı da budur; kartlar yeniden karıştırılmakta, kabak tadı veren roller yeniden dağıtılmaktadır. Bir önceki oyunda desteden maça kızı çekemediğiniz için kaybetmiş olabilirsiniz ama her oyun yeni bir başlangıçtır ve maça kızı veya karo bacağı bu defa sizin için yeni oyunda "per"i tamamlayan joker görevi görebilir.

Sahi, jokeri unuttuk değil mi? Fecâyi'de bir de joker var. Şu saat itibariyle jokerin hangi elde "per"i tamamladığı henüz meçhuldü. Gariptir; masadaki bütün aktörler jokeri, yani büyük fedakârlıklarla Amerika'dan getirtilmiş bulunan vazgeçilmez adamı kendi saflarında addediyorlardı.

Bitmedi; "vampiye" karakteri unutmuş değiliz; bir günde dört kere ve "münasebet alır mı almaz mı" diye düşünmeden "benim ABD'nin Irak harekâtı esnasında başbakan olmam lâzım" diyerek kapı kapı dolaşan bir fecâyi' aktristi daha var; yüzü artık makyaj tutmayacak kadar

yorgun görünüyorsa da kâğıtlar yeniden karılırken o da kaosa kendi çapınca katkıda bulunarak, "kırk gün taban eti, bir gün av eti" fehvâsınca nasibini arayıp durmakta.

Uzatmayalım; bana göre bu nonfigüratif tablo, derûnunda bâtınî remizler taşıyan bir dram düğümlenmesi değil bizatihi abesin kendisidir. Lâkin kabahati bütünüyle siyaset ehrâmının tepesinde tutunanlara yükleyip "şu milletin ne de kara bahtı varmış" diye sızlanmaya taraftar değilim; bu, Türk'ün siyâsetle imtihanıdır; dramın vodvile, trajedinin komediye dönüşmesinde seyircinin payı ihmâl edilemez. Bizde seyirci, başarısız aktörü protesto etmek için yanında bulundurduğu bayat yumurta ile çürük domatesi, gerektiğinde sahneye fırlatmak yerine omlet yapıp yemeyi tercih edince, oyunda kaliteden eser kalmıyor tabii.

Mide fesadı kaçınılmazdır.

<u>Peh; komploymuş!</u>

Siyasi hayatımızı zeki aktörler yönlendirdiği varsayımını ciddiye alacak olursak, bizimkilerin daha ziyade "komplo zekâsı"nda üstün hünerler gösterdiğini, buna mukabil meselâ kamu yönetimi veya iktisadi yönetimde -sersem demeyelim ama- hayli saf davrandıklarını kabul etmek zorundayız

Bizde siyasetin neredeyse hep komplo ile yürüdüğüne veya daha vahim olmak üzere öyle inanıldığına ne demeli? Komplo kurmak şüphesiz zekâ eseridir; öyleyse siyasi hayatımızda hayli zeki aktörlerin rol aldığına inanmak gerekiyor. Ne var ki zekâ hayli esnek bir kavram; kime "zekisiniz" deseniz hoşuna gider çünkü kimse zekâsından şüphe etmez. İşin uzmanları zekânın muhtelif bölümlere ayrıldığını söylüyorlar: Sayı zekâsı, bedenî zekâ, görmekle ilgili zekâ veya düpedüz hâfıza dediğimiz meleke. Komple zekâ pek nâdir bir haslet olmalı ki zekâsıyla meşhur insanların, hayatın başka alanlarında —sersem demeyelim ama—hayli saf olduklarını hayretle fark ederiz.Siyasi hayatımızı zeki aktörler yönlendirdiği varsayımını ciddiye alacak olursak, bizimkilerin daha ziyade "komplo zekâsı"nda üstün hünerler gösterdiğini, buna mukabil meselâ kamu yönetimi veya iktisadi yönetimde —sersem demeyelim ama□ hayli saf davrandıklarını kabul etmek zorundayız zira Türkiye'de iktisadi hayatın birileri tarafından yönetildiğini vehmetmek için hayal gücünün hayli zorlanması gerekiyor.

Dünya üzerinde zaten kıt olan kaynakları bizim kadar kötüye kullanan ve israf eden ülke sayısı her halde bir elin parmaklarını geçmez; dış borçlarımız daha şimdiden milli gelirin bir buçuk katını aşmış durumda. Neticede bütçe yapmak hakkımızı IMF ve Dünya Bankası gibi Amerikan güdümünde olduğu âşikâr kuruluşlara kaptırmış bulunuyoruz. Bütçesini yapamayan bir ülkede siyasetin hâlâ çok cazip meşgaleler arasında başta gelmesi de şaşırtıcıdır. Durum kötüye gittikçe memleketi kurtarmak isteyenlerin sayısında da artış görülüyor. Siyasi partiler önce iktidara gelmek için didiniyor, iktidara geldikten sonra hemen "enkaz devraldık" tekerlemesiyle hazin bir atâlete teslim oluyorlar. Bu durumda siyaset heveslilerini kabaca üç gruba ayırmak mümkün gibi görünüyor: İlki memleketi kurtarmak

isteyen safderunlar; ne yazık ki bunlar, niteliksizlikleri sebebiyle kısa zamanda memleketin en kısa zamanda kendilerinden kurtulması gereken bir ağırlık mevkiine düşüyor ama yerlerini korumak için "zekice" belki de kurnazca demeliydik manevralarla kendileri gibi başka niteliksizlerin memleketi yeniden kurtarma hevesine kapılmalarını kışkırtıyorlar.

Örnek vermeye gerek var mı; o kadar çoklar ki! İkinci gruptakiler siyaseti pratik bir araç olarak algılıyor ve bu tarife uygun davranıyorlar; onları kısa zamanda, önceki halleriyle nisbetsiz tarzda zenginleşen mal varlıklarından, kapılandıkları yerde kendi yakınlarından müteşekkil bürokrat hanedanları tesis etmelerinden ve ezcümle devlet kaynaklarını gayet ustalıklı ama çoğunlukla kaba bir üslupla yağma etmelerinden ve ettirmelerinden tanıyabiliyoruz. Üçüncü sırada gelenler ise gerçekten siyaset yapmaya ehil, dürüst, nitelikli ve şahsiyetli insanlardan meydana geliyor; bu topluluk içinden pek azı fiilen ve etkili tarzda siyaset yapabilme imkânına sahip olabiliyor; büyük kısmı çok kısa bir zaman içinde siyasi hayatın dışına itiliyor veya etkisiz kalarak savrulup gidiyorlar. Zannımca bu gruba girenler, daha siyasi hayatın basamaklarında, ikinci grup mensupları tarafından anında tesbit edilerek eleniyorlar.

Vaktiyle siyasi ikbalin yüksek katlarında hayli kariyer yapmış bir siyasetçiden dinlemiştim. Siyasetin ve bürokrasinin zirvelerinde hiç kimse, yanında günah işleyemeyeceği bir adamı görmek istemez, demişti. Şu şahsî ve keyfî kıymet hükmünün pek çok kanundan daha ziyade mer'iyette kaldığını ve etkili olduğunu kabul etmek insana hüzün veriyor ama ne yazık ki "hayır, bu hüküm doğru değildir" diyebilecek durumda değiliz.Biz yine komplo meselesine gelelim; bildiğiniz gibi geçen hafta ülke bir siyasi komplonun yol açtığı seri istifalar ve hareketlilikle çalkalandı.

İddiaya göre büyük bir medya grubu tarafından desteklenen bir siyasi lobi, başbakanın hastalığını bahane edip olağanüstü derecede sömürerek mevcut hükümeti yıkmak ve özellikle AB muhaliflerini ekarte etmek maksadıyla yeni bir hükümet kurmak şeklinde bir komplo kurmuş. Hükümetin iki ortağı işte bu "komplo"yu anında fark ederek harekete geçtiler ve o günden beri olaylar hızla akmaya başladı. Daha önce bir Buda heykeli gibi seçilmiş bir suskunluğu tercih edenler ve durgun halleriyle siyasi zekâsından şüphe edilenler derhal "karşı komplo" tedbirlerini alarak yeri gelince pekâlâ "zeki" ve hareket ehli olduklarını isbâta koyuldular. Bu esnada gerek komplocuların ve gerekse komployu göğüsleyerek püskürtenlerin serdettiği zekânın kalitesini büyüteç altına almayı teklif ediyorum: Hiç şüphesiz bu, renklerin "intellect" dedikleri türden bir zekâ değil, tam aksine daha çok "insiyâki" diye tâbir edebileceğimiz, ayakta kalmak, hayata tutunmak cinsinden bir içgüdü olarak târif edilebilir pekâlâ."Sen bana kalleşlik yaparsan, ben âlâsını bilirim" veya "biz kaçın kurrasıyız" neviinden bir karşı hamle gösterisi.

Aynı zekâ ibrâzının ekonomi yönetiminde veya sosyal problemlerin hallinde gösterilememesi tabiidir ve yukarda izaha çalıştığımız siyasetçi kategorisine uygundur. Dolayısıyla bugünlerde gazetelerin ballandırarak hikâye ettiği komplo kurguları için harcanan zekânın kalitesinden şüphe etmek hakkına sahibiz. Olup bitenler şaşırtıcı değildir; siyasi hayatımız yekûn itibariyle zekâdan mahrum olduğu kadar insanî hasletlerden de ırak

görünmektedir. Sıradan bir vatandaşın, bu baş döndürücü hareketlilik karşısında "analar ne yiğitler doğuruyormuş da haberimiz olmamış" şeklinde hayret göstermesini tabii karşılıyorum. Sahi, zekâ ile kurnazlığın, haricen birbirine çok benzemekle beraber birbirinden son derece ayrı şeyler olduğunu kaydetmemiştik değil mi?

SAKLI HAYATLAR

Hayat hikâyeleri herkesi meraklandırır ve biz tecrübemizin büyük kısmını başkalarının hayat hikâyelerinden ediniriz. Cemal Kalyoncu, "Saklı Hayatlar" isimli kitabında, Türk burjuvalarından hayli ilginç bir tabakanın hayat hikâyelerini, aile bağlarını ve kariyer çizgilerini ustalıkla sergileyerek bir araya getirmiş bulunuyor; ortaya çıkan tablo, biraz da Türkiye'nin tablosudur ve bir ülkeyi tanımak, daha ziyade o ülkenin etkili isimlerini, aile münasebetlerinin aralanmış perdesi arasından seyretmektir.Yaz tatilinde yanınızda bulunması gereken kitapların içinde "Saklı Hayatlar" da bulunmalı bence; sürükleyici, kışkırtıcı ve öğretici bir çalışma. Zaman Kitap yayını.

http://www.zamankitap.com)

ALINTI

Hayallerimi yıktın; benim âhımı aldın!

Yakın zamanlara kadar her meslekten ve meşrepten aylâkların alabildiğine mâsum, alabildiğine tehlikesiz ve bir o kadar faydasız bir zevki vardı: Türkiye'yi kurtarmak! Söz, genellikle "N'olacak bu memleketin hâli?" ile başlar, "sallayacaksın bunlardan üç"beş kişiyi bak nasıl düzeliyor işler" teşhisi ile biterdi. Siyaset sosyologları bu türden mâsum memleket kurtarma sohbetlerini "siyasîleşme" cümlesinden addettikleri için yargılanmamalıdır; hâriçten bakılırsa siyasî katılma'nın dikâlâsı gibi görünür. Doğrusu yakın zamanlara kadar hepimiz öyle sanıyorduk ama son hükümet komploları üç beş garibanın bir kıraathane köşesine çekilip memleket kurtarma rüyâsı görmelerini tuzla buz etti. 19 Şubat'ta patlak veren krizden beridir siyasî meselelerde gevezelik etmek, kabine kurmak, birbirine yakın partileri birleştirip seçimlerde ortalığın tozunu atmak neviinden su üstüne yazı yazma temrinleri realitenin sert dalgakıranlarında dağılıverip yerini tedirginlik verici bir sükûnete terk etti.

Yeni bir parti kurarak memleketi kurtarma fikr"i bikrinin sâdece Recai Güllapdan ve onun aziz kaarilerine mahsus safdilâne bir tasavvur olduğunu zannederdim; meğer İsmail Cem de gönlünde yıllardır aynı arslanı yatırır durumuş. Türk siyaset hayatından çıkarılacak dersler göz önüne alındığında Sayın Cem, "başarısız bir parti kurmak için ne yapmalıdır" fikrinin bütün inceliklerine sırayla riayet edip köprüleri yakarak "vira bismillah" çekmiş bulunuyor. Demek ki daha öğrenilecek çok şey var; yaşayan görüyor. An'anevî siyaset üslûbunun ağır topları, "olacak iş değil, kat'iyyen tutmaz, ilk seçimde dağılır giderler" fetvâsı veredursun Sayın Cem ve onun beyin takımı, tâze bir heyecanla harıl harıl yeni parti programı ve tüzüğü yazmakla meşguller. Haydi hayırlısı!

Elli seneden beri sağla sol arasındaki yüzde 70'e 30 dengesini kıracak bir siyasî hareket; üstelik sosyal demokrat nitelikli olduğu daha ilk günden ilân edilmiş bir partiyle; üstelik basın

ve siyaset dünyasının daima çatı katında oturmaya alışmış İsmail Cem, Ecevitler'e sadâkatinden başka şahsî parıltısına henüz şahit olmadığımız Hüsamettin Özkan ve IMF'nin "mutemed adamı" olmaktan ve ironik ismiyle "ulusal program"ı harfiyyen uygalamaktan öte siyasî kariyeri bulunmayan Kemal Derviş'le. Kemal Derviş'in istifa ettiği gün yaşananların Cumhuriyet tarihinde benzeri yok; hele Başbakan'ın aynı gün, "ben zaten istifa etmesini istememiştim" yollu açıklaması iyi değerlendirildiğine anlaşılacaktır ki Sayın Derviş'in kerâmeti kendinden menkûl mârifetlerden değildir. Pekâlâ, siyasetin ağır toplarından sâdır olan menfi tahlilleri de yabana atmayalım; böyle bir partinin muhtemel ilk seçimin ertesi sabahında esâmisi okunmayacağına göre, bu üç isim niçin göz göre göre boş havuza fiyakalı bir plonjonla dalmak için havada figür gösterip durmaktadırlar?

Cevabı el yordamıyla aramaya çalışalım; muhtemelen bir hafta boyunca yaşadıklarımız, bundan sonra gelişmesi beklenen hadiselerin neticesinden ziyade başlangıcıdır. Siyasî hayatımız üzerinde belirleyici ve yönlendirici olabilecek kertede güçlü olan odaklar statükonun zincirlerini henüz gevşetmiş bulunuyorlar. Statüko gevşetilmiş ve yeni hareketlenmelerin önü açılmıştır. Bundan sonra neler olabileceğini tahmin etmeye çalışırken olup"bitenlerin 19 Şubat kriziyle alâkalarını gözden kaçırmamak gerekiyor. 19 Şubat krizinde ekonomi yönetiminin temel araçları zilyedliğimizden çıkarılmış ve yarı"açık bir vesâyet yönetimine dönüşmüştü; bundan sonra vukûu muhtemel gelişmeler, yönetimin "daha doğrudan" karakterle millî eksenden uzaklaşması neticesi verirse şaşırmamak gerekecektir. Bir kısım medya kuruluşlarının Cem ve ekibine henüz kazanılmamış övgüler düzerken, Ecevit çiftini ve DSP'yi dudak uçuklatıcı cinsten bir değersizleştirme kampanyasına hararet vermesi de bir kenara kaydedilmelidir.

Bana göre İsmail Cem önderliğindeki yeni siyasî hareketliliğin "AB taraftarlığı" anafikrine yaslanıyormuş gibi görünmesi de yanıltıcı ve sonraki hamleleri setredici bir mâhiyet taşıyor. Bugün Türk kamuoyunda sağlıklı bir Avrupa Birliği tartışması yapılabilecek sâlim bir zihin vasatı bulunmuyor; bu zihin kirliliği bana göre bilerek ve isteyerek oluşturuldu. Dumanlı veya puslu havada siyasî manevra yönetmek daha kolaydır çünkü.

Önümüzdeki günler, olayların seyri ve ritmi bakımından hareketli geçeceğe benziyor; haber bültenlerini, insanda "haberdar oluyorum" lezzeti uyandıran bir şehvetle takib edeceğiz; konuşacak çok şeyimiz olacak. Konuşacağız, işin dedikodusu çenelerimizi yoracak ama görünen o ki, etkili olamayacak ve daima olduğu gibi yine seyirci kalacağız.

Bu hükümet, gelecek tasavvurlarımızı ve sıradan insanların Türkiye'yi kurtarma hayallerini dumura uğrattı; giderayak en büyük seyyiâtları budur!

Evet, yine aynı terâne!

Önümüzdeki günlerde ABD tarafından Irak'a yapılması beklenen askeri harekât, bakıyorum da hemen herkes tarafından "veri" kabul ediliyor; niçini, nasılı hakkında sual eden yok. Yeni dünya düzeni veya stratejik ortaklık dedikleri şey zâhir bu olsa gerek. Şöyle böyle sekiz"on aydan beridir Amerikan hükümeti Irak'ı vuracağız terânesini tekrarlarken bu kararın milletlerarası hukuk açısından ne kadar aykırı, görgüsüz ve kaba bir davranış olduğunu tartışmıyor bile. Afganistan aynı mantıkla işgal edilmişti, sıra Irak'ta. Bu arada Üsâme Bin Ladin'i, Taliban'ı unuttuk gitti (hiç var mıydılar diye de sorulabilir pekâlâ). 11 Eylül'ün sebepleri ile sonuçları başından beri birbirinden kopuktu, aynı kopukluk hâlâ sürüp gidiyor. Körfez harekâtında ABD'nin en azından görünürde mâkul sebepleri vardı ama şimdi yok; isteselerdi Körfez harekâtı esnasında Saddam Hüseyin'i devirebilirlerdi, lüzum hissetmediler; Saddam on sene daha hükümfermâ kaldı. Niçin?

Türk hükümetinin hadiseye yaklaşım biçimine dikkat edelim; on sene öncesine göre şartlar hayli değişmiş olsa da şimdi kapı bir komşumuzun başına gelecekler karşısında pazarlığa tevessül ederek "ne koparırsak kâr" anlayışıyla müdebbir bir tüccar gibi davranmaya başladık. Hemen herkese hâkim olmuş gibi görünen "başka türlüsü olabilir miydi ki?" anlayışını sorgulamaya değer; "Amerika müdahaleye karar vermişse, en iyisi onun yanında olmaktır" düşüncesi siyaset değil, pratikte basit bir kurnazlıktan öteye gitmiyor. Bize devlet olmanın daha başka türlü bir şey olduğunu öğretmişlerdi vaktiyle; en yakın komşusuna askeri harekat düzenlenirken, "bu işten bizim kârımız ne olur" beklentilerini beslemek Türkiye'ye yakışmıyor: 4 milyar dolarlık askerî dış satış kredilerinden doğan borcun silinmesi, dış borçlarının "çevrilmesinde" (o kadar çok dış borcumuz var ki, hesabın silinmesini talebe cür'etimiz yok; ufkumuz, faizlerini öderken anlayış görmekle sınırlı!) yardımcı olunması, Irak'ta yaşayan Türkmenlerin siyasi haklarının korunması ve bölgede bir Kürt devletinin kurulmaması gibi şartlar "pazarlık"ta başlıca kozumuz. Diplomaside pazarlık olur ama bazı şeyler üzerinde pazarlık olmaz. Bu öyle bir pazarlık ki, devlet olmak haysiyetinin omurgasını zedeliyor. "Ver parayı, al bizi yanına" siyâset midir yani?

Öyle anlaşılıyor ki bizim iç politikada bükülmez prensiplerimiz var ama konu, komşularımızı da ilgilendiren diplomatik meselelere gelince bükülmezlik bir yana, prensipten bile söz edebilmemiz mümkün olmuyor. Cumhuriyetimizin 80'inci yılındaki hâlimiz budur; iç siyasette şahin, diplomaside amorf bir yönetim felsefesi. Hani o sefahat ve şatafata çok düşkün olduğu ileri sürülen müsrif Osmanlı padişahlarının hayalhânesinden bile geçmeyen bir iç ve dış borç batağının altında neredeyse ülkenin bütün idari cihazlarının kontrolü elden çıkarılmış. Siyasi elitlerin mühimce bir kısmı çareyi Avrupa Birliği'ne iltihakta görmekten başka alternatif telaffuz edemez halde. İş o raddelerde sulandı ki, şu günlerde kurulması beklenen bir partinin adı, "Avrupa Birliği Partisi" diye konulursa şaşırmayacağız.

Devlet olmak, milli sınırlar içinde bayrak dalgalandırıp vergi toplamaktan ibaret olmasa gerektir; Türkiye, tarihi ve coğrafi sıkleti itibarıyla sadece devlet olmaya değil, büyük devlet olmaya mecbur ve mahkûmdur. Öyle görülüyor ki egemenlik nişânelerini kullanmak, yirminci yüzyıla mahsus bir nostalji alâmeti olarak kaldı ve öyle görülüyor ki içinde yaşadığımız yüzyılda "büyük devlet" modelinin haricinde kalan yönetimler, çokuluslu firmaların mahallî acentesi olarak yaşamayı içlerine sindirmek zorundadırlar.

Belki tekrar olacak ama tekrarında hâlâ fayda var: Yeni kuşaklara içinde yaşadığımız durumun bizim hissettiğimiz kadar vahim görünmediği âşikârdır ve bunun başlıca sebebi bana göre Atatürk ve Atatürkçülük kavramının içinin boşaltılması ve gençlere devlet şuuru kazandırmakta hiçbir mânâ ifade etmeyen bir edebiyata indirgenmesidir. Atatürkçülük yapılması gereken yer ve zamanda "acentecilik" ideolojisinin çağdaş bir ihtiyaç imiş gibi yaygınlaştırılmasını hazmetmek gerçekten zor. Atatürk konusundaki samimiyetsizlik ve ikiyüzlülük, bizi neticede diplomaside tesirsiz ve belkemiksiz, iç siyasette ise çağdaşlıktan uzak siyasetlere mıhlayıp bıraktı.

Yine aynı terâne diyeceksiniz, evet yine aynı terâne: Lügâtsiz bir toplum olmanın bedelini ödüyoruz; daha yüksek bedellerden ise hafazanallah!

Analiz ve sürûr

Cümle aynen şöyle; dikkatle okuyoruz:

"Atatürk devrimlerine dayalı cumhuriyet evlatlarının dört gözle beklediği müjdeyi Strasbourg'dan yine bizim Zeynel Lüle verdi:

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Temyiz düzeyindeki Büyük Daire'si, Refah Partisi'nin 16 Ocak 1998 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasını haklı bulmuş."

Oktay Ekşi'nin dünkü yazısının ilk iki paragrafı elifi elifine böyle. Şimdi analize geçiyoruz.

1" "Atatürk devrimlerine dayalı cumhuriyet evlatları" şeklinde bir tamlamayla karşı karşıyayız; "Atatürk devrimleri" özel isimdir, dolayısıyla "devrimleri" ibaresinin büyük harfle başlaması gerekirdi; Fransız İhtilâli, Sanayi Devrimi gibi...

2" Tamlamadaki "mystification" ve yüceltme arzusu son derece bâriz vurgular taşıdığı için "cumhuriyet evlatları" kelimelerinin de büyük harfle başlatılması daha münasip düşerdi.

3" "Atatürk devrimlerine dayalı cumhuriyet evlatlarının dört gözle beklediği" ibâresi, kasdedilen mânâ itibariyle vuzuha muhtaçtır; yazar, çok hayâtî, önemli ve kritik bir beklenti halini tasvir ediyor. Beklenti halinin "dört gözle" şeklinde nitelenmesi, Atatürk devrimlerine dayalı cumhuriyet evlatlarının, bu beklenti esnasında başka bir işle meşgul olmadıklarını ve dikkatlerinin bütün fakültelerini bu habere mıhlayarak sair işleri göz ardı ettikleri hissini uyandırıyor.

4" "Atatürk devrimlerine dayalı cumhuriyet evlatlarının dört gözle beklediği müjde" ne olabilir? Yazar, usta tahkiyecilerde sıkça rastlanan bir gerilim yaratma kalıbına müracaat ederek okuyucuyu meraklandırıyor ve makalesinin derûnuna doğru sürüklüyor. Müjde? Biraz sabredersek, bu mühim kitlenin dört gözle beklediği müjdenin ne idüğünü elbette öğrenebileceğiz ama o birkaç saniye içinde, söz konusu "müjde"nin muhteviyatını kendi hayalhânemiz imkânları çerçevesinde doldurarak heyecanlanmak ne kadar güzel!

5" Evet, "müjde"nin mahreci belli oldu; müjde Strasbourg'dan geliyor ve yazar, haberin bir "müjde" niteliği taşıdığını, ifadelerinden taşan bir gurur ve sürûr ile duyuruyor. Yazar, ajans bültenlerinin rutini içinde akan, birbirine benzer biçimde kaleme alınmış haber unsurlarından "hayatî ehemmiyeti haiz" noktaları seçip çerçeveleyen ve onu hak ettiği vurguyla tezyin eden bir görevi yerine getirmektedir. Medyûn"ı şükrânız!

6" Mefhumun muhalifinden hareketle istihrac ettiğimiz mânâ şudur ki, eğer Strasbourg'dan gelen haber, vürûdunu hasretle beklediğimiz vasıflarla tecelli etmeseydi, "Atatürk devrimlerine dayalı cumhuriyet evlatları" büyük bir ye's ve nevmîdi içinde kalacaklardı. Şimdi merakımız çok daha katmerlenmiş haldedir ve Strasbourg dolaylarından gelen müjdenin ne idüğünü, şiddetle öğrenmek arzusu içinde bulunuyoruz. Bir cümleyle bu derecede etkili bir merak psikolojisi uyandırmak kolay değildir: Tesbit ile devam ediyoruz.

7" "Bizim Zeynel Lüle" ibâresi, sıradan okuyucular için mâlum ve mâruf değildir; "bizim" zamirindeki vurgu, acaba, "Atatürk devrimlerine dayalı cumhuriyet evlatları" ile ilgili bir atıf mıdır, yoksa Türkiye'nin tamamını mı kapsamaktadır? Yazının siyak u sebâkından anlıyoruz ki, "bizim" vurgusu ile gazetenin muhabiri kasdedilmektedir.

8" Yazarın ilk paragrafı, iki nokta üst üste işareti ile sona eriyor; paragrafın ":" ile bitirilmesi, hâl"i hazırda mevcut imlâ kaideleri arasında yer almıyor; ne var ki bu küçük kusurdan hareketle yazarın "paragraf" ve ":" kavramları hakkında yeni ufuklara doğru pervâz ederek imlâda vürûdu muhtemel bir devrim tahakkukuna hâdim olabileceği vehmiyle bu hususu imâsız geçiyoruz.

9" Şükürler olsun ki artık ikinci paragraftayız; yazar bu paragrafta, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi", "Temyiz" ve "Refah Partisi" ibârelerini, bilgisayar jargonunda "bold" diye tâbir edilen siyah harflerle vurgulamak suretiyle okuyucuların dikkatini bu kavramlar üzerine yönlendiriyor; bu vurgulardan hareketle peşinen, "okuyucu, bunlar sıradan kavramlar değil, bold dizdirmekteki kasdım ehemmiyetli noktaların güme gitmesini önlemektir" mânâsı çıkarmak doğru olmaz; sükût ile geçiyoruz.

10" Yazar, ikinci paragrafın ilk cümlesindeki temyiz kelimesini hem bold, hem ilk harfini büyük t ile yazmak suretiyle iki yeni açılım denemesinde daha bulunuyor; "temyiz düzeyi" derken temyiz kelimesinin özel isim karakteri taşımadığını bilmemesi mümkün olmadığına

göre bu yeniliğin "yora"sı nedir; yoksa analizimizin 9. şıkkındaki son cümlesinde yer alan ihtiyat ifâdesini askıya mı almamız gerekmektedir; hayretle devam ediyoruz.

11" Yerimiz bittiği için analize bir son vermemiz gerekiyor; artık gerili kalmamıza mahal yoktur. Mezkûr mahkeme, RP'nin kapatılma kararının temyizi neticesinde ilk kararın "haklı" olduğuna karar vermiştir; "haklı" kelimesi yine, "aloo, uyumayalım, bu çok önemli bir şey!" vezninden bold karakter ile dizilmiş bulunuyor.

12" Yazının başlığı "Laikliği Avrupa Koruyor" şeklindedir. "Müjde" Strasbourg dolaylarından tecelli etmiştir ve eminiz ki sayın yazar, bu müjdeli haberle, en azından "Atatürk devrimlerine dayalı cumhuriyet evlatları" kadar olmasa da bir miktar gururlanmamızı anlayışla karşılayacaktır.

Marmara kıraathanesinin romanı: Deliler ve Dâhiler

Bilmem farkında mısınız; kahveler gündelik hayattan çekilmeye başladı; işsizi çok olan ülkenin kahvesi de bol olur hükmüyle mahkum ettiğimiz kahvelerin, o kadar ucuza harcanmaması gereken birer sosyal mahfil olduğunu, işbu çöküntü devrinde fark etmemiz acıdır.

KIRAATHANEDE İSTANBUL FARKI

Mehmed Niyazi Bey'in, Marmara Kıraathanesi etrafındaki hayatı anlattığı, "Dahiler ve Deliler" isimli kitabı bir gecede okuyup bitirdikten sonra, vaktiyle İstanbul'da okumadığıma esef ettim. Yıllardan beri "Marmaratör" lakabını kazanamamış olsa da en azından kahveye bir kaç kere uğrayan, o meşhur sohbetlere ucundan□kenarından iştirak eden arkadaşların anlattıkları ve aynı kıraathaneyi tasvir eden sair kitaplardan okuduklarım, Marmara'nın benzeri olmayan ve kendi başına bir fakülte "nosyon"u kazandıracak ölçüde renkli ve hareketli bir mekân olduğunu hatırlatıyordu hep. Ankara'da böyle bir mekân var mıydı; olsa bile bizim varlığından haberdar olmadığımız kesin. Ankara, İstanbul'dan hep farklı olmuştur. Siyasi gelişmeleri daha doğrudan yaşayan ve hisseden, ufku dar, dedikoducu ve sıkıcı bir şehirdir Ankara. Öğrencilik yıllarında bazen İstanbul'dan gelen arkadaşlarla karşılaşır, anlattıklarını hayretle dinlerdik. Aynı "teşkilat", yani Ülkü Ocakları çatısı altında bulunmamıza rağmen onlar bizden çok daha farklıydı: Modaya uygun ve spor giyinirler, o yıllarda pek rağbet bulan uzun favori ve saç stilini takib ederler ve Ankara'daki sert disiplin atmosferini sıkıcı bulurlardı. Ankara'yla İstanbul'u farklılaştıran yüzlerce ayrıntıdan birinin de Marmara Kıraathanesi olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum. Gariban bir fakülte talebesinin iki çay parasına devrin ünlü fikir adamlarını, akademisyen ve yazarlarını yakından tanıyabilmesi, onların münakaşalarını kenardan da olsa dinleyebilmesi çok önemlidir.

ROMAN MI VESİKA MI?

Deliler ve Dahiler kitabını sevdim. Mehmed Niyazi Ağabeyimiz kitabı roman tarzında kurgulamış. Zihnimi hiç terk etmeyen yazar kıskançlığı ile hemen, "ben olsaydım hâtıra türünde kaleme alırdım" diye geçti içimden. Bir mekânın etrafında yaşayan insanların romanını kağıda

aktarmak herhalde kolay iş olmasa gerek. Yazar da, "Kartal" isimli sanata ve edebiyata düşkün, başarısız ve hayalci bir genci romanın mihrakı haline getirerek yan planlarda kıraathane müdavimlerinin hayatını hikâye ediyor ve bu hikayelerde her biri kendi başına roman teşkil edecek kadar canlı karakterler de zaman zaman öne çıkıyorlar. Mesela "Mu Mehmed" böyle bir tip; kezâ kitabın ithafedildiği Hilmi Oflaz ve Binbaşı Hüsrev de öyle. Zaman zaman romanda bu insanlar Kartal'ı unutturacak derecede öne çıkıyor veya önemsizleştiriyorlar ama romanda asıl kahramanın bir mekân olduğunu unutmamak gerek. Hal böyle olunca roman tekniği ön plana alınarak yapılacak bütün tenkidler arka planda kalıyor ve biz okuyucular, en fazla günaşırı aralıkta Marmara Kıraathanesi'nde bir araya gelip düğümlenen ve tekrar çözülerek İstanbul'a dağılan kahramanların müşterek hikâyesini zevk ve merakla takib edebiliyoruz. Romana ara sıra iştirak eden işte bu insan kadrosu, adeta devrin fikir ve karakter icmâlini flu renklerle inşâ etmek bakımından esere bir "belgesel" çeşnisi veriyorlar.

ROMANDAN DIŞARI TAŞAN KAHRAMANLAR

Kıraathaneye ara sıra gelen Necib Fazıl merhumun gönüllü hizmetinde bulunan Duvarcı Salim'in hikâyesini bilmelisiniz meselâ; Duvarcı Sâlim, ayak işleriyle üstadın vakit kaybetmemesi için kendisini vazifelendiren ve Üstâd'ı devrin en büyük fikir ve sanat adamı kabul eden bir insan. Ara sıra kendini kederli, dalgın veya endişeli görüp hâtırını soranlara verdiği klasik cevabı eminim siz de beğeneceksiniz, "fikir çilesi çekiyorum"; kıratın yanında duran ya huyundan ya suyundan misâli hani! Necib Fâzıl Üstad, bir gün evden çıkarken Duvarcı Salim'e, evin bahçesindeki ceviz ağacının bazı dalları komşu bahçeye sarktığı için gereken dalları budamasını istemiş. "Salim bakmış ki ağaçta yirmi dal var, bu yirmi dalı kesmek için ağaca çıkacak ve herbirini ayrı ayrı kesecek. Kolaya kaçıp ağacı kökünden devirivermiş. Üstad akşam eve gelince kıyametler kopmuş tabii. Bunun üzerine kalbi kırılan Duvarcı Sâlim, "fart□ı muhabbetten maraz doğar" sözünü doğrularcasına Üstad'a kızıp komünist olmuş. O günlerdeki "komünistlik" tavrını hep şu cümleyle ifade edermiş: □İslâm fakire kırkda bir veriyor; Marks ise tamamını veriyor. Aradaki farkı siz hesab edin artık! Hele bir Hilmi Oflaz portresi var ki, tek başına roman olmaya ve Necip Fâzıl Kısakürek fenomenini izah etmeye lâyık özellikler taşıyor: Hilmi Oflaz geçimini işportacılıkla kazanan, gün kazanıp gün yiyen bir "üstad" hayranıdır ve gecekondusu ağzına kadar kitap doludur; sadece kitap edinmekle kalmaz, dikkatle okur da; hatta günün birinde "üstad" yakın tarihle ilgili yeni bir kitap yazmaya karar verdiğinde ilk iş olarak Hilmi Oflaz'ın "arşiv"ine müracaat edecektir. Bir gün Park Otel'e beraberinde götürdüğü Oflaz'ı üstad, lobideki milletvekillerine şöyle takdim ediyor: □Fare tıkırtısından ürkecek kadar hassas; kralları önünde bükecek kadar gözü kara, irade sahibi; arslanların önüne çırılçıplak atlayacak kadar cesur, aziz dostum işportacı Hilmi! Hilmi Oflaz, üstâdının hapishaneye düştüğünü öğrenince İstanbul yakasındaki tezgâhını kapatıp işportasını Toptaşı Cezaevi'nin önüne kurar ve tahliye olduğu güne kadar, sırf üstâdına yakın olabilmek ve ihtiyaçlarını görmek maksadıyla gönüllü bir yarı□açık mahpusluğa katlanır.

TENKİD EKSİK KALMASIN

DİYE...

Roman ama romandan daha ziyade bir devrin panoraması; işte bu yüzden □usûle aykırı görünse bile□ müteakip baskısı yapılırken kitabın sonuna bir isimler indeksi ilave etmek gerekir bence. Romanda, zaman ve tarih tayininde zaman zaman tereddüde düşüyoruz; genel hatları itibariyle 1965□70 yılları arasına tarihleyebileceğimiz hadiselerde takdim□tehir hatâları gördüm; meselâ kahvede cumhur□cemaat televizyon haberlerinin izlenmesi ile MTTB etrafında cereyan eden kavgalar arasında hayli zaman farkı olduğunu sanıyorum. Kahvede cereyan eden bazı sohbetlerin bazen roman temposunu naksedecek derecede uzun tutulması hoşgörülebilir zira herbirinin devrin fikri panoramasını anlamak için vesika niteliğini haiz bir lezzeti var. Dahiler ve Deliler(*) lezzetle, merakla ve kısa sürede okunabilecek bir eser; nefis bir "İstanbul Kitabı"; içinde zevkle, kahkahayla ve ibretle okunabilecek daha nice hâtıra ve anekdot yer alıyor. Gıyabında çalışkanlığı ile tanıdığım Mehmed Niyazi Ağabeyimizin ellerine sağlık.

Mehmed Niyazi, Dâhiler ve Deliler, Ötüken y., İst., 2001, 303 s.

Yeni millî doktrinimizi açıklıyorum: "Bize bir şey olmaz abi!"

Kehanet gibi olacak ama öyle: Sel yatağına ve çürük yamaçlara yapılan evler, önümüzdeki yıllarda da yıkılmaya ve can almaya devam edecek; Şile sahillerinde yine kitle halinde boğulma vakalarına şâhit olacağız; Güneydoğu'da yine gece uykusu esnasında damdan düşülecek ve neticede biz yine basit tedbirleri ihmâl ettiğimiz, akıl nimetine küfrân ile mukabelede ısrar gösterdiğimiz ve fikr"i takibe sahip olmadığımız için bu gibi vakalarda tutturageldiğimiz yıllık ölüm istatistik rakamlarını yine egale edeceğiz. Mesele sadece Kuzeydoğu Karadeniz'in çürük yamaçlarına ev konduran, Güneydoğu'da gece uykusu için çıktıkları damın etrafına koruyucu duvar ördürmeyen veya Şile sahillerinin insan yutan tehlikeli zemininde serinlemeye kalkışan insanların tedbirsizliği ile sınırlandırılamaz: Marmara depremi, Türkiye'nin okumuş, teknik beceri seviyesi yüksek, dünya görgüsü yeterli ve gelir seviyesi itibariyle genel seviyenin üstünde kalan nüfusunun da aynı tipten zaaflarla mâlul olduğunu gösterdi; Gölcük'te denizle aynı seviyedeki araziye dikildiği için harap olmuş apartmanları gözümle gördüm.

Bu memlekette İmar Kanunu var, nâzım planlar var; bu kanun ve planları uygulamakla sorumlu merciler, kurumlar, teknik elemanlar da var. Görünüşte kamu düzeni, mevzuat ve kadro bakımından bir sistem kurmuş ama sistem işlemiyor. Marmara depreminde binlerce ev yıkıldı; bu evler gecekondu filan değil imara uygun, teknik eleman kontrolünden geçmiş yapılardı ve eğer vaktiyle bazı kamu görevlileri, görev ve yetkilerini suiistimal etmemiş olsalardı bu evlerin çoğu şimdi ayakta olacaktı. Depremin ilk haftasında birkaç müteahhidin tutuklandığını duyduk, belki çoktan tahliye olmuşlardır bile ama devlet, bizatihi kendisinden kaynaklanan görev ve yetki ihmâlini yeterince soruşturmadı. Yani devletin bu noktada çürük yamaca ev konduran çay üreticisinden mantalite itibarıyla farkı yok. Kamu binalarına koca

harflerle yazdığımız, "Hayatta en hakiki mürşit, ilimdir, fendir" vecizesi, bazı akademik mahfillerde son derece sığ ve tehlikeli bir pozitivist kanaat uyandırmaktan başka hiçbir tesir icra edemedi. Aksini iddia edenler kamu idaresinde "ilimle, fenle" telifi kabil hangi icraatı gösterebilirler?

Deprem gerçekten büyük ikazdı; ama okumamakta inat ettik. Aslında irili ufaklı her felâketin sonuçları "ilmî ve fennî" açıdan değerlendirilmesi gereken bir derstir; biz ise dersimizi çalışmak yerine âfet bölgelerine saçları itina ile taranmış ve boyanmış politikacıları sevk edip, "devlet yaraları saracaktır" vezninden böbürlenmelerle günü kurtarıyoruz. Türkiye gündemi zalimdir; görürsünüz, üç gün sonra heyelanı unutur, başka şeylerden bahsetmeye başlarız.

Önümüzde seçimler var; demokrasilerde beceriksizleri tasfiye edip başarıyı ödüllendirmek için seçimden daha iyi yol yok fakat korkarım ki biz bu seçimlere, yine o alışıldık, "bize bir şey olmaz abi" zihniyetiyle bakmaktayız. Daha düne kadar "seçim" lâfını duyunca tüyleri diken diken olan siyaset esnafı, bugün ibrete sezâ bir iştihâ ile seçim hevesine kapıldı; hatta baraja takılacaklarına neredeyse kesin gözüyle bakılan partiler bile anlaşılması zor bir seçim histerisine kapılmış görünüyorlar. Seçmen karşısına çıkacak bir icraatları olmadığına göre, neye güveniyorlar dersiniz?

Bana kalırsa siyaset esnafı, artık milli bir doktrin halini almış bulunan "bize bir şey olmaz abi" felsefesinin geçerliliğine güvenmektedir. "Bize bir şey olmaz" lâfzını doktrin haline getirmek, aynı zamanda sosyal hâfıza bunaması mânâsına da gelir çünkü. Vaktiyle komşuları, hısımları aynı sebepten ötürü can verdiği halde heyelan mıntıkasına ev konduranların, evvelki gün onca kişi boğulduğu halde kendilerini ikaz eden görevlileri döverek Şile'deki o lânetli sahilde tekrar be tekrar denize girmekte ısrar edenlerin, her seçimde taze bir heyecan, yeni bir kurtuluş ümidi görmeleri beni şaşırtmıyor artık.

Ortada "yeni" olan hiçbir şey yok ama "yine" ve "yeniden" bıktıracak kadar bol. Seçim fikrine mistik bir mânâ yüklemenin gereği yok; seçim, her şeyden evvel seçebilme, daha doğrusu seçimde bulunabilme hakkını kullanmak demektir. Son seçimler, bir şeyler yapmaya çalışanların dibe battığı, buna mukabil hiçbir şey yapmadan yerinde kalanların "sırf tecih edilmiş atâlet tavrından ötürü" ödüllendirildiği bir mantığın egemenliğine sahne oldu; büyük ihtimâlle aynı şeyle tekrar karşılaşacağız.

AB yasaları doğrusu pek umurumda değil ama seçimden önce mutlaka yerine getirmemiz gereken işler var: Heyelan mıntıkasına ev kurmayacağız, batak sahillerde denize girmemeyi öğreneceğiz, gece damda yatmak gerekiyorsa kendimizi emniyete alacağız ve aynı hassasiyeti eşzamanlı olarak devletten de bekleyeceğiz ki seçim seçime benzesin; kısaca, önce rasyonalitenin gereklerini ifa edelim ki bilahere spritüalist beklentiler içinde bulunmamızın bir anlamı olabilsin.

"Bize bir şey olmaz" diye diye buralara kadar geldik ama başımıza gelmeyen kalmadı. "Bize bir şey olmaz" dedikçe bize hep bir şeyler oluyor; artık tersini denemeliyiz.

Patates ve protokol

Tel tel dökülüyorlar, dökülüyorlar çünkü sanılanın aksine bir dünya görüşüne sahip değiller. Siyaseten belkemiksiz oldukları gibi, kıymet hükümleri alanında da bir "sâbite"leri yok. Aslında neye inandıklarını tespit etmek imkânsız; koleksiyonlarında tutarlılık aramak nâfile, "Ne ararsan bulunur derde devâdan gayrı."

Şu bir kısım medyadan bahsediyorum; isimlendirmek zor, "bir kısım medya" tâbiri kadar târif edici bir başka kavram olmadı şimdiye kadar. Birkaç günden beri çiçeği burnunda Dışişleri Bakanı Şükrü Sina Gürel'in eşi ile çekilmiş resimleri, bir kısım medyanın vitrinlerinde teşhir edilmeye başlandı. Kısa bir izah: Bir kısım medya, son siyasi patırtıda (ki kayıkçı dövüşü olması galip ihtimâldir) DSP'den istifa eden kanadı bâriz şekilde destekledi ve destekliyor. Sina Gürel partisinde kaldı ve İ. Cem İpekçi'nin boşalttığı koltuğu doldurdu; Gürel, dış siyasette, özellikle Kıbrıs ve AB konusunda İpekçi'nin muhalifi sayıldığı için bir kısım medyanın boy hedefi haline geldi. Ecevit çiftine yöneltilen hakarete varan yayınlar şimdi Gürel ailesini de hedef alıyor. Dünkü gazetelerden biri, sürmanşetinde "Rahşan Hanım'ı sollar" başlığı ile Sina Gürel'in eşini boy hedefi haline getirdi, zira Zeliha Gürel eşiyle birlikte seyahat ediyor ve onun toplantılarına katılıyor. Bir kısım medyanın şimdi terk ettiği bazı değerlere göre bu, son derece uygar, çağdaş ve laik bir davranış sayılması gerekirken daha şimdiden Zeliha Hanım'a Kösem Sultan muamelesi yapılmaya başlandı bile. İki gün önce bir başka gazete, bu hanımın daha üç"beş ay evvel Fransız elçiliğinden maaş aldığını "ihbar" üslûbunda yazarak Sina Gürel'i yıpratmaya çalışmıştı.

Belden aşağı vurmak konusunda bir kısım medyanın endâzesi yok: "Rahşan Hanım'ı sollar" başlığının altında pis bir gazetecilik numarasına daha şahit oluyoruz. Zeliha Hanım'ın ilk eşi diyesiymiş ki, "Aşırı hırslıdır, yükselmek için her şeyi yapar." Omurga meselesi!

Yani diyorlar ki, ey politikacı hanımları; siyasete burnunuzu sokmayın; hanım hanımcık evinizde oturun. Okuyucu belki anlamaz diye memleketimizin yeni medâr"ı iftiharlarından M. Ali Bayar'ın annesinin ağzından, "günün yükselen kadın davranışı"nı tarif etmişler:

"Bizim siyasi geleneğimizde eşler kocalarına düzgün bir aile hayatı sağlayarak destek olur."

Vay canına!

Vaktiyle Rahşan ve Bülent Ecevit çiftini, siyasette aile dayanışması sergiledikleri için yere göğe sığdıramayanlar yine aynı gazetelerdi. Arşivlerinden de utanmıyorlar.

Diyelim ki dün öyleydi bugün böyle; bir kısım medya, hanımların siyasete karışmaması gerektiğini anladı ve bu yönde yayın yapıyor; ama bir dakika! Şimdilik bir kısım medya

imparatorluğuna muhalif gibi görünse de aslında aynı fıtrat frekansından yayın yapan bir başka gazetenin dünkü manşeti bir başka telden çalıyor.

Birinci sayfada AK Parti kurucularının eşleriyle çekilmiş fotoğrafları liste halinde sıralanmış ve manşette şu sual soruluyor: "Bu manzara devlet protokolüne nasıl oturacak?" Zira hepsi de başörtülü; M. A. Bayar'ın annesinin ifadesiyle eşlerine düzgün bir aile hayatı sağlayarak destek olan türden hanımlar. Altyazılarda şöyle bir ibare dikkatimi çekti: "Abdullah Gül Dışişleri Bakanı olursa, eşiyle birlikte nasıl bir Türkiye tablosu oluşturacak?" Affediniz, yine bir "vay canına" çekmekten kendimi alamıyorum. Kafam karıştı. Önümde iki gazete ve iki resim var; ilkinde Şükrü Sina Gürel ve eşi, ikincisinde Abdullah Gül ve eşi görünüyor. Zeliha Gürel için bir kısım medyanın tenkidi şu: "Dikkat, bu hanım Rahşan Ecevit'i sollar; hırslıdır; hırsına esir düşmüş biridir, siyaset ona kaldıysa Türkiye'ye yazık olur." Niçin yahu? Ben o resimde başka bir tablo görüyorum; eşini seven, ona destek olan ve onu zarafetle temsil eden bir hanım var. Giyim tarzı, Star'ın ifadesiyle protokol toplantılarında, resepsiyonlarda problem çıkarmayacak tarzda "çağdaş" çizgiler taşıyor, üstelik bu hanım daha çiçeği burnunda taze evli. Hangi sâbıkasına binâen bühtân edilir bilmem? Ona diyoruz ki, "Ne işin var ortalık yerlerde; gir evine, ortalığı sil süpür; patates soy ve eşine böyle destek ol." İkinci resimde Abdullah Gül ve eşini görüyoruz. Deredeki balık üzerine spekülasyon yapılacak ya; Abdullah Gül, Dışişleri Bakanı olursa bu erkek eli bile sıkmayan başörtülü hanım, eşiyle birlikte bazı toplantılarda nasıl bir görüntü oluşturacakmış?

İçinizden, "iyi ya, evinde oturur, patates soyar" diye geçiriyorsanız yanlış cevap; o zaman bir kısım medyanın hücum şablonu şöyle işleyecektir: "İşte çağdışı kafa, başını açmıyor ve bu yüzden çağdaş hayatın ve devlet protokolünün gerektirdiği toplantılara bile katılmıyor." Pekâlâ, diyelim ki bunlar çağdışı kafa, iyi de Gül'ün eşine göre hayli çağdaş ve laik görünen Zeliha Hanım'ın ne kabahati var?

" O mu; oooo!

Bir kısım medyanın "kadın" kavramına nasıl baktığını anlamak için, pazar günleri verdikleri magazin eklerini incelemeye gerek yok, çünkü kadın kavramına saygıları yok. Tutarsızlıklarının temel sebebi bir "dünya görüşü"ne sahip olmayışlarıdır. Gündelik çıkarlar neyi gerektiriyorsa onu savunuyorlar ve çelişkiye düşmekten bile çekinmiyorlar; çünkü sadece "kadın"a değil, "okuyucu" kavramına değil, kendilerine bile saygıları kalmamış gibi görünüyor.

Türkler "Efendimiz"i hangi kaynaktan tanımıştı?

Prof. Dr. Ali Yardım Hoca'nın "Hocam, nedir Şihâb'ül-Ahbar ve diğer hadis mecmualarından farkı nedir ki çalışmak lüzumu hissettiniz?" sualime verdiği cevabı sizin de bilmeniz gerekiyor bence. Prof. Dr. Ali Yardım, Türk üniversitelerinin en genç ilim adamlarından

birisi; bahsi sevmemekle beraber bu hususta iddialaşmaya hazırım. Yaş nedir ki; son derece izâfî bir şey: "Onüç yaşındaydım" diyor hoca, "Alanya'da ilkokulu bitirdikten sonra (tarih ellili yılların başı) okumak için Konya'ya gittim. Tek başımaydım; Torosların sarp geçitlerini eşek sırtında aştım ve iki yıl memleketime hiç dönmedim".

Bizim kuşak, onüç yaşındaki oğlunu hemen karşıdaki bakkala gönderirken bile pencereden vaziyeti kolaçan edecek derecede yufka yürekli, hassas. İki sene Alanya'ya dönmeksizin Konya'da okumak ne demek, benim havsalam almadı. Yaş kriteri böyle bir şey işte. "İlkokuldayım. Köy Enstitüsü mahreçli bir hocamız var. Bir gün derse, öğretmenimizin hemen arkasından girmek zorunda kaldım. Neredeydin diye sual edince olanca sâfiyetimle câmideydim geciktim diyecek oldum. Bahçedeki ağaçlardan birinden ince ama dayanıklı bir dal kestirdi ve bu değnekle bana muhteşem bir dayak attı. Arkadaşlar sonradan söylediler, birisi saymış, tam seksen bir değnek çekmiş öğretmenimiz; resmen fıkıhtaki had cezası". Bilemediniz on-onbir yaşındaki bir sabîye seksen küsur değnek vurmak nasıl bir gayzın ifâdesidir anlamak kolay değil. Köy Enstitüsü nostaljisi ile kendini avutanlara hatırlatmalı.

Türkiye yeniden fethedilmeli mi?

Ali Yardım Hoca'nın gençliğine hükmetmemin sebebi açık; her sene yaz mevsiminde yazlığa, denize gitmek yerine tatilini memleket kütüphanelerinde geçirmeyi tercih ediyor. Bu seneki programda Sivas, Tokat, Amasya ve Amasra kütüphaneleri varmış. Kendisiyle Ziya Bey Kütüphanesi'nin buram buram Meşrutiyet kokan atmosferinde tanıştık. Kütüphanenin genç ve gayretli müdürü Ömer Bey, hocanın önündeki masaya el yazma eserleri yığıp, karşısına bir tıfl-ı ebcedhan gibi ta'zimle oturmuş hocaya hizmet etmekte. Hoca kitapları tetkik ediyor, dibace ve ketebe kayıtlarına bakıp vaktiyle şahsi emeği ve göz nuruyla hazırladığı İzmir Milli Kütüphanesi'nin yazma eserler kataloğundan kontrol etmek sûretiyle defterine kayıtlar düşüyor. Prof. Dr. Ali Yardım, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Başkanı. Yıllık tatilini işte böyle tasarruf ediyor. Bir mânâda memleketin yeniden fethi gibi bir şey bu. Anadolu'da bazı beldeler vardır, Selçukiler ve Osmanlılar tarafından defalarca fethedilmeleri gerekmiştir. Memleketi, kütüphane raflarına savletle bir kere daha fethe kalkışmak; "fetih rûhu" böyle bir şey olsa gerek.

İmrenilmez mi?

Ayrılırken "çam çobanı, sakız armağanı" kabilinden üç (*) eserini hediye etmek zarafetini ihmâl etmedi. İlki, "Peygamberimizin Şemâili"; nefis bir literatür çalışması, "sadaka-i câriye" cinsinden bir eser. Açık konuşmak gerekirse ikinci eserin adı, ilki kadar dikkatimi çekmedi: "Şihâb'ül-Ahbâr" Tercümesi. "Hocam, nedir Şihâb'ül-Ahbar ve diğer hadis mecmualarından farkı nedir ki çalışmak lüzumu hissettiniz?" sualime verdiği cevabı sizin de bilmeniz gerekiyor bence.

Bir kültür arkeolojisi

"Şihâb'ül-Ahbar kısaca, Anadolu'yu vatan tutan Türklerin en ziyade rağbet ettiği hadis mecmuasıdır. Niçinini merak ederseniz söyleyeyim: Meselâ Mevlânâ Celaleddin'in Mesnevîsi'nde Şihâb'ül-Ahbar bir numaralı hadis kaynağı olarak dikkat çekiyor. Aynı mecmuânın Sadreddin-i Konevî'nin kütüphanesinde de yer alması tesadüf değildir. Keza Konya'daki Karatay Medresesi'nde kitabe şeklinde taşa hâk edilmiş 37 hadis metninin tamamı Şihâb'ül-Ahbar'dan alınmıştır. Tahminime göre bu medresenin taç kapısında yer alan hadis'in seçiminde Mevlânâ ve Sadreddin-i Konevî'nin telkin ve tavsiyede bulunduğu anlaşılıyor. Devamı var: Sahib Atâ Camii'nin iç kapısında, Mevlânâ Müzesi harimindeki Selçukîler devrinden kalma ahşap dolabın kanatlarında, Kayseri Sahibiye Medresesi'nin giriş kapısında, Sivas'ta Burûciye, Çifte Minareli ve Gökmedrese'nin taş kitâbelerinde ile Divriği Kale Camii'nin ahşap kapılarındaki hadislerin tamamı Şihâb'ül- Ahbar'dan alınmıştır. Bitmedi, Birgi Ulu Camii'nin muhtelif yerlerine işlenmiş bulunan 25 hadis metni de aynı mecmua mahreçlidir. Yine bitmedi; klasik dönemde en fazla itibar gören iki "Kırk Hadis" müellifinden biri olan Molla Camî'nin seçtiği kırk hadisden otuzaltısı da Şihâb'ül-Ahbar'dan. Diğer taraftan hüsn-i hat levhalarında en fazla hatta çekilen hadis metinlerinin de kaynağı da aynı kitaptır ve Şihâb'ül-Ahbar'ın Yakut El-Mustasımî ve Hâfız Osman gibi iki efsânevî hattat tarafından istinsah edilmesi çok dikkat çekicidir. Bu eser, medeniyetimizin yükseliş heyecanını aksettiren XVI. asra kadar Anadolu'da tesir ve revâcını sürdürmüştür"

Rahmet Kuzâ'î'ye

Türklerin, Hazreti Peygambere, yani "Efendimiz"e (Ali Yardım, "Peygamberimizin Şemâli" adlı eserinin önsözünde, Efendimiz'e hitab şekillerini sıralarken aynen böyle diyor: "Efendimiz kelimesindeki saygı asâletini başka kelimelerde göremedim"), bir başka hararet üslûbunda muhabbet ve bağlılık duydukları hep rivâyet olunur ve doğrulanmasına ihtiyaç hissedilmeyen bir kıymet hükmü olarak dilden dile gezer. "Anadolu'yu vatan tutan uzak cedlerimiz acaba Efendimiz'i hangi ağızlardan, hangi üslûpta ve hangi eserler aracılığı ile tanımışlar ve âşık olmuşlardı?" sualinin cevabı, artık büyük ölçüde sarâhate kavuşmuş oluyor. Türkler, Efendimiz'i daha ziyade Şihâb'ül-Ahbar vâsıtası ile tanımışlar, onun ahlâkını, üslûbunu, düşünme ve karar verme tarzını bu eserde toplanan hadislerden öğrenmişlerdi. Bu mânâda Şihâb'ül-Ahbar müellifi Kuzâ'î'ye, "Selçukî ve Osmanlı toplumuna Efendimiz'i tâlim eden insan olarak rahmet okumak boynumuzun borcu oluyor. Rahmet o'na.

Hasedin mübah olduğu yer

Ali Yardım Hoca ilmî meslek itibariyle Hadis âlimi fakat yıllardır âdet edindiği Anadolu seyahatleri, onu ister istemez sanat tarihi ile de ilgilenmeye mecbur etmiş. Üniversitede, özellikle eski eserlerdeki kitâbe metinlerini okumak ve değerlendirmek konusuna münhasır sanat tarihi dersleri okutmakta nasıl "kemâl-i lezzet" bulduğunu anlatırken onun nasıl delikanlı durduğunu sizler de görmeliydiniz. Hadis gibi evrensel bir birikimden hareketle milli kültürün arkeolojisine geçmek, herhalde dünyanın en lezîz meşgalelerinden birisi olmalı.

Hoca'yı genç tutan kimyânın ne olduğu anlaşılıyor. Siz bu satırları okurken Ali Yardım Hocamız Amasya yazmaları ile hemhâl olsa gerektir; imrenmek ne kelime, haset etmedim desem yalan olur ve unutulmamalıdır ki ilimde haset kabih sayılmaz. Keşke onun kadar genç olsaydım, keşke ömrüm, aynen onda olduğu gibi hikmetle ilimin dudak dudağa verdiği ihtisas sahalarında geçmiş olaydı. Sana şükranlarımızı takdim ediyoruz ey genç adam; sağolunuz, ömrünüz hayır ve bereket üzre muammer olur inşâallah! (*) Söz konusu üç kitabın künyeleri şöyle: Ali Yardım, Peygamberimizin Şemâili, (3. Baskı) Damla Yayınevi, İstanbul, 1998, 543 s.; Şihâb'ül-Ahbar Tercümesi, Damla Y., İstanbul, 1999, Yâkut'un hattından çıkmış Şihâb'ül-Ahbar metninin faksimil metni ile beraber 510 s. ; Altın Yüzük Kullanımı, Damla Y., İst., 1998, 80 s.

FIKRA:

İRTİCAIN BÖYLESİ

Oniki yıldan beri Almanya'da bulgur pilavına talim ederek çalışan ve müthiş bir azimle para biriktiren Temel, nihayet en büyük rüyasına kavuşmuş, pırıl pırıl son model bir BMW otomobil almıştı. O yıl yaz tatilini arabasıyla memleketinde geçirmeye karar veren Temel, Almanya'ya yirmi günlük bir gecikmeyle dönünce arkadaşları merakla sordular,-Niçin bu kadar geciktin Temel, yirmi gün önce burada olman gerekirdi? Temel, tutulan boynunu oğuşturarak kahırla söylendi,-Ha pu Almanları anlamadım gitti • birader; ileri fitesi beş tane yapiler geri fitesi ise bi tane..

SÖZ

"Hayat için kazanılan herşey, sanat için kaybedilmiştir." -Oscar Wilde -

ALINTI:

"Hiçbir şey asla göründüğü kadar kötü ya da iyi değildir. Umutsuzluksa sadece bir günah değildir; aynı zamanda yararsızdır ve gerçek de değildir. Umutsuzluk Tanrı'ya güveni terk etmektir. Ama aynı zamanda kendimize olan inancı terk etmektir ki, bu da insanın varoluşunun anlamını küçümsemek olur. Demokrasi, insan doğasını aşırı değerlendirmiş olabilir; ama bu, şimdiki tam tersi olan tehlikeye bin kere tercih edilir. Eğer tarih bize bir şey öğretiyorsa, o da sürekliliğin değişim kadar güçlü olduğudur, çünkü insan doğası değişmez." John Lukacs, Yirmini Yüzyılın ve Modern Çağın Sonu, Yeni Yüzyıl y. Çev: M. Harmancı, İstanbul, 1995, s. 354

2002

28 Ağustos

Kafam karıştı Zaman Gazetesi

24 Ağustos

Hakikati incitmeyin; karikatür oluyor! Zaman Gazetesi

21 Ağustos

Parti rozeti ver sus kurşunkalem Zaman Gazetesi

19 Ağustos

Birinci sınıf vatandaş olmak duygusu nasıl bir şeydir? Aksiyon Dergisi

17 Ağustos

Solun adı yok! Zaman Gazetesi

12 Ağustos

Olguların gri belgelerinde şahsiyet inşası Aksiyon Dergisi

12 Ağustos

Zonklama! Zaman Gazetesi

10 Ağustos

Memleketimden siyasetsizlik manzaraları Zaman Gazetesi

05 Ağustos

Hâlâ o jöntürk edebiyatı Aksiyon Dergisi

05 Ağustos

Jöntürkler niçin yaşlanmıyor? Zaman Gazetesi

03 Ağustos

Dünyanın en pahalı ütopyası Zaman Gazetesi

Dünyanın en pahalı ütopyası

Yahudilerin Filistin ihtirası ne kadar mâkul ve rasyonel? Yarım yüzyılı aşkın bir zamandan beri Yahudilerin Filistin toprakları üstünde müstakil bir devlet kurmak inadı ve kararlılığı, sivil Yahudiler de dahil bölge halkına ne kadar acı çektirdi ve bu uğurda başta ABD olmak üzere Batı dünyası ne kadar risk üstlendi ve fedâkarlığa katlandı? Bu soruların tek kelimeyle

"ihtiras"tan başka aklî bir cevabı yoktur. İhtiras; gücünü inançtan ve tarihten, tarih ne kelime, esâtirden alan bir ihtiras. Neredeyse tarih öncesine dayanan ve ne ölçüde gerçek olduğu, "inanç"tan başka hiçbir kriterle ölçülemeyecek olan Filistin'de bir yurt edinme projesi, bütün bölgeyi ateşe sürükledi ve dünya diplomasisinde çok sert kamplaşmalara yol açtı. Dünyanın en pahalı ütopyasının bedelini, bölge ahalisi ile beraber bütün insanlık ödüyor ve ödeyecek. İsrail devleti, ütopik ve inanç menşeli bir muhteris rüyânın ürünü ve bu devlet, tarih boyunca misline pek az rastlanır karakterde teokratik bir yapılanma içinde.

Ortada "verilendirilmiş" bir vâkıâ mevcut: ABD, Irak'a saldıracak! Niçin? Bu suale, İsrail'in bölge güvenliğine katkıda bulunmaktan başka verilebilecek hiçbir cevap yoktur. ABD gibi bir dünya gücünün neredeyse bütün dış politika stratejisini İsrail'in güvenliğini ilk planda tutarak çizmeye kalkışması, "moda tâbirle" inanılır gibi değil. Yirminci yüzyılın akıl çağı olduğunu ileri sürenler feci şekilde yanılıyorlar; romantizm, ütopya ve efsaneler çağındayız ve bütün bölge ahalisi (tesadüfe bakınız; İslâm coğrafyasının tam merkezi), İsrail'in güvenlik endişeleri uğruna kurban edilmeye hazırlanan bir gürûh gibi addedilmekte.

Teokrasi, sadece İsrail'de tatbik edildiğinde "banal" görülmüyor; modernliğin âmentüsü sayılan laiklik, sadece İsrail söz konusu olduğunda "olmasa da olur canım" cinsinden bir toleransla görmezden gelinmekte. İmralı'da hayatının en konforlu ve gamsız günlerini geçiren teröristbaşının yattığı hapishaneye bile tesirini hissettiren "insan hakları savunuculuğu", her nedense İsrail hudutlarının harîmine nüfûz edemiyor. Benî İsrail kıssalarının tarih olduğunu kim söylemiş; biz bu kıssaların şimdiki zamana kadar uzanan en kanlı epizotlarından birinin tam içinde yaşıyoruz. "Verilendirilmiş", daha Türkçesi emr"i vâki haline getirilmiş olguların fevkine çıkmayı deneyelim ve manzaraya bakalım; gerçekten "inanılır gibi değil!"

Türkiye, Benî İsrail kavminin gördüğü esâtiri ve muhteris rüyânın neresinde duruyor? El cevap; coğrafi bakımdan tam kıyısında, siyâseten tam içinde. Yarım asır öncesinin siyâsi elitleri, İsrail'in kurulmasını vaktiyle hâhişkârlıkla karşılamışlardı; şimdikiler de aynı tavrı sürdürüyorlar: İstikrar denilen şey bu galiba. İsrail'in mevcut ve potansiyel bütün düşmanları "yine ne tesâdüf ki" İslâm toplulukları. İsrail kurulalıberi Batı dünyasındaki antisemitizm cereyanı hayli yatıştı; Batılılar, kendi Yahudilerini Filistin gettosuna iskân ve tavattun ederek kibarlaştılar ve ortaçağ dünyasından yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar sürdüregeldikleri köklü Yahudi aleyhtarlığından sıyrılıverdiler. İsrail aleyhtarlığı bugün, inanç ve tarihi geçmiş itibariyle antisemitizm ile hiçbir alâkası olmayan Ortadoğu'nun Müslüman toplumları üzerine silkelendi. Haksızlık mı diyorsunuz? Tarihin mantığında, Benî İsrail kavminin teşkil ettiği muazzam parantez haricinde hak kavramı yoktur; reelpolitik, daha doğrusu çıplak güç gösterisi ve boyun eğdirme vardır.

İşte tam bu ahval içinde Türk parlamentosunun, burnu kanamışçasına hararet ve heyecanla tartıştığı meseleye bakınız: "Apo'yu asalım mı besleyelim mi?" konusu bizim için o kadar önemli ki önümüzdeki seçimlerin en büyük kampanyasını bu boş dekikoduların teşkil edeceği

muhakkak; halbuki, "Apo'yu asacağız" edebiyatı üzerinden iktidar ortağı olan partiler herkesten iyi bilmeliler ki, Apo'yu asabilmek, kibar tabirle "anakronik" bir dâvâdır. Geçiniz efendim geçiniz. Bu gibi incir çekirdeği doldurmaz cinsten kaybedilmiş dâvâlar üzerine kampanya kuracaklarına PKK'nın hangi tarihte, hangi bölgede nasıl zuhur ettiğine, aslında kimlerden yardım ve destek aldığına ve hangi sürecin sonunda Türkiye'nin İsrail ile pek samimi ittifak alâkaları peydâ ettiği meselesi üzerinde kafa yormalıydılar.

Irak'ın vurulacağı kesinleştikten sonra birdenbire Milli Güvenlik siyasetimizde önemli değişikliklere gidildiği haberi gündeme düşüverdi. Yunanistan ve Suriye "düşman" kopseptinden çıkarılmış; irtica ve bölücülük ise bir tehdit olarak formunu korumakta imiş. Böyle çok mahrem bilgilerin medya "tower"larına nasıl sızdığını merak etmişimdir hep. Dedikodu mu nedir; düşmansız n'aaparız biz?

....

Bizi modern zamanlarda yaşadığımıza inandıranlar yalan söylüyorlar! Kurûn"ı vusta, cilâlı taş devri, Kısas"ı Enbiyâ'nın geçtiği zamanların iç içe geçtiği kâbus dolu devirler idrak ediyoruz. Hadiselere karşı, idraki uyanık tutmaktan başka müdahale şansımız yok.

Jöntürkler niçin yaşlanmıyor?

Meclis Başkan Vekili Murat Sökmenoğlu, idam cezasını kaldıran kanunun kabul edildiğini açıkladıktan, siz bilemediniz otuz saniye sonra CNN Türk canlı yayını Brüksel'e bağlandı, haberi sunan spiker, "Eee, falanca, haber nasıl karşılandı oralarda?" diye sormaz mı? Brüksel muhabiri "hık mık" mânâsına gelen birkaç yuvarlak cümleden sonra "çok iyi karşılandı canım, kötü olur mu?" meâlinde bir cümleyle editoryanın talebine cevap verdiğinde gülmekten neredeyse oturduğum iskemleden düşecektim.

Keyif kaçıracak kadar bâriz bir vâkıa ile karşı karşıyayız; matbuatın bir cenahı, iki gün önce Meclis'ten çıkan kanunları yeni bir "Kanun"ı Esâsi" heyecanı ve neş'esi ile karşılıyor: Kimisi AB bayrağına 28. yıldızı ilâve etti bile. AB'nin genişlemekten sorumlu üyesi Verheugen ise diyesiymiş ki, "Türkiye artık bizim tarafta!" Tâbir hoş görülürse zilleri taktık oynuyoruz; gazetenin biri aşka gelmiş, "Avrupa'nın büyük şaşkınlık ve takdirle izlediği uyum yasaları için kabul oyu veren 256 dev adamın isimlerini tarihî bir belge olarak sunuyoruz." dedikten sonra üşenmeyip koca listeyi yayınlıyor; ve daha neler neler...

Keyif kaçırıcı, çünkü endâzesi yok; keyif kaçırıcı çünkü bizim muasır Jöntürk takımının safderunluğunu, tarih şuuru ve dünya görüşü sığlığını, hatta çocuksuluğunu işaretliyor. II. Meşrutiyet ertesinde İstanbul gazeteleri buna benzer safdil sevinç gösterileri sayfalarını doldurmuştu. Jöntürkler niçin hiç yaşlanmıyor, bu mesele müstakilen işlenmeğe ve tahlil edilmeğe değer!

Mesut Yılmaz demiş ki, "Dev bir adım attık!" Bir dakika, bu "dev adım"ı ne kadar kolay atabildiğimizi unutmayalım. Meclis, beni bile şaşırtan bir kararlılıkla iki gün sıkı bir mesai yaptıktan sonra kanunları "usûlet ve suhûletle" çıkarıverdi. Eğer bu "dev bir adım"sa, bir hafta aynı tempoda çalışıldığında Ortadoğu meselesini, hatta küresel ısınma problemini bile halledebiliriz demek ki!

Abartıyoruz, abartmayalım; temkinden uzaklaşmak aklî melekeleri bozar. Modernleşme tarihimizin mantığını bilenler, bu gemden azâde abartının neticede bizi hiçbir yere götürmediğini tekrar be tekrar hatırlayacaklardır. Hepimiz pekâlâ biliyoruz ki çıkarılan kanunların düzenlediği meseleler kısm"ı âzâmı itibariyle bizde fiilen tatbikat bulmaktaydı.

Gündelik hayatta değişen bir şey yok ve olmayacak. Bir meslektaşımız hâdiseyi "Üçüncü Tanzimat İlânı"na teşbih etmiş. Ben olsam daha temkinli davranmayı tercih eder şu çocuksu sevinç gösterilerini illâ bir şeye kıyas etmek gerekirse, 1876'da gittikçe ağırlaşan Balkan buhranını görüşmek için İstanbul'da toplanan konferansın ilk gününde (23 Aralık 1876), bizimkilerin apar topar Kanun"ı Esâsi ilan ederek, "işte meşrûti idareye geçtik; yorgan gitti kavga bitti; dolayısıyla bu konferansta Balkan meselesinin görüşülmesine ihtiyaç kalmamıştır" mantığıyla konferansın dağılmasını; fakat ardından Rus ordusunun ertesi yılın şubat sonunda Yeşilköy havaalanı civarında yalvar"yakar durdurulduğunu hatırlatırdım.

Jöntürkler, biz anayasa ilân ettik diye düvel"i muazzama delegelerinin bizi alnımızdan öpüp tebrik ve tebcîl ile çekip gideceklerini zannediyorlardı; zannediyorlardı ki düvel"i muazzamanın bütün derdi, Devlet"i Aliyye'nin meşruti bir idare ile yönetilmesi, siyasette Avrupa normlarına itaat etmesinden ibarettir: Halbuki, 1918 kışında düvel"i muazzama donanması, gemilerini Haliç'e bağladığında bile çoğu yanıldığını fark etmemişti.

İnsafı elden komayalım: TBMM, giderayak parlamenter demokrasiye ve bizatihi Meclis fikrine büyük itibar kazandırdı; prestijini artırdı ve her aksaklıkta Meclis'i suçlayarak Meclis dışı güçleri övenlere karşı mânidar bir jest gösterdi; tebrik edelim ama abartmayalım; bir şeyde ifrat zıddını dâvet eder. Sırf kanun çıkarmak suretiyle Türkiye'nin mâkus talihinin bir günde değişmesi mümkün olsaydı, eminim ki bu Meclis'te sadece "256 dev adam" değil, ondan daha fazlası, böyle bir kanuna evet dedikten sonra canını fedâya rıza gösterirdi. Enver Paşa, "yok kanun; yap kanun" derdi; kanun çıkarmak kolay, hâdiseleri yönlendirmek zor. Kanunla memleketin ıslah edilebileceğini zannetmek "sepici" bir Jöntürk hastalığıdır. Tanzimat'tan beri idari cihazımızı Avrupa normlarına ulaştırmak için binlerce kanun çıkardık. Bilmeliydik ki kanun tek başına realiteyi değiştiremez; tam aksine realiteyi meşrulaştırdığında bir kıymet ifade eder. Türkiye'nin iç dinamizmi, kanunla kabullenilen çerçevenin daima önünde tecelli etmiştir.

Şimdi top AB'de imiş!

Osmanlı Serdar"ı Ekremlerinden biri, boğazları tehdid eden Rus donanmasının şerrinden endişe edince biraz safca harem ağalarından birisi, "ne dert edinirsin devletlûm; çağır Rus Çarı'nı kulağının tözüne iki sille çek aklı başına gelsin" diye tavsiyede bulununca koca Serdar"ı Ekrem secdeye kapanıp, "Ya Rabbi, şu ahmağın aklını bir geceliğine bana ihsan buyur ki rahat bir uyku uyuyabileyim" diye dua etmişti; topu, şecî' bir hamle ile AB'nin kucağına atıverdiğimizi farz etmek, bana bu eski nükteyi hatırlattı nedense!

Ha, küçük bir nükte daha; sabahleyin pide aldığım fırıncı, arkadaşına, "Muzaffer, pasaportunu hazırla, bu iş tamam oğlum" diye takılıyordu. Ona sadece nüfus kâğıdına iyi sahip çıkmasını hatırlatmakla yetindim.

Hâlâ o jöntürk edebiyatı

Bugünün AB hülyâsı, safderunluk bakımından Jöntürklerimizin bir asır önce gördüğü rüyâdan farklı değildir ve "şuur burkuntusu" el'an devam etmektedir. İnsanların birbiriyle ihtilâfı anlaşılabilir bir şeydir; ihtilâfın "şuur burkulması" tarzında tecellisi, ihtilâftan farklı. Cemil Meriç "Şuuru burkulan aydın" başlığıyla Beşir Fuad'ı anlatır ama aslında hikâye edilen bütün bir Jöntürk kuşağıdır: "İmanını kaybeden o coşkun zekâ" târifi, benzerlerini de kapsar ve bu nesil, Osmanlı tarihinde ilk defa II. Abdülhamid'in uzun saltanat yıllarında aksiyon haline geçer.

Abdülhamid, onlar nazarında iyinin, doğrunun, güzelin, muasırlığın ve hatta aklın yolunu tıkayan kirli bir paçavra, bir an önce izalesi gereken çirkin bir engel gibidir. Bizde aydın sınıfı işte böyle bir dekorun içinde doğar ve "aydın" olmak sıfatını, kendi toplumunun temel kıymet hükümlerinden ayrılarak edinir; ne var ki bir aydının temel kıymet hükümlerini reddederek kendi varlığını inşâ etmesi kolay değildir: Beşir Fuad, daha niceleri gibi o hengâmede kaybolur giderken ötekiler, içine düştükleri varlık boşluğunu "ideoloji"ye sarılarak telâfiye çalışırlar. Modernleşme tarihimiz, bu şuur burkulması bilinmeden anlaşılamaz.

Aydın medyasının bir asırlık saltanatı

Türk tarihinde ve edebiyatında bir Abdülhamid efsanesi vardır ve bu efsâne, çok küçük bir kısmı hakikate benzemekle beraber tamamen "aydınlar", nâm□ı diğer Jöntürkler tarafından inşâ edilmiştir. Jöntürklerin çizdiği Abdülhamid portresinde beyaz yoktur; az miktarda gri ve çoğunlukla karadır bu tablo; Jöntürk edebiyatı, günümüzdeki medya hükümranlığını andırır tarzda devrin tarihi tasviri üzerine çöreklenip kalmış, devrin hakikate uygun tasavvuru, ancak kaynakları iyi kullanabilen az sayıdaki uzmanın inhisarına girmiştir.

Ne var ki Jöntürk edebiyatı, gereğinden fazla basitleştirilmiş bir şema üzerinden akar: Düşman Abdülhamid'dir; irticâdır; çâre medeniyettir, garptır. Bize dair herşey kötü, köhne ve değersizdir. Bu safdil düşünce biçimi, ne gariptir ki doğru dürüst değerlendirmeye ve tenkide tâbi kalmadan Osmanlı Devleti bir siyâsî hercümerc içine düşmüş ve yıkılıp gitmişti.

Jöntürklük, Cumhuriyet devrinde "Kuva□yı Milliye" heyecanı üzerinden toparlayıcı bir aktivite göstererek Osmanlı enkazı üzerinde yeni bir devlet kurdu ama Jöntürk hâlet—i rûhiyesi, Meşrutiyet devirlerinden tevârüs ettiği üslûbu aynen korudu.

Jöntürk ruhunun ihyâsı

Bu süre zarfında toplumun temel kıymet hükümleri, Jöntürk zümresinin devlet cihazı üzerindeki egemenliği sebebiyle daima bastırılmış durumda kaldı ve devlete nüfuz etmesine asla müsaade edilmedi. Demokrat Parti devrinde toplum, on sene bile sürmeyen bir kısa iyimserlik döneminde kendine ait temel kıymet hükümlerinin yeniden işlerlik kazandığı zehabına kapıldı; halbuki bu temelsiz bir iyimserlikti zira DP, menşe itibariyle Jöntürklük rûhundan uzak bir ekip teşkil etmiyordu; onlar sadece gayrımemnun ama biraz daha popülist bir Jöntürk fraksiyonu idiler. Buna rağmen Türkiye, 1960 yılında bir askeri darbe yaşadı ve bu darbe Jöntürkler camiasında Jöntürk rûhunun ihyâsı olarak yorumlandı.

27 Mayıs bugün hâlâ, devlet ve toplum ilişkilerini belirlemek bakımından aydınlar arasında bir turnusol kağıdı vazifesi görmektedir. 27 Mayıs tipik bir Jöntürk refleksiydi; evvelâ, bugünden bakıldığında ortada askeri bir darbe yapmak için yeterli gerekçe görünmemektedir. "27 Mayıs'ta niçin darbe yapıldı?" sualine ne dün, ne de bugün tatminkâr bir cevap verilememiştir. Nitekim ondan sonra 27 Mayıs'ta derbe yapılmasına gerekçe olarak gösterilen siyasi şartların çok daha ağırı vukubulduğu halde o buhranlar askeri darbeyle sonuçlanmadı. Bu bakımdan 27 Mayıs ile 24 Temmuz 1908'deki II. Meşrutiyet darbesi birbirine çok benzer. Her ikisinde de asker□sivil aydınlar, gereğinden fazla tehevvüre kapılarak acele etmek gereği hissetmişler ve ülkenin bütün dengelerini altüst etmişlerdi.

27 Mayıs, II. Meşrutiyet'e benzer mi?

27 Mayıs'ın tahakkuk biçimi de 1908'i andırır; her iki darbe de bir "devr□i sâbık" inşâ etmek gayretine kapılmış ve öfkeli kalabalıklara elle tutulur "düşman" nümuneleri gösterilmişti; hemen ardından devlet kadrolarında tasfiyelere girişilmiş, anasaya ve kanun çapında değişiklikler yapılmış ve devletin böyle kurtulabileceği zannedilmişti. Devleti kanunla kurtarmak tipik bir Jöntürk mantığıdır; Enver Paşa'ya hamledilen, "yok kanun, yap kanun" yaklaşımı 27 Mayıs'ta ayyuka çıkar. İşte tam bu noktada, "filan kanunu çıkarmayı nasıl akledememişler" suali samimi ve tabii ki safdilânedir. Jöntürk için sosyal hadiseler ve müesseseler, kanunları takib etmekle yükümlüdür. Devlet ve iktidar cihazına sahip olmakla sosyal hadiseleri yönlendirmek veya doğru okumak birbirinden farklı şeylerdir ve gerçeğin şimdiki Jöntürkler tarafından bugün dahi anlaşıldığını ileri sürmek zordur.

1908 ve 1960 darbeleri, Türkiye'de askeri vesayet rejimlerinin kökleşip kalmasına vesile olmaları yüzünden birbiriyle türdeştir; bu yüzden Türkiye etkisi hâlâ kuvvetle hissedilen yönetim zaafiyetleri yaşıyor ve yine bu yüzden Türkiye'de asker üzerinden siyaset yapmak kolaycılığına tevessül eden bir politikacı güruhu teşekkül etmiştir. Her iki hareket de geleceği

ve geçmişi tasavvur etmek iddiasını ileri sürmüşlerdi; geçmişi inşâ etmek gayretleri neticede "sert devlet ideolojisi"nin ortaya çıkmasına yol açtı; geleceği inşâ tasavvurları ise daima "Jöntürk sâfiyeti"nin sığ sularında çakılıp kalmıştır.

Avrupa Birliği: Bir jöntürk hülyası

Jöntürk neslinin hâlâ yaşamakta ve devlete nüfuz etmekte olmalarının en bâriz işâreti Avrupa Birliği meselesidir. Bugünün Jöntürkleri için AB'ne girmek arzusu, tam bir asır öncesinin meşhur Jöntürk tekerlemesinin mâhiyetini aşabilmiş değildir; meâlen şöyle diyorlardı: "Hey efendi Paris'e git Paris'e / Eğer sende akl ü fikir var ise". Batı dışında bir dünya tahayyül edememek, milli varlığı ancak Batı hudutları ve bünyesi içinde inşâya çalışmak dünün Jöntürkleri için bir "idol"dü; bugünün AB hülyâsı, safderunluk bakımından Jöntürklerimizin bir asır önce gördüğü rüyâdan farklı değildir ve "şuur burkuntusu" el'an devam etmektedir.

AKLINIZDA BULUNSUN:

EN GÜZEL İMF FIKRASI(*) "Birgün iki kurbağa ayran bakracına düşmüş; çırpınmaya başlamışlar. Bir tanesi epey çırpındıktan sonra kurtuluş ümidi kalmadığını farkedip kendini bırakmış ve boğulmuş. Diğeri azimle devam etmiş, çırpındıkça ayranın üzerinde tutunabileceği kadar yağ biriktiğini görmüş. Sevinçle yağ parçasının üstüne çıkıp soluklanmış. "Yani kurtulmuş?" "Hayır, tam aksine; ayranın sahibi kurbağayı diğer bakraca atmış; hayvan kurtulmak için tekrar çırpınıp yağ tabakası ortaya çıkınca bu defa diğer bakraca. Bu böylece sürüp gitmiş... "Eee? "Ee'si şu; biz çırpındıkça İMF yağı topluyor, bizi diğer bakraca atıyor. Bu kadar." * Fıkrayı, gazeteci Ahmet Sırrı Arvas'ın "Herkesin bir hikâyesi var" isimli kitabından aldım (119). Kısa, zevkle ve ibretle okunur küçük hikayelerden ve hayat tecrübelerinin nakledildiği bu kitapta, onlarca kısa film senaryosu keşfedilmeyi bekliyor (İMG yayınları, İst., 2002)

YANILGI:

Despina kilisede günah çıkartıyordu; " Aziz peder dedi, "ben çok günahkarım, bu hafta defalarca aynaya baktım ve kendimi çok güzel buldum! Papaz sordu, " Hepsi bu kadar mı yavrum? " Evet peder " O halde üzülme kızım, çünkü yanılmak günah değildir!

SÖZ:

"İnsanlar yanlış yapabilirler ama sadece içlerinde büyük olanları yanlışlarını anlarlar." Ferdinand Von Kotzzebue

ALINTI:

"Aziz ve âlicenap Atatürk'ün emirleri üzerine İş Bankası'na borçlanarak satın almış bulunduğum ve gerek uzun süren bir hastalığım, gerek sadece beceriksizliğim yüzünden bir türlü faydalanamadığım, faydalanmak şöyle dursun, bankaya borcumun faiz faiz üstüne

binerek ödeyemeyeceğim bir yekûn tuttuğunu görüp yalnız azabını çektiğim Çankaya'daki bağı, hiçbir kâr bilmeksizin satmak kararında olduğumu söylemek üzere günün birinde İsmet Paşa'ya başvurmuştum. O beni küçümseyici bir bakışla tepeden tırnağa süzdükten sonra şu sözü söylemekle yetinmişti: " Sen çocuksun; çocuk..."

Y.Kadri Karaosmanoğlu, Politikada 45 Yıl, Bilgi Y., Ankara, 1968, s. 86

Memleketimden siyasetsizlik manzaraları

Bu kabilden bir unutkanlık sadece bana mahsus olmasa gerek: Aradan kaç gün geçti, on beş gün veya biraz daha fazla. Birisi çıkıp bana "DSP niçin ve nasıl ikiye bölündü?" diye sorsa cevabı toparlamakta güçlük çekerim.

Ardında bulduğu müthiş medya desteğiyle YTP bugünlerde bir hükmî şahsiyet haline gelebilme mücadelesi veriyor; hani bu partiye gayri resmi olarak "bir kısım medya partisi" denilse sezâdır. YTP yetkililerinin medya kulislerinde kotarıldığı gün gibi âşikâr ittifak arayışları içine girmesi ise son derece ilginç. DSP'nin karnı yarılarak içinden alelacele YTP'nin çıkarılması, uzun vadede bir "DSP'yi kurtarma operasyonu" mudur, bunu zaman gösterecek. Ne kadar sosyal, ne kadar liberal olunacağı henüz fiili lideri tarafından bile bilinmeyen bu partinin varoluş gerekçesi kerrât ile izaha muhtaç görünüyor bana.

Bugünlerde hemen her parti bir miktar sosyal, bir miktar da liberal; dolayısıyla sosyal liberal sentez bir varoluş sebebi olarak takdim edildiğinde tatminkâr görünmüyor. İsmail Cem İpekçi'nin, siyasetle alâkadar bir taze üniversite mezunu ağzıyla yaptığı konuşmalar, bir partiye kimlik ve şahsiyet kazandırabilir mi, bilmiyorum. YTP'ye bir kimlik edindirme gayretleri, galiba içinde Kemal Derviş'in de yer aldığı bir siyasi platform, bir "Kemal derviş minderi" hazırlamayı gaye ediniyordu. Ne var ki Sayın Derviş, son kıtalararası yolculuğundan hayli kafa karışıklığı ile dönmüşe benziyor. Türk solunu bir üst çatı altında toplayacak oluşumu hazırlayacak yiğidi analar ne zaman kundaklar, tahmin etmek zor. Türk solu yine kendini, daha doğrusu CHP'yi sabote ediyormuş gibi bir manzara görüyorum. Solun, başarısızlığı müseccel ama iyi konuştuğunu zanneden klik önderleri yine ekran ekran gezerek solun niçin bir araya gelemeyeceğini hikâye eden sebepler sıralayıp duruyorlar. Bu seçim sistemi, 4 Kasım sabahı Türk parlamentosunu "solsuz" bırakırsa şaşırmamalı.

Sağa gelmeden önce büyük kumpanya ile tâ Amerikalardan getirtilen Mehmet Ali Bayar'ın durumuna dikkat çekelim. Teşrifinin üzerinden üç ay bile geçmeden Bayar'ın YTP ile ittifak görüşmelerine hâhişkâr durması, DTP'nin de varlık sebebini tartışmalı hale getiriyor. Bir "merkez" lâfıdır gidiyor; Türk siyâsetinin merkezi, bu kadar çok partiyi ve şahsiyeti barındıracak kadar geniş midir? Türkiye, yetmişli yılların sertleştirilmiş sağ"sol polaritesini aşmalı fakat sağlıklı siyasi kimlik tespiti için bu kavramların hâlâ kullanışlı ve geçerli olduğunu zannediyorum. Merkez lâfı, kısa zamanda "ne sağcıyım ne solcu" diyenlerin

anlamsız şekilde kalabalıklaştırdığı bir bekleme salonu haline gelebilir. IMF programlarına itaatten başka iktisâdi ve mali politika geliştiremeyenler, dış siyasette Amerikan menfaatlerine karşı çıkmayı "kafayı yemek" cinsinden bir çılgınlık kabul edenler ve esasen yüzde seksenle bile iktidara gelmiş olsalar, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütçesi üzerinden milli siyaset üretemeyeceklerini fark edenler soluğu "merkez"de alıyorlar.

Türk seçmeni sağa galiba alışkanlık eseriyle oy veriyor. Özal'ın ölümü ve Süleyman Demirel'in başbakanlığıyla beraber Türk sağı projeksiyon kabiliyetini kaybetti. Karizması, ancak kendi partisinin başkanlık divanında veya parti grubunda para eden bir ikinci sınıf liderler kuşağı, sağ partileri yönetmeye başlayalı beridir, sağ, kalkınma projeleriyle ve heyecanıyla değil vücut diliyle varlığını ispat ediyor: İslâmî sağ son beş seneden beri mağdur edilmişliğin geliriyle geçimi sağlayabilmekte; milliyetçi sağ ise, "Apo'yu biz asarız" ve "bunlar bize Apo'yu astırmadılar" mevziilerinden başka tutunacak dal bulamamakta. Sağın milliyetçi kanadı, sahihliğini yakın gelecekte sürdürebilmek için gayet kararlı ve etkili bir nefis muhasebesi yaparak fikriyat ve kadro ölçeğinde toparlanmaya mecbur gibi görünüyor. İttifaka en ziyade muhtaç görünen milliyetçi sağda, böyle bir arayışın telaffuz edilmemesi mânidar ve işin tabiatına uygundur.

Siyasetsizliğin partileri bile birbirine benzer vitrin mankenleri haline getirdiğini fark etmek ürküntü verici. Siyasetin en muktedir ismi Kemal Derviş bile, artık lise talebelerinin bile mantıken geliştirebilecekleri mâlum replikleri seslendirmenin ötesinde eli"kolu bağlı durumda.

Seçim yapalım, seçim iyidir, demokrasilerin emniyet supabıdır ama evvela ortalıkta seçebileceğimiz bir şeylerin olması gerekmez mi? Partiler birbirine benzemekte, yani "merkez"de kendilerine bir minderlik yer bulmakta kavga halinde; bütün programlar birbirine benziyor ve işin en kötü tarafı artık elimizde "yönetilebilir bir bütçe" bulunmuyor. Türkiye'nin bütçesi ağır borç rezervleri altında külçe gibi hareketsiz. Bu durumda, "borç"morç ödemiyoruz" diye efelenen Doğu Perinçek'in partisinden başka iyi"kötü siyaset üretebilen bir "siyasi" parti yok dersek mübalağa etmiş olur muyuz?

Zonklama!

"Şehit aileleri"nin gösterileri, bizatihi devlet tarafından desteklenen ve yönlendirilen milliyetçilik ve vatanperverlik cereyanının gitgide nasıl anakronikleştiğini, en azından kibarca bir söyleyişle "zamansız"laştığını gösteren ibretlik bir hâdisedir. Ateş dün düştüğü yeri yakmıştı, bugün de öyle. Türkiye'nin dış politika önceliği artık PKK mihraklı bir bölücülük hareketi olmaktan çıktı; görünürde AB'ye taraftar ama fiiliyatta ABD'nin bölge çıkarlarına uygun bir diplomatik çerçeve içindeyiz.

PKK'ya karşı devletin verdiği mücadele, toplumda milliyetçi vatanperverliğin pratik bir zemin oluşturmasına yol açtı. Milliyetçiliğin en tehlikeli tarafı, daima bir, "vatan tehlikede" ikazına ihtiyaç hissettirmesindedir. Vatan tehlikeye düşünce milliyetçi cereyanlar yaygınlaşır ve tabiilik kazanır; bu uzvî refleksin aklıbaşında bir siyaset veya düzgün bir siyasi fikir haline gelmesi çok zor. Milliyetçiliğin siyaset sahnesinde temsili, başlı başına netâmeli ve üstesinden gelinmesi müşkül bir problem; en azından Türkiye'deki tatbikatı bu teoriyi doğruluyor. Diğer taraftan işin fikriyatını yapabilecek kalitedeki insanların milliyetçi çevrelerde itibar görmesi, bizatihi işin tabiatına aykırıdır: Aktif siyaset teoriden ziyade harekete kıymet verir; siyasette seri hareketin fikirleştirilmesi için slogandan başka yol yok. Sloganla harekete geçenler, bir başka sloganla duraklamak veya yön değiştirmek zorundadırlar. Türkiye'de milliyetçilik, konjonktür icabı yükselip gerilerken derin fikriyattan ziyade pratik ve sığ sloganlarla günü kurtarmayı tercih etti; fikriyata ağırlık verebilmiş olsaydı belki % 20'ler civarında temsili hiç mümkün olmayacak ama buna mukabil son derece etkili ve ağırlıklı bir kültürel, siyasi ve fikri nitelikte "sivil sıklet" oluşturabilecekti. Türk milliyetçiliği adına yazanlar, söyleyenler ve hareket edenler bu ağır zihnî vazifenin altından kalkamadılar; partileşmeyi tercih ettiler, "vatan tehlikede" çığlığının gölgesinde varlık bulabildikleri için konjonktüre tâbi oldular ve tesirleri de aynı "şehit aileleri" gibi daima konjonktürel vaziyetlere bağlı kaldı.

Açıkça ifade etmek gerekirse bugün "kendilerine mahsus gerekçelerle " Avrupa Birliği'ne muhalif tutum takınmak, milliyetçi siyasetin "olmazsa olmaz"ı değildir; vaktiyle telaffuz edilen ve hâlâ terennümünden vazgeçilmeyen "AB'ye biz de taraftarız ama şartlarımız var" yaklaşımının savunulabilir tarafı yoktur. Milliyetçilik özünde "endüstriyel" bir kavramdır ve Türkiye'de milliyetçiliğin teşekkülü hep "batıcılık" konsepti içinde gelişmiştir; bugünün milliyetçileri, ideolojik ekseni batıdan doğulu ve İslâmî bir çerçeveye kaydırmaya niyet ettiklerinde, bu yer değiştirme işleminin entelektüel hesaplaşmasından kaçınmışlar ve meseleyi basit bir politik mevzi değiştirme olarak algılamışlardı; vaktiyle kapatılmamış olan bu hesap, şimdiki kuşak milliyetçilerinin önüne konulmuştur ve ne yazık ki onlar da karşılaştıkları problemin mâhiyetine ve ne idüğüne nüfuz edebilecek klâsta görünmüyorlar. "AB Uyum kanunlarını destekleyen altı partinin altısı da bölücülerin yanındadır" cümlesi, bana göre vaktiyle hesaplaşılmamış ve lâyıkınca düzeltilmemiş ideolojik tortuların husûle getirdiği bir zonklamadan ibarettir ve günümüzün siyasi tablosunda kıymet"i harbiyesi yoktur. Bu tutumda ısrar, milliyetçi siyaseti marjinalleşmeye götürür; tıpkı şehit ailelerinin dillendirmeye çalıştığı taleplerin gitgide daha marjinal göründüğü gibi.

AB meselesi, Türk siyasetinin gerçek problemlerini görünmez kılan bir sun'i ortam yarattı. Aynı hükümetin başarısızlığını paylaşan partilerin şimdi AB etrafında iki farklı taraf tutarak daha şimdiden seçim meydanlarında zihin karıştırmaya niyetlenmeleri ne kadar garip. AB'ye taraftar olanlarla ona karşı çıkanların gerekçeleri ise tutarsızlıkta birbiriyle rekabet halinde. Aradan yüz sene geçmiş olmasına rağmen hâlâ safdil Jöntürk heyecanı ile zaptiye"hafiye kafasının birbiriyle didişmesinden hâsıl olabilecek hiçbir fayda mevcut değildir.

Yüz sene öncesi hakkında hüküm veremeyenler, muasır zamanları yorumlamak hakkını da kaybederler.

Solun adı yok!

Kemal Derviş'in YTP'ye katılmayacağını açıklaması, Türk solunun siyasi planda temsilindeki bünyevi zaafları aksettiriyor mu? "Türk solu"ndan bahsedeceğiz; tâ başından beri iyi tarif edilmemiş kavramlar, yıllar sonra işte böyle harâmî gibi yol kesiyor. Kemal Derviş solcu ise, mesela Mümtaz Soysal'ın sola nisbeti nedir? "Arada derece farkı var, ikisi de soldur" diyemeyiz.

Türkiye'de solun adı kalmamıştır!

"Ne zaman oldu ki?" diyebilmek lüksümüz yok. Olmalıydı. Olmadı, çünkü lisânın öbür yarısı ile bir çocuğun oyuncağını kurcalaması gibi oynadık; dilin öteki yarısı anlamlar, mecazlar, sahihlikler ve mazmunlar dünyasıdır; anlam dünyasını yerinde duruyor gibi kabul ederek o anlamlara başka karşılıklar bulduğumuzu zannettiğimizde eski kelimelere yeni anlamlar vermiş olmuyor, aksine daha tehlikeli bir dönüşüme yol açıyoruz; ortaya yeni bir lisân çıkıyor. Tarihi sürekliliği devam eden bir toplumun dilini değiştirmek, evet tehlikelidir; insan hücresinin DNA'larıyla oynamak gibi bir şey; neticenin ne olmayacağını kestirebilirsiniz ama ne olacağını asla bilemezsiniz.

Türk solcularının hali bana hüzün veriyor (bütün samimiyetimle "Türk solu" diyebilmek isterdim). Eskiden sol hizipler kavga ettikçe "samimi konuşalım" keyiflenir hatta şaka yollu, "Ya Rabbi sol camiâdan hizipleri eksik etme" diye eğlenirdik fakat Türkiye eski Türkiye değil; dün, solla sağ birbirinin hasm"ı bîamânı, âdeta birbirinin ikame unsuruydu; bugün solla sağ aynı heyetin iki parçasıdır. Solun zaafiyeti, Türkiye'yi ve Türk toplumunu zaafa uğratıyor, siyâsî istikrarsızlığa bir bulantı kesâfeti veriyor. Hüsamettin Özkan'la Murat Belge'nin dünya görüşlerini tarif ederken "sol" kavramına müracaat edince kavram anlamını ve bütünlüğünü kaybederek çatlıyor ve lügatteki yerini kaybediyor. Kariyerini Dünya Bankası'nda yapmış, Türkiye'de IMF'nin mutemet teknokratı olarak politikanın en üst katlarına paraşütle inmiş Kemal Derviş'in, "İsmail Cem hariç YTP'de herkes sağcı" diyebilmesi bu yüzden mümkün olabiliyor ve aynı sebepten dolayı cümlenin anlam sadâkatini değersiz kılıyor. Plağın öbür tarafında solun zıddı olduğu öne sürülen sağ var. Solcular yıllarca kendilerinden olmayanı itinasız ifadelerle aynı bölüğe mensup saydılar: Sağ. "Cem'den başka YTP'de herkes sağcı" diyebilmek, sayın Derviş'in zihnen hâlâ "kendi ifadesine göre" Karaköy'de bir grup sağcıdan dayak yediği günlerin ikliminden sıyrılamadığını gösteriyor. Telâffuzu ve diksiyonu doğru; ancak kelimelere verdiği anlam fersûdedir. Ülkemizde bugün sol ve sağ kavramları hiçbir mânâ ifade etmiyor; bu kelimelere müracaatla meâline sâdık cümle kurmak neredeyse imkânsız hâle gelmiştir.

Türk demokrasisi "sol cenah"sız olmaz; olmuyor. Türkiye'de solcular ve sağcılar bugün ideolojik koordinatlarını, piyasa ekonomisinin temel icaplarını temel referans kabul ederek târif edebiliyorlar. Dernek tüzükleri, nasıl birkaç madde dışında birbirinden kopye ediliyorsa siyasi partilerin programları da üç aşağı"beş yukarı birbirinin aynısıdır.

Dil burcunda tutunarak direnebilirdik; denemedik bile, dil burcunu yıktık ve aslında çok şeyle beraber kendi ülkemizde sahih ve derin bir zihni hayatın köklerini devirdik. Sol ve sağ bizde gerçek mânâda "dünya görüşü"ne hemen hemen hiç tekabül etmedi, sadece karakterleri aksettiren cılız bir işaret feneri kadar vazife görebildi. Global piyasa ekonomisi ve ona bağlı siyasi hukukun Türkiye'de alternatifsiz kalmasının ardındaki ana sebep bence budur. Bütün kavramlar belkemiksiz ve kütlesizdir bugün. İstiklâl kelimesinin ne anlama geldiğini kim söyleyebilir meselâ? Milli bütçe nedir; hükümranlık hakları nedir, millet nedir, demokrasi, çoğulculuk, insan hakları nedir?

Sol ve sağ kelimelerinin teşkil ettiği sembol altında bugün, Türklerin şimdiki, geçmiş ve gelecek zamanları, anlama, yorumlama ve tasarlama kabiliyetleri derin ve belki de ebedî bir istirahat halindedir. Türk lisanına reva görülen kıyım, vaktiyle sağı nasıl bir zührevî hastalık cinsinden şeâmetle damgalayıp içini boşalttı ise bumerang gibi bugün solu da vurdu. Biz Türkler lisanla hayat arasındaki zâhirî ve bâtınî alâkaları tahrip etmiş olmanın ezâsını çekiyoruz. Sahihliğimizi kaybettik ve pek az insan farkındadır.

Olguların gri belgelerinde şahsiyet inşası

Siyasi partiler, bir kurmay heyeti veya bizzat lider tarafından belirlenen bir siyasi çizgide duruyorlar; elbette ki bu çizginin —herkes bir tarafa— kendini o partiye yakın hissedenleri tamamiyle temsil etmesi mümkün olmayınca bu defa "ara renkler ve tonlar"a müracaatla şahsi bir duruş yeri tayin ediliyor.

Zannederim ki bugünlerde pek çok insan, politik yelpazedeki yerini ancak gri tonlarla ifade edebilmek ihtiyacında bulunmasına rağmen siyah—beyaz kutuplaşmasında bir yere raptedilmekten ürküntü duyuyor. Kararsız seçmen kitlesinin her seçim öncesinde daima çoğunluğu ele geçirmesi böyle de izah edilebilir. Siyasi partiler, bir kurmay heyeti veya bizzat lider tarafından belirlenen bir siyasi çizgide duruyorlar; elbette ki bu çizginin —herkes bir tarafa— kendini o partiye yakın hissedenleri tamamiyle temsil etmesi mümkün olmayınca bu defa "ara renkler ve tonlar"a müracaatla şahsi bir duruş yeri tayin ediliyor.

En iyisi bir örnek vermek!

Eğri oturup doğru konuşmak veya tam tersi Milliyetçi Hareket Partisi, Avrupa Birliği ile ilgili kanun görüşmelerinde muhalif bir tutum takındı ve Meclisin ekseriyetle kabul ettiği kanunlara red oyu verdi. Eğer Mecliste oy hakkında sahip bir milletvekili olsaydım teklif edilen

kanunlara kabul oyu verirdim ama Türkiye'nin AB'ne girmesi sadece benim reyime kalsa bile oyum hayır olurdu.

İzah edeyim!

"Kopenhag Kriterleri" adı verilen siyasi düsturlar, benim için Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda kabullenilmesi gereken şartlar olarak benim için zerre kadar değer ifade etmiyor ama bu kriterlerin tek tek her birinin kendi ülkemde geçerlilik kazanmasını isterim. O yüzden kabul oyu kullanan bazı partilerin, "biz bu kriterleri kendi halkımız için istiyoruz; AB'ye girmek ise işin kaymağı" yolundaki izahlarını, asıl önceliği AB'ne verdikleri için inandırıcı bulmadım. Türkiye, Avrupa Birliği ülkelerinin siyasi, iktisadi, hukuki ve eğitim standartlarına erişmek için kendi kaynaklarını ve gücünü harekete geçirmeli, hatta AB ile bu vadide rekabet heyecanı bile geliştirmeliydi; ne yazık ki bu nokta□i nazar hiçbir siyasi parti tarafından lâyıkınca savunulmadı. İşte bu yüzden MHP'nin kanun tartışmaları esnasında gösterdiği muhalefet, "eğri oturan ama doğru konuşan" veya "doğru oturup eğri konuşan" bir tavır şeklinde algılandı ve bu parti vaktiyle hükümet protokolü ve sair belgelerde gösterdiği hüsn—i kabul tavrını Meclis'te tekzib eden ama bu esnada delillerini lâyıkınca izah edip savunamayan bir mevkie düştü.

MHP'nin AB uyum kanunlarına muhalefeti, sadece Apo'nun idamına ve Kürtçe eğitim meselesine endekslemesi ve itirazını bu edebiyat üzerine bina etmesi, belki önümüzdeki seçim kampanyasında kullanılabilir bir malzeme teşkil etmesi bakımından elverişli ama bana göre uzun vadede tutarsızdı. Zira bu parti, bugüne kadar hiçbir ciddi mahfilde "biz Avrupa Birliği'ne karşıyız" görüşünü seslendirmedi; tam aksine "evet, biz de AB'ye girmek istiyoruz ama bazı şartlarımız var" yollu bir lisan kullanmayı tercih ettiler.

Eğer bu görüşmeler esnasında oy hakkında sahip bir milletvekili olsaydım, kanun teklifine kabul oyu kullanırken, kendi oyumun diğer "kabul" oylarıyla aynı kefede mütalaa edilmesi beni mânen rahatsız ederdi zira bir meselede irâde izharı ile o izhâra yol açan mantık süreçleri birbirine benzemeyebilir. Nitekim Meclis, kanunun tamamını kabul ettikten sonra gösterilen abartılı sevinç ve ayağı yere basmayan övgü sözleri, bana göre anlam itibariyle Türkiye'yi ve Türk halkını aşağılayan ve hatta küçük düşüren bir muhteva taşıyordu. Halk arasında bu gibi gereksiz ve abartılı sevinç gösterilerine "sevindirik olmak" derler. Yazılı ve görüntülü basının büyük kısmı, kanunun anlamını değerlendirirken ve bu kararla Türkiye'nin medeniyet treninin son kompartmanına atlamayı başarmış bir yolcuya benzediğini ifade ederken, tam anlamıyla "sevindirik" bir tutum takındılar ve Meclis'i sanki iyiliğe kemlik edecekken son anda durumu farkederek nazik bir tutum takındığı için övgü yağmuruna tuttular.

Gri bölgeler

Nihai tahlilde ben, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olmak için bu derece heyecan ve istek göstermesini yersiz ve yanlış buluyorum; Kopenhag kriterlerinin kabul edilmesiyle

ülkenin milli birlik ve beraberliğinin tehdid altında kalacağına inananlardan da değilim; bu kriterlerin adı bile olmadığı devirlerde Türkiye, milli birlik ve beraberliğini tehdid eden son derece ciddi ve ağır krizler yaşadı. Nihai tahlilde gözden hiç kaçırılmaması gereken husus, Türkiye'nin iyi ve doğru yönetilmesi ve bu suretle daima güçlü pozisyonda kalmasıdır. Ancak Avrupa Birliği'ne girebildiğimiz zaman güçlü olabileceğimiz tezini savunanları bugüne kadar hiç inandırıcı bulmadım. Devletler arasında güç, vaktiyle imzalanmış anlaşmaların hatırına teati olunabilir bir nesne değildir. Gücün tek başına mantığı ve hareket tarzı vardır. Bugünlerde çokça seslendirilen, Türkiye'nin AB imkânlarını kullanmak suretiyle daha fazla güç kazanabileceği varsayımı, tarihi tecrübe tarafından doğrulanmıyor ve doğrulanacağı da yoktur.

İşte "gri bölgelerde" ferdî bir duruş yeri aramak böyle bir şey ve bu gayretin genel politikayı etkilemek bakımından hiç bir anlam taşımadığını kabullenmek gerek; ama kabul etmeliyiz ki ferdiyet inşâsı genel çizgilerde değil, ancak "genel"in kaplama alanı dışında kalan "gri bölgelerde" mümkün olabiliyor.

FIKRA:

GENİŞ VE KISA

Temel'le Dursun pilotluk kursunu bitirerek ilk uçuşlarına çıktılar. İnişe geçtiklerinde ikinci kaptan Dursun, telaşla kaptanı uyardı,

□Vay canına Temel Kaptan, dedi, "bu gördüğüm en geniş uçak pisti!

Temel aynı şaşkınlıkla ekledi,

□Öyle olsa iyi dedi Temel, "üstelik dünyanın en kısa pisti!"

SÖZ:

"İnsan her zaman kahraman olmaz ama daima insan kalabilir."

Francis Bacon

AKLINIZDA BULUNSUN:

YASSAH HEMŞERİM!

İki hafta önce bu sütunlarda Prof. Dr. Ali Yardım Bey'in tatilini, Anadolu kütüphanelerinde yazma eserleri tarayarak geçirdiğinden bahsetmiştim. Küçük bir ayrıntıyı ihmâl etmişim, ilâve ediyorum. Sivas'ta Kongre Müzesi bünyesinde küçük çaplı bir yazma eser külliyatının bulunduğunu öğrenen Ali Bey, Vilayeti de haberdar etmek suretiyle Kongre Müzesi'ne gider. Müzedeki yüz civarındaki yazma eseri görmek istediğini lisân□ı münasiple ilgililere aktarır. Müzedeki yazma eserler, kurum bünyesinde "arkeolog" unvanıyla çalışmakta olan görevlilerin şahsi zimmetine emanet edilmiştir. Bu görevliler Ali Bey'e işte bu zimmet

meselesini ileri sürüp yazmaların tetkiki için ayrıca bakanlık izni gerektiğini belirterek kitapların görülmesine müsaade etmezler. Bu gibi engellerle çok karşılaştığı için hayli tecrübe sahibi olan Ali Yardım Hoca ısrar etmez ve binayı terkeder. Halbuki Ali Bey'in talebi, ilgili yazmaları, yine arkeologların huzur ve nezaretinde, hemen oracıkta elden geçirmekten ibarettir. Bu mesai, süre itibariyle en fazla yarım gün alabilecek bir tetkikten ibarettir. Meseleden daha sonra haberdar olan Vilayet yetkilileri üzülürler ve ilgilileri "te'dib"ten kaçınmazlar ama yapacak bir şey yoktur. Aklınızda bulunsun: Bu memleketin bazı kurumlarında kitap incelemek hâlâ bakanlık iznine bağlıdır!

ALINTI:

"İktidar değiştikten sonra çok ilginç olay ve davranışlara tanık olduk. Yıllarca tek parti yönetiminin baskısı altında yaşayan cahil halk, demokrasiyi dilediğini yapabilme özgürlüğü olarak algılıyordu. Sanıyorlardı ki demokraside yasak, düzen ve kural yoktur. Bunun çok çarpıcı bir örneği bizim yazıhanenin önünde yaşandı. Bir sabah yazıhaneye geldiğimizde, bir faytonun kaldırımda, tam yazıhanenin önünde park ettiğini gördük. Atlar tam girişe pislemişlerdi. Son derece titiz bir adam olan babamın tepesi atmıştı. Babam arabacıya söylenmeye başlayınca o diklendi.

Yakup Bey, sizin devriniz geçti artık, şimdi demokrasi var. Ben arabamı istediğim yere park eder, atımı istediğim yere s...tırırım." Uğur Ersoy, Bir Zamanlar Mersin'de, Evrim Y. İstanbul, 1997, s. 162

Birinci sınıf vatandaş olmak duygusu nasıl bir şeydir?

Bu memlekette Ahmet Ertegün gibi diskoculara kızınca çekip Amerika'ya gitmek lüksüne sahip kaç kişi var; devletimiz isterse bütçesine bir lira bile ödenek koymadan bizleri mutlu etmek için daha neyi bekler acaba?

Ahmet Ertegün adını öteden beri işitiriz; kendisinin Türk asıllı Amerikalı iş adamı olduğunu henüz birkaç gün önce öğrendim. Müzik endüstrisi ile ilgili olduğunu ise gazete mâlumatından biliyorum. Ahmet Ertegün her sene Türkiye'ye gelerek tatilini Bodrum'daki evinde geçirirmiş. Ancak son zamanlarda evinin hemen bitişiğindeki üç diskotek, gecenin bilmem kaçına kadar yüksek volümde müzik yayını yaptığı için rahatsız olmuş, Amerikalı arkadaşlarına bu durumu izah etmekte zorluk çekmiş ve bu yüzden basına "Bodrumu terkedeceğim" mealinde bir beyanat vermiş.

Sıradan bir hadise gibi görünüyor değil mi; tatil mıntıkalarındaki eğlence yerlerinin nasıl çalıştığı hakkında doğrudan görgüm yok ama aynı şikâyetin bütün tatil beldelerinde onbinlerce insan tarafından paylaşıldığını en azından tahmin edebiliyorum. Eğlence yerleri, "bu yörelerde eğlence gece yarısından sonra başlar, ekmek paramızla oynamayın, turizm sezonu geldi geçiyor" diye sızlanırlar; bazen emniyet ve belediye görevlileri göstermelik

denetim ve cezalar uygularlar ve herşey eskisi gibi devam eder gider. Muhtemelen Bodrum'da da aynı şeyler olacaktır.

Ama hayır; bu defa olağanüstü bir şey oldu ve hükümet bu haklı şikayete bakanlık çapında el koydu. Habere göre Çevre ve Turizm Bakanlıkları derhal harekete geçerek tatil bölgelerinde gürültü ile mücadelede kararlı olduklarını açıklamışlar; Bodrum Emniyet Müdürlüğü ise sözü edilen üç eğlence yerini üç günlüğüne tatil etmiş ve diğerlerine de "gece saat birden sonra anfileri kapatacaksınız" emrini vermiş.

E, siz Ahmet Ertegün'ün yerinde olsanız, "Hükümet beni adam yerine koydu ve evimde sakin bir şekilde dinlenebilme hakkıma sahip çıktı" diye övünmez, gururlanmaz mısınız? Sizi bilmem, ben kendimi Ahmet Ertegün'ün yerine koydum ve "birinci sınıf vatandaş olmak" nasıl bir şeydir, hissetmeye çalıştım. Vâkıa Ahmet Ertegün Türk değil Amerikan vatandaşı ama olsun; kendisi Türk asıllı, aslında bizden biri, sıradan bir Türk vatandaşı ile arasındaki yegâne fark taşıdığı pasaporttan ibaret ama yine de devletin Ahmet Ertegün'e değer vererek şikayetini karşılıksız bırakmaması çok güzel. Bu davranıştan öğrendiğimiz ve bizim için çok şaşırtıcı olan bilgi, şartlar olgunlaşınca devletin pasaport farkı gözetmeksizin insanların şikayet ettiği hususları ortadan kaldırmak için harekete geçebilmesidir.

Doğrusu biz epey zamandan beri devletin, vatandaş mutluluğu için çalışabildiğini unutmuştuk. Bizde bir nevi devlet geleneğidir; tek insan kaale alınmaz, toplum menfaati gözetilir ve ferdi mutluluğun toplumsal saadet içinde tecelli edeceğine inanılır ve bu yüzden devlet "şahsi iş" yapmaz; en azından ben öyle zanneder dururdum.

Demek isteyince oluyormuş; bu fena, ahlâkımız bozulacak.

....

Süleyman Demirel vaktiyle, "Türkiye Cumhuriyeti'nin her vatandaşı birinci sınıf vatandaştır" der dururdu ama ben ne anlama geldiğini anlayamazdım. Meğer birinci sınıf vatandaşlık, Ahmet Ertegün'ün nail olduğu mutluluğun 65 milyon ile çarpılmasından hâsıl olacak netice imiş; meğer devlet sadece yönetmez, tek tek insanları da düşünür ve ciddiye alırmış. Öyle ya, iki koca bakanlığın tek insanın "yeter artık Bodrum'u terkediyorum; arkadaşlarıma rezil oldum" şikayetini önemseyerek harekete geçmesi ne demek?

Yoksa Avrupa Birliği'ne girdik de benim mi haberim olmadı?

Riyâkâr ilişkilerle edinilen zoraki tanışıklıklar

Şaka bir yana haset etmedim desem yeridir; herhangi bir batı ülkesinde sıradan sayılabilecek bir şikayet ve gereğini yerine getirme hadisesinin bende bu kadar haset ve hasret uyandırması, bizim devlet cihazının niçin tek tek her vatandaşın mutluluk ve huzuru için kendini görevli hissetmediğini acı biçimde belgeliyor. Bizde ancak Ahmet Ertegün gibilerinin nail olabildiği

cinsten bir saadeti veya kendini birinci sınıf vatandaş hissetme duygusunu, ancak yüksek bürokratlar, Meclis üyeleri veya tanınmış iş adamları tadabilir.

İşte bu yüzden, yani kendini birinci sınıf vatandaş gibi güçlü hissedebilme arzusu yüzünden becerebilen herkes, devlet katlarında bir tanıdık, başı dara düştüğünde işi kolaylaştıracak bir ahbab veya hukukunu ezdirmeden muhafazaya yardımcı olacak bir bürokratla ahbablık peydahlamaya büyük önem verir. Sıradan insan için güçlü olmak, emniyette, adliyede, tıp dünyasında veya herhangi bir siyasi partide tanıdıkları olmak anlamına gelir. İşte bu yüzden devlet, aslında her vatandaşına tanıması gereken sıradan hakları bir imtiyaz haline getirerek vatandaşını ikiyüzlü ilişkiler kurmaya mecbur eder. İşte bu yüzden devlette etkili yerlere gelen insanların akraba ve tanıdıkları hızla ve şaşırtıcı bir şekilde artar. Manav, doktora meyve seçerken şeftalinin ezilmemişini seçer, kasap polis komiserine en taze ve semiz eti verir, mobilyacı bürokrata en uygun vadeleri tanzim eder vesaire. Herkes, kanunların eşit ve etkili bir şekilde uygulanmayışından doğan aksamaları aşmak için kendine göre bir ilişkiler ağı kurmak davasındadır.

"Bunların hakkından AB gelir" mi?

Halkın yarıdan fazla nisbetle AB'ye taraftar olduğunu ileri süren anketler yayınlanıyor ama halkın niçin böyle bir eğilim taşıdığını kimse derinlemesine merak etmiyor; bana göre bu beklentinin temel sebepleri arasında serbest dolaşım ve çalışma hakkı yoluyla yeni ekmek kapılarının açılacağı yolundaki iyimserliğe ilaveten sıradan ve rutin işlerin görülmesinde devletin, batılı bir cihaz gibi çalışması arzusu da vardır. Avrupa'da çalışan işçilerimiz ve onların yakınlarının Avrupa'ya gelip gitmesiyle son derece önemsenmesi gereken bir "Avrupa görgüsü"nün oluştuğuna dikkat etmeliyiz.

Teknolojiyi kısa zamanda parasını ödeyip ithal edebiliyoruz ama Avrupa'da karşılaştığımız insana saygılı kamu yönetimi anlayışı kolay gelebilecek gibi görünmüyor. Bu durumda sıradan vatandaş, "birinci sınıf vatandaş" haline gelebilmek için Avrupa Birliği'nin yaptırımlar şemsiyesi altına girmekten başka yol göremiyor.

Başa dönelim; bu memlekette Ahmet Ertegün gibi diskoculara kızınca çekip Amerika'ya gitmek lüksüne sahip kaç kişi var; devletimiz isterse bütçesine bir lira bile ödenek koymadan bizleri mutlu etmek için daha neyi bekler acaba?

Fikra:

Yilmaz tavşan

Paldır□küldür eczaneye dalan tavşan tezgâhtara seslendi:

□Bir kilo havuç tartıversene aslanım!

Tezgâhtar olanca kibarlığıyla, "Bir yanlışlık olmalı beyefendi" dedi; "bizde havuç yok!"

Omzunu silkip yüzünü buruşturarak dışarı çıkan tavşan on dakika sonra yine eczaneye döndü ve tezgâhtara göz kırptı,

Haydi haydi vardır zulada birşeyler; parasıyla değil mi, şurdan biraz havuç sarıver bana!

Tezgâhtar yine nâzikti, tavşana işin teorisini anlattı, "eczanelerde havuç satılmaz"dı.

Ne var ki tavşan kolay yılacaklardan değildi. Yarım saat sonra üçüncü denemesini yaptı ve artık sabrı kalmayan tezgâhtar, bir vuruşta tavşanın bütün dişlerini ağzına döküverdi. Bir dakika sonra tavşan, başını kapıdan uzatarak son kere şansını denedi:

Fafut tuyu far mı utta fafut tuyu?

Söz:

"Hakikat, onu üreten ve sürdüren iktidar sistemleriyle bağlantılıdır." —M. Foucault—

Alinti:

"...Napolyon her yerde herkesi yendi, yani birçok insanları öldürdü; çünkü büyük bir dehâ sahibi idi. Neden bilinmez, Afrikalıları öldürmeye gitti; onları o kadar iyi öldürdü ki, o kadar kurnaz ve zekiydi ki Fransa'ya dönünce herkesin kendisine boyun eğmesini emretti. Ve herkes ona boyun eğdi. İmparator olunca tekrar halkı öldürmek için İtalya'ya, Avusturya'ya, Prusya'ya gitti. Oralarda da birçok insanlar öldürdü.."

Leo Tolstoy, Harp ve Sulh'dan, MEB. Y. II. C., s.132

Parti rozeti ver sus kurşunkalem

Bir ilim adamının siyasete heveslenmesi, bana hep epistemik bir zaaf gibi görünmüştür; bu hükmün doğruluğunu iddia ediyor değilim, duygularımı seslendiriyorum; üstelik bu düşüncemi, siyasetin son derece soylu ve yüksek zihin kapasitesi gerektiren bir meşgale olduğunu bile bile böyle söylüyorum. İlim kulvarı, kendi dünyası içinde son derece tatminkâr hedefler vaadeden bir iklim. İlim hakikatperesttir; bildiklerimizle hakikati kucaklayamayız, onu zaptedip kağıt üzerinde donduramayız. Hakikatin değişken olduğunu ileri sürüyor değilim fakat son kertede ilmin tabiatında "mutlak"a erişemezlik var. Batı dünyasının ilim anlayışı, mutlakın kavranabileceği noktasından yola çıkar; mutlakın kavranmasını sadece bir metot, mesai, ekipman ve bütçe meselesi olarak görürler; onun içindir ki Batılı bilgi, bugünkü bilinenler ışığında yanlışlanamayan bilgiyi mutlak kabul ederek o bilgiyi veya bilgiler bütününü (paradigma) bir rafineri gibi işletip randıman almaya bakar ve kendi dünyasını o paradigmaya göre biçimlendirir (bu yaklaşımın Batı'da son derece ciddi tenkidler aldığını da belirtelim). Şark dünyası "mutlak"a mutlak olarak bakar ve ondaki nihai nüfuz edilemezliği "apriori: tecrübe öncesi" bilir. Dünya, bilginin yönettiği bir nesne değildir; dünyayı üst değerler yönetir. Üretilen bilgi ise, ezeli ve ebedî hikmetin yeni sûretler altında yeniden

tecellîsidir. Bu bakımdan bizim dünyamızda ilim, sonsuz tecellî imkânları sunması ve insanı her an yeni şe'niyetlerle yüz yüze getirip, "Efendimiz"in duası üzre insanda "hayreti artırması" cihetiyle manevi lezzetleri tükenmez, son derece tatminkâr ve başka hayatlara imrenti uyandırmaması gereken bir câzibe taşıyor.

Veya taşımalıydı! "İlmî birikimimi siyasetin emrine vereceğim; basiretimi millet hayrına tasarruf edeceğim" bahanelerini geçerli saymıyorum. Türk siyasetinde ilim adamları ta başından beri vitrin zenginleştirmek veya yapılan saçmalıklara meşruiyet kazandırmak için kullanılmıştır. Bu hükmü iknâ edici bulmayanlar 30'lu yıllardaki üniversite reformunun ince ayrıntılarını okuyabilir, o da yetmezse Orhan Erkanlı'nın 27 Mayıs Darbesi'ni anlattığı "Anılar, Sorunlar, Sorumlular" isimli kitabını inceleyebilirler. Karşılaşılan temel mesele şudur ve burada başlangıç cümlesini tekrara mecburum: bizde ilim adamlarının siyasetle nisbeti genellikle epistemik bir zaaf şeklinde tecelli etmiştir. İlim adamımız, "ilmin en yüksek rütbe olduğu" hikmetine bir türlü inanmamış, inanamamıştır; bu inançsızlıktan dolayıdır ki mesleğini icrâ ederken tatminsizlik hissetmiş ve gözü sair kulvarlara takılı kalmıştır; işi, mesleği (hatta hayat tarzı demeliydik) ve meşgalesi hakkında dürüst, derin ve kaliteli bir felsefî sepkülasyona girişmeyi belki de hiç hâtırına getirmediği için ilimde biriktirdiğini siyasette harcamaya teşne bir hâlet"i rûhiye geliştirmiştir. Yekûn hattı çekelim: İlim adamının siyasete meylinden siyaset kazançlı çıkmıyor, ilim âlemi kayba uğruyor. İtirazımın başlıca sebebi bu.

Biz, esasen kıt ama çok değerli insan kaynaklarımızı sırf siyaset yapanlar arasında aklıbaşında, basiret ve akl"ı selim sahibi insanlar bulunsun gerekçesiyle siyasete hediye ediyor ve bundan gizli bir zafer hissesi çıkarıyoruz. Aklıbaşında, basiret ve akl"ı selim sahibi insanların siyasette çoğalmasını sağlamak için ilim dünyasından takviyede (veya feragatta) bulunmak bizim için lükstür; esasen siyasetle uğraşanlarda bu gibi vasıflar asgari şart cinsinden bulunmalıdır; eğer bu vasıflara sahip insanları bir araya getiremiyorsak, bu açığın telafi yeri, ilim âlemimizin zaten kıt sayıdaki güzideleri olmamalıdır. İlim dünyasından siyasete geçişi işte bu gerekçelerde ziyan olarak değerlendiriyorum.

Bizim ilim dünyamız eğer "ilim" üssünde sâbit ve ısrarlı bir heyet teşkil edebilseydi bu vakarlı duruş, siyaseti, ilim adamlarının bizzat siyasete atılmasından çok daha derin ve müsbet istikamette etkileyebilirdi; böyle bir celâdet gösterilemedi. Vakar, celâdet, hamâset ama en kâmil tâbir "istiğnâ makamı"dır burada. Siyaseti küçümsemek mânâsında değil, siyasetin ilim âlemine göre daha az heyecanlı, mânevî tatmini daha kıt bir dünya olduğunu belirtmek için kelime arıyorum. Uğradığımız derin siyasi buhranlarda ilim dünyası niçin hep güç odaklarına gereğinden fazla yakın durmayı tercih etti; birikimini genellikle yapılan her yanlışa meşruluk fetvası yakıştırmak için kullandı; ilmin, siyasetten tamamen ayrı bir değerler silsilesi ile yol aldığını hatırlamadı ve böylece bizde, sadece siyasete değil hakikati arama ve onu terennüm

etme otoritesini zedeleyecek her türlü tesire karşı dayanıklı, muteber ve hürmete lâyık bir ilim geleneği tesis olunamadı.

Eğer mümkün olsaydı Türk üniversitelerinde bir anket yaptırır ve her akademisyene "Epistemoloji nedir; epistemik kanaatinizi nasıl izah ederseniz?" suallerini sorardım; bu anketin değerlendirmesi, belki ayrıntılarını şu anda tasavvur edemediğim bir felsefî boşluğun bütün arazlarını gösterebilirdi.

Farklı partilerde siyasete atılan iki ilim adamı var aklımda; felsefeyi de epistemolojiyi de beni senelerce okutacak kertede çok iyi bilen iki ilim adamı. Daha şimdiden gözüne bakanlık koltuğu kestiren deprem mütehassıslarını saded harici sayıyorum ama o iki ilim adamının siyasete meyli beni üzdü. Saray kuyumcularına banyo kazanı kaynattırma lüksümüz yok bizim; mühendise hendek kazdırmak, kimyagere inşaat harcı kardırmak, ressama badana yaptırmak gibi bir şey bu. Kaynakçılar doğru dürüst kaynak yapamıyor, ameleler hendek kazmakta acz gösteriyorsa çaresi bu işi sanatkârların bizzat üstlenmesi değildir. Generaller takım komutanlığını bilirler ama bizzat yapmazlar. Her işin ehlini yetiştirmek, her işte ehil olanı istihdam etmek gerek. Bu iki ilim adamımızın siyasette kaplayacakları yer iki sandalyedir ve şüphesiz kendilerinden daha az bilgili ama vasıfları siyasete daha uygun iki adam tarafından bu iki sandalye kolaylıkla ikame edilebilir ama ilim sahasında boşalttıkları yer doldurulabilir cinsten değildir; bunu en iyi kendileri bilirler.

Onlar için devlet başkanlığı mevkiini bile az bulurum; onların asıl hükümranlığı, kütüphanedeki masasında kitapları, dosyaları, makaleleri, tercümeleri arasındadır; onların bordro ile bağlı bulundukları üniversiteleri de aşan bir zihnî saltanatları vardır; talebe yetiştirirler, tez yönetirler, öğrencilerine sadece derste anlattıkları ile değil koridorda yürümeleriyle, çay bardağını tutmaları ve hatta öfkeleriyle bile yol gösterirler ve onlar emeklerinin karşılığını almayı daima gelecek zamanlara ertelerler.

Belki de haksızlık ediyor, belki yanlış düşünüyorum; mümkün. İşte bu gerekçelerle ben, onların göğsünde parti rozeti yerine sıradan bir kurşunkalem görmeyi tercih ederim. Sürç"i lisân ettimse affetsinler.

Hakikati incitmeyin; karikatür oluyor!

Yeşilçam sineması ne zaman tarihi film yapmaya kalkışsa ortaya dramadan ziyade karikatüre meyyal bir şey çıkıyor.

Mesele tarihi filmlerde kullanılan dekor, aksesuar filan gibi ayrıntıların eksikliği, garibanlığı ile izah edilemez; daha ziyade mantalite noksanı: Rejisörden kameracıya, aktörden figüran kalabalığına, ayrıntıları hesaplayan sanat yönetmeninden ışıkçıya ve dublaja kadar teselsül eden bir zincirleme zihniyet zaafı söz konusudur. Aynı zaaf, konusu yaşadığımız zamanlarda geçen hikayelerde de kendisini hissettirir. "Yerli film" dediğimiz klişe, işte bu zaafın

baharatlandırdığı ve bize dair bir çeşni kattığı özel bir halitadır. Yeşilçam sinemasının bütün ürünleri, muhtelif dozlarda dâsıtânî nitelikler taşımak endişesindedir. Sıradan veya en olmayacak aşk hikâyelerine destan lezzeti katarken aşırı hissilikle karikatür arasında bir kıvama erişmek şüphesiz millî bir haslettir ve bizi tarif eden bir şeydir.

Ben Yeşilçam sinemasını severim ve onu Türklerin XX. yüzyılda evrensel kültüre armağan ettiği en mühim değerlerin başında görüyorum; filmin henüz jeneriğini seyrederken olayların gelişimini ve hatta finalini bütün dramatik aksiyon ve repliklerle beraber tahmin etmek hoşuma gidiyor; kötülerin hep cezalandırılması, iyilerin ve sevenlerin ödüllendirilmesi de cabadandır.

Yeşilçam sineması ile yaşadığımız hayat arasında, küçücük bir benzerlik dışında önemli farklılıklar var; evvelâ farklılıklar: Bizde henüz kötüyü cezalandıracak bir toplumsal vicdan teşekkül edemedi; yerli filmlerde kötülerin hükümranlığı tam ortalarda yükselmeye başlar ve finale doğru zirveye tırmanır ama biliriz ki on dakikaya kalmadan hak tecelli edecek ve kötüler cezalarını bulacaklardır; bu ferahlık hissiyle kötülerin gittikçe yükselen şirretliğini sabırla izler ve neticede adaletin yerini bulmasıyla ferahlanırız. Hayatın paylaştığımız kısmında kötülerin cezalandırıldığına henüz şahit olmadık. Daha fenası iyiyle kötüyü birbirinden ayıracak kıstaslarda ittifakımız yok. Bu vâkıâya "hakikat burkulması" dersek isâbet etmiş olur muyuz? Hakikatin sanal yollardan inşâsı, bugün çok kârlı ve dev bir endüstri haline geldi ve bu şüphesiz hakikate duyduğumuz ihtiyacı körleştiriyor. İnsanın hakikate nisbeti felsefî bir düzlemde açığa çıkar. Tarih, "geçmişte tam olarak ne olduğu" sorusuna cevap aradığı için bütün ilimlerin anası sayılır. Tam olarak ne olduğunu ve ne olmakta olduğunu merak edenler, meraklarını gidermek için bu işe uygun araçlar kullanmaya ve bu araçları geliştirmeye mecbur kalırlar. İşte bu nükteden bütün ilimlere açılan bir kapı vardır. Eğer, "tam olarak ne oldu veya oluyor" suali, gerçek bir ihtiyaç olmaktan çıkmışsa hakikatle nisbetimizde ârıza var demektir.

Meseleyi bu noktada felsefe ile lisan arasındaki ilişkilere giderek derinleştirmek mümkün. Geçiyoruz; geçici hüküm: Hakikatle nisbetimizle mühim ârızalar var ve bu yüzden kötüleri cezalandırmakta beceriksiz davranıyoruz. Cuma hutbelerinde sık tekrarlanan bir dua vardır: "Hakk'ı Hak bilip Hakk'a ilticâ ve bâtıl'ı bâtıl bilip bâtıl'dan içtinâb", yâni iyiyle kötü, doğruyla yanlış, faydalıyla zararlı arasında tefrik ve temyiz kabiliyeti; bu kabiliyetleri zedelenmiş bir heyetin demokrasi ikliminde fazilet üretmesi ne kadar mümkün olabilir?

Benzerliğe gelince muradı anlatmak daha kolaylaşıyor: Bizim yerli filmlerin en güçlü tarafı dramatizasyondan ziyade karikatürize etmektir. Eskisi gibi kostümlü tarihi film çekilmemesine bir mim koyarak belirebiliriz ki hiçbir rejisör, "bir tarihi film yapayım ama karikatür tadında olsun" hesabıyla ekibine "motor" emri vermemişti. Destânî hikâyeleri karikatüre çeviren şey, kendiliğinden hâsıl olan bir kimyâ idi. Realize etmekteki

başarısızlığımızın hafif karikatür tarzında tecelli etmesine kısmen memnun olabiliriz; gülümsemek, endişelenmekten iyidir çünkü.

Biraz misâl versek iyi olacak; 2001'deki Şubat krizini bütün hakikatiyle algılayamamış olmanın neticelerinden biri, Kemal Derviş'in azımsanmayacak bir güç jeneratörü sıfatıyla ve âlâ"yı vâlâ ile CHP'ye girmesi değil midir? Kezâ İsmail Cem İpekçi'nin gazoz fabrikası kurmayı andıran bir suhûlet ve usûletle YTP'yi kurduktan sonra İstanbul'da "The Lord of Politics" pankartıyla karşılanması sadece bende karikatür lezzeti uyandırıyor olabilir mi? Diğer taraftan eğer doğru ise Tayyip Erdoğan'ın evlatlarının ABD'de, bir avukat ahbabın yılda 100 bin doları bulan bursu ile yüksek tahsil yapmakta olduğu haberi var; başörtülü olduğu için okuma hakkı elinden alınan ve fukara"yı sâbîrin takımından olduğu için evinin bir odasına hapsolunan genç kızlardan birisi olsaydım bu haberde bir karikatür unsuru bulmaktan beni hiçbir kuvvet alıkoyamazdı. Bir küçük karikatür karesi daha: Milli Eğitim Bakanlığı, Anadolu liselerinde fen ve matematik derslerinin bundan böyle Türkçe işlenmesini emir buyurmuş; neresine dokunsanız elinde kalıyor: Bir defa bu dersler zaten, "zarureten" ve fiilen Türkçe yapılıyordu; ikincisi eğer İngilizce yapılıyor idiyse bu uygulamadan doğan zarar nasıl telafi edilecektir? Bunlar dünkü gazetelerin ilham ettiği küçük ve espritüel hayat"ı hakikiyye levhaları; arşiv taraması yapacak olursak, korkarım ki işin tahkiyesi Adalı Halil Pehlivan'ın güreş tefrikalarına nal toplattıracak kertede uzayıp gidecektir.

Düzeltme:

Çarşamba günü yayınlanan yazının başlığı "Parti rozeti versus Kurşunkalem" olacaktı; İngilizce'de "karşı, aleyhinde" mânasında kullanılan bu kelimeyi tercih etmemin bedelini ağır ödedim ve bildiğiniz gibi yazı, "Parti rozeti ver, sus kurşunkalem" şeklinde çıktı. Müteakip günler düzeltilir diye bekledim ama göremeyince bizzat düzeltmem gerekti. Ben dersimi aldım; eminim editörler de aynı şeyi yapmışlardır./ATA

Kafam karıştı

Nakşıbendi grupları bu seçimde kimleri destekleyecekler? Ortalıkta en hareketli grup olarak Nakşıbendi Vakfı görülüyor.

Profesör Ahmet Mehmet Hasanoğlu'nun başkanlığındaki vakıf, kendi dışındaki Nakşıbendi örgütlerine de bir çağrıda bulunarak 31 Ağustos'ta İstanbul'da bir toplantı yapılacağını duyurdu.

Prof. Hasanoğlu imzasıyla yurtiçi ve yurtdışındaki Nakşıbendi örgütlerine gönderilen duyuru şöyle: "Bildiğiniz gibi 11 yılı aşkın bir süreden beri Türkiye'yi yönetenlerin Nakşıbendi yurttaşlara karşı, Anayasamızın kendilerine yüklediği 'yurttaşlar arasında ayırım yapmamak, yasaları yurttaşlara farklı uygulamamak' mükellefiyetlerini yerine getirmediklerini; Anayasa'nın 10, 14 ve 24. maddelerini ihlal ettiklerini; Nakşıbendi İslam inancını taşıyan 30

milyona yaklaşan yurttaşın Türkiye'de yokmuş gibi bir muamele gördüklerini; inanç ve ibadetlerini eşit şart ve imkanlarla icra etmelerine olanak sağlanamadığını; çocukların okullarda Nakşıbendi İslam'ı öğrenmediklerini; devlete ait radyo ve Tv'lerde inançlarına yer verilmediğini; zikirhanelerinin yapımında devlet desteğinin (bütçe) sağlanamadığını, Nakşıbendi İslam'ın üniversitelerde (İlahiyat fakültelerinde) öğrenim konusu yapılmadığını; sazın müzik eğitimi aleti olarak ilk ve orta eğitiminde tavsiye edilmediğini ileri sürerek hakları konusunda aydınlatmaya çalışmaktayız. Bu 'aydınlanma' hareketinde laik Türkiye Cumhuriyeti'nin bugüne kadar gelen uygulamalarla tükenme noktasına gelindiğinin da altını çizerek böyle bir gidişe ancak Nakşıbendi İslam'ın ışığı ile halkı (Alevî"Sünnî, Şafî, Hanbelî, Musevî, Hıristiyan vs.) aydınlatarak engel olunabileceğini izah etmeye gayret ettik.

Her seçim döneminden önce tüm siyasi partilerin olumlu sözler vermelerine rağmen hiçbir yasal değişikliğe gidilmemiştir."

"İsteklerin" belirlenmesi amacıyla 31 Ağustos'ta yapılacak toplantı sonunda bakalım hangi partiyi destekleyeceklerini açıklayacak Nakşıbendi yurttaşlarımız?

"Ne diyor bu adam; aklını peynir ekmekle mi yemiş?" diye düşünebilirsiniz; hayır, aklımı peynir ekmekle yemedim. Yukarıdaki ibâreyi 9 Ağustos'ta yayınlanan bir günlük gazetenin 11. sayfasındaki köşeden aldım ve bazı özel isimler haricinde yazıyı noktalamasına kadar aslına sadık kalarak iktibas ettim. Değiştirdiğim kelimeler şunlar: "Alevi" yerine "Nakşıbendi" sıfatını koydum; bu değişikliği yaparken "Hanbelî veya Şafiî" kavramlarını mı tercih etmem gerektiği konusunda hayli tereddüt geçirdiğimi itiraf etmeliyim; Nakşıbendilik bir tarikattir, Hanbelîlik bir mezhep. Alevîliğin tarikat veya mezhep olup olmadığı konusunda hiçbir fikir beyan etmeden Nakşıbendi kelimesini seçtim. İsteyen bu kelime yerine Hanbelî veya Şafiî kelimesini ikame ederek de okuyabilir.

En azından benim bildiğim kadarıyla Ahmet Mehmet Hasanoğlu diye bir ilim adamı yok Türkiye'de. Prof. İzzettin Doğan'ın ismini yukarıdaki muhayyel isimle değiştirdim; sadece iki kelimeyi bir benzeri ile yer değiştirerek metni tamamen farklı çerçeveye sokmuş oldum.

Hayır, metnin muhtevasını eleştirmiyorum; birilerini ihbar etmek gibi bir niyet içinde de değilim; ama yukarıdaki metni değiştirilmiş haliyle bir kere daha okuduğunuzda çok belirgin bir gariplik olduğunu da hissediyorsunuz. Garip, çünkü bugüne kadar bildiğimiz din"siyaset ilişkilerinin alışıldık çerçevesinin dışına çıkan bir muhtevası var metnin.

Hayır, lâfı, "Alevîler yaparsa normaldir; ama Nakşıbendiler veya Şafiîler böyle bir şey yaparsa dünya başlarına yıkılır" demeye getirecek de değilim. Açıkça söylemek ve tartışılmasını istediğim şey, şu din ve siyaset ilişkilerinin yeniden tarif edilmesi sadece. Geçenlerde Diyanet, seçim sathı mailine girmemiz sebebiyle dinin siyasete alet edilmemesi yolunda alışıldık ama bana garip görünen bir beyanat verdiğinde öyle hissettim ki biz, din ve siyaset ilişkilerinde hâlâ 1937'deki yerde durmaktayız. Dini siyasete alet etmeyelim, peki;

siyaseti de dine âlet etmeyelim. İki alan arasındaki duvar, ilahiyatçıların milletvekilliğine müracaat etmeden önce istifa etmeleri midir sadece? Zâhirde öyle görünüyor ama şekli duvarların pek işe yaramadığı da âşikâr.

Sizi bilmem ama benim kafam iyice karıştı; metni orijinal haliyle okumak daha iyi olacak galiba.

Okurlarıma not: Yıllık yazı yazmama hakkımın en azından bir kısmını kullanmak için izninizi istiyorum./ATA

2002

30 Eylül

Çıplaklığın en ezici boyutu Zaman Gazetesi

30 Eylül

Tehcirden mübadeleye; tazelenmesi gereken dikkatler Aksiyon Dergisi

28 Eylül

Kurtarıla kurtarıla ne hale geldik! Zaman Gazetesi

23 Eylül

"Dil Devrimi" niçin yapılmıştı? Aksiyon Dergisi

23 Eylül

Zirvedekilerin yazılı olmayan hukuku Zaman Gazetesi

22 Eylül

İki mesele Zaman Gazetesi

06 Eylül

Dağ başına asa da koymuş piyanoyu! Zaman Gazetesi

02 Eylül

"Bayram"ım imdi!.. Zaman Gazetesi

"Bayram"ım imdi!..

Bizim kuşağın çoğu gençleri yavaş yavaş emekli olmaya başladılar; arkadaşlarımdan mühimce bir kısmı öğretmendi, pek azı esnaflıkta dikiş tutturabildi. 70'li yılların belâlı günlerine takılıp anadan yardan serden geçenler oldu, delikanlılık devrinin en güzel günlerini hapishane koğuşlarında geçirenler oldu.

Ardından 12 Eylül'ün olağanüstü mahkemeleri tırpan gibi nesildaşlarımın üstünden geçti. İtiraf edelim, doğru dürüst eğitim görmedik; bunda kısmen bizim de kabahatimiz vardır mutlaka. Bu hengâmede kendini yetiştirebilenler ne yazık ki "Hüdâ"yı Nâbit" hükmünde kaldı ve sayıca çoğalamadılar. Fıtraten uyanık olanlar 12 Eylül ertesinde fiilen siyasete atılıp önemli aktörler haline gelirken zamanla siyaseti ömrün en anlamlı ve leziz gayesi zannedip belkemiklerinden hayli omur kaybettiler; bu zümre hariç tutulursa içimizden tez zamanda zenginleşiveren de pek çıkmadı. Şimdilerde çoğu torun"torba sahibi bir garip ankaalar zümresi teşkil etmekteyiz.

Bayram Bilge Tokel bizim kuşağın içinden çıkan nâdir sanatkârlardan biri olarak hep yüzümüzü ağartmıştır. Hayatı boyunca işini, yani bağlamasını çok ciddiye aldı ve bağlamasında Türklerin inşâ ettiği kültürü tamamlayan kimyânın sırrını aradı; eminim ki aynı ilmî sabır ve dikkati bir başka konuya vermiş olsaydı yine başarılı olacak ve kaydadeğer bir ilim adamı olarak seçkinleşecekti. O sebepledir bugün Bayram Bilge Tokel, halk musikimizin önde gelen otoritelerinden birisi olmak sıfatını hakkıyla kazandı. Onun sanatkâr şahsiyetinde bir araya gelen derlemeci, hoca, ses ve saz icracılığı yanında sahib"i kalem olmak vasfını da önemle vurgulamak gerekiyor. Kısa süre önce yayınlanan "Bağımıza Gazel Düştü" isimli kitabı, müzik kültürü ve tenkidi sahasında kaleme alınmış önemli bir eserdir. Kezâ Neşet Ertaş'ı konu aldığı ve TRT ekranlarında zevkle takib ettiğimiz müzik belgeselinin kitaplaşmış biçimi de Bayram Bilge Tokel'in "kültür adamı" ehliyetine parlak bir şahadetname teşkil ediyor.

Tezeneyle kalemi, sözle hançereyi, metodik bilgi ile klasik kültür ve felsefeyi şahsiyetinde birleştiren kişilerin sayısı sandığımız kadar çok değil ve Bayram Bilge Tokel bu müstesnâlardan biridir.

Yemen türkülerini hepimiz bilir, sever ve duygulanarak dinleriz ama Bayram Bilge, en mühim kültür meselelerimizden birini teşkil eden "klasik kültür nasıl yeniden üretilebilir" sualine de kendi çapında çok güzel bir cevap vererek yeni bir Yemen türküsü besteledi; dinlemiş miydiniz? Sözlerini Yemen ağıtlarından derlediği bu fevkalade bestenin henüz birkaç yıl önce Yozgatlı bir sanat adamının muhayyilesinden ve hançeresinden çıktığını bilmeyenler, "Gitme Yemen'e Yemen'e / Karışın güle çemene" mısralarıyla başlayan Yemen ağıtının çok eski zamanlardan kaldığını zannedebilirler; halbuki o sadece Bayram'ın değil

topyekun bizim neslin ve şüphesiz bütün milletin gurur kaynağıdır. Sanat ve kültürümüzün her vâdisinde onlarca Bayram Bilge yetiştirebilmiş olsaydık ne güzel olurdu!

Geçenlerde onun siyasete atılma kararını verdiğini duyunca içim cız etti desem yalan olmaz. Aziz Mehmet Aydın Hocamızın siyaset kararından sonra içime sinmeyen ikinci siyaset kararı da Bayram Bilge Tokel'in teşebbüsü oldu; bunu bir nevi kıskançlık sayabilirsiniz: Sanki onlar siyasete atıldıkları için asli fonksiyonlarını ihmâl edecekler, felsefeye, ilime, musiki ve kültüre daha az zaman ayıracaklarmış cinsinden bir kıskançlık. Onlar nâmına bu derece kıskançlık beslemeye hakkım olmadığını biliyorum ama adım gibi eminim ki, eğer TBMM'ni teşrif ederlerse kendilerini Mehmet Aydın veya Bayram Bilge Tokel yapan meziyetleri ihmâl yerine, savundukları değerlere Meclis ve yurt çapında bir irtifâ kazandırmak için diğer vekillerden daha çok ihtimam gösterecek, daha çok didinecekler. Siyasetin ve bilhassa Meclisimizin bir sınıf ve eylem olarak kendini ibrâ edebilmesi için Bayram Bilge'lerin, Mehmet Aydın'ların kazandıracağı yüksek irtifalara ihtiyaç duyduğu çok açıktır.

Haydi hayırlısı; yolunuz açık olsun ey güzel adamlar!

Dağ başına asa da koymuş piyanoyu!

Ortada Fazıl Say ve piyanosu, hemen bir metre etrafında, 'bakalım şimdi ne yapacak?' merakıyla sanatçıyı seyreden yirmi-otuz kişilik bir insan halkası...

O halkanın iki metre kadar açığında yere oturarak ayakta dikilen kalabalığın sırtını seyreden biz çekingen ve konser âdâbına riayetkâr dinleyiciler... Piyanist Fazıl Say, önceki gün Âşık Veysel'in köyü Sivrialan'da Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nin organize ettiği bir konser verdi. Gazeteci-yazar Çetin Altan'ın her gece bıkıp usanmadan gördüğü, 'her köyde bir piyano olsa, muhtarın kızları avluda bale yapsalar' şeklindeki rüyasının kısmen tahakkuk etmiş halini görmeye değerdi: Bu delikanlının parmaklarında sihir vardı. Açık söylemek gerekirse fena halde önyargılı çıktım yola; bana kalsaydı değil Sivrialan'a gitmek, yerimden bile kımıldamaz, çok çok bir Veysel kaseti dinlemekle yetinirdim. Esasen Âşık Veysel öyle "döne döne" dinlediğim sanatkârlardan değildir; belki radyo yıllarında defalarca Veysel programı dinlemekten, vaktiyle bütün şiirlerini tek tek elden geçirip âşinalık kesbetmekten doğan bir alışkanlık. Sevmek, takdir etmek, saygı duymak ayrı, "döne döne" dinlemek başka bir şey.

Ali Çolak telefon açıp da inceden, "gitseniz, intibalarınızı yazıp gönderseniz ne güzel olur" teklifini yaptığında "o kadar yol bir konser için çekilir mi?" cevabını verirken bile ertesi gün yollara düşeceğimi biliyordum. Bir kere Çetin Altan'ın her gece bıkıp usanmadan gördüğü "her köyde bir piyano olsa, muhtarın kızları avluda bale yapsalar" rüyasının kısmen tahakkuk etmiş halini görmeye değerdi. Sâniyen, "Sivas Sivas olalı böyle zulüm görmedi" menkıbesinin bir kere daha tekrar edip etmeyeceğini, daha da önemlisi böyle bir menkıbenin gerçekte cereyan edip etmediğini de merak ediyordum: Hikâye mâlum; tek parti devrinde Sivas'a

Riyaseticumhur Senfoni Orkestrası konsere geliyor. Dinleyici temininde güçlük çekildiği için resmi daire memurları imza karşılığı konser salonuna sevk olunup salon "ihzarlı" kalabalık tarafından doldurulduktan sonra konser başlıyor. Konserden sonra gazetecinin biri salondan çıkan bir memura yaklaşıyor,

- Beyefendi konseri nasıl buldunuz?

Adam derin bir iç çektikten sonra,

Ne konseri beyim, diyor, "Sivas Sivas olalı Timur'dan beri böyle zulüm görmemiştir; gerisini sen anla".

Veysel gitti, sazı duruyor

Zaman temsilcisi Muzaffer Tan'ın ortayaşlı ve LPG'li BMW'sine rakîb olub CHA temsilcisi Mehmet Kuru Bey ile Şarkışla yollarına düştüğümüzde vakit öğleye geliyordu. Şarkışla'da her ihtimale karşı peynir, ekmek ve gazoz tedarikinde bulunup otuz küsur kilometrelik bir asfalt yolu takiben Sivrialan'a ulaştık. İlk durağımız Veysel Müzesi'ydi. Bir vitrinde sergilenen kışlık elbisesi, şemsiyesi, takkesi, balta bağlaması, duvarda asılı duran şiirleri ve resimleri ile millete mal olmuş, yirminci yüzyılda Türklerin üzerinde en rahat ittifak ettikleri bir memleket büyüğünden arta kalan maddi emareler, işte bu kadar az ama ibret verici. Kapı önünde arkadaşlar, Veysel'in oğlu Bahri Bey'le ayaküstü röportaj yapıyorlar; gelini Gönül Hanım, Fazıl Say'ın köyde konser vermek arzusunun kendisini nasıl onurlandırdığını anlatıyor.

Şu dağın önü sıla, ardı gurbettir

Sivrialan hayli mâmur görünüşlü, Almancı sâkinlerinin himmetiyle kılığı kıyafeti hayli düzelmiş bir köy. Veysel'in yattığı yer, bir dere yatağının yamacına kurulmuş köyü yükseklerden seyreden bir tepenin üstünde, mezarlığa hafif kenardan bakan seyrangâh bir yer. Oraya çıkınca Âşık'ın o meşhur gurbet tarifini hatırladım. Veysel'e "gurbet neresidir" diye sormuşlar. Eliyle yukarıları işaret edip,

"İşte şu dağların öte yakası gurbettir, demiş. O dağlar bu dağlar işte; aman aman yüksek değil, ağaçsız, yumuşak kıvrıltılarla bir dere yatağına kıvrılıp giden tepeler ama hissediyorsunuz; ne kadar alçak ya da yüksek olursa olsun memleketi çevreleyen dağların ardı gurbettir o kadar! Fazla târife de gelmez.

Erkence geldiğimizden olsa gerek ortalıkta henüz buralarda bir piyano konseri verileceğine dair emare görünmüyor. Beş"on metrekarelik bir tahta platform üzerine müthiş bir Şarkışla kilimi serilmiş; üstüne, piyaniste sâyebân olsun diye iki büyük şemsiye dikili. Platformun ortasında ise kuyruksuz cinsten bir piyano. Az ilerde ses cihazlarını taşıyan bir minibüs, ortalıkta dolaşan birkaç görevli.

Vaktidir, kifâf"ı nefs edip kalabalıkta mağdur olmayalım düşüncesiyle emektar BMW'nin arkasına tezgâhı kuruveriyoruz. Muzaffer Bey, ezelden hünerli olduğu anlaşılan elleriyle oracıkta bir de çay demleyiverince kendimizi konsere iyice hazırlanmış hissettik. İsâbet etmişiz zira konser sahasında seyyar bir elma satıcısından başka yiyecek"içecek nesne tedarikine yarayan başkaca bir şey görmedim.

"Böyük keman ustamız piyano başında..."

Ortalık giderek kalabalıklaştı; çevre ilçelerden minibüsler geldi, konseri düzenleyen Cumhuriyet Üniversitesi iki otobüs dolusu öğrenci ile ortalığı şenlendirdi. Sivrialanlılar hayli dik yokuşu yaya tırmanarak üçer beşer sökün ettiler. Her zaman olduğu gibi, "âdet budur âhârda gelir bezme ekâbir" kavlince bürokrat takımı en son teşrif etti ve ânında Şarkışlalı gençlerden müteşekkil bir halay ekibi, davul"zurna refakatinde halaya başladı. Tam o esnada yaz sıcağına aldırış etmeden koyu takım elbiseler içinde güneş gözlüklü ve ciddi çehreli memleket büyükleri kalabalığı arasında ne yapacağını bilemeyen, çocuk görünüşlü bir delikanlı görür gibi oldum. Küçük bir enstantane, mahalli tâbirle, "bir çala". Bu, Fazıl Say'ı ilk ve galiba son görüşüm oldu zira hemen etraftaki kalabalık, delikanlının etrafını çevirerek gözlerden nihan ettiler. Tam o esnada, Veysel'in oğlu Bahri Şatıroğlu'nun sesiyle şöyle bir anons duyduk,

" Böyük kemanistimiz üstad Fazıl Say şu anda piyanosunun yanına yaklaşmaktadır!

Arkalarından bakınca bir

şeye benzemeyen bir topluluk

Aslında başka anonslar da vardı; meselâ üç"beş dakika aralıkla, "mezarlığın önüne park eden araçlar başka yere gitsinler, köyün manzarası kapanıyor", anonsu bunlardan biriydi; ama nedense Fazıl Say piyanosunun başına geçtikten sonra kimse akıl edip, "arkadaşlar lütfen oturalım ve sanatçımızı rahat bırakalım" anonsunu yapmak zekâvetini gösteremedi.

Şöyle bir tabloydu: Ortada Fazıl Say ve piyanosu, hemen bir metre etrafında, "bakalım şimdi n'aapacak" merakıyla sanatçıyı seyreden yirmi otuz kişilik bir insan halkası. O halkanın iki metre kadar açığında yere oturarak ayakta dikilen kalabalığın sırtını seyreden biz çekingen ve konser âdâbına riayetkâr dinleyiciler... Eski mahalle hayatında ara sıra seyyar kalaycılar veya tenekeci"lehimciler gelirdi sokağa; biz çoluk çocuk takımı etrafında aynen böyle "halaka" çevirir güyâ zenaat öğrenmeye çalışırdık. Bu gereğinden fazla merakî topluluğun densizliğini görünce aklıma nedense kalaycılar geliverdi!

O kadar merak gösterip ayakta dikildikten sonra Piyano çalmayı öğrenebilmişler miydi acaba? Zannetmem; evvelâ dinlemeyi öğrenmeleri gerekiyordu çünkü; halbuki onlar Fazıl Say'ı dinlemeye değil seyretmeye gelmişlerdi; hepsi de okumuş çocuklardı ve arkadan bakınca hiçbir şeye benzemiyorlardı.

Süvarisine göre kişneyen bir at

Güçlü ses cihazlarından ilk nağmeler işitildiğinde garip bir duyguya kapıldım; bizim üniversitenin basit duvar piyanosundan böyle sesler çıkmaması lâzımdı. Klasik müzik kültürüm ve zevkim yoktur; hele piyano tekniğini ve virtuozitesini ölçecek birikime asla sahip olamadım ama şu kadarcığını fark etmek için konservatuvarlarda dirsek çürütmeye hâcet yoktu: Bu delikanlının parmaklarında sihir vardı... İlk iki parça kendi bestesiymiş; özellikle ilki çok hoşuma gitti ve beni çok etkiledi. Ardından iki Veysel türküsü seslendirdi. Final ise Mozart'ın Türk Marşı'ydı. Bayıldım.

Dedim ya, yola önyargılı çıkmıştım; ama önyargılarımı Sivrialan'ın mezarlık tepesinde bıraktım. Fazıl Say'ı çalarken de görmek isterdim; özellikle ellerini görebileyim diye piyanoya üç metre mesafede çakırdikenlerin arasına gazete serip oturmuş ve yerimi kimselere kaptırmamaya azmetmiştim ama olmadı; sadece dinlemek nasib oldu.

Dinlemek de güzeldi ama.

İçinde güneş olan adamlar

İlginç bir cümle sarf etti Fazıl Say, Veysel'i anlatan kısa konuşmasında; "O, içinde güneş olan bir insandı". O an bana öyle geldi ki, içinde güneş olmayan adamlar, bir adamın içinde güneş olup olmadığını bilemezler. Fazıl Say'ın o çocuksu, dünyayı pek tanımamış, sosyal münasebetleri tanzimde beceriksiz gibi görünen masum yüzünün ardında galiba güneş vardı. İçindeki güneşin tuşlara yansıdığını hissetmek için görmek gerekmiyordu zaten.

Ben bu delikanlıyı sevdim; halbuki biraz da dalga geçmek için gitmiştim tâ oralara!

Dağ başına asa da koymuş piyanoyu...

Neticede "Dağ başına asa da koymuş piyanoyu" vezninden bir gösteri oldu. Fazıl Say, daha önce reklam niyetine tertiplediğini sandığım "dağ başında piyano resitali" jestiyle sınıfı geçti; ama bizler sınıfta kaldık. Mezarlıkta toplanan beş yüz civarında insanın sanata ve sanatçıya ilgisi takdire değerdi; ama ne yazık ki aynı şeye hürmetleri yoktu. Fazıl Say, belki de etrafındaki güneş gözlüklü, takım elbiseli, yüksek topuklu taşralı kalabalığın yakın markaj ilgisinden biraz çekindiği için olsa gerek, ense kökünde toplanmış meraklı kalabalığının refakatinde çalmaya itiraz edip konseri yarıda kesmedi; şüphesiz nezaket gösterdi ama ne derece anlaşıldı bilemem.

Büyük ruhların birbirine ezelden akraba olduğu doğru ise Veysel'in rûhu da Fâzıl'ın mezürlerinden haberdar olmuştur şüphesiz.

İki mesele

Kaç gün önceydi şimdi hatırlamıyorum; Mail Büyükerman Meclis bahçesinde konuşuyor: "Hayır kardeşim ben artık aday değilim, birkaç dönem vekillik yaptım yetişir, tadını aldım, bu seçimlerde ben yokum!"

O güne kadar Meclis'in en tatlı mizah unsurlarından birisi olarak gördüğüm Mail Bey gözümde büyüyor, devleşiyor, "helâl olsun Mail Bey'e" diye düşünüyorum, "tadında bırakmasını biliyor, helâl olsun!". Ne var ki bu tokgözlülük davranışının bende uyandırdığı imrenti hissi daha soğumadan Mail Bey karar değiştiriyor ve ikbâl kapılarını yeniden omuzlamaya karar vererek CHP liderinden adaylık sözü almak için, o tatlı izlerle dolu siyasi kariyerini kaldırımlara seriyor; anlamazdan gelmek, kibarca savılmak yetmiyor, istiskâle uğruyor.

Artık "değer mi" diye sormayacağım, demek ki değiyormuş. Bir daha seçilemeyeceklerini fark edenlerin uğradığı yıkılmışlık hissini onlardan başka kimse bilemez ama tahmin etmeye çalışalım: "Ben olmazsam memleket batar" endişesi değil elbette, seçilmeme ihtimâlinin yarattığı o derin boşluk belki. Artık milletvekili olmamanın nefiste meydana getirdiği boşluk bir başka şeyle ikame edilemez mi; torun sevgisi, okumak, ticaret, ufak"tefek meşgaleler, koleksiyonculuk Böyleleri de var şüphesiz, "çekildik izzet ü ikbâl ile bâb"ı hükümetten" diyebilenler de var. Ne yazık ki müspet örneklerden ziyade menfiler göze batıyor.

Ne kadarı nefsânî, ne kadarı siyâsî, ne kadarı iktisadîdir bilemeyiz ama liste dışı kalmak endişesinin nefiste uyandırdığı o tarife gelmez korku hissinde vakardan eser yoktur; sadece iktisadî faktörle izah olunmaz; zira vekillik yapmış olmak Türkiye şartlarında hayli iyi bir emeklilik geliri sağlıyor; acaba bu vekillik sıfatının dışında tamamen sıradan biri olarak görünmenin kışkırttığı bir vehim midir? Elli"altmış yaşına ulaşmış, sinn"i kemâle ermiş adamların "bakınız ne kadar genç ve dinçim" görüntüsü vermek için berbere gidip saçlarını kömür karasına, olmadı koyu kestane rengine boyatmasının ardında daha başka neler vardır?

Siz hiçbir gün olsun, "eğer ben olmazsam memleketin hali nic'olur?" diye düşündünüz mü; mümkündür, samimi ise anlayışla karşılarım. Megalomani'nin de tahammül edilir bir kertesi vardır ama insaf; bu megalomani filan değil artık; bu, öyle bir nokta ki, tevâzu, kanaatkârlık, kifâf"ı nefs ile yetinmek, ehl"i dünya olmaktan kaçınmak, ikbâlperest olmamak gibi İslâmî değerleri bile unutturabiliyor. "Seçilmeliyim, illâ ki seçilmeliyim; seçilmezsem mahvolurum" korkusu var bu davranışların ardında; kokusu kilometrelerce öteden bile burun düşüren bir hırs"ı câh.

Hayır, artık Mail Bey'i kastediyor filan değilim; Mail Bey, türünün en sevimli, en tahammül edilebilir örneği. Ve artık kabullenmeliyiz, seçtiklerimiz ve seçeceklerimizin dışında daha iyi bir heyet"i vekilemiz yok bizim. Siyasi hayatımızın "verilendirilmiş" gerçeği budur: Milletin

mânevî şahsiyetinde mevcut bulunduğuna inandığımız iyi ve doğru hasletlerin, 550 kişilik bir heyette, istenen ölçüde tecellî edemiyor olması, meclisin değil, "artık kabullenelim" milletin sıkıntısıdır.

Konunun ayrıntılarını tamamen öğrenmek mümkün olmadı; bir süre önce milli futbolcu Hakan Şükür, Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne davet edilerek, Fethullah Gülen'e sempati duyup duymadığı soruşturulmuş. Koca DGM'nin kimin kime sempati duyup duymadığı ile ilgilendiğine inanmak mümkün değil; zira eğer mesele sadece bir sempati alâkasını soruşturmaktan ibaret ise bu hadise DGM'lerin varlık sebebini karikatürize etmekten başka işe yaramaz. İşin içinde mutlaka daha "derin" mevzular olsa gerektir fakat bu derin meselelerin ne olduğu, bildiğim kadarıyla basına aksetmedi. Hukukta bâtına göre değil, zâhire bakılarak hüküm verilmesi esastır; keşke ifade tutanağı bir şekilde yayınlanmış olsaydı, işin zâhirini öğrenirdik. Göründüğü ve basına aksettiği kadarıyla bu haberin İngilizceye tercüme edilmiş metni, AB'ye girmek için kapıları koçbaşı ile zorlayan çevrelerin yüzünü ağartmaz. Metnin İngilizceye çevrilmesinden kastım, AB hukuk standartlarına uygunluğun analiz edilmesi değil, bilakis bu küçük haberin "muasır dünya"da nasıl anlaşılacağını meraktan ibarettir.

Zirvedekilerin yazılı olmayan hukuku

Recep Tayyip Erdoğan'a vekillik yasağı getiren yargı kararı, teknik açıdan hukuki bir nitelik taşıyor ama hayli geniş çaplı bir siyasi velveleye sebep oldu. Sokaktaki insanlar kararın hukuki niteliğinden çok siyasi sonuçlarını algıladı.

Bu karar, hem yargılayan hem yargılanan bakımından sonuçları önceden tahmin edilebilir bir mahiyet taşıyordu; nitekim öyle oldu. Tayyip Erdoğan'ın şahsında partisi, tahminime göre en az % 2 civarında taze taraftar kazandı. Seçmenlerin partilerle ilişkisi bugün maalesef sadece "tepki" seviyesine düşmüş bulunuyor; yani seçmen, programlar, vaadler ve çözüm yollarından ziyade kendi öfkesini veya talebini en iyi dillendireceğini umduğu partiye yöneliyor; bu programatik siyasetin dibe vurduğunu gösteren vahim bir gelişmedir ve önceden tahmin edilmemesi mümkün değildi. Nitekim yargı kararının açıklanmasından sonra Tayyip Erdoğan, birçok televizyonda canlı yayınlanan yarım saate yakın bir açıklama yaparak şahsi mağduriyetini partisi lehine büyük bir sempatiye dönüştürmeyi bildi. Hayli hissi motiflerle bezenen açıklaması, "müteal devlet" fikrini zedelememek için özel bir titizlikle düzenlenmişti ki bu hassasiyet bile kâr hânesine puan olarak kaydedildi.

Ne var ki iki gün sonra Recep Tayyip Erdoğan'ın söz konusu kararı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götüreceğini öğrendik. Aynı yola bir süre önce Necmettin Erbakan da başvurmuş fakat istediği sonucu alamamıştı; bu defa AİHM, hangi istikamette karar verir

bilinmez; müsbet veya menfi, benim için fark etmiyor; sırf başvuru kararı bile benim için tahlile değer bir özellik gösteriyor.

Hukukta "tabii hakim" diye bir prensip var; kabaca târife çalışırsak, herhangi bir ihtilaf veya cürmün yargılanmasını, vukubulduğu mahalde yetkili hakimin yetkisine devreden bir prensip bu; Türk tatbikatında bu prensibin hayli istisnası bulunsa da hukukun evrensel prensiplerinden birisi olarak hâlâ varlığını koruyor. Evrensel hukukun bir lâzımesi olsa da bir siyaset adamı için iç hukuk yerine AİHM'nin yargısına gitmek, tabii hakim prensibinin şeklen ilgasıdır bana göre.

Türkiye'de siyasetin zirvesindekiler fiilen yazılı olmayan, kodifikasyonu yapılmamış, hatta gelenek teşkil edip etmediği bile su götürür bir hukuka tâbidirler; zirvedekiler için hukukun tükendiği yer, iç hukukun tükendiği yerdir. Sıradan vatandaşların, iç hukukun tükendiği yerde AİHM'nin nihai kararından meded ummasını tabii karşılıyorum ama siyasetin zirvesindekiler için, ne kadar haksız olduğuna kaani bulunsalar dahi iç hukukun bir kararı için AİHM'ne müracaatı, Ecevit'in beylik tâbiriyle bir türlü içime sindiremiyorum. Zirvedekiler esasen iç hukuk standartlarının üstünde ve dışında bir fiili haklar manzumesi içinde yaşıyorlar; siyasetin nimetlerinden istifade ederken onları iç hukuk dairesinde göremiyoruz; yazılı olmayan geniş yetkiler kullanabiliyor, içi hukukun cevaz göstermediği sınırlarda güç kullanarak pozisyonlarını sağlamlaştırabiliyorlar ve bu durum âdeta gizli bir hüsnükabulle karşılanıyor; nitekim aynı yazılı olmayan kurallar zirvedeki siyasi elitleri her nevi başarısızlık halinde yine zirvede tutabiliyor; misâlleri saymakla bitmez.

Daha önce yazdığımı hatırlıyorum; keşke Sayın Erbakan, vaktiyle siyasi haklarının iadesini AİHM'den taleb edeceğine, "iç hukukun tükendiği yerdeki nihai kararı vicdanım kabul etmese de, Türk yargısının kararını saygıyla karşılıyorum; bir ferd"i vahit olarak hakkım bulunmasına rağmen AİHM'ne müracaat etmiyorum. Beni bu millet vekil yaptı ve bu milletin tâbi olduğu hukukun dışına taşarak bir Avrupa mahkemesinde hak aramam doğru olmaz. Siyaset sadece vekil seçilmekle yapılmaz; yine okurum, yazarım, konuşurum, yine doğruyu tavsiye eder yanlışları eleştiririm. Sıradan vatandaş için hak olan bu imkânı kullanmayı kendi irademle reddediyorum" diyebilseydi. Aynı altın fırsat Sayın Erdoğan'ın önüne de geldi ve Tayyip Erdoğan herhalde ne kadar AB taraftarı bir siyaset adamı olduğunu göstermek için olsa gerek bu hakkını kullandı.

AİHM'ne müracaat kararı, tamamen farklı ve pekâlâ mâkul gerekçelerle müdafaa edilebilir; bunu anlayabilirim; sadece şahsi fikrimi belirtmekle yetiniyorum.

Türkiye'nin "hukuk devleti" olmak yolunda daha alması gereken hayli mesafeler bulunduğu açık. Bu mesafenin kat'edilmesi için iç kuvvetlerin ve dinamizmin seferber edilmesi gerektiği kanaatini taşıyorum. Bizim yargı organlarımız, yasama ve yürütme uzvumuz, silahlı kuvvetlerimiz, üniversitelerimiz, basınımız, muasır dünyanın vâsıl olduğu medenî

standartlara, kendimize duymamız gereken saygı icâbı, iç dinamikleri harekete geçirerek ulaşmalıdırlar.

Benim için alkışlanmaya lâyık yegâne tarz"ı siyaset budur.

"Dil Devrimi" niçin yapılmıştı?

Tuğrul Şavkay ismini, Hürriyet'tin pazar ilavesinde kaleme aldığı "yiyecek-içecek" yazılarından tanıyorum. "Gourmet" diye tâbir olunan ve kısaca damak zevkine hitab eden bu ihtisas dalının Türkiye'de okuyucu bulabildiğini o zaman farketmiş ve şaşırmıştım; daha sonraları aynı ilavenin başka bir sayfasında puroyu ana fikir edinen haftalık yazıların kendine köşe bulduğunu görünce, Türkiye'de burjuva kültürünün hatırı sayılır miktarda okuyucu tabanı bulduğunu öğrenmemle şaşkınlığım daha da artmıştı.

Tuğrul Şavkay meğer yemek ve lezzet edebiyatı üzerine formel bir eğitim görmemiş: Evvela Galatasaray Lisesi'ni, ardından Boğaziçi'nin sosyoloji bölümünü bitirdikten sonra Siyaset Bilimi programlarını takib etmiş. Devrimizde çok yönlü (multidisipliner / hezar-ı fenn) insanların ve yazarların sayısı giderek azalıyor ve bu şüphesiz üzülmek gereken bir husustur. Gelenek yayınları arasında neşredilen "Dil Devrimi" isimli kitap, Şavkay'ın doktora tezi ve bir siyaset bilimi çalışması. Kitabı ilk duyduğumda merak etmiştim; kitap şimdi masamın üstünde duruyor ve ünlü lezzet uzmanımızın siyaset biliminde kaydettiği irtifaı görmek imkânına sahibiz.

Yeni bir dil ve toplum yaratmak

Çalışmanın önsözünde yazar, pek az sayıda fikir sahibi tarafından farkedilen bir çelişkiyi işaretleyerek hipotezini kurmaya çalışıyor: "Milliyetçi olanların niçin milli bir dilden yana olmadıklarını anlayamıyordum. Öte yandan kendilerini solcu, ilerici veya düpedüz sosyalist sayanların dildeki milliyetçi tutumlarını anlamakta güçlük çekmekteydim... Ortada bir kavram kargaşası olduğu fikrine kapıldım. O günden bu yana Dil Devrimi meselesi bana hep bir siyasi anahtar olarak göründü".

Giriş kısmında ise çalışma açısından asıl meselenin, Kemalist Dil Devriminin "ulus devlet" inşası yolunda milli bir dil yaratmak ihtiyacından hareket edip etmediği ve bu ihtiyacın ne derece teknik, nereye kadar siyasi nitelik taşıdığı konusu üzerinde duruluyor. Sonuç kısmında bu suale verilen cevap şöyle ifade edilmiştir: "Dil Devrimi, bu çalışmada gösterilmeye çalışılan noktalardan da anlaşılacağı üzere, yeni bir ulus devlet için yeni bir dil 'yaratmak' olduğu kadar, daha önemlisi, bu dil aracılığı ile bazı siyasi gelişmeleri desteklemek amacını da taşımıştır (s.97)". Yazar'ın bu hükmü desteklemek için sunduğu gerekçeler dikkat çekicidir:

-Dil devrimini gerçekleştiren kadro, dil bilimcilerden çok, inançlı bir Kemalist siyasi gruptan müteşekkildir.

-Dil devrimi ile birinci derece ilgilenenlerin tamamı, Atatürk tarafından milletvekilliğine seçilmiş insanlardır. Kurucu heyet içinde milletvekili olmayanlar, zaman içinde Ebedi Şef tarafından Meclis'e alınmışlardır.

-Dil Devrimi, başlangıcından itibaren bizzat Atatürk tarafından dikte ettirilmiş ve yönlendirilmiş esaslardan oluşmaktadır.

-Devrimin yönlendirici kuruluşu Türk Dili Tetkik Cemiyeti, bizzat Atatürk tarafından kurulmuş, ilk başkan ve genel sekreter yine Atatürk tarafından seçilmiştir.

-Cemiyet, kuruluşundan itibaren bütçesini genel kaynaklardan karşılamış ve Atatürk döneminde bağımsız bir bütçesi olmamıştır.

-Devrim çalışmaları CHF ve onun yan kuruluşu mesâbesindeki Halkevleri ile yurt sathına yayılmış ve desteklenmiştir.

-Meselede teknik açıdan ehliyet sahibi sayılması gereken dil bilimciler ise teze "tam ve kusursuz destek" verdikleri ölçüde söz sahibi olmuşlar, tezde tereddüd izhar edenler ise tartışma dışına itilmişlerdir (s. 97-98'den özetledim).

İngilizceye karşı da bir devrim yapmalı mıyız?

"Yeni bir toplum inşa etmek için yeni bir dil yaratmak" iddiasının siyaset bilimi verileriyle tartışılması bu noktada önem kazanıyor zira inkılâp yılları içinde (1933-36) dil inkılâbı pratikte şu sonuçları doğurmuştu: "...dilin sadeleşmesi, ilk zamanlarda -tıpkı terimler alanında olduğu gibi- Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe'den tasfiyesi olarak anlaşılmak gerekir. Dil teorisinin ortaya çıkışından itibaren de dilde daha ılımlı bir tutuma gidildiği bir vakıadır. Yine de Arapça ve Farsça'ya gösterilen tavırdan temel bir sapma görülmez. Sadece uygulama biraz hafifletilir. Buna karşılık Kemalistlerin 'kültür dilleri' adını taktıkları Batı dillerine Türkçe'nin kapıları neredeyse sonuna kadar açılır (s.99)".

Kanaatimce bu tesbit, Türkçe'nin bugünkü zaafiyetini izah eden çok önemli bir noktayı işaretliyor. Dil tartışmaları hâlâ sürüp gidiyor ve dilde inkılâp taraftarları, yapılan inkılâbın başarılı olduğunu ileri sürüyorlar; ne var ki Türkçe'nin Batı dilleri ve münhasıran İngilizce'nin mandası altına girmesi, "devrimin başarısı" ile pek de te'lifi mümkün olmayan bir vâkıadır. "Eğer Türkçe, başka dillerin tasallutundan kurtarılmak için inkılâba mevzu edildiyse, İngilizce'nin hayâsız saldırısına karşı niçin direnememektedir?" sualinin cevabı muâllaktadır.

Hata-sevab cedveli

Yeniden kitaba dönelim; "Dil Devrimi", tez olarak hazırlandığı için, kitap haline getirilirken hayli kısaltılmış gibi bir intiba veriyor; kezâ, evvelâ İngilizce yazıldığı ve daha sonradan

Türkçe'ye çevrildiği yolunda izler var; meselâ giriş kısmında bölüm başlıkları İngilizce karşılığı ile zikredilmiş ve tercümesi galiba unutulmuş. Dipnotların sayfa altına konulmak yerine bölüm sonuna depo edilmesi ise artık kesinlikle terkedilmesi gereken bir mizampaj tembelliği. Sonuç kısmında ise neredeyse yarım sayfa tutarında tekrarlar gördüm ki olsa olsa mürettip hatâsıdır. Eğer İngilizce'den Türkçe'ye çevrildi ise çevirenin belirtilmesi gerekirdi zira kitapta, ancak "mütercim aceleciliği" ile izah olunabilecek imlâ hataları ve ittiratsızlıklar farkediliyor. Bu küçük kusurlarına rağmen kitap, dil inkılâbının tarih teziyle bağlarını izah etmesi ve özellikle inkılâbın "siyasi" amaçlarına dikkat çekmesi bakımından yenilikler taşıyor.

Tuğrul Şavkay, Dil Devrimi, Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2002, 110 s.)
/ gelenek@gelenek.com.tr

Kurtarıla kurtarıla ne hale geldik!

Almanya'da yapılan seçimlerin bizim açımızdan ders alınmak gereken en çarpıcı tarafı, dört sene öncesine nazaran siyasetin temel aktörlerinde, kurumlarında ve oy yüzdelerinde belirgin bir farklılığın olmamasıydı; bizde ise çiçeği burnunda sayılacak kadar yeni partiler, daha şimdiden anketlerde büyük taraftar toplamış görünüyorlar:

AK Parti, kurulalı beri birbuçuk sene bile dolmadı; Genç Parti henüz üç"dört aylık bir maziye sahip; CHP ise ne kadar "yeni", ne kadar "yeniden" nitelikler taşıdığı su götürür olmakla birlikte gündelik siyaset için taze bir aktör sayılır. Bu üç partinin taraftar oranı anketlere göre daha şimdiden % 60'a erişmiş durumda.

Genç ve yakışıklı liderinden başka yönetim ve aday kadrosundan kimseyi tanımadığımız Genç Parti'nin barajı zorladığı haberlerini nasıl yorumlayacağız? Kurulduğu günlerde hepimiz bir zengin çocuğunun siyaset hevesi olarak nitelemiş, neticede yüzdeli değil, bindeli küsürlerle oy alıp yeniden işinin başına döneceğini tahmin etmiştik. Siyaset bilimcileri bu minareye nasıl kılıf geçirirler bilemem ama ben resmen şaşkınlık içindeyim. Açıkçası seçmen eğilimleri beni ürkütüyor. Seçmen davranışının görünürde sadece ve sadece tepkiye kilitlenmesi, bir sıhhat alâmeti sayılabilir mi? Kriter "tepki"ye bağlı kalınca siyasi aksiyon ve sicil değil, hareketsizlik ve "yeni olmak" faktörleri öne çıkıyor. Bir şeyler yaptıkları için değil, tam aksine bir şey yapmadıkları ve söylemedikleri için bazı siyasi aktörlerin taraftar kazanmasında ürkütücü bir gerilim gizli. Karamsar olmamak için elde neyimiz var: Bu gidişle seçimlerin bir çare olmaktan çıkması bile beklenebilir. Çünkü bu durum 99 seçimleri öncesindeki atmosferi andırıyor.

Bu ahvalde seçimlerin 3 Kasım'da yapılması veya ertelenmesi hayati bir mesele olmaktan çıkıyor; halbuki 3 Kasımcı siyaset lobisi, erken seçimleri bir hayat"memat meselesi olarak takdim etmek gayretinde. Bu takdim şeklinde, demokrasinin işleyişini sadece seçim

kurumuna bağlı göstermek gibi bir gayret görünüyor; halbuki seçimler, demokrasinin olmazsa olmaz şartlarından biri sayılmakla birlikte tamamı değil; demokrasi kavramının içinde sahih temsil var, bağımsız, seri ve âdil işleyen yargı mekanizması var, anayasal güçlerin ülkeyi daima "yönetilebilir" durumda tutmak mecburiyeti var, yönetimin şeffaflığı, gelir dağılımında adâlet, yüksek hayat standartlarına yönelen ve aklî esaslara göre yönetilen iktisadi ve sosyal politikalar var; işbu faktörlerde iyileşme kaydetmeksizin demokrasinin bütün efsûnunu seçimlere bağlamak ve sırf seçimden kerâmet ummak bir nevi gözbağcılıktan öteye gitmiyor.

Türkiye ne kadar "yönetilebilir" bir ülke? Bugünün hükümetinde, bazı işlerin gönüllerince yürümediği için hükümetten şikayet eden hükümet ortakları gördük. Bugünün hükümeti, kendi bütçesi üzerindeki tasarruf haklarını, kabaca bütçenin onda biri nisbetinde kullanabilen bir heyet. Seçim sonrasının hükümeti işbaşına geldiğinde , belki % 10'dan daha küçük bir bütçe hacmi ile karşılaşacak. Bütün ümitleri 3 Kasım'da yapılacak seçime mıhlamanın mantığı yok; siyaset bütçe ile ve bütçe için yapılır!

Bu ortamda "3 Kasım'da seçimlerin yapılması için biz inisiyatif kullandık" anafikriye diğer hükümet ortakları üzerinde psikolojik üstünlük kurma stratejisi izleyen siyasi mahfillerin ne derece şecaat arz ettikleri mâkul bir sualdir. Bahardan bu yana siyasi hayatta inanılmaz değişiklikler oldu; evvela başbakan hastalandı ve tedavi görmeye başladı. Tedavi sürecinde gitgide kötülemesi üzerine farklı hükümet senaryoları gündeme getirildi. Tam o günlerde hükümetin en büyük ortağı durumundaki parti, tam ortadan ikiye ayrıldı. Yine "yeni" bir parti kuruldu ve tam o günlerde hükümetin ikinci ortağı erken seçim fikrini ortaya attı. Tam o esnada Başbakan aniden iyileşip dağ"tepe gezmeye başlarken, Parlamento "kaahir" ekseriyetle erken seçim kararı alıp bir müddet sonra AB Uyum Kanunları denilen paket bir günde Meclis'ten çıkıverdi. Baharın ilk aylarında bir falcı yukarıdaki senaryoyu peşinen haber verse, saçmaladığına hükmederdik ama başa gelince olaylar arasındaki sebep"sonuç ilişkisini unutuverdik. Önceki yılın şubatında çıkan krizin sebep ve sonuçlarını değerlendirirken buna benzer bir unutkanlık içindeydik. Şimdi bize 3 Kasım'ın çözüm tarihi olduğunu söylüyorlar. Doğrusu bu fikir kulağa hiç de inandırıcı gelmiyor.

Ezcümle memleket yine kurtarılmaya muhtaç. Biraz âmiyâne olacak ama, kurtarıla kurtarıla kurtarılacak cihetimiz kalmadı gibime geliyor. Yine de 3 Kasım ertesinin damat namzetlerine başarılar dileyelim.

Tehcirden mübadeleye; tazelenmesi gereken dikkatler

Lausanne Anlaşmasına göre 1923'de uygulanmasına başlanan Mübadele, biz Cumhuriyet nesillerine hep Milli Mücadele'nin ve Türk İnkılâbının tabii sonucu ve ayrılmaz parçası gibi görünür; resmi eğitim süreçlerinde verilen tarih eğitimi, meseleye bir başka açıdan bakabilmeyi zorlaştırmıştır.

Mübadele anlaşmasına göre Yunanistan hudutlarında yaşayan Müslüman nüfusla Türkiye'deki Ortodoks Rum nüfusun karşılıklı olarak değiştirilmesi öngörülmüş, İstanbul Rumları bu anlaşmanın kapsamı dışında bırakılmıştı. Bernard Lewis mübadeleyi, "insafsız fakat etkin bir nüfus değişimi" şeklinde niteliyor. Mübadele'nin temel sebebi özellikle Milli Mücadele esnasında Anadolu'nun Müslüman ve Hıristiyan unsurları arasında meydana gelen gerilimdi; ne var ki Mübadele ile ilgisi olmamasına rağmen, 1915'teki Tehcir hâdisesini de sonuçları itibariyle Mübalele ile birlikte incelemek gerekir. Bu iki hadise ile Türkiye'nin nüfusu dini ve etnik kriterler açısından eskiye göre daha fazla Müslümanlaşıyor ve Türkleşiyordu. Tehcir ve Mübalededen sonra Anadolu'da iki dinin mensupları arasında sert gerilimler yaşanmaması olumlu bir sonuç gibi görünüyor ama Hıristiyan unsurların Türkiye nüfusundan koparak Yunanistan'a veya Batı'ya muhacereti başka neticeler de doğurdu. Hürriyet gazetesinin 22 Eylül tarihli pazar ekinde Romancı Yaşar Kemal, Mübadelenin doğurduğu sonuçları bir başka bakış açısıyla eleştirerek yeni romanının kahramanları ağzından Mübadelenin büyük bir hata olduğunu ileri sürüyor: "... Bizim Rumlar Osmanlının en okumuş insanlarıydı. Bütün Anadolu'nun zenaatleri onların ellerindeydi. Doktorların, mühendislerin, yüksek tahsil görmüşlerin birçoğu onlardı. Mimarlardan birçoğu onlardandı. Onlar gidince Anadolu'da duvarcı, sıvacı, demirci, ayakkabıcı, hemen hemen hiç kalmadı."

Ne var ki bu hata, Yaşar Kemal'e göre Lousanne'a katılan tarafların müştereken ve isteyerek işlediği bir hatadır. Esasen Lozan'da mübadeleye Avrupa karar vermiştir. Röportajı yapan Doğan Hızlan'ın " Siz siyasal hareketlerde, daima Milli Mücadele uğrunda savaş vermemiş kişilerin iktidarı aldığını söylersiniz?.." sualine verdiği cevap ilginç: "Kavlak Remzi'yi söylüyorsan eğer CHP'de olduğu gibi, öteki partilerde de çook Kavlak Remziler var"! Nitekim Enver Paşa'nın Yaşar Kemal için bir başka zulüm markası teşkil ettiğini yine aynı röportajdan okuyoruz: "Enver Paşa'yı böyle anlatmak bir romancının insafsızlığı değil, yazının böylesine yumuşak olması belki de bir yazarın beceriksizliğindendir."

Burada asıl konuşulması gereken mesele Tehcirin, Mübadelenin veya büyük göçlerin sorumlularını yargılamaktan ziyade memleketlerinden göç ettirilen toplulukların dramıdır fakat sözünü ettiğim röportajda yazarın, tarihçilerin gösterdiği cinsten bir hassasiyetten kaçınarak kıraathane sohbeti ağzıyla, kendine göre sorumlu belirlemesi dikkatimi çekti.

"Romancıdır, tarihi dilediği gibi yorumlayabilir" deyip geçemeyiz. Dram veya trajedi, ancak sahih bir tarihi arkaplan önünde işlediğinde gerçek edebî değerine ulaşacaktır; çarpıtma veya en azından yansıtma çabaları eserin değerini tartışılır hale getirmekten başka işe yaramaz. Meselenin iktisadi tarafı şüphesiz çok önemlidir; özellikle topraklarının ve tabii kaynaklarının dörtte üçünü kaybetmiş yeni bir devlet için kalifiye ve üretken nüfus kaybı, çok daha vahim boyutlar taşıyor. Türk sanayileşmesinin hatta demokratikleşmenin gecikmesinde, Hıristiyan nüfusun şu veya bu şekilde Türkiye'den ayrılmış olmasının büyük payı inkâr edilemez ama bir de insânî boyuta dikkat çekmeliyiz ve empati (kısaca kendimizi muhatabın yerine koyarak

konuya yaklaşmak) hassasını kullanarak anlamaya çalışmalıyız: Bizim için Türkiye ne kadar "vatan" ise Türkiye'den ayrılmış Hıristiyan nüfus için bu topraklar aynı derecede vatandı ve bu unsurlarla tarihi beraberliğimiz on asırlık çok mühim bir birikimi temsil ediyordu. Bu insanlarla bir arada yaşamış, aynı şehri, köyü ve mahalleyi paylaşmış, kız alıp vermek haricinde aksamadan yürüyen bir komşuluk hukuku geliştirmiştik. Tamamına yakını Türkçe konuşuyor, mahalli örf ve âdetleri büyük ölçüde paylaşıyor ve medeni birikimimize mühim katkılarda bulunuyorlardı. Bizim açımızdan farklı unsurlarla bir arada yaşamak (coexistance) tecrübesi çok değerliydi; farkılıklara tahammülü, şehir veya kasaba hayatının tabii dokusu içinde öğreniyor ve gelecek kuşaklara aktarabiliyorduk.

Ne yazık ki bu iki mühim hadise hakkında yapılmış Türkçe yayın çok yetersiz seviyede. Tehcir hadisesi sadece Ermenileri ilgilendirmemeli; biz de bu büyük trajedinin tarafı idik; keza Mübadil Rumların Yunanistan'daki hayatına dair az çok bilgimiz var ama Yunanistan'dan gelen Türk□Müslüman mübadilleri tanımıyoruz bile. Yakın dönemlere doğru geldikçe tarih belgelerinin seyrekleşmesi ve kanaatlerin mânidar bir şekilde yuvarlaklaşması, hepimiz namına yazılması gereken mühim bir kusurdur.

Çıplaklığın en ezici boyutu

Jacques Ellul'un "The Humiliation of the Word" isimli eserini, "Sözün Düşüşü" başlığıyla Türkçeye çeviren Hüsamettin Arslan eserinin önsözünde diyor ki: "Aslında humiliation kavramı aşağılamak, utandırmak, küçük düşürmek, hakaret etmek, rezil etmek anlamlarına gelir. Bu kavramı estetik kaygılarımdan dolayı ve Batı tarihinin fiili değişim sürecini göz önünde bulundurarak 'düşüş' terimiyle karşıladım. Ayrıca belirtmeye gerek yoktur ki 'söz' (word) kavramını isteyen okuyucular istedikleri yerde 'kelâm' diye okuyabilirler."

Yani, kelâmın hakarete uğraması, sözün rezil edilmesi, aşağılanması...

Jacques Ellul'un "düşüş"ten tam olarak ne kastettiğini, felsefeye meraklı okuyucular kitabın kendisinden öğrenebilirler. (Paradigma Yayınları, İst., 1988); sözün düşüşü tamlaması, kitaptaki anlamından bağımsız olarak dil ve kültür iklimimizde, mantık ve sağduyuyu körelten bir hükümranlık sürmektedir.

Sözün hakiki anlamından, kendi hakikatinden koparak yalama haline gelmesini ve bu yüzden tesirini kaybederek iletişim görevine ihanet etmesini kastediyorum.

"Takımı bu hallere biz getirdik, düzeltecek olan da biziz"/ Fenerbahçeli Ümit, "Kazanmak için elimizden geleni yapacağız. Günü kurtarmayı değil, kazanmayı hedefleyen bir futbol oynamayı istiyoruz"/ Fatih Terim, "Seçimin ertelenmesi anayasaya aykırı"/ Meclis Başkanı Ömer İzgi, "Seçim ertelenirse millete ayıp olur"/ Süleyman Demirel, "Biz 'kırat'ta birleştik, siz de sandıkta birleşin/ Tansu Çiller, "Sorun, türbanın kendisinden kaynaklanmıyor. Ben bu sorunun çözümünde uzlaşma öneriyorum"/ Deniz Baykal, "Herkes milli iradeye saygılı

olmalı"/ Mehmet Keçeciler, "Seçimi erteleme kararı yanlış olur ama grup kararımız yok/ Bülent Ecevit, "Tarkan'ı bir saat değil iki saat de beklerim, Tarkan olmak kolay değil"/ Turizm Bakanı Mustafa Taşar, "Partiler içinde en tutarlı olanı MHP"/ DSP'den ayrılıp MHP'ye geçen milletvekili adayı Ertuğrul Kumcuoğlu, "Küskünlerin çoğu seçim kaçkınıdır"/ Devlet Bahçeli, "Futbolda çabuk olmanın büyük avantajı vardır"/ Futbol yazarı Vedat Okyar, vb...

Sadece dün yayınlanan üç gazeteyi üstünkörü tarayarak bulabildiğim cümleler bunlar. İsimlerin ve sözlerin seçiminde kasıt yok; hepimiz aynı itinasızlıkla mâlulüz ve şüphesiz bu küçük antolojiyi genişletmek mümkün. İletişim iklimimizde bu ve buna benzer ne kadar sözün cevelân ettiğini hatırlayalım. Söz, sadece bizde değil kitle iletişiminin kanaatleri baskı altında tuttuğu her yerde, hemen bütün dünyada düşüşte. Türkiye'nin kendi dışındaki dünyadan farkı, hâl"i hâzırdaki Türkçenin sahih bir haberleşmeye medâr olabilecek kabiliyetini kaybetmişliğidir: Dağlar, kayalar gibi metin, kaleler gibi sarsılmaz ve sağlam bir lügâtimizin olmayışıdır. Dünkü yazısında Ahmet Selim, "aslî kavramlarla gerçek düşünce üretimine başlayabilmek" ihtiyacından yakınıyordu; oysaki bizde kavramlar şahıstan şahısa, mahfilden mahfile değişen, kımıldadıkça muhtevâ değiştiren belkemiksiz küçük hücrelileri andırmaktalar.

Belki de sözü bu derece kötületmenin başlıca sebebi israf"ı kelâmdır. Şahsen susmayı tercih edebilirsiniz ve şahıs planında meseleye çözüm getirebilirsiniz; ama iletişim endüstrisi mütemadiyen söz tüketen devâsa bir sektördür. Öyleyse şu bizim "söz gümüşse sükût altındır" sözü, veçhe değiştirerek yeniden isâbetini doğruluyor demektir. İngilizlerin "konuş ki seni görebileyim" mealinde bir vecizeleri varmış; konuşunca görünüyorsak, gereğinden çok konuştuğumuzda çıplak kalıyoruz demektir ve galiba şikâyet ettiğim asıl şey çıplaklığın en ezici boyutu olsa gerektir.

Sözün düşüşünü eğer kelâmın veya kelimenin düşüşü veya tahkire uğraması diye tercüme edebilecek isek, bütün dünyanın başına musallat olan bu felsefî krizden payımıza düşen, "anadilini taammüden kırk yerinden bıçaklamış olmamızın sâbıkasıyla" dünya ortalamasından biraz daha fazladır; sözün düşüşü insanın düşüşüdür çünkü.

Sporun bile kelimelerle yapıldığı bir boyut var!

2002

28 Ekim

ABD, modern zamanların imparatorluğu görevini üstlenebilir mi? Aksiyon Dergisi

28 Ekim

Bir kâbusun anatomisi Zaman Gazetesi

26 Ekim

Şu laubali üslup! Zaman Gazetesi

21 Ekim

Askerlerimizi nasıl tanıyacağız? Aksiyon Dergisi

21 Ekim

Akıllı olalım: "Elimiz mahkûm" Zaman Gazetesi

19 Ekim

Minare baz istasyonu, kubbeler çanak anten Zaman Gazetesi

14 Ekim

Siyasetin büyüsü her zaman hata yaptırır mı? Aksiyon Dergisi

14 Ekim

Kafa karışıklığı Zaman Gazetesi

12 Ekim

Genç Parti'yi ıskalamak Zaman Gazetesi

07 Ekim

Bu benimki dinozorluğun dik âlâsı Zaman Gazetesi

07 Ekim

Öngörülebilir bir düşüş hikâyesi Aksiyon Dergisi

05 Ekim

Cübbe ve minder Zaman Gazetesi

Cübbe ve minder

Sırf sesinden istifade ettiğim, eski"püskü, siyah"beyaz, nerdeyse teknoloji müzesine kaldırılmayı hak edecek kadar garip bir küçük televizyonum var; kendisine radyo muamelesi yaptığımı anlasa herhalde gönlü kırılırdı.

Kanallardan birisi sağlık hizmetleri için partilerin seçim beyannamelerinde hangi yenilikleri araştırdığı yolunda bir haber yapmış. Sızlanan vatandaş seslerinin arasına bir hekimin açıklaması karışıyor. Hekim diyor ki, "Bu kadar az parayla çalışan bir hekimin verdiği sağlık hizmetinden öyle aman aman bir kalite beklememek gerekir."

Vay canına, işte bunu bilmiyordum ben!

Hani, laboratuvar hizmetlerinin yetersizliğinden, meslek içi eğitimin kıtlığından, tıbbi araç"gereç eksikliğinden yakınsa anlayacağım, belki de tamı tamına böyle bir şey kastediyor ama söylediği sözleri gayet iyi hatırlıyorum; kısaca "ne kadar ekmek, o kadar köfte" demeye getiriyor.

Haklı mı; çoğumuza göre haklıdır belki ama kaliteli hizmetin iyi parayla izah edilmesini anlamakta hâlâ zorluk çekiyorum. Vaktiyle yüksek hâkimlerimizden birisi de böyle bir şey söylemişti hatırlarsınız: "Hâkimler vicdanlarıyla cüzdanları arasına sıkıştılar" meâlinde bir şey; onu da anlamamıştım.

Maaş azlığından yakınmak mâkul bir şeydir ve özellikle düz memur takımının bu şikayette bulunmaya yerden göğe hakkı vardır; ama bu şikayeti doktorların, yargı mensuplarının, akademik görevlilerin yapmasında bir garâbet, daha doğrusu sırf "ahlâk" dememek için "etik" geveleyip duran meslek erbâbının tâbiriyle etik bir boyut var; görmemek imkânsız.

Evvelâ herkesin bildiği bir memleket gerçeğinin altını bir kere daha çizelim; bugünün şartlarında sigorta primi ödenmek kaydıyla ayda iki yüz milyon ücretli bir iş bulan üniversite mezunları kendini mutlu sayıyor. Pek çok yetişkin, evli"barklı adam sigortasız 150"200 milyonluk işlere bile râzı. Vaktiyle Rusya'dan böyle haberler işittiğimizde acırdık; ayda yüz dolar, seksen dolar kazanabiliyorlar diye. Şimdi bu vâkıâ sıradanlaştı, el yakıyor.

"Yahu ayıptır, arslan gibi adamlar ayda yüz dolara tâlim ederken bari siz sızlanmayın" demeye getiriyor değilim. Bazı meslekler vardır ki onların icrâsında maaş değil meslek ahlâkı önde gelir, gelmelidir. Bazı meslek erbâbı, sadece mesleki bilgi ve tecrübelerini değil, nihai tahlilde vicdanlarının tartısını kullanarak kamu hizmeti yaparlar: Yargıçlar böyledir meselâ, üniversite hocaları böyledir, tabipler, öğretmenler, dinî hizmetler veren kamu personeli böyledir. Özel yeminle peştamal kuşanılan mesleklerdir bunlar. Hipokrat yemininde verilen hizmetin maddi karşılığından söz edilmez. Bütün yeminler ahlâkî bağlayıcılığı olan metinlerdir. İnsanlar mesleklerini icra ederken elbette para kazanacaklardır; ama mesleğini

son kertede vicdani tartı ile icra eden kişilerin kamuoyu önünde, "az maaş alan kaliteli hizmet veremez" demeye hakkı olmamalıdır. Tâ başından kabullenilmiş bir risktir bu.

Çelişkiyi kurcalayalım: Cüzdan dolgun olursa vicdan kemâle erişir mi; maaş yüksek ise hizmetin kalitesi kendiliğinden artar mı? Öğretim üyesi iseniz "bu paraya bu kadar ders anlatılır" deyip bir raddeden sonra işi savsaklayabilir misiniz? Borçlarınız aklınıza geldiğinde moraliniz bozulabilir, kısmen zihni dağınıklığa uğramanız tabiidir; ama neticede devletle yaptığınız hizmet akdinden önce mesleki yemin ile vicdânen bağlısınız. Maişeti denkleştirmek için imtihan sorularını parayla satmış, sınav kağıtlarını okurken rüşvet veren öğrencileri peşinen geçirmiş iseniz artık "hoca" değilsiniz. Milletin dolmuşta bile birbirine "hocam" deyip durmasına bakmayalım; "Hoca" olmak, hâlâ en yüksek toplumsal değerdir bu ülkede; bu onuru suiistimâl etmeyi düşünebilir misiniz?

"İyi maaş ödemiyorlar; binaenaleyh bu pansuman neyine yetmez" deyip hastayı savsakladığınızda neyi yıkmış oluyorsunuz aslında? Yapmayınız; bu ülkede mesleki yemin ve ahlâkı hâlâ çok yüce bir değer olarak muhafaza eden meslektaşlarınıza yazık etmiyor musunuz?

Mesleğe giden yolun başında böyle bir tercih yapılabilir: "Hekimlik para etmiyor pazarlama okuyayım" veya "Yargıçlar iyi kazanamıyor bilgisayara yöneleyim" denilebilir ve bu tercih anlayışla karşılanır. Meselâ, ilmi kariyerin ilk basamağı sayılan asistanlık bugün revaç görmüyor; ama ilmî kariyeri seçmiş iseniz bu, ömrünüzün sonuna kadar ilimle uğraşacağınız anlamına gelir. İşten bıktığınızda, meslekî ahlâk sektör değiştirmeyi gerektirir; neye mal olursa olsun! Öğreneceksiniz, öğreteceksiniz, araştıracak, yazacak, okuyacak, öğrenci yetiştireceksiniz. Akademisyen maaşını, ordu mensuplarıyla mukayese ettiğinizde iş bitmiştir. Hocalık sadece bir iş kolu değildir, daha fazla bir şeydir. Hekim iseniz, ızdırapları dindirip marazları tedavi edecek ve insanlığa hizmet edeceksiniz. Maaşı, vicdanını tahriş eden yargı mensubu, oturduğu minderin aslında ne postu olduğunu unutmuş demektir.

Bu meslekler sıradan işler değil: Bir toplumun belkemiği, bu gibi meslek erbâbının dirâyetli ve ahlâki mesaisi ile dik durur; bu sektörlerdeki çürüme ise bazı muhasebecilerin vergi usul kanununu kısmen iğfal etmesine benzemez.

Kimseye ahlâk dersi vermek haddim değil; isterim ki hâkimler, hekimler, öğretmenler, profesörler gerçekten iyi maaş alabilsinler; ama iyi maaş alamadıklarında cübbelere bürünüp sızlanmak olmuyor.

Ve bir nükte daha; cübbe, vicdanıyla iş görenlerin libâsıdır.

Öngörülebilir bir düşüş hikâyesi

Yaşar Nuri Öztürk, hemen televizyonlara çıkarak kitabında bu ifadelere yer vermediğini, bu suçlamaları yapanların kitabını okumadıklarını, sözlerinin çarpıtıldığını anlatmaya çalıştı. Ama bu defa şartlar çok farklıydı...

Yaşar Nuri Öztürk bir medya fenomenidir; batı dünyasında radikal ve ve popüler üslûbu ile kamuoyunda tanınmış vaizler olduğunu biliyoruz. Yaşar Nuri Öztürk, kendi kulvarını kendi emeğiyle açmış ve bir süre sonra taklid edilmeye başlanmış bir ilâhiyatçı; ona sadece vaiz sıfatı atfetmek haksızlık olur; ilim adamıdır, polemikçidir, gazete yazarıdır ve bir televizyon yıldızıdır; tamamen şahsına bağlı bir izleyici kitlesi olduğunu hepimiz biliyoruz. Üslûbu, klasik kültürden ve gelenekten ayrıdır; iletişim çağının adamıdır ve bütün medyalardan ustalıkla istifade eder. Mahviyetkâr, kûşe□i uzletine kapalı ve şöhretten kaçınan bir tercihi yoktur; bilakis şık giyinmekten, bakımlı görünmekten ve konfor unsurlarını etrafında bulundurmaktan hoşlandığı anlaşılıyor; bu tahminleri basın dünyasının, devletin ve siyasetin elitleriyle iyi geçinmekten yana bir tercih koyduğu hususlarına kadar uzatırsak herhalde haksızlık etmiş olmayız. Vaktiyle Uzakdoğu savunma sporlarıyla ciddi surette ilgilendiğini de duymuştum.

Yaşar Nuri Öztürk etrafında kamuoyunda oluşan fikirleri kabaca iki grupta toplayabiliriz; sayıca hayli kalabalık bir hayran kitlesi ile sayıca az tenkidçiler; tenkidçilerin zaman zaman işi resmen münaferete dönüştürecek kertede menfi tavır aldıklarını da belirtebiliriz. Kendi nâmıma her iki kitleye de mensup değilim; bundan yıllarca evvel yine bu sütunlarda (Ocak 1998) kaleme aldığım bir yazıda bu tavrımı hayli net bir şekilde belirttiğimi hatırlıyorum. Ben bir Yaşar Nuri hayranı değilim çünkü onun spot ışıklarına fazlaca revaç gösteren tabiatı bana yabancıdır. Ben, medyatik olmanın bir raddesinden sonrasını kusurdan sayan zihnen eski bir nesle mensubum. Ne var ki kendimi Sayın Öztürk'ün aleyhtarları arasında da saymıyorum; son on yılda onun Kur'an'a dikkat çekmekle yaptığı hizmetin önemsenmesi gerektiğini düşünüyorum. Yaşar Nuri Öztürk, alışılageldik "hoca" veya imam makûlesinin erişemediği menfezlere hitab etmiş ve özellikle Ramazan aylarında televizyonlar aracılığı ile dinle fiili münasebetini neredeyse bilmeksizin koparma noktasına getirmiş derecede ilgisiz insanlara temas edebilmiş ve onlarda dini bir şuur uyandırmaya muvaffak olmuştur. Bu yüzden ne zaman bir lâfına veya davranışına kızacak olsam aklıma hemen hizmeti gelir ve gıyâbında da olsa aleyhinde bulunmaya çekinirim. Nitekim o yazıyı şu cümlelerle sona erdirmiştim: "Şahsi gözlemim itibariyle ben Yaşar Nuri Öztürk'ün irşâd faaliyetinden müştekî değilim lâkin tavrı hakkında biraz ihtiyatkârım. Bir toplumun dikkatini ve enerjisini Kur'an'a yönelten, ibâdete ısındıran, kulluk borcunun ifâsını teşvik ve tervîc eden ve şirk hususunda uyaran her âlime şükran borcumuz bulunduğunu düşünüyorum. Ümid edilir ki Sayın Öztürk, mânâ ve

medlûlünü çoğumuzdan iyi bildiğine emin olduğum 'şöhret âfettir' vecîzesinin âkıbetinden emin kalmaya itina gösterecektir."

Yaşar Nuri Öztürk moda tabirle gündemde bulunmayı seviyor; muntazam olmayan aralıklarla onun haber programlarına uzman veya tartışmacı sıfatıyla çıkması, yeni piyasaya çıkan kitaplarındaki birkaç yadırgatıcı hüküm sebebiyle tartışmalara konu teşkil etmesi artık bir medya klasiği haline geldi; Ramazan ayı içindeki medya aktivitesi de sözü edilen "klasik" meyanında addedilmelidir.

Günün birinde onun siyasete atıldığını duyunca üzülmüştüm; zira her şeye rağmen yaptığı tenkid veya tavsiyeler, onun bağımsız şahsiyetinin verdiği güvenilirlikle, sözünü ettiğim hizmetinde etkili bir unsur teşkil ediyordu. Herhangi bir partiye kayıt olduktan sonra medya faaliyetlerinin, partili kimliğin gölgesi altında bir miktar olsun zedelenebileceğini tahmin etmiştim. Zaman gazetesinde (24 Ağustos Cumartesi, "Parti Rozeti Versus Kurşunkalem" başlıklı yazı) ismini zikretmeksizin kaleme aldığım yazı bu hissiyatı aksettiriyordu. Siyasete CHP saflarında atıldığını öğrenince, ilk tepki olarak bunun hayır doğurabilecek bir teşebbüs olduğunu düşünmüştüm; özellikle CHP açısından bu iştirakin, o eski hırçın görüntüsünden sıyrılması için hayli müsbet bir anlam taşıdığını tahmin ediyordum. CHP'nin sosyal demokrat veya "Anadolu solu"na inanan grubu içinde Yaşar Nuri Öztürk, pahalı ve nadir bir baharat gibi şahsına mahsus bir kimyevi terkib inşa edebilirdi; bu hissiyatımı yazmadım.

Bundan on gün kadar önce Yaşar Hoca'yı yine bir televizyonun haber saatinde gördüm; görüşmenin yarısına hatta sonuna doğru gelinmiş olmalı ki konuşulan meseleyi hatırlamıyorum ama bir anda çok garip bir sual doğdu içimde; dedim ki, "Ben spikerin yerinde olsam şu soruyu sorardım; bir CHP milletvekili adayı olarak partinizin tek başına iktidara gelmesini cân ü yürekten ister misiniz?"

Şüphesiz kaba, ön yargılı bir soru olurdu ama eminim ki spikerin aklına gelmiş olsa, bu nizâ fırsatını kaçırmaz ve sorardı; çünkü bu sual, Yaşar Nuri gibi birinin ailesi, menşei, hayat tarzı ve tabii muhiti itibariyle nasıl uzlaştırılması zor bir çelişki yaşadığını su üstüne çıkarabilirdi; zira CHP, son birkaç yıl içinde ne kadar değişmiş olsa da onun amblemi "tek parti" dönemini tek başına temsil eden bir semboldü ve muhafazakâr kitlelerin CHP'ye karşı hissettiği tabii uzaklık, biraz da bu geçmişin eseridir.

Bu sual ve cevabı bence garâbetini hâlâ muhafaza etmektedir.

Doğrusu yeni partili kimliği ile nasıl bir Yaşar Nuri'yle karşılaşacağımızı merak ediyordum ki Yaşar Hoca yapacağını yaptı ve piyasaya çıkan yeni kitabı münasebetiyle yine gündemin bir numarası haline geldi; gazetelerde Hoca'nın ezanın artık gereksiz olduğu, saat, takvim, televizyon gibi araçların yaygınlaştığı bir ortamda minarelerden ezan okunmasının duyuru şartını yerine getirmediğine dair iddialar yazılıp çizilmeye başladı. Yaşar Nuri hemen televizyonlara çıkarak bunun insafsız bir iddia olduğunu, kitabında bu ifadelere yer

vermediğini, bu suçlamaları yapanların kitabını okumadıklarını, sözlerinin çarpıtıldığını anlatmaya çalıştı. Ama bu defa şartlar çok farklıydı ve Hoca sözleriyle sadece kendisini değil, partisini de bağladığını hatırlamalıydı. Nitekim CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, vaktiyle MHP'ye seçim kaybettiren bu tip çıkışların hiç de yeri ve zamanı olmadığını sezerek devreye girdi ve Hoca'nın görüşlerine katılmadığını, ezanın bayrak gibi bir sembol olduğunu açıkladı. Siyasetin acemisi Yaşar Nuri Öztürk sinirlenerek önce partisinden ve adaylıktan çekildiğini söylediyse de genel başkanı tarafından ikna edilerek bu açıklamasını geri aldı. Ertesi gün Diyanet İşleri Başkanı, ezan hakkındaki spekülasyonlara sert bir üslupla çattı.

Testi çatlamış, efsun bozulmuştu. Önceleri bu kabil çıkışlarıyla kamuoyu gündemini günlerce dolduran, kendisine yapılan itirazların haksızlığını televizyonlarda anlatarak endirekt yolla "yeni kitap"ının tanıtımını yapan Yaşar Nuri Öztürk'ün itibarı hayli sarsıcı bir yara almıştı. O güne kadar hep lehine işleyen tanıtım mekanizmaları artık aleyhinde tesir üretiyordu. Nitekim bir televiyonun haber saatinde nasıl haksızlığa uğradığını anlatmaya çalışırken, ezanın hoparlörle okunmasının, Peygamber'in sünnetine göre bir "bid'at" sayılması gerektiğini de ağzından kaçırdı. Aslında o ezana karşı değildi, minarelerdeki hoparlör terörüne ve ses kirliliğine karşıydı. Ezan, "güzel insan sesiyle" okunmalıydı. Sünnetin esası buydu ve gerisi bid'at kapsamına giriyordu. Spiker, belki nezaketinden olsa gerek, başka hangi kurum ve kavramların "bid'at" kapsamına girip girmediğini sormadı.

Aşırı özgüven duygusunun bir raddeden sonra insana bu kabil hatalar yaptırması tabiidir; bu son kitap tanıtımı kampanyasının akabinde Hoca'nın yine iyi bir satış çizgisi yakalaması beklenebilir ama o, nice emek ve gayretle inşa ettiği şahsi karizmasını ve inanılırlığını kaplayan sır tabakasını kendi eliyle çatlattı.

Keşke hep itidal üzre bulunabilseydi!

FIKRA:

GEORGE VE KABUSU

İngiltere'nin taşra kasabalarından birindeki "George'un Kâbusu" isimli hanın kapısını çalan dilenci, "patlama geliyorum" feryadının ardından kapıyı açan dev anası gibi bir kadınla karşılaştı. Dilencinin niyetini öğrenen hancı kadın adamcağızı dövmekten beter sözlerle azarlayıp kapıdışarı ettikten bir dakika sonra dilenci yine hanın kapısını çaldı. Hancı kadın öfkeyle soludu, "Dersini almadın anlaşılan, ne istiyorsun pis dilenci? "Ben, diye yutkundu dilenci, "bir de George ile görüşeyim demiştim de!"

SÖZ:

"Sağduyu, iş tulumu giymiş dehâdır."

Thomas Edison

Bu benimki dinozorluğun dik âlâsı

Zaman zaman kendimi Refii Cevad'ların, Falih Rıfkı'ların, Peyami Safa, Cihad Baban yahut Abdi İpekçi'lerin nesline mensup imişim, onların matbuat anlayışındaki muhafazakârlığı savunuyormuş gibi hissediyorum. Ne zaman gazete bayiinin önüne gitsem üst üste bindirildiği için ancak üstten dörtte biri görünen gazetelerin vitrinindeki hafiflikleri fark edip öfkeleniyorum. "Okuyucu bunu istiyor" kandırmacasını bırakalım artık; okuyucuyu bu hale getiren basının ta kendisi.

Frankenstein'in kâbus yaratığı gibi gazete okuyucusu, televizyon seyircisi de medya mâmulâtı bir ucûbe haline getirildi ve bunu sağdan soldan para kazanıp medya patronluğuna soyunan nevzuhur zenginler değil, bilakis onların "işten anlar" kavliyle genel yayın yönetmeni pâyesi verdiği "okumuş çocuklar" yaptılar.

Pazar günleri, İlber Ortaylı'nın haftalık yazılarını takib maksadıyla Milliyet alıyorum. İlber Hoca'nın yazısı gazetede değil, gazetenin ekinde ama "ne var"ne yok" merakıyla Milliyet'in ilk sayfasına göz atıyorum. Sürmanşet mevkiinde, bulmaca ilâvesinin reklâmı yer alıyor. Logonun hemen sağında bir televizyon dizisi oyuncusunun, dizide canlandırdığı karakteri pek sevdiğini belirten açıklaması var. Bir süre önce anne olan bu genç hanım kızımız buyurmuş ki, "Huzuru ve başarıyı birlikte arıyorum". Tam da "bana ne yahu?" diye öfkelenecek iken, Milliyet'in genel yayın müdürünün gıyabımda "iyi de sana ne yahu?" diye çıkıştığını duyar gibi oluyorum. Sahi, bana ne? Bana nesi filan yok bu işin; para verdim, gazete aldım, elbette eleştireceğim; üstelik daha asıl meseleye gelmedim bile.

Manşetin hemen sağında, gazetenin en şerefli ve görünür yerinde bir başka hanım kızımızın resmi görülmekte. Resmin üstünde, "Bunaldı, Yunan adalarına gitti" diye yazıyor. Resim, 60'lı yılların matbuat anlayışına göre müstehcen bile sayılabilir ama o hallere geldik ki, dikkat dahi çekmiyor. Neyse, habere gelelim; efendim bu kızcağız hakkında son zamanlarda aşk dedikoduları çıkmışmış da, "herkes beni zaten yanlış tanıyor, ne desem boş, inanılmaz derece bunaldım. Kafamı dinleyeceğim" deyip yanına validesini de alarak Yunan adalarına gitmişmiş.

Bu defa daha büyük harflerle ve daha büyük bir kararlılıkla "bana ne yahu, bana ne" demekten kendimi alamıyorum. Herkes bu hanımı tanırmış; ne tanıyor, ne de ahvali ile ilgileniyorum; öyleyse genel yayın müdürünün benim ilgilerimi, benim adıma tayin etmeye ne hakkı var?

Maksat bağcıyı dövmek değil üzüm yemek; İlber hoca bakalım ne yazmış? İlâvenin 8. sayfasını sabırla açıp "Eyüp'te bir padişah türbesi" başlıklı yazıyı kemâl"i âfiyet ve bir fincan acı kahve refakatinde kıraat eyleyeceğiz, fakat ne mümkün efendim; gözdür, kayıyor: Ortaylı'nın makalesinin yayınlandığı sayfanın ana başlığı "test"; nitekim yazının hemen

solunda eteğe kadar uzanan bir test metni var; başlığı "sıkı durunuz lütfen" "testus tırıvırus". Tamam, hocanın yazısı bir punto kalınlığında lacivert bir çizgi ile çerçevelenmiş ama yine de olmuyor. Koca gazetede İlber Ortaylı'nın yazısına tahsis edilecek daha mâkul bir sayfa bulunamaz mı? Yan sayfada ise tam sayfa bir röportaj, "gözdür, kayıyor"; bir köylü kızının ilginç tecrübelerle dolu fırtınalı ve coşkulu hayatını anlatan bir röportaj; başlığı şöyle, "Erkeklerle hesabım daha bitmedi".

Ve iki sayfayı yan yana düşünürseniz İlber Hoca'nın yazısı bu iki pazar yazısının tam ortasında.

E, n'olacak, İlber Ortaylı'nın yazısı da netice itibariyle haftalık bir pazar yazısı değil mi; gider nasıl olsa! Hayır gitmez; çünkü bu yazıyı, aynı yoğunlukta kaleme alabilecek bir babayiğit yoktur bugün ilim, fikir ve sanat dünyamızda. Hoca'nın "İstanbul'dan Sayfalar" isimli kitabı da vaktiyle Cumhuriyet'in pazar ekinde yayınlanan haftalık yazılardı lâkin erbâbı bilir, İstanbul, bir daha böyle anlatılamaz.

"Eyüp'te bir padişah türbesi", Meşrutiyet'te ve Harb"i Umumi'de Osmanlı tahtında oturan Sultan V. Mehmed Reşad'ı anlatıyor; ciddi ve ilmî bir biyografi mi? Hayır, ama hem "ciddi", hem "ilmî", hem de biyografi. Doktora tezim Meşrutiyet devrine dairdir; yazıda anlatılan her ayrıntıdan haberim var ama açık söylemek gerekirse meseleye bu kadar vukufum ve bunca hadiseyi, siz bilemediniz altı bin vuruşla ifade edecek bir icaz kabiliyetim yok. İlber Ortaylı'nın cümleleri edebî nokta"i nazardan dikkat çekmiyor ama yan yana gelince kasdedilen anlamı keskinleştiren, pırıltılı bir yoğunluk ve zenginlik doğuran cümleler bunlar. Üslûp araştırmacıları, bu ifade tarzındaki kimyâ üzerinde kafa yorsalar yeridir.

Nereye geleceğim: Basın dünyamız bit pazarına benziyor biraz; onca alelâde, sıradan ve ucuz şeylerin arasına sıkışmış saraydan çıkma antika parçaların da kıymetini fersûdeleştiren bir pazarlama anlayışı ile yayınlanıyor gazeteler. Ben yayın müdürü olsam, bu yazıyı "başmakale" gibi birinci sayfadan girer ve hafta boyunca da reklâmını yapardım ama nerde o eski günler?

Bu arada ciddi ve vakur gazeteciliğin nadide örneklerinden birini teşkil eden Zaman gazetesine de küçük bir fiske atmaktan geri durmayacağım; hafta içinde Fenerbahçeli Ortega'nın baldırlarına tekmelik takmadan sahaya çıktığı haberini birinci sayfadan verilen bir spotla öğrenmiş bulunuyoruz. Mesele o kadar ciddi ki, müteakip yayınlarda, "bak bak bak; hâlâ tekmelik takmıyor yahu" fikr"i takib uygulamalarının ardı arkası gelmedi.

Evet evet, bu bendeki kafa dinozor kafası: Bedii Faik'lerin, Ahmet Şükrü'lerin, Burhan Felek'lerin eyyâm"ı saltanatı değil bu zamanlar Ahmet bey; hangi devirde yaşıyoruz?

Sahi, hangi devirde yaşıyoruz?

Genç Parti'yi ıskalamak

Siyaseti entelektüel seviyede yürütmek isteyen kaç kişi hatırlayabiliriz ki başarılarından bahsedebilelim? Doğrusu siyaset sadece bizde değil, bütün dünyada entelektüaliteden ziyade popülariteye yakın bir kavram; kitleler zihni tavır alışlardan ve kesafetten hoşlanmaz; siyaset erbâbı kitlelere açık, anlaşılır ve çoğu kere hak edilmeyen derecede basitleştirmiş şeyler sunmayı bilir.

Bu defa, yukardaki beylik tarife pek sığmayan, hayli farklı bir popüler siyaset uygulaması ile karşı karşıyayız; Genç Parti'den bahsediyorum, liderinden başka bir aktörünü tanımadığımız şu Genç Parti'den. Partinin lideri (yoksa "sahibi" mi demeliydik?) bir yayın grubunun ve hayli güçlü olduğu söylenen bir holdingin sahibi. Siyasette kıdemi hemen hiç mesâbesinde. Partisini ise henüz birkaç ay önce Yeniden Doğuş Partisi'ni ele geçirip ismini değiştirerek kurdu. Diğer parti liderlerinden zâhirde en mühim farkı, genç, atletik ve eli yüzü düzgün bir görüntü vermesi. Arkasında, Türkiye'de siyaset gerçeğini iyi bildiği anlaşılan bir kurmay heyetinin varlığı seziliyor; konuşmaları hemen hemen birbirinin aynısı; aynı temaları ısrarla tekrar ediyor. Hedef kitlesi olarak seçtiği gençlerin kolay anlayabileceği kısa cümlelerle konuşuyor. Hep aynı konuşmayı tekrarladığı için polemik gücü, espri kabiliyeti veya zihni derinliği hakkında bir işaret vermiyor. Belki de içinde bulunduğu şartların telkin ettiği bir çaresizlik eseri olarak miting meydanlarında, tanınmış ses sanatçılarının topladığı kalabalıklara hitap ediyor. Milliyetçi ve muhafazakâr bir diskurda ısrar ediyor; dinî hassasiyetlere hitap etmeyi de unutmuyor; sık sık "bizde Allah korkusu var" cümlesini tekrarlıyor. Ümitsiz ve işsiz 4 milyon yeni seçmenin ne kadar büyük bir seçmen potansiyeli olduğunu herkesten önce fark etmesi ilginç. Üniversite sayısını dörde katlayacağını, bazı kalemlerde vergileri kaldıracağını söylerken inandırıcı olup olmadığına hiç aldırmıyor gibi görünüyor. Israrla yolsuzluklardan, vurgunlardan şikayet ederek hesap sorma teması üzerinde duruyor. Ezcümle aynı mesajı, sade ve basit bir dille bıkıp usanmadan tekrar ederek, esasen demagoji unsuruna dayalı siyasi üslubumuzda belki çok farklı olmayan ama ilginç bir tecrübe yürütüyor. Mitinglerden sonra sayısı binlerce porsiyon ile ifade edilen miktarda yemek dağıttığını söylediler; işte bu siyasi hayatımızda benzeri görülmemiş bir tazelik olarak selamlanabilir doğrusu. Eskiden siyasetçilerin öteki teki seçimden sonra verilmek üzere ayakkabı veya lastik teki dağıttığını duyardık.

Doğruluk derecesini bilmiyorum ama duydum; mitingden önce parti yetkilileri, o mahaldeki lokantacılarla öngörüşme yaparken fiyat sormuş. Lokantacı hayli hesap kitap yaptıktan sonra "porsiyon başına 1,5 milyon" cevabını vermesi üzerine, "biz iki milyon vereceğiz ama yemek dört başı mamur olmalı" şeklinde pazarlığın bağlandığını söylediler.

Sadece miting ve konser değil; kendisine bağlı gazete ve televizyonlarda, sanki son kozunu oynayanların kapıldığı türden bir gözükara üslupla, kanuni sınırlama ve centilmenlik

kurallarını hiçe sayarak propaganda yaptırdıklarını da ilave edelim. Sanatçı takımı ile birlikte gezilerde dört helikopter birden kullanmaları da kulaktan kulağa geziyor.

Birkaç delikanlıya, "Bu partide sizi cezbeden şey nedir?" diye sordum. Birisi şaka yollu, "Adam Amerika'yı bile kafese koydu, daha ne olsun, becerikli adam bence." cevabını verdi. Sahip oldukları GSM şirketinin Motorola ile ihtilafını imâ ediyor olmalıydı delikanlı ama bu meselenin gençler arasında bir güç gösterisi şeklinde algılanabileceğini doğrusu önceden kestiremezdim; şaşırdım. Gençler bu gibi şeyleri sandığımızdan daha çok önemsiyorlar.

Çıplak gücün, başka faktörlere ihtiyaç hissettirmeyen bir dili var ve bu dili kullanarak son derece etkili iletişim kurmak mümkün; Genç Parti, bu açıdan da mercek altına yatırılmayı hak ediyor.

Bu vakıanın başka boyutları da var fakat işin en ilginç tarafı Genç Parti'nin kendisine değil, teşkil ettiği realiteye gösterilen manidar ilgisizlik bana göre. Büyük medya gazetelerinin suskunluğu her ne kadar anlaşılır görünse de habercilik prensipleri açısından doğrusu hiç şık değil. Dünkü Zaman'da Mustafa Ünal'ın yazısını hariç tutarsak, basında Genç Parti vakıası görmezden geliniyor; sanki hiç yokmuş gibi tuhaf bir sükut hâkim. İyi ama meselenin siyaset bilimini ve siyaset sosyolojisini ilgilendiren tarafı nasıl ihmâl edilebilir?

Genç Parti'nin daha şimdiden barajı geçtiği söyleniyor; 60'lı yıllardan beri siyasi hayatı takip etmeye çalışırım; bu partinin teşkil ettiği örneğe benzeyen bir başka örnek yok yakın geçmişimizde. Galiba suskunluk bir noktadan sonra bozulacak ve o zaman gereğinden fazla lâf edilecek. Halbuki Genç Parti, şimdiye kadar verdiği izlenim itibariyle popülist siyasete yeni ve vahim bir boyut eklemek yolunda hızlı adımlarla yürüyor. Bu hadisenin adam gibi tahlili neticesinde ortaya çıkacak manzara, sadece Genç Parti'yi değil, siyasi hayatımızın istikameti ve kalitesi hakkında hayli aydınlatıcı bilgiler verebilir.

Şimdilik anlamlı bir sükutu tercih edenler, herhalde bomba patladıktan sonra hasar tespiti yapmak için hazırlanıyorlar anlaşılan.

Çok ilginç!

Kafa karışıklığı

Adam karısını kaldırımın kenarına yatırmış, bıçakla didikleyip duruyor; "Efendim polis niçin müdahale etmeyip seyrediyor" diye ortalığı birbirine katıyorlar. Bir polis yetkilisi demiş ki: "AB standartlarına ters düşmekten çekindik". Şu patırtı içinde pekâlâ anlaşılabilir bir savunma. Peki bu görüntüleri saat başı, büyük bir kemâl"i iştiha ile ekranlara getiren televizyon haberciliğine ne demeli?

RTÜK yasakları içinde şiddet ihtiva eden görüntülerin evirile çevirile tekrarlanmasını engelleyen bir hüküm yok mu? Bir hanım yazar ise, "kurban erkek olsaydı polis müdahale ederdi" derdiyle "feminen" tavır almak telâşesinde.

Aklımız karışık; aslında yapılmaması gereken seçimlerin sath"ı mailine paldır"küldür yuvarlanmış olmamız karışıklığı daha artırıyor. Hükümet ortakları, iktidar mensubu olduklarını sadece propaganda avantajlarını kullanırken hatırlamanın dışında muhayyel bir "yapılmalıdır, edilmelidir" gevezeliği ile total akıl karışıklığına katkıda bulunup curnatadan nasiplenmek peşindeler. Hükümet Ecevit'in sırtına kaldı galiba; o da mecburen günün bir yarısında "hükümetten sorumlu ortak" gibi davranıp devlet işleriyle ilgilenmek gereğini duyarken, arta kalan zamanlarda "AB, AKP'yi istemiyor; bunlar gelirse 28 Şubat ruhu zedelenir" telkinlerinde bulunarak kendi çapında kanaat terörü yaratmakla meşgul. Kusuruna bakılmaz; bu iş biraz sünnetçi dükkânının vitrini hikayesine döndü; ne desin yani?

Güneydoğu sınırımızda ABD, yeni bir Hollywood prodüksiyonu sahneye koymak üzere fakat ne yazık ki bizde hükümet inisiyatifi kalmadı. Haberler arasında kaynadı gitti; hükümet, Genelkurmay Başkanlığı'na bazı konularda diplomatik temaslarda bulunmak üzere yetki verdi. Pekâlâ Dışişleri Bakanlığımız ne yapar?

Manzara aynen şöyle; geçtiğimiz hafta içinde bir haber kanalında Dışişleri Bakanı'nın ayaküstü verdiği beyanatı dinliyorum; diyor ki: "Bugün akşama kadar Sayın Verheugen'le temas imkânlarını araştırdım fakat kendisiyle görüşmek mümkün olmadı!" Bende film burada kopuyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanı bu iletişim teknolojisi ortamında AB'nin genişlemeden sorumlu üyesi ile sabahtan akşama kadar didindiği halde görüşemiyorsa, ortada istiskal var demektir. Ya gereğini yaparsınız, ya da televizyon kameralarının önünde, gazetecilere bahane göstermek için "n'aapıyım, elimden geleni yaptım adamla görüşemedim" demezsiniz; siz söylemezsiniz kimseler bilmez. O görüşülmesi gereken pek önemli mesele nedir doğrusu bilmiyorum ama hissettiğim şu: Bizim Hariciyemiz, bürokrasisindeki kemikleşmiş kast gelenekleri sebebiyle zaman zaman tenkid ettiğimiz bir kurumdur ama kabul ederiz ki devletin heyet"i umumiyesi içinde diğer kurumlarla kıyas edildiğinde açıkça üstünlüğünü hissettiren bir yapısı, ağırlığı ve ciddiyeti vardır.

İnşallah hâlâ öyledir!

Şu AB üyeliği meselemiz iyice alaturka bir şekle büründü; Meclis'in nasıl olup da gaza getirildiğini bir türlü anlayamadığım şaşırtıcı bir gündelik mesaai ile uyum yasalarını kabul etmesinden sonra, tahrife uğramış bir şiir okumaktan başka siyasi aktivitesini görmediğimiz Tayyip Erdoğan'ın yargı kararıyla seçilme hakkından men edilmesi tam da Mehteran bölüğünün yürüyüş ritmini hatırlatıyordu. Başından beri Avrupa Birliği olgusu karşısında yanlış davranıyoruz: AB kriterleri bizim için matah bir standartlar dizisi ise, onları kendi irademiz ve kuvvelerimizi harekete geçirerek halkımıza bu konforu temin edebiliriz.

Türkiye'nin ekonomik problemlerini AB üzerinden aşmak hesabı yanlıştır. Bunların haricinde AB üyeliğinin bize sağlayacağı manevi itibara nasıl güvenebiliriz: İtibar verilen değil hak edilen bir şeydir. Yüzümüzün bir yarısıyla ister görünüp, öteki yarısıyla sürece takoz koymak, bizi tam aksine itibar kaybına uğratıyor; bu itibar kaybına nasıl müstahak olduğumuza gelince, AB eksenli siyaset yürütmekten medet uman liderlerin miting meydanlarında muhayyel bir densize haddini bildirir bir asabiyetle bağırıp çağırmaları meseleyi pek güzel izah ediyor zaten.

Kafamız karışık; bu kafa karışıklığını üst üste beş seçim de yapsak düzeltemeyiz. Seçimler demokrasinin en mühim unsuru değildir; demokrasilerin seçimler kadar önemli başka dayanakları da vardır: yüksek standartlarda işleyen bir bağımsız yargı cihazı, güçler ayrılığı, ekonomik istikrar, şeffaf yönetim, temel haklar teminatı vesaire vesaire... Bu kurumların daha iyi işlemesini sağlamak için seçime gitmekten önce yapılacak ve esasen yapılmış olması gereken işleri görmezden gelerek, "hele bir seçim olsun" iyimserliğine yatmak, günün birinde seçimi de çare olmaktan çıkarabilir endişesi var bende.

Bizi lutfedip de AB'ye alırlarsa bu kafa karışıklığından kurtulabilir miyiz? Sanmıyorum; dert bizdeyse derman da bizde ama biz neredeyiz? Asıl mesele bu!

<u>Siyasetin büyüsü her zaman hata yaptırır mı?</u>

Meseleyi nereye bağlamalı; irrasyonel davranmak sadece siyasilerimize mahsus bir zaaf mı, yoksa hepimiz aynı zaaftan bir miktarını uhdemizde bulunduruyor muyuz? Siyasette hata yapmakla siyasi hata ilk bakışta farklı şeylermiş gibi görünüyor ama asıl sorulması gereken soru, "siyasette hata" kapsamına nelerin girmesi gerektiğidir.

Senenin ikinci yarısından beri, o güne kadar sağduyulu, temkinli ve siyasette yanılmaz intibaını veren hayli insanın hata yaptığı kanaatine kapılınca aklıma, "belki de yaptıkları hata değildir ve meselenin bizler tarafından görülemeyen bir boyutu vardır" diye düşünmeye başladım.

Yaz ortalarında bir gün Başbakan Bülent Ecevit, "mâbeyn başkâtibi" denilecek ölçüde güvendiği ve yakın bulduğu Hüsamettin Özkan'ı çağırarak kısa süreli bir konuşma yaptı ve siyasi hayatımızda deprem başladı. Bu görüşmenin ardından Hüsamettin Özkan partisinden ayrıldığını açıkladı. Bizler o esnada bu davranışı birbirine baba□evlât mesâbesinde yakın ve muhabbetkâr iki insanın ihtilâfı olarak gördük ve garipsedik. Ne var ki iş o kadarla kalmadı ve DSP grubunun neredeyse yarısı peyderpey partilerinden ayrılınca Özkan'ın istifasının pek de tesadüfi olmadığı ortaya çıktı.

Bir bildikleri olmalıydı; bizim gibi sıradan insanların bilemediği şeyler...

Siyaset dünyasını yakından tanımayan ama herkes gibi üstünkörü bir kanaat sahibi olan her insan gibi ben de Hüsamettin Özkan'ı her hâl ü kârda sabırlı, kararlı, partisine ve liderine son derece sâdık, becerikli ve iknâ etme sanatının ustası bir insan olarak görürdüm. Meşhur şubat krizinde, MGK üyelerinin gözü önünde Cumhurbaşkanı'nın önüne Anayasa kitapçığı fırlatması ve onun nankörlüğünü iddia eden sözler sarfetmesi, kendisine gıyâbında duyduğum saygıyı hayli azaltmış olsa da Özkan'ın kolay aldanmaz ve aldatılmaz bir yapıya sahip olduğunu sanıyordum.

Bir süre sonra İsmail Cem de, Özkan'ınkine benzeyen bir azarlanma sürecinden geçerek partisinden ayrıldı. İstifasından bir saat önce kime sorsanız Cem hakkında hiç düşünmeksizin, "her zaman Cumhurbaşkanlığına aday gösterilecek kadar dirayetli, dışişlerinde geçirdiği beş yılın verdiği tecrübeyle zenginleşmiş, yumuşak tabiatlı ve güvenilir bir insan" tabirlerini kullanmaktan çekinmezdi.

Onlar ki umur görmüş insanlardı; bilmediklerimizi biliyor, görmediklerimizi görüyorlardı; çevreleri çok genişti; bir hata yapsalar bile Türkiye'nin elit tabakası içinde yer alan dostları, onları anında ikaz ederlerdi...

O günlerde aslında neler olup bittiğini belki yıllar sonra öğrenebileceğiz ama şimdiden âşikâr görünen gerçek odur ki "hata yapmaz" diye bildiğimiz ve yılların tecrübesine sahip insanlar, icabında Anadolu'da herhangi bir köy kahvesi sakinlerinin rahatlıkla görebileceği şeyleri farkedemeyip, moda tabirle "boş havuza atlamışlardı". Seçimlerin ne getireceği bilinmez, ne var ki DSP'den ayrılanların kurduğu Yeni Türkiye Partisi'nin barajı geçmesi herkes için büyük sürpriz olacaktır. Mesele şu; kuracakları partinin ilk seçimde baraj engeliyle karşılaşacağını bilseler, o gün yine aynı şekilde hareket ederler miydi?

Yeni partinin kurulduğu ilk günlerde, birikimine ve meslek görgüsüne güvendiğim bir gazeteci arkadaşın da aynı parti saflarında siyasete soyunduğunu duydum; sâkin kafayla masa başına oturduğunda Türkiye'nin geçmişine ve geleceğine dair pek kıymetli tahliller yapabilecek bu dostumuz, nedense iki gün sonrasını görememişti. Geçenlerde onu televizyonda liderinden bahsederken "sayın genel başkanım" ibaresini kullandığını farkedince, sihrine kapıldığı dünyanın ona ne kadar çekici geldiğini anlamaya çalıştım; şaşırdım.

Hayır, bu ifade benim için tam da bu noktada klişeleşmiş bir saygı belirtisi teşkil etmiyor; sadece kanaatlerinden başka efendi tanımayan nitelikteki insanların, kendilerine nasıl kolayca efendi veya üst makam inşa edebildiklerini göstermesi açısından şaşırtıcı... Hele o curcuna esnasında akıntıya kapılıp —kimbilir ne hayallerle—partisinden kopan bir milletvekilinin geçenlerde kamuoyuna açık özür mektubu yayınlayarak eski genel başkanından af dilemesini hatırlayınca hayretim daha arttı. Meseleyi nereye bağlamalı; irrasyonel davranmak sadece

siyasilerimize mahsus bir zaaf mı, yoksa hepimiz aynı zaaftan bir miktarını uhdemizde bulunduruyor muyuz?

Siyasetin, bilmediğimiz bir kimyâsı, hatta bir efsûnu var ki biz sıradan insanlar ondan haberdar değiliz; "Küskünler" diye bilinen milletvekili topluluğunun her biri, sair zamanda yaptıkları şeyin en azından centilmenlik harici bir davranış olduğunu teslim ederlerdi ama siyasetin büyülü dünyasından ayrılmak, onlara ne kadar zor gelmiş olmalı ki, kamuoyu nezdinde hiç de hoş karşılanmayacağını bile bile küskünler hareketi içinde yer aldılar. Yaşları seksene geldiği halde hâlâ bir delikanlı heyecanı ve tazeliği ile siyasete tutunmaya çabalayan eski kuşağın davranışlarından, ömründe ilk defa siyasete atılmayı düşünen acemilere kadar siyaset herkesi sihri altına alıyor.

Sözünü etmeğe çalıştığım hatalar, rasyonel insanların normal şartlar altında kapılabileceği türden şeyler değil; neredeyse bu câzibenin esoterik (bâtınî) bir vechesi olduğunu vehmedeceğim geliyor.

AKLINIZDA BULUNSUN:

MAVİ KUŞ

Hikâyeci Mustafa Kutlu, yazı hayatının en verimli devrini yaşıyor. Son hikâye kitabı Mavi Kuş'un henüz mürekkebi bile kurumuş sayılmaz. Mustafa Kutlu benim için müstesnâlardandır; her yeni kitabını elime aldıkça "bitmese de birkaç gün daha okusam" hissine kapıldığım türden bir yazardır. Kolay okunmak, yazarlıkta "sehl—i mümteni" diye adlandırılmaya lâyık bir kabiliyettir bana göre; nice bin zahmetle ele geçirilmiş bir ustalık. Ve bu yüzden Mustafa Kutlu Allah hayırlı ömürler versin daha sağlığında edebiyatımızın hikâye vadisinde kendisine müstahkem bir köşk inşâ edebilmiş bir sanatkârdır.

Mavi Kuş'u, her ne kadar ertesi güne tehir etmeye çalışsam da bir günde okuyup bitiriverdim. Nasıl anlatmalı; son iki sahifesine kadar bir Mustafa Kutlu klasiği; ne var ki son iki sahifesinde okuyucuyu bir sürpriz bekliyor ve bu sürprizin ne olduğunu buraya yazmak doğru olmaz. Güzel olmasına güzel ama benim gönlüm, yazarın hep "Uzun hikaye" gibi eserler vermesinden yana; evet, biraz bencillik ettiğimin farkındayım ama benim için böyle. Bilmem kitabı okuyup bitirdikten sonra sizin kanaatiniz ne olurdu; doğrusu bilmek isterdim!

Mustafa Kutlu, Mavi Kuş, Dergah Yayınları, İstanbul, 2002, (205 s)

FIKRA:

TANIDIK

Delikanlı, nişanlısına çok değerli bir yüzük hediye etmişti ama belki de bu yüzüğü en az nişanlısı kadar önemsiyordu. Birgün belki yüz defa tekrarladığı soruyu yeniden tazeledi nişanlısına, "nasıl" dedi, "arkadaşların da beğeniyorlar mı yüzüğü?"

Genç kız öfkeyle yüzünü buruşturdu, "Ne demezsin, içlerinden dördü, hediye ettiğin yüzüğü tanıdı bile!"

SÖZ:

"Mutluluk bilginin kendisinde değil, edinilme sürecindedir."

Edgar Allen Poe

ALINTI:

"Ev, insan yaşamında kazanılmış şeylerin korunmasını sağlar, bunları sürekli kılar. Ev olmasaydı insan dağılır giderdi. Ev, insanı gökten inen fırtınalara karşı olduğu gibi, yaşamında yaşadığı fırtınalara karşı da ayakta tutar. Aynı zamanda hem beden hem ruhtur. İnsan varlığının ilk evrenidir. Üstünkörü metafiziklerin öğrettiği insan 'dünyanın ortasına bırakılmadan önce' evin beşiğine yatırılır."

Gaston Bachelard, Mekânın Poetikası, Kesit y. (Çev: A.Derman), İst., 1996, s. 34

Minare baz istasyonu, kubbeler çanak anten

Nasıldı o manzume: "Minareler süngü, kubbeler kalkan" diye başlıyor ve devam ediyordu. Devletin güvenliğini kollayan savcıların bu manzumede bazı mahzurlar tesbit ettiği ana kadar doğrusu çoğumuz Ziya Gökalp'in bu eserinden habersizdik.

Murat Bardakçı bir süre önce savcının ithamına konu olan manzumede, bazı mısraların değiştirilmiş olduğunu açıkladı. Manzumeyi kimin ve nasıl "tornistan" ettiğini bilmiyorum ama ben olsam o meşhur mısraları şöyle tornistan ederdim: "Minareler baz istasyonu, kubbeler çanak anten"

Diyanet İşleri Başkanlığı, bir süreden beri ilgili şirketlerle sürdürmekte olduğu görüşmeleri sonuçlandırarak minarelere, cep telefonu şirketlerine ait verici cihazların takılmasına karar verdi. İşin maddi boyutundan haberim yok fakat bu hizmetin bedava verilmeyeceği de âşikâr Bir mânâda kısm"ı âzâmı dini hizmet için halkın parası ve yardımlarıyla inşa edilen mâbedlerin minareleri ticarete âlet edilmiş oluyor.

Olur mu olamaz mı tartışması abes. Mescidlerin sadece ibadete tahsis edilmesi, modern zamanlara mahsus bir fonksiyon dönüşümüdür. Klasik devirlerde mescid, içinden gündelik hayatın geçtiği bir yerdi ve ticaretten diplomasiye, adli işlerden eğitime, bazı cezaların infazından siyasete kadar her nevi gündelik iş mescidin içinde, meşrûtasında ve avlusunda görülürdü (Detaylı bilgi edinmek isteyenler, MEB'nin yayınladığı İslâm Ansiklopedisi'nin "Mescid" maddesine bakabilirler). Camilerin sadece ibadete tahsis edilmesi, zannedildiği gibi

laik ve asri zamanlarda değil, çok daha önceleri âdet haline gelmişti; bu uygulama, Türkiye'nin tatbik edegeldiği laik kamu düzeni anlayışı içinde camilere atfedilen fonksiyona uygundur. Meselâ derler ki: "Kamu alanlarında mescid kurmanın âlemi yoktur; kıyamet kadar cami var memlekette; gider namazını kılarsın, karışan mı var?" Laik kamu nizamında cami, hür vicdanla kamu işlerinin sınırlarını belirleyen ve bu bakımdan elle tutulur, gözle görülür bir gösterge teşkil etmesi bakımından numunelik bir örnek oluşturmaktadır. Camide yüksek sesle konuşulmaz, bahçe sınırlarından itibaren dünya işleri terk edilerek uhrevî bir iklime giriş yapılır. Cami hudutları içinde siyasetle uğraşmak kat'iyyen memnudur; cuma hutbelerinde bile Diyanet'in yolladığı hijyenik metinler kıraat olunarak cemaat, günün mânâ ve ehemmiyetine göre BCG aşısı, ağaç dikmenin fazileti, sigaranın zararları, nüfus kontrolü gibi konularda irşad edilir ve ibadet tamamlandıktan sonra camiden çıkılarak huzur"ı kalb ile gündelik hayata dönülür.

Türkiye'de mescidler fiiliyatta halk tarafından inşa ettirilmekte ve ancak gerekli prosedür tamamlandığında sembolik miktarda bir devlet desteği alınabilmektedir; bu kaidenin tek istisnası, Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarında özellikle köy camilerine yapılan kamu desteğinden ibaret kalmıştı. Camilerin gayrımenkul cinsinden mülkiyeti ise çeşitlilik gösteriyor: Tarihi camilerin mülkiyeti genellikle Vakıflar İdaresi'ne ait.

Yeni inşa edilenler arasında mülkiyeti Diyanet'e devredilenler veya camiyi inşa ettiren tüzel kişiliğin uhdesinde bulundurulanlar da var. Yani camilerin mülkiyeti çok parçalı bir yapı arz etmekle beraber Diyanet'in bu binalar üzerindeki tasarrufu, resmi görevli atamak ve ibadet hizmetlerini yürütmekten ibaret gibi görünüyor.

Minarelere gelince, mescidlerimizdeki minarelerin pek çoğu, asıl inşaat tamamlandıktan sonra bir hayırsever tarafından ayrıca inşa ettirilmektedir. Türkiye'de hemen her camiin en azından bir yaptırma"yaşatma derneği, pek azının ise tamir ve sair ihtiyaçların karşılanması maksadıyla kurulmuş olan bir vakfı vardır. Bu dernek ve vakıflar, mescidin Diyanet ve Vakıflar İdaresi tarafından karşılanmayan masraflarını göğüsler, temizlik ve onarım giderlerini karşılarlarsa da mescid binasının mülkiyeti üzerinde tasarruf hakları yoktur.

Diyanet'in minareleri GSM şirketlerine kiralaması, teknik açıdan doğru ve sağlıklı bir karar intibaını uyandırıyor; zararlı birtakım dalgalar yaydığı ileri sürülen verici cihazların mümkün mertebe insanlardan uzakta ve yükseklerde tutulmasında elbette fayda var. Benim takıldığım nokta Diyanet'in bu kararı alırken kendini camiler üzerinde sonsuz tasarruf hakkına mâlik bir mülk sahibi görmesidir; bu karar, bütün camilerin "hukuki mevzuat ne olursa olsun" neticede bir kamu binası ve dolayısıyla bir kamu alanı gibi addedilmesine yol açar. Ezcümle bu karar, Diyanet tarafından yürütülmekte olduğu için laiklik prensibine aykırıdır (tam bu noktada, "hangi işimiz laiklik prensibine münasip ki?" diye düşündüğünüzden eminim). Minare

külahlarının GSM şirketlerine kiralanması hukuk tekniği açısından bir emsal teşkil eder ve bundan böyle Diyanet eğer isterse mescidlerin muhtelif yerlerine ticari ilan ve reklam panoları koydurabilir; mescidlerin bir kısmını (veya tamamını; niçin olmasın?) üçüncü şahıslara kiralayabilir. Hatta ve hatta hutbe metinlerinin başına, sonuna ve arasına reklam cıngılları ve mesajları yerleştirebilir. Kira gelirlerini doğrudan camilerin bakım ve onarımına aktarmış olsa bile burada bir de hiç şık durmayan ve çürük kokusu neşreden bir yeni tasarruf biçiminin ilk uygulaması ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Memleketimize hayırlı ve uğurlu olsun; neydi o manzume yahu?

"Minareler baz istasyonu, kubbeler çanak anten"

"Böyle olur çelebi, bizde laiklik dersen..."

Akıllı olalım: "Elimiz mahkûm"

1920 Senesinin 23 Nisanı'nda toplanan I. Türkiye Büyük Millet Meclisi, dünya görüşü ve sınıf menşei itibariyle birbirinden son derece farklı ve zengin bir kompozisyon gösteriyordu.

Bu meclis üç yılı aşkın bir süreyle Türklerin yirminci yüzyılda karşılaştığı en kritik buhranı başarıyla yönetti ama kendini devam ettirmeyi başaramadı; 1923 yazında tazelenen seçimlerde "muhalif" diye markalanan mebuslardan sadece biri, Gümüşhane Mebusu Zeki Bey yeniden Meclis'e girmek fırsatını bulabilmişti.

Olağanüstü dönemlerde ideolojik bakış açısı ikinci planda kalıyor; 1921 Ankara'sında Liberallerle Devletçiler, Bolşeviklerle Hilafetçiler kendi programlarını değil, Meclis'in müştereken ürettiği politikaları desteklediler; bu esnada koydukları muhalefet şerhleri ise Meclis kararlarını etkiledi. 1923 Yazı'nda yapılan seçimler, zaferden sonra Meclis'teki içtihad ve fikir hareketliliğine müsaade edilmeyeceği hesabının eseridir ve bu seçimler yeni yönetimin ilk inkılabı sayılması gereken ölçüde önemli bir hadisedir.

Milli Mücadele'nin en bariz karakteristiği, Ortadoğu ve Balkan coğrafyasında sınırların yeniden çizildiği bir ortamda topyekûn bir milli siyaset takibinin kaçınılmazlığını hissettirmesiydi. "Yeniden Milli Mücadele" kavramı, 80 yıllık yakın tarihimizde sıkça ısıtılarak gündeme getirildiği için bir yerde anlamı aşınmaya uğradı ama fark edilmelidir ki bölgemizde harita bir kere daha değişmek üzeredir ve dış konjonktür bugünlerde yine iç gelişmelere fiilen galebe etmiş durumdadır. Amerika Birleşik Devletleri, artık pişmiş aş mesabesinde kıvamlandırdığı muhtemel Irak saldırısının ötesinde bazı Müslüman Güneydoğu Asya ülkelerinde yeni dünya hakimiyeti stratejisinin ön hazırlıklarını adım adım geliştirmektedir. Önümüzdeki günlerde Irak ve dolayısıyla Filistin bölgesinde pekiştirilecek ABD hâkimiyeti, belki önümüzdeki sene Güneydoğu Asya bölgesine sirâyet ettirilecektir.

Böyle bir vasatta Türkiye'deki seçimlerin maalesef gayet tâlî bir önem taşıdığını kabullenmek durumundayız. Seçimlerin, siyasi hayatımızda bazı figürlerin tasfiyesi ve yeni figürlerin sahne almasından başka bir sonuç doğurmasından başka bir şey getirmeyeceğini biliyoruz. "Yeni figürler ortaya çıkacaksa, daha ne olsun" diyebilecek durumda değiliz; yeni figürlerin hareket imkânı sınırlı, kapasiteleri mahdut ve gelecekleri belirsiz. Heyecan uyandırmayan bir değişimin arefesindeyiz ve bu yüzden siyasi figürlerin ideolojik kimliği fazlaca önem taşımıyor.

Herkes, güneşin her sabah doğudan yükseleceğini andırır bir kesinlikle ABD'nin Irak'ı vuracağından ve dolayısıyla Türkiye'nin bu gelişmeye mânâsız bir inatla direniş göstermesi yerine bu patırtıdan en kârlı şekilde pozisyon alması gereğinden bahsederken, mefhumun muhalifinden hareketle Türkiye'nin dış siyaset üretmekteki aczinin de altını çizmiş oluyor. Buna, çok bilmiş bir edâ ile "reelpolitik" diyorlar. Reelpolitiğe göre Türkiye, kısmen bazı komşuları üzerinde galebe edebilen bir bölge gücüdür; içerde ise şartlar ne olursa olsun sistemi muhafaza edebilecek ölçüde güç bulundurmasına müsaade edilmektedir. Hepsi o kadar. Bize bir "dünya aktörü" olmadığımız nobranca hatırlatılıyor. Yıllardan beri Türkiye'nin potansiyel gücünü bozucu ve kararsız hale getirici destabilizasyon politikalarının hangi günler için hazırlandığını bugün daha iyi görebiliyoruz. Dünyanın çehresi değişirken, biz Cahit Sıtkı'nın şâirâne benzetmesiyle "tarifsiz" borçlar altında iktisadi bir kramp haleti içinde bulunuyoruz. Fikri ve kültürel müştereklerimizin bulunduğu doğu dünyası ile ilişkilerimiz, "diplomasi tâbiriyle" maslahatgüzarlık seviyesinde; buna mukabil fikri ve kültürel müşterekler bulmak için iki asırdan beri kendimizi helâk ettiğimiz batı dünyası, bizi, "aynı tabirle" maslahatgüzarlık seviyesinde bir ilişki çerçevesine koyuyor.

Çokbilmişler bize "akıllı" olmamızı öğütlüyorlar; "akıllı ol ve fırsattan en iyi şekilde nasıl istifade edeceğine bak". Ne İsa'ya, ne Musa'ya yaranamayan biçimsiz politik durumumuz, dar günde bizi uysal olmaya zorluyor. Buna mukabil sayısı otuzu"kırkı bulan sayıdaki siyasi partilerimizin üretebildiği en mânidar politika, "akıllı olalım"dan ibaret.

Akıllı olalım; IMF'nin va'zettiği ekonomik programı dogma imiş gibi tatbik edelim, Avrupa Birliği'ne darılmayalım, Amerika'ya karşı çıkmak çılgınlığını düşünmeyelim. Bu durumda siyasi partilerimizin birer politik içtihat sahibi olmasının veya ideolojik tavır almasının mânâsı da kalmıyor: Milliyetçilik fikrinin içi çoktan boşaltıldı, Sosyalizm kendi yâresini saramıyor, İslâmcılık kendi eliyle hazırladığı çıkmazın içinde debelenmekle meşgul, Liberaller inandırıcı olamamak derdinde vb.

Şurası kesin: 1919 Yılının 19 Mayısı'nda Samsun'a ayak bastığında Mustafa Kemal Paşa'nın siyasi manevra alanı, bugünle kıyaslanmayacak derecede geniş ve zengindi. ABD, dünya hükümranlığını pek berbat bir üslupla yeniden tasarlarken bu kadar "eli mahkûm" kalmamalıydık.

Askerlerimizi nasıl tanıyacağız?

Askerler; çoğu lise sıralarından itibaren ordu saflarını seçerek sivil hayattan kopan ve büyük çoğunluğu itibariyle emeklilik günlerinde bile ketumluğunu sürdüren bu topluluk, hayatımızı yakından ilgilendirmesine rağmen onlar hakkında bu kadar az bilgi sahibi olmamızı, bir "Türkiye gerçeği" olarak mı kabullenmemiz gerekiyor?

Askerleri çok az tanıyoruz ve bu konuda pek kabahatli olduğumuz söylenemez. Onların gündelik hayatın dışında yaşamalarında ve bir nevi tecrid içinde geçen hayatlarında iradi bir tercih söz konusu. Askerler, sivillerin giriş çıkışı sıkı sıkıya kontrol edilen lojmanlarda yaşarlar; kendi kantin ve marketlerinden alışveriş ederler. Çarşıyla ilişkileri asgari seviyeye indirilmiştir. Berberden ayakkabı boyacısına, ufak tefek tamirattan terzilik işlerine kadar dışarıya kapalı ve ikame edilmiş hayat sürdürürler.

Bu kadarla bitmiyor; askerlerin kendilerine mahsus bir sosyal güvenlik sistemleri var; özlük işleri Milli Savunma Bakanlığı tarafından yürütülür. MSB, diğer bakanlıklara benzemez; Milli Savunma Bakanları skandallara karışmaz, polemiklere girmez, bakanlık yaptığı süre içinde adeta siyasetten elini eteğini çekmiş bir ağırbaşlılık hâleti içinde ordunun, sivil cihette görülmesi lâzım gelen işlerini yerine getirir. Bu bakanlığın müsteşarlığı da dahil yüksek bürokrat kadrosunun kısm-ı küllisi, muvazzaf subaylar tarafından yürütülür. Türkiye'de ordu, devletin bünyesi içinde kanunlarla çizilmiş özerk bir alanda durur; dünyanın her yerinde mevcut bulunan askeri yargı, Türkiye'de daha özel bir kapsama sahiptir. Askeri mahkemelerin temyiz mercii yine yüksek askeri mahkemelerdir ve askeri yargı kapsamında bazen sivillerin de yargılandığı olur.

Ordunun süpermarketler zinciri, otomotiv, gıda, sigorta, elektronik ve silah sektöründe yatırımları vardır. Son yıllarda bu yatırımlar zincirine bankacılık da ilave edilmiş bulunuyor. Özel kanun gereği ordunun resmi iştiraklerini temsil eden firmalar, bazı vergi ve harçlardan muaf tutuluyorlar. Bu manzaraya askeri bütçenin, diğer kamu kurumları gibi fiilen mali denetime tabi tutulmadığını da eklemeliyiz. MSB Bütçeleri görüşülürken Mecliste parlamenterler, sair bakanlık bütçelerinde takındıkları meraki ve tenkidçi yaklaşımdan sarfınazar ederler; "Orduya selam, bütçeye devam" düsturu, bir bütçe klasiği haline gelmiştir. Hal böyle olunca askerlerle gündelik hayat içinde karşılaşıp temas edebilmek de mümkün olmuyor. Onlarla ilgili kanaatlerimizi, yüksek komuta kademesinin zaman zaman basına akseden demeçleri ve bu beyanların yankıları oluşturuyor. Özellikle 28 Şubat döneminden sonra askerler, önemli politik konularda daha çok görüş belirtir oldular. 27 Mayıs darbesinden sonraki süreçte ordu, sık sık askeri müdahalelerle gündeme geldi ve bu süreçte devlet içindeki ağırlığını iyice tahkim eden ordu, kendini gündelik hayattan izole edecek adımları peyderpey hayata geçirdi.

Ordu indinde makbul (akredite) gazeteciler haricinde ordu mensupları hakkında haber ve röportaj yapabilen gazeteci sayısı da azaldı. Silahlı Kuvvetler hakkında ilmi araştırma yapmak isteyenler de nazariyatta hiçbir engel olmamasına rağmen pratikte hayli titiz bir izin sürecinden geçmek zorundalar. Askerlerimizi tanımıyoruz. Tanımamız gerekiyor mu; elbette. Bu ihtiyacımızı ancak siyasete atılmayı tercih eden veya eli kalem tutan yüksek rütbeli emekli subayların basına akseden görüş ve demeçleriyle gidermek durumundayız. Ekim ayı başlarında Zaman gazetesinde Nuriye Akman, 28 Şubat döneminin en popüler generallerinden Osman Özbek ile yapılmış geniş bir röportaj yayınladı (Zaman, 5-6 Ekim 2002). Tümgeneral Özbek, daha iyi bir terfi beklerken yeni görev yerini yadırgadığı için kendi isteğiyle emekliye ayrılmış ve eski Anayasa Mahkemesi Başkanlarından Yekta Güngör Özden'le birlikte siyasete atılmayı tercih etmişti. Bu röportajı okurken, sadece Osman Özbek'in düşüncelerini öğrenmiş olmakla kalmadık, onun şahsında bir generalin düşünce dünyasına girebilmek imkânını da bulduk. Türkiye'nin en muhafazakâr kurumlarının başında gelmesine rağmen ordu da değişiyor; bu değişimi ancak tarihi olayları kuşbakışı takib edip, gerektiğinde bazı noktalara odaklanarak mukayese yapıldığında farkediyoruz. Ordu mensuplarının düşüncesine göre Cumhuriyet kurulalıberi ordunun sistem içindeki yeri ve fonksiyonu değişmemiştir ama özellikle yeni silah ve harp stratejileri konusunda değişim adeta günübirlik bir seyir izlemektedir. Ordunun muhafazakâr özelliği kapalı ve sert hiyerarşiye tâbi bir kurum olmasından ileri geliyor; ordu mensuplarının Atatürkçü çizgiyi bir "sath-ı müdafaa" anlayışıyla takibi ise muhafazakâr görüntüyü artırıyor. Türkiye'nin yirminci yüzyılına askerler damgasını vurdu; bu yüzden çok fazla yazılıp çizilmese de asker davranışları hepimizi ilgilendiriyor.

Nuriye Akman'ın röportajını okurken askerin değişimi meselesi zihnime takıldı: Osman Özbek'le, meselâ Plevne gâzisi Osman Paşa arasında, vatana ve askerlik mesleğine duydukları aşk hariç tutulursa ne gibi benzerlik vardır; aradaki en sert fark ideolojiktir. Keza Mareşal Fevzi Çakmak'ı, Kâzım Karabekir'i, 27 Mayıs'ın komitacı subaylarıyla karşılaştırdığımızda da aynı ideolojik mesafeyi hissederiz. Bu farklılık geçtiğimiz yüzyılın 1909 yılında 31 Mart hadisesiyle en uç noktasına ulaşmıştı. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Osmanlı ordusu ile ilişkileri, bütün yüzyıla damgasını vurdu ve ordu kimi gün Halâskâr Zâbitan, kimi gün Hâdim-i Vatan gibi farklı sıfatlar benimseyerek "koruyucu sektör ve sınıf" fonksiyonundan "kurtarıcılık"a, daha sonra düzeni himâye, esirgeme ve kollama görevlerine terfi etti ve bu esnada ideolojisini yeni görevine uygun tarzda biçimlendirirek bükülmez hale getirdi. Bu kanaate varmama sebep olan en çarpıcı cümle, Emekli Tümgeneral Osman Özbek'in, vaktiyle basın tarafından Susurluk hadisesi sebebiyle itham edilen bir başka general arkadaşından söz ederken kullandığı şu sözler oldu;

- (O) Atatürkçü bir insandır. Jandarmada dürüst bir imaj yaratmıştır. Bu sözlerde Atatürkçülüğün, ordu içinde siyasi ve toplumsal tarifinden farklı bir çerçevede, dürüst ve namuslu kimseleri tarif için kullanılan bir sıfat haline geldiğini farkediyoruz. Herhangi bir

> sivil Atatürkçülük kavramını bu anlamda kullanmayı normal şartlar altında aklından bile geçirmezken bu niteleme bana hayli ilginç göründü. Askerleri ne kadar az tanıdığımız hakkındaki hüküm, bu cümleyle birlikte röportajın tamamını okuduktan sonra iyice pekişti. Askerler; çoğu lise sıralarından itibaren ordu saflarını seçerek sivil hayattan kopan ve büyük çoğunluğu itibariyle emeklilik günlerinde bile ketumluğunu sürdüren bu topluluk, hayatımızı yakından ilgilendirmesine rağmen onlar hakkında bu kadar az bilgi sahibi olmamızı, bir "Türkiye gerçeği" olarak mı kabullenmemiz gerekiyor? Galiba öyle.

AKLINIZDA BULUNSUN

YENİDEN ABBAS SAYAR

Ötüken Yayınevi bir sürpriz yaparak az tanınan edebiyat adamlarından Abbas Sayar'ın bütün kitaplarını külliyat halinde yeniden okucularla buluşturdu. Abbas Sayar'ın daha önce "Çelo" ve "Yılkı Atı" isimli romanlarını okumuştum ama aradan ne kadar zaman geçmiş olmalı ki konularını bile unutuvermişim. Bugünlerde, kapıbir komşu denecek kadar aynı coğrafyanın insanı olmak hasebiyle hemşehrim sayılan Abbas Sayar'ın eserlerini yeniden okumak zevkiyle başbaşayım. Daha dün akşam bir oturuşta "Can şenliği" isimli nefis romanını bir çırpıda bitiriverdim. Aklınızda bulunsun; bugünlerde kafa dinlemek ve gerçek bir edebiyat şölenine misafir olmak istiyorsanız Abbas Sayar Külliyatı birebir!,

FIKRA:

ESKİ DÜZEN

Karısına hep, ev işlerinin, çocuk bakımının kolaylığından, iş hayatının zorluğundan yakınan adamla karısı, bir günlüğüne rolleri değiştirmeye karar verdiler. O günün akşamı adam, karısına gündüz olanları şöyle anlattı;

-106 defa çocuklara kapı açtım, 94 kere yaramazlığın kötülüğü hakkında vaaz vermeye yeltendim, 16 defa ayakkabı bağlarını bağladım. 19 defa aralarında çıkan kavgayı yatıştırdım. 12 kere telefona cevap verdim, 203 kere çoğunu bilmediğim sorulara cevap vermek zorunda kaldım ve onların arkasından evin içinde toplam altı kilometre koştum. Ne olur eski düzenimize dönelim!

SÖZ

"Plan hiçbir şeydir; planlama herşey."

Dwight Eisenhower

Şu laubali üslup!

Soru: Türkiye'de siyasetçi sınıfı, seçmenine nasıl hitab eder? Cevap: Tabii ki "sen" sigasıyla. Bu siga, kabalıktan çok samimiyet iddiasındadır; arkadaşlık, ahbablık, yârenlik ve yakınlık tesis etmeyi amaçlar.

Siyasetçi zanneder ki, "siz" diye hitab ettiğinde "Anadolu insanı" bu hitab şeklini, araya mesafe koymak biçiminde algılayacaktır; halbuki o, içimizden biridir, bizimle aynı seviyededir ve uzaydan, Amerika'dan filan gelmemiştir. Siyasetçi, seçmenine "sen" sigasıyla hitab eder ve böylece seçmeniyle aynı dilden konuştuğunu sanır. İcabında o yer sofrasına oturup tarhana çorbasına bile kaşık sallayabilen, kucağına uzatılan pasaklı, sümüklü bebeleri sanki torunu imiş gibi bir edâyla yadırgamadan öpüp koklayan, insanların elini çekinmeden sıkan ve onlarla kucaklaşan insandır. "Sen" sigası, politikacı nazarında seçmene elle dokunmaktır; ensesine, omzuna veya göğsüne teklifsizce dokunmak. Siyasetçiler, seçmene dokunmayı tılsım gibi sayarlar; dokunabilirseniz mesafe kalmayacaktır; ten, elin sıcaklığını hissedecek ve bu temastan yayılan elektrik dokunanla, dokunulan arasında bir sempati akımı meydana getirecektir. Hayır, siyaset esnafımız, siz denilmesi gerekenlere "sen" diye hitab edecek kadar görgüsüz ve erkânsız değildir. Hiçbiri, kendinden mâfevk mevkiide insanlara "sen" diye hitab etmez, elense çekmek üslubunda dokunmaya cesaret edemez; mesafeyi saygıyla ayarlar ve hayranlığını hissettirir.

Seçmen "siz" değildir; "sen"dir; kısaca "sen"

"Siyasi dolandırıcılara inanma! Suça ortak olma! Gel yanıma! Partine sahip çık!"

Yanlış anlıyorsunuz; lider, burada emir sigası kullanmak niyetinde değildir; o sadece samimi olmaya çalışıyor; yirmi senedir görmediği askerlik arkadaşı ile karşılaşmış ve bu yirmi senede sosyal statü itibariyle ikisinin arasındaki mesafe açılmış; meselâ birisi zengin olmuş, diğeri amele. Zengin, amele kılıklı arkadaşına "siz" diye seslense, askerlik arkadaşı darılacak; "zenginleşince burnu büyümüş" diye düşünecek; bu intibayı vermemek için derhal temas üstünlüğünü ele alarak ona "sen" diye hitab ediyor lâkin Türkçenin garip cilveleri var: "Gel yanıma", hem samimi bir rica, hem emir gibi algılanabilir; bu noktada üslup tutturmakta zorluk çekiliyor.

Aynı şeyi devlet de yapar: "Vatandaş, seçmen kütüğündeki yerini kontrol ettin mi? Anayasal hakkına sahip çık vs.". Ey devlet, vatandaş senin mahalle arkadaşın mıdır, yoksa yakın akraba mı olursunuz? Nedir bu senli"benli sahte samimiyet hitapları? "Çocukları aşılattırmayı unutma!"; emredersiniz efendim, başka? "Çimlere basma, çiçekleri koparma!" Hay hay; zaten biz çimenlere basıp çiçekleri yolmak için tabiatından gelen dürtüyü bir türlü yenememiş bir toplumuz, hatırlatmasaydınız basacaktık caanım çimenlere.

Her seçim öncesi, siyasi partilerin seçmene bir dizi "vaad" takdim etmesine ne buyrulur? "Bundan daha tabii ne olabilir, elbette vaad edecekler" diye düşünebilirsiniz ama bu siyasi vaadlerin üslubu "Yalancı Çoban" hikâyesine döndü; ne ciddiyeti kaldı, ne de heyecan uyandırabiliyor. Hele, iktidar olmak şansları sıfıra yakın derecede zayıf bazı partilerin liderleri var ki, resmen yalan söylüyorlar, resmen yalan (bu noktada "yalan" kavramına geliştirilen ahlâkî barajların nasıl kolayca yıkıldığına dikkat etmeli; roman çapında bir mesele vallahi):

"İktidara gelelim, bütün lise mezunlarını üniversiteye yerleştireceğiz, evsizlere ev yapacağız", "Üniversite sayısını dörde katlamazsam bana da felankes demesinler". Kafa, her lise mezununun üniversiteye girmesiyle problem çözülebileceğini zanneden kafadır ve onun ufku, her lise mezununu bir fakülteye yazdırmak noktasında tükeniyor. Üniversite sayısını dörde katlarsanız ne olacak, bu konuda hesap yapmış olabilir misiniz? Bina yaptırabilirsiniz, içini insanlarla da doldurabilirsiniz ama üniversite olmaz; nitekim olmuyor işte. Velev ki oldu, iş biter mi? Hayır, iş orada başlar. Dört üniversite mezunundan üçü işsizdir bugün. Çalışanların ekseriyeti de aslında istemedikleri alanlarda üç"otuz maaşa talim ederler.

"Falancayı istiyor musunuuz? İstemiyorsunuuz! O zaman şunu şöyle yapalım mıı? Yapalım değil mii? Öyleyse yemin edin bakayıım!" Üslup bu; kalabalıklar çocuk; bunlar da sanki ana okulu öğretmeni.

"Gelin, AB üyeliğini tehlikeye atmayın" buyurmuş bir başkası; üslup aynı, "Ameliyatlı hastayı acemi doktora emanet etmeyin"; emredersiniz sayın vekilim; emirlerinizi yerine getirdikten sonra sütlü kahve servisi yapmamızı da ister misiniz? Diğer bir başkası da kalabalıklara hitab etmenin yegâne biçimini senli"benli konuşmak zannedenlerden: "Bunları sandığa doldurun." Tabii efendim, ne demek, siz emredersiniz biz de gereğini yerine getiririz.

Siyasetin dili bu işte; siyasi retoriğin zihnî ve psikolojik arkaplanında işte böyle bir sahte samimiyet inşâsı var; bu tabloda seçmen, aslında saygıya lâyık bir şahsiyet görüntüsü vermiyor zira tez kurulan samimiyetlerde saygı, gecekondu inşaatlarında olduğu gibi daima sonradan hatırlanan bir altyapı unsurudur. Politikacılar bizi çok sevdiklerini tekrarlayarak "sevgi" anafikrine abanıyorlar ama saygısız sevgilerin ömrü yoktur.

Düşündükçe aklıma kötü şeyler geliyor; ne yani; yoksa biz saygı gösterilmeye lâyık değil miyiz filan gibi kötü şeyler!..

Bir kâbusun anatomisi

On gün kadar önceydi galiba; gecenin geç saatlerinde uykuyla uyanıklığın birbiriyle didiştiği yarı baygınlık anlarından biri esnasında olsa gerek; radyo hafif açık, okuduğum kitap elimden düşmek üzere. Derken "ajans" saati gelmiş olmalı, spiker haberleri okuyor ama kelimeler zihnimden kayıp gitmekteler.

Lâkin, bir dakika; o da ne?

" Yüksek Öğretim Kurulu Başkanı Profesör Doktor Kemal Gürüz, bugün yaptığı açıklamada, YÖK'ün, kendisine bağlı bütün yüksek öğretim kuruluşları ile birlikte hükümetin, Irak konusunda gelişmesi muhtemel olaylara karşı yanında yer aldığını ve izlenecek politikalara tam destek vereceklerini açıkladı!

Tabii aynı kelimelerle olmayabilir ama tam da bu meâlde bir şey. Bir an gafletten sıyrılır gibi oluyorum, "Daha neler, yahu böyle şey olur mu, hangi çağda yaşıyoruz?" gibisinden münafık ve muhalif fikirler geçiyor zihnimden; ama "itiraf ediyorum" gaflet ağır basıyor; "Yarın nasıl olsa gazeteler çarşaf çarşaf manşet çekerler, demokratik köşe yazarları yeri göğü birbirine katarlar, ayrıntılarını nasıl olsa okuruz" kavliyle dalıp gidiyorum.

Gaflet bu; adı üstünde; unutup gitmişim. Ertesi günün gazetelerinde bir şey görmeyince hatırlamamam gayet normal. Derken bundan üç gün önce durup dururken meseleyi yeniden hatırladım. Olacak iş değil, hayal mi gördüm acaba? Ne bir ses, ne bir nefes. Belki yazıp çizenler olmuştur da görmemişimdir.

E, ne yapmalı, mesele mühim!

"Yaşasın internet" diye gizli bir çığlık kopararak, "mutlaka bu adreste, başkanın demeçlerine yer veren bir link vardır" düşüncesiyle "www.yok.gov.tr" adresini tıklıyorum. Tık yok! Evet YÖK adına düzenlenen site gelmesine geliyor ama belli ki bu site, sık sık tazelenmeyen ve büyük ihtimâlle kurulduğu günlerdeki biçimini koruyan o beylik kamu sitelerinden biri.

E, olmayabilir tabii. YÖK'ün internet sitesinde "başkanın beyanatları" veya "kurulun aldığı son kararlar" adında bir sayfa olmayabilir ama internet çağındayız. Hiçbir söz kaybolup gitmez bu âlemde; mutlaka bir yerlerde kayıtlıdır. N'aapacağız? Tabii ki en verimli arama motorlarından "google"u harekete geçireceğiz.

Google'da yaklaşık bir düzine kadar referans adresi geliyor ama aradığım beyanat yok.

Yahu yoksa ben, uykuyla uyanıklık arasında karakancolosların iğvasına kapılıp düş mü gördüm; yoksa yemekte ilkinin peşine tutuşturduğum ikinci porsiyonun fesadına mı uğradım? Koca beyanat, internet gibi muazzam bir bilgi deryasında nasıl kaybolup gitmiş olabilir?

E, gayet tabii; iki arama motoru adresi biliyorsun diye koca internet âlemini avucunun içinde mi sandın ey gaafil? Sen ki bilgisayar çağına son vagonun tampon demirinden asılmış bir dinozorlar kuşağına mensupsun. Beceriksizliğin, daha doğrusu bilgisizliğin yüzünden caanım demeci bir türlü bulamıyorsun; bir şeyleri eksik yaptın, nedir eksik?

"Tamam yakaladım, bu defa yakaladım" diye kendi kendimi tebrik ederek telefona sarılıyorum. Devlet kuruluşlarının haberini veren en güvenilir ajans kimdir? Anadolu Ajansı! Bizim Hürdoğan Gazetesi Anadolu Ajansı'nın haber bültenine abone değil mi? Abone! Sabah akşam ajansın ekranından haberler akıp durmuyor mu? Evet, öyle oluyor; öyleyse Kaan yeğenine açarsın bir telefon; sana beyanatın ajans metnini şıp diye iki dakika içinde elektronik postayla gönderiverir!

" Maalesef Ahmet amca, bulamadım!

" Bulamadım ne demek? Ben rüya mı gördüm, gaipten sesten mi işittim? Mevzubahs kişi Tenekeciler ve Lehimciler odasının bilmemne nahiyesi sorumlusu değil ki, YÖK başkanı. Mutlaka ajansta olmalı!

....

Tabii bütün hayallerim suya düşüyor; halbuki ne güzel bir tenkid yazısı tasarlamıştım; evvela Sayın Gürüz'ün beyanatını tam metin halinde iktibas edecek, ardından liflerine kadar tel tel ayırıp analiz ederek, "olur mu böyle şey; akademik kuruluşların sebeb"i hikmeti, hükümet politikalarını, daha kararlaştırılmamış olduğu bilindiği halde desteklemek midir" diye veryansın edecek, daha sonra üniversitelerin en azından kağıt üstünde Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü veya Beyoğlu Evlendirme Dairesi'nden bir farkı olması gerektiğinden dem vuracak, akademik titr taşıyan kişilerin bu politikalar yüzünden kendilerini birer merkezi hükümet memuru gibi hissettiklerinden yakınacaktım.

Hevesim kursağımda kaldı!

Şimdi beni bu garip zihni halüsinasyona sürükleyen maddi ve manevi faktörlerin izini sürmekle meşgulüm. Şüpheliler listesinde ilk sırayı, o gün akşam yemeğinde nelerin bulunduğu alıyor. O gün kazanda şöyle kadim Osmanlı mutfağından ağır ve yağlı bir hamur işi çıktı ise, verilmemiş beyanatın faturasını kesecek bir muhatap bulacağım elbette; ne var ki gününü tam hatırlayamadığım için mutfak işlerinden sorumlu ev görevlisinden sağlıklı bir istihbarat almak imkânım da bulunmuyor.

..

Sakin kafayla şimdi durumu daha iyi değerlendirebiliyorum artık; olur mu hiç öyle şey? YÖK Başkanı, daha hükümet politikasının ne olduğunu bizzat hükümet üyeleri bile bilmiyorken, "denizden babam da çıksa yerim" mantığıyla bütün Türk üniversitelerini böyle bir karara abone kaydettirebilir mi? Görüyorsunuz ya, peşin fikirlilik insana nasıl hata yaptırabiliyor? Neyse ki doğuştan "araştırmacı yazar" olmanın kazandırdığı bir refleksle haber kaynağını araştırmayı akıl edebildim de gülünecek hallere düşmekten kurtuldum. Buna da şükür!

Ne kâbustu yahu!

ABD, modern zamanların imparatorluğu görevini üstlenebilir mi?

ABD'nin, kötü niyetlileri caydıracak, güçsüzleri himaye edecek, milletlerarası planda adalet beklentilerini karşılayacak noktadan çok uzak olduğu açıktır. Yani dünya imparatorluğunun tahtı hâla vârisini bekliyor.

İmparatorluklar, dünya tarihinin gördüğü en "iyi" siyasi organizasyonlardır; bu hükmü güçlendiren en önemli sebep, bünyelerinde çok sayıda farklı inancı, kavmi ve menfaatleri uzlaştırması, büyüklüğü sebebiyle siyasi istikrara sahip olması ve elbette tebâsını adalet ile

hoş tutması olmuştur. Adalet, insan topluluklarının ezeli ve ebedi ihtiyacıdır ve modern zamanlarda bu ihtiyaç azalacağına bilakis artmış bulunuyor. Güvenlik ihtiyacı daima önceliklidir ama güvenliğin dahi mutlaka adalet ile takviyesi gerekir zira adalet devletin uzun ömürlü ve istikrarlı olmasının ilk ve en mühim şartıdır. Sırasıyla Roma, Bizans ve Osmanlı imparatorlukları, bu açıdan kayda değer nitelikler taşıyor zira imparatorluk evvela geniş çapta "sulh ve selamet nizamı" demektir; bu üç örnek kendilerine mahsus bir nizam ve siyasi hukuk inşa ederek insanların bir arada barış içinde yaşayabileceklerini göstermişlerdi.

Hemen hatırlanacağı üzere "milli devlet", imparatorluklara göre çok daha küçük ölçekli ve imparatorluk idealiyle kıyaslanmayacak ölçüde dar siyasi hedeflere sahip modern organizasyonlardır. Batı tarihinde XIV. yüzyıldan itibaren teşekkül etmeye başlayan milli devletler özellikle istikrar ve barış noktasında imparatorluklara göre daha zaafiyetli bir yapı göstermişlerdir.

İmparatorluklar, tarih itibariyle çok eskilere dayanıyor ama varlıklarını hâlâ sürdürebiliyorlar: XX. yüzyıl, iki imparatorluğun çökmesine, bir yenisinin ise kurulmasına şâhitlik etti. Büyük Britanya (İngiltere) İmparatorluğu, I. Dünya Savaşı'nın ertesinde batarken Doğu Avrupa'da yükselen SSCB, imparatorluk fikrine ideolojik bir yorum getirerek yüzölçüm itibariyle dünyanın en büyük kara devletini kurdu. SSCB takriben 70 sene sonra kendi ağırlığının altında kalarak çöktü ve dağıldı. Farklı kavimleri bir arada tutmak için Sosyalist ideallerden önce "adalet"i temin etmeleri gerekirdi. SSCB, imparatorluk fikrine, kendi tebasına karşı baskı ve şiddet uygulayarak ihanet etti. Büyük Britanya da adaletten önce sömürü anafikrine ağırlık verdiği için uzun ömürlü olmadı; bu imparatorluğun ömrü iki asırdan ibarettir. Halbuki Roma ve Bizans ortalama 1000, Osmanlılar ise 600 sene ayakta kalabilmişlerdir.

Bugün imparatorluk fikrini tek başına ABD temsil ediyor. Eski dünyanın çok uzağındaki bir kıtada, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yükselen Amerika İmparatorluğu, henüz yarım asrı bile doldurmadı.

Anayasasında yazmasa bile Amerika bir imparatorluktur; evvela gücü ve cesameti ile bu sıfata layık görünüyor; ikinci olarak Amerika'nın siyasi nüfuzu bugün bütün yerküreye yayılmış durumda. Sâlisen Amerika, kendi siyasi hudutları içinde imparatorluk fikrinin esasını teşkil eden çok sayıda farklı unsuru, sunduğu adalet ve refah standartları ile bir arada tutmayı başararak bir "Amerikalılık" aidiyeti inşa edebilmiştir. Büyük siyasi nüfuzuna ve ağırlığına rağmen Amerika'yı bir "ahir zaman" imparatorluğu olmaktan alıkoyan tek şey, iç hudutlarında yüksek standartlar seviyesinde tuttuğu adalet fikrini, milletlerarası platformda tahakkuk ettirememiş olmasıdır. Evvela Vietnam'da, daha sonra Körfez bunalımında evrensel adalet duygusunu inciten uygulamalarda bulundu ve bu bölgelerden çekilmek zorunda kalırken geride yığınla siyasi problem bıraktı.

ABD'nin milletlerarası planda en büyük gafı, Ortadoğu'da İsrail Devleti'nin zemin tutması uğruna, başta Filistinliler olmak üzere bütün Arap□İslâm dünyasını incitmeyi göze alması oldu; bu destek nitelik itibariyle "romantik" ama fiilen çok güçlü bir iktisadi, askeri ve siyasi bir kararlılık taşıyordu. Sırf bu tercihi yüzünden bile Amerika'nın "imparatorluk" fikrinin icablarından ne kadar uzak kaldığını söylemek mümkündür; İsrail'e açık ve kararlı destek vermekle ABD, sadece Arapları değil, İslâm âlemini de karşısına almış oluyordu. İslâm□Arap dünyası içinde ABD ile iyi ilişkiler içinde bulunan iki ülkenin Türkiye ve Suudi Krallığı olduğunu belirtmek bile, ABD'deki İsrail romantizminin ne kadar kötü siyasi sonuçlar doğurduğunu göstermeye yetecektir. İçerde ise ABD, bir "Amerikan Milleti" inşa etmek yolunda hâlâ büyük sancılar içindedir. Kıt'anın otokton ahalisini bir soykırıma tâbi tutmuş olduğu henüz hafızalardan silinmemişken, XVIII. yüzyıldan itibaren Afrika'dan köle tüccarları aracılığı ile celbedilen zenci nüfusun Amerikan toplumu içinde siyasi ve sosyal eşitlik beklentileri de büyük bir sıkıntı olarak varlığını sürdürüyor. Amerika'nın başarılı olduğu en mühim alan, iktisadi üstünlüğünün verimlerini iyi kullanmak suretiyle her vatandaşına bir "Amerikan rüyası" vaadetmesi oldu. Bu rüya, bütün nüfus tarafından henüz paylaşılmasa bile, bir ümit olarak parlaklığını koruyabildiği için Amerikan vatandaşlığı sahici bir aidiyet teşkil ediyor. Özellikle 11 Eylül'den sonra içerde "Amerikan milliyetçiliği"nin yükseldiği dikkate değer bir gelişmedir. Buna rağmen, serbest piyasa ve rekabet ortamının vahşiliği, standart Amerikan vatandaşını emekliliğine kadar büyük bir manevi baskı altında tutuyor. İşini kaybetme korkusu, Amerikan Rüyası'nın kâbusa dönüştüğü yerdir.

11 Eylül 2001 saldırısı ile ABD, yeni bir "İmparatorluk" misyonu ile başbaşa kaldı. Bu saldırının içyüzü hâlâ karanlıktır. Amerika, son on yılda geliştirdiği Küreselleşme ideolojisini böğründen vururcasına tepkisini bir imparatorluk akl□ı selimi ile değil, bütün refleksleri milli gurur ve menfaatler noktasında toplanmış bir milli devlet gibi düşünmekte ve davranmaktadır. Savaşa ve barışa muktedir olmak, elbette güce işaret eder ama güç her zaman büyüklük değildir. Zira güç varlığı alenen gösterilmeyen ama sezdirilen bir nitelikte kullanıldığında gerçek etkisini yapar. Kaba kuvvet gösterisi tahripkârdır, baş eğdirir ama gönüllü rızâdan uzaktır.

İmparatorlukların, tarihin gördüğü en iyi siyasi organizasyon olduğu yolundaki görüşüm, şahsi sempatimden kaynaklanmıyor; bu tesbit yine de izafi nitelikler taşımaktadır ve imparatorluk tarzında örgütlenmiş de olsa devletler cebir kullanan teşkilatlardır. Devletsizlik daha büyük bir kaos olduğuna göre, sıradan insanlar için en iyisi devlete karşı ferde daha geniş haklar tanıyan, buna mukabil daha az hükmeden bir devlet felsefesi olacaktır.

Amerika'yı, temelinde insan haklarına dayalı modern bir imparatorluğu hatırlattığı için bahse değer buluyorum; ancak Amerikan yöneticilerinin bu fikri doğru anladıklarından emin değilim. Onlar, kriz anlarında kolayca bir sığır çobanı, bir "Cowboy" gibi tepki göstermek alışkanlığından hâlâ vazgeçememiş görünüyorlar. Kriz anlarındaki refleksleri bize son tahlilde

hâlâ "modern bir ceberrutluk"tan vazgeçmediklerini gösteriyor. Bu görüntüsüyle ABD'nin, kötü niyetlileri caydıracak, güçsüzleri himaye edecek, milletlerarası planda adalet beklentilerini karşılayacak noktadan çok uzak olduğu açıktır. Yani dünya imparatorluğunun tahtı hâla vârisini bekliyor.

ALINTI:

'Pek yakında aç hayvanların yiyeceğe üşüştüğü gibi birtakım toplumlar da sizin üstünüze üşüşecek'. Biri dedi ki, 'O gün sayıca az olduğumuz için mi bize üşüşecekler?'. Peygamber dedi ki, 'Hayır, o gün aksine siz çok olacaksınız, fakat selin getirdiği çerçöp gibi. Allah, düşmanlarınızın kalbinden size olan korkuları söküp atacak ve sizin kalbinize vehen yerleştirecek. Bunun üzerine birisi dedi ki, "Vehen nedir?". Peygamber şöyle cevap verdi: 'Vehen dünyayı aşırı sevmek ve ölümden hoşlanmamaktır."
-- <cite>Ebu Davud, IV, 111, Hadis nu: 4297</cite>
CISS: HABER HERŞEY DEĞİLDİR, HERŞEY HABER DEĞİLDİR

"Kur'an'da şifre var ve ben bu şifreyi çözdüm" yaygarasının Kanal 7'de bu derece ballandırılarak haber yapılmasının üstünde durmak gerek.

Kur'an'ın bir şifre ihtiva ettiği iddiası kadar İslâm'ın lâfzına ve ruhuna aykırı bir başka iddia olamaz; bu iddia tek kelimeyle cahiliye devrine dönüştür. Birileri, "Haber herşey değildir ve herşey haber değildir" sözünü iri harflerle yazıp haber editörünün duvarına asmalı.

SÖZ:

"Kısaca ifade edebilmek, kabiliyetin kardeşidir."
Anton Çehov

2002

30 Kasım

Zeus'un kuzenine ettiğini yılan hemcinsine reva görür mü? Zaman Gazetesi

28 Kasım

Gülümse; daha iyi olacak! Zaman Gazetesi

25 Kasım

Döküldüğümün resmidir Zaman Gazetesi

25 Kasım

Klasiklere dokunmak! Aksiyon Dergisi

23 Kasım

Topsuz namazın fazileti, toplu namazın kerahetinden evla mıdır? Zaman Gazetesi

18 Kasım

Taraftarlık ve dindarlık üzerine bir deneme Aksiyon Dergisi

18 Kasım

İyimserliğin ilk taksidi Zaman Gazetesi

16 Kasım

Savm u salâtın kazası var lakin... Zaman Gazetesi

11 Kasım

Sen gidersen kendimi intihar ederim sayın başkanım Zaman Gazetesi

11 Kasım

Ülkücülüğün siyasi temsili için en zor dönemeç Aksiyon Dergisi

09 Kasım

Endişe peşin, iyimserlik taksitle Zaman Gazetesi

04 Kasım

İşte gerçekten bahsedilmeye değer yüksek bir fikir Zaman Gazetesi

04 Kasım

Demirel'le Lucescu'yu aratan şey? Aksiyon Dergisi

02 Kasım

Seçim sonuçlarını açıklıyorum! Zaman Gazetesi

Seçim sonuçlarını açıklıyorum!

Yarın yapılacak olan seçimle, ondan sonraki seçim arasındaki zamanda Türkiye'de sistem güçlerinin değişim meselesine nasıl bakacağı meselesi, yarınki seçimin sonuçlarından daha önemlidir. Bu seçimin çözüm üreten ve mesele çözen sonuçlar doğurmayacağını tahmin etmek için kâhinliğe gerek yok; 3 Kasım sonrasının iktidarı, müteakip seçimlerden önce

sistemi sağlıklı bir tarzda değişmeye iknâ edecek zemini hazırlayabilirse kendini başarılı saymalı ve misyonunu tamamlamış addetmelidir.

Bu tahmini karamsar bulabilirsiniz; fakat mevcut veriler, 4 Kasım sabahını sanki taze bir başlangıçmış gibi ümit ve heyecanla beklememizi engelliyor. Normal zamanlarda siyasetin sınırını bütçe imkânları belirler: Türkiye'nin 2003 yılı bütçesi, iyimser bir tahminle bir kalkınma ve büyüme bütçesi olmaktan ziyade borç ödeme ve bütçe imkânlarını eskiye göre iyileştirme, bir başka tabirle siyasetin sınırlarını biraz daha genişletme bütçesi olacaktır; ne var ki normal zamanlarda değil, Cumhuriyetin en ağır iktisadi krizinin tam ortasında bulunuyoruz ve önümüzdeki süreçte hükümetin muhtemel bir basiretsizliği bu buhranı iflâs noktasına götürebilir. O halde seçim sonrası hükümetten beklememiz gereken en mâkul politika, siyasetin zeminini düzeltmek ve müteakip krizleri gündemden çıkaracak şekilde sistemi emniyete almaktır.

Türkiye'nin sistemi ıslaha ve revizyona muhtaç; Avrupa Birliği'ne uyum kanunları çerçevesinde alınan mesafe gerekli ama yetersiz seviyededir. Bu noktada Türkiye, Avrupa Birliği'ne uyumdan ziyade kendi hayatiyetini sürdürecek akli onarımları kendi kuvveleriyle başarmak zorundadır; yeni hükümetin başarması gereken en önemli görev de budur. İdeolojik bir dönüşümden ziyade teknik ıslahattan söz ediyoruz. Problemlerimiz, bizden ideolojik dönüşümü her şeyden öncelikli sayarak birinci sıraya koymak lüksünü esirgiyor. Sistemin aksayan taraflarını her şeyden ziyade teknik bir problem olarak algılayıp düzeltmek ve bu esnada vukuu muhtemel tepkileri usûlet ve suhûletle, temkinli ve yumuşak bir üslupla ikna etmek gerekiyor.

Bu seçim sürecinin en dikkate değer tarafı, partilerin ideolojik ön kabullerden ziyade sözünü etmeğe çalıştığım teknik gereklilikler konusunda politika üretmeye gayret etmeleri oldu ki bunu sıhhat alameti saymak gerekir diye düşünüyorum. Hemen her parti, ideolojik ütopyalar kurmaktan ziyade nasıl kaynak bulabileceklerine, nasıl tasarruf edeceklerine ve mevcut kaynakları en verimli tarzda nasıl kullanabileceklerine dair projeler geliştirmeye çalıştılar ve bu esnada ideolojik kimliğin fazlaca vurgulandığına şahit olmadık. Olağanüstü zamanlar yaşanmakta olduğunun herkes tarafından fark edilmesi ve inandırıcılık derecesi ne olursa olsun bu ortama uygun siyaset projeleri geliştirilmesi, ilerisi için ümit veriyor.

Muhtemel seçim sonuçlarının bana göre bir farklı özelliği daha ortaya çıkacak: Bu seçimlerde hangi partiye, niçin ve ne ölçüde destek verildiğinden ziyade, hangi partiye, niçin ve ne ölçüde ceza makbuzu kesileceği daha mânidar bir anlam taşıyacak; bundan dolayı önümüzdeki günlerin, eskiden olduğu gibi siyasetsizliği meslek edinerek ve mümkün mertebe en az miktarda kıpırdanarak prim yapmayı amaçlayan kuruluşları değişmeye ve siyaset üretmeye zorlayacağını düşünüyorum. Bu seçim böyle bir seçim işte; geleceklerden ziyade gideceklerin anlam ve önem taşıdığı, buna mukabil yeni aktörlerin esaslı icraattan ziyade ortalığı toparlamak ve şartları normalleştirmekle görevli kılındığı bir seçim.

Hayal kırıklığına uğramamanın ilk şartı, beklentilerin haklı ve makul bir çerçeve içinde tutulabilmesidir ve bu noktadan sonra daha sabırlı olmayı öğrenmemiz gerekiyor. Türkiye bir değişim kavşağında; krizin aşılması esnasında değişimin de en esaslı unsurları sahneye çıkmış olacak diye tahmin ediyorum. Ve bir tahmin daha, bundan sonraki seçimlerin sonuçları, yarınki seçim sonuçlarıyla mukayese edilmeyecek derecede siyasi hayatımıza farklı ve yeni aktörlerin zuhuruna yol açabilir.

Yazının başlığı ile kendisi arasında bir sadâkat yok gibi görünüyor, ama kafası karışıkların ifadesi de böyle karışık olur; sizden anlayış beklerim.

İnşallah hayırlı olur ve yarınki seçimler ülkemize, devletimize ve milletimize faydalı sonuçlar getirir; hayır dileyelim ki hayır bulabilelim.

Demirel'le Lucescu'yu aratan şey?

Buhran idare etmeyi, sırtımızda buhran paralayarak öğrenen liderlerden, egosunu öne çıkarmak için buhran icad eden karizmatik önderlerden sıkıntı geldi. Gidenin geleni aratması ise bir başka talihsizlik. Eskiler, "yokluk adam yokluğu" derken böyle bir şey mi kasdediyorlardı acaba?

Eski Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel'in görev süresinin uzatılması için kulis başlatıldığında kaleme aldığım yazının başını gayet iyi hatırlıyorum; tek kelimeden ibaretti: Asla! Gerekçeleri sıralamanın mânâsı yok; Demirel'i 1962'den beri tanıyor ve takip ediyorduk; neredeyse kırk yıl boyunca âşina olmanın getirdiği bir bıkkınlık söz konusuydu. Gereğinden fazla uzun süren âşinalıkların yakın tarihimizde örnekleri vardır: Meselâ II. Abdülhamid'in 33 yıllık saltanatı, o devirleri birlikte yaşayan yazar□çizer takımında buna benzer bir bıkkınlık, hatta nefret uyandırmıştı; öyle ki, ideolojik planda Abdülhamid'le yanyana durması gereken aydınlar bile bu bıkkınlığın eseriyle muhalifler zümresine katılmışlar ve fırsat bulunca en aşağılayıcı yazılar kaleme almaktan kendilerini alamamışlardı. Buna benzer bir başka vaka, fiilen 27 sene süren tek parti iktidarının toplumda uyandırdığı soğukluktur. 1950 Seçimleri, bu soğukluğun sandığa aksetmesiyle volkan patlamasına dönüştü.

Abdülhamid'in en sert muhalifleri, harp yılları esnasında onun siyasi uzak görüşlülük ve basiretini hatırlayarak en azından pişmanlık geçirmişlerdi; Demirel'in Cumhurbaşkanlığından ayrılmasından sonra, samimiyetle itiraf etmeliyim ki, "keşke şimdi Demirel Çankaya'da olsaydı" diye hayıflandığım ağır krizler geçirdik.

Biz kurtulduk, alın hayrını görün

"İllâ ki gitsin, yerine gelecek olan ondan daha kötüsü olamaz" diye kendimi kurduğum bir başka isim ise Galatasaray'ın eski teknik direktörü Lucescu idi. Bu yılın Mayıs başlarında

yazdığım bir "serbest vuruş" yazısında Lucescu'yu aynen şu sözlerle eleştirmiştim: "Lucescu'nun çorbada elbette tuzu var ama benim kadar. 'Sen kimsin ve futbol kariyerin nedir?' diye sual edecek olursanız şöyle cevap veririm: Geçen sezon boyunca kulübeden takımı idare eden teknik direktör Lucescu'nun yerinde ben olsaydım, Galatasaray en azından yine aynı başarıyı tekrarlardı. Lucescu, lig boyunca takımını kenardan yönetmekte bana göre büyük acz ve zaafiyet gösterdi. İyi bir antrenör olabilir; taktik bilgisi elbette benden fazladır ama asla iyi bir taktisyen olamadığını gösterdi. Bir orduyu savaşa hazırlamakla savaşı bizzat yönetmek birbirinden farklı şeylerdir. Lucescu ordusunu savaş meydanına sürüyor ve neticeyi mütevekkil bir eda ile bekliyordu. Yaptığı bütün taktik değişiklikleri, en azından onbeş dakika öncesinden kestirebilmiş olmam, işte şimdi bana böyle ukalâca konuşmak hakkını veriyor. Ligde şampiyonluk kazanan takımın teknik direktörü olmak hiç şüphesiz Lucescu'nun elini ve kariyerini güçlendirmiştir ancak asıl başarılı olması gereken Avrupa arenasında seçtiği korkak taktik ve oyun planı ile, düşünce zenginliği bakımından Galatasaray'ı taşımaya muktedir olmadığını da gösterdi. Kulüp yönetimi Lucescu'ya teşekkür etmeli ve onunla yolunu ayırmalıdır." Halbuki Lucescu topu topu iki sene çalışmak fırsatı bulmuş ve elindeki malzemeyle iyi sonuçlar almayı bilmişti; oysa ki Lucescu'nun Beşiktaş'a transfer olduğu gün Beşiktaşlı ahbablarla nasıl dalga geçtiğimizi gayet iyi hatırlıyorum; "Biz kurtulduk, alın hayrını görün" demeye getirmiştik resmen. Evet, çabucak bıkıvermek belki çoğumuzu nitelendiren bir davranış kalıbı; bunda gündelik yaşama alışkanlığının hissesi var. Uzun vadeli, sabır ve temkine dayanan projelere karşı pek sıcak bakmadığımız da kesin. "Gelen gideni aratır" sözünün bizde neredeyse kanuniyet hükmü taşıması sebebsiz olmamalı.

Yokluk adam yokluğu

Neyse ki aynı yazının sonlarında ise, "Tamam Lecuscu gitsin ama, yerine Fatih Terim değil, bir başka Türk çalıştırıcı gelsin" diye bir kayıt koyduğumu hatırlıyorum; Lucescu gitmeliydi ama bu Terim'in gelmesi anlamına gelmiyordu ve tenkidimin ana fikri şu cümle üzerinde yoğunlaşmıştı: "Fatih Terim, artık kendisine bile zarar vermeye başlayan müthiş bir benlik gücüne sahip bulunmakta ve işin fenası bu gücü sergilemekten zevk almaktadır". Tabii sağlıklı bir basın taraması yapmak imkanım yok ama tahminimce Fatih Terim'in GS'a getirilmesine karşı çıkan belki de tek yazı buydu.

Aradan aylar geçti ve Terim evvelâ Lucescu'nun takım kompozisyondaki kilit oyuncuları elden çıkararak işe başladı ve yerine uygun gördüğü transferler yaparak işe koyuldu. İlk maçlarda takım iş yapıyor intibaını verse de haftalar geçtikçe ligde kötü oynamaya, şampiyonlar Ligi'nde ise kötü oyunun üstüne garip mağlubiyetler almaya başladı. Bugün itibariyle Galatasaray'ın şampiyonlar liginden elenmesi neredeyse kesin gibidir. İsmini hatırlayamadığım bir futbol yazarı, "Oyuncular formsuz olabilir ama Fatih Terim'in de formsuz olabileceği ihtimali kimsenin aklına gelmiyor" mealinde bir fikir ileri sürerek ilginç bir tesbitte bulunmuştu; o ihtimal bugün ihtimal olmaktan çıkıp gittikçe kuvvet kazanıyor.

İstanbul'da Rus takımının Galatasaray'ı evire çevire 2□1 yendiği maçı seyrederken, "Lucescu'nun takımı olsa böyle olmazdı" diye düşündüğümü hatırlıyorum. Bir kere daha gelen gideni aratıyordu ve Fatih Terim'in güçlü egosunun bu defa onu nasıl başarısızlığa götüreceğini tahmin etmiş olmak hiç de zevk vermiyordu. Kendi yanılgılarımı umuma teşmil etmek doğru değil elbette; mesela futbol basınında hemen hiç kimse Fatih Terim'in hayli zamandan beri yanlış hareket ettiğini, kararlarında hissi davrandığını açıkça söylemeye cesaret edemiyor; en muhalif kalemler bile, "Fatih Hoca durumu düzeltir, futbol bilgisine güvenim tamdır" yollu te'vil cümleleri kurmaktan kaçınamıyor.

Belki siyasetten ve futboldan yeterince anlamadığım için olsa gerek Süleyman Demirel hakkında "Asla" başlıklı yazı kaleme almama pişman olup duruyorum; Lucescu'nun kılığına□kıyafetine takılıp kaldığım, mütevazı kadrosuyla takıma arslanlar gibi top oynatmasının kıymetini bilemediğim için kendime kızıyorum. Buhran idare etmeyi, sırtımızda buhran paralayarak öğrenen liderlerden, egosunu öne çıkarmak için buhran icad eden karizmatik önderlerden sıkıntı geldi. Gidenin geleni aratması ise bir başka talihsizlik. Eskiler, "yokluk adam yokluğu" derken böyle bir şey mi kasdediyorlardı acaba?

ALINTI:

"Patrikhane kilisesinde Ayia Efimia, Ayia Theofanu ve Ayia Solomoni'nin kemikleri birer lahit içinde saklanmaktadır. 451 tarihli Kadıköy Konsili'ndeki monofizizim—diofizizm (Allah'ın birliği ve Bir Allah'ın sıfatları) anlaşmazlığında iki görüşün yazılı olduğu metinler, bir seçim yapması için Ayia Efimia'nın lahdine konur; lahit açıldığında, monofizitlerin metninin Ayia Efimia'nın ayaklarında, diofizitlerinkinin ise elinde olduğu görülür. Böylece konsil diofizitlerin üstünlüğü ile kapanır."
-- <cite>Yorgo Benlisoy, Konstantinopol'den İstanbul'a Patrikhane, DA (Diyalog Avrasya dergisi), S: 7, Güz 2002, s. 80</cite>
FIKRA:

YARASIN

Doktor yol üstünde komşusuna rastladı, selamlaıtıktan sonra;

-Nasılsınız hanımefendi, dedi "kocanız verdiğim son rejimin faydasını gördü mü?"

-Elbette doktor, diye cevap verdi kadın "hem de nasıl; hatırlarsınız, kocamın göğsünde bir kayık dövmesi vardı hani?"

-Evet, hatırlıyorum.

-Tamam işte o kayık, şimdi bir uçak gemisi oldu!

SÖZ:

Bu da dahil tüm genellemeler yanlıştır.

F. Nietzsche

İşte gerçekten bahsedilmeye değer yüksek bir fikir

Cumartesi günü partiler ellerinden geleni artlarına koymadılar; köşebaşlarında, o güne kadar tüketilememiş afişler, beyannameler, seçim broşürleri, balon ve bayrak dağıtarak çocukların gönlünü hoş ettiler; "seçim minibüsü" denilen o korkunç ve itici icatlara doluşup hepsi de birbirine benzeyen parti şarkı ve türkülerini en yüksek volümle çalarak seçmenlerini tâciz ettiler; bununla dahi yetinmeyip partili sempatizanların özel araçlarından oluşan konvoylar düzenleyerek trafiği birbirine kattılar.

Emniyet güçleri ise içlerinde üçü hâlihazırda iktidar ortağı, ikisi de muhtemel iktidar aktörlerinin son gün densizliklerini görmezden gelerek curcunaya bir nevi kamu desteği verdiler. "Bu da geçer ya hu" diyerek dişlerimizi sıkıp sabrettik.

Matbaacılar, grafikerler, gazeteler para kazansın isterim; bu yüzden seçim broşürü, afiş, pankart, poster gibi propaganda malzemesine külliyen karşı değilim; fakat insaf ile söyleyiniz; zihinde yer alan, düşündüren, gülümseten, takdir uyandıran, kısacası zekâ ve dehâ ürünü bir matbu ürüne rastladığınız oldu mu; sizi bilmem, ben görmedim: Hepsi birbirinin benzeriydi ve aynı bakış açısını aksettiriyordu "halkımız bundan anlar; yeter de artar bile".

Seçim şarkılarına, daha doğrusu seçim türkülerine gelelim; bestekârlar, ses sanatçıları, müzik piyasası para kazansın isterim; ama bütün seçim şarkılarının üç aşağı beş yukarı aynı düşük müzik zevkini aksettirmesine ne demeli; hemen her partinin sanki çok gerekliymiş gibi özel şarkı"türkü yaptırmaları bana israf gibi geliyor. Mitingler de artık kabak tadı verdi; büyük masraf ve emeklere mal olan bu güç gösterileri, bu kalabalık şamatalar neye yarıyor; "biz diğerlerinden daha kalabalığız" izlenimi vermek için gösterilen onca sun'i gayretin seçmen davranışını değiştirebileceği ya da taraftarlara moral aşılayabileceğini sanmak işi biraz hafife almak olmuyor mu? Türkiye değişirken siyasetin üslûbu da değişmek zorunda. Yirmi"otuz sene öncesinin propaganda taktikleri ile muhatap kalmamızda seçmene yönelik bir istihza fark etmiyor musunuz?

Can sıkıcı şeyler bunlar, üstelik düzelmesi için âhenk ve dengeyle geçirilmesi gereken uzun zamanlara mütevakkıf şeyler. Tam da Lâtinlerin, "daha yüksek şeylerden bahsedelim" dediği cinsten bir can sıkıntısı hâletine teslim olmayalım; daha yüksek şeylerden bahsedelim.

Yarın Ramazan'ın ilk gecesi, ilk teravih, ilk sahur sofrasının sihirli iklimi...

Günlerin akışında, gecenin gündüzü takip etmesinde, güneşin doğuşunda bir değişiklik olmayacak; onu biz farklı kılacağız; emekle, fedakârlıkla, sevgi ve anlayışla sıradan bir zamanı, mevsimlerin en güzeli haline getireceğiz. Bütün güzellikler gibi Ramazan da emekle inşâ olunan, emekle güzelleşen ve büyüyen, hükmünü emekle icrâ eden bir zaman

parantezidir; işin "Rahmânî" yönünü görmezden gelmek, mânevî iklimleri elle tutulur gerekçelerle izaha kalkışmak gibi bir niyetim yok; lâkin ben fikren, "insan için emeğinin karşılığıyla kazandığından daha sahih bir şey yoktur" nassının hükmüne inkıyat edenlerdenim.

Gecenin sehere değmek üzere olduğu saatlerde dünyanın en tatlı uykularından kalkıp da yağlı"yavan, nasibimiz ne ise kifâf"ı nefs etmenin, aile üyeleriyle sofranın etrafında bir araya gelmenin emek cinsinden bir değeri vardır. Ramazan bizi değişmeye zorlar; değişmek emekle olur. Kötü söz söylemeyeceksiniz, kötü düşünmeyeceksiniz, sabırlı olacaksınız, iyi niyete şartlanacaksınız. Merhameti bir fikr"i sâbit haline getirecek, kemliğe iyilikle mukabelede bulunacaksınız. Bitmedi; küçük güzellikleri emekle büyüteceksiniz. Tabiatınız bundan tamamen farklı olabilir; işin sihri de burada zaten. Ramazan, nasıl olmamız gerektiği yolunda tabiatımızı değişime zorlayan değil, bize iyi davranışları taklit etmeye yönelten bir emek mevsimidir ve taklidin iyi bir öğrenme yolu olduğunu bilenler bilir. Taklit kavramının günümüz Türkçesinde menfi bir mânâ kazanması bizi yanıltmamalı; iyi şeyleri taklidin ecri vardır.

Ramazan erişmişse gündem odur; diğer gündem maddeleri, bizim onlara atfettiğimiz öneme göre sıralanır giderler. Erişilen her Ramazan, taze bir başlangıç fırsatıdır ve eriştiğimiz bu fırsatı, kendi emeğimizle, daha büyük güzelliklere açılan bir rahmet parantezine dönüştürebiliriz.

Evet, bu gerçekten bahsedilmeğe değer yüksek bir fikirdir işte.

Kutlu ve hayırlı olsun!

Endişe peşin, iyimserlik taksitle

Aşağıdaki satırlar 24 Nisan 1999 günü yine bu sütunlarda yayınlandı; aradan geçen üçbuçuk seneden sonra, yeniden o güne gidip bu satırlara göz atmanın, MHP için olmasa bile bu seçimin şaşırtıcı galibi AKP için geleceğe yönelik bir projeksiyon kıymeti olduğunu düşünüyorum:

Tahmin edilememiş olsa da MHP'nin barajı gürül gürül geçip Türkiye'nin ikinci partisi olmasının, şu noktadan sonra "işin kolayı" olarak değerlendirilmesi gerekir. İşin zoru şimdi başlıyor: Bu zor vazifede MHP'yi ne türlü müşküllerin beklediğini görmek için kâhin olmak da gerekmiyor. MHP, iktidar gömleğini düğmelerken, sadece ilk düğmeyi doğru iliklemekle iktifa edemez; bütün düğmeleri doğru iliklemeye mecbur ve hattâ mahkûm."

"Ben demiştim, ben tahmin etmiştim, ben bunu önceden görmüştüm" tavrı ne kadar çiğ, ne kadar gereksiz ve itici; üstelik testi kırıldıktan sonra "ben demiştim" diye böbürlenmenin faydası da yok. Dün MHP için hâtıra gelen endişeler, bugün AKP için câridir.

Yalanım yok; bu satırları kaleme almadan önce, "Mağrur olma pâdişahım" başlıklı bir yazı hazırlamıştım lâkin, "daha ilk günden iktidara öğüt veriyor; hatta nasihat verir üslûbuna gizlenerek zımnen taraftarlığını ilân ediyor" hissini uyandırabileceği endişesiyle yayınlamayıp bir köşeye koydum. Pek çok okuyucum ayıplayacak, yakıştıramayacaktır fakat bu noktada dürüst olmaya mecburum; ben bu seçimde oy kullanmayan 9 milyon küsur seçmenden biriyim; dahası da var: Geçen yılın temmuzunda AK Parti henüz çiçeği burnunda bir taze partiyken, parti kurmaylarının kendilerinden çok emin edalarını ve "tuttu bu iş" şeklindeki iyimserliklerini tevazudan uzak gördüğüm için, alışıldık üslubumun dışına taşarak hayli sert bir tenkid yazısı kaleme almıştım. Bu yazıyı, birkaç ahbabımın, "çok sert olmuş, bir kere daha düşünsen" yollu yumuşak ikazı üzerine yayınlamaktan vazgeçtiğimi de kaydetmeliyim ama o dahi şahsi arşivimin bir köşesinde duruyor; ara sıra okuyup kendimi sigaya çekiyorum; iyi oluyor.

Bu seçimlerde AKP'nin, Meclis'e taşıyabileceği en iyi kadroyu bir araya getirdiğine emin değilim; aynı endişeyi üçbuçuk sene önce MHP için de hissetmiştim. O tarihte Hüseyin Gülerce'nin, "MHP Meclis'e A kadrosunu getirmedi" teşhisine katıldığımı hatırlıyorum. Dünkü gazeteyi okurken Ekrem Dumanlı'nın üç aşağı beş yukarı aynı mealdeki bir başka cümlesi dikkatimi çekti: "Lidere en yakın halka en kilit noktadır." Merkez sağ partilerinin başarısızlıklarını izah etmek için bir araya getirilen bu tahlil cümlesi, iktidar partisinin başarısını değerlendirmek için dahi aynı derecede kıymeti haizdir. İlk günlerin dikkat ve temkin tarafı ağır basan iklimi içinde AKP lideri son derece kontrollü ve dostça mesajlar vermeye dikkat etti. Ümid olunur ki aynı otokontrol cihazı daima işler halde tutulur ve Tayyip Erdoğan, fıtratında meknuz bulunduğunu sandığım asabî tabiatının fevkine çıkarak bu güzel iyimserlik rüzgârını devam ettirir.

İlk düğmeyi doğru iliklemek meselesi çok önemli, zira ilk düğmedeki yanlışlık, müteselsilen diğer düğmelerin de yanlış iliklenmesine sebep oluyor. MHP, koalisyona girişi esnasında yanlış iliklediği düğmenin faturasını, "3 Kasım'da seçim yapalım" cümlesiyle öderken bile fark etmemişti. AK Parti, ilk düğme konusunda hayli dikkatli görünüyor; herkesten âlâ bilirler ki sadece ilk değil, her düğme aynı derecede önemlidir. Tek parti iktidarının yoluna daha şimdiden iyi niyet mayınları serilmekte olduğunun bilinmesi gerek; 57. hükümetin hataları için gösterilen toleransın kırkta bir cüzü bile yeni iktidardan esirgenebilir.

Bu kadar kötümserlik yeter; iyimser olmak istiyoruz, buna çok ihtiyacımız var; hepimizden çok devletin, sistemin iyimserliğin devamına ihtiyacı var. Tıkanan sistem, yeni iktidarın başarısına muhtaçtır. Parlamenter demokratik nizam, halk indinde kaybettiği itibarı kazanmak için iktidarın başarısına muhtaçtır ve en nihayet iktidarın bizzat kendisi, bir konjonktür partisi olmadığını ispatlamak için, kendi sahihliğini ispat için ve Türkiye'de siyasetin üslubunu ıslah için başarılı olmaya mahkumdur.

Yeni hükümete samimiyetle başarılar diliyorum.

Ülkücülüğün siyasi temsili için en zor dönemeç

MHP ve BBP, gerekli dinamizmi gösteremez ise -üzülerek belirtmeliyim ki- konjonktür gerektirmediği takdirde -yani, hafazanallah iç ve dış harp tehlikesi yaşamadığımız sürece- birer nostalji unsuru olarak kalmaya mahkum görünüyorlar.

Pazar gecesi sandıktan tek parti iktidarının çıktığı haberi kadar güzel bir başka haber daha vardı; MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, saat 22 sularında bir basın açıklaması yaparak seçim mağlubiyetinin sorumluluğunu kabullendi ve "kongrede gidiyorum ve aday olmayacağım" dedi. Doğrusunu söylemek gerekirse bunu beklemiyordum; Devlet Bahçeli istese, o beylik diskura müracaat ederek, "seçmenimiz bize gerekli mesajı vermiştir; gereğini yapacağız, herkes müsterih olsun" gibi yuvarlak sözlerle depremi atlatır ve MHP tipi yapılanmaların alışkın olduğu tarzda teşkilat gücüne yaslanarak "canı istediği kadar" genel başkanlık koltuğunda kalabilirdi.

Buna tevessül etmedi, sonuçların kesinleşmesine kadar beklemeye bile tenezzül etmeden kararını açıkladı; bu davranış siyasi tarihimizde ilktir. Geçen seçimlerde Deniz Baykal'ın istifasını örnek gösterenler yanılıyor; Baykal 1999'da çekilme kararı aldığında siyasi kariyeri neredeyse bitmiş ve hizipçilik suçlaması yüzünden büyük kredi kaybına uğramasına ilaveten CHP'yi barajın altına gömmüştü. Deniz Baykal'ın çekilme kararı, "ip mi, kurşuna dizilmek mi" tercihinde daha şerefli infaz tarzını seçmekten ibaretti; halbuki Bahçeli, henüz ilk seçim mağlubiyetinde ayrılma kararı vererek şaşırtıcı bir çıkış yaptı ve dikkatleri üzerine celbetti. Bu davranışın benzeri yoktur ve alkışlanmalıdır; nitekim o Devlet Bahçeli'nin o saatlerde harekete geçirdiği mekanizma siyasi hayatımızda büyük bir operasyonu tetikledi ve ayrılma kararları birbirini izledi. "Başaramayan gider", artık siyasi hayatımızın kurallarından birisi haline gelmiştir.

Kutsal üçlü sarsılıyor mu?

Alparslan Türkeş gibi karizma yumağı bir liderin postuna oturan kişinin ilk seçim başarısızlığında çekip gitmesi, MHP camiası için hiç alışıldık değildir. MHP gibi örgütlerde liderler hata yapmazlar, kabahat liderden başka herkeste aranabilir ama liderde asla. Şaşırtıcı olan şudur ki lider hatalı davranmışsa, bu, "lider, teşkilat, doktrin" üçlemesinden herbirinde hata bulunabileceği anlamına gelir; bu ise MHP'nin klasik bünyesinde bir paradigma değişikliği demektir. Nitekim Devlet Bahçeli'nin çekilme kararı üzerine en büyük tepkinin yine teşkilat bünyesinden gelmesi, bu yapıyı tanımayanlar için garip, bilenler için tabii bir reaksiyon olarak okunmalıdır. Meselâ geçen hafta ortasında Ülkü Ocakları adına yapılan açıklamada, "Bizi liderimiz ilgilendirir, diğerleri bizim için teferruattır. Bahçeli dışında hiçbir adaya müsaade edilmeyecektir" denilmesi bu kabilden bir gelişmedir, kezâ teşkilatta görev yapan partililerin zaman zaman basın önünde hissi açıklamalar yaparak başarısızlığını kendi diliyle kabullenen "lider"e bağlılık sunmaları veya Bahçeli'yi kararından vazgeçirmek için

açlık grevine gideceklerini açıklamaları da aynı kabildendir. MHP'nin en güçlü ve en zayıf tarafını işte bu özelliği teşkil ediyor zaten; örgüt içi problemlerin hallinde büyük bir enerji açığa çıkaran bu özellik, teşkilat dünyasının dışında metanetini ve iş görme kabiliyetini kaybediveriyor. İşte bu tablo içinde Devlet Bahçeli'nin demokrat ve centilmen tutumu, kendi teşkilatı ile ilginç bir kontrast teşkil etmektedir.

Yol ayırımı

Merkez sağda ANAP ve DYP liderlerinin çekilmesiyle bu iki partinin birleşme ihtimâlinden söz edilmeye başlandı; bunu sahih bir gelişme olarak karşılamak gerekir zira bu iki parti, liderlerinin kaprisleri dışında iki farklı teşkilat olmayı makul gösterecek bir farklılık sergileyemiyorlardı. Bu muhtemel birleşme, MHP'nin merkez sağda oluşacak yeni tablo içindeki yerinin bir kere daha gözden geçirilmesine sebep teşkil edebilir; MHP, bugüne kadar biraz da merkez sağın gereksiz derecede parçalı görüntü vermesinden istifade ederek kendi siyasi üslubuna dikkat çekebiliyordu; elbette MHP'nin seçim başarılarında ve hatta siyasi duruşunda konjonktürün hissesi ihmâl edilemez; nitekim 3 Kasım seçimlerinde alınan sonucu dahi, konjonktürel gelişmeleri ihmal ederek yorumlamak eksik kalır.

Bundan sonra MHP'de neler olabilir suali, teknik açıdan MHP'lilerden başka kimseyi ilgilendirmez; öyle olması gerekir fakat MHP sadece bir siyasi parti olmakla kalmıyor; MHP'nin otuz yıllık serüveni, milliyetçilik fikrinin siyasette temsili konusunda hayli gecikmiş bir ilginç örnektir. Bu yüzdendir ki MHP işte tam bu günlerde bir konjonktür partisi mi, yoksa tabii uzviyete sahip, organik ve her zaman gerekli bir siyasi yapı mı teşkil ettiğine karar vermek durumundadır. Bahçeli'nin çekilme kararı, MHP'nin bir karara varmasına zemin hazırlaması ve gelişmeleri hızlandırması bakımından da müsbet karşılanmalıdır. MHP kritik bir yol ayrımına geldi.

Kurgu bilim romanı gibi ama öyle

MHP, mevcut yapı içinde ne kadar uzvi ve gerekli olduğunu -kendi seçmenine değil- kendisini oylarıyla dün büyüten ve bugün eski büyüklüğüne iade eden seçmen kitlesine izah etmeye mecburdur. Kendi seçmenine karşı tutarlı kalmak için ise 12 Eylül öncesindeki tek parçalı görüntüsünü yeniden inşaya girişmesi lazım gibi görünüyor. BBP, yüzde bir küsür civarında oy almış olmasına rağmen, MHP camiasını mânidar ölçüde ve fiilen bölmeyi başarmıştı. Büyük Birlik Partisi, 1994'den bu yana yeterli zamanı ve fırsatı bulmasına rağmen kendi hacmini aşan bir füzyon enerjisi inşa edemedi. Evvelemirde BBP'nin feshedilerek üyelerinin kayıtsız şartsız MHP'ye iltihakı, füzyon mekanizmasının hazırlığı olarak nitelendirilebilir. İkinci safhada ise MHP, şimdiye kadar ne idüğünü ve bundan sonra ne olmak ihtimali bulunduğunu her cihetiyle tartışabileceği beyin fırtınası serileri tertipleyerek çıkan sonucu siyasi karar haline getirmeyi, yeni bir siyasi program hazırlamayı ve bu programa uygun beşeri kadroyu arayıp bulmayı deneyebilir. O noktadan sonra AKP'nin

birbuçuk senede tek başına iktidar olmayı başardığı Türkiye'de MHP, kendine daha sahih bir yer belirleme ve o sahihlik çizgisinde tutunarak gelişme şansını zorlayabilir. Kurgubilim romanı gibi oldu ama benim fikirlerim böyle işte.

....

MHP ve BBP, bu dinamizmi gösteremez ise -üzülerek belirtmeliyim ki- konjonktür gerektirmediği takdirde -yani, hafazanallah iç ve dış harp tehlikesi yaşamadığımız sürece- birer nostalji unsuru olarak kalmaya mahkum görünüyorlar.

Sen gidersen kendimi intihar ederim sayın başkanım

Bu kadar sâdedil olmamayı ne zaman öğreneceğim; inanmazsınız, seçim gecesi saat on sularında kapıldığım yüksek takdir duyguları yüzünden neredeyse ağlayacaktım,

"Helâl olsun bre; icraatından bir şey anlamadık ama final yapmayı biliyor bu adam; bu millet ölmez arkadaş!

Mesele nedir, biz de anlayalım derseniz izah edeyim; seçim akabinde genel başkanlıktan ayrılarak partilerini yeniden yapılandırmaya karar verdikleri intibaını veren liderlerin davranışından bahsediyorum. Saf vaziyetindeki ben oluyorum burada, akıllı olanlar ise onlar.

Fatih Terim bile çarşamba gecesi aynı taktiği uyguladı, ben yine uyanamadım: Alı al, moru mor, yüzündeki bütün çizgiler takallüs etmiş ve yine ellerini koyacak yer bulamıyor,

"Bu yenilginin tek sorumlusu benim, derken, aslında şöyle demeye getiriyor: "Bu kadar vahim hatalar silsilesini ancak benim gibi çok güçlü bir insan yapabilirdi!" Bu nasıl bir hâlet"i rûhiye, arkadaşı yok mu bu insanların? İyi arkadaşları olanlar bu kadar gerilime kapılmazlar, tekebbür de edemezler.

"Her şeyin sorumlusu benim, yakındaki kurultayda aday da olmayacağım!

E, içinde bir nebze olsun centilmenlik hissi taşıyan herkes, böyle bir teslim kararının ardından silahlarını kılıflarına koyar ve rakibine saygı duymaya başlar; "tamam yenildim, gidiyorum, üstüme fazla gelmeyin" diyen birinin üstüne gidilmez.

Bir, üç, beş; aa, baktık ki giden gidene; saf yayın müdürleri manşeti patlattı: "Merkez sağda deprem, herkes gidiyor, büyük dönüşüm!" Yayın müdürlerini suçlamıyorum, kısacık demokrasi tarihimizde böyle kaç babayiğitlik gösterilebilir ki? Hepimiz heyecanlandık, hatta benim gibi sâfiyeti yüksek olanlar "bugün şâdım ki yâr ağlar benim içün" bercestesini zihinlerinden geçirerek burunlarını çektiler, kimi de Nâmık Kemâl'in, "Görmeden ölürsem millette ümmid ettiğim feyzi / Yazılsın seng"i kabrime vatan mahzun ben mahzun" beyti fehvâsınca "müsterih ölebilirim çünkü memleketim, seçim kaybettiği için tacını tahtını

gözünü kırpmadan terk eden büyük centilmenler yetiştirmiştir" ara gazına kapılarak duygulandılar.

Milletçe kapıldığımız vecd ü istiğrak hali hâlâ devam ededursun, iki gün geçmeden oyunun ikinci perdesi sahne almaya başladı bile,

"Ne demek sayın genel başkanımız, estağfirullah, hata sizde olamaz; siz ki hatadan münezzehsiniz, kabahatin tamamı bizdedir. Binaenaleyh, karadır kaşların sürmeli değil / Bizi öldürmeli döğmeli değil, vezninden meyancılıklara başladılar,

"Hayır, bırakın gideceğim, halkıma söz verdim,

"Ama sen gidersen biz kendimizi intihar ederiz!

"Öyleyse bi düşüneyim, nasıl olsa vakit var hele...

"En büyük baaşkan... Bizim baaşkan!

"Yapmayın ayıptır, bakın ağlatacaksınız beni...

"Bizi bırakıp da nerelere gidiyorsun başkanım...

"Peki peki, bir toplantı yapalım bakalım, çağırın arkadaşları...

"Yaşasıın...

..

Gitmeyecekler, zaman geçip yaralar soğudukça nasıl olup da "başaramadık, gideriz, meraklısı değiliz" havasını verdiklerine pişman oluyorlar ama "hamd olsun" mekanizma çalışıyor; yakın çevrede, "ne demek gitmek, bizi çiğnemeden nereye gidersin kurban olduğum genel başkanım" goygoycuları eksik olmuyor. "Tabii canım, gideceğim dedimse hoop diye gidiyorum demedim; partiyi ve davayı sağlıklı bir şekilde yarınlara emanet etmek için görevlerimizi yerine getireceğiz, gideceğim dedimse sorumluluklarımızdan kaçacağım demedim; biz bu partiyi yolda bulmadık, bu davaaa..."

....

Hele gündem değiştirecek birkaç gelişme daha yaşansın, hele üç gün aynı mesele üzerinde yığılmaktan yorulan ma'şeri hâfızamız biraz daha oyalansın, hiç lâfı bile edilmeyecektir.

......

Hatırladınız mı, vaktiyle yine birisi çıkıp, İlksan yolsuzluğu ile ilgili olarak "verdim; verdimse ben verdim, n'oolmuş yani?" demişti de iftiracılar, hasetler verecek cevap bulamamışlardı.

Nasıl taktik ama? "Bir haftalığına iyi taktik doğrusu" diye düşünüyorum ben ve bizim siyasi hayatımızda bir hafta az"buz şey değildir.

Savm u salâtın kazası var lakin...

Ufak tefek şeyler bunlar, belki anlamı bile yok, sadece dikkat çekiyor; dikkatimizi çeken her şey konuşulmaya lâyık değildir fakat yine de zihni meşgul ederler...

Seçimler yapılmış; hangi ortamda? Seçmenler en büyük iktidar adayı partinin başbakan adayını ismen bile bilmeden sandığa gidiyorlar. "Başbakan belli olmayabilir ama partinin bir genel başkanı var" denilebilir; geçelim: Seçimler yapılalı dün itibariyle onüç gün olmuş, seçim sonuçları kesinleşmiş, başbakan adayının adından hâlâ haberdar değiliz. Anlaşılabilir sebeplerle sır gibi saklanıyor; iyi de on milyon küsur seçmen bu durumda hiç tanımadıkları, belki de asla tanımaya fırsat bulamayacakları bir başbakana oy vermiş olmuyorlar mı?

Dedim ya ufak tefek şeyler...

Hafta ortasında bir dış temas; hangi sıfatla? İktidarı kazanmış partinin genel başkanı sıfatıyla; güzel, peki bu acele neden?

Öğle yemeği için bir randevu; mümkün ama niçin akşam yemeği değil meselâ? Ecnebileri bu gibi konularda titiz diye biliriz; İslâm âlemi Ramazan ayına gireli bir hafta olmuş, İtalyan hariciyesi bilmez mi; fazlasını bile bilir. Berlusconi'nin vakti bu kadar sıkışık mı ki, gündelik randevu akışı bir küçük becayişe müsaade etmeyecek derecede rasyonel mi düzenlenmiş? Bilmem?

E, devlet meselesi tabii, üstelik İtalya dünyanın yolu; gidilecek, eğer görüşmeyi siz talep etmişseniz randevu saatini beğenmedim, diyemezsiniz; üstelik dinde seferilik var, "kazâ" diye bir kavram var. Ne demiş şair?

"Gel berû gel berû, savm u salâtın kazâsı var,

"Lâkin sensiz geçen ömr ü hayâtın kazâsı yok"

Ufak tefek ama yine de bir Müslüman'ı öğle yemeğine davet etmekte bir gariplik var; anlayamadım gitti.

Bir başka ufak tefek şey daha,

Biliyorsunuz dün öğleden önce Cumhurbaşkanı, AK Parti Genel Başkanı Tayyip Erdoğan'ı Çankaya Köşkü'nde kabul ederek esrarengiz başbakanın ismini öğrendi; siz bu satırları okumaya bile kalmadan isim açıklanmış olabilir, olmayabilir de; mesele bu değil, şu: Cumhurbaşkanı'nın hayli yoğun bir programı olduğu için başbakanın görevlendirilmesi işi bir

süre gecikebilirmiş. Öyle dediler, haber spikeri mi söyledi, orada canlı yayını yürüten muhabir mi söyledi veya bizzat Tayyip Erdoğan mı söyledi farkında değilim ama anafikir gayet net: Cumhurbaşkanı'nın programı çok yoğun olduğu için başbakanın görevlendirilmesi işi bir miktar gecikebilirmiş.

Bir saniye, hemen saygısız spekülasyonlara başlamanın âlemi yok; olabilir, bir cumhurbaşkanı için ülkenin başbakanını hükümeti kurmakla görevlendirmek görevini ikinci plana itebilecek ölçüde önemli meşguliyetlerin ne olabileceğini biz bizzat tasavvur edemeyebiliriz ama bu gibi meşguliyetler, önemli randevular, diplomatik temaslar, yurtiçi ve yurtdışı gezileri önceden planlanmış ve hepsi de aynı güne gelmiş olabilir.

Bekleriz, acelemiz ne?

Başta da dediğim gibi ufak tefek ayrıntılar işte... İnsan anlamakta zorlanıyor bazen; meselâ vaktiyle "efsanevi" bir teknik direktörün yeni felsefî sloganını anlamaya çalışırken de çok zorlanmıştım; neydi o sahi:

"Yenilmekten korkmuyoruz fakat nefret ediyoruz!"

Lâtinlerin bir tabiri var, İtalyancası nasıldır bilmiyorum ama erbâbı bilir nasıl olsa: "Difficiles nugae", mânâsı çok büyük zahmetler çekilerek tertib edilen saçmalık demekmiş; öyle olsa gerek zâhir. Haftalardır düşünüyorum, "yenilmekten korkmadığım fakat nefret ettiğim obje ne olabilir" diye bakmadığım rüya tabiri kitabı kalmadı; bulamadım ve dedim ki, bu bir "difficiles nugae"dir. Değilmiş, Panathinaikos'un dört çektiği Fenerbahçe, geçen hafta Galatasaray'a altı atınca Fatih Terim'in bu labirent gibi lâfla neyi kasdettiğini anlayıverdim: Biz Galatasaraylılar Fenerbahçe'ye yenilmekten korkmuyorduk çünkü yenileceğimizi biliyorduk; bu bilgiye sahip olmak bizden ürküntüyü kaldırıyor fakat nefreti izale edemiyordu; Fener'e her defasında yenilmekten nefret ediyorduk ve yenilmekten korkmasak bile kendimizi pek kötü hissediyorduk.

Muamma aydınlanmıştı!..

Ufak tefek şeylere takılıp kalmak biraz da "şerefli mağlubiyetler" devrinden kalma avuntulardır; ciddiye almaya değmez. Tipik bir, "rüşvet yemeyen nâmuslu fakat fakir memur" veya "kadrinin bilineceği günü bekleye bekleye beli bükülen erdemli adam" meşgalesidir,

Onu da geçiniz.

İyimserliğin ilk taksidi

İşte bu iyimser olmak için yeterli bir sebeptir; Abdullah Gül'ün 58. hükümeti kurmakla görevlendirilmesini heyecanla karşılamak için önemli gerekçelerimiz var: Evvelâ Abdullah Gül, bugüne kadar görev yapan başbakanlar içinde toplumsal menşei, hayat görüşü, eğitimi, siyasi tecrübesi, donanımı, uzmanlık alanları ve şahsiyeti ile en geniş biçimde hüsn"ü kabulle karşılanacak meziyetlere sahip intibaını veriyor.

Bu arada Tayyip Erdoğan'ı ve AK Parti üst yönetimini içlerinde en güçlü başbakan adayını öne çıkarabilme basiretini gösterebildikleri için ayrıca kutlamak lazımdır; pekâlâ Tayyip Erdoğan'ın önümüzdeki yıl içinde geliştirilebilecek bir ara formülle başbakanlığa taşınması ihtimalini göz önüne alarak bir emanetçi karaktere yatırım yapabilirlerdi. Kalıcı ve güçlü icraat için Abdullah Gül ismi, AKP yönetiminin inandırıcı bir başlangıç yapmak isteğini işaret ediyor.

Yargı organlarının ilginç içtihatları neticesinde aynı derece ilginç bir siyasi yapı ile karşı karşıya geldik; genel başkanla başbakanın ayrı isimlerden oluştuğu bu yapı, tek parti döneminin "güçlü ve değişmez reis" yanında, "iktidarın teknik işleyişinden sorumlu başbakan modeli"ni hatırlatıyor. Bu ikili liderlik modelinin sonraki günlerde AKP içinde huzursuzluk çıkaracağı en basit ihtimal olarak akla gelmekle birlikte liderlikle başbakanlığın fiilen ayrılmış olmasında şimdiden kestirilemeyecek idari hayırlar ummak da mümkündür. İkinci ihtimâlin galebe etmesini şahsen temennî ederim.

Abdullah Gül genç bir başbakan; mâzisinde bugün kendisini sıkıntıya sokabilecek mâlum bir sâbıkası yok. Ekonomi yönetimi ve özellikle diplomatik ilişkilerde genç yaşına rağmen hayli tecrübeli olduğunu biliyoruz. Kaldı ki, mensup olduğu partinin kurmay kadrosu içinde ona siyasi işlerde ve hükümet icraatında doğrudan veya meşveret usûlü ile destek olabilecek isimler de var. Özellikle ikili liderlik modelinin, hatâların işlenmesinden önce etkili bir denetim mekanizması tarzında işlemesi genç başbakanın lehine işleyecektir ümidini besleyebiliriz.

Meseleye şöyle bakmak da mümkün; eğer Abdullah Gül sol tandansla siyasete atılmış ve bu noktaya gelebilmiş bir isim olsaydı başbakanlığa atanmasının yarattığı iyimserlik, arkasında müthiş bir medya desteği bulurdu. Nobranlık sayılmamalı; CHP kadroları içinde Abdullah Gül'ün müteradifi yok, Parlamento dışında kalmış sol partilerde de buna benzer bir beşeri zenginlik göremiyoruz. Türk solunun siyasi temsilde % 30'ları bir türlü aşamayışında, kalbur üstünde kalan beşeri kadronun yetersizliği de hayli etkili değil midir?

Kabineyi henüz görmedik fakat başbakan seçimindeki hassasiyet, aynı titizliğin kabine teşkilinde de gösterileceğini vaad ediyor. Geçen hafta "iyimserlik taksitle" diye bağlamıştık sözü; ilk taksidi tediye etmenin zamanı geldi; artık yamalı bohçaları andıran koalisyonlar yok;

Türk siyasi hayatını ciddi surette tehdid eden liderlik kompleksleri en azından birkaç yıl boyunca su üstüne çıkmayacak. CHP bile tek başına muhalefette olmanın verdiği bir temkin ve ağırbaşlılıkla hareket etmeye itina ediyor. İlk elde Abdullah Gül yönetimindeki hükümeti peşinen akamete uğratacak ciddi bir faktör görünmüyor. Keşke bütçe imkânlarımız ve mâli dengelerimiz daha çok "yönetilebilir" nitelikler arz edebilseydi; yine de topluma, yabancı ülkelere, uluslararası kuruluşlara ve piyasalara yansıyan iyimserliğin bütçe yönetiminde yeni hükümete azımsanmaması gereken avantajlar verdiği söylenebilir.

Geriye sadece bir tane kötü ihtimâl kalıyor; o da güçlü iktidarın bozucu özelliğidir. Sayın Gül'ün iktidar mağrurluğuna mağlub düşmemek için gerekli mânevi altyapıya ve şahsiyete sahip olduğunu kuvvetle tahmin ederim. Bu hükümetten belki de haksızlık denilecek ölçüde çok şey bekliyoruz; onlardan Fırat kıyısında kaybolan koyunun sorumluluğunu hissedecek kertede âdil ve mes'ul, her nevi kayırmacılığa, partizanlığa, yolsuzluk ve usulsüzlüğe mâni olacak derecede metîn ve Türkiye'yi hâl"i hâzırdaki eziklik hâletinden kurtaracak ölçüde yapıcı ve onarıcı bir mesai ümid ediyoruz.

Bu hükümet, Türk toplumunun el'an gördüğü en hayırhah rüyâ ve en güzel dua mesâbesindedir. İnşallah bu rüya hakikate, dua ise hayra bais olacaktır. Yeni hükümeti tebrik ederiz.

Haydi, vira Bismillah!...

Taraftarlık ve dindarlık üzerine bir deneme

Ben, futbol fanatizmi gibi her nevi fanatizmin ve her abartılmış oyun gösterisinin dini duygusu zayıf insanlar tarafından sürüklendiğini ve keza bu gibi insanlar tarafından abartıldığını düşünüyorum.

Bir Galatasaraylı için bundan daha büyük kâbus düşünülemez; Fenerbahçe'nin 6□0'lık galibiyetiyle biten maç, ezelî rekabet tarihine silinmeyen harflerle yazıldı ve Fenerbahçeliler de yıllar boyunca Galatasaraylılarla dalga geçebilecekleri bir sohbet tutamağı kazanmış oldular.

6□0, maçın sportif sonucuydu ama maç, sporla ilgisi olmayan başka alanlarda da sonuçlar doğurdu. Tarafsız gözlemciler, bilet alarak stadyuma girdiği halde daha sonra otobüslere bindirilerek polis tarafından "tehlike mahalli"nden uzaklaştıran misafir takım seyircilerinin aslında hayatlarının kurtarıldığını ileri sürdüler. Maç boyunca devam eden çirkin tezahürat, rakip takımın futbolcularına değsin kasdıyla sahaya fırlatılan şeyler ve son derece çirkin anlamlar taşıyan pankartlar bu iddianın ciddiye alınması gerektiğini işaret ediyor. Bu satırlarla sadece Fenerbahçe seyircisini itham etmek istediğim anlamı çıkarılırsa üzülürüm; futbol tribünlerinde kurumlaşmaya başlayan ilkellik ve seviyesizlik, kulüp ve renk farkettirmeyen yaygın bir tehlike halini aldı.

Medenî dünyanın her yerinde barışa, dostluğa ve muhabbete vesile olan sportif rekabetlerin bizde yer yer derin düşmanlıklar biçiminde tecelli etmesi, ilk elde kültürsüzleşme ile izah olunabilir. Rekabetin düşmanlığa dönüşen şekli insanlık tarihi kadar eski; rekabetlerden dostça münasebetler üretilmesi ise karşılıklı gayret, fedâkarlık, anlayış, hoşgörü ve "humour" gerektiren bir medenî haslet. Medenî olandan geriye dönüş çok açık şekilde seviye kaybıdır ve biz bu günlerde böyle bir durumu yaşamaktayız. Tribün terörü diye adlandırılan bu tatsızlıkların bir günlük kararlı bir mesai neticesinde çok kat'i bir şekilde sona erdirilmesi pekâlâ mümkündür; ne yazık ki bu terörü, sadece tribün lumpenleri değil derece farkıyla yayılmak suretiyle kulüp yönetimleri, masum gibi taraftarlar ve özellikle spor basını da destekliyor. İlişkilerin nasıl işlediğini bütün ayrıntılarıyla bilmeme imkân yok fakat her kulübün "profesyonel seyirci" diyebileceğimiz ve sayısı yüzlerle ifade edilebilecek bir serseri topluluğunu finanse ettiğini, onlara kendi stadyumlarına rahatça giriş çıkış imtiyazı tanıdığını, her maçta binli rakamlarla ifade edilen miktarda bedava bilet verdiklerini ve en fenası taraftarlarla polis ve adliye arasında çıkan ihtilaflarda koruyucu tavır takındıklarını bilmeyen kalmadı.

Profesyonel seyirciler eskiden olduğu gibi örgütsüz ve amatör ruhla faaliyet gösteren birer grup olmaktan çıktılar; örgütlendiler; spor basını üzerinde etkileme gücü kazandılar ve herbirinin internet siteleri var. Bu topluluklar, A veya B kulübünün çıplak güce başvurmak ihtiyacını duyduğu anlarda vatani hizmet tertibinden hizmet vermekten de çekinmiyorlar. Bu grupların desteksiz ve himayesiz bırakılması çok net bir şekilde kulüp yöneticilerinin arzusuna bağlıdır; maddi gelirden mahrum bırakıldıkları gün sayıca ve etki itibariyle dikkate alınmayacak kadar ufalacakları da gayet açıktır.

Futbolda vahşi kapitalizm ve rekabet

Rekabetin karşılıklı gaddarlık ve ölçüsüz şiddet kullanımına dönüştürülmesi, vahşi kapitalizmin tabiatına uygundur. Günümüzde bilanço planında tabiatından gelen vahşet hissiyle hareket etse bile, toplumsal değerler, Kapitalizmin kravat ve temiz tırnaklarla arz□ı endam etmesini gerekli kılıyor. Muhtemelen sonu sınırlı çapta taraftar katliamıyla nihayete erecek trajik birkaç vakadan sonra ülkemizde tribün teröristlerinin bir günde sindirileceğini tahmin edebiliriz; oysa ki sağduyu, çok daha önceden tedbir almayı gerektirir. Küçük çaplı bir katliamı bekledikten sonra tedbir cihetine gitmenin medenilikle ilgisi yok.

Bu satırlar kaleme alınırken, polis tarafından gözaltına alınan futbol teröristlerinin tamamı mahkeme tarafından serbest bırakılmış bulunuyordu. Yargı kararlarının eleştirilmesi hoş değildir fakat ortada kovuşturulmaya değer bir eylem görülmemesi, şu basit sarmalın nasıl işlediğini gösteriyor zaten.

Futbol kulüpleri ve futbol basını aslında olmayan fakat para ve güç cinsinden sonuçlar doğurabildiği için gerçekmiş zannedilen bir dünyada yaşıyorlar; bu dünyanın gerçekliğine

inanmak isteyenlerin hep bir araya gelip iman tazelemeleri ile varedilen bir dünya bu. Geriye doğru iğneyle kuyu kazınarak inşa edilmiş mikro tarihler, abartılı taraftar rakamları, "en büyük camia biziz" havaları, "bizim takım için şampiyonluktan başka her sonuç başarısızlıktır" şapşallıkları ve ardından "bileğimi kesseniz kanım falan—filan renklerde akar" ahmaklıkları ile bunca hurafeyi dini bir misyonu yerine getirircesine besleyip duran yarım akıllı bir futbol medyası. Her gazetenin en az dörtte biri, bu kabil saçmalıkları ve efsaneleri tekrarlayıp durarak futbol dinine mürid kazandıran sayfalarla kaplanmıştır, ister istemez âşina olur, ilgilenirsiniz.

Din psikolojisi bakımından taraftarlık meselesi

Ben futbolu severim, okuyucularım takım tuttuğumu da bilirler, ara sıra futboldan bahseden yazılar yazmaya da bayılırım fakat beslediğim bunca sempati, beni fanatik bir taraftar haline getirmiyor. Fanatizm, tek kelimeyle hakikatin vicdanda tecavüze uğramasıdır; önceden tarif edilmiş sevgileri ve bağlılıkları yüceltmek uğruna realitenin inkârıdır. Vicdanının ve akli melekelerinin bütün katmanlarında takım renklerinden müteşekkil barikatler barındıran birisi ile (Galatasaraylı olsa bile) hiç bir müştereğim olamaz.

İnsanlık müşterek değerlerden oluşuyor; hakkaniyet hissi (nasfet) bunların başında gelir; taraftarlığın, hakkaniyet hissini iptal edecek derece körüklenmesi ve bir kesin inançlılar güruhu teşkiline gayret gösterilmesi insanın kanını donduruyor. İşte tam bu noktada insanlığın ortak değerlerini savunmak şarttır. Futbol bir oyundur ve her oyun gibi gerektiği ölçüde ciddiye alınması şarttır. Bir oyunu gerektiği derecede ciddiye almayı bilmek medenî ve insânî bir haslettir ve kat'iyyen oyunla ilgisi yoktur. Esasen hayat içiçe geçmiş bir oyunlar dizisinden müteşekkil bir labirente benzetilebilir. Meselâ aile hayatı bir oyundur; evlat sevgisi, eğitim hayatı, politika, sanat bir oyun; herbirini gerektiği derecede ciddiye almak zorundayız; oyunlarla sınanmaktayız çünkü. Oyunla öğreniriz; sportif rekabetler bize centilmenliği öğretir, empatiyi geliştirir, meselelerin karşı tarafın penceresinden nasıl göründüğünü anlamaya yarar. Tadında bırakılmayan ve gayesinden taşan her oyun ise helâke sebep olur. Bu noktada oyunun büyüğü küçüğü yok; ifrat ifrattır çünkü. Nereden nereye diyeceksiniz belki; oyunun tadını çıkarabilmek ve oyuna katılmak için oyunun oyun olduğunu farketmek lazım. Ben, futbol fanatizmi gibi her nevi fanatizmin ve her abartılmış oyun gösterisinin dini duygusu zayıf insanlar tarafından sürüklendiğini ve keza bu gibi insanlar tarafından abartıldığını düşünüyorum. Dindarlık, en büyük oyunu tasavvur eden ve kurgulayan merciin farkında olmaktır bir bakıma; oyun içindeki oyunu ve oyunları görenler, oyundan tad almasını bilen fakat onu asla gerçeğin kendisiyle değiştirmeye rıza göstermeyenlerdir. Türk kültüründe çok iyi bilinen "yalan dünya" kavramı, aslında bu oyun teorisini ne güzel ifade ediyor.

AKLINIZDA BULUNSUN: ÜÇ KİTAP

İlki, aziz hemşehrim yazar Ergun Göze'nin, Boğaziçi Yayınları arasında yayınlanan nefis bir tercümesi: "Diktatörler Yüzyılı". Eser Arthur Conte tarafından 1984'de yayınlanmış. Sayın Göze, kitabın, yine kendisi tarafından tercüme edilen, Michel Winock'un "Aydınlar Yüzyılı" ile birlikte okunmasını tavsiye ediyor; böylece XX yüzyılın aslına sadık bir siyasi fotoğrafını alabilmek mümkün olacak. Zahmetli ama değer. Keşke bir isim indeksi eklenebilseydi. Diktatörler Yüzyılı'nın önsözünü okurken zihnim kendiliğinden muzır mukayeselere kayıverdi; bakalım sizlerde de aynı tesiri yapacak mı?

(www.bogaziciyayin. com)

İkinci Kitap tam bir "Kitabevi" klasiği; bu yayınevi, sanki Rolls Royce veya Ferrari firması gibi meraklısına özel karakterde neşriyatta bulunuyor. Sadri Sema'nın ellili yıllarda Vakit gazetesinde tefrika edilen İstanbul'a dair hatıralarını biraraya getiren "Eski İstanbul Hatıraları" işte böyle bir kitap. Saray mutfağından çıkmış bir tatlı gibi sanki, hercai zevklerin kolay lezzet bulamayacağı cinsten mutena bir kitap. Ali Şükrü Çoruk tarafından ilmi kriterlere uygun tarzda hazırlanan bu eseri yine bir hemşehrim, yani Mehmet Varış yayınladığı için iftihar duyuyorum.

Üçüncü eser, "Kitabevi"nin eski bir ramazan geleneğini ihyâ için "dişkirası" dizisinden yayınlanan bir kültür abidesi: "Yemek Kitabı". M. Sabri Koz tarafından hazırlanan bu çalışma, sıradan bir yemek kitabından çok farklı; tarih, halkbilim ve edebiyatın kesiştiği noktadan hareketle Türk mutfak kültürüne bir müstesna bakış. (Kitabevi tel: 0212 512 43 28)
SÖZ:

"İnsan o kadar acı çeker ki, tüm canlılar içinde yalnız o, gülmeyi icat etmek zorunda kalmıştır."

Nietzsche

Topsuz namazın fazileti, toplu namazın kerahetinden evla mıdır?

Çarşamba maçları yüzünden perşembeyi gazetesiz ve habersiz geçirdiğimiz çok oldu; metropollerin tuzu kuru, gece maçlarının ertesi günü gazeteler taşraya mu'tadından birkaç saat geç geliyor.

Erken saatlerde gazete yok, gecenin dokuzuna kadar dersle meşgul olunca gündem güme gidiveriyor. Fena olmuyor aslında; Türkiye'nin gündemi sık sık ilgisizlik cezasıyla haşlanmayı hak ediyor fakat doğruyu söylemek gerekirse geçen perşembe çok şey kaçırmışız.

Okuyunca önemli bulmayabilirsiniz, küçük dedikodular, hormonlu gerçekler, abartılmış yorumlar, dehşetengiz analizler; bugün için önemli değil ama gelecekten sûret gösteriyor; önemli, "mim" koyup geçelim!

Sabah gazeteciye uğradım, vitrinde nice zamandır arayıp durduğum bir filmin VCD baskısı duruyor: "Gülün Adı". "Cengiz, kaç lira bu film?" "... lira, yanında Hürriyet de bedava!". İyi ya, her gün takip edemiyorum ama Hürriyet'i fazla ıskalamaya gelmez, aldım gitti.

Motivasyona ne hâcet; Fatih Terim'in yerinde olsam, maçtan yarım saat önce futbolculara Hürriyet okuturdum; perşembenin Hürriyeti adrenalin deposu gibi maşallah! Hayır, provokatif yayın demeye getirmiyorum çünkü provokatif değil ama muhtemel gelişmeleri sızdırması bakımından çok öğretici ve heyecan verici. Gazetecilik adına ufak tefek şeylerin iyi vitrinlenmesi ve kolesterol, pardon adrenalin artırıcı bir tarzda takdimi elbette başarıdır; ben Hürriyet'i gazetecilik değerleri adına övünç duymaktan ziyade "açık istihbarat" ihtiyacımı karşılaması bakımından heyecan verici buluyorum ve diyorum ki, "ey AK Partililer yandınız!"

Ne alâkası var diyebilirsiniz; tahmin sadece, hatta belki sadece sezgi!

Manşette "O tebessümü görmediniz mi?" cümlesi, Başbakan Gül, türbanlı uğurlama esnasında Cumhurbaşkanının hafifçe gülümsediğine dikkat çekmiş ve "Bu tebessümde ben sıcak ve samimi bir alaka gördüm" demiş. Haberim yok tabii, bu türbanlı uğurlama hadisesi yüzünden meğer ortalık birbirine girmiş ve necib Türk matbuatı ilk gâzisini vermiş bile; bu haberi 5. sayfadan öğreniyoruz. Altemur Kılıç galiba türbanlı uğurlamayı eleştirmiş; çalıştığı gazetenin patronu da "bir müddet yazmayın" demiş, vay canınaymış, basın ve ifade hürriyeti nerede kalmışmış?

Avrupa gezilerinde Tayyip Erdoğan'ı Batılı liderler gaza getiriyorlarmış; o da, "taş çatlasın bir aylık iş" demiş, gerekirse referanduma gidilebilirmiş. A, o da ne? Asıl bomba iç sayfalarda, Kültür Bakanı Hüseyin Çelik, Vatan gazetesine ayaküstü demeç vermiş, onlar da "entel sevmez kültür bakanı" diye yazmışlar; bakan bir sayfa açıklama yollamış. Haydii, yorumlar, anketler..., "durun yahu bi dinleyelim adamı" diye araya girenler, peşinen "bunlardan her şey beklenir kardeş" diye döktürmeye başlayanlar... Doğan Hızlan bile, "Bi dakka çocuklar önce bakanın kitaplarını okuyalım da öyle hırpalayalım" şeklinde bir tavır almak ihtiyacında resmen.

Orta sayfada bir Deniz Baykal klasiği; Bülent Arınç'a demiş ki Baykal, "bu hareketler gerginlik yapar, işi dayatma noktasına getirmeyelim" Arınç da, "nasihat istemem, nerede ne konuşacağımı iyi bilirim" diye cevap vermiş. Tayyip Erdoğan ise, "şekilci konularla meşgul olmayın" diye araya girmiş. Bu defa Baykal, AKP'lilerin Hilton'da işadamlarıyla iftardan sonra "toplu namaz" kılmalarına kızarak "ibadetin yeri ve ortamı vardır" diye çıkışmış. Hemen yan sayfada "Pakistan'dan milletvekili manzaraları" başlığı ile üç peçeli kadın fotoğrafı, çeyrek sayfa, acılı olsuun! Onun yanında yeni Türk büyüklerinden birisi "otel lobilerinde toplu namazlar ipi germek değilse bile gergin ipe fiske vurmaktır" buyurarak çorbaya katkıda bulunmuş. Sayfanın eteğine kadar düşen Ecevit ise, "zaten kaygılıydım; yeni

bir durum yok kaygılarım eskisi gibi sürüyor" derken CHP milletvekili Şükrü Elekdağ, Arınç'ın davranışını tahrik edici ve Türkiye'nin ihtiyacı olan huzur ortamına aykırı hareket olarak nitelendirmiş.

Yahu resmen paniğe uğradım desem yeridir; gazeteyi şöyle bir elden geçirdikten beş dakika sonra, "zinde güçler postallarını cilalamaya başladılar galiba" diye endişelenmedim desem yalan olur. Bre neler oluyor memlekette?

Kim bilir en iyi, genel yayın müdürü bilir tabii. Ertuğrul Özkök ne diyor bakalım: "Telefonda bana (hükümetten baskı geldiği için) Altemur Kılıç'ın işine son verildiği söylendi... Dolaylı bir yoldan Başbakan'a ve Adalet Bakanı'na ulaştım... Kesinlikle yalanladılar... Enver Ören'e sordum, "Hastaydım, öyle bir şey yok" dedi; e öyleyse güven artırıcı bir döneme ihtiyacımız var demektir". Valla makul şeyler aslında, "şunu aradım, bunu aradım" gibi kasılmalar dışında aklı başında şeyler; öyleyse millete bu kadar adrenalin yüklemeye ne gerek var?

A, bir kutu var, onu atlamışız; bir "kutu kutu pense olayı" mı acaba, bakalım; Sayın Özkök diyor ki, "Başbakan Gül iş dünyasına ve medya kuruluşlarına eşit mesafede duracağını söylemiş; valla çok iyi olur, rahatlarız". Derin bir mânâsı olmalı fakat ben anlayamadım bu kutulu yorumun; erbâbı bilir zâhir!

"Ey AK Partililer yandınız" dememin sebebi üç aşağı beş yukarı böyle işte; sol tarafta necib Türk matbuatı ve Cumhuriyet'in şanlı muhalefeti Ramazan münasebetiyle kendini bakım ve onarıma almış, ha bire döner bıçaklarını bilerken iktidara beyaz gülücükler yollamakta; diğer tarafta iktidar mensupları ağzını açtığına pişman; hani konuşmasalar, "susuyorlar, sinsi bir şey hazırlıyorlar, takiyye yapıyorlar" denilir mi denilir!

Sayın Baykal da bu tehlikeyi işaret ediyor zaten, "yapmayalım arkadaşlar" diyor.

Klasiklere dokunmak!

Bana göre klasiklerle aramızdaki yegâne ama en büyük engel "temas"tan ibarettir; klasiklerimize dokunamıyoruz, onlar cam mahfaza içinde saklanan birer müze olbjesidir sanki. Tek parti rejiminin son yıllarında Maarif Vekaleti'nin başlattığı "klasikler" dizisi, sonu getirilememiş ama esasen doğru nitelikler taşıyan bir kültür hareketiydi.

Bu dizi içinde batı klasiklerinin şark klasiklerine oranla daha çok yer almasını iki açıdan tabii karşılamak gerekir; ilki, rejimin batı medeniyetine duyduğu ideolojik ve romantik alâkadır; diğeri ise batı klasiklerinin şark klasiklerine göre yayınlanması daha pratik ve kolay eserler teşkil etmesidir. Sonuç itibariyle bugün bir lise veya üniversite mezunu gence, "bizim klasiklerimiz nelerdir ve kimlerdir, say bakalım" diye sorsanız tatminkâr cevap almanız muhâl ihtimâldir.

Kaç yıl oldu bilmiyorum, kendini fasulye gibi nimetten sayan solcu ve hümanist bir derebeyi, aynı soruyla karşılaştığında,

Ne klasiği yahu, bizim klasiğimiz yoktur, deyip işin içinden çıkmıştı. Bu anlayışın edebiyat ve sanat mahfillerinde yaygın olduğunu zannetmem fakat, "say gelsin" denildiğinde sıkıntı ve tereddüd başlayacaktır; çünkü bizim klasiklerimizin üzerinde tam bir ittifak olmadığı gibi klasik saydığımız şeylerin doğru dürüst neşri de yapılmamıştır. Batı dünyasındaki klasik fikriyle karşılaştırıldığında bu vakıanın ürperticiliği daha iyi anlaşılıyor. Batı dünyasının ortak değerleri sayılan klasiklerin her nevi baskısına (yani çocuklar, gençler, ilim adamları veya sıradan okuyucular için hazırlanmış "seviye" baskılarına, (şerhler, yorumlar, tenkidler vb), şark dünyasında bile kolayca ulaşmak mümkündür fakat şark, kendi değerleri için sadece ketum değil, nankördür de; evvelâ kendi değerlerini görmezden gelir, inkâr eder; ardından onu ismen tanımış olsa da fiilen ortadan kaldırır.

Ah şu kötü "kısaltılmış ve sadeleştirilmiş baskı" alışkanlığı

Naima Tarihi böyledir meselâ; bu büyük klasiğin Maarif Vekaleti tarafından yaptırılan son muteber eski harfli baskısı 1927 tarihlidir; Cumhuriyet devrinde bir defa basılmış ise de (1967'de Zuhuri Danışman tarafından 6 cild halinde yayınlanan baskı, maalesef pek çok benzeri gibi ilmi çalışmalarda kaynak olarak gösterilemez niteliktedir) istifade olunabilir, ciddi neşir vasfından uzak bir baskıdır. Meselâ Cevdet Paşa'nın meşhur "Tarih—i Cevdet"i böyle bir efsânedir, Rûmi 1302 (Milâdi 1884) tarihli baskısından maada yeni harflerle güvenilir bir baskısı yoktur, sadece "seçmeler" adı altında kısaltılmış bir çalışma yayınlanmıştır. Bir örnek daha; Nef'i'nin sivri dili sebebiyle öldürüldüğünü çoğumuz biliriz ama kısaltılmış ve seçilmiş baskıları dışında ben Nef'inin Türkçe divanını görmedim; görenlere aşk olsun. Hemen bütün klasik tarih kaynaklarımız ya yayınlanmamış, ya da kısaltılmış, sadeleştirilmiş veya tahrif edilmiş ciddiyetsiz baskılarla okuyucu karşısına çıkmıştır. Neticede Türk okuyucusu fiilen kendi irfânının klasiklerine dokunmaktan ve onlara erişmekten mahrumdur.

Dokunamadığın klasik senin değildir!

Klasiklerimiz olsa ne olur, olmasa ne olur noktasındayız bugün; bizde yayın işleri ciddiyete mevzu teşkil etmediği için okur yazarların klasiklerle ilişkisi yok mesâbesindedir; geliniz okuyucu ile klasikler arasındaki talihsiz münasebetin ayrıntılarına bir göz atalım:

1 Bizim klasiğimiz yoktur nobranlığının yarattığı körlük

2 Bu körlüğün aşılmasından sonra klasiklerin tesbiti

3 Klasiklerin aslına sadık tarzda ve ilmi yeterlik taşıyacak evsafta basılıp dağıtılması

4 Bu kaynaklara ihtiyaç duyan ve gerekliliğini bilen insanların varlığı

5□ Bu insanların okuduklarını anlayacak ölçüde uzmanlık gerektiren bir dil kültürüne sahip olmaları

İşin bu vechesi ihmâl edilmemeli; Cevdet Tarihi'ni orijinal baskısının yüzünden okuyarak anlayacak insan sayısı, bugün maalesef tehlike raddelerinde azalmıştır; yaptığı işten zihnî bir haz duyanların sayısı ise herhalde çok daha vahim tenhalıklara işaret ediyor olsa gerektir. Niçin hakikati görmezden geliyoruz; anadilimizin geçen yüzyıldaki tasarruf biçimini anlamak ve onu tekrarlamak artık enikonu uzmanlık bilgisi gerektiriyor. Bu, insanın muhayyilesini zorlayan bir kültür depreminin acı sonucudur. Bir asır öncesinin Türkçesi, ses değeri cinsinden, alfabetik görüntüsü sebebiyle ve en nihayet anlam problemleri yüzünden şimdiki kuşakların ulaşabileceği menzilin dışına çıkmış bulunuyor. Bir şekilde tarihe mal olmuş veya te'lif senesinin üstünden otuz□kırk yıl geçmiş eserleri basan yayınevlerinin bu feci durum karşısında nasıl bir hâl çaresi bulduklarına dikkat etmeliyiz: Müşterisi olmaz düşüncesiyle özel yayınevleri artık tarihi eserlerin veya klasiklerin ilmî baskılarını yapmaya talip olmuyorlar, onun yerine kısaltılmış ve sadeleştirilmiş yayınlar tercih ediliyor. Asli vazifesi klasikleri ve kaynak eserleri yayınlamak olan kamuya ait yayınevlerinin ise bu görevi lâyıkıyla yerine getirdiğini söyleyemeyiz. Kültür Bakanlığı'nın yayın politikası, kurulduğu günden bu yana tatminkâr seviyeden uzak kaldı, yayın ve baskı kalitesine itina gösterilmedi, çoğu tartışılmaya bile değmeyecek derecede gayrıciddi çalışmalar yayınlandı; buna mukabil Milli Eğitim Bakanlığı, klasikler serisini yeniden basmak suretiyle daha olumlu iş başardı denilebilir. Üniversitelerin yayın faaliyeti ise devede kulak mesabesinde kaldı ve üniversiteler yayın sahasından çekildiler. Bu durumda, "ne klasiği, bizim klasiğimiz yoktur" diyen inkârcı zihniyet haklı çıkmış olmuyorsa da biz Türklerin fiilen klasikleri olmayan bir toplum olduğumuz hükmü geçerlik kazanıyor: Klasiklerimiz elbette vardır ama onlara erişemiyoruz, erişsek bile okumuyoruz, okusak anlamıyor, anlasak da o değerleri yeniden üretecek zihin gücünü gösteremiyoruz.

Süleymaniye'ye likör kadehi muamelesi...

Medenîyet klasiklere dayanır, âmennâ! Süleymaniye Camii bizim bir mimarlık klasiğimiz ise □ki öyledir□, ondan nerede, nasıl ve ne surette yararlandığımızı kendimize izah edebilmeliyiz? Bana göre Süleymaniye, her gün yüzyüze geldiğimiz mimarlık problemleri içinde kapladığı yer itibariyle ev kadınlarının vitrinlerine yerleştirdikleri gümüş taklidi süs kutularından farklı bir fonksiyon icra etmiyor; o bizim hayatımızın dışında duran ama ara sıra baktığımız ve varlığıyla gururlandığımız bir şeydir. Zamâne şairlerinden kaçı Nef'i divanını tetkik ederek ondaki şiir kimyâsının terkibine zihin yormuştur; zamâne şairlerinin kısm□ı küllisi Nef'iyi bilmez. Entellektüellerimiz bile Tarih□i Cevdet'i, Naima'yı, hatta Mevlânâ'nın Mesnevî'sini hakkıyla okumamıştır. Süleyman Çelebi merhumun Mevlid risâlesi dahi fiili bir nisyân örtüsü altındadır ve manzumenin tamamen okunduğu bir mevlid merasimi bulmak nerdeyse imkânsızdır. Musiki mirasımızın ruhuna ellerimizle dokunabiliyor muyuz; musiki,

zamane Türklerinin en ziyade ilgilendiği ve üretimde bulunduğu sanat şubesi olduğu halde klasik musikimizin mebdei, ancak Avni Anıl bestelerine kadar ilerlemiş bulunuyor (Sayın Avni Anıl'ı küçümsediğim için değil, klasik fikri tehlikeli denecek tarzda yakın zamanlara doğru kaydığı için belirtmek ihtiyacı hissettim)!

Dilin derisine girip tenine bürenmek...

Klasiklerimizle nasıl hemhâl olabilir; onları nasıl yeni hayat sahalarında yeni formlarda canlı kılabiliriz? Bana göre klasiklerle aramızdaki yegâne ama en büyük engel "temas"tan ibarettir; klasiklerimize dokunamıyoruz, onlar cam mahfaza içinde saklanan birer müze olbjesidir sanki. Halbuki dokunabilmeliyiz; dille inşâ edilmiş bir esere dokunmak, onun dilini anlamak ve o dilin tenini (derisini) kuşanmakla olur. Musiki sahnında İsmail Dede'ye dokunamayışımızın sebebi, Dede'yi besleyen medenî, dini ve kültürel kaynaklarla irtibatımızın kesikliği yüzündendir; ona dokunamadığımız anda Dede bizim için gerçek mânâda ölmüş ve toprak olmuş demektir.

ALINTI:

"Ve meterislerde defn olunan evvelki şehidleri çıkarub kilimlerle büyük meşhedliğe taşırken nice şühedalarımız kırk günden beri ter ü taze bulundu. Hatta bizim Kütahiyyeli Yazısı Osman namında bir erbab□ı marifet hattat□ı benam kırk aded Kelam□ı İzzet yazmış idi, yigirmi gün idi ki memesi üstünden kurşum ile urulup şehid□i hür olmuşdu, meterisler yerinde naşe□i şerifi esbabıyla bulunup yigirmi günden berü vücud□ı şerifi henüz ter ü taze iki elleri göğsünde şehadet parmağın kaldırmış bulunup kurşumun zahmı yerinden al ve ala kan çekîde çekîde revân olmada bulunup cemi'î guzât gelüb ziyaret ettiler. Hatta sadr□ı azam dahi görüb "haza hürrün şehidun vahidun ke□elf" deyüp hassaten başka anın cenaze namazı kılınub hakir bu merhumu kilim içre koyup kanı akarak (...) esbâbıyla defn ettim. Rahmetullahi aleyh"

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 6. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İst., 2002, s.210

SÖZ:

"Oyun bittiği zaman şah da piyon da aynı kutuya atılır"

İrlanda atasözü

Döküldüğümün resmidir

Tiyatroya gitmek, altı ayda bir dişçiye uğramak veya tam teşekküllü bir hastanede tepeden tırnağa sağlık kontrolünden geçmek gibi bir şey olsa gerektir; can sıkıcı ama lüzumlu, sevimsiz ama faydalı.

"Bütün kök bitkileri çok faydalıdır, bol bol tüketmeliyiz, keza havuç, kereviz, lahana... hele lifli gıdalar!" cinsinden dolduruşları gereğinden fazla ciddiye alan tipler vardır ya hani; eksik olmasınlar bütün gazete ve televizyonlar el birliği edip yeni bir bâtıl itikad düzlemi icad etmişlerdir; işbu tipler, medyatik bâtıl itikad düzleminin evlâtları olurlar. Bu itikadın müridleri, gündelik vahyi tebellüğ etmek için gazetelerin güzellik ve sağlık köşelerinden kupür kesip arta kalan zamanda "ellerinde kağıt"kalem", televizyonların "doktorunuz diyor ki" mealindeki programları izleyerek gündelik notlar alırlar.

Bu gidişatla, pek yakında yeni bir, "kendi vücuduna tapanlar" mezhebi ortaya çıkarsa şaşmam. İnsanları ölümle, hastalık ve yaşlılıkla korkutarak eve ekmek götürenler her çağda eksik değildi ama modern zamanlarda işin suyunu çıkardılar. Vahameti şöyle özetleyebiliriz meselâ: Medyanın sağlık ve güzellik tavsiyelerini ciddiye alan bir insanın, başkaca hiçbir iş yapmaksızın günde kırk sekiz saat spor yapması, hiçbir canlının darda kalmadıkça yemeye yanaşmayacağı lezzetsiz ve tatsız nevalelerden "eser miktarı" koklayarak perhize girmesi, mütemadiyen destekleyici mineral ve vitamin kürlerine devam etmesi, mutlak bir şekilde sağlıksız ortamlardan uzak kalması gerektiği için cam bir tüp içinde yaşaması, deliler gibi yıkanması, çılgınlar gibi dişlerini fırçalaması, elinde sabunla lavabo başında mikropları ânında imha için alarm halinde beklemesi, saçlarını binlerce kere fırçalaması şarttır; daha neler? Peki ihmâl edilince ne olur? Ölür gidersiniz ölmesine fakat ölümden daha feci şeyler var;

Ele güne rezil olur, kendi vücuduna tapanlar mezhebinden atılırsınız!

..

Gülay Göktürk çok güzel bir meseleye değinmiş ve Perihan Mağden Hanım'ın tiyatrodan nasıl ve niçin nefret ettiğini izah eden bir makalesinden bahisle içinin nasıl serinlediğini yazmış; Ezcümle diyor ki: "Bizde entelektüel olmanın temel şartları vardır, tiyatroyu sevmek de bunlardan biridir.. ne münasebet!" Son zamanlarda bu kadar sahici bir köşe yazısı okuduğumu hatırlamıyorum, ellerine sağlık! Yazının sonunu, "Ey zoraki tiyatroseverler, özel sohbetlerde neler söylediklerinizi biliyoruz, hadi bakalım dökülün birer birer" diye bağladığı için "hamd olsun" hiç de tiyatrosever filan olmadığım halde biraz "döküleyim" dedim. Okuyucularım biliyorlar, bizzat zevk almadığım şeyleri medh ü senâ ettiğim pek vâki değildir ve tiyatro dahi bu meyandadır. Talebeyken Ankara'da Devlet Tiyatroları'na gittiğimiz oldu birkaç kere, "Tarla Kuşuydu Jülyet, My Fair Lady"yi seyrettik, belki bir oyun daha ama daha fazlası değil. Ne var ki bu seanslar bende bir tiyatro muhabbetine dönüşmedi. Şimdi anlayabiliyorum ki, devrin parasıyla iki buçuk liraya kıyıp gittiğimiz tiyatro, sahneden ziyade fuayesi ve teşkil ettiği seyirci topluluğu ile dikkatimizi çeken bir yerdi. Bir mânâda kendimizi Çankaya Köşkü'nü ziyarete giden ilkokul talebeleri gibi hissediyorduk, iyi oluyordu. Öteki Türkiye'nin kalburüstü insanlarını iki buçuk liraya başka nerede görebilirdik? Üstelik öyle garibandık ki Ankara'da...

Ve galiba sinemadan daha ucuzdu tiyatro bileti.

Sekiz sene önce bir kere daha denedim, lezzetsiz geldi; geçen sene devletin taşraya gönderdiği topluluklardan birinin oyununu seyrettik mâ"aile, "Tahta Çanaklar". Oyun boyunca kendimi yedim durdum ve profesyonel oyuncuların niçin lise müsameresinde oynuyorlarmış gibi ucuz rol kesip durduklarını anlayamadım. Kendime "bu son olsun" dedim ve sözümde duruyorum. Müşterisi seyretsin fakat bu sanat bana hep Ankara'yı hatırlatır; Ankara'yı ve Ankara'nın tekdüze bürokrat zevkini; sevmedim gitti işte.

Ara sıra ekranlarda görürüm, "bu ulvi sanat dalı ölüp gitmesin, devlet tiyatrolardan yardımını esirgemesin" filan kabilinden daha çok ucuz salon solcusu daha az tiyatro sanatçısı tipler yakınır dururlar; hani kendinizi biraz kaptırsanız merhamete gelip senelik zekâtınızı özel tiyatrolara yatırasınız gelir. Bir de bu makûlenin cenazelerini alkışla kaldırmaları, çok lâzımmış gibi tabutu sahneye çıkarıp etrafında, "sen ölmedin Rıfkı, kalk da iki tek atalım, ruhun şu anda fuayede ne fırıldaklar çeviriyor, üstelik bütün koltuklar da satıldı" cinsinden zirzopluklara tevessül etmeleri bana hep itici gelmiştir.

Herkesin zevki kendisine, Gülay Göktürk'ün entelektüelin on emri kabilinden sıraladığı şeylere şöyle bir baktım da neticede düpedüz ve alelâde zevkleri olan bir insan olduğuma kanaat getirerek hamd ettim: Caz sevmem meselâ, anlamam (Azizah Moustpahzade de dahil!), opera da hiç üzerime vazife değildir, bale de. Şu yaşıma geldim "bienal"in ne demek olduğunu bilmem, "entelektüel yordamın yedeğinde taşıdığı umulası yansımalar" gibi lâflarla mülemma yazıları ise başından sonuna okuyup bitirdiğimi tarih yazmamıştır. Binaenaleyh devletin bu gibi entel keyif sektörüne açıktan para akıtmasına muhalif olsam gerektir fakat yeni hükümete aynı şeyi tavsiye etmem!

Gülümse; daha iyi olacak!

Galatasaray'da ilginç şeyler oluyor; Türkiye'nin uluslararası spor kamuoyuna çıkardığı yegâne milli firma battıktan sonra dibe süzülen bir gemi gibi âheste bir ritimle başarısız sonuçlar alarak çatırdıyor.

Futbol âleminin yorum otoriteleri teşhisi hâlâ koyabilmiş değil. Kimi "malzeme kötü" diyor, kimi de "Fatih Terim'in bir bildiği vardır; devre arasında toparlar takımı" havasında.

Hariçten gazel atmanın, daha doğrusu "serbest vuruşu" auta yollama riskini göze almış futbol heveslilerin bütün cesaretiyle ben, Galatasaray'daki çöküşün sportif olmaktan ziyade psikolojik olduğunu ileri sürüyorum.

Psikoloji tahsili yapmadım ama her insan gibi toplum içinde yaşamanın kazandırdığı gözlemlerin birikimi ile konuşacağım: Galatasaray'ın bugün tek problemi vardır ve bu problemin adı Fatih Terim'dir. Fatih Terim, sebebini kendisi de dahil kimsenin doğru dürüst

bilmediği sebeplerle 4 yıllık başarılı bir kariyerin ardından İtalya'ya gitti ve İtalya'da başarılı olamadı. Bizim hâlâ fark edemediğimiz ama İtalyan kulüp yöneticilerinin kısa zamanda fark ettikleri şey, Fatih Terim'in egosunun, herkesi rahatsız edecek derecede gelişmiş bir raddeye ulaşmış olmasıydı. Bu realiteyi fark edenler Terim'le yollarını hemen ayırmakta tereddüd etmediler.

Terim Türkiye'ye döndüğünde İtalya macerasının başarısız olduğunu biliyor ama bunu kendisine bile itiraf edemiyordu. İşe eskisi gibi başladı; geçen senenin ligde şampiyon olmuş, Şampiyonlar Ligi'nde ise hayli başarı kazanmış takımını değiştirerek başladı. Yolladığı ve getirdiği oyuncuların kalitesini gözden geçiren herkes, "Fatih'in bir bildiği vardır elbette" diye düşünüyordu; ne gariptir ki futbol kamuoyunda böyle düşünenler hâlâ mevcut.

Futbol kamuoyunda Fatih Terim'in büyük bir ağırlığı var; kendisiyle bozuşmayı göze almış birkaç sivri isim dışında Terim'i cepheden eleştirmeye kolay kolay kimse cesaret edemiyor. Seneler önce Terim'in hakaret ederek tesislerden kovduğu gazeteciler bile Terim'den bahsederken belirgin bir saygı payını korumaya dikkat ediyorlar. Terim'in futbol kariyerine açılan bu kredi, artık kendi aleyhine çalışmaktadır.

Aldığı kötü sonuçları izah etmek zorunda kaldığında Fatih Terim, nasıl bir mantık kullanması gerektiğini hâlâ tespit edebilmiş değildir; çelişkili açıklamalar yapıyor; kimi gün sistemine, kimi gün oyuncularına sitemler gönderiyor. Futbol yazarlarına, hakemlere çıkışırken hep çok şey bildiğini ama prensip gereği asla söylemeyeceği gibi bir hava oluşturuyor.

Ben Galatasaray'ın futbolda daima başarılı olması gerektiğini savunan fanatiklerden değilim; ama Galatasaray'ın asla kaybetmemesi gerektiğine inandığım özelliklerinin gün geçtikçe yıpranmakta oluşu beni üzüyor.

Tasvire çalıştığım Fatih Terim, UEFA şampiyonluğunu kazandığı gün de aynı insandı; bu insan başarı halinde zirvede durmayı biliyor ama onun bir "B planı" yok; kötü de olsa bir B planının olmayışı, Fatih Terim'in en büyük zaafıdır. Galatasaray bu sene sağ taraftan atılan beş köşe vuruşunu gol olarak ağlarında gördü.

"Defalarca antrenmanda provasını yaptık ama olmuyor" demek bir teknik adam için zaaftır. Galatasaray'ın belirgin ve etkili bir hücum stili hâlâ oluşamadı; bu bir teknik zaaftır. Galatasaray, topsuz oyunu hiç duymamış mahalle takımları gibi paslaşırken futbol üretemiyor; bu sene topsuz oyun mantığının yerleşmemesi yüzünden hücumda kolaylıkla boğuluveren, buna mukabil savunmada deliler gibi koşarak alan kapatmaya çalışan ve bu yüzden gücünü 90 dakikaya dağıtamayan bir takım seyrediyoruz; bu da bir teknik zaaftır. Fatih Terim bu gibi zaafların sebeplerini, çarelerini şüphesiz benden iyi bilir ama bildiğini takıma aksettiremiyor.

Futbolcularla Terim arasında nasıl bir duygu alışverişi olduğunu nasıl bilebiliriz ama hissedilen odur ki bu alışverişte aksayan birşeyler var. Ketum tabiatı ve gelenekleri yüzünden Galatasaray bu gibi iç meselelerini dışarıya aksettirmemekte başarılıdır ama tedavide aynı başarıyı gösteremiyor. Fatih Terim'i, takımı kötü sonuçlar aldığı için eleştirmiyorum, kendisiyle sürdürdüğü kavganın başta kendisi olmak üzere Galatasaray camiasına zarar verdiği için eleştiriyorum.

Fatih Terim bugünlerde belki de dünyanın en yalnız adamı; fıtratındaki aşırılıkları dengeleyecek yârânı yok. Köpekbalıklarıyla dolu tehlikeli sularda yaşadığını biliyor, kimseye sırtını dönmemek endişesi yüzünden nefsine ayırması gereken sâkin zamanları bulamıyor. "Altın Beyinli Adam" hikâyesinde olduğu gibi yeni arayışlarını takım tertibine yansıtıp şansının dönmesini beklerken futbol dehâsının kırıntılarını tırnaklarıyla kazarak futbol kamuoyuna kanlı parmakları arasında birkaç altın zerresi uzatıyor. Rahat değil, rahat olamıyor ve bütün mesele burada başlayıp bitiyor.

Bir generalinin Anibal'e şöyle serzenişte bulunduğunu söylerler; "Anibal, rakiplerini yeniyorsun ama kazanmasını bilmiyorsun!". Kazanmayı bilmek, kaybetmeyi de bilmek demektir. Fatih Terim'in psikolojisinde mağlubiyetleri tolere edecek mekanizmalar mevcut değil.

Galatasaray'ın "dibe vurup" yeniden yükselişe geçmesi için, Terim'in "kaybetme sanatı"nı yeniden talim etmesi gerekiyor; kendisiyle barışık bir Fatih Terim "başarılı olur veya olmaz, hiç önemli değil" bir futbol bilgesidir. Kendisiyle, mazisiyle, kariyeriyle didişen bir Fatih Terim ise sıradan bir teknik direktör.

Terim'in sâkin zamanlara ihtiyacı var; sâkin zamanlar onbeş gün, bir ay, üç ay futboldan uzak, dağbaşında veya ücra bir deniz sahilinde geçirilen tehî zamanlar değildir. Sâkin zamanlar, kişinin, olanca iş yoğunluğuna rağmen, yaptığı işe dışardan bakabildiği ve şahsıyla ilgili bütün neticelere gülümseyebildiği zamanlardır.

Yıllardan beri Fatih Terim'in yüzünde huzurlu, sindirilmiş ve âlemle barışık bir tebessüm görmedim; bilmeli ki bizzat kendisi bile fazlaca ciddiye alınmaya değmez; insanın kendisiyle dalga geçebilmesi böyle bir şeydir işte. Fatih Terim, yıllardan beri oynadığı "güç oyunu"nu bir an için olsun boşverebilmeli artık; bu oyun onu tahrip ediyor, kemiriyor. Kazandığı zaman bile mutlu olamıyor.

Bu sene lig başlamadan Terim'in Galatasaray'a getirilmemesi gerektiğini savunmuştum; sevmediğimden, değil. Gönlüm, onun bir taşra takımını sırtlanıp daha sakin şartlarda futbol kariyerine yeni başarılar ilave etmesinden yanaydı. Galatasaray için ise gönlümden geçen isim Ersun Yanal'dı.

Olmadı ve iş bu raddelere kadar geldi. Galatasaray açısından kaybedilmiş hiçbir şey yok; bu takımın iki sene, üç sene şampiyon olmaması, Avrupa liglerinde sıfır çekmesi bile şahsen umurumda değil. Fatih Terim'in Galatasaray camiası içinde büyük kredisi var; kredi aynı zamanda zaman demektir ve bu zaman kendi külleri içinden yeni bir Fatih Terim'in doğmasına zemin teşkil edebilir.

Artık kendinle barışmayacak mısın hoca, hadi, gülümse biraz. Kendine biraz merhamet et; Allah ömür verirse oynanacak daha çok maçın olacak. Gülümse; daha iyi olacak!

Zeus'un kuzenine ettiğini yılan hemcinsine reva görür mü?

Mitoloji, insanların tasvir yoluyla yönettiği ve hatta yarattığı bir dünyanın tarihi, bir nevi esâtir"i evvelidir; bütünüyle insanî bir tasavvur, beşeri bir inşâ; orada insanla Tanrı arasında belirgin bir hudud görülmez, sıradan birinin tanrılaştırıldığı da olur, tersi de.

Batı mitolojisi, Rönesans devirlerinde Avrupa'nın antik hâfızası oldu. Ahd"i Atik ve İnciller'den mürekkep Kitab"ı Mukaddes'in tasvir ettiği dinî mitoloji, daha az dinî ama daha çok "insânî" olanla değiştirildi. Şuradaki "insânî" kavramının altına bir balmumu yapıştıralım; bizim bildiğimiz mânâda değil, yani merhametle, anlayışla, hoşgörüyle ilgili bir bakış açısından bahsedilmiyor burada; tam aksine "ilâhî olmayan, ancak ve ancak ilâhî olmayanın yerini ikaame edebilecek tek yaratık olan insana mahsus olan" mânâsı vardır; insânî olan ilâhî değildir, dindışı bir alandır. Mitoloji, işte tam bu mânâda bilinmeyen tarihin insânî tasavvurudur.

Mitolojide Tanrı ve hatta Tanrılar vardır elbette; paradoks yok: Tanrılar varsa, Tanrı yoktur; Tanrı varsa, tanrılar yoktur (Lâ ilâhe illallah!). Mitoloji bütün aktörlerini bir parça tanrılaştırır veya doğrudan tanrı yapar. Şu bizim Prometheus, Zeus'un kuzenidir meselâ. Şarka mahsus "akl"ı pirâne"miz, bir tanrının nasıl ve nereden kuzen peydahlayabileceğini kavrayamaz. Kitap diyor ki, bizatihi Prometheus dahi bir Titan'ın evladı idi. Peki, Titan ne ola? Titan oldur kim anlar, ilk tanrılar kuşağına mensub olub altı erkek kardeş idiler. Titanid nâm tesmiye olunan altı kızkardeşleri dahi vardı ve kitabın dediğine göre bunların birleşmesinden ikinci derecede mühim bir dizi tanrı daha meydana gelmiştir ki Prometheus dahi bunlardan biri idi.

Bu durumda meşhur "Titanic" sefinesinin, o az gelişmiş kolejli ağzıyla "Taytanik" gemisinin nasıl olup da ilk seferinde garîk"i bahr"i Atlantik olduğunu tafsile hâcet var mıdır acaba?

Mitoloji böyledir; insanın nerede bittiğini, tanrının nerede başladığını kavrayamazsınız; çok tanrılılığın aslında tanrısızlığa ircâ olunmasının sebebi bu olsa gerektir. İslâmca tâbirle şirk, teolojiye (ilahiyat)a dair bir saha değildir, teolojiden hayli uzak ama tanrıtanımazlıkla fevkalâde derin ve hassas münasebetler peyda etmiş bir kategoridir.

Lâf Prometheus'den açıldı ya, konuya devam ediyoruz: Prometheus (Promete diyelim gitsin bundan sonra) genel kabul gören rivayete göre insanlığın velinimetidir ve bu işi emmiuşağı Zeus'u aldatmak suretiyle yapmıştı. Hadise şöyle oldu: Bir kurban töreni esnasında Promete kestiği sığırı iki parçaya ayırdı. Hayvanın derisini yüzdükten sonra içine işkembeye sarılmış lop etleri ve sakatat diye tabir ettiğimiz iç organlarını koydu ve bunların tamamını deri ile örttü. İkinci hisse olarak ise eti sıyrılmış kemikleri içyağına sarmak suretiyle ikinci pay haline getirip amcaoğlu veya halaoğlu mevkiindeki Zeus'a, "hisseni beğen ve al, kalan parçayı ise insanlara vereceğim" dedi. Zeus ise dış görünüşe bakarak "en leziz lop etler içyağının derûnunda olsa gerektir" fehmiyle içyağına sarılmış hisseyi seçti. Ne var ki hissesini açıp da etinden sıyrılmış bir sürü kemik parçası görünce dayıoğlu Promete'ye ve onun haybeden avukatlığını yaptığı ölümlü insanlara fena halde kinlendi. Ölümlüleri cezalandırmak için bir daha onlara ateş göndermemeye karar verdi; Promete bunun üzerine güneşin tekerleğinden ateşin tohumlarını çalarak bunu şeytantersi ağacının gövdesi içine sakladı ve yeryüzüne indirdi. Hadisenin başka versiyonları da var; mitolojide kaide budur; rivayet muhteliftir ve bu yüzden her şey, her şeye karine diye yorumlanabilir. Bunlardan ciddiye alınmaya en lâyık olanı, Promete'nin tanrı katından "ilâhi bilgi"yi çalarak insanlığa hediye ettiği ve insanın tanrılaşmasına yol açtığı rivâyetidir.

Bilâhire ne olmuş? Zeus kızmış tabii Promete'ye ve ona ceza vermiş (ne benzerlik; inanamıyorum!); onu zincirlerle Kafkas dağlarına bağlamış ve bir kartalı ona musallat ederek kartala her gün Promete'nin ciğerlerini yemesini emretmiş. Ertesi gün Promete'nin ciğerleri yeniden çıkıyormuş. Neticede Herkül (yani Herakles) bu kartalı okla vurmuş. Zeus bu işe bozulmuş fakat Herkül'ün karizmasını çizmemek için duruma ses çıkarmamış. E peki Zeus'un yemini ne olacak? Derhal bir hile"i şer'iyye bulunmuş: Promete o günden sonra bileğinden birkaç zincirin ucuna bağlı bir taş parçasıyla gezmeye başlayınca (ilk anahtarlık veya maskotun bile mitolojide yeri var, uyanık olunuz) mesele çözülmüş. Bu arada Herkül'ün okla vurduğu Kartal (Kentauros Kheiron) çektiği acıdan kurtulmak için ölmek istiyor fakat bizzat ölümsüz olduğu için ölemiyormuş. Zeus derhal devreye girerek Kartal'ın ölümsüzlüğünü Promete'ye devrederek ölmesine müsaade etmiş. Promete de böylece ölümsüzlüğe kavuşmuş.

24 kısım tekmili birden hazin, fecî, mudhik bir insaniyet hikâyesi; bizimle ne ilgisi var?

İlgisi yok; işin püf noktası da burası zaten.

2002

30 Aralık

Sömürülen herşey tükenir Aksiyon Dergisi

30 Aralık

Yedi kocalı hürmüz Zaman Gazetesi

28 Aralık

Ahmet Özhan yanılıyor! Zaman Gazetesi

23 Aralık

"Ne oluyor, çizmelerim nerede, atımı getirin!.." Zaman Gazetesi

23 Aralık

Futbol endüstrisinin ahlâkı var mı? Aksiyon Dergisi

21 Aralık

Sisler bulvarı Zaman Gazetesi

16 Aralık

Alanya bu sene yeniden fethedildi! Aksiyon Dergisi

16 Aralık

Jöntürklüğün lüzumu yok! Zaman Gazetesi

14 Aralık

Taze taze cumhuriyet taşfırın ekmeği bunlar!.. Zaman Gazetesi

09 Aralık

STV'ye gecikmiş bir alkış Zaman Gazetesi

09 Aralık

Henüz ağzı mühürlü bir hazine: Evliya Çelebi Seyahatnamesi Aksiyon Dergisi

07 Aralık

Havza, pala, köprü... Zaman Gazetesi

02 Aralık

Bir linç denemesi Zaman Gazetesi

02 Aralık

Kurum Türkçesinin bütün ittiratsızlığı Aksiyon Dergisi

Kurum Türkçesinin bütün ittiratsızlığı

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Öğretmenler Günü vesilesiyle bir beyanat vererek başörtüsü ve anayasanın değişmez ilkeleri arasındaki ilişkileri yorumlamaya çalıştı. Gazeteler ve kamuoyu bu beyanın siyasi niteliği üzerinde durdular. Ben ise bu konuşmadaki bazı ibarelerin "ilmi" ve edebî açıdan nasıl bir kıymet taşıdığı üzerinde durmak istiyorum.

"...Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında vurgulandığı gibi Türkiye Cumhuriyeti"nin laiklik anlayışı, Atatürk devrimlerine ışık tutan, Türk Aydınlanma Çağı"nı başlatan, tüm ilke, kural ve kurumların temelini oluşturan ve Türk ulusunu çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracak laiklik anlayışıdır."

Hemen belirtmeliyiz ki Sayın Cumhurbaşkanı"nın Türkçeyi tasarruf tarzı, kurum Türkçesi ile konuşup yazmaya itina eden altmış yaş üstü kuşağının bütün zaaflarını taşıyor; bu kuşağın dil zevki, bir cümle içinde en çok sayıda öztürkçe kelime kullanmaya titizlenen bir anlayışı aksettirir; onlar için öztürkçe kelimeler anlamı bütünleyici özelliklerinden ziyade mesaj özellikleriyle kıymet taşırlar. Cümleyi değil de kelimeyi vurgulamak maksadına yönelik bu tasarruf tarzı, zaman zaman cümlenin anlam belkemiğini de zedeler. Nitekim yukarıdaki cümlenin anlam belkemiği, "Türkiye Cumhuriyeti"nin laiklik anlayışı (şu şu vasıfları taşıyan) bir özelliktedir" anlamını hedeflediği halde cümle, "Türkiye Cumhuriyeti"nin laiklik anlayışı (...) laiklik anlayışıdır" şeklinde tamamlanıyor ki cümlenin dik durması için en azından parantez içindeki üç noktadan sonra "bir" kelimesinin ilavesi gerekmektedir. Aynı konuşmada yer alan bir başka cümleyi ele alalım: "Unutmayınız ki, Atatürkçülük bir çağdaşlaşma ve aydınlanma tasarımıdır. Çağdaşlaşma ve aydınlanma laik, demokratik, sosyal hukuk devletinin gerçekleştirilmesiyle olanaklıdır. Bunun temelinde ise, kuşkusuz laik eğitim yatar." Bu cümlede "olanaklı" kelimesi, âşikâr bir şekilde ve kakafoni teşkil etmesi pahasına "mümkün" kelimesinin yerine tercih edilmiştir. Zevk meselesidir; geçiyoruz.

Aydınlanma vurgusunun esbabı

Cumhurbaşkanı"nın 24 Kasım"da bir grup öğretmeni kabulü esnasında yazılı nottan okuyarak yaptığı bu açıklama ilmî açıdan da tenkide açık bir muhteva taşıyor. Basına daha çok başörtüsü ile ilgili anayasa düzenlemelerine geçit vermeyen yönüyle akseden bu metinde Sayın Cumhurbaşkanı "aydınlanma" kavramına tam on kere yer vermek suretiyle çok belirgin bir vurgu yapmak ihtiyacı hissetmiş bulunuyor. Metnin tamamını veremeyeceğim için sadece aydınlanma kavramıyla ilgili tamlamaları işaretlemek istiyorum: "..aydınlanma ışığı, ...aydın kuşaklar, ...aydınlanma tasarımı, ...aydınlanma, ...aydınlanma çabaları, aydınlanma ve çağdaşlaşma, ...Türk Aydınlanma çağı, ...aydınlanma devrimi, ...aydınlık gelecek, ...aydınlanma çabaları" (Konuşmanın tam metni için www.cankaya.gov.tr" adresindeki "basın

açıklamaları bağlantısına bakılabilir). Sayın Cumhurbaşkanı, metin içinde aydınlanma kavramının geçtiği cümlelerle aydınlanmaya tam da XIX. yüzyılın son çeyreğinde verilen anlamı kasdetmektir. Buna göre öğretmenler, topluma aydınlanma ışığını yorulmadan taşıyan kişilerdir (Prometheus efsanesi) ve öğretmenler aydın kuşaklar yetiştirerek çağdaşlaşma sürecine katkıda bulunurlar. Atatürkçülük bir çağdaşlaşma ve aydınlanma tasarımıdır. Bu ise ancak laik, demokratik, hukuk devletinin gerçekleştirilmesiyle "olanaklıdır". Öğretmenler aydınlanma çabalarının itici gücüdür. Aydınlanma ve çağdaşlaşma çabalarının olmazsa olmazı laiklik ilkesidir. Cumhuriyetin laiklik anlayışı, Türk aydınlanma çağını başlatan bir laiklik anlayışıdır ve öğretmenler, aydınlanma devriminin yılmaz bekçileridir.

Peki nedir bu aydınlanma?

Aydınlanma, bizim siyasi ve kültürel iklimimizde maalesef çok itinasızca, hatta gerçek anlamı bilinmeden kullanılan bir kavramdır; bu aydınlanma tasavvuru kısaca şöyledir: Bilgisizlik çok kötüdür, insan bilgi öğrendiği sürece aydınlanır. Bilgi burada, pek sâdedil bir kavrayışla cehaletin antitezi olarak kategorize edilmiştir. Aydınlanma, toplumsal kalkınmanın anahtarıdır. Oysa ki ciddi sözlüklerde Aydınlama, " insanın kendisini geleneklerinin, toplumunun ve inançlarının etkisinden kurtararak yalnız tabii aklına dayanmakla evreni ve hayatı açıklaması" anlamına gelmektedir. XVIII. yüzyılda Batı"da ortaya çıkan bu akım, her türlü dini inanca cephe alan bir muhteva gösterir (Süleyman H. Bolay, Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü). Aydınlanma"nın temel motifi aydınlanmış insan, "aydın"dır. XVIII. yüzyılda vuku bulan Fransız İnkılâbı"nın doğurduğu Elitist Jakobenizm (Mütehakkim ve öncü seçkincilik), "aydınlanma tasarımı"nı yürüten veya yürütmesi gereken siyasi kadrolara verilen isimdir. Bu cereyan aynı yüzyılda zirveye ulaşan "aydın despotizmi"ni meşrulaştıran bir mânâda kullanılır.

İdeoloji, ilimle inanç arasında sıkışırsa

Cumhurbaşkanı"nın iki sayfalık bir konuşma metni içinde on kere tekrarlamaktan zevk duyduğu anlaşılan "aydınlama" kavramını, yukarıda izah etmeye çalıştığımız mânâ çerçevesinde algılamadığını tahmin ederiz. Problem şudur; öyleyse bu metinde aydınlanma kavramı hangi anlamda kullanılmıştır? Kavramın, okul sıralarında veya resmi törenlerde tekrarlanan "âmiyâne" karşılığı ile, yani "aydınlanma iyi bir şeydir; ne kadar aydınlansak o kadar güzel olur"şekliyle tercih edildiği anlaşılıyor.

Cumhurbaşkanımız bir hukukçu. Devlet reisliği görevine seçilmeden önce Anayasa Mahkemesi"nin Başkanlığını yürütmekteydi ama bu kariyeri, onun "seçkin bir anayasa hukukçusu" olduğuna karine teşkil etmiyor. Anayasa hukukçuları, özellikle kamu hukukunda itinasız tasarrufu büyük problemler doğurabilecek bu gibi kavramlara büyük bir dikkatle yaklaşırlar ve adeta kuyumcu terazisi ile tartarak tasarruf ederler. Sayın Cumhurbaşkanımız bu konuşması ile ilmî bir tarif ve çerçeve çizmekten ziyade, AKP"nin tek başına iktidara

geldiği şu günlerde laikliğin sahipsiz olmadığını vurgulamak için şahsi ihtisasını aşan ve daha ziyade ideolojik atıflarıyla dikkat çeken bir tavır göstermek ihtiyacı hissetmiş olsa gerektir. Konuşmasında, laiklik ve çağdaşlaşma arasındaki ilişkileri vurgulayan cümleleri de aynı istikamette mütalaa ediyor ve en azından tartışmaya açık buluyorum. Kaldı ki aynı konuşmada yer alan laiklik ile başörtüsü meselesi arasında kurmaya çalıştığı illiyet bağları da dayanıksızdır. Lâyıkınca sosyal bilim çalışmış olanlar bilirler ki laikliğin olmazsa olmaz şartları arasında ne demokrasi, ne de cumhuriyet prensipleri yer almamaktadır. Laikliğin sadece kendisiyle izah olunan bir modeli yoktur; demokratik üsluplu laiklik kadar dayatmacı, hatta diktatoryal laiklik anlayışlarından da söz edilebilir. Bu arada bir toplumu çağdaş uygarlık düzeyinin de üstüne çıkarmak için bizde uygulanan şekliyle laikliğin "olmazsa olmaz" cinsinden bir vazgeçilmezlik unsuru teşkil etmediği de açıktır. Kezâ bu konuşmada sayın Cumhurbaşkanı"nın laiklik ve anayasa konusundaki tahlilleri, tahlil olmaktan ziyade "nass"a dayanan, dogmatik bir imanı aksettiriyor ki bu tavrın "aydınlanma" ve laik düşünce ile ne derece kabili te"lif olduğu çok su götürür bir meseledir.

Bu konuşmada herşeyden daha ziyade dikkatimi çeken terkip, sayın Cumhurbaşkanı"nın kullandığı "Türk Aydınlanma Çağı" kavramı oldu. Aydınlanmanın Batı"daki tarihi ve sosyal gelişimini bilenler için bu kavramı böyle rahat bir tarzda kullanmak, ideolojik düzlemin haricinde hayli tartışma götürür bir tasarruf şeklidir. Keşke bu kadar kolay ve basit olsaydı! Sayın Cumhurbaşkanımız müsterih olmalıdır; ülkemizde, "Türk Aydınlanma Çağı"nın başlangıcından bu yana üç çeyrek asır geçmesine rağmen bir fikir kitabı ikibinin üstündeki tirajlara henüz ulaşmamış, 65 milyon nüfusa karşılık gazete okuru sayısı 3 milyonu aşmamış, ezcümle her "okuryazar" bir "aydın" haline gelememiş de olsa bu toplum, en azından batılı ülkelerde yaşanan haliyle laik kamu düzeninin kıymetinin farkındadır.

FIKRA: ORUÇ, TOP VE İFTAR

Tilki, ormandaki bir ağacın dalına asılmış iştah açıcı bir koyun budunu farkedince hızla yaklaştı ama buda bağlı durumdaki bombayı farkedince ağaçtan uzaklaşıp yere uzanarak beklemeye koyuldu.

Az sonra kurt göründü. Ağaçtaki budu ve tilkiyi farkedince pirelendi,

-Tilki kardeş, baksana ne güzel but asılı ağaçta; niçin yemedin?"

Tilki, sabırlı ve ölgün bir bakışla,

-Ben orucum dedi, istersen sen ye..

Kurt ağaçta asılı buda iştahla saldırdı ve "bommm". On saniye sonra parçalanmış but parçalarını iştahla kemiren tilkiyi gören kurt, son nefesinde öfkeyle tilkiye seslendi,

-Ulan alçak, hani sen oruçtun? Tilki, sükûnetle kurda döndü,

-Az önce top patladı tilki kardeş; duymadın mı?

SÖZ:

"Duymak istemeyen birinden daha sağır kimse yoktur."

William Shakespeare

Bir linç denemesi

Evet tamamen şahsi bir mesele ama umumu ilgilendiren bir tarafı da yok değil; özellikle "bir kısım medya" diye adlandırılan gazetecilik üslubunda nelerin, nasıl haber yapıldığını anlatmak için yeterli bir örnek.

"Medyatik linç"in nasıl bir şey olduğunu ben de biliyorum artık; üstelik tam bir linç de sayılmaz bu ama çirkinliği hakkında yeterince intiba veriyor.

Üç seneden beri aylık Eğitim"Bilim dergisinde felsefi üslupta denemeler yazıyorum. Yazdığım denemenin başlığı şöyleydi: "Eğitimde dayak meselesi üzerine aykırı bir görüş". Yazının asıl anafikri bir modernlik sorgulaması ve moda değer yargılarının gündelik hayatımızda kurduğu kanaat terörünü eleştirmeyi amaçlıyor.

Netekim...

Yazı hâlâ orada duruyor; adres: Eğitim"Bilim dergisi kasım sayısı, 50. sayı.

Ama içimde bir his; salağın biri çıkar, "herife bak bu çağda dayağın müdafaasını yapıyor diye ortalığı velveleye verir; derdinin ne olduğunu anlatana kadar..." diye düşünmedim de değil.

Dört gün önce bir telefon, "buyurun", "Ben filan gazeteden falanca. Siz bir dergide eğitimde dayaktan yana olduğunuz yolunda bir yazı yazmışşınız, ben de onu haber yapıyorum."

" E, yapın n'aapalım?

"Siz hiç çocuklarınızı dövdünüz mü?

"Pek hatırlamıyorum belki bir kere, ama bir saniye.

"Buyurun?

"Ben eğitimci değil deneme yazarıyım; haber yapacaksanız yazının tamamını deneme olduğunu göz önünde tutarak değerlendirmeniz gerekir. Birkaç yerinden cımbızlama yaparsanız ayıp olur.

"Tamam hocam.

Dün. Adı lâzım değil, "herkesin gazetesi" diyebilirsiniz: "Doçent doktordan dayağa methiye" diye bir kışkırtıcı başlık. İstihbaratçı muhabirin iki sayfalık yazıdan anladığı şey bu: Dayağa methiye!

Altta, Eğitim"Bilim dergisinden alınmış pul büyüklüğünde bir sûretim. Resmin altında "Kimdir?" kutucuğu? Adam istihbarat servisinde çalışıyor; ama ne görev unvanımı ne de çalıştığım kürsünün adını doğru biliyor. Haber metnine gelince, insafla kabul etmeliyim ki, dergi karıştırıp masa başında haber yapan bir muhabir için oldukça dürüst. Benim yazım uzun, çocuğun yeri kısa; n'aapsın, kısaltacak.

Haberin kenarında ise iki "uzman" görüşü. Bizde haber editörlerinin âdetidir "uzman görüşüne başvurdunuz mu, bilimsel bir şeyler bulun oralara!" İlk uzman görüşü İstanbul Milli Eğitim Müdürü'nden, "Bunu söyleyenin bir eğitimci olduğuna inanamam"; "bırakın dayağı, sınıftan atmaya, kulak çekmeye, ayakta bekletmeye bile karşıyız." diye buyurmuş. Samimi konuştuğunu kabullenmek durumundayım; öğretmenliği esnasında hiç kulak çekmemiş demek ki! Mâkul bir lâf; bir gazetenin muhabiri size telefon açıp da, "Hocam, adamın biri çıkmış ben dayaktan yanayım diye lâflar ediyor, ne dersiniz?" şeklinde yarım"ağız bilgiyle ayaküstü görüş istemişse ancak bu kadarı söylenebilir.

Hay hay!

İkinci "uzman" görüşü bir eğitim sendikasının başkanına ait imiş. Kutu başlığı aynen şöyle: "Hemen görevden el geçtirilmeli";

"Çektirilmeli" olmalıydı; redaktör uyumuş demek ki!

İkinci uzman görüşü, ilki kadar mâkul ve terbiyeli değil; uzmanımız daha neler üfürmüş olmalıdır ama yer küçücük; o yüzden parça tesirli savunma el bombası gibi bir şey haline gelmiş sendikacının görüşü.

Aynen şöyle:

"Akıl sağlığı konusunda bir kontrolden geçmesi yerinde olur. Bir öğretim üyesinin şiddeti bir eğitim aracı olarak kullanılmasını savunması üzerinde durulmayacak kadar değersiz bir düşünce. Hiçbir şekilde şiddet benimsenemez. Bilim insanı demeye bile dilim varmıyor. Bulunduğu görevi bırakmalıdır. Üniversite onu bir an daha görevde tutmamalıdır."

Çelebi, böyle olur bizde haber dediğin; Türkçeyi böyle tasarruf eden biri, eğer eğitimci ise çocuğunuzu emanet eder misiniz, yok gazeteci ise, haber yaptırır mısınız; kırk satır mı kırk katır mı cinsinden bir dilemmâ!

Ciddiyetsiz işler, söylemeye dilim varmıyor ama "cıvık" işler. "A sapığa bak, eğitimde şiddet taraftarıymış, bundan ne güzel haber olur." diye düşünüp işe balıklama atlayan bir mantık.

Ondan sonra gelsin infaz işlemleri, kime çektirmeli ipi? Bu işe ehil, fıtraten yatkın birini bulmalı!?

Buldukları adam da bu işte!

Haydiniz oradan ucuz infazcılar siz de!

Havza, pala, köprü...

Anadolu'da güz mevsiminin binbir çehresi var. Eski hesapla kışa çoktan girdik ama bu senenin iklimi, geçen senenin huşûnetine göre daha latif olduğu için güz renkleri hâlâ pek çok yörede sarhoş edici renkliliğini koruyor.

Bu satırların kaleme alındığı yer Orta Karadeniz dağlarının iç Anadolu'ya bakan yamaçlarında doğudan batıya doğru uzanan Altınkaya Barajı'nın binbir girintisinden birinin ucuna ilişivermiş küçük bir balık lokantası; Saraycık köyü!

Samsun'un Vezirköprü ilçesi hudutlarındayız; buralılar kısaca "Köprü" diyorlar. Köprü, Anadolu'nun anayollarına göre ücra sayılabilecek bir mevkide kaldığı için tarihi ve tabii güzelliklerini yaşmağının ucundan da olsa gösterebilen şirin bir şehir. İdari taksimatta ilçe diye geçmesi yanıltıcı; dört başı bayındır bir şehir Vezirköprü. Hele çarşının ortasındaki bedestene ve onun civarındaki ticari dokuya temas edince, buraların güngörmüşlüğünü hemen hissedebiliyoruz.

Hava puslu, güneş hiç de cömert değil ama bu kadarına razıyız; insanı diri tutan hafif bir serinlik. Belki de Türkiye'nin yaşanmaya en sezâ mıntıkaları.

Köprü'de misafiriz lâkin asıl ikamet mahallimiz kaplıcalarıyla maruf Havza ilçesi. Havzanın tabiatı ve tarihi dokusu "Köprü"yle boy ölçüşemez. Havza'yı güzelleştiren şey, ev sahibimiz hükmündeki güzel dostların gönül sıcaklığı.

Havza kaymakamdan yana bahtiyar bir belde olsa gerektir. Üç sene evvelki ev sahibimiz Selim Cebiroğlu'nun kulakları çınlayıp duruyor; onun halefi Sadettin Yücel bize gönül sıcaklığını araladığı pencereden yeni dost sûretleri gösteriyor.

Güldeste çay evinin sahibi Cambaz Aydın Bey kadim ahbâbımızdı; diğerlerinin gönlü kalmasın lâkin Aydın Bey'in çayı, Havza misafirperverliğinin alâmet"i farikasıdır dersek abartmış olmayız.

Bu ziyaretimizde Havza Ziraat Odası Başkanı Fahri Şahin'i de tanıyıp onun gani gönlünden taşan sıcaklığa dokunmak imkânını bulduk. Fahri Çelik'in lakabı "Pala". Pala'nın bıyığını lâyıkınca ancak İlhan Kesici'nin edebi tasvir edebilir; "Havzalı Pala, bıyığının her bir büklümünden bir yiğit asılacak adamlardandır" demiş ki bu söze aynen şehâdet edilir. Ortadan az kısa boyuna bakıp aldanmamalı; Pala'nın bıyığı, ismiyle müsemmâ hakikaten pala!

"Yanak nahiyesinen destek alıp da bıyık buranlardan değilim" diyor, "Allah ne verdiyse o; ne bademyağı, ne bıyık yastığı. Terlediğinden beri jilet yüzü görmemiştir".

"Pala bıyıklarımla Osmanlı'nın temsilcisiyim; kravatımla Cumhuriyetçi. Mustafa Kemal Paşa Havza'ya teşrif ettiğinde tam on sekiz gün kaldı burada. Tarihçiler baksın söylesin; Paşamızın on sekiz gün kaldığı başka kazâ yok. Paşa bizi cür'et ve cesaretimizle boşuna medhetmedi Allah'ın izniyle!"

"Ziraat Odası Başkanı diye saydıklarına bakmayın; evimin, işimin, toprağımın hamalıyım. Boynumdaki kravat hürmetten. Az sonra gider ahıra sıvanırım. Dünyada en lezzet aldığım şey, malın yem keserken çıkardığı sestir. Onlar yem kessinler ben dinleyeyim".

Bir akşam Pala'nın "spesiyalite"si mikrodalga fırında pişmiş patates közlemesi ziyafetine konuk oluyoruz; ertesi akşam Hicaz türküler refakatinde çiğköfte şöleni. Bugün balık ziyafetindeyiz. "Yarın akşam, Allah nasib ederse size bir kaz çevireyim de bir görün" diyor; "Gerçi henüz kaz mevsimi gelmedi. Kazın ayağı kara, göğsü buza değecek ki etine lezzet gelsin; lâkin yine de beğenirsiniz inşallah".

Yazmaya hicab etmem gerekir velakin işte itiraf ediyorum; Havza'ya geldiğimizden beridir yöre ve Osmanlı mutfağından kaydadeğer lezzetler getiren akla ziyan şölenlerin misafiri olmaktan "görmemişin çocuğu" gibi hisseder olduk kendimizi.

Bayram namazını Havza'nın en kadim mescidi Yörgüçpaşa Camii'nde, Cuma'yı Vezirköprü'nün İbrahim Taceddin Paşa Camii'nde edâ ettik. Akşamın tehî zamanlarında Goblot'un "İlimlerin Tasnifi" adlı eserinden küçük okuma kaçamakları...

Anadolu'da güz mevsiminin binbir çehresi var demiştik ya; renk güzelliğinin esas unsurunu insan faktörü teşkil ediyor; insanın dostluk ve hürmetinin değmediği yerin güzelliği kendinden menkul.

Dostlar arasında, gönül telimizi titreyişe getiren latif mekânlarda bir bayram iklimindeyiz. Bütün okuyucularıma neş'e, heyecan ve saadeti senenin her mevsimine serpilmiş birbirinden güzel bayramlar ve zamanlar temennî ederim.

Kutlu olsun; darısı nice bayramlara...

Henüz ağzı mühürlü bir hazine: Evliya Çelebi Seyahatnamesi

Seyahatname sadece Evliya"nın gezip gördüğü yerleri bir sanat tarihçisi hassasiyeti ile tasvir edip bir tezkireci dikkatiyle kayda geçirmesiyle kalmıyor, XVII. yüzyılın Osmanlı dünyasına dair hemen herşeyi naklederek benzerine çok az rastlanır bir hazine teşkil ediyor.

Evliya Çelebi"yi nasıl bilirsiniz? Elcevab; nereden bileceksiniz? Ukâlalık ettiğimi düşünmenizi istemem zira Evliya Çelebi Seyahatnamesi"nin aslına en sâdık baskısı şu anda

devam etmektedir. Yapı Kredi Yayınları tarafından bugünlerde 6. cildi yayınlanan bu muazzam klasik, "seçmeler" adı altında yapılanlar dahil, transkripsiyon ve tercüme hatalarıyla dolu güvenilmez baskıları haricinde gerçek okuyucusu ile henüz karşı karşıya gelmemiştir.

"Klasiklere dokunmak" başlıklı yazımda okuyucu ile bizim klasiklerimiz arasında muhtelif engeller bulunduğu, en çetin engelin ise dil meselesi olduğundan bahsetmiştim. YKY tarafından yayınlanan Evliya Çelebi ciltleri, ciddi usullerle çalınan bir uzmanlar topluluğu tarafından hazırlanıyor; bugüne kadar yapılan yeni harfli baskılar içinde en güvenilir olan neşir. Ne var ki büyük ebatta hazırlanan ciltlerden birini alıp da köşe minderine çekilerek Seyahatnâmenin zevkine varmak, standart Türk okuyucusu için hiç de kolay değil. Evliya Çelebi"nin dili, yaşadığı devrin alışıldık lisan üslubundan çok daha farklı ve zengin. Her aradığınız kelimeyi lugâtte bulamayabilirsiniz; üstelik bu seyahatnamenin transkripsiyonunda (yani aslına sadık şekilde -ses değerlerini vurgulayarak- bugünün alfabesine aktarılmasında) Evliya"nın neredeyse bütün doğu ve batı dillerinden, mahalli ağızlardan yaptığı iktibaslar ve özellikle yer isimleri büyük güçlükler çıkarıyor. Ama yine de Evliya Çelebi"nin dilinden tat ve mânâ süzmek imkânsız bir gayret değil, zira Evliya Çelebi bazen yaşadığı bir hadiseyi hikâye ettiğinde daha sade bir üslûba yönelmesini de biliyor.

Yeri gelmişken bir küçük tenkidimi yayıncıların dikkatine sunmak isterim; bu itinalı ve emekli baskıda maalesef, anlatılan yerlerin haritasını yayınlamak unutulmuş; halbuki büyük ölçekli paftalar kullanılmak suretiyle eski yer isimlerinin bugünkü karşılıkları da vurgulanmak suretiyle okuyuculara emsalsiz bir hediye, eski yer isimleriyle mufassal bir Osmanlı coğrafyası etüdü sunulabilirdi. İnşaallah müteakip baskılarda tamamlanır diyerek sizlere Evliya Çelebi"nin bizzat gördüğü ve yaşadığı garip ve ilginç bir vak"ayı özetleyerek aktarmak istiyorum.

Ve min"el acaib ü garibe

Sene 1651 olmalıdır. İstanbul"da artık alışıldık hale gelen iktidar kavgalarından biri daha yaşanmaktadır. İktidar kavgasına girişen paşalardan biri mücadeleyi kaybedince maiyetindeki askerler can derdine düşüp İstanbul"u terkederek Adapazarı"na doğru kaçmaya başlarlar; buna mukabil İstanbul"da duruma hâkim olan Melek Ahmet Paşa maiyetinden Abdullah Paşa komutasındaki kuvvetler adı "Celâli"ye çıkmış mağlupları takibe başlarlar ve "Gekbezi" (tahminen Gebze olsa gerek) civarlarında kıstırırlar. Vakit gecedir. Evliya"nın da aralarında bulunduğu bir grup asker keşif görevi için Celâli mevzilerine yaklaşırlar. Celâliler ağaçlık bir yerde etraftan habersiz istirahat etmektedir. İçlerinden birisi istirahat edenlerin arasından ayrılarak atının yanına gelir ve bineğini tımar ederken "savt-ı hazîn" ile bir mâni söylemeye başlar:

"Eyle mi hâlim felek

Dil bilmez zâlim felek

Kesipsen can bağçesinden

İki nihâlim felek"

Mâninin güzelliği, hadiseyi sessizce gözlemekte olan Evliya"yı etkiler. Meçhul asker bir başka mâniye başlar,

"Baba kitab ile sen

Ohı ki tâ bile sen

Bunda bir iş galan

Sinde yatabilesen"

ve ardından bir mâni daha,

"Lelenin dünyasına

Aldanmadın ya sına

Dünya menim diyenin

Gitmiştik dün yasına"

Asker, yanık sesiyle okuduğu bu mânilerin (ki Kerkük hoyratları ile aynı edebi özellikleri göstermesi sizin de dikkatinizi çekmiş olmalıdır) tesirinde kalarak ağlamaya başlar ve uyumakta olan arkadaşına seslenir,

-Ey Ali can kalk! Ne çok yatarsın, sabah karîbdir. Cümle kurd, kuş ve koyun ve benî Adem seherin kalkub rahmet kapuları açık iken dua edüb kimi dünyâ kimi âhiret ister. Kalk ey gök bahtlı, biz seninle şehidlik isteyelim". Bunun üzerine arkadaşı uyanır, "Hayr ola Veli" diyerek gördüğü rüyayı anlatmaya başlar. "Şimdi bir düş görürdüm. Elimde bir yanmış mum var idi. Sen benim elimden mumu alup püf deyüp söndürüp başım ol mum ile urup başım yardın. Sandım ki başım kesdin" deyince Ali, "Hayr ola, ben bu gice huzur edemeyüb kalkdım, atçağızım tımar ettim. Sen de atını eğerle, sabah yakındır" cevabını verir.

Evliya, "Bunlardan gayrı uyanıh kimesne yok idi" diye kaydediyor. Keşif kolunu teşkil eden yedi sekiz askerle birlikte tekrar birliğine dönen Evliya, düşmanın gafil halde uyumakta olduğunu oradakilere anlatır ve bu garip hali düşünmeye başlar. Seher vakti erişince İstanbul"dan gelen kuvvetler, Celâlilere baskın verir ve gafil halde uyuyan isyancıların çadırlarını başlarına yıkıp, kimi çıplak, kimi başının derdine düşüp paniğe uğramış Celalileri kılıçtan geçirmeye başlarlar.

O esnada Evliya, geceleyin gizlice seyrettiği iki delikanlının eğersiz ve yularsız atları üzerinde belden yukarıları çıplak halde kılıçlarını çekerek döğüştüklerini ve Evliya Çelebi"nin taraf olduğu askerlerden üçünü vurduklarını görür, "Meğer şecî yarar yiğitler imiş" demekten

kendini alamıyor Evliya Çelebi burada. Ne var ki kavga uzun sürmez ve iki yiğit az sonra kılıçtan geçirilerek şehid olurlar. Evliyâ, bu garip hikâyeyi kendi diliyle şöyle bağlıyor:

"Aceb sırdır kim mâni okudukta, "kesipsen can bağçesinden/ iki nihâlim felek" dediği ikisi şehid olması imiş. O biri vakıasında, "elimdeki mumu söndürüp başıma urup başım düşdü zannettim" dediği va"kıa vaki olub rûhı çerağı sönüp kellesi galtân olması imiş." Söz gelişi değil, greçekten hazine

Seyahatnamenin 3. cildinin 160. sayfasından naklettiğim bu hadise, diğerlerine nisbetle âdeta deryadan damla gibi; Seyahatname sadece devrin mühim hadiselerini, Evliya"nın gezip gördüğü yerleri bir sanat tarihçisi hassasiyeti ile tasvir edip bir tezkireci dikkatiyle devrin kayda değer kişileri kayda geçirmesiyle kalmıyor, XVII. yüzyılın Osmanlı dünyasına dair bildiği, gördüğü ve işittiği hemen herşeyi naklederek benzerine çok az rastlanır bir hazine teşkil ediyor. Hemen belirtmeliyiz ki Evliya Çelebi"nin görüp anlattığı tarihi hadiseler, bir tarih şehadeti olarak henüz ciddi bir araştırmaya konu teşkil etmemiştir. Bilebildiğim kadarıyla elimizin altındaki bu müthiş hazineden şimdilik sadece şehir ve sanat tarihçileri kısmen istifade edebilmektedir; eserin tarihi, edebi, sosyolojik, siyasi, etnografik yönleri bâkir bir saha gibi araştırmacılarını bekliyor. Yapı Kredi Bankası"na bu emsalsiz kültür hazinesini yeni okuyuculara kazandırdığı için binlerce şükran borçluyuz; kezâ eseri, aslına en sâdık şekliyle yayına hazırlayan ve isimlerini tek tek saymaya imkân bulunmayan ilim adamlarına da minnet borçluyuz.

ALINTI:

KAMYON YAZILARI:

- Gönlünde yer yoksa bana güzelim; farketmez ben ayakta da giderim.
- Bir sana, bir de sabah uykusuna hastayım.
- Karayollarında değil, senin beyaz kollarında öleyim.
- Vur kalbime hançeri, yüreğim parçalansın; fazla derine inme, çünkü orda sen varsın.
- Rampaların ustasıyım, gözlerinin hastasıyım.
- Öyle birini sev ki, sen ölünce o hiç yaşamasın.
- Yollar gidişime, kızlar duruşuma hasta.
- Burma burma bıyıklarım, Tarkan seni ayıklarım.

  SÖZ:

  "Kötümser yalnız tüneli görür, iyimser tünelin sonundaki ışığı görür, gerçekçi tünelle birlikte hem ışığı hem de gelecek treni görür.

J.Harris

STV'ye gecikmiş bir alkış

Yine Havza'dayız. Havza Ziraat Odası Başkanı, "Pala" nam Fahri Şahin'in şark köşesi usulünde tefriş ettiği mekanda, bayramın son gecesi geç saatlerde esaslı bir erkekler meclisinde sohbet halindeyiz. Bir aralık,

" Yahu Fener'in maçı ne oldu, bir neticeye baksak yollu sesler yükseldi; televizyon açıldı. Fenerbahçe camiası için "meş'um netice" öğrenildi. Aramızdaki birkaç Fenerbahçeli'den en fanatiği durumundaki Samsun Türkocağı Başkanı Prof. Dr. Kenan Erzurumlu ile aynı derecede sıkı bir Fener taraftarı Havza Kaymakamı Sadettin Yücel'i o alışıldık "N'olacak bu Fener'in hali?" suali ile tahrik edip mukabilinde Fener'in 6"0'lık tarihi Galatasaray zaferi hakkında acı yorumlar dinlemeye başladık. Kenan Bey bir ara meclise hitaben,

" Arkadaşlar bir soru soracağım; İstanbul'daki Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan en kalın kitap ne hakkındadır bilen var mı, sualini yöneltince, biz Galatasaray taraftarları başımıza gelecekleri hissedip susmayı tercih ettikse de,

" Arkadaşlar Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki en kalın kitap Galatasaray'ın Avrupa'daki başarılarından bahseder. Peki, bu kütüphanedeki en ince kitabı biliyor musunuz?

Yine sesimizi çıkarmadık; meğer o da Galatasaray'ın Fenerbahçe maçlarındaki kariyerinden bahseden bir esermiş ve kitap sadece iki kapaktan ibaretmiş.

Bu mealde tatlı sataşmalar ve latifeler sürüp gittikten hayli sonra ekranda ilginç görüntüler fark ettik. Dikkatimizi binbir renkli gömleği ile Güney Afrika Cumhuriyeti'nin eski devlet başkanı Nelson Mandela ile aynı koltukta oturan beş yaşlarında bir siyahi kız çocuğu üzerine yoğunlaştı. Galiba yine bir dini bayram kutlamasıydı. Ve Mandela, Güney Afrika Cumhuriyeti nüfusunun sadece yüzde ikisini teşkil eden Müslümanların bayram sevinçlerini paylaşıyordu. Sonra o şirin ve çok tatlı siyahi küçük hanım, son derece vakur ve tatlı bir sesle besmele çektikten sonra odadaki konuşmalar kesildi, Rahman Suresi başladı. Tilavetten sonra Mandela, Müslüman usulünde ellerini birleştirip duaya iştirak etti ve vaktiyle bağımsızlık mücadelesine destek veren Güney Afrikalı Müslümanları öven sözler söyledi.

İtiraf etmeliyim ki bizim laikçilik üslubumuza göre hayli sert görüntülerdi; aynı şeylerin Türkiye'de tekrarlanabilme ihtimalini düşününce yadırgamaktan kendimizi alamadık, "yok canım daha neler" diye geçti içimizden.

Toplulukta bu görüntülerle ilgili yorumlar devam ederken "Sezgiler" isimli türkü programı başladı. Ne yazık ki isimlerini kaydedemediğim iki delikanlı, iyi tertiplenmiş bir stüdyo dekorunda birbirinden güzel Orta Anadolu türküleri söylemeye başladılar. Program akışının munis, tatlı ve rahatsız etmeyen tavrı herkesin dikkatini çekmişti. İçimizden biri, "Bütün aile

fertlerinin birbirinden çekinip utanmadan izleyebileceği nitelikte bir STV kaldı. Niçin bazı değerlerin varlığını ancak kaybettikten sonra fark ediyoruz?" mealinde şeyler söyleyince sohbetin ağırlık merkezi televizyonlara kaydı, daha sonra ticari endişelerle yayın kalitesini bilerek sulandıran ve seviyesizleştiren diğer muhafazakar kanallardan söz edildi ve bu ortamda STV'nin izlediği yayın çizgisinin tutarlılığından bahsedildi.

Diğer kanalların hal"i pür melalini gözden geçirince STV'ye "son Mohikan" lakabı vermekten kendimi alamadım. Bir parça rating artışı uğruna, başta haber bültenleri olmak üzere yayının her anında birtakım değerleri paramparça etmekten çekinmeyen televizyon kanallarının birbiriyle yarıştığı bir iklimde STV gerçekten yüzük taşı gibi parıldıyordu.

İsimleri fazla duyulmamış olsa da başta Türkiye olmak üzere dünyanın dört köşesinde ipekböcekleri gibi sabırla kaliteli programlar üreten bu genç televizyonculara buradan selam göndermek isterim. Birilerinin çıkıp rating değerlerinin hilafına ısrarla temiz yayın siyasetini sürdürmesi gerekiyordu. İşte o televizyonun STV olması, iftihar duyulması gereken bir hadisedir.

Sağ olun gençler;

İzleniyorsunuz.

Taze taze cumhuriyet taşfırın ekmeği bunlar!..

Sonuç teknik açıdan mükemmel: Hükümet elinden geleni yaptı, Tayyip Erdoğan kapı kapı gezerek işe nasıl ciddiyetle sarıldığımızı anlattı, basın Kopenhag'a taşındı, Cumhurbaşkanı, "Bunlar samimi değiller, gitmeme gerek yok" deyip devlet başkanlığının ağırlığını korudu, Rauf Denktaş'ın "tam da o günlerde" hafif bir sağlık problemi zuhur etti, polis daha önce Kızılay'ın göbeğinde öğrenci pataklayarak mesele üzerinde ne kadar duyarlı olduğunu göstermişti, hatta Mr. Bush bile Kopenhag'a İngiltere üzerinden, "alın şu Türkiye'yi canım, idare ediverin" mesajı yolladı.

Avrupalılar ise, "2004 Aralık'ında gelin vaziyeti yeniden gözden geçirelim" dediler, içimizdeki AB taraftarları, "moralimizi bozmayalım, doğru yoldayız; Türkiye kendi dinamikleriyle çağdaşlaşmayı beceremediği için AB'ye mahkumuz" lâflarını tekrarladı. Sonuç teknik açıdan mükemmeldi; olması gereken oldu, mucize olmadı. Herkes elinden geleni ve yapması muhtemel olanı yerine getirmekte kusur göstermedi.

Bu konudaki sezgilerimin bir kere daha doğrulanmış olmasından memnun değilim: Öteden beri kabaca, "ne bizi alırlar, ne de biz gireriz" düşüncesindeyim.

Bizim cumhuriyetimiz liberal karakterde kurulmadı, aksine radikal ve bükülmez bir yönetim anlayışı üzerine bina edildi. Cumhuriyet radikalizmi, kendisini devam ettirecek kurumları da inşa etti ve bu kurumlar, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne "ezkazâ boş bulunup girmesi veya kabul edilmesi halinde" cumhuriyetimiz "taşfırın erkeği" karakterinin hızla "softlaşacağını", yumuşayacağını ve liberalleşeceğini iyi biliyorlar.

Onları ikili bir dil kullanmaya sevk eden yegâne sebep, Cumhuriyet'in kurucuları tarafından konulmuş bulunan "muasır medeniyet seviyesine erişmek" lüksüdür ("ülküsüdür" diyecektim, dilim sürçtü). Türkiye'nin muasır medeniyet seviyesine doğru koşturulması için yönetimde sert üslup kullanmak gereken devirler geçti; muasır dünya sertlikten hoşlanmıyor; bizim devlet seçkinleri ise hem muasır medeniyete erişmek, hem de "taşfırın cumhuriyet" niteliklerini muhafaza etmek istiyorlar. E, bunun açıkça dile getirilebilecek bir fikir olmadığı meydandadır. İşte bu durumda "ikili dil" kullanmak zarureti hâsıl oluyor; kendi toplumuna karşı cumhuriyetin ilerici, laik ve demokratik karakterini korumak için sert yönetim üslûbunun en iyi tercih olduğunu dayatırken "muasır dünya"ya karşı, "biz size kavuşmak için can atıyoruz ama siz iki yüzlü davranıyor, armudun sapı üzümün çöpü hesabı yapıyorsunuz" demek zorundalar. Kısaca ifade edilirse, "Türkiye'nin kendine mahsus özel şartları var" edebiyatı yani.

Hamâkat ve meclûbiyet derecesinde AB taraftarları işte açıkça söylüyorlar, "Türkiye'nin iç dinamikleri yoluyla çağdaşlaşması mümkün değildir; AB, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana önümüze çıkan en büyük tarihi aydınlanma ve rönesans fırsatıdır"; bu sözleri sarf ederken kendi toplumlarını nasıl aşağıladıklarının farkında bile değiller. Cumhuriyetin radikal özünü, "taşfırın erkeği" karakterini ve devletin içinde kendini sürdürecek ideolojik mekanizmalarla tazelenen devlet seçkinlerini etkisiz hale getirmek için açıkça Avrupa Birliği'nden medet umuyorlar. Batı dünyasının siyaset seçkinlerine, "biz adam olmaya olmayız, eğer bizi oryantasyon kursuna kabul ederek himâye ederseniz o başka" demeye getiriyorlar. Bu tutuma "Yeni Mandacılık" ismini verebiliriz; 1919'un mandacı aydınları da üç aşağı"beş yukarı aynı (iyi) niyetleri seslendirmişlerdi. Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana mütemadiyen seçim kazandığı halde radikal cumhuriyet taraftarları tarafından sistematik tarzda engellenen liberal"muhalif siyasi cereyanı da yeni manda taraftarları arasında sayabiliriz; biraz ürkek ve mahcup bir tavırla olsa bile, onlarda da AB'nin sırtından sistemi liberalleştirmek ümidinin izlerini görmek mümkün.

Bir de AB muhalifleri var tabii; ne yazık ki onlar, kendilerini taşfırın cumhuriyetçileri ile aynı safta mütalaa olunmaktan kurtaracak bir dil kullanacak erginliğe erişemediler; Türkiye'nin sırf kendi dinamiklerini harekete geçirmek suretiyle "AB'ye sığınma ihtiyacı hissetmeksizin"

çağdaşlaşabileceği tezini kimselere anlatamadılar: Siyasi temsilleri yok denecek kadar zayıf, siyaset ve basın dünyasındaki etkileri cılız, dillerinde bir rekâket!

Şimdi aklıma geldi; muzırlık parayla değil ya: Avrupalılar, "Kıbrıs'ın tamamı sizin olsun, yeter ki AB'ye girmeyi kabul edin" demiş olsalardı ne cevap verirdik dersiniz?

Uzuuuun bir sükût olurdu!

Jöntürklüğün lüzumu yok!

En iyimser hesapla on yıldan önce Avrupa Birliği'ne üye olamayacağımız kesinlikle anlaşıldı. Bu durumda hükümetin "reformlara devam edeceğiz" vaadi ümit vericidir, Avrupa Birliği kendisinden bekleneni yaptı öyleyse biz de işimize bakalım; herkes kendi işine baksın.

Önümüzdeki on yılı, Türkiye'yi Avrupa Birliği normlarına ulaştırmak için samimiyetle çalışarak değerlendirelim. Eğer bu çalışma takviminde başarılı olursak on sene sonra oturur, Avrupa Birliği'nin bizim için hâlâ câzip bir ülkü olup olmadığına bakarız. Bana öyle geliyor ki, on yılını doğru istikamette çalışarak tasarruf etmiş bir Türkiye'nin, "medenî ve diplomatik nezâket haricinde" bir başka medeniyet projesine katılmak için bunca heves ve hatta düşkünlük göstermesine ihtiyacı kalmayacaktır. Diğer taraftan on yılını doğru ve verimli kullanmış bir Türkiye'ye Avrupa Birliği'nin çok ihtiyacı olacaktır; bugün Avrupa Birliği için Türkiye'nin birliğe ithali, onlar açısından tehlikeli, verimsiz ve yakışıksız görünüyorsa da kendi irâdesi ve kuvveleriyle problem çözmeyi öğrenmiş bir Türkiye'nin üyeliği Avrupa Birliği için vazgeçilmez bir ihtiyaç haline gelebilir.

Ve o gün tekrar oturup Avrupa Birliği'ne girmenin veya dışarda kalmanın faydasını müzakere edebiliriz.

Önce şu berbat, sevimsiz ve yakışıksız "Jöntürk" tavrını terk edip, kısaca ve sadece "Türk" olmayı keşfetmemiz lâzım. Milliyetçiliğin en doğru ve en verimli tasarruf tarzı işte bu hâleti bürünmektir. Her TC vatandaşının anayasal mânâda kendini Türk hissetmesini özendirmemiz gerekecek: Üreterek zengin olmayı öğrenemez miyiz, entelektüel birikimimizi bir şehrâyin şölenine çevirecek kafa gücünden fıtraten mahrum muyuz, devlet"toplum ilişkilerinde insanı, toplum"devlet ilişkilerinde dayanışma ve kolektif irâdeyi öne çıkaracak kadar basiretimiz yok mu? Kendimize güven ve saygı duymayı, Avrupa Birliği'nin katkısı olmadan başaramaz mıyız? Yukarıdaki sorulara "AB'nin katkısı olmadan asla!" cevabını revâ görenlerle ihtilâfım var zira böyle düşünmek, Türklerin "ikinci sınıf dünyalı" olduğunu varsaymakla aynı şeydir; bu mânâda "Türk" olmak, üstünlük değil eşitlik iddiasıdır.

Benim "Türk" olmaktan anladığım budur.

Jöntürkler medeniyet nâmına yegâne ışığın Batı'da parıldadığına inanıyorlardı ve bizim her hâlimiz onlara fersûde, çirkin ve geri görünüyordu; Türklerin yeni dünyada varlık sebebini, Batılı tarzda modern olmak çâresine bağlayan görüş sahiplerine artık saygı duymak zorunda değiliz; "üstünlük değil eşitlik" tezinden hareket eden bir millî heyecan, yarının dünyasında Türklerin kendi medeniyet ve ahlâk tasavvurlarını inşâ etmeleri ihtimâline kuvvet kazandırır. Jöntürklük hâletinden pejmürde ve kirli bir hırka gibi sıyrılmamız gereken nokta burasıdır.

Avrupa Birliği'nin önümüze koyduğu on yıllık vâdeyi ancak bir Jöntürk'ün kapılabileceği, "yine olmadı, yine medeniyetin nûruna vâsıl olamadık" cinsinden bir kahırla karşılayıp kendimize acımak yerine aktif bir çalışma heyecanına dönüştürebiliriz. Her şey bize bağlı. Eğer fıtraten geri, düşünme özürlü ve kabiliyetsiz olmadığımızı düşünüyorsak 12 Aralık 2002 tarihini bir yükselme trampleni haline getirebiliriz.

Böyle bir ülkenin vatandaşı olmak, ülkenin nüfus kâğıdını taşıyan herkese şevk ve gurur verir, bugün bize aşılmaz gibi görünen ve yıllardan beri başımızı ağrıtıp duran pek çok iç meseleyi çözüverir ve Türkiye'yi dünya siyasetinde saygıdeğer bir aktör durumuna getirir. Ne var ki Jöntürk fikriyatının ufkunda "metbû"luk yani kendisine tâbi olunan merci olmak değil, "tâbi"lik vardır. Jöntürklük bir yenilginin remzidir ve siyasi plândaki yegâne temsilcisi sadece Damat Ferid Paşa'dan ibaret değildir.

Ne Avrupa'ya küselim, ne de Batılı insan tipinin son iki asırda inşa ettiklerini küçümseyelim: Batı Avrupa, XX. yüzyılda Amerika kıtasına karşı kaybettiği siyasi üstünlüğü yeniden kazanmak için, kendi muhakemeleri ölçüsünde en mâkul atılımı gerçekleştirmiş ve devletlerüstü bir Avrupa Birliği kurmak dâvâsına sarılmıştır; bu projede şu günkü şartlar çerçevesinde Türkiye'ye yer vermek istemeyişlerini artık anlamak zorundayız. Kaldı ki Avrupa Birliği, dünyanın geleceğine giden son tren filan da değil. Önümüzdeki on yıl, Avrupa Birliği ile "Birleşik Amerika Devletleri" arasındaki ilişkinin nihai şeklini öğrenmemiz açısından da son derece öğretici olacaktır zannındayım.

Toparlayalım; Jöntürklüğün lüzumu yok; bir de sade "Türk" olmayı deneyelim hele!

Alanya bu sene yeniden fethedildi!

Zaman içinde aşınıp yıkılan, kadri bilinmeyen, tahrib edilen veya kaybolanları hariç tutsak bile Anadolu'da hâlâ mevcut bulunan kitâbeler büyük bir yekûn teşkil ediyor. Bu zengin kitâbe varlığının bugüne kadar eksiksiz bir katalogu ve mükemmel bir neşri henüz yapılamadıysa da şu anda elimizde, ilerdeki çalışmalar için ışık olabilecek çok güzel bir eser bulunmaktadır: Alanya Kitâbeleri.

Esas meseleye geçmeden evvel, "Epigrafi nedir ve ne işe yarar; bir dergi okuyucusu için bu kelime, ne derece merak uyandırır ve işe yarar bir kavramdır?" sualine kısa da olsa açıklık getirmek gerekiyor. Epigrafi, "kitâbeler bilgisi" anlamına geliyor. Kitâbe veya kurum Türkçesi ile "yazıt", günümüzde de kullanım alanına sahip. Binaların, çeşmelerin, nadiren de olsa köprülerin, mezarların ve camilerin görünür yerlerine raptedilen zamana dayanıklı levhaların her biri birer kitâbedir ve kitâbe sadece bizim coğrafyamızda değil, insanlık tarihi boyunca yazının kullanılmasından bu yana hemen her yerde görülebilecek türde bir tarih vesikasıdır. Bu bakımdan kitâbe bilgisi, tarih ilminin yardımcı disiplinleri arasında yer alır. Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleri ile ilgili en doğrudan ve güvenilir bilgileri, tarihi bina ve eserlerin duvarlarına konulan kitâbelerden öğreniyoruz; kitâbeler böylece tarihimizin taşa hakk edilmiş doğrulayıcı ve çoğu kere uyarıcı vesikaları olarak gündelik hayatımızın içinde yaşıyorlar. 1928'de yapılan harf inkılâbından sonra eski kitâbeler, büyük çoğunluğumuz için bilinmeyen bir dille ve okunamayan bir alfabe ile yazılmış arkeoloji unsurları olarak yaşadığı için kitâbe ilmi, tarih araştırmaları için bir kat daha önem kazanmış bulunuyor.

Zaman içinde aşınıp yıkılan, kadri bilinmeyen, tahrib edilen veya kaybolanları hariç tutsak bile Anadolu'da hâlâ mevcut bulunan kitâbeler büyük bir yekûn teşkil ediyor. Bu zengin kitâbe varlığının bugüne kadar eksiksiz bir katalogu ve mükemmel bir neşri henüz yapılamadıysa da şu anda elimizde, ilerdeki çalışmalar için ışık olabilecek çok güzel bir eser bulunmaktadır: Alanya Kitâbeleri.

Alanya Kitabeleri

Kitabın hikâyesi 1997 yılında başlıyor; Alanya Kültür, Sanat ve Turizm Vakfı (ALSAV) Müdürü Faruk Nafiz Koçak, bir kitâbe hazinesi durumundaki Alanya'nın zenginliğini kayda geçirmek için, esasen bir Alanya'nın öz be öz yerlisi Prof. Dr. Ali Yardım'a samimi bir teklifte bulunuyor; usul gereği Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat ve Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde meydana getirilen bir araştırma ekibi tarafından mesele projelendirilerek çalışma başlatılıyor ve beş yıllık emeğin mahsulü olan eser, İstanbul Fetih Cemiyeti tarafından "İstanbul'un 550. Fetih yılı" hâtırasına adanan dizi içinde yayınlanıyor. İlk bakışta eser, sadece sanat tarihçilerini, epigrafları veya Selçuklu tarihçilerini ilgilendiren teknik bir çalışma gibi görünüyor ama öyle olmadığını, resimli bir roman lezzetiyle sayfaların birbirini takib etmesinden anlıyorsunuz. İşin en iyi yanı, kitabın sadece Alanya kitâbelerinin mükemmel bir katalogu olması yanı sıra, konuyla teknik seviyede ilintisi olmayan okuyucular için çok yarayışlı ve kullanışlı temel bilgiler ihtiva etmesidir. Profesör Ali Yardım kitabı hazırlarken meselenin bu yanını da ihmâl etmeyerek —tâbirim ma'zur görülmelidir—bir "misyoner" gayretiyle hazırladığı eserinde herkese hitab edecek temel bilgileri bir araya getirmek külfetini de esirgememiş. Meselâ kitabın başlangıç kısmındaki konu başlıklarını şöyle sıralayabilirim: "Kitabelerde kullanılan hat çeşitleri, Kitâbelerin dili (devirlere göre tasnif edilmiş), Kitabelerde kullanılan metinler, Arapça bir kitâbenin başlıca unsurları, Takvim, gün ve

aylarla ilgili terimler, mezar kitabeleri, kitâbede istif meselesi ve çözüm yolları, Ebced hesabı, Hicri ve milâdi tarihler hakkında bilgi vb." Eserin ilk bölümü Alanya Kitâbelerine tahsis olunmuş, ikinci bölümde ise bu kitabelerin metinleri inceleniyor. Alanya Kalesi'ndeki Kızıl Kule, Girene Çeşmesi, Tersâne, Tophane Burcu, Sur bedeni, Meyyit Kapısı, Orta Kapı, Kapı girişi, Ehmedek Burcu ve Kaleiçi'ndeki mescidlerde bulunan kitâbeler, fotoğrafları, transkripsiyon metinleri, Türkçe tercümeleri ve gerektiğinde "estampaj"ları ile (kitabelerden kalıp çıkarılarak oluşturulan çizimler) kitapta yer alıyor. Daha sonra Alanya müzesindeki kitâbelere sıra geliyor. Mezar taşları, çeşme ve ev kitabeleri derken sadece kaba saba taşların yüzüne yazılan metinlerle bir beldenin geçmişi adeta yeniden inşa olunuyor.

Kitap, klasik kültürümüzü ve irfanımızı öğrenmek isteyenler için bir rehber değerini taşıyor. Allah'a minnet edenin kimseye minneti yoktur

Size dikkatimi ve hayranlığımı çeken bir kitâbeden bahsetmek istiyorum: Alanya sahillerinin sembolü durumundaki Kızıl Kule'nin kuzey cephesinde ve en üst mevkiide yer alan bu kitâbe iki kelimeden müteşekkildir ve belli ki kuleyi yaptıran Kılıç Arslan oğlu Keyhüsrevoğlu Keykubad'ın dünya görüşünü aksettirmesi için özellikle vurgulanmıştır: "El—Minnetü lillah". Yani sadece Allah'a minnet edilir! İsterseniz bu kitâbe hakkındaki yorumu, Ali Yardım beyefendi'nin satırlarından takib edelim: "Alanya Kalesi'nin en büyük kulesine çekilmiş bir 'Minnet Bayrağı' gibi dalgalanan bu bağımsız kitâbe, temsil ettiği anlam bakımından Alanya kitâbelerinin şâhı durumundadır. Gören her göze hitab etsin diye olmalıdır ki, sekiz köşeli kulenin şehre nâzır yüzüne konulmuştur.

Bu bağımsız kitâbe, benliğini aşmış bir hükümdarın duygularının en soylu ifâdesidir: Minnet Allah'adır!" Ne mutlu o beldeye ki...

Kitâbeler sadece tarih bilgisi vermekle kalmıyorlar, adına dikildikleri kişinin, toplumun veya zümrenin hâkim değer yargılarını, edebî zevklerini ve dünya görüşlerini aksettirmek bakımından da değer taşıyorlar. Dolayısı ile kütüphanelerimizde bütün Anadolu kitabelerinin aynı dikkat ve ihtimam (hatta aşk!) ile hazırlanmış eksiksiz bir katalogunu görmek en büyük hülyalarımızdan birisi olmaya lâyıktır. Ne mutlu Alanya'ya ki, sahip oldukları tarihi kıymetlerin farkına varmış evlâtları var; ne mutlu Alanyalılara ki, içlerinde bu gibi ilmi çalışmaların önem ve değerini kavramış, işe ihtisas ve şevkle eğilmiş hemşehrilere sahipler. Bu vesile ile ALSAV mensuplarına, bu kültür yâdigârını irfânımıza kazandıran Prof. Dr. Ali Yardım'a ve eserin basılmasını sağlayan İstanbul Fetih Cemiyeti'ne binlerce tebrik, şükran ve dua. Alanya, Sultan Alaaddin Keykubâd tarafından 1221 tarihinde fetholunmasından tam 781 sene sonra yeniden fetholundu. Kutlu olsun; bu devirde bir mülkün fethi ancak böyle olur: İlimle, sanatla ve aşkla!

Alanya mezar kitabelerinden:

"Nev—civanken gitti cennet bağına / Firakı kıldı vâliydeynin cânına" "Ziyaretten murad heman bir duadır /Bugün bana ise yarın sanadır" "Nãzeninim genç yaşımda eyledim azm—i beka/ Afv ide cürm□i günahım Bârî Hüdâ" "Çeşm□i ibret ile bak dünya misafirhanedir /Bir mukim âdem bulunmaz ne aceb kâşanedir" "Dikkat eyle nazar kıl şu mezarım taşına/ Akîl isen gafil olma aklını başına / Salınub gezer idim her dem neler geldi başıma / Akıbet türâb oldum taş dikildi başıma" "Cihâna doymadı cânım / Ecel aldı girîbânım" "Görünüb rûy—i ecel halime devran ağlar / Ben nasıl ağlamayım derdime derman ağlar" "Bu cihanda bulmadım hiç rahatı/ İhtiyar ettim ânın içün rıhleti/Kimse gülmez kimse dahi gülmeye/ zevkini değmez cihanın mihneti"

SÖZ:

"Mutluluk bir refleks değil, bilinçli bir tercihtir."

Mildred Barthel

Sisler bulvarı

Taşlar bir türlü yerine oturmuyor; "destablizasyon"un en kısa ifadesi böyle bir şey olmalı. Roller kâğıt üstünde dağıtılmış ama sahnede hemen her aktör başkasının repliğini okumak, rolünü ele geçirmek hesabında.

Türkiye'de yaşamak ve olayları izlemek insanda sanki bir aksiyon filmi seyredermiş gibi yüksek adrenalin salgılanmasına yol açıyor. "Rutin"e, yerleşikliğe, gerektiği zaman neyi nerede bulabileceğimize dair güven duymaya alışacağımız bir düzen tesis etmeyi henüz başaramadık.

Bir ay önce ne kadar iyimserdik; seçimlerden şaşırtıcı bir istikrar vaadi tablosu çıkmıştı; yeni hükümete kredi açmakta herkes birbiriyle yarış halindeydi. Önümüzdeki üç"dört seneyi omuzlayacak bir heyecan içindeydik; oysaki dünün gazetelerine şöyle bir göz gezdirenlerin kapılacağı ortak duygu tek kelimeyle karamsarlıktır: Cumhurbaşkanı'nın son anayasa değişikliğini vetosu, Hablemitoğlu cinayeti, ABD'nin Irak operasyonu, Kıbrıs meselesinde çözümsüzlük, hayat standardı vergisinde ve nema ödemelerinde hükümetin kararsızlığı, yabancı sermayenin ürkekliği. Sanki görünmeyen bir el, Türkiye'nin rutin ve önceden hesaplanabilir bir istikamette yürümesinden rahatsızlık duyuyor gibidir. Ne var ki kabahati "dış güçler"e yıkarak kendimizi aklayamayız; "iç güçler" de kaosa elinden geldiğince yardımda bulunmakta emeğini esirgemiyor.

Uç uca konulduğunda hepsi bir haftayı bile bulmayan "ben Avrupa'da iken" günlerinden geriye kalan en net intiba şu: "Ne kadar sıkıcı bir hayat, ne kadar kendi rutininde işleyen bir düzen, insanda sıkıntı hissi yaratacak derecede monoton bir âhenk". O intizam ve monotonluğun, hangi bedeller ödenerek ve hangi zor süreçlerden geçilerek kazanıldığını göz

ardı etmiyorum. Elbette hukuk devleti denilen şey, işten anlayan hocaların bir odaya kapanarak güzel bir anayasa kaleme almalarıyla kurulmuyor; "güçler ayrılığı ve dengesi" dediğimiz demokrasi altyapısı, kurumlara kâğıt üstünde görev dağıtılmasıyla başarılmıyor. Seçilmişler ve atanmışlar arasındaki ilişkiler, Batı demokrasilerinde birkaç günde tesis edilmedi. Vatandaşına huzur ve güven telkin eden bir kamu idaresi kurmak, sağdan soldan teşkilat şeması tercüme edilerek kurulmadı; hepsinin ardında "politik ve sosyal zaman" diyebileceğimiz uzun süreçler var; emek var, gözyaşı var, tecrübe ve hakikate hürmet hassasiyeti var.

Çağdaşlaşmayı Batı dünyasından öğreneceğimizi ta başından beri kabul etmişiz; muallimimiz garp medeniyetidir; öğrenmenin en makbul olanı başkalarının tecrübesini "doğrulanmış bilgi" olarak kabul edip öğrenme zamanını kısaltmaktır. Öğrenciler, öğretmelerinden böyle öğrenir; her birinin öğretmenleri kadar zaman harcaması gerekmez. Halbuki biz hem muallime hürmette kusur etmiyor, hem de muallimin tecrübesinden istifade etmek yerine muallimin tecrübesini bizzat yaşamaya alkışlıyoruz.

Bundan önce failleri hâlâ bulunamamış siyasi cinayetler işlendi ve o dosyalar unutuldu gitti; güvenlik içinde yaşayan bir toplum olmak lüksüne bir türlü erişemedik. Yüksek güvenlik standartları, illâ ki düzeni bir polis devleti haline getirmemizi, temel hak ve hürriyetlerden feragat etmemizi gerektirmiyor (Batı'da öyle meselâ), temel haklar ve güvenlik konusunda Batı standartları hâlâ çok uzağımızda. Bizde hizmette kusuru görülenler (doğrudan taksir sahibi olmasalar bile) pozisyonunu koruyabiliyor; istifa bizde ancak dayanılmaz raddeler söz konusu olduğunda hâtıra gelen bir ihtimâldir zira ilk anların patırtısı atlatıldığında kamuoyu unutur, küllenir gider her şey.

Hablemitoğlu cinayetinin nihai gayesi, karamsarlığı yoğunlaştırmak, güvensizlik ortamını kışkırtmaktı; bu maksadın hâsıl olması için herkes elinden geleni ardına koymuyor, başta köşe yazarları olmak üzere ağzı olan herkes kendince dedektifçiliğe soyunmuş durumda. Hak gelince bâtıl zail olur! Varlık sebepleri emniyet ve asayişi korumak, güvenlik ortamının devamını sağlamaktan ibaret olan her merciden varlık sebeplerine uygun, etkili ve süratli bir mesai beklemek hakkımızdır. Spekülasyon değil suçluların en kısa zamanda yakalanmasını ve bu işin diğer suikast çetelerini caydıracak tarzda kesin şekilde halledilmesini bekliyoruz.

Yıllardır sisler bulvarında el yordamıyla yürümekten yorulduk; açıklık istiyoruz, güven istiyoruz, devlet mercilerinin en yüksek katından en sade memura kadar işlerini hukuk devletine sadakat içinde hızlı ve etkili biçimde yapmalarını, yapamayanların devlete daha fazla yük olmadan çekilmelerini istiyoruz.

Çok şey mi istiyoruz? Evet çok şey istiyoruz; mademki medeniyette ve kamu nizamında muallimimiz Batı'dır, en azından kamu nizamının ve sistemin Batı'da işlediği gibi işlemesini istiyoruz.

Futbol endüstrisinin ahlâkı var mı?

Bu âlemde kimse boşuna konuşmuyor, hiç kimse bir mahalle bıçkınının saf heyecanı ve öfkesiyle birbirine hakaret etmiyor. İşler birdenbire çığırından çıkmış değil, emin olmalıyız ki herşey kontrol altında ve muhtemelen "iyi eğitim" görmüş endüstri tasarımcıları tarafından yönetilmektedir.

"Sırrı kim len? Sırrı denen hödüğü oraya çıkarmanın sırrı ne len? (...) Nah konuşursun! Maçan yiyorsa Oğuz'un karşısına geçip konuşsana."

...

Okuyucularımdan özür dilerim; bu üslûp hem Aksiyon dergisi, hem bu sütunlar için hiç de alışıldık değildir. Geçen hafta yayınlanan günlük gazetelerin birinde yayınlanan bir köşe yazısından aldığım bu sözler, yılların gazetecisi Savaş Ay'a ait. Savaş Ay bu sözleri, Star televizyonunda önceki pazar günü yayınlanan bir "horoz dövüşü" programında cereyan eden seviyesizliği eleştirmek için sarfediyor.

Güyâ! Nerdeyse ilgili şahısları bir dövmediği kalmış...

Kasımpaşa ağzı günün yükselen eğilimi olabilir ama yine de yerinde, yani Kasımpaşa sokaklarında kalsa iyi olacak.

"Aferin çocuklar bugün iyi küfürleştiniz!"

Televizyonlardaki futbol tartışma programlarına musallat olan bu seviyesizlik üslubu yeni sayılmaz. Nice zamandır aynı programa tartışmacı olarak katıldıkları ve aynı televizyondan maaş aldıkları halde günün birinde işi birbirlerine canlı yayında hakaret etmeye kadar vardıran sözde futbol adamları, programlarına seyirci çekmek için evvela masum kayıkçı dövüşü tarzında tartışırken artık birbirlerinin aile hayatlarına ve mahremiyetlerine dil uzatır hale geldiler. Mesele o raddelere taşındı ki Hıncal Uluç ve Haşmet Babaoğlu, futbol düşüncesinde ve tartışmasında seviyeyi temsil eden "90 Dakika" programı esnasında, kavganın ilgi görmesinden yakınarak, "bizim başımız kel mi; onlardan ne eksiğimiz var" lâtifesiyle de olsa birbirlerinin boğazına sarıldılar.

Daha önceki haftalarda ağızların ne kadar bozulacağı belli olmuş, futbol programlarına teknik danışman olarak istihdam edilen iki eski hakem birbirlerinin gıyabında ve gazete sütunlarında demediklerini bırakmamışlardı. Aslında bu iki eski hakemin gündemde kalmak ve birbirlerinin piyasa payını kapmak için □bile isteye□ seviyesiz bir rekabete giriştikleri belli oluyordu; her ikisi de katıldıkları programlarda bozuk bir ağızla argo benzetmeler yapıyorlar ve sadece stüdyo sınırları içinde câri olduğu anlaşılan kabadayıca tavırlarla kimi zaman futbolcuları, kimi zaman hakemleri ve teknik adamları eleştiriyor ve ortalıkta ciddi bir şey yokken bir kaşık suda fırtına koparıyorlardı.

Geçen hafta yaşananlar, meselenin sportif yönünü de aşarak bir medyatik taciz boyutlarına ulaştı. Star televizyonundaki pazar programına Fenerbahçe'nin eski çalıştırıcısı Lorant'ın şoförü katılmış ve spor camiasını derin şaşkınlıklara uğratan iddialar ortaya atmıştı. Bu iddialar arasında bazı futbol yazarlarının, hatta yayın grubunun Fenerbahçe kulübünden rüşvet aldıkları bile vardı. Yazının başındaki argo lâflar, bu olay üzerine sarfedilmiş bulunuyor.

Hâsılı kelâm, basın dünyamıza maç günleri yetmiyor; spordan beslenen endüstri sade sportif hadiselerle yetinemeyecek kadar büyüdü; endüstrinin bütün zamanları kaplaması ve daha fazla ciro yapması gerekiyor. Bu âlemde kimse boşuna konuşmuyor, hiç kimse bir mahalle bıçkınının saf heyecanı ve öfkesiyle birbirine hakaret etmiyor. İşler birdenbire çığırından çıkmış değil, emin olmalıyız ki herşey kontrol altında ve muhtemelen "iyi eğitim" görmüş endüstri tasarımcıları tarafından yönetilmektedir.

"Güzel, şimdi de birbirinize

tokat atın bakalım çocuklar"

Burada asıl tartışılması gereken mesele, sporun ve spor endüstrisinin kendisini hayatın yerine ikame etmesine ne kadar müsaade veya tahammül gösterebileceğimizdir.

Spor hayatın yerine ikame edilebilecek ölçüde büyük ve sahici değil; spor müsabakaları ne kadar heyecan verici ve tartışılır olursa olsun kurgulanmış birer oyundan ibaret ve unutulmamalı ki hiçbir maç son maç değildir. Spor endüstrisi yıl boyunca neredeyse hiç kesintiye uğramaksızın sürüp gidiyor, şampiyonluklar, kupalar birbirini kovalıyor. Bu yoğun tempoya aldanan pek çok insan için spor, hayatın gerçekte ihtiva etmesi gereken bütün alanları kaplayabilir. Yapılan ve yapılmakta olan da aslında bu. Sporu hayatın ta kendisi zanneden bir tüketici kitle, spor endüstrisinin tartışmasız vazgeçilmezidir. Standart bir Türk gazetesinin sayfa itibariyle beşte ikisini spora ayırması çok sportif bir toplum olduğumuzu göstermiyor.

Bugünün modası Kasımpaşa ağzıyla futbol raconu kesmek olabilir; yarın üslup değişecektir; küfürbazlar gidecek, belki centilmenler devri başlayacaktır ama ihtiyaç duyulduğunda televizyon canlı yayınlarında futbol yorumcularının birbiriyle güreştirilmesine bile ihtimâl dahilinde bakılmalı. Herkes bir spor ahlâkından bahsedip duruyor; endüstriye konu teşkil eden bir şeyin tek ahlâki kriteri verimlilik ve kâr□zarar hesabıdır.

YERİ GELMİŞKEN 1:

FUTBOL EDEBİYATININ ARİSTOKRATI: AHMET SELİM

Son aylarda Zaman Gazetesi'nin spor sayfalarında yeni ve çok dikkate değer bir spor edebiyatı örneği sunulmaya başlandı. Yakın dönemlere kadar sadece siyaset üzerine kaleme aldığı köşe yazılarıyla bilinen Ahmet Selim, futbol edebiyatında ağırbaşlı, ince fikirli, insânî duyarlığı yüksek ve nezih üslûbuyla yeni bir çığır açtı. Türk futbol yazarlarının teşkil ettiği

standart ortalamaya göre Ahmet Selim'in sergilediği bakış açısı ve üslûbu, mukayese edilmesi haksızlık derecesinde bir seviye, hattâ aristokratik bir hassasiyet teşkil ediyor. Türk futbol tarihine ismini başarılarıyla yazdırmış nice eski futbolcu, hakem ve işi gücü futbol yazmaktan ibaret gazetecilerin arasında Ahmet Selim, İstanbul'u içerden tanımanın verdiği tecrübe kıdemiyle ve pırıltılı Türkçesiyle fark yaratıyor.

İş benim reyime kalsa, "2002 yılının en başarılı futbol yazarı kimdir" anketi için Ahmet Selim'i tek başına aday gösterirdim. Bu arada, standart spor sayfası okuyucusunun yadırgama ihtimâlini göğüsleyerek sütunlarını Ahmet Selim'e açan spor editörlerini de kutlamak lâzım; Zaman Gazetesi'nin yeni yayın dönemine spor sayfaları da farklı üslubu ile katkıda bulunmaya başladı.

Üslûp ve usul bazen esastan daha önde gelir. Hayatın hızlı akışı ve telâşı içinde insanı ıskalamayan, ona lâyık olduğu ölçüde önem veren yayıncılık anlayışı, tiraj rekorları kırmasa bile daima kıymet ve itibarını koruyacaktır.

Tebrikler!

YERİ GELMİŞKEN 2:

BEĞENDİĞİM FUTBOL YAZARLARI

Söz futbol edebiyatından açılmışken basında beğendiğim ve yazılarını zevkle okuduğum müstesnâ yazarlardan da bahsetmeliyim: Ahmet Selim'i at yarışçılarının tâbiriyle "tek geçiyorum". Hıncal Uluç, birtakım alt yapı zaaflarına rağmen sadece futbol değil sporun pek çok branşında yazdığını okutabilen usta bir kalem. Haşmet Babaoğlu ise, "90 Dakika" programındaki "size çok önemli bir şey söyleyim mi" girizgâhıyla başlayan yorumlarıyla hoşuma gidiyor. Taraftar kimliğini gizlemediği halde bu kadar güvenilirlik kazanan kaç kişi vardır ki? Yılların ustası Doğan Koloğlu'yu anmadan geçemem; onun teknik analizleri daima dikkatimi çekmiş ve yazılarını zevkle okumuşumdur. Genç kuşaktan ise Radikal gazetesinden Tanıl Bora'yı beğeniyorum; özellikle Anadolu takımlarını önemseyen ve meseleyi "sair takımlar"ın açısından göstermeyi deneyen yazılarında farklı lezzetler bulunuyor.

"Ne oluyor, çizmelerim nerede, atımı getirin!.."

Hatırlar mısınız bir ay kadar önce "Bir kâbusun anatomisi" başlığıyla, uyku ile uyanıklık arasında radyo haberlerinden YÖK Başkanı Kemal Gürüz'ün, "hükümetimizin Irak konusundaki politikalarını destekliyoruz" mealinde bir beyanatını dinlediğimi, daha sonra da duyduklarımın hayal mi gerçek mi olduğuna bir türlü karar veremediğimden bahsetmiştim ya...

Şimdi anlıyorum ki bu tevatürün hakikat olma ihtimali büyükmüş!

Duymamış olamazsınız; iki gün önce sayın Gürüz, rektörleri toplayıp, Kıbrıs konusunda Dışişleri Bakanı'nın beyanatını yalanladıkları için Dışişleri bürokrasisini alenen tebrik etti, alınlarından öptü! "Direnin arkadaşlar arkanızdayız" mesajı verdi. Meğer YÖK, sivil toplum kuruluşu olmuş haberimiz yok; Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün, Sanayi Bakanı'nın şahsında hükümeti eleştirirken bakanlık bürokratlarını yüreklendirmesi gibi bir şey.

Olmaz demeyelim, olur; burası Türkiye.

Gerçeküstü bir film gibi, insanın gözlerini oğuşturup, "rüya mı görüyorum yoksa gerçek mi?" dercesine kendi etini burası geliyor.

Bu defa sayın Gürüz'ün gerçekten bir panik halinde olduğu fark ediliyor; Rektörler Kurulu'nda hazırlanan bildiriyi okumakla yetinmeyip üstüne "irticâlden" yorum cümleleri eklemek ihtiyacı hissetmesi bir yerde tabii karşılanabilir; ama kurduğu cümlelerin gramer yapısı, Anadolu tabiriyle "yüreğinin kalktığını" gösteriyor; heyecan, öfke ve yeis içinde. Normal zamanda söylememesi gereken veya söylerken uzun uzun düşünmesi icab eden sözleri, bir imdat çığlığı edâsında peş peşe sıralıyor.

YÖK Başkanı "hükümetine" açık cepheden muhalefet ediyor; halbuki iki ay önce "hükümetini" desteklediğini belirtmek ihtiyacını hissetmişti; bu vesile ile YÖK'ün özerk bir kurum olduğunu hatırlamış olmalıdır.

Demek ki özerklik böyle bir şey; bir kamu kuruluşunun yöneticisi, beğendiği hükümeti destekleyip, beğenmediğine bodoslamadan bindirilebilmeli gibi bir şey.

Önceki hükümetler döneminde öğrencilere ve öğretim üyelerine kısıtlama getirilirken muhalefet hakkını kullanmayıp, tam aksine polisiye nitelikteki tedbirleri desteklemesi garip kaçmıyor bu durumda.

Ve ister istemez, "vay canına YÖK meğerse özerk bir kuruluşmuş" demekten kendimizi alamıyoruz.

İmdat sinyallerinin yeterince etki uyandırdığından emin olamıyor, sertleşiyor, gölge boksu yapmaya başlıyor; isim vermeden birilerini köşeye sıkıştırmaya çalışıyor.

"Devlet, köktendinci terörün temelini, felsefi temellerini ve finans kaynaklarını oluşturan Vahabi bataklığında boğulmaz." diyor, "...Molla rejimi kutlamalarına katılanlar olmasına rağmen bu ülke de o bataklığa saplanmaz." diyor ve ekliyor, "Vahabi bataklığında entari dolaşanlar olsa bile o bataklığa girmez." diyor.

"Kimi kastediyorsunuz" diyeceklere "onlar kendilerini bilir" demeye getiriyor; biraz daha üstüne gidilecek olursa bildiği vahim şeyleri açığa vuracağını imâ ediyor.

Rektörler bildirisinde de aynı ima var, geçmişte bazı üniversitelerde cumhuriyet düşmanları hakimdi ve bunlar hak etmeyenlere akademik unvanlar dağıttılar; bunların bazısı ise şimdi

devletin üst düzeyinde görev alıyorlar deniliyor özetle. İsim verilmiyor, "siz anlarsınız, üstümüze gelirseniz gökkubbeyi başınıza yıkarız" demeye getiriliyor.

Kime bu hitap, kime seslenilmekte?

Elcevap; hükümete!

Hayır, senaryo değil gerçek.

Sonra durup dururken bir cümle sarf ediliyor:

"Müslüman demokratlık bu ülkede sadece Atatürk'ün tekelindedir."

Neyse ki Müslümanlığı ve demokratlığı tekil haliyle Atatürk'ün tekeline almıyor; o zaman demek olur ki bu ülkede ne Müslüman, ne de demokrat var. Garip bir niteleme. Bilimsel olup olmadığına gelince, bu muammayı yerli laboratuvarlarda analiz etmek mümkün değil gibi görünüyor; Avrupa'dan uzman analizci getirtmek lâzım.

Atatürk'ün böyle bir söz söylediğini hatırlamıyoruz; "Bu ülkede Müslüman demokratlığı tekelime alıyorum" diye bir söz sarf etmemiş. Öyleyse bu atıf ne anlama geliyor? Bunu bilmiyoruz.

Belki de ilham gelmiştir! Fakat olamaz, "ilham" bilimsel metodun cevaz verdiği bilgi edinme yollarından birisi değildir. YÖK Başkanı, bilimsel yollardan derlenmemiş bir bilgiyi kullanmaz!

Neden bahsediyoruz biz burada, ne oluyor, atımı getirin, çizmelerim nerede?..

....

Ohh, meğer yine kâbus görmüşüm; hayra alâmet değil bu kadar kâbus görmek ama yine de uyanmak güzel şey.

Ya gerçek olsaydı!

Ahmet Özhan yanılıyor!

Evet, Ahmet Özhan yanılıyor! Kendisi çok takdir ettiğim bir sanatçıdır fakat yanıldığını belirtmeye mecburum: Zaman'ın dünkü Kültür sayfasında, Mevleviliğin turistik bir malzeme olarak istismar edildiğine dikkat çeken Sayın Özhan'ın, "Birinin kral çıplak demesi gerekiyordu, ben de dedim" yolunda bir beyanı yayınlandı.

Değerli sanatçımız yanılmaktadır çünkü Türk basınında Mevlevi âyinlerinin istismar edildiğine dair ilk tenkid yazısı, "ne yazık ki kadri bilinmediği için sütunu kapatılan" eski Zaman muharrirlerinden Recai Güllapdan Beyfendi'ye ait bulunmaktadır. Söz konusu yazı,

halen yayın hayatına devam etmekte olan Türkiye Günlüğü dergisinin Aralık 1989 tarihli 9. sayısının 91. sayfasında yayınlanmıştır.

Üstâd bu yazısında meâlen her yıl turizm ve spor alanında büyük fırsatlar kaçırmakta olduğumuzu, aralık ayında Konya'da tertiplenmekte olan Şeb"i Arûs törenlerinin turistler tarafından büyük ilgiyle karşılandığını, ecnebî memleketlere turneye giden semâ ekiplerinin kapalı gişe gösteri yaptıklarının altını çizerek, bir turizm ve spor faaliyeti olarak semâ gösterilerinin beynelmilel bir spor branşı olarak lanse edilmesi gerektiğini, Spor bakanlığının hemen bir "Sema federasyonu" kurarak memlekette nesli tükenmekte olan semâzenlerin derhal lisansiye edilmesine önayak olması gerektiğini, buna paralel olarak ilk adımda Konya'da bir semâ eğitim merkezi açılmasını ve başına "tercihen ecnebîlerden olmak üzere" ehliyetli hocalar getirilmesini, bu sporun daha sonraki safhada okullara yaygınlaştırılmasını, rekabetin sporda daima üstün başarı getirdiği gerçeğinin göz ardı edilmeyerek "tercihan Konya'da" deneme mahiyetinde olmak üzere amatör ve mahalli seviyede bir "semâ ligi" kurulmasını (ve hatta yeni semâ takımlarına, "Çelebispor, gemsgençlik, Veled idman ocağı, Kırmızı tennûreliler, Yeşil külâhlılar" gibi isimler verilebileceğini), yeni spor dalının aynı zamanda sanat boyutunun ihmâl edilmemesi lüzumundan bahisle Devlet Halk Dansları bünyesinde bir "semâ sanatları icrâ topluluğu" kurulmasını, dışardan usta koreograflar getirtilerek semâ'da yeni figürler, stiller ve refakat müzikleriyle yeni ritimler arayışına girişilmesini, ardından uluslararası olimpiyat komitesi nezdinde müracaata geçilerek semâ sporunun 1992 Barcelona Olimpiyatları'nda en azından Jimnastiğin yer minderi veya aletsiz hareketler dallarında olimpik spor olarak kabul ettirilmesini, böylece ecnebiler aklını başına devşirene kadar en azından iki üç olimpiyat boyunca memlekete pek çok altın madalya kazandırma ihtimâlimizin bulunduğunu, bununla da iktifa edilmeyip özellikle uluslararası platformda ecnebilerin zevkine hitab etmek üzere semâ'ın buz patenleriyle buz pistlerinde icrâ edilebilir tarzının büyük sükse toplayacağını ve bu kelimeden olmak üzere "bayan semâzen" unsuruna müracaatın kaçınılmaz göründüğünü, ancak memleketimizde iyi patenci yetişmediği için bu stilin olimpik spor olarak teklifinden kaçınılması ve yer minderinden şaşılmaması icab ettiği gibi ince fikirleri serzenişli bir dille kaleme almıştı.

Geçmiş zaman olur ki hayâli cihan değer!

Ahmet Özhan'ın haberi olmayabilir, mâzurdur; bu satırları değerli sanatkârımızı tenkid maksadıyla değil meseleye katkı olsun diye buraya iktibas ettim.

Kaldı ki bu satırların yazarı da vaktiyle, Zaman gazetesinin Kültür sayfasında "Bordrolu Dervişler" başlıklı bir yazı kaleme aldığını hatırlıyor. Her ne kadar bu yazı, Recai Beyfendi'nin radikal fikirlerini tekzib eder bir mahiyet taşıyorsa da, orada bazı semâzenlerin Kültür Bakanlığı bünyesinde kadroya alınarak "bordrolu derviş" statüsüne sokulmasının garâbeti üzerinde durulmuş, Mevleviliğin bir tarikat olduğundan bahisle "meselâ" günün birinde Kadiri dervişlerinin de bordroya geçirilip geçirilmeyeceği şeklinde bednam ve muzır

sualler tevcih edilmişti de, yazının neşrinin ardından yazar, sözü edilen bordrolu dervişlerden birinin yakın markajına düşerek, "sen memleket çocuğusun, böyle şeyler sana yakışıyor mu?" yollu itâblarına mâruz kalmıştı.

Sayın Özhan, semâ gösterilerinin mağaza açılışlarında, müzik kliplerinde ve münasebetsiz mahallerde sıkça tekrarlanarak bir ticaret ve gösteri metâı haline getirilmesinden yakınmakta yerden göğe haklıdır; bu hususta kendilerini destekliyorum lâkin ilk defa "kral çıplak" diyebilme şerefinin sevgili sanatkârımıza ait olmadığını belirtmekten kaçınamayacağım.

Kezâ sayın Özhan'ın, "Hacı Bektaş"ı Veli de Mevlânâ gibi istismar ediliyor" fikrini de bütün kalbimle destekliyor ve yapmayı vaadettiği "Muharrem ilahileri" isimli albümü sabırsızlıkla bekliyorum; öyle ümmid ederim ki bu albüm derûnunda çokça sevip söylediğimiz, "İbtidâdan yol sorarsan / Yol Muhammed Ali'nindir / Yetmişiki dil sorarsan/ Dil Muhammed Ali'nindir" isimli nefes de yer bulacaktır.

Şerefi kime ait olursa olsun dini heyecan ve vecdin metâ haline getirilmesine karşı çıkmak, samimi dindarlar için olduğu kadar laik kültür için de aynı derecede vecîbedir.

Yedi kocalı hürmüz

Şuna savaş yerine artık işgal demek daha doğru olacak; savaş, en azından denk gibi görünen güçler arasında yapılır. Amerika savaşa değil sanki Ortadoğu'yu işgale hazırlanıyor gibidir. Basındaki gaz maskesi ile ilgili haberler de doğrusu çok hoş, tam bir "ikitelli geyiği".

Saddam'ın uzun menzilli füzeleri Ankara'yı bile vurabilirmiş, yok daha neler! Strateji uzmanı olmaya gerek yok; bu savaşta Irak'ın bize verebileceği zarar, herhangi bir müşterek tatbikatta Amerikan güçlerinin, yanlışlıkla bizim birliklere verebileceği zarardan yüksek olamaz (bkz; Muavenet zırhlısı hâdisesi!)

Öyleyse şuna "Amerika savaşmaya kararlı" demeyelim; "ABD, bundan böyle bölgeye doğrudan müdahil ve kalıcı olmaya kararlı" demek daha doğru. Bilmem kaç yıl süreyle 80 bin Amerikan askerinin Türkiye'de ne işi varı? Bu derece etkili bir savaş gücü, öteden beri yüksek râkımlı tepelerde müessir politik güçle birleştiğinde ne olur, bunun hesabı yapılmalıdır. Öyle görünüyor ki Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" stratejisinden bu defa iyiden iyiye sıdkımızı sıyırmış vaziyetteyiz. Bu arada Kemalist güçler, "Hürriyet ve istiklâl benim karakterimdir" sözünün 2003 Türkiye'sindeki yerini şimdiden tezekkür etmeye başlasalar iyi olacaktır.

Gazeteci Ufuk Güldemir, "Türkiye bu savaşa askerlerin, irtica nedeniyle her gün itip kaktıkları bir hükümetle gidiyor. Bu hükümet, asker karşısında eziktir." diye yazmış gazetesinde. Son MGK kararında irticai faaliyetlerin takibi konusundaki hassasiyetin bir kere daha dile getirilmesinde önemli bir anlam olmalı. 30 bin irticacı memurdan bahsediliyor; eğer

doğru ise bu memurların, önceki hükümet döneminde niçin faaliyetlerine müsaade edildiği muammadır. Hükümet daha şimdiden "Yedi Kocalı Hürmüz"e döndü. Başta Tayyip Erdoğan, bir hukuk garâbeti eseriyle kabine dışında kalmış fiili başbakan gibi davranmak konusunda gereğinden fazla gayret göstererek hükümete zarar veriyor. Tiyatro tabiriyle mütemadiyen hükümetin repliklerini çalarak kendini gündemde tutuyor. Sanki kendisinden habersiz ve kendisine nisbet olsun diye yapılmış gibi memur zammını az buluyor; dış temaslarında hükümeti güç durumda bırakacak spontane tepkiler veriyor. Siyasi hukuk ve geleneğimizde başbakanla iktidar partisi genel başkanının rollerini paylaştıran bir düzenleme yok. İlginç bir durum ve ilginç bir portre!

Diğer Hürmüzler'i saymaya gerek var mı: Bürokrasi hazretleri, Amerikan baskısı, kılıç sırtında duran ekonomik dengeler, terbiyesini nerede ve ne zaman bozacağına henüz karar verememiş bir muhalefet, iktidar nimetlerinden istifade etmek için sırada bekleyen partililer ve iş çevreleri ve basın. Etti yedi; Hürmüz'ün tam yedi tane kocası var; Allah yardımcısı olsun!

Türkiye'nin en büyük problemlerinden birisi basın; kronik işsizlik, kalitesiz eğitim, hızlı şehirleşme vesaire gibi Türkiye'nin bir de basın meselesi var. İsterseniz bir "analiz" de biz yapalım: Mehmet Akif Ersoy'un ölüm yıldönümünde yapılması gelenek haline gelen tören için bu sene iki resmi kuruluş program bastırmış; Kültür Bakanlığı'nın programında tören yeri "Müze evi" olarak gösterilirken, TBMM Başkanlığı, "Tacettin Dergâhı" ismini tercih etmiş. Hemen belirtelim ki her iki mekân ismi de yıllardır kullanılır, hatta şimdiye kadar hep "Tacettin Dergâhı" adresinin basına aksettiğini hatırlıyorum. Lâkin fırsat kaçırılır mı? Gazetenin biri "Arınç'ın aklı dergâhta kaldı" diye başlık atmış. Hesaba göre müze yerine dergâh isminin tercih edilmesi, sinsi bir irticâ alâmeti. Vay canına! Bu haberi yazan kafa, bir de İstiklâl Marşı'nı "analiz" etse, kim bilir kaç yerinde "irticâa meyl"i mahsus" kabilinden cürüm işaretleri bulurdu.

Bu kadarını çıtlattık ya, yakında akl"ı evvelin biri "vecettü" (buldum!) narasıyla ortalığa dökülürse hiç şaşırmayınız: "İstiklâl Marşı, laik cumhuriyetin temel ilkeleriyle çelişen gerici fikirlerle dolu; iptâl edilsin!"

İşte böyle şeyler! TBMM Başkanı eşini havaalanına götürür; haber! Başbakan hanımını resmi yemek davetine götürmez; haber! Ne yapsan haber, hangi inceliğe riayet etsen skandal. Basının başlı başına bir problem teşkil etmesinden kasdım bu işte.

Tek başına hükümet olunabiliyor; son seçim sonuçları buna müsaade etti ama Türkiye'de tek başına iktidar olmak hâlâ mümkün görünmüyor. Üç aşağı"beş yukarı belli fakat yine de bekleyeyim; bakalım âyine"i devrân ne sûret gösterecek?

Sömürülen herşey tükenir

Vaktiyle nasıl "vatan, millet, sakarya" kavramlarının cılkını çıkararak gençlerde vatanperverlik duygularının gerçek karşılığını tahrip ettiysek, canı her acıdığında söze "Atatürk ilkeleri" ile başlamayı alışkanlık haline getirenlerin yarattığı anlam sisi yüzünden bağımsızlığımız ve milli iradenin üstünlüğü prensibi de karşılıksız birer kelimeden ibaret kalabilir.

Atatürkçülük, günün birinde tükenirse bundan sadece Atatürkçülük üzerinden menfaat sağlayanlar değil, devletin kendisi zarar görecek; bu bir tahmin değil, gözler önünde yavaş yavaş gerçekleşmekte olan bir vakıa. Vaktiyle bu yolu açanlar, meselenin evvelâ bizatihi Atatürk'ün hâtırasını, daha sonra devleti ve son planda hakikat duygusunu tahriş edeceğini bilebilirler miydi?

Daha geçenlerde Yükseköğretim Kurulu Başkanı, başkanı olduğu kurumu savunurken alışıldık bir refleksle Atatürk'ün arkasına sığınma ihtiyacı hissetti; halbuki YÖK, 12 Eylül askeri darbesini izleyen süreçte bizzat askeri yönetim tarafından tasarlanarak hayata geçirilmiş bir kurum; yaşı henüz çeyrek asra bile yaklaşmadı. Eğer YÖK'ü 12 Eylül'den sonra Atatürk ilkeleri doğrultusunda oluşturulmuş bir kurum olarak kabul edersek, 12 Eylül öncesinde üniversitelerin Atatürkçü olmayan bir tarzda yönetildiğini de kabullenmek gerekecek, hattâ aynı mantıkla Atatürk'ün sağlığında işleyen üniversite düzeninin dahi Atatürkçü olmadığı yolunda bir karine ortaya çıkacaktır. Kezâ Atatürk'ün ölümünden sonra kurulan müesseselerin ne ölçüde Atatürk ilkelerine göre biçimlenip biçimlenmediği, bitmek tükenmek bilmeyen bir tartışmalar dizisi halinde sürüp gidecektir. Günümüzde her kamu kuruluşu, hatta sivil toplum örgütlerinden çoğu, kendilerini Atatürk'e izâfe ederek meşrûluk kazanmaktan vazgeçemiyorlar; bu yol çıkmaz bir yoldur ve tartışmakla tükenecek gibi değildir. RTÜK Atatürk zamanında kurulmadı, Çevre Bakanlığı da öyle, hatta 1961 Anayasası ile teşkil edilen Cumhuriyet Senatosu da. "Atatürk kurmadı ama Atatürk ilkeleri doğrultusunda çalışması gerekir ve o doğrultuda kurulmuştur" bundan farklı bir mantıktır ve meselâ RTÜK'ün Atatürk ilkeleri doğrultusunda nasıl çalışması gerektiğini tesbit etmek o kadar kolay olmayabilir.

Atatürk'ün anayasasını kimler "ilga" etti!

Yeri gelmişken bir nükteyi daha hatırlatmakta fayda var: Atatürk'ün devlet yönetimi üzerinde en ziyade emek verdiği eseri, kabul edilmelidir ki o zamanki adıyla 1924 tarihli Teşkilâtı Esasiye (Anayasa) kanunudur. Bu anayasanın 1960 tarihinde 27 Mayıs darbesini yapanlar tarafından niçin beğenilmediği pek az tartışılmış bir konudur; adı üstünde bu anayasa "Atatürk'ün anayasası"dır.

Elimde tarihi nitelikte bir vesika var; 1929 Temmuz'unun tarihini taşıyor; kırmızı ciltli orta boyda, ince bir risâle. Cilt kapağının üstünde sola bakan bir ayyıldız görünüyor, hemen altında "Teşkilatı Esasiye Kanunu" yazıyor. Kaliteli astar sayfalarından sonraki iç kapakta şöyle bir yazı var: .... Millet mektebinden çıkan ....'a tarafımdan hediye edilmiştir. Ankara, Temmuz, 1929" ve altında şöyle yazıyor, "Reisicümhur Gazi M. Kemal"; isim, lastik mühür şeklinde Atatürk'ün o çok bilinen imzası şeklinde her kitabın kapağına basılmış.

Atatürk'ün anayasası bu işte; onun en büyük fikri ve politik hâtırası...

Şöyle bir düşünelim; bugün ülkemizde Atatürk'ün vaktiyle bizzat kahve içtiği fincan bile büyük itina ile muhafaza ediliyor, "Atatürk'ün anayasası"na niçin bir kahve fincanına veya bir rugan pabuca gösterilen saygı esirgenmiştir dersiniz? Dahası da var; 1961 Anayasasını hazırlayanlar, Atatürk zamanında kurulmuş üniversitelerin Anayasa Hukuku profesörleri idiler ve içlerinden biri dahi bu esnada, "Atatürk'ün en büyük fikrî ve mânevî hâtırasına saygısızlık ediyoruz, yapmayalım" şeklinde bir itiraz kaydı koymak ihtiyacı duymamıştı. Fakat ne gariptir ki darbeyi yapanlar, darbenin meşruiyetini savunurken Atatürk ilkelerinden ilham aldıklarını savunmaktan çekinmemişlerdi.

Niçin Atatürk'ün sağlığında bir anayasa mahkemesi kurma fikri akla gelmemişti; Atatürk'ün kendi elleriyle kurup yıllarca başkanlığını yürüttüğü Büyük Millet Meclisi'nde niçin bir Senato yoktu; üniversite ve TRT'ye özerklik vermek Atatürk Türkiyesi'nde niçin hiç hatırlanmamıştı? Niçin? Cevabını ben biliyorum; Atatürk üzerinden mevkilerini korumak için didinip duranlar da biliyor mu acaba?

"O devir başkaydı" demek yok!

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın dış politika konusunda anlaşılır, uygulanabilir ve takip edilmesi gereken sert prensipleri ve hassasiyetleri vardı. Türkiye'nin dış politikasında bugün Atatürk'ün hassasiyetlerine yeterince saygı gösterildiğinden söz edebilir miyiz? "O devir başkaydı" cevabını geçerli saymamakta mâzurum.

Mustafa Kemal Paşa, siyasi hayatı boyunca iki meseleyi daima siyasi kararlarının ekseninde tutmuştu: Milli irâdenin üstünlüğü ve tam bağımsızlık! 1961 Anayasası tarihe karışıp gitti ama anayasa hukukçularının da ittifak ettiği bir gerçeği burada tekrarlayabiliriz; bu anayasa milli irâdeyi üstün kılmaktan çok, denetim altında tutmayı temel endişe haline getirmiş bir belgeydi; 12 Eylül ertesinde yapılan 1982 Anayasası da, senatonun lağvedilmiş olmasına rağmen aynı endişeleri paylaşan bir metindir.

Bu durumda 1982 Anayasası'nın Atatürkçü niteliği zedelenmiş olur mu?

Tartışılır!

İstiklal giderse bağımsızlık kalır mı?

Bugüne gelelim; ABD, güney komşumuz Irak'la savaşmaya kararlı. Yediden yetmişe herkes biliyor ve kabul ediyor ki bu savaş bizim savaşımız değil ama katılacağız. Katılmak zorundayız; katılmakla kalmayıp, hükümet yetkililerine göre 10 bini aşmaması gereken ama ABD yetkililerine göre 100 bine ulaşması muhtemel sayıda Amerikan askerinin en az beş yıl süreyle topraklarımızda barınmasına müsaade edeceğiz. Üç büyük güney limanımızı, bölgedeki en önemli sivil havaalanlarımızı da bu savaş için ABD birliklerine tahsis ettiğimizi hatırlatmaya gerek var mı?

Hatırlayalım, ünlü "Gençliğe Hitâbe"sinin ilk cümlesine nasıl başlıyordu Atatürk, "Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini ilelebed muhafaza ve müdafaa etmektir."

İstiklâl? İstiklâl bağımsızlık demektir efendim; eski bir kelime, Arapça menşeli olduğu için kaldırıp attık, yerine "bağımsızlık"ı koyduk; sanki "istiklâl"den başka bir şeymiş gibi duruyor, iyi oluyor, idare edip gidiyoruz işte.

Hafazanallah, hafazanallah!

Korkarım ve endişe ederim ki günün birinde □hafazanallah□ Türkiye, Avrupa Birliği'nin veya ABD'nin bayrağında ekstra bir yıldız olarak yerini aldığı zaman bile yine içimizden bazıları yerlerini, çıkarlarını ve pozisyonlarını kaybetmemek için yine Atatürkçülük edebiyatının arkasına sığınıp duracaklardır.

Vaktiyle nasıl "vatan, millet, sakarya" kavramlarının cılkını çıkararak gençlerde vatanperverlik duygularının gerçek karşılığını tahrip ettiysek, canı her acıdığında söze "Atatürk ilkeleri" ile başlamayı alışkanlık haline getirenlerin yarattığı anlam sisi yüzünden bağımsızlığımız ve milli iradenin üstünlüğü prensibi de karşılıksız birer kelimeden ibaret kalabilir.

Kayda geçirilsin!